MIRCEA ELIADE

NOAPTEA DE SÎNZIENE

PARTEA I

I

Deschise cît putu de încet uşa şi aprinse lumina. Odaia era caldă; mirosea a praf. Obloanele ferestrelor erau lăsate. Alături de pat se afla o masă mare de lemn încărcată cu cărți, aproape toate noi, unele cu foile încă netăiate. De celălalt perete era rezemată o bibliotecă şubredă, făcută parcă de un amator, plină şi ea cu cărți.

- Ce ți-ar place să ajungi? auzi glasul femeii din camera vecină. Ți-ar place să ajungi deputat?...

„E cu Arethia", îşi spuse, şi se îndreptă, în vîrful picioarelor, către pat. De cînd se mutase alături Spiridon Vădastra pătrundea cu emoție în camera lui de hotel. Aproape în fiecare seară, Vădastra avea vizite. Pereții erau de paiantă şi conversațiile se auzeau în întregime. În cîteva săptămîni aflase foarte multe lucruri despre Vădastra. Aflase că-şi trecuse de curînd doctoratul în drept, că era directorul unui ziar, *Avîntul studențesc,* pe care i-l subvenționa Prefectura poliției, că tovarăşul lui şi administratorul ziarului, un oarecare Voinea, fugise la Iaşi cu întreaga subvenție a numărului următor: 50 000 de lei. Aflase mai de demult de domnişoara Arethia, îi zărise de cîteva ori pe amîndoi. Spiridon Vădastra era un tînăr mărunțel, cu monoclu negru, cu părul țepos şi mersul arogant, de om sigur de sine; era întocmai aşa cum şi-l închipuise Ştefan ascultîndu-l. Arethia părea fără vîrstă: era uscățivă, avea părul spălăcit, pometii obrajilor accentuat fardați şi buzele subțiri. Cînd zîmbea, închidea din cochetărie ochii. Şi de cîte ori o întîlnise Ştefan pe scară, o surprinsese trăgîndu-şi bluza în jos, ca să i se poată contura pieptul uscat.

- Eu?! răspunse Vădastra ridicînd glasul. Deputat poate ajunge oricine. Şi unul ca Voinea poate ajunge deputat...

- Atunci, ministru?! făcu Arethia.

- Poate, răspunse Spiridon după o scurtă şovăială. Dar ce înseamnă să fii ministru?! Astăzi eşti şi mîine nu mai eşti. Pe urmă treci în opoziţie şi cine ştie cînd îţi mai vine rîndul... Da, e bine să fii ministru, adăugă. Poate că am să fiu... Dar, oricum, ce contează să fii ministru, cînd sunt atîtea alte lucruri?!...

- Ce fel de lucruri?!

- Lucruri mari! exclamă Spiridon cu o stranie exaltare în glas. Lucruri pe care nu le poate face oricine. De pildă, să descoperi Polul Nord! Să nu fi fost încă descoperit şi eu să fi plecat într-o expediţie, singur, şi după ani de luptă, să-l fi descoperit!... Asta da! Ar fi vorbit toate ziarele de mine, m-ar fi invitat toţi regii la curţile lor, aş fi devenit membru al academiilor din lumea întreagă!... Şi cîte altele!

„Îl doboară părerile de rău", înţelese Ştefan, ascultînd tăcerea prelungă de alături. Ca şi atunci, în seara aceea, cînd povestise marea lui înfrîngere din liceu: cum, în timp ce cînta *Sonata Patetică* pe scena Teatrului Naţional, la serbarea de sfîrşit de an a liceului, cortina s-a lăsat pe neaşteptate, pentru că durase prea mult conferinţa profesorului de istorie şi trebuia redus programul cu o jumătate de oră. „Dar de ce să mă reducă tocmai pe mine?! strigase Vădastra. De ce tocmai pe mine, care eram premiant şi eram o personalitate?!... Voisem să le fac o surpriză. Nu ştia nimeni că m-am apucat de pian. Nu ştia decît doamna Zissu, căci exersam la ea trei, patru ceasuri pe zi, şi-i plăteam cincisprezece lei ora. Dar erau toţi invidioşi pe mine. Nu le convenea că învăţasem şi asta: să cînt la pian. Eram cel mai bun la compoziţii şi la latină, şi acum învăţasem să cînt şi la pian!..."

În seara aceea, Ştefan încă nu ştia că Vădastra avea un ochi de sticlă şi că-i lipseau două degete de la mîna

dreaptă. Doar cîteva zile în urmă pomenise de accident: îl împuşcase din greşeală băiatul unui colonel, jucîndu-se cu o puşcă de vînătoare. Colonelul îi dăduse atunci o mare sumă de bani. Încă de cînd se afla în spital, Vădastra hotărîse cum se va răzbuna: se va apuca să învețe la pian, ca să arate celorlalți cît de puțin îi pasă de „accident". Pentru un om ca el, nu existau obstacole. Şi atunci, tot căutînd un pian pe care să-l poată închiria cu ora, o întîlnise pe doamna Zissu...

- Bine, dar ce poți face tu de aici?! întrebă tîrziu Arethia.

- Cum, ce pot face?! Dacă un om vrea ceva cu adevărat, dacă vrea cu toată voința lui, izbuteşte. Şi nu e nevoie să rămîi în România. Ce contează România?! E o țară mică. Dar ia închipuieşte-ți să fii în America şi să faci ceva mare! Ceva care n-a mai făcut nimeni, ceva care numai tu poți face! Ia închipuieşte-ți, să descoperi ceva ca radium, ceva de o mie de ori mai important ca radium!... Aş deveni cel mai celebru om din lume, şi cel mai puternic, şi cel mai bogat în acelaşi timp. Ce-ar mai conta un Edison pe lîngă mine?!

Ar tremura toți de numele meu! Aş putea să fac ce vreau cu toată lumea; să schimb chiar regii, dacă aş vrea.

- ... Păcat că s-a descoperit, şopti Arethia după o pauză. Radium vreau să spun; păcat că s-a descoperit, repetă cu oarecare curaj.

- Ce-are a face?! exclamă Spiridon. Cîte alte lucruri nu se mai pot descoperi! Şi în afară de astea, cîte lucruri mari nu se mai pot face?! Dar nu aşa, o invenție oarecare, cum fac alții. Ceva extraordinar, ceva unic, de care să vorbească toată lumea. Să descoperi, bunăoară, un nou continent sau altceva! Uite, de exemplu, să descoperi o substanță prin care tot ce atingi să se transforme în aur!...

- Nu se poate! Asta e povestea regelui ăluia care... Ştii ce vreau să spun..., dar nu se poate.

- De ce să nu se poată?! se aprinse mai aprig Spiridon.

Chimia poate face orice. E o chestiune de atomi. Să schimbi doar numărul atomilor. Şi într-o zi are s-o descopere cineva, cum s-au mai descoperit atîtea altele... Dar ce mă interesează pe mine, dacă o descoperă altcineva?! Frumos ar fi fost s-o descopăr eu!... O substanță care transformă în aur tot ce atinge. Bunăoară, ating acum scaunul ăsta şi se transformă în aur! îți dai seama ce-ar însemna asta?! Aş deveni stăpînul lumii! Aş putea cumpăra orice, toate palatele, toate muzeele. Aş cumpăra Luvrul şi l-aş aduce la mine acasă! Şi cîte alte lucruri n-aş putea face! Ar tremura toți de mine! Aş trece pe stradă şi, dacă mi s-ar părea că cineva nu mă salută destul de respectuos, aş chema un sergent şi i-aş da ordin să-l aresteze imediat! Ce-ar putea să-mi facă? Dacă aş vrea, aş putea chiar să-l omor! Dar n-aş omorî pe nimeni. Îți spun asta numai aşa, ca să vezi ce putere aş avea şi cum le-ar fi frică tuturor de mine. Ar şti ei, atunci, cum să se poarte cu mine. Ar şti cine e Spiridon Vădastra. Ar fi destul să pronunțe cineva numele meu, ca toți să întoarcă capetele. Cînd aş intra undeva, într-un local, vreau să spun, s-ar scula toți în picioare... Şi cîte altele...

Tăcerea se lăsă din nou, pe neaşteptate. Doar un fluture de noapte se trezi dintr-o dată şi începu să se rotească orbeşte în jurul becului. Tot căutînd un pian pe care să-l poată închiria cu ora, o întîlnise pe doamna Zissu. Vădastra ar fi avut, pe atunci, 15-16 ani; poate doamna Zissu a fost prima lui dragoste. Vorbea mereu de ea, dar nu o descrisese niciodată, nu făcuse nici o aluzie la vîrsta ei, nu spusese nici măcar dacă era frumoasă.

Îşi dăduse seama că se bate la uşa lui, dar nu răspunse. „E o greşeală, îşi spuse; s-o fi stricat lumina pe coridor şi a greşit cineva numărul camerei."

- Parcă bate cineva, o auzi pe Arethia.

- Nu e pentru noi, spuse Vădastra. E alături...

Ciocănirile se auziră din nou, mai puternice.

- Intră! strigă Ştefan.

Era portarul. Rămase în prag, politicos, aproape absent, neprivind nicăieri, îi întinse o pereche de mănuşi.

- Le-a adus şoferul adineauri. Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost dumneavoastră şi că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. I-am dat o sută de lei...

Ştefan luă mănuşile şi le privi lung, concentrat, încruntîndu-se.

- De ce nu deschideţi fereastra? vorbi din nou portarul. O să vă îmbolnăviţi. E foarte cald la dumneavoastră...

- Care domnişoară? întrebă Ştefan.

Dar în acea clipă îşi aduse deodată aminte şi se lumină.

- Ah, da, ştiu, spuse. Aşteaptă...

Căută în portmoneu şi îi întinse o bancnotă.

- Poate îmi mai daţi şi o carte să citesc, spuse portarul după ce mulţumi, împăturind cu grijă bancnota.

Ştefan se îndreptă spre biblioteca de perete şi-şi zvîrli ochii la întîmplare peste rafturi.

- Dar măcar e sigur că sunt mănuşile ei? întrebă el deodată.

- Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost dumneavoastră... Aş vrea un roman frumos, adăugă cu un glas mai coborît, zîmbind.

După ce plecă portarul, ţinînd cartea sub braţ, cu o infinită grijă, aproape cu spaimă, Ştefan rămase o clipă în mijlocul odăii, ascultînd. Nu se mai auzeau glasurile în camera vecină. Se apropie de fereastră şi o deschise larg. Îl întîmpină un miros de grădină proaspăt stropită. „Tot mai am timp, îşi spuse rezemîndu-se de fereastră. Nu e încă miezul nopţii..."

... Fata ridicase din umeri şi zîmbise. În lumina serii, obrazul ei părea şi mai pîrlit de soare şi părul căpătase un luciu stins, de metal vechi.

- Nu te înţeleg, spusese. Nu-mi dau seama dacă

glumeşti sau crezi cu adevărat...

Pe nesimțite, deasupra lor, cerul îşi domolise sclipirea. O stea răsărise din senin, stingheră, în creştetul pădurii.

- S-ar putea întîmpla fel de fel de miracole, continuase el fără s-o privească. Dar trebuie să te învețe cineva cum să le priveşti, ca să ştii că sunt miracole. Altminteri, nici măcar nu le vezi. Treci pe lîngă ele şi nu ştii că sunt miracole. Nu le vezi...

- Îmi pare rău că nu te pot urmări, vorbise ea tîrziu. Mi-ar fi plăcut să te pot înțelege...

- Unii spun că în noaptea aceasta, exact la miezul nopții, se deschid cerurile. Nu prea înțeleg cum s-ar putea deschide, dar aşa se spune: că în noaptea de Sînziene se deschid cerurile. Dar probabil că se deschid numai pentru cei care ştiu cum să le privească...

- Nu înțeleg nimic, spusese ea. Nu înțeleg...

Tresări şi se smuci emoționat de lîngă fereastră. Mănuşile erau încă pe pat, aşa cum le lăsase. Le apropie o clipă de nări. Parcă n-ar fi ale ei, îşi spuse, nedumerit. Parcă n-ar fi parfumul ei...

Cînd îşi apropie bricheta ca să-şi aprindă țigara, observă că ochii ei nu erau, cum crezuse, verzi; păreau aşa pentru că obrazul îi era pîrlit de soare, dar culoarea ochilor era mai degrabă de un verde-deschis, bătut în aur. Gura foarte roşie şi dinții prea albi, strălucitori, pe care-i descoperea cel mai sfios zîmbet, îi luminau şi mai mult figura.

- Te-am ascultat toată seara vorbind, începu Ileana jucîndu-se distrată cu bricheta, şi nu înțeleg de ce prelungeşti gluma. De ce nu mi-ai spus că eşti scriitor şi că te numeşti Ciru Partenie?...

El o privi încurcat, silindu-se să-i întoarcă zîmbetul.

- Nu-ți puteam spune asta pentru că nu sunt scriitor şi mă numesc Ştefan Viziru. Foarte exact: Ştefan I. Viziru, căci pe tatăl meu îl chema Ioan...

Cu un gest scurt, Ileana îşi plecă fruntea. În clipa aceea Ştefan îşi aminti, dintr-o dată, fără nici un efort, ceea ce se trudise întruna să afle în ultimele zile: unde mai văzuse el acea culoare stranie de păr, care nu era nici neagră, nici albastră, nici argintie? Acum ştia: era culoarea unei specii rare de pansele, pe care o privise fermecat, cînd, copil, familia lui abia sosită în Capitală, fusese adus pentru prima oară în Cişmigiu. Descoperirea aceasta îl însenină.

- Sunt de-abia de cîteva luni în Bucureşti, vorbi din nou Ileana. Nu cunosc aproape pe nimeni. Şi n-am citit nimic de Ciru Partenie. Auzisem vag despre el. Dar cînd am intrat în restaurant, am văzut cum te arăta cineva din ochi: „Uite şi pe Partenie, spunea. Mă mir că a călcat pe aici. Are probabil vreo întîlnire!..." Şi toată seara am observat cum te căutau, curioşi, atîția ochi. Ai fost recunoscut, dragă maestre! Inutil să te mai ascunzi!...

Ştefan se mulțumi s-o privească, tăcînd.

- Te-ai supărat, într-adevăr? continuă Ileana. Am auzit asta la uşă, intrînd; a fost fără voia mea. Şi am fost destul de intimidată toată seara...

- Te asigur că nu sunt Ciru Partenie, o întrerupse el calm, aproape cu gravitate. Uite, dacă vrei, am să-ți fac dovada...

Începu să se caute în amîndouă buzunarele deodată. Găsi un plic şi i-l întinse. Dar i-l luă repede înapoi şi-i întinse un paşaport.

- Are şi o fotografie, spuse. E cea mai bună piesă de identitate... Ea îl deschise si citi tare numele:

- Ştefan Viziru. Treizeci şi patru de ani ? Nu pari...

... Se apropiase de ea, fără să-i spună cine e şi cum îl cheamă.

- Uite, începuse el arătînd către pădure, pe locurile acestea erau bălți, întorsese brusc capul şi tresărise văzîndu-l atît de aproape de ea. Nu-l simțise. Nu auzise paşi în urma ei. Era un bărbat înalt, bine legat şi totuşi

zvelt, aproape fraged, şi o intimidase lumina zîmbetului lui.

- ... În locul pădurii acesteia erau bălți. Aici veneam să mă scald cu băieții cînd eram mic...

Vorbea mereu. Despre bălțile din jurul Bucureştiului, despre arborii pe care-i văzuse sădindu-se. Vorbea mai ales despre copilăria lui.

- ... În liceu, aveam un arici cu care mă împrietenisem. Cînd veneam să-l văd, mă simțea de departe şi ieşea să mă întîmpine...

Se oprise şi întorsese brusc capul. Apoi îşi trecu mîna prin păr, privind-o pe furiş, cu un zîmbet timid, încurcat.

- E curios, adăugase, dar nu-mi dau încă seama ce e. Dumneata ai un accent ciudat, aproape străin...

- Am copilărit departe de țară şi am învățat tîrziu româneşte. Dar am învățat la moşie, cu țăranii...

- Am citit odată o carte, continuase el ca şi cînd n-ar fi ascultat-o, o carte cu un tînăr care chema şerpii şi şedea de vorbă cu ei. Sunt sigur că lucrurile acestea sunt cu putință. Dar trebuie să te învețe cineva... Ariciul meu, bunăoară, se rostogolea în fața mea, îşi ascundea țepii şi mă lăsa să-l mîngîi pe pîntece. Sunt sigur că aş fi putut învăța multe de la el, dar nu ştiam cum să-i vorbesc...

Soarele asfințise. Începuse să pătrundă pînă la ei miros de fîn proaspăt cosit.

- Dacă vrei, rămînem puțin aici, îi spusese.

Se aşezaseră amîndoi în iarbă, cu fața spre pădure.

- Îmi pare rău, reîncepu el tîrziu, dar trebuie să te întreb ceva...

Se opri o clipă, încurcat, şi o privi. Simțise cum privirile lui trec peste ea, mai departe, fără s-o vadă.

- *Probabil că nici nu ai maşină.* Probabil că ai venit pînă la şoseaua Jianu cu tramvaiul sau cu autobuzul.

Ea începu să rîdă.

- Cu autobuzul, spuse. Ar fi trebuit să vin cu maşina?

- Bănuiam, şoptise el. Bănuiam că n-ai maşină...

Se ridicase în genunchi, în iarbă, şi se trase mai aproape de ea. Nu mai părea atît de tînăr, dar parcă era mai frumos aşa; fruntea dreaptă, palidă, netedă, cu tîmplele descoperite; gura mare, calmă, contrastînd cu dogoarea privirilor si luciul clar al dinţilor.

- Ghicisem mai de mult că n-ai maşină, repetase el fără să încerce să-şi ascundă părerea de rău, că ai venit cu autobuzul sau cu tramvaiul pînă la şoseaua Jianu...

Îi înapoiase paşaportul înălţînd din umeri. Ştefan o privi lung şi zîmbi.

- Nu e aşa că-ţi pare rău că nu sunt Ciru Partenie? Nu e aşa că ai fi preferat să stai la masă cu un om celebru, cu un bărbat ilustru, admirat de toată lumea, adulat de femei?! Să se şoptească în jurul dumitale: Uite, fata asta frumoasă e cea mai proaspătă pasiune a lui Partenie...

Ileana îl asculta silindu-se Tsă-şi păstreze zîmbetul.

- Toate acestea nu mă privesc, spuse, şi nici nu mă interesează. Dar aş vrea să-ţi atrag şi eu atenţia că s-ar putea foarte bine să te cheme într-adevăr Viziru, aşa cum o dovedeşte paşaportul, iar Ciru Partenie să fie pseudonimul dumitale literar. În orice caz, aici, în restaurantul acesta, şi probabil pretutindeni în Bucureşti, eşti cunoscut sub numele de Partenie... Dar dacă vrei să continuăm jocul din pădure, evident, am să mă prefac păcălită şi am să-ţi spun înainte Ştefan...

...Dumneata, probabil, nu crezi în lucrurile astea, îi spusese el atunci, în iarbă. Şi totuşi eram sigur că se va întîmpla *ceva.* Cînd te-am zărit de departe, am simţit cum începe să mi se bată inima. Eram sigur că mi se făcuse un *semn...* Nu e numaidecît nevoie să vezi cerurile deschizîndu-se. *Dacă ai fi venit într-adevăr cu maşina,* aşa cum mi-am închipuit eu la început...

- Nu înţeleg...

- Uite, s-ar fi întîmplat aşa, o întrerupse el; ne-am fi plimbat în pădure, ne-am fi tot plimbat, şi cînd ne-am fi întors n-am mai fi găsit nici urmă de maşină. Pur şi

simplu ar fi dispărut. *Exact la miezul nopții,* ar fi dispărut...

- Ar fi furat-o cineva? întrebase ea cu o neînțeleasă timiditate.

- Nu putea s-o fure. Era încuiată. *Mi-ai arătat cheile.* Te-am *văzut* cum mi le-ai arătat. Un inel cu mai multe chei şi cheițe: l-am *văzut.* Şi nu ți l-aş mai fi dat înapoi. L-aş fi păstrat eu...

- Nu înțeleg nimic, spusese ea. Explică-mi, te rog, şi mie. Nu înțeleg... Ştefan îşi băgă paşaportul în buzunar, apoi izbucni pe neaşteptate în rîs.

Dar nu mai era rîsul acela tineresc pe care-l cunoştea Ileana şi care-i lumina atît de neînțeles figura; rîdea, acum, aşa cum rîd unii oameni cînd sunt singuri, confidențial şi strident, totodată, şi puțin ridicol.

- Îmi pare rău că n-am ținut socoteala, vorbi el. Ar fi trebuit să notez de cîte ori pe an sunt confundat cu acest mare om şi, mai ales, în ce împrejurări. Mai ales asta: *în ce împrejurări,* repetă rostind rar cuvintele. Şi ar fi trebuit, de asemenea, să notez reacțiile diferitelor persoane care-mi fac cinstea să se apropie de mine luîndu-mă drept Marele Om; uneori, o teribilă deziluzie, alteori neîncredere, suspiciune; alteori, chiar, o nestăpînită pornire de furie: Cum, domnule, dumneata, un simplu civil, îți permiți să treci în fața ochilor noştri drept Marele Om?! îți permiți să ne faci farsa asta tocmai *nouă,* care nu privim decît la Oameni Mari?! Ar trebui să ți se interzică circulația pe străzile principale şi intrarea în localurile frecventate de maestru!... Ileana îl asculta derutată.

- Nu ştiu ce să cred, spuse. S-ar putea să ai dreptate. Dar s-ar putea, iarăşi, să mă amăgeşti. În fond, cum de se face că umbli cu paşaportul la dumneata?! Parcă te-ai fi aşteptat să fii descoperit, şi ți-ai fi pregătit mai dinainte răspunsurile...

Ştefan ridică din umeri, cu un gest resemnat.

- Îmi dau prea bine seama cît de mult te costă că nu

sunt El, Marele Om, spuse. Te înțeleg: e atît de agreabil să stai la masă cu o vedetă, să te privească toată lumea dimprejur, să te invidieze...

- Dar, în fond, ce ai cu el? îl întrerupse Ileana.

- Semănăm foarte mult, spuse Ştefan cu un ton oarecare. Suntem tot timpul confundați unul cu altul... Uneori e exasperant!

- Îl cunoşti?

- Nu personal. Îl ştiu doar din vedere... Şi după o scurtă şovăire, continuă.

- Adică, de departe l-am văzut destul de des. Acum cîțiva ani, locuiam în acelaşi cartier. Dar parcă era un făcut, nu ne întîlneam niciodată pe acelaşi trotuar; parcă unul dintre noi presimțea de departe apropierea celuilalt şi schimba trotuarul... Şi cu toate acestea... În sfîrşit, n-ar trebui, totuşi, să mă plîng, adăugă silindu-se să zîmbească. Asemănării acesteia uluitoare îi datoresc foarte mult în viață. Femeia pe care am iubit-o cel mai mult, datorită lui am cunoscut-o şi am iubit-o: m-a confundat cu el... De atunci, ne leagă foarte multe lucruri...

Tăcu iar.

- Foarte multe lucruri, poate e exagerat spus, dar ne leagă un lucru esențial. Soția mea a fost logodită cu el. M-a confundat odată, pe stradă, cu Ciru Partenie, cu logodnicul ei, şi mi-a sărit de gît... Şi-a dat repede seama de confuzie, dar era prea tîrziu: a rămas cu mine. Pretinde că sunt irezistibil, adăugă Ştefan rîzînd. Pretinde că femeia care m-a sărutat o singură dată nu mă mai poate uita. Dar e probabil că exagerează...

- Probabil, spuse Ileana, stingîndu-şi distrată țigara.

Ioana observase de mult că Ştefan se poartă şi vorbeşte cu ea altfel decît cu cealaltă lume; parcă s-ar fi silit mereu să n-o ia în serios. „Noi nu suntem la fel cu ceilalți, îi spunea, noi ne iubim!..." Se întorceau odată de la Teatrul Național, şi pentru că îl ascultase în antract discutînd

Domnişoara Iulia, îi spusese pe drum:

- Nu m-am gîndit niciodată că *Domnişoara Iulia* s-ar putea explica prin magia nopții de Sînziene. Mie nu-mi vorbeşti niciodată de asemenea lucruri... El îi cuprinsese atunci mijlocul: - Pe tine te iubesc, îi spusese. Noi ne iubim... „îşi închipuie că dacă mi-ar vorbi de *Domnişoara Iulia,* îmi voi aminti de Partenie", înțelesese ea.

Ioana era înaltă, aproape tot atît de înaltă ca Ştefan, blondă, cu obrazul prelung, cu pomeții uşor pronunțați (ca nimfele germanice, îi spusese odată Ştefan, ca fecioarele din Niebelungen) şi avea ochii neobişnuit de mari, căprui.

- Te aşteptai la orice altă culoare în afară de căprui, îi spunea Ştefan. Pentru o blondă de tip scandinav, ca tine, te aşteptai la ochi albaştri sau verzi, te aşteptai chiar la ochi negri - numai la această nuanță nu te aşteptai; acesta e lucrul tău cel mai straniu, cred că de aici izvorăşte magia ta...

- Magia nopții de Sînziene, stăruise atunci Ioana. Ce se întîmplă în noaptea aceea? Ce s-ar putea întîmpla?...

Ştefan se apropiase din nou de ea şi încercase s-o sărute.

- Noi doi, începuse el.

- În fond, tu ai o părere foarte proastă despre inteligența mea, îl întrerupse Ioana. Tu crezi că nu sunt în stare să înțeleg nimic altceva în afară de romane. Îți închipui că în camera lui Barbă-Albastră...

Camera pe care o închinase Ştefan la hotel era ținută în mare secret. Nu ştia de ea nici familia Ioanei, nici prietenii. Ştefan îi vorbise de o locuință secretă înainte de căsătorie. Ioana nu înțelesese de ce simțea el nevoia unei camere într-un hotel modest şi într-un cartier depărtat, în care ea să nu poată să pătrundă, („Întocmai ca odaia aceea interzisă din povestea lui Barbă-Albastră, îi spusese el; căci nici o femeie n-a pătruns acolo şi nici nu va pătrunde vreodată; *vie",* adăugase el, cu un alt prilej.) Dar

nu avusese curajul să-i refuze această fantezie. „Alte perechi, spunea Ştefan, au dormitoare separate; eu am nevoie de o odaie a mea, în care să mă pot închide din cînd în cînd fără să mă ştie nimeni."

- ...Îți închipui că acolo, în camera secretă, eu nu te mai pot urmări. Că n-am ghicit nimic altceva în afară de faptul că citeşti acolo romane...

Ştefan evita să aducă vorba de literatură cînd erau numai ei doi, singuri, întorcîndu-se nopțile acasă, o găsea adesea citind. Ioana îl surprindea uneori zvîrlindu-şi ochii pe copertă, dar niciodată nu o întreba ce citeşte. Acasă, alături de ea, Ştefan nu citea romane. Şi cu toate acestea Ioana era uimită de cîte lucruri ştia. Dar afla de lecturile lui literare întîmplător, oprindu-se în fața vitrinelor sau cînd, răsfoind o revistă, ea menționa vreun titlu de carte. - E proastă, spunea el. Sau: ,,Am citit-o. E destul de interesantă. Dacă vrei ți-o trec şi ție..." „Îşi închipuie că-mi plac romanele pentru că am fost logodnica lui Partenie", înțelegea Ioana.

- Şi cu toate acestea, continuase ea, am ghicit de mult ce faci tu acolo, în camera ta secretă... Evident, n-ar fi trebuit să-ți spun. Dar, în sfîrşit, prea mă crezi naivă. Te-am ghicit de mult, de cînd ai venit în seara aceea acasă cu mîinile mirosind a terebentină. Tu ai, acolo, un laborator. Probabil că nici nu e vorba de o cameră de hotel. Tu lucrezi într-un laborator...

În primele luni după căsătorie, Ioana îl aştepta uneori la fereastră. Îl zărea de departe şi îl ghicea după aerul lui absent, după cum călca pe trotuar, că trecuse pe la camera secretă. I se părea că Ştefan nu se trezeşte definitiv decît după ce-l păstra mult timp în brațele ei. - Azi am dreptul să te întreb? începea ea. El răspundea întotdeauna: - Este o cameră de doi metri şi jumătate pe patru... - Nu, nu, îl întrerupea ea continuînd să-l strîngă în brațe. Vreau să te întreb altceva. Dar n-am să te întreb decît dacă am dreptul... Îl privea adînc, silindu-se să nu-i

zîmbească şi Ştefan regăsea tulburat magia aceea neînţeleasă, purtată de ochii ei imenşi, inuman de limpezi.
– Ce vezi de la fereastră ? îl întreba ea. Spune-mi doar atăt: cînd stai în dreptul ferestrei, sau o deschizi şi te pleci peste pervaz, ce vezi ?...

Se aşezau pe canapea, foarte aproape unul de altul.

- Întîi şi întîi, începea el, această cameră secretă are mai multe ferestre. Una din ele dă deasupra parcului. A doua, se deschide către mare...

- Ştefan! îl întrerupea Ioana.

- Nu, am greşit, se corecta el. Camera secretă are numai o singură fereastră. Cred că se deschide asupra unui parc. Nu l-am văzut niciodată. Cînd intru eu în camera secretă, perdelele sunt întotdeauna trase...

- Cum sunt perdelele? stăruia Ioana. Vorbeşte-mi despre perdele, despre mobilă, despre culoarea pereţilor. Ca să-mi pot imagina. Să te pot urmări cu gîndul cît eşti tu acolo...

- Cred că nu sunt perdele, începea Ştefan după o scurtă tăcere. Nu-mi amintesc să le fi văzut. În cameră, cînd intru, e întotdeauna întuneric, pentru că sunt lăsate obloanele.

- Cînd o să avem un copil, spusese odată Ioana, rezemîndu-şi capul de canapea şi închizînd ochii, cînd o să avem un copil, am să-i povestesc lui ce văd eu în camera lui Barbă-Albastră, şi am să-ţi dau voie să mă asculţi. Tu crezi că sunt cu totul lipsită de imaginaţie. Cu atît mai bine; ai să te minunezi şi tu, atunci, de cîte ştiu, de cîte ştiam eu din prima zi cînd mi-ai vorbit de camera secretă. Deschisese repede ochii şi-l privise. I se păru că e foarte departe de ea, pierdut în gînduri.

- Tu încă nu te-ai hotărît să mă iei în serios, adăugase Ioana. Îţi închipui că dacă mă iubeşti...

- Mai lasă-mă un an! o întrerupsese el devenind dintr-o dată grav. Lasă-mă să încerc şi altceva. Poate că mai există şi altceva. Tu ştii foarte bine ce vreau să spun,

adăugase coborînd glasul.

„Acum începe Marea Scenă", ghicea Ioana. Simțea o neînțeleasă istovire în toată ființa ei. Încerca zadarnic să zîmbească, să prindă curaj. Şi cu toate acestea, îşi pregătise de mult fiecare replică, se ascultase, mental, de nenumărate ori. N-ar fi trebuit să se tulbure. Ar fi trebuit să înceapă deodată, cuprinzîndu-l în brațe, aşa cum făcuse cu cîteva zile înainte de căsătorie.

- Pe el l-am admirat numai, îi spusese atunci, şi continuu să-l admir. Este un foarte mare scriitor, dar asta nu înseamnă că-l iubesc. De-abia cînd te-am întîlnit pe tine am înțeles că nu-l iubeam, că nu te iubeam decît pe tine!... Nu izbutise să-i spună mai mult, atunci. În Marea Scenă, i-ar fi mărturisit tot.

- Te rog, fă un efort şi ascultă-mă, i-ar fi spus. Ne chinuim amîndoi. Pe el nu l-am iubit niciodată. De ce ți-e teamă de el? De ce ți-e teamă de trecutul meu? înțelege-mă, *nu exista nimic;* n-am nimic de *uitat,* pentru că nu există *nimic...*

- Tu ştii foarte bine ce vreau să spun, repetase Ştefan. Poate mai există şi altceva în afară de dragoste. Poate există undeva o posibilitate deschisă miracolelor, un mister ireductibil, un secret pe care nu izbutim încă să-l descifrăm. Aşa cum s-a întîmplat cu tine.

- Tu ştii foarte bine că nu e vorba de nici un mister, răspunsese Ioana. Nu l-am iubit. Nu te-am iubit decît pe tine. Din clipa cînd te-am întîlnit, nu te-am iubit decît pe tine.

- Nu mă gîndeam la asta, o întrerupsese Ştefan. Nu era vorba de dragoste. Mă întreb dacă nu există şi altceva; ceva care să plece tot de-aici, dintr-o dragoste, dar care să ducă *în altă parte.* Mi-e foarte greu să-ți explic. Nu înțeleg nici eu. S-ar putea, totuşi, ca să mai fie o ieşire, pe care noi n-o vedem. Faptul acesta că tu ne-ai întîlnit pe amîndoi ar putea fi un *semn,* ar putea semnifica ceva...

Continua aşa multă vreme, vorbind parcă mai mult

pentru sine. Ioana nu izbutea să-l înțeleagă întotdeauna. Nici măcar nu putea să-l asculte tot timpul. Se trezea că-i răspunde în gînd. „Dar ce legătură au toate acestea cu camera secretă?!" l-ar fi întrerupt ea. Îi făgăduise, însă, că nu-l va întreba niciodată. „N-am să fiu curioasă, îi spusese cînd erau încă logodiți. Am încredere în tine. N-am să te întreb. Dacă ai să-mi spui tu, bine - dar eu n-am să te întreb niciodată..."

- ... Probabil că nici nu există camera secretă, îi repetase atunci, pe stradă, cînd se întorceau de la Teatrul Național. Am ghicit asta de mult. Tu lucrezi într-un laborator...

Uneori, serile, cînd venea acasă, absent, întinerit şi obosit, totodată, hainele lui miroseau într-un chip ciudat, mîinile lui erau pătate.

- Nu există camera secretă! exclamase ea victorioasă. Tu faci experiențe într-un laborator. Mi-a spus Adela că, în liceu, îți plăcea chimia. Căutai Piatra Filosofală. O cauți şi acum. E absurd, dar tu crezi, încă, în secolul XX, că există Piatra Filosofală...

Ioana îl ghicise după cum o privea, după cum îi cuprinsese umerii cu brațul, că era tulburat, aproape intimidat.

Şi apoi, pe neaşteptate, apăruse Vădastra.

- Am întîlnit un om extraordinar, un fel de nebun, dar extraordinar, îi spusese într-o seară întorcîndu-se acasă. S-a mutat alături de mine, la hotel, îmi pare rău că nu-l poți asculta şi tu...

Ioana îl privise derutată.

- Faci experiențe, acolo, într-o cameră de hotel? îl întrebase ea. Nu lucrezi într-un laborator?...

A urmat apoi descoperirea lui Voinea, care fugise la Iaşi cu subvenția de 50 000 de lei, descoperirea domnişoarei Arethia, a doamnei Zissu.

- Dar nu-mi dau seama cine este această doamnă Zissu, repeta el din cînd în cînd, la masă, nu înțeleg ce-l

leagă de această prea misterioasă doamnă... Şi apoi, într-o zi, îi luase mîna şi o privise adînc în ochi:

- Mai lasă-mă încă un an! Poate mi s-a făcut un *semn.* Poate chiar doamna Zissu... Ioana începuse să rîdă. - Tu crezi cu adevărat ce-mi spui? Crezi că amintirile unui om pe care de-abia îl cunoşti...

- Nu-l cunosc, o întrerupse Ştefan. Îl aud mereu vorbind, l-am întîlnit de vreo două ori pe coridor, dar nu-l cunosc personal. Şi tocmai faptul acesta mă tulbură: că mi se îngăduie să ascult, fără să vreau, confesiunile unui exaltat. Poate e un semn...

- S-a întîmplat aşa, începu el odată. Probabil că alături de locuința doamnei Zissu se dărîma o casă. Probabil că tocmai se încărca molozul într-un camion cînd trecea Vădastra pe-acolo, căci i-a intrat praf sub pleoapă, sub pleoapa ochiului de sticlă. „În liceu, spunea Vădastra, purtam ochelari albaştri, *pince-nez".* Ducîndu-şi repede mîna la ochi, i-au căzut ochelarii şi s-au făcut țăndări. Şi şi-a întors ochiul de sticlă în orbită. S-a înapoiat atunci la doamna Zissu, acoperindu-şi cu palma ochiul drept, şi i-a cerut un lighean cu apă. „Mi-am spart ochelarii şi m-am rănit", i-a spus. Doamna Zissu a încercat să vadă ce s-a întîmplat, dar el n-a vrut să-şi ia mîna de la ochi. De-abia cînd i-a adus un lighean cu apă şi l-a lăsat singur, şi-a scos ochiul de sticlă, l-a spălat şi l-a pus deoparte, apoi a început să-şi spele pleoapa şi orbita. Dar atunci a intrat doamna Zissu şi, neînțelegînd ce s-a întîmplat, văzîndu-l cu pleoapa stoarsă şi roşie, a început să țipe. „Nu vă speriați! i-a spus repede Vădastra căutînd ochiul de sticlă şi arătîndu-i-l. Nu e nimic. Am rămas aşa de la accident... Şi atunci, spunea Vădastra, cu un patetic orgoliu, am văzut-o pe doamna Zissu că începe să plîngă. Atunci mi-am dat seama cît de mult mă iubea doamna Zissu. Privind-o cum plînge, din cauza mea, am simțit că ar fi trebuit să plîng şi eu. Am încercat. Mă gîndeam mereu la ochelarii pe care îi spărsesem şi mă sileam să plîng. Dar

n-am putut. Dar doamna Zissu a plîns aşa, întruna, pînă s-a făcut tîrziu, şi i-am spus, scuzîndu-mă, că trebuie să plec..."

În noaptea aceea, Ştefan se întorsese tîrziu acasă. Părea tulburat.

- Tu citeşti chiar în noaptea de Sînziene? o întrebă.

- N-am ştiut că e noaptea de Sînziene...

- A fost. Acum a trecut de miezul nopții. Nu se mai poate întîmpla nimic... Se apropiase de ea şi o cuprinse în brațe.

- Par atît de bătrîn? o întrebă. E de necrezut cum poate să treacă timpul... Sper să nu am nici o plictiseală, mîine dimineață, la minister, adăugă desprinzîndu-se uşor din brațele ei.

- Ce s-a întîmplat? îl întrebă.

- Am fugit fără să anunț pe nimeni. Am fost în pădure. În pădurea Băneasa. Mi-am adus deodată aminte că e noaptea de Sînziene. Ți-am telefonat doar ție şi am fugit... Simțeam că mă atrăgea ceva, continuă el după o tăcere. Mi se făcuse deodată dor să văd locurile pe unde am copilărit cu Ionel. Sunt într-adevăr atît de bătrîn? Veneam acolo, în fiecare vară, să mă scald cu Ionel. Erau bălți mari, adînci. Şi acum, pe locul lor, au crescut arbori. Pretutindeni nu vezi decît arbori înalți... Mi se bătea mereu inima, adăugă. Mi-am adus aminte de arici...

Ioana începuse să se dezbrace, absentă.

- Ai fi putut să mă iei şi pe mine, spuse fără să ridice ochii. Cînd mi-ai telefonat, credeam că ai să mă chemi să ne plimbăm împreună...

Uneori, mai ales înainte de apariția lui Vădastra, Ştefan îi telefona de la minister şi-i da întîlnire în oraş. Dar în ultimul an nu se întîlniseră decît o singură dată. Ioana îl zărise, de departe. Părea posomorît, şi ea ghicise: „Iar l-a confundat! Iar l-a salutat cineva, necunoscut, pe stradă..."

- Ar trebui să-mi las mustață, începuse el. Sau, poate,

şi mai bine, ar trebui să mă rad în cap...

- Mi-era dor de tine, aş fi vrut să te chem, să ne plimbăm împreună în pădure, şi totuşi ceva mă împiedica. Parcă ar fi trebuit să mă întorc acolo, pe locurile copilăriei, singur... Dar am să te întreb ceva, adăugase el repede, şi am să te rog să-mi răspunzi drept, oricare ar fi răspunsul tău.

Ioana întoarse capul şi-l privi mirată. Glasul lui Ştefan i se păruse uscat, necunoscut.

- Tu crezi că, în zilele noastre, o maşină poate să dispară fără s-o fi furat cineva, se poate topi în nevăzut, fără să lase nici un fel de urmă?...

Îşi desprinse privirile din ochii Ioanei, şi continuă, încurcat.

- Eşti sigură că nu mi-ai vorbit niciodată de aşa ceva? N-ai citit undeva, în vreo carte, o poveste asemănătoare? O maşină bine închisă, care dispare la miezul nopții, fără s-o fi furat cineva? Dispare pur şi simplu?...

- Nu-mi amintesc.

- Încep să mă liniştesc, spuse Ştefan şi-şi trecu batista pe frunte.

Îşi scosese haina şi se aşezase pe covor, rezemîndu-şi capul de fotoliu.

- Deci, nu vine de-acolo, din vreo carte citită sau povestită, continuă el înseninîndu-se. Mai degrabă este o nălucire a mea...

Ioana se aşezase pe scăunaşul din fața oglinzii.

- Dar, în orice caz, tu *crezi* că s-ar putea întîmpla aievea un asemenea lucru? stărui el. Crezi că o maşină poate să dispară fără urme?...

- De ce nu?! făcu Ioana, întorcîndu-se ca să-l poată privi mai bine.

- Ştiam eu de ce te iubesc atît de mult, şopti Ştefan, înseninîndu-se.

- Dar ce s-a întîmplat cu maşina? De ce m-ai întrebat dacă cred cu adevărat?...

- Nu ştiu ce-am avut astăzi. Poate pentru că îmi adusesem aminte de copilărie. Poate pentru că văzusem arborii aceia mari, crescuți pe locul bălților. Sădisem şi eu un pom acolo, cînd eram în liceu... Mi s-a părut că *văzusem* o maşină. Ceva mai mult. Mi s-a părut că *ştiam* ce se va întîmpla cu maşina aceea; exact la miezul nopții, trebuia să dispară. Am fost obsedat toată seara de maşina aceasta pe care o *văzusem,* deşi nu se afla acolo, în pădure, şi care trebuia să dispară la miezul nopții. *Ştiam* că va dispărea şi că nu o voi mai revedea toată viața. Şi gîndul ăsta mă întrista într-un chip neînțeles, gîndul că n-am s-o mai revăd toată viața... Din fericire, exişti tu, adăugă zîmbind înseninat. Şi la 15 iulie suntem la Predeal, pe munte...

„Se întîmplă ceva, în noaptea de Sînziene, îşi aminti Ioana pătrunzînd în răcoarea patului. *Domnişoara Iulia."*

- În fond, tu crezi cu adevărat în toate lucrurile acestea? îl întrebă. Crezi în Piatra Filosofală, în magie şi în miracolele din noaptea de Sînziene?

Cum se întîmpla adesea, Ştefan nu-i răspunse.

- Mi s-a făcut dor de munte, vorbi ridicîndu-se brusc de pe covor.

- Poate se repetă anul decisiv, spuse Ioana.

Nu înțelegea ce o îndemnase să spună cuvintele acestea, dar îi părea bine că le spusese, şi zîmbi. Ştefan se oprise în dreptul ei, lîngă pat, şi o privea.

- Care an? o întrebă. 1923 sau 1919?

- Anul decisiv, repetă Ioana, cînd ai fost singur pe munte. Cînd erai în liceu şi ai fost singur pe munte...

Îşi dădea seama că încurcă două mari evenimente din viața lui Ştefan, dar nu se corectă. Aştepta s-o corecteze el, aşa cum făcuse chiar din primele zile de căsătorie. „Asta se petrecea în 1928, în vara cînd m-am întors de la Paris, începea el să povestească. Aveam atunci..." Şi spunea repede cîți ani avea. Îi arătase într-o zi fotografiile din liceu. Ştefan alesese una, care arăta un adolescent frumos, cu ochii mari şi părul tuns cu breton pe frunte.

„Asta e din 1919, îi spusese. Aveam atunci 17 ani. Eram în ultima clasă de liceu. Atunci cînd am urcat la cabană cu Ionel..." Ioana luase fotografia şi o privise îndelung. Îşi aminti deodată timpul ireal al logodnei. Ştefan îi povestise întîmplarea de la cabană cîteva zile după ce se logodiseră. Aventura avusese loc în primăvara 1919, cea dintîi primăvară după război. Ştefan cu Ionel Paraschivescu şi încă alţi trei colegi n-au mai avut răbdare să aştepte vacanţa de vară ca să urce Bucegii. De cîţiva ani nu visau decît la asta: să vadă munţii. Dar ţara era ocupată de germani şi războiul continua, an după an. Cînd, în noiembrie, se încheiase armistiţiul, era prea tîrziu să încerce aventura. Au încercat-o în martie, păcăliţi de o primăvară timpurie la Bucureşti. Crestele munţilor se zăreau încă înzăpezite; dar la poale era cald, senin. I-a apucat viforul cînd ajunseseră sus, pe Pietrele Arse. Rătăciseră drumul. Abia pe seară au nimerit la o cabană a funicularului care transporta lemne. Au spart lacătul de la uşă şi au intrat. Au aprins focul şi, pentru că aveau mîncare din belşug şi chiar o sticlă mare cu rom, s-au înveselit repede. Apoi s-au culcat, cum s-a nimerit, pe duşumele. Dar către miezul nopţii i-au trezit din somn glasuri de oameni în faţa uşii. Zăpada se adunase pînă dincolo de clanţă şi uşa nu putea fi deschisă decît opintindu-se şi cei dinlăuntru. La început le-a fost frică, dar oamenii stăruiau. Erau muncitori din vale, de la lemne, şi cunoşteau cabana. S-au bucurat că i-au găsit pe ei acolo. - Avem un mort cu noi, le-au spus. Îl tot cărăm de astă-seară, de la şase. Iar dacă-l lăsăm în drum, îl mănîncă lupii pînă dimineaţa. Aşa că l-am adus aici... Şi e mai bine dacă sunteţi şi dumneavoastră... Apoi le-au mulţumit şi au plecat. Dimineaţa trebuiau să fie la lucru, în vale. - L-am vegheat toată noaptea, fără să vrem, îi povestise Ştefan. Şi dimineaţa au venit oamenii din sat şi l-au încărcat într-o sanie... Dar lui Ionel i-a fost frică. Nu privea deloc în spatele lui, unde ştia că era mortul. A

terminat el singur sticla de rom. Şi spunea mereu: „Mă, să nu mă lăsați! Orice s-o întîmpla, să nu mă lăsați!..." Săracul Ionel! El n-avea cum să ştie, atunci...

- Cînd am fost singur pe munte, vorbi Ştefan începînd să se dezbrace absent, nu mai eram în liceu. Asta se petrecea în 1923...

Ioana îl asculta cu ochii pe jumătate închişi, zîmbind. „Anul decisiv", îşi repeta ea. Atunci, în 1923, cînd avea 21 de ani şi-şi pregătea licența, Ştefan fugise de-acasă. Găsise chiar un vapor de marfă care să-l ducă, clandestin, pînă la Constantinopol. Dar înainte de fugă, venise să-şi ia rămas-bun de la Carpați. În primul lor drum împreună pe munte, îndată după căsătorie, Ştefan îi arătase cărarea pe care o urcase atunci, înainte de fugă. „Parcă timpul n-ar fi trecut pe aici, îi spusese. Stîncile, brazii, iarba, cerul au rămas pe loc. Şi de cîte ori evoc opririle pe loc, simt o neînțeleasă emoție, aproape de beatitudine. Tu nu poți înțelege asta, adăugase. Eşti încă prea tînără..." Acum trei ani, în 1933, cînd îi vorbea astfel Ioana avea 23 de ani, cu opt ani mai puțin ca el.

- Am uitat să-ți mai spun ceva, adăugă Ştefan însuflețindu-se deodată, şi Vădastra crede, în felul lui, în Piatra Filosofală. Îi povestea astă-seară Arethiei de o substanță care transformă în aur tot ce atinge. Regreta că n-a descoperit-o el...

În compartiment, Ioana observă că un tînăr cu ochii vineți, pătrunzători, şi un început de chelie, îl privea necontenit pe Ştefan, cu un fel de încruntată nedumerire. „Iar îl confundă", gîndi Ioana, şi fără voia ei roşi. Îi era teamă să nu observe şi Ştefan. Dar Ştefan părea fascinat de un domn cu barbişon care, în clipa cînd trenul se puse lent în mişcare, îşi scosese ceasul şi verificase ora. Avea un profil de o surprinzătoare noblețe; fruntea corect bombată, nasul drept, mustățile pline şi fără aroganță, barbişonul uşor arcuit înainte, toate acestea îi dădeau un aer seniorial, oarecum vetust. Fața, însă, îl arăta altfel;

obrajii erau laţi, cu pielea atîrnînd moale pe fălci, şi cele cîteva şuviţe de păr decolorat lipite de-a curmezişul craniului aminteau chipurile de medici şi profesori de pe la 1900.

- În 45 de minute suntem la Ploieşti, spuse el privindu-şi pe rînd vecinii.

Ca la un semnal toţi începură să vorbească. Domnul cu barbişon părea erudit; citase de mai multe ori versuri din primii poeţi români, şi chiar un text latinesc. Vorbea mai ales cu tînărul cu ochii vineţi. Dar curînd conversaţia deveni generală şi, înainte de a coborî la Sinaia, se înclină politicos şi se prezentă:

- Profesorul Iancu Antim. Sper că vom mai avea plăcerea să ne mai întîlnim, le spuse.

O săptămînă mai tîrziu, Ştefan se lăsase convins de Ioana şi plecase pentru două zile, singur, pe Bucegi. Îl privise de la fereastră cum se pierde în pădure şi se înapoie în pat cu o neînţeleasă tristeţe. Ca de obicei se întoarse cu gîndul la Marea Veste. Fusese o zi fierbinte, apăsătoare, şi Ştefan îşi lepădase pantofii şi haina de la uşă, şi alergase imediat în odaia de baie. Cu un zîmbet misterios, ea îl urmase cuminte şi-l privise cum intră pe de-a-ntregul sub duş.

- Nu cred că am să pot urca pînă la cabană, îi spusese.

Şi, pentru că i se păruse că, aşa cum era, cu capul necontenit sub apă, s-ar putea ca Ştefan să nu audă bine, repetase, aproape strigînd:

- N-am să pot urca! *Cred că o să avem un copil...*

În clipa următoare, Ştefan ieşise cu un salt, ca opărit, de sub duş. Părul lung i se lipise de obraz şi-l dăduse la o parte cu un gest speriat. O privise o clipă nedumerit, ca şi cum n-ar fi înţeles, apoi sărise din baie şi aşa cum era, o prinsese în braţe. Faţa aceea umedă şi răcoroasă i se păruse Ioanei scăldată în lacrimi. Asculta cum curge duşul, în neştire.

- Închipuieşte-ţi pe cine am întîlnit la Casa Peşterii? o

întrebă Ştefan la întoarcere.

- Pe Iancu Antim, răspunse repede Ioana.

Dar nu-l întîlnise pe el. Întîlnise pe un oarecare Petre Biriş. Ioana nu auzise niciodată de el.

- E cel mai mare cunoscător al operei lui Partenie, spuse Ştefan cu un glas care pregătea parcă o sumă de revelaţii. Dar nu-l cunoaşte personal; nu l-a văzut decît la conferinţe. Şi, evident, m-a confundat cu el. Aşa am intrat în vorbă...

Apoi, fără să-i lase timp să spună ceva, adăugă:

- L-a cam criticat pe maestru. L-a criticat chiar rău de tot. Spunea că, de la o bucată de vreme, se grăbeşte, că scrie prea repede şi publică la întîmplare. *De la o bucată de vreme,* repetă Ştefan, subliniind cuvintele. La ce crezi tu c-a voit să facă aluzie băiatul ăsta, Biriş?

Ioana ridică din umeri.

- Mie mi-a plăcut Biriş, continuă Ştefan. Dar mă întreb ce-a vrut să spună el precizînd că, *de la o bucată de vreme,* Partenie nu mai e ce-a fost la început, că-şi cam bate joc de opera lui. Tu ai observat vreo schimbare?!

Dar nici măcar nu-i lăsă timp să răspundă, ci continuă cu un glas mai grav, ca şi cînd ar fi voit să reproducă înseşi cuvintele lui Biriş.

- Spunea că este ceva imoral în ultima producţie a lui Partenie. Că el vrea să şi trăiască, şi să şi scrie, în acelaşi ritm *ca mai înainte,* dar că asta nu se poate, că acela care o face trişează. „Un scriitor poate trăi *înainte* sau *după* ce a compus o carte, spunea el. Dar nu poate să trăiască şi să creeze în *acelaşi timp.* Actul creaţiei îl confiscă în întregime şi deci îi interzice să trăiască..." Dar, în fond, de ce-ţi spun eu ţie toate astea?! îşi îndreptă el brusc privirile către Ioana. Tu trebuie că le ştii, şi le înţelegi, mai bine ca mine...

- Poate că nu le înţeleg nici eu atît de bine, vorbi Ioana simţind că trebuie să spună şi ea ceva.

- Voiam doar să te întreb dacă ai remarcat şi tu că

Partenie se grăbeşte de la o vreme, sau, cum se exprima Biriş, că vrea să profite de viață fără să renunțe, totuşi, la scris? Spunea că pentru cei care-i cunosc bine opera sare în ochi lucrul ăsta: că, de la o vreme, Partenie îşi bate joc de talentul şi inteligența lui... Tu nu mi-ai vorbit niciodată de aşa ceva...

- Nu mi-am dat seama de vreo schimbare, spuse Ioana. Ştefan o privi lung, pe gînduri.

- Dar de ce credeai că l-am întîlnit pe Iancu Antim?! o întrebă. Ioana zîmbi.

- Nu ştiu ce mi-a venit să-ți spun. Poate pentru că îl visasem azi-noapte...

Dar nu i-a spus cum îl visase: Antim se apropiase de fereastra compartimentului ei şi, ridicîndu-se în picioare ca s-o vadă mai bine, îi bătuse nervos în geam: „Soțul dumitale a avut un accident, îi strigase el. A avut un accident, repetă. Un accident..."

Terminîndu-i-se concediul, Ştefan se întoarse la Bucureşti în seara de 14 august şi, de la gară, se duse direct la hotel. Ioana mai rămînea la Predeal încă cincisprezece zile şi, singur, casa din bulevardul Domniței i s-ar fi părut pustie.

Camera mirosea a căldură închisă şi era plină de molii. Ştefan stropi podeaua cu apă, se schimbă, apoi coborî şi se duse să mănînce la cîrciuma din colțul străzii. Se întoarse destul de tîrziu acasă şi pentru că în camera de alături nu se auzeau voci, ațipise destul de repede. Dar, cîtva timp în urmă, îl trezi din somn glasul strident al lui Vădastra.

- ... Eu nu sunt ca ceilalți bărbați, spunea. Nu-mi place să mint. Eu vorbesc întotdeauna omului în față...

- Nu înțeleg unde vrei să ajungi, îl întrerupse Arethia. Nu înțeleg şi nici nu mă interesează!...

- Stai că n-am terminat! Vreau să-ți mai spun cîteva cuvinte... Tu crezi că mă cunoşti pe mine pentru că... Înțelegi pentru ce... Ei bine, dă-mi voie să-ți spun: nu mă

cunoşti deloc! Tu crezi că dacă am venit atunci în odaie, cînd mi-a furat Voinea banii, şi am cerut să-mi împrumuți 12 000 de lei sunt un om slab, care a avut nevoie de ajutor şi am strigat după ajutor. Ei bine, dă-mi voie să-ți spun că te-ai înşelat. Am venit pentru că mi-ai inspirat întotdeauna încredere, şi aveam nevoie de cineva cu care să mă sfătuiesc. Atîta... Ce-a urmat după aceea nu mă priveşte. Eu, personal, drept să-ți spun, nici nu mă gîndeam...

Probabil că Arethia voise să plece, pentru că Ştefan auzi paşii repezi ai lui Spiridon, tăindu-i drumul în fața uşii.

- Stai, de ce te superi?! Că n-am terminat. Spuneai că bărbații sunt mincinoşi. Dă-mi voie să-ți dovedesc contrariul...

- Mersi! exclamă Arethia, acum devii şi obraznic!...

- Nu sunt obraznic deloc, continuă Spiridon cu aceeaşi seriozitate. Dacă ți-aş spune că te iubesc cu pasiune, m-ai crede?! Ai crede că-mi bat joc de tine. Şi nu vreau să-mi bat joc de tine. Nu mi-ai făcut nimic. Am fost întotdeauna buni prieteni...

- Te rog să-mi dai drumul! țipă Arethia. Eu sunt de vină că m-am încrezut în dumneata, om lipsit de maniere. Te rog să-mi dai imediat drumul!...

În acea clipă, se auziră de alături, din odaia lui Daniil, cîteva bătăi în perete.

- Terminați, domnilor, o dată, că nu putem dormi! strigă Daniil.

- Vezi ce-ai făcut? şopti Arethia cu oarecare teamă, deschizînd uşa. M-ai compromis!...

- Lasă că mai vorbim mîine, îi spuse Spiridon tot în şoaptă.

Cîteva seri în şir Ştefan nu mai auzi glasul Arethiei. Doar din cînd în cînd, răbufnea din senin Vădastra, vorbind singur: „Lasă, c-o să-mi vină şi mie rîndul! Am să le arăt eu atunci, la toți!... Am să-i învăț eu minte!..."

Într-o seară se auziră ciocănituri la una din uşile de pe coridor. „Nu e la mine", îşi spuse Ştefan. Fusese o zi neobişnuit de fierbinte şi se trîntise în pat istovit, gol, cu un prosop în jurul gîtului; zăpuşeala stăruia încă în odaie, pe caldarîm, peste acoperişurile caselor care miroseau a tablă şi cuptoare de var. Ciocăniturile se auzeau din ce în ce mai puternice.

- Intră! strigă deodată Vădastra.

Dar nu intră nimeni. „Nu e nici la el, îşi spuse Ştefan; este probabil la Arethia." Atunci i se păru că se trezeşte, şi inima începu să-i bată altfel; simţea din nou, şi dintr-o dată, prezenţa Ilenei ca o stranie şi nevinovată obsesie. Aşa i-o simţise necontenit pînă în clipa cînd Ioana intrase după el în baie şi strigase: *Cred că o să avem un copiii* Rămase nemişcat, cu ochii închişi, concentrîndu-se; timpul se întorcea înapoi. Îşi mai amintise de cîteva ori de Ileana, dar niciodată cu emoţia cu care se gîndea la ea înainte de Marea Veste. Întîlnirea din pădurea Băneasa, masa de la restaurant, celelalte două scurte întîlniri care urmaseră i se păruseră de atunci întîmplări oarecare. Acum, timpul se întorsese înapoi şi acele puţine clipe petrecute împreună îi reveneau încărcate de dor. Rochia ei din după-amiaza cînd o întîlnise ultima oară: albă imprimată. Parcă îi subţia şi mai mult mijlocul , întinerind-o. Nu înţelegea cum izbutise să fie atît de bronzată la începutul verii.

- Cît rămîne zăpada pe munţi, rămîn şi eu la ski. Iar primăvara o petrec de obicei la moşie...

- Intră!! strigă din nou, aproape cu furie, Vădastra.

„Nu e la el, îşi spuse Ştefan, degeaba ţipă." Ciocăniturile amuţiră, parcă ar fi fost speriate. Îi părea rău că nu avusese timp să afle mai mult despre viaţa ei. Ştia doar că a crescut-o tante Cecile, care avea o moşie în Moldova, pe malurile Siretului. Acolo îşi petrecuse adolescenţa. Dar aproape că nu mai ştia nimic altceva despre ea. Doar că se întorsese de curînd în ţară, şi că locuieşte la o altă

mătuşă, pe strada Batiştei. Încet, timide, ciocăniturile reîncepură, parcă foarte departe, la capătul coridorului. Îl auzi pe Vădastra deschizînd uşor, ca şi cum ar fi vrut să surprindă un delict.

- Nu e nimeni! exclamă el, oarecum decepționat.

„Nu e la el", îşi repetă Ştefan. Conducînd-o în acea seară acasă, îi plăcea s-o privească mergînd; avea un mers aproape băieţesc, ținîndu-şi mîinile la spate şi scuturîndu-şi la răstimpuri buclele cu un gest scurt, ca şi cum ar fi tresărit prin somn. De cîte ori simțea că Ştefan o priveşte îndelung, întorcea capul şi-i zîmbea, parcă ar fi vrut să-l întrebe. Dar ştia să-l privească şi altfel, cu o gravă seriozitate; aşa cum l-a privit aflînd de Ioana sau cînd, cîteva zile după aceea, reîntîlnind-o, el a întrebat-o: - Ce-ați făcut cu geamantanele?! şi ea n-a înțeles. N-ar mai fi putut închide geamantanele, dacă i-ar fi dat lui inelul acela cu chei, i-a explicat Ştefan. - Ce inel? a întrebat ea. Uitase, şi Ştefan o privi o clipă derutat. I-a adus aminte: maşina cu care ai fi putut veni în pădure, şi care ar fi putut dispare... Cheile de la geamantane s-ar fi aflat prinse în acelaşi inel, alături de cheile maşinii, şi aşa cum îi spusese atunci, inelul l-ar fi păstrat el. (Dar nu i-a spus mai mult. Nu i-a povestit scena finală, scena de la miezul nopții, aşa cum o văzuse el. - E straniu! o auzise el exclamînd.

Şi totuşi aici am lăsat-o. Maşina mea, vreau să spun... Îmi aduc foarte bine aminte că *aici* am lăsat-o... - Eşti sigură că ai venit cu ea? o întrebase el în glumă. O vedea cum îl priveşte cu o stăpînită enervare, cum caută ceva în poşetă şi-i întinde un inel cu chei. - Poftim! spunea ea. Iată cheile!... Era un inel de metal, fără luciu, cu o cheie yale şi alte cîteva cheițe; cheițele de la geamantane. Ştefan îl lua cu o neînțeleasă, ascunsă bucurie, şi îl privea cîteva clipe, foarte emoționat...)

- Parcă-l văd, continuase el. Un inel de metal, fără luciu, cu o cheie yale şi alte cîteva cheițe. Cheițele de la geamantane...

Ea îl privise din nou, cu seriozitate, apoi izbucni deodată în rîs.

- Ştii că începi să mă interesezi?! îi spuse.

- Cine bate, domnule, aşa întruna?! se auzi dintr-o dată glasul lui Daniil. Deschisese uşa şi strigase din prag, adresîndu-se către fundul coridorului.

Dar nu-i răspunse nimeni. Ciocăniturile amuțiră.

- E cineva acolo?! strigă din nou Daniil. Căutați pe cineva?!

- Ar trebui să se cheme portarul, strigă Vădastra din camera lui. Ştefan zîmbi în întuneric. - Ştii că începi să mă interesezi?! repetase ea.

Dacă n-ai fi fost căsătorit, aş fi făcut, poate, o pasiune pentru dumneata. Dar am să-i scriu Valkiriei despre dumneata. Valkiria este o fostă colegă de-a mea de la Lausanne. Am poreclit-o aşa pentru că e blondă, grasă şi cîntă. Dar eşti genul ei. Ea, Valkiria, e romantică şi spiritualistă. Doar că eşti cam prea robust pentru ea. Dacă ai fi fost mai slab, mai întristat, aproape tuberculos, sunt sigură că ar fi venit la Bucureşti, să-ți cînte...

Se oprise o clipă, şi-şi trecu mîna prin bucle.

- Şi totuşi, eşti prost crescut, adăugase. Aş fi putut să mă supăr. Credeam că m-ai acostat ca să-mi faci curte. Dar acum înțeleg că m-ai acostat pentru că credeai că am maşină şi ai fi vrut să vezi cum aş fi recționat dacă mi-ar fi dispărut maşina... Să-ți spun eu cum aş fi reacționat: aş fi anunțat imediat Prefectura poliției...

Îl auzi deodată pe Vădastra vorbind singur:

- Parcă ce poate să-mi facă?! Am păstrat toate chitanțele; odată trei, şi odată trei, şi odată şase. Total 12 000 de lei. Dacă spune ceva, o distrug! Mă duc la şef, şi o dă afară în 24 de ceasuri...

Nu se mai auzeau ciocăniturile. Ştefan deschise ochii şi aşteptă aşa mult timp, în întuneric: nu se mai auzeau. Îi era încă foarte cald. Dar parcă totul era altfel, acum, în odaie, în aerul nopții calde care intra leneş pe fereastră,

parcă totul era schimbat.

Odată, demult, voise s-o întrebe pe Ioana dacă ea, care i-a iubit pe amîndoi, şi în acelaşi timp, a ghicit atunci ceva *schimbat* în jurul ei, dacă lumea rămăsese aceeaşi pentru ea, aceeaşi ca *mai înainte.* Dar nu îndrăznise s-o întrebe. Aproape că nu-i vorbea Ioanei de presimțirile şi reveriile lui, de dorințele lui ascunse, îi vorbea din cînd în cînd despre Timp şi despre posibilitățile deschise, dar nu îndrăznise niciodată să-i spună că dorința lui secretă era de a deveni sfînt, de a putea iubi pe toți oamenii cu aceeaşi intensitate.

- Am să-ți destăinuiesc ceva, spusese atunci Ilenei, în pădure. Nu te cunosc, nu ştiu cine eşti, nu ştiu ce faci. Nu pot avea secrete față de dumneata. N-am spus asta la nimeni, dar dumitale ți-o pot spune: totul depinde de Timp. Dacă nu rezolvi problema asta acum cît eşti tînără, te prinde viața şi te macină pe dinlăuntru, şi într-o zi te trezeşti bătrînă, iar în ziua următoare te trezeşti pe patul de moarte, şi atunci e prea tîrziu ca să mai încerci ceva. Trebuie să cauți asta acum, cît eşti tînără. Asta e o problemă de tinerețe...

- Ce trebuie să caut?! îl întrebase Ileana.

- Să scapi de Timp. Să ieşi din Timp. Priveşte bine în jurul dumitale: ți se fac din toate părțile *semne.* Încrede-te în semne. Urmăreşte-le...

Sări brusc din pat şi din cîțiva paşi ajunse în fața rafturilor cu cărți, îngenunche şi începu să bîjbîie cu mîna înapoia cărților ultimului raft. După cîteva lungi secunde găsi mănuşile şi le scoase cu mare grijă. Le simțea, prin întuneric, uscate, murdare, pline de praf. „Aproape sigur că nu sunt ale ei", îşi spuse ridicîndu-se în picioare. Atunci îşi dete seama că e gol; îşi simțea corpul fierbinte, jilav. Începu să se îmbrace repede. *Cred că o să avem un copil* o auzi din nou pe Ioana, dar continuă să se îmbrace, nervos, aproape tremurînd. Cînd aprinse lumina, privi cu

mare atenție mănuşile. Erau prăfuie, ciuruite de molii. „Nu sunt ale ei, îşi repeta întruna, dar trebuie să i le dau." îşi luă haina şi fără să şi-o îmbrace, ieşi din odaie.

- Dumneavoastră aţi auzit ceva?! îi tăie drumul portarul cînd ajunse la capătul scărilor. A fost un domn care a bătut la toate uşile. L-aţi auzit?

- La mine n-a fost, răspunse repede Ştefan.

- Dacă e tot ăla de astă-iarnă, îl ştiu eu cine e, vorbi portarul. E un adventist. Vinde Biblii. A mai fost odată pe-aici, dar l-am simţit de cum a intrat. Căutaţi pe cineva? l-am întrebat. S-a prefăcut că nu m-aude, şi a dat să urce scările...

În acest moment chiar, Ileana ar putea fi pe punctul de plecare. S-ar putea, bunăoară, că acum, cînd el asculta pe portar, Ileana să încuie uşa de la intrare, să traverseze cei cîţiva metri de grădiniţă cu pietriş din faţa casei şi să se pregătească să se urce în taxiul care o aşteaptă la poartă. Ştefan grăbi pasul şi o dată trecut de colţul străzii, începu să alerge, ţinîndu-şi strîns haina sub braţ. „Probabil că pleacă la moşie", înţelese el. (Şi era totuşi obsedat de acea întrebare absurdă: - *Dar cum au putut închide geamantanele?...)* Inima începu să i se bată cu putere. Făcu semn unui taxi şi dădu adresa din strada Batistei.

- Cît poţi de repede, adăugă el plecîndu-se către şofer.

Văzu de departe casa adormită în întuneric. Cînd taxiul se opri în dreptul numărului 27, îl lovi mirosul de mixandre. O pisică sări chiar atunci de pe zid şi se pierdu nevăzută către fundul curţii. Toate obloanele erau trase. Încercă de mai multe ori clanţa, în neştire, apoi se întoarse în maşină şi strigă şoferului: - La Gara de Nord...

Îşi aminti atunci de un gest al Ilenei pe care nu-l remarcase imediat: ea îşi rezema uneori obrazul pe mîna strînsă pumn, înclinînd puţin capul. Era un gest de şcolăriţă, şi Ştefan se întreba de cînd l-o fi purtînd aşa cu ea, prin lume. Probabil că aşa o va regăsi, la fereastra vagonului, privind drept înaintea ei, aşteptîndu-l. Dar

Ştefan află că acceleratul pentru Moldova plecase de două ceasuri. Mai era un tren personal către miezul nopții. Exact la 23,45, i se spusese la ghişeu. Îşi dădu atunci seama că alergase degeaba şi se simți deodată ridicol. Fără îndoială că Ileana plecase mai demult la moşie. Mai de mult, adică acum o săptămînă, o lună, chiar. Greu de crezut că ar fi putut rămîne pînă la sfîrşitul lui august în Bucureşti...

Cînd se simțea ridicol, încerca să nu se mai gîndească la nimic. Scutură încă o dată mănuşile şi, strîngîndu-le sul, le băgă în buzunarul hainei. O sută de lei, îşi aminti el. A spus şoferul că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. *Cred că o să avem un copil !* Grăbi deodată pasul. Traversînd bulevardul Dinicu Golescu, se auzi strigat din urmă, şi întoarse mirat capul. Era Biriş.

- Încotro, maestre?! îl întrebă el.

Îşi ținea haina atîrnată pe umeri; o ținea cu un deget, de cheotoare. „Are să se rupă, îşi spuse Ştefan. Imposibil să nu se rupă." Biriş îşi scosese cravata şi îşi descheiase şi gulerul de la cămaşă. Nu era prea înalt şi părea încă tînăr, deşi avea părul rar, fruntea puțin încreținită şi ochii fără nici o sclipire, inexpresivi.

- Maestre dragă, adăugă el scoborînd glasul, ce să-ți spun, m-ai decepționat...

Aşa cum prevăzuse Ştefan, tot gesticulînd, cheotoarea se rupse şi haina căzu pe trotuar. Se aplecară amîndoi s-o ridice.

- Dar cred că am avut deja prilejul să vă explic că nu sunt Ciru Partenie, spuse Ştefan.

- Ştiu, ştiu, îl linişti Biriş bătîndu-l familiar pe umăr. Dumneata eşti Viziru, te cunosc doar foarte bine. Dar îmi place să vorbesc cu dumneata, aşa, pe un alt plan; *impersonal,* dacă se poate spune, sublinie el cu emfază cuvîntul. Pe planul ideilor... Cum spuneai foarte just în ultimul dumitale articol...

- Dar tocmai asta îți spuneam, îl întrerupse Ştefan, că

nu sunt Partenie…

- Ce-are a face?! exclamă puțin plictisit Biriş. Să nu confundăm planurile. Dumneata eşti şi rămîi Viziru - dar discutînd *idei* cu dumneata, dă-mi voie să mă situez pe planul ideilor. Sau nu m-am exprimat destul de clar?!…

Ştefan zîmbi împăciuitor şi înălță din umeri. Biriş îl privi lung; apoi îi luă brațul şi îl îndemnă spre o bancă.

- N-ai vrea să ne aşezăm o clipă aici? Am umblat teribil de mult astăzi. Mă simt cam obosit…

Se aşezară amîndoi, şi Biriş începu să caute, fără grabă, prin toate buzunarele, pachetul cu țigări. Îşi alese o țigară, apoi îşi trecu încet mîna pe frunte.

- Mă întreb dacă nu cumva am avut o insolație, spuse el cu oarecare timiditate. A fost teribil de cald azi…

Îi era peste putință să înțeleagă cum de nu i-a mai telefonat. Ultima oară a fost… *Cred că o să avem un copil!* Fusese o zi tot atît de fierbinte, apăsătoare, şi alergase de-a dreptul sub duş. Biriş îşi aprinse țigara, se înecă de la primul fum şi începu să tuşească.

- Dar în fond, începu el după ce-şi găsise batista şi scuipase, să nu crezi că, o singură clipă măcar, te-am confundat cu Ciru Partenie. Nu, ferească Dumnezeu!… Doar că mie îmi place să vorbesc *direct* cu omul ale cărui idei le discut. Bunăoară, în cazul dumitale; cînd te-am văzut, mi-am adus aminte de articolul lui Partenie; foarte inteligent, foarte amuzant, dar nu trage nici o concluzie. Cum îți mai spuneam şi atunci: omul ăsta se grăbeşte, parcă tot i-ar fi teamă că n-o să mai aibă timp să spună ce are de spus.

Îi spusese asta pe Bucegi, la Cheile Tătarului. Acolo, pe piatra pe care se odihneau, soarele apunea mai tîrziu. „Partenie vrea să şi trăiască, şi să şi scrie. Dar asta nu se poate, spunea Biriş. Scrisul te confiscă pe dinlăuntru, te împiedică să trăieşti. Nu orice muncă te confiscă pe dinlăuntru. Poți încărca o vagonetă cu cărbuni, sau poți semna hîrtii administrative, şi mintea îți aleargă liberă.

Timpul dumitale interior, singurul care contează, îți aparține. Poți munci visînd, sau amintindu-ți, sau gîndind. Numai munca săvîrşită întru împlinirea unei vocații, şi în primul rînd scrisul, pentru că procesul lui e cel mai complicat, numai această muncă te confiscă definitiv. Numai actul creației îți cere această jertfă... Putem să mergem, adăugase el tîrziu. A apus şi aici soarele."

- Pleca de la o observație interesantă, începu Biriş cu un glas potolit; că sunt oameni care se comportă întreaga lor viață ca un organ; ca un ficat, bunăoară, sau ca un rinichi, ca un stomac, ca un sex, ca un creier. Ce intuiție admirabilă! exclamă întorcîndu-se brusc către Ştefan. S-ar putea stabili o caracteriologie, sau chiar o antropologie, pe temeiul ei. Ia, de pildă, omul care se comportă ca un stomac, care se situează în lume şi în istorie prin perspectiva unui stomac. Nu trebuie confundat, cum ar părea la prima vedere, cu un om căruia îi place să mănînce şi să digere. Existența lui însăşi fiind identificată cu comportamentul unui stomac, el ar putea să aibă sau să nu aibă pasiunea digestiei alimentare; dar în orice caz, *existența lui istorica* va fi redusă la *digerarea propriului său Univers.* Față de Univers, acest om se va comporta ca un stomac: va încerca să-l digere, să-l despartă în materii grase şi nutritive, să dozeze sucurile de care are nevoie, să elimine toxinele etc. Cu totul altul va fi comportamentul unui om-rinichi: el îşi va filtra Universul; viața lui va fi redusă numai la această funcțiune de a despărți lichidele, de a le filtra...

Un tramvai se apropia cu zgomot. Biriş se opri brusc şi întoarse din nou privirile spre Ştefan. Surprins, Ştefan clătină din cap; izbutise tocmai atunci să-şi introducă mîna în buzunarul hainei şi să atingă mănuşile. Nu puteau fi ale ei. Nu-şi amintea s-o fi văzut o singură dată cu mănuşi. Îşi ducea mîinile la spate, călcînd băieteşte, scuturîndu-şi buclele. Evident că ar fi anunțat Prefectura

poliției, dar toate cercetările ar fi fost zadarnice. Nu era vorba de un furt, de o maşină furată. Era cu totul altceva. Ar fi putut să fie altceva...

- Ceea ce îți reproşez eu, dragă maestre, reluă Biriş după ce lăsă să treacă tramvaiul, este că n-ai adîncit această intuiție. Ai fi putut examina însăşi istoria universală la lumina acestei caracteriologii de structură fiziologică. Ai fi găsit națiuni şi state care s-au comportat ca un creier, sau ca un ficat, sau, mai ales, ca intestinul gros. Şi pînă la urmă aceste națiuni şi state au *pierit.*

Sublinie cu atîta putere ultimul cuvînt, încît Ştefan se simți deodată emoționat.

- De ce-au pierit?! îl întrebă el. De ce spuneai c-au pierit?!

Biriş îl privi lung; îşi prinse mucul de țigară între două unghii şi-l zvîrli, cu o smucitură a degetului arătător, foarte departe, în mijlocul bulevardului.

- Au pierit, reîncepu el, pentru că *istoria* pe care o făceau aceste națiuni şi aceste state era într-un anumit sens dictatura unui singur organ: a splinei, bunăoară, sau a intestinelor. Mă întreb chiar dacă istoria nu ne apare atît de absurdă tocmai din cauza acestei confiscări monstruoase în profitul *unui singur fel* de a vedea lumea, a unui *singur* comportament, care nu poate fi decît limitat şi, deci, fals...

„Adoră să sublinieze cuvintele", observă încă o dată Ştefan. Biriş le sublinia uneori fără să schimbe glasul, ci numai ridicînd brusc sprîncenele, sau, dimpotrivă, apropiindu-şi pleoapele, micşorîndu-şi ochii.

- *Istoria universală sau jalnica dictatură a organelor* ți-ai fi putut intitula articolul, reîncepu Biriş după o scurtă pauză. Dar pe dumneata, dragă maestre, nu te interesează *istoria;* dumneata rămîi în psihologie, te preocupi exclusiv de individ...

- Păcat că nu-l cunoşti, vorbi Ştefan. Pe Partenie, vreau să spun; ar trebui să-l cunoşti...

Biriş nu întoarse capul. Începu să-şi caute pachetul cu ţigări.

- Ştiu că nu-i plac belferii, spuse, că nu-i plac mai ales profesorii de filosofie. Partenie umblă după „experienţe"; tot cu femei frumoase, prin cofetării şi restaurante de lux. Dar am să-l caut într-o zi. Am să dau buzna peste el şi am să intru direct în subiect. Ascultă, maestre, am să-i spun, n-ai vrea să stăm puţin de vorbă? Dar nu aici, la dumneata. Te poftesc în strada Măcelari. În strada Măcelari, numărul 10, locuiesc eu, adăugă Biriş cu un glas mai scăzut întorcîndu-se către Ştefan.

- Ştiu. Mi-ai spus-o odată, cînd m-ai confundat cu Partenie. Nu, nu m-am supărat, adăugă Ştefan repede, dar ar trebui să i-o spui şi lui, lui Partenie. Ar trebui să-l cunoşti.

- Am să-i spun o seamă de lucruri, continuă Biriş. Am să dau într-o zi buzna peste el, şi am să i le spun.

„În strada Măcelari numărul 10 locuiesc eu", îşi aminti Ştefan dezamăgit, aproape enervat. Îi mai repetase asta cînd, vreo zece zile în urmă, îl întîlnise întîmplător în dreptul librăriei Cartea Românească. „Te poftesc şi pe dumneata să stăm de vorbă în strada Măcelari." Dar cînd îi deschisese uşa şi îl văzuse, păruse surprins, ca şi cînd nu s-ar fi aşteptat să-l întîmpine pe el. Era în cămaşă, nebărbierit şi încă somnoros; îşi ascundea cu greutate căscatul.

- Sper că nu te deranjez, spusese Ştefan.

- Te aşteptam, făcu Biriş fără nici un fel de elan. Şi o să intrăm direct în materie. Acesta e obiceiul casei, adăugase; intrăm direct în subiect...

Era o odăiţă bătrînească, tristă, aproape mizeră. Tapetul fusese pe alocuri jupuit şi pe pereţii goi se aflau lipite reproduceri în culori ieftine de tablouri celebre. Unele erau deja îngălbenite, scorojite.

- Despre ce trebuia să vorbim?! întrebase Biriş. Ah, da,

îmi amintesc...

Şi începuse să-i vorbească despre articolul lui Partenie. „Nu cred că o să putem fi prieteni, înțelegea Ştefan ascultîndu-l; suntem amîndoi prea bătrîni. Sperasem o clipă că am putea fi prieteni..."

- Am impresia că te cam plictisesc, îl auzise deodată şi-i simțise privirile pironite asupră-i.

Biriş se întrerupsese şi-şi desfăcea pachetul ca să-şi aprindă o țigară.

- Nu. E foarte interesant ce spui. Dar mă gîndeam la altceva. Mă gîndeam...

- Dacă era interesant, cum de te gîndeai la altceva?! îl întrerupse Biriş.

- Mă gîndeam că tot ce-mi spui l-ar fi interesat pe Ionel Paraschivescu. Eram prieteni vechi. L-am cunoscut în clasele primare...

Biriş îl privise din nou, lung, cercetător.

- Eşti un om curios, dumneata...

În acea clipă se auzise o bătaie cu piciorul, repetată, în uşă, şi Biriş sări să deschidă. În prag se afla o femeie bătrînă, sărăcăcios îmbrăcată, cu un şorț de bucătărie pe deasupra unei rochii de stambă decolorată şi cu papuci de lînă, zdrențuiți. Adusese, pe o tavă, dulcețuri şi cafele.

- Dă-mi voie să te prezint mătuşii mele, doamna Porumbache, spuse Biriş cu un glas solemn, luîndu-i tava.

Ştefan se apropie de ea şi-i sărută politicos mîna.

- Mersi, spuse bătrîna.

Se îndreptă cu paşi mărunți către masă şi se aşeză pe un scaun. Îl privea pe Ştefan cu multă curiozitate.

- Ce-ați mai vorbitără? întrebă ea văzînd că tinerii tac amîndoi.

- Vorbeam de-ale noastre, spuse Biriş calm.

Apoi îşi luă ceaşca cu cafea şi tăcu. Ştefan îşi pironise ochii pe fotografia îngălbenită a unei femei tinere, aşezată într-o ramă pirogravată, lîngă fereastră.

- E soră-mea, Aneta, mama lui Petrică, spuse bătrîna

urmărindu-i privirile. A mîncat-o oftica de tînără, sărăcuța!... A fost şi în pension, la Notre Dame. Cînta şi la pian! Şi la ce i-a folosit?! Nici n-a avut parte să se bucure de viață! Doar ce s-a chinuit să-l nască pe Petrică!... Că ce naştere grea a mai avut şi ea, sărăcuța!... Aia i-a mîncat zilele; cînd l-a născut pe Petrică. De-atunci nu şi-a mai venit în fire! Şi ce l-a mai iubit! Că ea se prăpădea, şi mie tot îmi spunea: „Ai văzut, tăticule, că v-am făcut un băiat?!..." Ea ştia, sărăcuța, că atîta dor avusesem şi eu: să am un băiat! Dar n-a vrut Dumnezeu!...

A vorbit aşa tot timpul cît şi-a băut, pe îndelete, cafeaua şi a fumat trei țigări din pachetul lui Biriş. El o asculta cu un interes deosebit, ca şi cum atunci ar fi aflat pentru întîia oară de toate amănuntele acelea familiare. O întrerupea uneori ca să adauge, pentru Ştefan, o scurtă explicație. Iar după ce doamna Porumbache a ieşit cu tava, a exclamat cu un glas scăzut, confidențial.

- Ce comoară de om!... Ai să vezi cînd ai s-o cunoşti mai bine.

Apoi s-a întors brusc spre Ştefan şi l-a întrebat:

- Cum spuneai că-l cheamă pe prietenul dumitale, acela din clasele primare?

- Ionel Paraschivescu. Dar a murit acum vreo cinci ani. S-a înecat la Snagov. S-a răsturnat barca şi s-a încurcat între ierburi.

- Mi-aduc aminte acum, îl întrerupse Biriş. Am citit în jurnale. Parcă era şi sora lui în barcă şi s-a înecat şi ea...

- Eram şi eu, spuse Ştefan. A fost un accident absurd.

Simțea că de aceea era enervat, pentru că vorbise de Ionel şi Mia. „Să vezi cum a fost", începuse el să povestească. Aşa i se întîmpla întotdeauna; povestea necunoscuților lucrurile cele mai tainice, cele mai intime. Ioanei nu-i vorbise niciodată, nu-i mărturisise cît i-a fost de frică simțind, atunci, prinzîndu-i-se ierburile de picioare, şi cum a vrut să strige după ajutor, şi-a simțit că nu poate striga; parcă i s-ar fi închircit grumazul, parcă ar

fi fost sugrumat. „Să vezi cum a fost..." Ioanei nu-i spusese că a văzut-o ultima oară pe Mia, încercînd să-şi ridice capul, dar plesnindu-şi repede fruntea de apă, parcă s-ar fi înăbuşit, şi mîinile care mai ieşiseră o dată din baltă şi încercau să apuce ceva, întortochindu-şi degetele cu mişcări neverosimile, spasmodice, parcă i-ar fi fost toate degetele scrîntite. „Să vezi..." Şi i-a povestit lui Biriş căutarea din noaptea aceea, la lumina faclelor, pînă i-au găsit, destul de aproape de mal, şi le-au tras corpurile de sub ierburi cu nişte cîrlige prinse în vîrf de prăjini... Se simți atunci apucat de braț, şi tresări. Era doamna Porumbache.

- Ascultă, maică! N-ai o țigară?!

- M-am lăsat de fumat, spuse Ştefan încurcat.

- E tutungeria alături... Dă-mi de un pachet...

Ştefan scoase stînjenit portmoneul; dar în clipa următoare îi fu ruşine şi voi să treacă drumul către tutungerie, să-i cumpere el țigările.

- Lasă, nu te mai obosi dumneata, îl opri bătrîna. Trec eu pe urmă şi-mi cumpăr...

Luă cu o sclipire bancnota de o sută de lei şi o ascunse în buzunarul şorțului. Oftă adînc.

- Dar de pricopsitul de nepotu-meu, ce spui?! L-am crescut eu, cu munculiță mea, şi iată ce-a ajuns: o sărăcie!... Dumneata tot profesor eşti?

- Nu, sunt funcționar, răspunse Ştefan plecînd ochii.

- Dar te văd bine îmbrăcat, îl măsură femeia. Faci cumva politică? Ai leafă mare?

- Îmi ajunge, spuse Ştefan tot mai încurcat.

- De ce nu-l bagi şi pe el, pe nepotu-meu, în politică?! Eu de cînd îi tot bat capul. Dar parcă m-ascultă?! Şi doar oi fi trăit şi eu destul şi oi fi văzut multe. Răposatu', Dumnezeu să-l ierte, făcea politică cu takiştii. Cine nu venea pe la noi?! Aveam casele alea mari, din Calea Moşilor, de le-am pierdut mai tîrziu, că am avut un avocat, un netrebnic, un hoț: se-nțelesese cu ăilalți, şi la

tribunal tăcea ca un peşte. Unul Dumitrescu, Mitache îi spuneam noi, poate oi fi auzit şi dumneata de el?!

- Nu, spuse Ştefan.

- Un netrebnic, hoţ şi beţiv. Ce-am mai pătimit şi de pe urma lui!... Toată nădejdea mea, după ce s-a prăpădit răposatu', a fost în Petrică. Şi uite ce-a ajuns. Profesor, muritor de foame. Şi cînd are un ban mai mult, îşi cumpără cărţi! Ce-o să facă cu ele?! Că, de cînd cu legile astea, noi am rămas pe drumuri!... Să mă fi cunoscut dumneata pe mine înainte de război!... He, hei!... Cine mai era ca mine în Ferentari?! Eram frumoasă de întorceau toţi capul după mine. Şi ce lux! Aveam şi gabrioletă cu un cal sur. Mînam chiar eu. Lumea îmi spunea Prinţesa. Cînd veneam de la Şosea, numai oftaturi în jurul meu. La cîţi nu le-am fript eu inima?!... Ei! şi cu ce m-am ales?! S-au dus toate! Parcă nici n-ar fi fost...

Oftă şi, după o pauză, adăugă, cu un alt glas:

- Dar nu vreau să te ţin din drum. Oi fi grăbit... Mersi, maică, mersi pentru ţigări!...

II

Spiridon Vădastra sări din pat şi se îndreptă grăbit către oglinda din perete, începu să se privească pătrunzător, cu seriozitate. Un ochi ardea întunecat, ca de obicei, iar celălalt arăta numai o pleoapă umedă, roşie, strivită, căci Spiridon îşi scotea ochiul de sticlă în timpul nopții. Numai după ce se spăla şi se bărbierea şi-l fixa în orbită cu o chibzuită grijă, aşezîndu-şi apoi monoclul fumuriu, care-i schimba atît de surprinzător înfățişarea.

- Azi mă mut în casă nouă! exclamă el cu glas tare adresîndu-se chipului din oglindă.

Se îmbrăcă repede, dar cu oarecare greutate. În odaie toate erau răvăşite. Pe canapea se aflau un palton, un pardesiu, o manta de ploaie şi două costume de vară. Lîngă canapea erau două geamantane, aproape noi, dar de cea mai proastă calitate, amîndouă cu capacele ridicate, lăsînd să se vadă cămăşi şi rufărie. Mai era un cufăr în care-şi adunase ghetele, cărțile şi mărunțişurile. Dar încă nu fusese totul împachetat.

- Slavă Domnului! exclamă după ce se văzu îmbrăcat. Mult a fost, puțin a rămas!...

Se apropie din nou de oglindă, îşi fixă cu dexteritate ochiul de sticlă, apoi începu să strîngă lucrurile răvăşite. Pe cînd încerca să închidă cufărul intră portarul. Se vedea că aduce o veste neplăcută. Se apropie de el şi îi şopti în taină.

- A venit domnul mare!...

Spiridon înălță mîinile într-un gest exasperat şi plictisit în acelaşi timp.

- I-ai spus că sunt acasă? întrebă el.

- Ştie, zice că ştie că vă mutați astăzi.

Atunci intră în odaie, cu un pas greu, împleticit, un

bărbat aproape bătrîn, îmbrăcat pe jumătate țărăneşte, cu o tunică închisă la guler, aşa cum poartă învățătorii de sate, şi cu o pălărie mare, rotundă, răsturnată pe ceafă.

- Ce-i cu dumneata, tată? întrebă Spiridon apropiindu-se. Cînd ai venit?! Bătrînul nu-i răspunse, ci îl privi clătinîndu-se, încruntat.

- Unde ți-e sticla?! întrebă el tîrziu cu un glas răguşit. Sticla!... Monoclul, de, cum îi spuneți voi?!

Spiridon începu să rîdă, dar se vedea că era stingherit.

- Mai bine stai jos! spuse el arătîndu-i un scaun. Stai jos, că văd că eşti obosit!... Pe mine mă ierți, că mă grăbesc... Trebuie să împachetez lucrurile astea...

Arătă cu un gest vag cufărul, pachetele, biroul. Dar bătrînul nu se aşează pe scaun, ci continuă să-l privească, anevoie, ținîndu-se pe picioare, prefăcîndu-se nedumerit.

- Cînd ai venit? întrebă din nou Spiridon ca şi cum n-ar fi observat privirile cu care îl urmărea tatăl. Cu ce tren?!...

- Ce-ți pasă?! răspunse bătrînul. Ce-ți pasă cu ce tren am venit?! Vorba e că am venit ca să văd ce mai faci... Să văd cum îți mai merge, adăugă el ca pentru sine, zîmbind viclean.

- Bine, mulțumesc lui Dumnezeu! spuse Spiridon. Îmi merge bine...

- Bravo! exclamă cu greutate bătrînul, pot zice că mă bucur dacă îți merge bine!... Şi mie tot aşa îmi merge, să nu-mi fie de deochi! adăugă el cu glas mai scăzut, zîmbind. Dar cu politica, cum mai stăm?! Te face, sau nu te face deputat?...

Spiridon trecu repede prin fața lui cu cîteva cărți în mînă, avînd un aer solemn şi preocupat în acelaşi timp.

- Ce e aia, să fii deputat?! Toți proştii pot fi deputați...

- Ei! că doar n-oi vrea tu să schimbi lumea, reflectă bătrînul. Vorba e, să te facă întîi...

- Am lucruri mai importante de făcut, răspunse Spiridon puțin enervat. O să vezi dumneata mai tîrziu.

Dar se opri brusc, observînd că Arethia intrase pe

neaşteptate în odaie, îşi căută nervos monoclul în buzunarul de sus al hainei; apoi, cu pasul sigur, se apropie de ea şi o întrebă, foarte rece:

- Aveți ceva cu mine, domnişoară?

- Venisem să văd dacă v-ați mutat, spuse Arethia. Văd că mai aveți... . Părea acum mai uscată, îmbătrînită înainte de vreme, cu privirile reci şi răutăcioase. Privi cu mirare la tatăl lui Spiridon. Netezindu-şi tunica, bătrînul se apropie de Arethia şi se înclină, politicos.

- Îmi dați voie, sunt învățătorul Gheorghe Vasile, tatăl dumnealui. Apostol, cum ne spuneți dumneavoastră, unul dintre apostoli... Ducem lumina la sate...

Arethia se întoarse către Spiridon, care se prefăcea că îşi vede înainte de treabă.

- Şi dăm țării oameni mari, continuă bătrînul. Aceasta e chemarea noastră: să creştem oamenii mari ai neamului... Dumnealui, fiul meu, cum îl vedeți, mîine, poimîine are să fie deputat... Şi cine l-a crescut?! Mă rog, cine îl putea creşte?!... A crescut aproape de focarul de lumină...

- Tată, te rog, încetează! îl întrerupse Spiridon cu asprime. Poate că domnişoara Florian e grăbită şi n-o interesează lucrurile astea...

- Dimpotrivă, sunt foarte interesante, răspunse Arethia. Nu ştiam că tatăl dumneavoastră e învățător...

- Apostol, doamnă, apostol! spuse bătrînul zîmbind ironic şi închizînd semnificativ un ochi. Dumnealui, fiul meu, poate n-a avut ocazia să vă vorbească despre mine. Dar şi eu, în felul meu, sunt cineva. Eu, stimată doamnă, l-am cunoscut pe Haret, pe marele bărbat Spiru Haret. Dumnevoastră trebuie că ați auzit de el. Şi în cinstea lui l-am botezat pe dumnealui, fiul meu, Spiru Ghe. Vasile. Nu Spiridon, cum i-a zis mai tîrziu, ci Spiru - În cinstea marelui Spiru Haret... Şi nici Vădastra; numele ăsta şi l-a adăugat el... Pe mine mă cheamă Vasile... Noi n-avem nimic cu Vădastra, nici eu nici maică-sa, care e fata popii Florea din Dobreşti...

- Acum ce te-ai apucat dumneata să discuți lucrurile acestea care nu mai interesează pe nimeni?! îl întrerupse Spiridon enervat.

- Cum nu interesează pe nimeni? se răsti bătrînul. Ce vorbă e aia că nu interesează pe nimeni?! Fiind fiul meu, sigur că mă interesează... Dar cine o să ştie, mai tîrziu, că Vasilescu-Vădastra e fiul învățătorului Gheorghe Vasile din Dobreşti?!

- Tatăl meu regretă că nu mi-am adăugat numele satului unde a fost el învățător, spuse zîmbind Spiridon adresîndu-se Arethiei. După cum vedeți este o chestiune pur familială...

- Ce să spun, făcu bătrînul clipind din ochi către Arethia, chestia cu familia mi-a plăcut! Zău că mi-a plăcut! Poate că îi e ruşine de mine?! De unde mai ştii?! Poate că îi e ruşine că sunt numai un modest învățător în Dobreşti, şi acum la cincizeci şi trei de ani trecuți...

- Tată, te-am rugat să încetezi! făcu exasperat Spiridon. De ce vrei să ne dăm în spectacol față de domnişoara Florian, care e străină?!...

- Parcă doamna nu mă vede! vorbi bătrînul mai mult pentru sine. Nu mă vede că sunt cu chef?! La cincizeci şi trei de ani trecuți, eu, care l-am cunoscut pe Spiru Haret, sunt acum, pot spune, un om în afara societății... Dar pentru ce, mă rog?!

- Ar fi mai bine dacă m-aş duce să aduc o maşină, îl întrerupse Spiridon.

- Ce să faci cu maşina?! întrebă, cu mirare, tatăl său.

- Să iau pachetele astea cu mine. Mă mut, nu vezi că mă mut?! Şi domnişoara Florian arde de nerăbdare să mă vadă plecat. Nu că ar avea mai multe drepturi ca mine în hotelul acesta, dar aşa e dînsa: îi pare rău că am păstrat anumite chitanțe...

- Ce sarcastic sunteți ! spuse Arethia.

Şi ridicînd din umeri, ieşi trîntind uşa. Spiridon îşi privi tatăl cu o expresie de furie abia reținută. Bătrînul se lăsă

să cadă într-un fotoliu, şi începu să se scarpine gînditor pe cap.

- M-ai făcut de rîs! izbucni printre dinți Spiridon. Ce-o să creadă lumea despre mine?!... Te-am rugat de atîtea ori să nu mai vii niciodată aşa... Cînd ai ceva, ori îmi scrii, ori ne dăm întîlnire în oraş...

Tată-său îl privea îngîndurat, cu un zîmbet amar, şi oftă adînc:

- Vreau să citesc o carte, spuse. Poate o ai tu... O carte de astronomie. *Minunile cerului,* parcă aşa îi spunea.

- N-o am, dar o găseşti la librării, făcu Spiridon scoțînd portmoneul şi alegînd din teancul de bancnote trei hîrtii de cîte o sută de lei pe care i le întinse cu un gest grăbit.

- Atîta costă? întrebă bătrînul.

- Nu ştiu cît costă, dar cred că banii îți ajung în orice caz...

- Bine; am să-ți aduc restul...

- Lasă restul, îl întrerupse Spiridon. Spune-mi cît mai stai în Bucureşti?...

- Vreo două zile, am venit cu nişte treburi...

- Bine, atunci să-ți mai dau nişte bani, făcu Spiridon plictisit, căutîndu-şi din nou în portmoneu. Şi vezi, termină-ți treburile cît mai repede...

- Asta, depinde! spuse bătrînul cu ironie. Depinde de autorități. Să ne vedem sănătoşi!...

Dar se întoarse din prag, fericit că îşi adusese aminte la timp.

- Uitasem să te întreb. Unde te muți?

- Deocamdată în Calea Victoriei 119, la un prieten, minți Spiridon. Dar nu ştiu cît stau acolo. Dacă ai nevoie de ceva, îmi scrii la aceeaşi adresă, ca şi pînă acum...

Într-o seară din preajma Crăciunului, Ştefan auzi glasuri străine în odaia lui Spiridon. Rămase cîteva clipe la

pîndă, dar nu recunoscu nici unul. Plecă tîrziu, cu o neînțeleasă tristețe în suflet. Cel dintîi lucru pe care îl făcu în seara următoare, întorcîndu-se la hotel, a fost să bată la uşa lui Daniil. D cunoştea prea puțin, dar ştia că e un om căruia îi place să vorbească. Îl întrebă de Spiridon.

- S-a mutat, spuse Daniil poftindu-l să intre în odaie. S-a mutat în centru. Are apartament acolo. Şi-a pus şi tablă la uşă, căci e avocat, acum. Mi-a arătat şi cartea de vizită. Nu mi-a lăsat-o, căci, zicea, nu vrea să i se afle adresa. O fi avînd el socotelile lui, adăugă după o clipă, rîzînd tăcut, ca pentru sine.

Ştefan se trezi gîndind: „Va trebui să mă mut şi eu. Va trebui să-mi găsesc alt hotel."

- Au mai venit să-l caute nişte tineri, continuă Danii!. Dar dacă n-a lăsat adresa, n-au avut cum să-l găsească...

Ştefan se hotărî deodată şi-l întrebă.

- Dumneata ce crezi despre doamna Zissu?! Ce-o fi fost cu femeia aceea?!

Lui Daniil îi sclipiră o clipă ochii. Îşi scoase tabachera din buzunar şi-şi răsuci o țigară tăcînd cu înțeles.

- Cocoana asta ascunde o mare taină, începu el coborînd glasul. N-o cunoaşte nimeni; n-o cunoştea nici măcar Voinea. Şi cu toate acestea îi vorbea mereu de ea. Şi de cîte ori îi pomenea numele, Vădastra se făcea foc. Odată, erau să se certe din cauza ei. Şi totuşi, din cauza ei, n-a îndrăznit să-l reclame pe Voinea cînd i-a mîncat banii jurnalului. A fost destul să-i spună: „Acum au să afle şi ceilalți chestia cu doamna Zissu!", ca Spiridon să tacă chitic. Dar ce chestie o fi la mijloc, nu m-am putut dumiri. Asta e o taină mare...

„Taina aceasta este mare..." Sunt cuvintele Sfîntului Pavel, îşi aminti dintr-o dată Ştefan, şi se tulbură. Aşa ar fi trebuit să-i răspundă Ilenei: „Taina aceasta este mare..." Aşa ar fi trebuit să-i spună atunci, înainte de a-i strînge mîna şi a-şi relua goana prin ploaie.

O zărise întîmplător, de la fereastra tramvaiului, într-o

după-amiază ploioasă de la sfîrşitul lui octombrie. Avea un impermeabil scurt, strîns cu un cordon la mijloc, şi se adăpostea sub o imensă umbrelă neagră. Ar fi trebuit să pară ridicolă, dar părea numai excentrică. Ştefan coborî la prima staţie, îşi ridică gulerul macferlanului şi începu să alerge cu paşi mari pe bulevard, căutînd-o. Ploaia se întetea. Cînd o ajunse, în dreptul vitrinei unui bijutier, era ud leoarcă. Intră imediat sub umbrelă şi-i luă braţul.

- De cînd te căutam, îi spuse.

Ileana îl privi cu o prefăcută indiferenţă.

- De unde ai cumpărat umbrela asta? o întrebă Ştefan.

- Nu e a mea. E a lui tante Alice. E de la Expoziţie. A fost şi brevetată; îi spunea „famille nombreuse". Dar a trebuit să-i tăiem din baston; era mult prea lung pentru o singură persoană...

- Te-am căutat şi pe-acasă, o întrerupse Ştefan, dar nu mai era nimeni. Eraţi plecaţi la moşie.

- Cînd m-ai căutat?

- Acum vreo două luni. Într-o seară de august. Exact în seara de 20 august.

- Ţine-mi, te rog, o clipă umbrela, spuse Ileana.

Deschise poşeta şi scoase o batistă. Zîmbind, se înălţă puţin şi începu să-i Şteargă fruntea, ochii, obrazul.

- Mulţumesc, spuse Ştefan.

Ileana stoarse batista, o puse în buzunarul impermeabilului şi apucă din nou umbrela.

- Ce era la 20 august? îl întrebă. Vreo aniversare?

- Nu, nu era nimic, vorbi repede Ştefan. O zi ca oricare alta Dar eu îmi amintesc întotdeauna zilele. Am mania asta, că nu uit niciodată ziua cînd mi s-a întîmplat ceva, sau am întîlnit pe cineva, sau...

- Azi în ce zi suntem? îl întrerupse Ileana cu seriozitate

- 27 octombrie.

- N-are nici o semnificaţie? întrebă Ileana. Ştefan o privi adînc, cu o naivă gravitate.

- În noaptea asta nu se deschid cerurile? continuă ea.

N-ar putea dispărea maşinile, presupunînd că ar fi lăsate undeva la colțul străzii?...

- Tocmai asta voiam să te întreb şi eu, spuse Ştefan înseninîndu-se din nou. Asta voiam să te întreb atunci, cînd te-am căutat, la 20 august: cum ați făcut cu cheile de la geamantane? îți aduci doar aminte...

- Ştiu, îl întrerupse Ileana. Inelul acela cu chei care a rămas la dumneata...

- Ar fi rămas, o corectă Ştefan. Ar fi putut rămîne...

- E cam acelaşi lucru, vorbi Ileana. Cum îți spuneam...

- Şi mai era ceva, o întrerupse Ştefan zîmbind. Mai erau mănuşile. Mi le-a adus şoferul, chiar în noaptea aceea. Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să mi le aducă. Dar în camera secretă se fac întotdeauna molii. Le ascunsesem foarte bine; le ascunsesem după un raft cu cărți, ca să nu le găsească nimeni, dar cînd m-am întors de la munte erau mîncate de molii. Şi cu toate acestea, m-am suit într-o maşină - mi-era teamă să nu fi plecat tocmai atunci la gară - şi ți le-am adus. 20 august! Probabil că erați de mult plecate la moşie... Nu le mai am la mine! exclamă el, în cele din urmă, extenuat.

- Te-ai ostenit degeaba, făcu Ileana; nu erau ale mele. Eu nu port mănuşi.

- Eram aproape sigur, o întrerupse Ştefan. Le priveam, le țineam în mînă, şi nu te simțeam mai aproape...

- Dar crezi că asta n-are nici o semnificație? îl întrerupse Ileana. Nu se poate să nu aibă. Cum îi spuneam şi lui Partenie...

Citi foarte bine mirarea de pe figura lui Ştefan, dar continuă ca şi cum n-ar fi observat nimic.

- Cum îi spuneam şi lui, adevărata imaginație creatoare o ai dumneata. El, Partenie, e doar un observator de oameni; n-are imaginația dumitale. Îl vezi cît colo că nu crede în mituri...

Ploaia se întețise din nou şi începuse să bată un vînt rece, morocănos, în care parcă se presimțea deja iarna.

Ileana coborî mai mult umbrela deasupra lor şi se trase încet către vitrina bijutierului.

- Mă tot întreba: dacă te cunosc mai bine, dacă eşti într-adevăr un tip bizar, cum a auzit spunîndu-se. Bizar, nu, i-am răspuns. Dar are imaginație. Bunăoară, nu cumva să te întîlneşti cu el în Noaptea de Sînziene, căci atunci, dacă ai maşină, dispare - iar dacă nu, îți povesteşte ce s-ar fi întîmplat dacă ai fi avut...

În clipa aceea, ca trezit dintr-o lungă reverie, Ştefan îi prinse capul în palme şi o sărută, înfometat, pe gură. Ileana încercă să se smucească, dar nu reuşi decît să coboare şi mai mult umbrela deasupra lor. I se părea că e sărutată de cineva, necunoscut, într-un vis visat de mult, din care nu-şi mai amintea nimic altceva decît îmbrățişarea aceasta bruscă, ireală, amenințătoare. Cîtva timp în urmă simți că se sufocă, şi se zbătu, cu un geamăt surd. Ştefan îi dădu drumul din brațe, o susținu o clipă cu un gest timid, încurcat, şi încercă să ridice umbrela. Ileana respira agitată. Îşi trecu mîna prin păr, apoi şi-o opri pe frunte şi plecă privirile în caldarîm fără să spună un cuvînt.

- Îmi pare foarte bine că te-am întîlnit, şopti Ştefan, apropiindu-se mai mult de ea. Am să mai trec într-o seară să te văd...

Îi căută repede mîna, i-o strînse puternic, prelung, şi fără s-o mai privească, ieşi de sub umbrelă şi începu să alerge prin ploaie...

Dar ar fi trebuit să-i spun: „Taina aceasta este mare!..., îşi repetă el întruna privindu-l pe Daniil fumînd. Asta ar fi trebuit să-i spun..."

Aşa cum ghicise Ştefan, Ileana nu-l întîlnise pe Partenie. Îi citise în timpul verii cîteva cărți şi, reîntoarsă

în Bucureşti, încercase să-l cunoască. Se hotărîse, brusc, într-o dimineaţă şi-l chemase la telefon. Partenie nu era acasă.

- Cine întreabă?

Era un glas de femeie; i se păru, puţin cam aspru.

- O admiratoare, răspunse Ileana.

- Încercaţi altă dată...

„E bine păzit!", îşi spuse Ileana aşezînd receptorul. Dar mai tîrziu îşi aminti că Partenie nu e căsătorit şi nici măcar nu i se cunoştea o legătură. Aflase, dimpotrivă, că e văzut aproape întotdeauna cu altă femeie. Îşi caută partenera ideală, i se spusese odată, cu un zîmbet plin de subînţelesuri. Era la conacul lui Stravopoulos. „Trebuie să le facem o vizită, îi spusese tante Alice. E şi nepotul lor acolo, magistratul, acela care şi-a luat doctoratul la Paris."

- Îşi caută partenera ideală, dacă înţelegeţi ce vreau să spun, repetase magistratul prelungindu-şi zîmbetul.

- Cine e Partenie ăsta, de care se vorbeşte atît? o întrebase tante Alice la întoarcere, în trăsură.

- Un Don Juan, spusese Ileana pe gînduri. Teribil aş vrea să-l cunosc...

- *Mais, tu es folle!* exclamase Tante Alice.

Exact ca şi în dimineaţa aceea, în care-i spusese că i-a telefonat şi că în locul lui i-a răspuns un glas de femeie.

- Probabil, metresa lui, spuse Ileana. Oare cîte zile are s-o ţină?! Dacă o concediază înainte de Crăciun, mă prezint eu în loc, şi-l iau cu mine la ski. Mi-ar place să am un amant ilustru. L-aş arăta la toată lumea, dar l-as tine cu un lanţ legat tot timpul de mine...

- *Mais tu es folle!* exclamase tante Alice.

- Nu cu un lanţ, continuă Ileana, pe gînduri. Ar trebui să găsesc altceva. Dar, în orice caz, l-aş lega. Un lacăt, cît ar fi el de mic, şi cînd aş pleca de-acasă aş lua cheiţa cu mine... O cheiţă, mică de tot, pe care aş purta-o tot timpul cu mine...

Începu să rîdă, ca din senin. Îşi dădea foarte bine

seama că, vorbind de Partenie, se gîndea tot timpul la Ştefan. „Şi cu toate acestea, cred că nu mi-am pierdut într-atît minţile... Nici măcar nu-l iubesc. Ar fi fost poate amuzant să iubesc, aşa, un bărbat, de la prima ochire; un adevărat *coup de foudre...* Dar nu-l iubesc. E un om bizar, atît. Nu e deloc genul meu. E un fantast."

Şi cu toate acestea, uneori, în acea seară de la Băneasa, se simţise peste măsură de tulburată. Ar fi fost gata să creadă că toate lucrurile acelea pe care i le spunea el s-ar putea întîmpla. Ca şi atunci, la Lausanne, cînd, în preajma examenelor, fetele făcuseră din nou spiritism şi o chemaseră şi pe ea să asiste. Venise mai mult în glumă. Nu putea crede că morţii se vor apropia de masa lor şi le vor vorbi - şi cu toate acestea, în fundul sufletului, dorea cu deznădejde ca un asemenea lucru să se întîmple. Cînd pusese degetul pe pahar, se gîndise: Are să vină duduca Ralu... Dar venise o profesoară moartă în iarna aceea, şi paharul dictase, cu scurte ezitări, cîteva fraze complicate, în care li se spunea să dorească din toată puterea lor Binele Omenirii. Ileana fusese sigură că una dintre colege - probabil Valkiria - mişcase tot timpul paharul, dar îi păruse rău că se întîmplase aşa. Ar fi vrut ca paharul să fie mişcat de un mort adevărat, pentru că un asemenea lucru i se părea cu neputinţă.

Aşa ar fi vrut să creadă, ascultîndu-l, că cerurile s-ar putea deschide la miezul nopţii. Ştefan era un om ciudat. Avea o frumuseţe virilă şi totuşi fragedă, copilăroasă, care o tulburase. Nu-şi putea explica prea bine ce o atrăgea la el; poate lipsa lui de vulgaritate, şi felul lui straniu, aproape misterios de a fi; o privea uneori lung, şi zîmbea ca şi cum ar fi citit cine ştie ce gînduri ascunse înapoia frunţii ei, gînduri pe care ea nu le ghicea. Se simţea atrasă şi de neînţeleasa lui tristeţe, pe care o trădau tăcerile, absenţele lui. Ştefan era deosebit de toţi bărbaţii pe care-i cunoscuse ea. Nu ştia niciodată ce are să spună în clipa următoare. O întrerupea uneori ca să-i pună întrebări

absurde. Aşa cum făcuse atunci, ieşind din restaurant: ea îi vorbea despre moşia de la Zinca, şi el a întrerupt-o, cu un zîmbet vinovat: - Aveți o pivnița veche, adînca, la Zinca?...

Toate acestea, şi altele multe îi trecuseră prin minte, într-o învălmăşeală absurdă, cînd Ştefan îi strînsese repede mîna, şi o abandonase acolo, sub umbrelă, şi fugise ca un năuc prin ploaie. De-abia mult mai tîrziu, cînd nu-l mai zărea, îşi aminti amănuntul aflat la restaurant, şi se îmbujora. „îşi închipuie că dacă m-a sărutat, are să se întîmple exact *acelaşi lucru,* că am să-mi pierd mințile după el. Îşi închipuie că e irezistibil, că îi e de-ajuns să sărute o femeie ca să nu-l mai poată uita..."

Atunci înțelese şi de ce n-o mai căutase, de ce nu-i mai dăduse nici un semn de viață toată vara. Aştepta poate să-l caut eu. Apare cîteodată, pe stradă, şi-ți spune cîteva cuvinte, te întreabă de pivnița de la Zinca, şi apoi dispare. O să ne mai vedem... Am să trec într-o seară să te văd... Cum ați putut închide geamantanele? Cheile acelea erau la mine. Inelul acela cu chei pe care mi l-ai arătat, vreau să spun; a rămas la mine...

- Uită-te bine unde calci! îi strigă o cucoană.

- Pardon! spuse Ileana cu un zîmbet timid.

Ploaia aproape încetase. Bura acum foarte fin şi umbrela „famille nombreuse" îi apăru deodată absurdă, aproape provocatoare. Ileana şovăi mult timp în mijlocul trotuarului, dar în cele din urmă ridică din umeri şi îşi continuă drumul cu umbrela deschisă.

Începuse să ningă şi Ioana simți că nu mai îi e frică. Pe neştiute, o mare linişte o învălui din toate părțile. Bradul încărcat de zăpadă, pe care-l vedea foarte bine chiar fără să-şi ridice capul de pe pernă, i se păru deodată cunoscut; era acelaşi brad din grădina copilăriei ei.

- Cît te iubesc de mult, aşa cum eşti, îi şoptise Ştefan în seara cînd, întorcîndu-se pe neaşteptate acasă, o

surprinsese nepudrată şi nefardată. Eşti foarte urîtă, cum n-am crezut pînă acum că ar putea deveni vreodată o femeie atît de frumoasă ca tine.

Era în preajma Crăciunului, în a şaptea lună de sarcină, şi Ioana se trezea cîteodată înspăimîntată privindu-se în faţa oglinzii; obrazul era pătat, cu pete mari, roz-veştede, şi gura şi-o simţea uscată, palidă.

- Eşti foarte urîtă, continuase el luîndu-i mîna şi sărutîndu-i-o lung. Şi totuşi, niciodată nu mi-ai fost mai scumpă ca acuma!... Eşti numai a mea, acum. Nu mai mi-e frică de nimeni, acum...

„Se gîndeşte mereu la *el."* Şi cu toate acestea, înţelesese de mult Ioana, nici măcar nu seamănă; n-ar putea fi confundaţi decît de departe, şi numai de către cineva care nu-i cunoaşte bine nici pe unul, nici pe altul. Aşa cum nu-l cunoştea ea pe Ciru. Îl văzuse poate de zece, douăsprezece ori. Îl ştia mai bine din fotografii. Şi cînd venise atunci, la „Ziua Cărţii", cu un teanc de volume ca să i le semneze, venise şi cu o fotografie. „Pe asta n-o semnez, spusese Partenie dînd-o indiferent la o parte. Apoi, fără să ridice capul, o întrebase: Doamnă sau domnişoară?..."

- Domnişoară...

Aşa l-a cunoscut. Era mai puţin frumos ca în fotografii. Părea mai ursuz, mai întunecat. Şi îşi pierdea foarte repede răbdarea. - Nu vrei să discutăm altceva decît literatură?! o întrerupsese el la începutul primei întîlniri pe care i-o dăduse. - Literatură fac eu destulă, şi infinit mai bună decît aceea pe care o citeşti dumneata... Şi cînd la întîlnirea următoare, Ioana pronunţase numele unui mare scriitor contemporan o întrerupse: - Nu există! îmi pare foarte rău să-ţi spulber încă o iluzie, dar acest domn nu există. - L-am învăţat şi la şcoală, spusese timid Ioana. - Cu atît mai rău pentru dumneata! Singurul scriitor român la ora actuală, sunt, din nefericire, eu. Spun din nefericire, pentru că şi eu sunt un scriitor de mîna a doua,

de mîna a treia chiar. Alături de Eschil, de Shakespeare, de Dante, nu exist. Cum vrei să mai existe atunci idolii dumitale?!... - Idolul meu literar eşti dumneata, spusese, cu un efort, Ioana. Am citit tot ce-ai scris, am păstrat toate articolele dumitale, toate criticile... El o privise amuzat: - Atunci, probabil că eşti îndrăgostită de mine, spusese. - Da, şoptise Ioana. Vă iubesc din clasa a patra de liceu, de cînd am citit *Tinerețea Melaniei.*

„... Cum am îndrăznit? se întrebase ea de nenumărate ori de atunci. Îl iubeam mai mult pe Gary Cooper. Pe el îl admiram, doar, aşa cum îl admir şi acum... Şi nici măcar nu-l puteam confunda." îl îmbrățişase pentru că îi zîmbea de departe, aşa cum nu-i zîmbise niciodată pînă atunci, şi îl văzuse dintr-o dată cît era de frumos cînd zîmbea, şi voise să-i arate cît de mult îi plăcea aşa cum era atunci; adică, aşa cum nu putea fi el niciodată. Aşa nu putea fi decît Ştefan. - Pardon! şoptise ea încurcată. - Eu ce trebuie să spun? o întrebase Ştefan. - Vă rog să mă iertați, bîigui ea. V-am confundat... Semănați cu cineva... - Bine, o întrerupse el, dar eu ce trebuie să spun? Trebuie să spun şi eu ceva, nu e aşa?! Ce-o să credeți despre mine?! Că sunt un ignorant, că sunt incapabil de o singură replică inteligentă... Mă puteți oare lăsa aşa?! Trebuie să găsim o replică...

„Evident că te iubesc şi eu, îi spusese Ciru. Dar ce poate însemna o iubire? Cît poate ea dura? Nimic nu durează în lumea asta; totul trece, totul se preface, totul moare ca să se nască din nou, altfel, în altă parte, cu alți oameni... De ce te-ai întristat? Te aşteptai poate să-ți vorbesc de iubirea eternă?! Nu sunt poet. Din nefericire, nu sunt decît romancier şi autor dramatic. M-am specializat în materia aceasta trivială şi teribilă: omul de toate zilele. Omul cu *o* mic. Să nu cumva să te aud vreodată vorbind în majuscule, să nu cumva să scrii sau să pronunți Om cu majusculă..."

„Ursitoarele îl vor îmbia, fiecare, cu aceeaşi majusculă", îi spusese ieri Ştefan, în drum spre clinică. Îi vorbise întruna, cît ținuse drumul cu maşina. Îi vorbise cu glasul lui neînțeles, fermecat, ținîndu-i amîndouă mîinile în mîinile lui.

- ... Dacă o să fie fată, o facem Regină, spunea. Nu e numaidecît nevoie să aibă un tron al ei, o situație dinastică, vreau să spun. Dar va fi o regină a ceva care n-a mai fost pînă acum. O regină a spațiilor geometrice dificile, bunăoară: se va mişca într-un Univers al ei, stăpînit de ea, poate chiar fundat de ea; un Univers inaccesibil muritorilor de rînd, ca noi. Şi în care revoluțiile nu sunt posibile decît de sus în jos, pornind din alte spații geometrice, încă şi mai dificile. Dacă va fi s-o răstoarne cineva, va fi tot o Regină, ca ea, sau un Rege, cu mintea mai îndrăzneață... Iar de va fi băiat, băiatul nostru va fi Muzicant, Matematician sau Metafizician. Ursitoarele îl vor îmbia, fiecare, cu aceeaşi majusculă: un M.... Dacă nu, adăugase el după o clipă, cu o urmă de regret în ochi, copilul nostru va fi al lumii...

Ioana zîmbi lung. Nu-i mai era deloc frică. Visul cu Antim i se părea un vis visat de mult. Antim, care se ridicase din nou în vîrful picioarelor, şi îi bătuse, ca şi atunci, la fereastra vagonului, strigîndu-i...: „A avut un accident, un accident. Dar nu era soțul dumitale. L-am confundat eu cu el. Eu l-am confundat, el l-a confundat, noi l-am confundat. L-am confundat, l-am confundat".

Ştefan îşi repeta întruna: 17 februarie 1937,17 februarie 1937. Voia parcă să ghicească ce destin ascunde ziua aceasta. Aduna cifrele, le împărțea în chip arbitrar, se oprea asupra fiecărei combinații. Pe urmă, brusc, îşi aminti că n-au căzut încă de acord asupra numelui, şi începu să caute. Dar îl împiedica mereu o formulă care-i revenea automat în minte: un copil de sex masculin, un copil de sex masculin... Aşa va trebui să declare la primărie şi să semneze hîrtia. Şi se simți din nou

responsabil, fără să-şi poată preciza față de cine şi în ce fel.

Se apropia de casă. I-ar fi plăcut să se afle într-un compartiment cu lume multă şi cineva să-l întrebe, aflînd că e căsătorit de patru ani: - Aveți copii?! - Da, un băiat ar fi răspuns el. - Ce vîrstă?! - Ştefan ar fi privit atent ceasul şi ar fi răspuns, după un scurt calcul: - Trei ceasuri şi douăzeci şi trei de minute!...

Dar simțise că făcuse undeva o greşeală. Urcînd scările socoti din nou şi văzu că băiatul lui are în acel moment trei ceasuri şi treizeci şi opt de minute.

A doua zi, întorcîndu-se de la clinică, îl găsi pe Biriş aşteptîndu-l pe scări, fumînd.

- Nu ne-am mai văzut de mult, îi spuse. Credeam că te-ai supărat, în seara aceea, din pricina lui Bursuc...

Ştefan intrase în cafenea numai pentru că îl zărise pe Biriş în dreptul ferestrei şi i se păruse că fusese văzut şi el. Dar Biriş îl asculta pe Bursuc şi nu-l văzuse.

Îi făcu repede loc la masa lui, prezentîndu-l vag şi colectiv: - Domnul Viziru - şi apoi se întoarse către un bărbat încă tînăr, gras, cu un obraz rotund şi lucios, cu buzele groase, leneşe, şi ochi care îi rîdeau mărunți în fundul capului, îndemnîndu-l: - Spune, Bursuc! Spune cum a fost!...

Bursuc, înțelese Ştefan, era licențiat în teologie şi povestea cum era să fie hirotonisit preot; familia îi găsise şi o nevastă, într-un sat vecin cu al lui, lîngă Braşov.

- Am renunțat, îşi reluă el povestea. Nu-mi plac oamenii care nu se țin de cuvînt. Ne-am înțeles că în afară de zestrea fetei, mie să-mi cumpere o motocicletă. Socrul s-a împotrivit la început: că ce-or să spună credincioşii cînd şi-or vedea popa pe motocicletă?! Ne modernizăm şi noi, Sfînta biserică, i-am răspuns. Ne motorizăm!...

Şi izbucni în rîs, închizîndu-şi pe jumătate ochii. Un rîs scurt, gros, răguşit.

- De ce să nu ne modernizăm?! Cu motocicleta slujeşti

mai bine biserica. Te cheamă un credincios la miezul nopții, să-l spovedeşti şi să-l împărtăşeşti

- Cu motocicleta ajungi într-o clipă. Îl găseşti sigur în viață şi ai timp să-i ierți toate păcatele!...

Rîse din nou. Îl ascultau toți cu încîntare. Îl ascultau şi ceilalți, de la mesele vecine.

- ... Şi în ultima zi, în ziua nunții, mi-a spus că n-a cumpărat motocicleta. Că îi e ruşine. Că n-are nici bani. Că şapte sate îl cunosc pe el drept om vrednic şi cu frica lui Dumnezeu... Eu n-am zis nimic. Şi seara, cînd m-aştepta mireasa acasă, eu mi-am văzut frumuşel de treabă. Mi-am ras barba, mi-am schimbat hainele şi am plecat. Nu ştiu ce s-o fi ales în urma mea, că n-am trimis bărbat în loc!...

- Nu m-am supărat, spuse Ştefan conducîndu-l în birou, dar eram cam grăbit. Şi mă întreb şi acum ce-ați găsit la Bursuc. Ştiu doar că i-a mers de mult vestea că are geniu şi e diabolic. Am auzit de el şi la minister...

Biriş se opri o clipă în fața rafturilor cu cărți, apoi se apropie de fereastră şi privi acoperişurile caselor; depărtate, risipite, se zăreau turlele de biserici.

- Povestea asta cu Bursuc, începu el potolit reîntorcîndu-se în mijlocul camerei, e o poveste lungă. O să stăm de vorbă cu un alt prilej. Deocamdată, îmi pare bine că nu te-ai supărat. Vedeam că nu dai nici un semn de viață, că nu mai treci prin strada Măcelari, şi mă întrebam ce o fi cu dumneata, dacă nu cumva oi fi supărat...

Se întrerupse brusc şi ca şi cum de-abia atunci le-ar fi văzut, se apropie de unul din cele două tablouri; un buchet de flori de cîmp alături de o mănuşă neagră de femeie. Îl privi adînc, mult timp, fără să scoată un cuvînt.

- Dar de ce ar fi trebuit să mă supăr? întrebă tîrziu Ştefan.

- Mi-a fost teamă să nu te fi jignit chestia lui cu motorizarea bisericii, spuse Biriş aşezîndu-se în fotoliu.

Ştefan începu să rîdă oarecum absent.

- Nu sunt un ortodox practicant. Dar chiar dacă aş fi fost, nu m-aş fi simțit jignit de aventurile unui seminarist care-şi lasă să crească barba pentru o parohie şi şi-o rade pentru o motocicletă. Aberații de felul ăsta se întîlnesc în toate religiile din lume...

- Nu vorbi aşa, făcu Biriş cu seriozitate. Bursuc ăsta e mult mai profund decît crezi, mult mai îndrăcit. Să înveți să-ți fie frică de el. Eu, dacă aş crede, dacă aş fi, adică un adevărat creştin ortodox, aş tremura la gîndul că Bursuc *există.*

- Dar de ce?! întrebă Ştefan rezemîndu-se de birou. Biriş şovăi şi-şi pipăi încurcat creştetul capului.

- E o poveste lungă, spuse. Dar Bursuc are steaua lui; ăsta ajunge departe... Dar oricum, adăugă schimbînd brusc glasul, e un om interesant. E un ratat, un nihilist sută la sută. E interesant din punct de vedere literar, vreau să spun. Mă mir chiar că scriitorii noştri nu l-au folosit pînă acum în nici o carte. Ar fi trebuit să-l cunoască Partenie. Dar, evident, Partenie nu întîlneşte oameni interesanți; el umblă tot timpul după „experiențe"...

- Ascultă, îl întrerupse Ştefan, nu ți-am dat marea veste. Sunt tată. Am un băiat. De ieri, am un băiat...

- Felicitările mele, vorbi Biriş fără prea mare entuziasm. Felicitările mele. Întoarse apoi capul şi privi din nou tabloul de deasupra fotoliului.

- Dar să nu-i spui mătuşii mele, adăugă. Ea crede că nu eşti însurat, şi ar vrea să te însoare... N-are nici o importanță, continuă repede văzînd că Ştefan vrea să-l întrerupă, n-are nici o importanță că ai nevastă şi copil. Ei îi face foarte multă plăcere să-ți pețească o fată. Aşa îmi pețeşte mie de cîțiva ani. Asta e marea ei bucurie; de ce să i-o stricăm?...

- ... Şi încă nu ştiu ce nume să-i dăm, spuse Ştefan zîmbind dintr-o dată, înseninat.

Biriş îl privi lung, fără nici o expresie. Îşi căută apoi pachetul cu ţigări şi, înălţîndu-l, i-l arătă:

- E pachetul ei, vorbi. M-a trimis să i-l cumpăr şi mi-a spus, din prag: „Şi poate te duci să vezi ce mai face domnul Viziru..." Are un suflet extraordinar, adăugă cu un alt glas. N-a uitat nici pînă acum că i-ai dat astă-vară nişte bani să-şi cumpere un pachet cu ţigări.

Vădastra şi-a păzit bine taina. Tată-su nu avea cum să-i afle noua lui locuinţă. Închiriase împreună cu locotenentul Băleanu apartamentul unui diplomat plecat în străinătate. Băleanu era un bărbat înalt, cu umerii largi, cu grumazul totuşi delicat şi cu o expresie de copilărească fericire în ochi. Rămînea rareori serile acasă.

- Sunt invitat în familie, spunea.

Vădastra începuse să fie intrigat de absenţele acestea, care i se păreau misterioase. Odată, plictisindu-se singur, se apucă să cerceteze cu de-amănuntul odaia lui Băleanu. Luă carte cu carte, răsfoindu-le cu mare grijă, doar o găsi vreo scrisoare senzaţională, dar fără nici un rezultat. Sertarele de la birou erau toate închise, dar se îndreptă spre garderob şi începu să desfacă sertarele, privind cu mare atenţie rufele, apoi examina apa de colonie, batistele, şi în cele din urmă, uniformele. Alese pe cea mai elegantă şi o scoase afară. Haina de militar, pe care Spiridon o visase în copilărie, avea încă o foarte mare atracţie pentru el. O privi cu multă emoţie; rangul de ofiţer era singurul lucru pe care nici cele mai îndrăzneţe închipuiri ale lui nu i-l puteau da. În cele din urmă nu se mai putu stăpîni, îşi scoase haina şi îmbrăcă, aproape tremurînd, vestonul de locotenent. Apoi se apropie de oglindă şi se privi cu nesaţ. Tunica îi venea aproape pe măsură; doar umerii, cu mult mai laţi, l-ar fi făcut să pară un uriaş dacă nu cădeau puţin în jos, dîndu-i aerul unui manechin prost îmbrăcat. Spiridon, însă, nu mai obosea admirîndu-se. Se depărta şi se apropia de oglindă, ţinîndu-şi grumazul ţeapăn,

marțial, privindu-se cînd din față, cînd din profil, cu şi fără monoclu. De-abia în această uniformă cu umeri enormi, cu linia bărbătesc tăiată, se regăsea pe el însuşi; aşa se văzuse el întotdeauna, şi acum se contempla în carne şi oase aşa cum nu se întrezărise decît în propria lui închipuire. Mustața scurt tunsă şi monoclul negru adăugau o trăsătură de picantă impertinență staturii vaste şi marțiale. Spiridon se dezbrăcă tîrziu, cu melancolie, dar cu o tainică bucurie în suflet.

A doua zi, Băleanu veni să-l vadă şi Spiridon tresări; poate că a observat ceva, îşi spuse. Locotenentul avea într-adevăr o expresie curioasă; parcă s-ar fi trudit să-şi ascundă nervozitatea sub un zîmbet mai stăruitor ca de obicei.

- Ştii, începu el după ce se scuză că-l deranjează, vreau să-ți spun un secret...

Ochiul lui Spiridon se aprinse brusc. Cum Băleanu făcu o pauză, aşteptînd să fie încurajat, Spiridon trase scaunul aproape de el şi-l îndemnă cu un gest scurt.

- Ia spune...

- Ştii că învăț nemțeşte, mărturisi Băleanu.

O clipă Spiridon crezu că celălalt glumeşte, dar locotenentul continuă cu seriozitate.

- M-am gîndit să fac un an, doi de şcoală germană şi e mai bine să mă apuc de pe acum. Dar este o limbă foarte grea... Atîtea declinări, domnule! exclamă el cu admirație şi teamă.

Spiridon simți cum îl cuprinde mila pentru acest militar frumos, care consideră un fapt vrednic de cel mai mare secret şi admirație învățarea unei limbi europene moderne.

- Şi după ce-ai să-ți termini şcoala în Germania, ce-ai să faci? întrebă el sarcastic.

- Cum, ce-am să fac? Am să fiu atunci căpitan...

- Şi după asta? stărui, implacabil, Spiridon.

- Ce vrei să spui?

- Ce-ai să faci, după ce vei ajunge căpitan?

- Ce facem toți, noi, ostaşii...

- Mă rog, toate acestea unde duc? în cele din urmă, ce ai să fii? întrebă agitat Spiridon. Drumul pe care mergi, trebuie să aibă o țintă... Ei bine, eu te întreb care este această țintă finală, către care tinzi?! Dacă toate îți vor ieşi din plin, cum îți urez să-ți iasă, ce-ai să ajungi?!...

- General, răspunse cu seriozitate jignită Băleanu. General, general de divizie, poate chiar de corp de armată.

- Să spunem c-ai să fii chiar ministru de război, îl întrerupse Spiridon.

- Nu, asta e greu... Trebuie să ai relații...

- Mă rog, să presupunem totuşi c-ai să fii într-o zi ministru de Război. Ei şi? Ce-ai realizat cu asta? Ce înseamnă să fii ministru de război?! Mai întîi de toate, România e o țară mică şi la noi guvernele se schimbă foarte des...

Locotenentul îl privea cu mai multă atenție ca de obicei, închizînd puțin ochii ca să înțeleagă mai bine, trudindu-se să ghicească sensul ascuns al celor spuse de Spiridon după gesturile lui, după felul cum sublinia anumite cuvinte. Totuşi cînd îl auzi vorbind despre eventualitatea şi zădărnicia unui post de ministru al războiului - nu-i veni să-şi creadă urechilor. Nu mai înțelegea nimic.

- Dar atunci, după dumneata, ce-ar trebui să fac? întrebă el neştiind ce să întrebe altceva.

- Nu, eu nu zic nimic, începu Spiridon cu un glas mai domolit. Eu nu zic că această carieră pe care ai ales-o nu e frumoasă... Dimpotrivă, ca să-ți mărturisesc, şi eu visam cînd eram copil să ajung ofițer... Eu nu zic că ai făcut rău că ți-ai ales această carieră. Dar, în fond, ce satisfacții poate să-ți dea? Ce înseamnă să fii general? Dacă ai avea posibilitatea să ajungi un al doilea Napoleon, atunci înțeleg. Prin cariera armelor îți cucereşti un loc unic în Europa, şi după aceea poți face ce vrei. Aşa înțeleg şi eu.

Dar, vezi, la noi e greu să ajungi aşa ceva. Suntem o țară mică...

- Nu te înțeleg, repetă tulburat Băleanu.

- Vreau să spun că oricît ai ajunge de departe, tot nu înseamnă mare lucru... Să nu crezi că vreau să te jignesc. Majoritatea carierelor sunt aşa. Ai impresia că-ți dau ceva, şi cînd te gîndeşti bine vezi că nu-ți dau nimic... Eu, cînd eram băiat de liceu, continuă el cu alt glas, zîmbind, visam să ajung într-o zi cel mai mare pianist român. Vis de băiat de 17 ani! Cînd te gîndeşti bine ce satisfacții aş fi avut? Muncă de dimineață pînă seara, şi la urmă, ca recompensă, intrigi şi calomnii.

- Atunci, pentru dumneata, ce carieră merită să fie îmbrățişată? întrebă Băleanu. Dumneata ce-ai vrea să faci în viață?!...

- Asta rămîne, deocamdată, un secret al meu, răspunse Spiridon zîmbind. Eu mă pot lăuda că am descoperit calea către ținta care merită să fie atinsă. Recunosc, nu e un lucru uşor; nu e pentru toată lumea.

- Ştiu la ce te referi, făcu locotenentul. Avocatura...

Vădastra rîse, şi-şi netezi apoi mustața cu arătătorul de la mîna dreaptă, îi plăcea să prelungească, măcar cîteva clipe, pauza aceasta de mister şi îndoială.

- Avocatura e numai un instrument, rosti el cu o voită încetineală. Un instrument, mai bine-zis unul din instrumentele pentru apropierea de ținta pe care mi-am propus-o. Avocatura în sine nu e mai interesantă decît orice altă carieră. Totul depinde de ce faci cu ea, adăugă Vădastra confidențial, dar pe acelaşi ton misterios. *Ce faci cu ea...*

Într-o seară friguroasă de la începutul lui martie, Ileana se întîlni cu Partenie. După mai multe încercări, izbutise să-l găsească la telefon şi-l invitase ea, la ceai la cofetăria Nestor. La cofetăria Nestor îşi invita întotdeauna tante Alice prietenii şi, mai ales, prietenii străini ai rudelor

şi prietenilor ei. La răstimpuri, cineva, necunoscut, telefona din partea domnului Economu de la Iaşi, sau a doamnei şi domnului Ifrim de la Bîrlad, pe care-i întîlnise, cu un an sau doi înainte pe Coasta de Azur, sau în Italia, sau în Elveția. Tante Alice îi invita în aceeaşi zi să ia ceaiul cu ea la cofetăria Nestor. De cele mai multe ori, relațiile se opreau aici. Tante Alice venea cu taxiul, aproape întotdeauna singură (căci Ileana era ori plecată, ori găsea un motiv oarecare să rămînă acasă), căuta o masă lîngă fereastră, stătea de vorbă cu patronul, alegeau împreună, şi laborios, prăjiturile şi fursecurile pentru musafiri, apoi îi aştepta, făcîndu-şi vînt cu evantaiul, vara, sau aranjîndu-şi necontenit blana, punîndu-şi-o, scoțîndu-şi-o sau punîndu-şi-o din nou pe umeri, în timpul iernii. Singură, nu putea rămîne niciodată liniştită; trebuia să facă ceva cu mîinile. Curînd, apăreau prietenii rudelor din Moldova şi tante Alice începea imediat să le povestească; despre călătoriile ei în Italia, dacă erau italieni, despre Lausanne sau St. Moritz, dacă erau elvețieni. Îi ținea aşa de vorbă pînă seara tîrziu, îndemnîndu-i cu prăjituri şi descriindu-le propriile lor țări, citîndu-le nume de hoteluri şi pensiuni, reproducîndu-le conversațiile auzite în tren, povestind întîmplările care îi fuseseră povestite cu 30-40 de ani în urmă; povestind îndeosebi aventura îmblînzitoarei de tigri, pe care i-o povestise, în 1905, prințul Moruzov.

Cînd Ileana îşi invita cunoscuții la cofetăria Nestor, tante Alice îi dădea fără şovăire cele cîteva mii de lei, pe care altminteri i le-ar fi refuzat. Şi una din sursele ei de venituri erau imaginarele invitații la cofetăria Nestor. Aşa îşi strîngea bani pentru scurtele ei escapade la ski, spunînd apoi lui tante Alice că e invitată la munte de prieteni, sau că nu plăteşte trenul, că va fi dusă pînă la Predeal cu maşina. În realitate, pleca aproape întotdeauna singură, în clasa a III-a, şi-şi alegea o gazdă ieftină, făcînd economie la mîncare şi țigări. I-ar fi plăcut să poată

rămîne toata iarna la ski, aşa cum se lăuda, de altfel. Cît e zăpadă pe munți, rămîn şi eu la ski... Dar nu putea rămîne niciodată mai mult de opt, nouă zile. Şi pentru că nu-i plăcea să stea la Bucureşti, petrecea săptămîni şi luni de-a rîndul la moşie, la Zinca.

Ileana se aşezase la o masă din fundul cofetăriei. Cînd îl văzu intrînd, tresărise; ar fi putut crede că e Ştefan. Îi făcu semn cu mîna şi Partenie se îndreptă spre ea cu un pas repede şi totuşi fără grabă. De-abia cînd îl văzu de aproape, Ileana îşi dădu seama că nu seamănă atît de mult cu Ştefan. Partenie avea grumazul ceva mai scurt şi mai gros, şi figura îi era mai matură, mai concentrată, cu o expresie curioasă de ironie şi de resemnare totodată. Se înclină, îi sărută mîna şi, după ce se aşeză la masa ei, îşi roti o clipă privirile în jurul lui.

La Zinca, în timpul iernii, Ileana îşi imaginase de mai multe ori întîlnirea cu Partenie. Voia să-l cunoască şi din curiozitatea de a întîlni un autor ale cărui cărți îi plăcuseră (deşi, uneori, parcă vrea să se arate cît e de inteligent, cît e de deosebit de noi, ceştilalți, şi asta mi-l face antipatic), dar mai ales ca să se răzbune pe Ştefan. Începea s-o irite şi s-o jignească purtarea lui. Venise odată s-o vadă, înainte de Crăciun. Era singură acasă. - Ştii, începu el, voiam să-ți spun ceva atunci, în seara cînd ne-am întîlnit. Şi n-am îndrăznit. Dar acum trebuie să ți-o spun. Cred că am să te iubesc foarte mult, adăugă după o scurtă tăcere - şi toată fața i se lumină dintr-un zîmbet. Cred că te iubesc deja foarte mult. Să nu rîzi de mine. Ți-am spus că-mi iubesc soția, şi acum, curînd, o să avem şi un copil. Şi cu toate acestea, simt că te iubesc din ce în ce mai mult. Voiam să-ți spun asta, ca să nu plutească între noi nici un echivoc. Sunt îndrăgostit de dumneata şi uneori simt cum iubirea aceasta nu mai mă lasă să trăiesc. Umblu ca un năuc, vorbesc singur, vorbesc în gînd cu Vădastra. Aş fi vrut să-i spun Ioanei, dar sunt sigur că n-are să înțeleagă ce se petrece cu mine. Nici

dumneata nu înțelegi. Prea bine nu înțeleg nici eu. Dar iubirea aceasta ar putea să-mi reveleze ceva. Poate te-am întîlnit şi m-am îndrăgostit de dumneata ca să mă înveți ceva. Învață-mă, atunci! Spune-mi de ce mi-ai apărut în cale. Nu te-am întîlnit aşa, din întîmplare, doar ca să flirtez cu dumneata; nu-mi place să flirtez. Nu mi-am înşelat niciodată soția. Dar am simțit, întîlnindu-te, că mi s-a făcut un semn. Am văzut, atunci, în clipa aceea... - Ştiu, ştiu, îl întrerupse Ileana cu un gest de nerăbdare, cunosc povestea: maşina, cheile, ariciul, fluturii, cerurile, le cunosc, le cunosc, nu mai e nevoie să mi le repeți.

Simțise cum o cuprinde indignarea şi nu se mai putuse stăpîni. „Îmi vorbeşte de flirt, îmi repetă că nu şi-a înşelat niciodată soția, ca şi cum ar crede că nu aştept decît asta, să flirtez cu el, că aş fi chiar dispusă să mă culc cu el, doar că el încă nu s-a hotărît să-mi facă această onoare. Îşi închipuie că dacă m-a sărutat o singură dată, atunci, pe stradă..."

- Toate acestea le cunosc, le cunosc, continuă ea fără să-i dea timp să răspundă. Sunt doar două lucruri noi, de care nu mi-ai vorbit încă pînă acum. Unul, mai puțin interesant: că ți se pare că s-ar putea să fii îndrăgostit de mine. Mi s-au mai făcut declarații de felul acesta şi le-am trecut cu vederea. Dar ai mai spus ceva, adăugă cu un zîmbet. Ai pronunțat un nume...

- Vădastra, spuse Ştefan.

- Exact. Ce e cu el?...

Ştefan o privi lung, nesățios, cu un zîmbet întristat.

- Venisem să-ți spun o mare taină, începu el foarte tulburat. Să nu crezi că glumesc. Să nu crezi că e atît de uşor să simți că iubeşti cu o dragoste nouă, nemăsurată, două ființe, două femei.

- Cine e acest Vădastra? îl întrerupse Ileana.

- Vorbesc uneori cu el, pentru că nu-l cunosc şi totuşi mă simt atras de el. Poate pentru că ascunde şi el o taină. Poate pentru că mi-a fost multă vreme vecin.

- Dar ce fel de om e acest Vădastra? îl întrerupse din nou Ileana aprinzîndu-şi o ţigară. Vorbeşte-mi despre el. Mă interesează...

Ştefan o privi din nou, cu o intensitate care o intimida şi apoi se ridică brusc de pe scaun. - Am să-ţi povestesc, vorbi el cu un glas schimbat începînd să se plimbe prin odaie. Fără să ştie, am fost confidentul lui aproape un an de zile. Acum, în ultimul timp, e confidentul meu - tot fără să ştie. Îi vorbesc aşa, în gînd, cînd mă plimb singur pe stradă... Ascultîndu-l, Ileana simţi deodată că inima începe să-i bată mai repede. „Sunt nebună, îşi spuse roşind. Începe să-mi intre în cap că-l iubesc. *Tristan şi Isolda..."* Dar îi părea rău că nu-l lăsase să-i spună mai mult, că nu-l lăsase să-i spună cît de mult o iubeşte şi cum o iubeşte. Ştefan vorbea despre Vădastra, plimbîndu-se înfrigurat prin cameră, şi ea nici nu-l asculta, nici măcar nu-l privea. Îşi pironise ochii pe fereastră şi fuma; „mi-a spus că e îndrăgostit de mine. E absurd, e grotesc, dar mi-a spus că e îndrăgostit de mine. Şi, din nou sărutarea aceea nesfîrşită, din care se trezise zbătîndu-se. E îndrăgostit de mine..."

Din fericire, intrase în acea clipă tante Alice. - Domnul Ştefan Viziru, îl prezentă Ileana. - Care Viziru eşti mata? îl întrebase Tante Alice, măsurîndu-l din cap pînă în picioare. Am cunoscut şi eu un Viziru; generalul Viziru. L-am cunoscut la Iaşi, în timpul războiului. - Era bunicul meu, spuse Ştefan.

- Dar încă n-am aflat sfîrşitul poveştii cu Vădastra, vorbi Ileana cînd, o jumătate de ceas mai tîrziu, Ştefan se ridicase să plece. - Am să mai trec eu pe-aici, să continuăm povestea, spusese Ştefan. Am să mai trec într-o zi... Are să treacă azi, presimţea uneori Ileana, şi rămînea toată ziua acasă. „Are să treacă azi..." Se surprinse într-o seară privind fără gînduri pe fereastră, privind cum cad, rar, fulgii de zăpadă şi se topesc, alunecînd ca lacrimile, pe geam - şi se hotărî brusc; a

doua zi plecă la Zinca. Cînd se întoarse, pe la începutul lui februarie, tante Alice îi spuse în treacăt: - A fost alaltăieri pe aici nepotul generalului Viziru. Îi părea rău că nu te-a găsit. Dar spunea că are să mai treacă.

- Nu cumva am ieşit fără cravată? o întrebă Partenie observînd că Ileana îl priveşte insistent, surîzînd.

Îşi puse mîna la gît, dar fără grabă, fără emoţie.

- Semănaţi foarte mult cu un prieten al meu, spuse Ileana. Ştefan Viziru. Cred că îl cunoaşteţi...

- N-am avut onoarea, vorbi Partenie privind-o calm, aproape indiferent. Doar pe soţia lui am cunoscut-o în treacăt; aşa cum poţi cunoaşte pe cineva cu care ai fost logodit şaisprezece zile... Nu, mulţumesc, fără lămîie, ridică el palma ca şi cum ar fi vrut să-şi acopere ceaşca de ceai. Sunteţi prietenă cu el sau cu soţia lui? o întrebă cîteva clipe în urmă.

- Cu el, cu Ştefan, spuse Ileana simţindu-se deodată intimidată. Pe ea nu o cunosc.

- Ah, înţeleg, vorbi Partenie, şi-şi roti din nou privirile în jurul lui. Zîmbi, şi clătină din cap, salutînd o pereche tînără care ieşea.

- E totuşi agreabil să fii invitat de o admiratoare atît de frumoasă, aici, la Nestor, vorbi el. Asta îmi ridică şi mai mult acţiunile. Cred că am înţeles bine, la telefon: aţi spus: o admiratoare...

La Zinca, Ileana se gîndise că ar putea chiar să-i propună să fie secretara lui. „Nu am nimic de făcut, i-ar fi spus, şi totuşi aş vrea să fac o muncă inteligentă. Mi-ar place, bunăoară, să fiu secretara unui coleg. De aceea v-am telefonat. Poate mă recomandaţi unui coleg. Sau poate, aveţi chiar dumneavoastră nevoie de o secretară. Ştiu să bat la maşină şi pot face corespondenţă..." Dar ascultîndu-l simţi deodată nevoia să-i vorbească de altceva, şi-l întrerupse brusc.

- Voiam să vă comunic un lucru foarte interesant, vorbi ea repede. De aceea v-am telefonat. Voiam să vă comunic

un subiect de roman...

Partenie apucă, cu mare grijă, un fursec, şi-şi plecă puțin fruntea deasupra farfuriei. Nu părea surprins.

- Nu ştiu dacă ați auzit de un domn, Vasilescu-Vădastra, continuă Ileana cu acelaşi glas precipitat. Mi-a vorbit Ştefan Viziru de el. E un om foarte interesant, plin de mistere. E chiar mai mult decît atît. E o adevărată enigmă. Nici Ştefan nu înțelege bine ce e cu el. Şi m-am gîndit că ați putea rezolva dumneavoastră enigma aceasta. Un scriitor are întotdeauna mai multă imaginație decît noi, ceilalți, muritorii de rînd... M-am gîndit că ați putea scrie un roman... E un subiect foarte interesant...

Partenie îşi mîncase fursecul fără să scoată un cuvînt, şi aproape fără s-o privească. Ileana se simți din nou intimidată, şi cu un efort zîmbi.

- Atîta cît am înțeles eu, reluă după o lungă pauză, cred că ar putea fi un foarte interesant subiect de roman. Închipuiți-vă un om mic, urît, şi cu un monoclu negru, care are o cameră de hotel...

Dar în acea clipă se simți ridicolă şi tăcu roşindu-se. Partenie continua să-şi bea ceaiul, absent; doar, la răstimpuri, îşi plimba o clipă privirile prin sală, pironindu-le apoi deasupra ceştii cu ceai. Tăcerea se prelungea, penibilă. „Trebuie să spun ceva, trebuie să-i mai spun ceva..."

- Mai am şi un alt subiect de roman, reîncepu din nou Ileana, simțind cum o cuprinde panica. Voiam să vă spun că m-a sărutat şi pe mine. El, Viziru, m-a sărutat. Eram cu „famille nombreuse", căci ploua, şi aşa, dintr-o dată, m-a sărutat. Nu mi-a spus nici un cuvînt, ci pur şi simplu m-a sărutat. Are obsesia asta, să sărute femeile pe stradă. E obsedat de asta. E un obsedat. Cînd era mic, vorbea cu fluturii şi cu guşterii. Doar cu aricii n-a ştiut niciodată să vorbească...

Se opri, şi-şi muşcă buzele, privindu-l pe Partenie, lung, aproape cu deznădejde, implorîndu-l.

- ... Cu aricii n-a izbutit niciodată să vorbească, repetă ea în neştire. Niciodată...

Din acea seară, Ileana nu-l mai putea ierta pe Ştefan. Din cauza lui se făcuse ridicolă. Zîmbetul caritabil al lui Partenie cînd se ridicase să plece, cuvintele pe care i le spusese păstrîndu-i lung mîna în mîna lui, înainte să i-o sărute, toate acestea i se datorau lui Ştefan. Îl aştepta acum cu o crescîndă, intolerabilă nerăbdare. Îl vedea deja în faţa ei, vorbindu-i de Vădastra, sau de copilul lui, sau de iubirile lui - şi-şi vedea, cu voluptate, zîmbetul cu care l-ar fi întrerupt. „Domnule Viziru, i-ar fi spus, am stat mult de vorbă despre dumneata cu maestrul Partenie..." îşi întrerupea gîndul. Nu, nu era exact ceea ce ar fi trebuit să-i spună. Trebuie să găsească ceva mai insolent, mai provocator. „Domnule Viziru, pentru că ai adus vorba de iubire, să-ţi spun ce crede maestrul despre dumneata şi despre fosta lui logodnică..." Nu, nu era nici asta. Altceva, mai crud, care să-l facă să sufere.

Şi într-o după-amiază auzind soneria, se duse să deschidă, fără elan, căci ştia că tante Alice aştepta o vizită. În prag o întîmpină, parcă mai palid, cu un zîmbet întunecat, Ştefan.

- Nu vrei să facem o plimbare?! o întrebă el. Am venit să te iau la plimbare...

Era o zi limpede, nefiresc de caldă, de aprilie. Parcă în dimineaţa aceea sosise primăvara. Săptămîni de-a rîndul fusese frig şi plouase, şi uneori, în ultimele zile ale lui martie, ninsese din plin, troienind străzile ca în toiul iernii. Apoi reîncepuseră ploile, reci, mărunte, şi zăpada se topise, murdară, noroioasă. Şi deodată, într-o singură zi, cerul se limpezise. Venise primăvara. Ştefan o aştepta acolo, în prag, zîmbind.

- Nu pot. Tante Alice are musafiri. N-au sosit încă. Dar dacă vrei, intră o clipă... Ce-ţi face copilul? îl întrebă ea cîteva clipe în urmă, pătrunzînd în salon.

Evident, asta trebuia să-i spună. Aşa trebuia să-i

vorbească. Să-l întrebe de soția şi copilul lui cu un ton degajat, politicos, oarecare. Să-l considere un cunoscut oarecare, şi el să înțeleagă repede că e cineva oarecare, pe care l-ai întîlnit în tren, sau la băi, şi cu care schimbi în treacăt cîteva cuvinte atunci cînd îl întîlneşti întîmplător.

- Cum se simte tînăra mamă? îl întrebă ea din nou aşezîndu-se în fotoliul de lîngă fereastră.

- Bine, se simte chiar foarte bine, răspunse corect Ştefan. E curios cum de a venit deodată primăvara, adăugă el, oprindu-se în mijlocul salonului şi lăsîndu-şi privirile să treacă, departe, pe fereastră. Păcat că nu ne putem plimba...

Păcat, păcat. Lumina aceasta nu-l va aştepta. Aşa cum era acum, nu va mai fi niciodată. Niciodată. Cînd se despărțise de Biriş, întristat, aproape descurajat, o regăsise deodată, lumina aceasta dulce, nefirească, fragilă - şi respirase adînc. „Timpul e ireversibil, fără îndoială, clipele aleargă şi cu fiecare clipă ne apropiem de moarte, cum spusese Biriş, cum ştia şi el, cum ştie toată lumea - dar în afară de asta mai e şi altceva. În afară de alergarea aceasta către moarte, mai e ceva. Lumina aceasta ascunde altceva. Viața întreagă ascunde altceva. Aşa cum sunt eu, aşa cum e Biriş, ascundem, fiecare dintre noi, altceva. Se află ascuns undeva în noi, în adîncul ființei noastre. Altceva."

- Păcat că nu ne putem plimba, repetă el, cu un glas scăzut, ca şi cum ar fi vorbit singur.

Aşa îi spusese şi Ioanei, cu o jumătate de ceas mai înainte. Întorcîndu-se din strada Măcelari, o găsi alăptînd copilul. Era acolo şi sora lui, Adela. Era familia. Nu mai putea pleca să se plimbe cu Ioana, ca altădată. Şi nici măcar nu-i putea povesti vizita la Biriş, căci era şi Adela. L-ar fi întrerupt de la cele dintîi cuvinte. „Ai rămas acelaşi, i-ar fi spus. Ai un talent să descoperi oameni insipizi şi maniaci. Jeannette, s-ar fi adresat ea Ioanei, a rămas acelaşi; n-a mai evoluat din liceu. Are un talent..."

- Cărei fericite împrejurări datoresc plăcerea acestei neprevăzute vizite?! îl întrebă tîrziu Ileana.

Ştefan întoarse încet capul către ea. Avea ceva neînțeles şi tulburător în privirile lui.

- Venisem să te iau la plimbare. Voiam să-ți spun ceva. Adică, începu el după o scurtă şovăire, voiam să te întreb ceva. Dar aşa nu ştiu, îmi va fi greu. Nu ştiu exact ce-ar trebui să-ți spun.

Se tulbură deodată şi zîmbi.

- Vino aici, lîngă fereastră, îi spuse Ileana arătîndu-i un taburet de catifea. Poate n-are să-ți mai pară atît de rău că nu ne putem plimba. De aici, se vede toată grădina...

„Veniți aici către fereastră, le spusese Biriş, ca să vă arăt şi punctul meu de vedere. Aici, lîngă fereastră, se vede mai bine..." Se oprise, cu solemnitate, între ei, şi deschise larg gura, răsturnîndu-şi puțin capul pe spate. Cu un deget indică o măsea.

- Ați văzut-o?! îi întrebă. Şi le-o mai arătă încă o dată, ciocănind-o uşor cu unghia. - Ați remarcat ceva?! întrebă din nou, privindu-i pe rînd. E doar puțin mai îngălbenită. Atîta tot. Şi cu toate acestea, se deosebeşte radical de toate celelalte. Pentru că celelalte sunt măsele vii - iar asta, pe care v-o arătai, e o măsea moartă. I-a scos nervul acum trei ani. De atunci, nu-mi mai aparține. E un mineral oarecare. Un os mort. Şi cu toate acestea îl păstrez în mine, e încă integrat vieții mele... Nu ştiu dacă înțelegeți ce vreau să spun?

- Nu, mărturisi poetul din provincie. (Ştefan nu înțelesese bine cum îl cheamă. Aflase doar că publicase o plachetă de versuri şi că locuia în provincie.)

- Şi cu toate acestea nu sunt profund, vorbi Biriş reîntorcîndu-se la birou. Osul acesta mi se pare simbolic. Nu pentru că e o primă avangardă a mea ajunsă deja, de trei ani, în cîmpul morții. Mi se pare simbolic pentru că e *mai adevărat* decît vecinii lui, măselele aşa-zise vii. Asta

sunt eu, cel adevărat: un os mort, un mineral oarecare. Ce mă deosebeşte, încă, de el, de Biriş Petre cel adevărat?!

Nu-i lăsase să răspundă; ridicase aspru mîna în sus, ca şi cum le-ar fi poruncit tăcere. Dar le făcu în acelaşi timp semn să se apropie de birou. Cu gesturi precaute, îşi plecă urechea pe lemn şi ascultă. Clătină din cap şi-şi puse urechea cîțiva centimetri mai departe, ascultînd din nou.

- Nu e nici aci, şopti. Îl auzeam adineauri, dar acum s-a dat la fund. Asta e obiceiul lui: se apropie din cînd în cînd de suprafață, apoi se refugiază repede către fund. Cred că e, acum, în ultimul saltar. Are o galerie directă din dreptul călimării pînă în ultimul saltar...

Dar plecă brusc fruntea şi le făcu din nou semn, cu degetul la gură, să nu vorbească.

- Îl auziți? şopti zîmbind cîteva clipe în urmă.

Ştefan auzi trei lovituri scurte, nefiresc de clare, urmate de o tăcere întreruptă numai de răsuflările lor.

- L-ați auzit?! întrebă din nou Biriş. E un cariu. Ceasornicul morții, îi spun unii. Şi într-adevăr este un ceasornic al morții. Numai bătăile lui îmi revelează Timpul-Moarte, timpul în care trăim noi, oamenii, atunci cînd spunem că trăim, că suntem vii. Orice altă bătaie - de ceasornic, de orologiu, de clopot - mi se pare camuflată. Suntem păcăliți; ni se spune că a mai trecut o jumătate de oră, sau că e şase - ca şi cum asta ar avea vreo importanță. Important e faptul că Timpul nostru, aşa-zis al Vieții, e un Timp al Morții. Asta, nici un ceasornic din lume nu ni-l spune. Dar mi-l spune ceasornicul meu, cariul ăsta care-mi roade, zi şi noapte, biroul. Care, într-o bună zi, îl va omorî. Poate mai tîrziu ca pe mine, dar, fără îndoială, îl va omorî...

Se opri extenuat, şi-i privi pe rînd, cu un zîmbet amar.

- Nu ştiu dacă am fost destul de clar, reluă după cîteva secunde. Am cumpărat biroul acesta puțin timp înainte de a-mi fi scos nervul la măsea. Am auzit chiar din prima

seară cariul. N-a fost un presentiment; a fost o revelație. Ascultam, şi nu mă mai săturam. Cînd mă ridicam de la birou nu mă simțeam mai bătrîn; mă simțeam doar mai aproape de moarte... Filosoful cel mai profund pe care l-am cunoscut, pe care am avut prilejul să-l cunosc personal, vreau să spun, e dentistul meu, doctorul Zamfirescu. „Nu e nimic grav, mi-a spus după ce mi-a extras nervul, doar că o să porți de aici înainte un os mort cu dumneata." *Un os mort!* Numai cuvîntul ăsta mă înfioară!... Şi care e deosebirea între osul mort şi celelalte oase ale mele? Deosebirea pe care o numeam, adineaori, radicală? Deosebire între Viață cu V mare, şi Moarte? Uite-o aici, în biroul ăsta: un anumit număr de bătăi ale cariului. A bătut cîteva sute, şi un os a murit. Va mai bate cîteva zeci de mii, sau poate, să sperăm, cîteva sute de mii - şi toate oasele mele vor fi moarte. Încă alte zeci sau sute de mii, şi biroul acesta se va prăbuşi într-o zi, cenuşă. Astfel, vom intra cu toții în eternitate: os, birou şi cu mine, cititorul lui Heidegger...

Pentru că, adăugase el, cîteva clipe în urmă, aprinzîndu-şi cu obişnuita-i încetineală o țigară, să nu credeți că tot ce v-am spus acum îmi aparține. Nu, cîtuşi de puțin. Numai cariul şi măseaua moartă sunt ale mele; restul, Timpul-Moarte, Timpul-Alergarea către Moarte, sunt din Heidegger... Şi încă nu l-am terminat de citit. Şi nici măcar nu sunt sigur că l-am înțeles bine. Dar ăsta e Timpul, domnule Viziru, se întoarse el către Ştefan, ăsta e Timpul *adevărat,* de care vrei să scapi dumneata, din care vrei să te salvezi dumneata, din care încerci să evadezi...

- Fără îndoială că azi nu prea eşti inspirat, vorbi din nou Ileana.

Şi îi părea rău că e aşa, trist, neajutorat, tăcut, implorînd parcă simpatia cu privirile lui lungi, cu zîmbetul acela obosit. Îi părea rău că tocmai într-o asemenea zi de descurajare o găsise acasă.

- Mă gîndeam, începu el după ce se aşează pe taburet,

mă gîndeam ce naivi sunt filosofii... Biriş, bunăoară, cu biroul lui mîncat de carii, cu osul lui mort, cu măseaua lui care a ajuns deja în cîmpul morții, şi cu lecturile lui din Heidegger...

Ileana îl privi din nou şi zîmbi. „Nu înțeleg nimic, ar fi vrut să spună"', dar se răzgîndi. Îl lăsă să continue. Parcă ar fi vorbit cineva în somn şi nu te înduri să-l trezeşti, nu cumva să-i fie ruşine că l-ai auzit vorbind în somn.

- Pretinde că ăsta e Timpul *adevărat,* continuă Ştefan. Ca şi cum lucrul ăsta nu l-am şti, fiecare dintre noi, lucrul ăsta atît de evident: că Timpul trece, că e ireversibil... Dar eu tocmai asta îl întrebam: cum se face că Timpul *nu trece* pentru sfinți, cum se face că un sfînt nu simte lucrul ăsta pe care-l simțim noi: că trece Timpul. Un sfînt nu trăieşte, ca noi, în Timp: trăieşte numai în prezent, nu are trecut; pentru el, Timpul nu curge: într-un anumit fel, neînțeles, stă pe loc. Şi eu tocmai asta îl întrebam: cum izbuteşte el, sfîntul, un asemenea miracol, ca să nu mai simtă timpul trecînd prin el, măcinîndu-l, ucigîndu-l cu încetul?...

„Cine e acest Biriş?", ar fi vrut să-l întrebe Ileana, dar în acea clipă îşi aminti de Vădastra, de Partenie, de tot ce urmase, şi tăcu din nou, cu un zîmbet amar.

- Nu ştiu dacă ți-am spus vreodată de ce mi-am luat camera secretă, continuă Ştefan schimbînd brusc glasul. Nu cred că ți-am spus. N-am spus-o nimănui. Dar într-o bună zi am simțit că trebuie să am o a doua cameră a mea, cu totul şi cu totul a mea, ca să-mi pot satisface, la adăpost de orice indiscreție, una din dorințele care mă obsedau de mult: să pictez.

- Eşti şi pictor?! îl întrerupse Ileana.

- Nu, nu sunt. Mi-am dat repede seama că n-am nici cel mai mic talent. Dar aceasta n-avea nici o importanță. Important era să am o cameră a mea, o cameră secretă, în care să-mi pot satisface această dorință: să pictez. Mi-am cumpărat tot ce aveam nevoie şi am început să pictez. Nu-ți pot spune ce revelație a fost pentru mine lucrul acesta

în aparență atît de simplu: să pictez. Nu aveam nici cele mai elementare cunoştințe de pictură. Mă aşezam în fața şevaletului, luam pensula şi începeam...

- Ce pictai? îl întrebă Ileana.

- De fapt, nu pictam nimic precis. Pur şi simplu luam pensula şi începeam să pictez. Mi-e greu să-ți explic. Simțeam o mare linişte, aproape o beatitudine. Parcă nu mai eram eu, cel de toate zilele. Revenea la suprafață, de undeva, din străfundurile ființei mele, un alt eu, cel adevărat, fără griji, fără dorințe, fără amintiri, chiar. Faptul acesta mă impresiona îndeosebi: că pictînd, nu mai aveam amintiri. Vedeam, simțeam şi gîndeam fel de fel de lucruri, dar parcă nu mai erau ale mele, nu veneau din trecutul meu. Pictînd, nu mai aveam trecut. Trăiam altfel decît trăiam în casa mea, sau la minister, sau pe stradă. Trăiam în prezent. Ca sfinții, adăugă Ştefan zîmbind. Citisem tocmai atunci o carte despre sfinți, şi am înțeles că, pictînd, trăiam şi eu ca ei. Trăiam numai în prezent... Ceva mai tîrziu, înainte de a se muta Vădastra alături de mine, am mai descoperit şi alt lucru: că în camera secretă, chiar cînd nu pictam, trăiam *altfel* decît acasă sau la minister. Orice aş fi făcut făceam altfel. Nu ştiu cum să-ți explic, dar acolo Timpul era *altfel*, curgea altfel. Cînd mă întorceam acasă, uneori foarte tîrziu, nopțile, parcă m-aş fi întors dintr-o călătorie îndepărtată, parcă aş fi venit dintr-un alt oraş, unde erau altfel de obiceiuri şi întîlneam altfel de oameni... Vasăzică se poate trăi şi *altfel* decît cu un os mort ajuns deja în cîmpul morții, altfel decît spune Biriş. Se poate. Şi mă întreb de ce numeşte el timpul ăsta, care pentru mine e mai adevărat decît timpul de acasă sau timpul de la minister, de ce-l numeşte el evaziune... Se schimbase cu totul vorbind. Nu mai părea, ca la început, palid, întunecat, absent. Ileana îl recunoscu din nou, aşa cum fusese atunci, prima oară: mistuit de o flacără lăuntrică, şi cu fața neîntrerupt luminată de acelaşi insesizabil zîmbet. Atunci se auzi soneria şi Ileana se

ridică repede din fotoliu.

- Sunt musafirii lui tante Alice, îi spuse în şoaptă. Te rog, nu pleca încă... Ştefan se ridică şi el şi se apropie de fereastră. Lumina de afară nu mai era aceeaşi. Era tot atît de transparentă, dar parcă îşi pierduse din intensitate; nu mai era aceeaşi.

- Intrați, vă rog, o auzi pe Ileana cîteva clipe în urmă. Să vă prezint un bun prieten al meu, pictor. Ştefan Viziru, pictor, repetă ea apăsînd cuvintele. Ați auzit desigur de el. E un pictor de mare talent...

- Cum să nu?! cum să nu?! spuse un domn în vîrstă, care se sprijinea într-un baston. Cunoaştem. Felicitările mele. Mă bucur de cunoştință, spuse strîngînd viguros mîna lui Ştefan. Dumnealui e pictor, se adresă, cu glas răspicat, femeii de lîngă el. Pictor. Pictează.

Rostea prima silabă cu o forță neobişnuită: *Pic-tor,* pictează, ca scurte, neaşteptate explozii, repede sugrumate. Doamna întinse mîna şi se înclină cu respect. Era o femeie foarte bătrînă şi părea speriată.

- Doamna şi domnul Theodosiu, continuă Ileana prezentările. Buni prieteni ai lui tante Alice. Domnul Theodosiu a fost mare proprietar. Sunt buni prieteni cu tante Alice. Trebuie, de altfel, să mă duc s-o scol, adăugă ea cu un zîmbet. Vă tot aşteaptă de vreun ceas şi mi-e teamă că a adormit...

Ieşi repede, făcînd cu ochiul lui Ştefan.

- Cum merge cu pictura, tinere?! îl întrebă domnul Theodosiu căutînd un scaun pe care să se aşeze.

- Bine, cred că merge destul de bine, spuse el încercînd să zîmbească. Se simțea deodată vlăguit şi ridicol şi nu ştia ce-ar mai putea spune ca să nu se mai simtă ca un hoț surprins în flagrant delict, ca un vicios care şi-a ascuns ani de-a rîndul păcatele, şi e descoperit dintr-o dată în mijlocul unei mulțimi, e descoperit tocmai cînd se aştepta mai puțin.

- Felicitările mele! vorbi domnul Theodosiu, aşezîndu-

se.

- Ce spune? îl întrebă doamna Theodosiu, plecîndu-se spre el, şi fără să cuteze a ridica privirile spre Ştefan. Parcă a spus ceva...

- A spus că merge bine, răcni domnul Theodosiu. Dînsul e pictor. Pictează. E pictor de talent. Spune că merge bine cu pictura. A spus că-i merge bine...

În orele lui libere Vădastra avea obiceiul să urmărească femeile care i se păreau frumoase şi elegante. Înainte de căderea serii, se plimba pe Calea Victoriei, la întretăierea cu bulevardul Elisabeta, şi privea cu multă îndrăzneală femeile care treceau pe lîngă el. De cele mai multe ori se mulţumea cu aceste priviri tăioase, insolente, prin care izbutea să-şi imprime măcar pentru o fracţiune de secundă voinţa lui de posesiune.

Cînd, însă, o femeie i se părea de o excepţională frumuseţe, începea s-o urmărească. Îndată ce ieşea din puhoiul care năpădea, la acea oră, spre Calea Victoriei, se apropia de ea, o privea fix, îi zîmbea, şi repeta această manevră de mai multe ori. Uneori, îi vorbea, folosind aceleaşi fraze: „îmi daţi voie să vă conduc, domnişoară?" sau: „Aşa de frumoasă, şi totuşi singură?!" Rareori mai adăuga ceva, deoarece Spiridon aştepta ca tînăra să-i răspundă, şi văzînd că acest răspuns întîrzia, credea că n-a auzit bine cele ce-i spusese, şi le repeta de mai multe ori. Dar, de obicei, n-apuca să intre în vorbă, pentru că tînăra ori se urca într-un tramvai, ori se întîlnea cu cineva, ori ajungea acasă.

Odată, într-o seară de la începutul lui mai, o femeie, care i se păruse foarte frumoasă, se opri în faţa unei vitrine luminate. „Asta a făcut-o pentru mine!", îşi spuse Spiridon, dar nu îndrăzni să se apropie. Poate că ar fi îndrăznit dacă ar fi ştiut ce să-i spună. Însă nu avea pregătite decît aceleaşi fraze stereotipe, şi toată nădejdea lui era ca tînăra să-l întrebe ceva. Bunăoară: „De ce mă

urmăriți, domnule, cu atîta insistență?" La care el ar fi răspuns: „îngăduiți-mi, mai întîi, domnişoară, să mă prezint. Sunt avocatul Vasilescu-Vădastra, doctor în drept, şi vă închipuiți că un om de situația mea nu şi-ar fi permis să fie atît de indiscret, dacă n-ar fi avut un motiv destul de serios. Ei bine, domnişoară, dați-mi voie să vă spun că am remarcat figura dumneavoastră, expresia dumneavoastră mai ales, încă de acum cîteva zile, cînd v-am zărit pentru întîia oară..." Şi conversația ar fi urmat, nu se îndoia, într-un ritm foarte vioi. Sau, tînăra, auzindu-l că-i spune „domnişoară", ar fi putut să se întoarcă şi să-i spună: „Nu vă supărați, dar sunt măritată de (să zicem) doi ani". La care el ar fi replicat imediat: „îmi dați voie să vă mărturisesc, domnişoară, că nu vă cred. Păreți atît de copilăroasă şi de fragedă încît..." Era sigur, apoi, că tînăra căsătorită nu i-ar mai fi rezistat. Spiridon avea o nelimitată încredere în forța de seducție a verbului său. Dar, neajutorat, nu ştia ce să spună. Femeia părea că studiază cu destulă atenție vitrina. „Pe mine mă aşteaptă!", reflectă din nou Spiridon. Şi, aproape fără să-şi dea seama, făcu un pas spre ea.

- Frumoase lucruri! începu el la nimereală, neîndoindu-se că tînăra, care întîrziase atîta ca să-l provoace, va spune ceva.

Femeia întoarse într-adevăr capul, dar expresia lui Spiridon era atît de comică - monoclul părea pus exact pentru o asemenea împrejurare, ochiul celălalt o sorbea cu o speriată aviditate, lăsînd obrazul inert, cu urma unui zîmbet coclit în colțul gurii - încît izbucni în rîs şi se depărta cu un gest blînd de dispreț. Spiridon rămase aiurit, neştiind dacă ar mai trebui s-o urmărească sau ar face mai bine să renunțe.

- Nu ştii dumneata cine sunt eu! îi strigă dezmeticindu-se. Ai să afli dumneata într-o bună zi de mine!...

Amuzată, femeia mai întoarse o dată capul, dar dînd cu ochii de monoclul acela atît de pretențios pentru figura şi

hainele lui Spiridon, începu iar să rîdă şi grăbi pasul.

- Degeaba rîzi! strigă Spiridon, luîndu-se după ea. Ai să vezi dumneata mai tîrziu cine sunt eu! Ţine bine minte!...

Dar la primul colţ de stradă îşi reveni şi încetă s-o mai urmărească. „Adevărul este că nu ştie cine sunt, îşi spuse el. Mă ia drept un foarte oarecare, şi nu e vina ei, pentru că nu mă cunoaşte. Dacă m-ar cunoaşte, n-ar mai rîde aşa. Dar, odată şi-odată, tot am s-o întîlnesc eu - sau poate chiar ea are să vrea să mă întîlnească. Are să vadă ea atunci!..."

Alteori Vădastra pîndea pe străzi lăturalnice întoarcerea tinerelor fete de la lucru, îndeosebi modistele, croitoresele. Niciodată nu s-ar fi gîndit că ar putea întreţine o legătură cu o asemenea fată; dar îi plăcea să-şi exercite puterea asupra lor, să-şi verifice farmecul. Nu izbutea întotdeauna să intre în vorbă, pentru că fetele ori pufneau în rîs, ori grăbeau pasul. Dar erau unele care se lăsau acostate şi Spiridon le dădea întîlniri pe străzi obscure, unde ştia că nu riscă să fie recunoscut. De altfel nu încuraja niciodată stabilirea unei legături şi, după un anumit număr de întîlniri, dispărea fără urmă. Ceea ce căuta el în asemenea aventuri era voluptatea iniţială, cînd îşi verifica puterea de seducţie asupra unei necunoscute, şi primele ceasuri de beţie verbală, care-i îngăduiau să se descopere în integritatea lui, ascunsă sau fragmentar revelată celorlalţi oameni.

După prima întîlnire, Vădastra avea obiceiul să-şi invite tovarăşa la una din cofetăriile de cartier sau în cîte un birt foarte retras, unde nu o dată ceruse o cameră separată, ca să poată vorbi în toată voia. De altfel era destul de generos şi cerea lucruri scumpe, pe care nu întotdeauna le găsea, comanda din vinurile cele mai bune şi, la socoteală, scotea portmoneul cu un gest de milionar, abia aruncîndu-şi ochiul pe nota de plată, lăsînd în farfurie bacşişuri neobişnuite pentru acel local.

- Hei, fetiţo, eu nu sunt ca d'ăia care-i ştii tu, începea

Spiridon încruntat, pierde-vară şi încurcă-lume... Eu sunt un om cu personalitate... Nu pot eu să-ți spun toate, înțelegi... Dar dacă ai şti cine sunt eu... Eu nu mă uit la bani. Ce poate să însemne cincizeci, o sută sau chiar cinci sute de mii de lei? Dacă aş fi vrut, aş fi fost pînă acum milionar. Dar n-am vrut, nu mă interesează. Ce înseamnă aia, milionar?! Sunt atîția milionari şi uită-te la ei, ce fac? Duc aceeaşi viață ca şi ceilalți oameni. Pe mine, toate acestea nu mă interesează. Eu urmăresc altceva, eu am un ideal în viață. Dacă ai şti!... Dar nu pot să-ți spun...

Fata îl asculta, crezînd numai în parte cele ce-i spunea, dar nu mai puțin impresionată de volubilitatea şi siguranța lui. Vădastra şovăia mult înainte de a se destăinui. Începea ceva, apoi se oprea, o privea bănuitor, rîdea nervos, repeta cu anumită disperare în glas: - Nu pot eu să-ți spun toate, înțelegi... Degeaba te uiți aşa la mine, e greu să ştii cine sunt. Nici nu-ți trece prin cap... Eu, aşa ca să mă mai amuz, fac cîteodată semn unei fete drăguțe pe stradă. Am şi eu nevoie, înțelegi, să mai respir, să mai iau aer... Dar încolo, abia dacă-mi mai văd capul de treabă. Şi, slavă Domnului, dacă ar fi să caut femei, apoi ar fi de-ajuns să fac un semn. Şi femei bine, din înalta societate... Ce ştii tu?!... Viața asta e plină de surprize. Uită-te la noi: în loc să fiu acum într-un salon elegant, în mijlocul a ce are mai distins Bucureştiul, am venit cu tine într-un birt infam. De ce?! Ei, nu pot să-ți spun, dar dacă ai înțelege te-ai minuna şi tu...

Altădată, dacă tînăra era mai pretențioasă şi-l îndemna să meargă într-un restaurant luxos sau la cinematograf, Vădastra refuza lăsînd să înțeleagă că ar putea fi văzut de unul din cunoscuții sau „prietenele" lui.

- Nu pot să-ți spun numele, mă-nțelegi de ce, dar tot ce-ți pot spune este că e una dintre femeile cele mai frumoase şi mai elegante din Bucureşti. Nu vreau să am discuții cu ea. E o femeie inteligentă, modernă, nu că m-ar controla ce fac şi cu cine mă întîlnesc, dar înțelegi, e

femeie, ține enorm la mine, şi ar putea să-i spună cineva că ne-a văzut împreună...

Sau dacă fata schimba tactica, încercînd să-l necăjească şi amenințîndu-l cu degetul, de cîte ori el pomenea de legăturile amoroase, Spiridon o încuraja.

- Da, spunea el mîngîindu-şi cu unghia mustața, aici mă dau bătut. Trebuie să recunosc că ai ghicit: îmi plac femeile. Dacă aş avea timp să mă ocup de ele, n-aş mai pridid. Dar n-am timp. Am alte lucruri de făcut în viață...

Uneori în cursul unor asemenea convorbiri, Vădastra începea să-i explice tovarăşei sale secretul succeselor lui la femei.

- Ai observat şi tu asta, nu e nevoie să fii frumos ca un manechin ca să te placă femeile; o femeie inteligentă şi rafinată nu e atrasă de asemenea bărbați. Lor le plac oameni interesanți, bărbații care au personalitate, şi au voință, şi au un țel în viață. Un asemenea bărbat impune oricui. Dar mai ales femeilor bine, femeilor culte, distinse. Eu nu pot să spun despre mine că sunt frumos. E adevărat că am o figură foarte interesantă, şi asta atrage întotdeauna. Dar mai e ceva, în afară de figură; e personalitatea. Eu am personalitate. Asta e ceva foarte rar în zilele noastre. Unde te uiți, nu vezi decît bărbați lipsiți de ideal, fără voință, inculți, proşti. Se cred cine ştie ce dacă au ajuns şefi de cabinet la un minister, sau deputați. Ce înseamnă să fii deputat? Ce ai cîştigat cu asta? Există ceva mult mai interesant, ceva care merită... Nu-ți pot spune toate, dar înțelegi... De aceea o femeie distinsă caută întotdeauna ceva excepțional, o personalitate. Femeia care m-a iubit pe mine, distinsa doamnă Zissu...

Dar în clipa următoare regreta că pronunțase numele doamnei Zissu şi, după o scurtă şovăire, reîncepea să vorbească despre personalitate.

- Ghici cu cine m-am întîlnit astăzi? o întrebase Ştefan. Cu profesorul Antim.

Dar în noaptea aceea nu-l visase. Răspunsese aşa, la întîmplare. Şi totuşi, cu el se întîlnise Ştefan.

- Mi-a spus să trec odată să-l văd, să-mi arate colecțiile. Spune că are lucruri extraordinare...

Antim. Ioana îşi aminti de prima ei noapte la clinică, de visul care-o înspăimîntase atunci. I se păru că trecuse foarte mult timp de-atunci. Copilul (17 februarie), febra de lapte, reîntoarcerea acasă, spaima cea mare (cînd îl auzise tuşind, înecîndu-se brusc, şi crezuse că nu mai respiră). Şi pe urmă, într-o dimineață, descoperise că se făcuse foarte frumoasă. Ştefan descoperise lucrul acesta: că era din nou frumoasă, că se făcuse chiar mai frumoasă ca înainte. În oglindă, întreagă, goală, se privise şi ea: trupul înalt, bălai, parcă se împlinise, ochii i se limpeziseră; numai obrazul părea schimbat. Intervenise ceva, o lumină discretă, un sentiment de triumf, de orgoliu chiar, care o schimbase, fără să înțeleagă cum.

- Mai bine m-aş fi dus să-l văd pe Antim, îi spusese Ştefan în acea seară de aprilie, cînd se întorsese abătut acasă. În loc să mă fi dus la Biriş ca să discutăm problema Timpului, mai bine m-aş fi dus la Antim...

Ioana îl simți că e abătut. Dar copilul avea temperatură şi era preocupată.

- Mi se pare că are puțină febră, îi spuse. Nu cred că e ceva grav. A mai avut aşa şi alaltăieri... Ce s-a întîmplat la Biriş? îl întrebă ea.

- Îmi pare rău că m-am dus, spuse Ştefan.

Intră în biroul lui, dar reveni foarte curînd. Îi pîlpîia o lumină tulbure, necunoscută, în ochi.

- Îmi pare rău că m-am dus, repetă cu un glas schimbat. Ne-am apucat să discutăm despre timp. Biriş pretindea... Dar, în sfîrşit, nu prea are importanță ce pretindea el; am să-ți spun altă dată. Voiam doar să te întreb dacă mai crezi că se pot iubi două ființe deodată...

Ioana îl privi lung, pălind uşor. I se păru că e zvîrlită înapoi, într-un timp al cărui gust începuse să-l uite.

„Marea Scenă, îşi aminti ea brusc; acum începe Marea Scenă."

- Evident, continuă Ştefan cu acelaşi glas, nu eşti obligată să-mi răspunzi acum, pe loc. Dacă vrei, stăm de vorbă după masă, sau mîine la dejun...

- Mîine la dejun avem pe Răducu şi pe Adela, vorbi încet Ioana. A trebuit să-i invit. Adela n-ar fi plecat nici pînă acum dacă nu-i invitam pentru mîine, la masă.

Se mira ea însăşi ascultîndu-se vorbind. Îşi lăsase braţele să-i atîrne, moi, de-a lungul trupului. „Acum are să înceapă Marea Scenă." Dar Ştefan parcă nici nu auzise ce-i spusese. O privea foarte adînc şi începuse să zîmbească.

- Ai văzut şi tu ce lumină extraordinară a fost astăzi, spuse. Venisem să te iau la plimbare...

- Mi-am închipuit, şopti Ioana zîmbind. Mi-a părut rău...

- Ce lumină extraordinară, repetă Ştefan, scăzînd şi mai mult glasul. Puteai înţelege orice într-o asemenea zi, puteai pătrunde orice taină; parcă vedeai de-a dreptul în firea lucrurilor. Astea nu sunt ceasuri ca toate celelalte ceasuri... De aceea te întrebam: tu crezi că se pot iubi două fiinţe deodată?... Mai bine zis, aş fi vrut să te întreb în după-amiaza asta. Acum, cred că e prea tîrziu. Poate că nici nu te-aş înţelege dacă ai încerca să-mi explici.

Se aşeză pe scaun şi, fără s-o privească, îşi continuă monologul.

- Dacă aş fi fost pictor, cred că asta m-aş fi trudit să înţeleg: cum s-ar putea păstra, într-un tablou, un anumit timp întru totul prielnic revelaţiilor, un anumit moment calitativ deosebit de restul momentelor care alcătuiesc Timpul cosmic? Cum aş fi putut păstra, măcar pentru propria mea folosinţă şi beatitudine, ceasurile după-amiezei de astăzi, lumina, gustul, misterul lor? De aceea mă gîndeam: tu, care ai cunoscut de-a dreptul, nemijlocit, acest mister al iubirii a două fiinţe...

În acea clipă, Ioana auzi copilul scîncind, şi alergă spre leagăn. Abia avu timp să spună: - Iartă-mă, te rog! Ştefan se întoarse absent în birou. Zadarnic aşteptase ea, înfiorîndu-se, să-i pună din nou întrebarea într-una din zilele următoare. Ştefan părea că uitase. O singură dată, aproape două luni mai tîrziu, într-o zi de la începutul lui iunie, Ioanei îi fu teamă. Ştefan se întorsese plictisit de la birou, oarecum abătut. Dar era vorba despre altceva: trebuia să plece chiar a doua zi la Sighişoara.

- Nu înțeleg de ce m-au trimis tocmai pe mine, dar trebuie să mă duc.

Ştefan pleca adesea în misiune în străinătate, cînd se pregăteau acordurile comerciale, dar niciodată pînă acum nu fusese trimis în provincie. O chestiune de arbitraj, crezu că înțelege Ioana; dar nu era sigură că înțelesese bine. Ştefan plecă în dimineața următoare şi lipsi aproape o săptămînă. Îi telefona în fiecare seară. Vorbea mai mult Ioana; doar o singură dată îl ghicise tulburat, fericit, şi atunci vorbise numai el. „Cred că am să mă apuc de pictură, îi spuse. Am să te învăț şi pe tine. Cred că o să fim foarte fericiți amîndoi", adăugase. Şi îi mai vorbise, repede, precipitat, despre primăvară, despre „un om extraordinar", Anisie, despre livada lui de pomi roditori.

La întoarcere , Ioana rămăsese surprinsă întîmpinîndu-l. Parcă întinerise. O lumină neînțeleasă îi scălda necontenit figura.

- Am întîlnit un om extraordinar, începuse el. Şi acum să-ți spun că şi eu, în felul meu, şi fără să ştiu, descoperisem ceva. Începusem să profit de o posibilitate deschisă...

Apoi trecu în odaia de baie, îşi făcu duş şi ieşi în halat ca să-şi caute un costum. Era o dimineață clară, sclipitoare, şi se vestea arşiță.

- Trebuie să mă integrez ritmurilor cosmice, spuse el trecînd pe lîngă Ioana. Este şi acesta un mare secret. L-am învățat de la Anisie. Trebuie să-mi aleg un costum potrivit

cu ritmul cosmic, adăugă zîmbind.

Ştefan se îmbrăcă şi plecă la minister. Peste două ceasuri îi telefona spunîndu-i să nu-l aştepte la masă. Părea abătut. „O fi avînd plictiseli cu arbitrajul de la Sighişoara", îşi spuse Ioana. Dar cînd, pe seară, Ştefan îi telefona din nou anunțînd-o că nu vine nici la cină, Ioana se tulbură.

- Ce s-a întîmplat?! întrebă ea, în şoaptă. Sper că nu e nimic grav... Dar Ştefan nu o mai auzise. Telefonista de la centrala ministerului întrerupsese convorbirea.

În acea seară, ieşind de la minister, trecu pe la cafenea să-l caute pe Biriş. Se opri o clipă în prag şi-şi roti privirile în sală. Nu era, şi Ştefan se îndreptă agale spre strada Măcelari. Îl întîmpină doamna Porumbache. Biriş încă nu se întorsese acasă, dar îl pofti să intre şi să bea o țuică, aşteptîndu-l.

- Sunt cam grăbit, minți el. Am să mă reîntorc peste vreun ceas. Plecă, şi începu să-l aştepte plimbîndu-se pe stradă, în dreptul stației de tramvai. Fusese o zi caldă şi acum, la căderea nopții, curțile şi grădinile erau din belşug stropite. Răzbătea de pretutindeni miros de pămînt proaspăt şi de trandafiri. Cîteva ferestre rămăseseră deschise. Se auzea, la capătul străzii, un pian. Un băiat de liceu se opri o clipă să asculte, apoi îşi aprinse, pe furiş, o țigară, şi-o ascunse în pumn, şi trecu mai departe. Ştefan se apropie şi el de fereastră. Cineva încerca să cînte *Sylvia Valse,* dar se poticnea mereu la aceeaşi măsură şi reîncepea sîrguincios, fără elan. Ştefan simți că i se face foame şi se hotărî să se reîntoarcă, oprindu-se în drum la o cîrciumă. Cîteva clipe în urmă cineva îl trase de braț.

- Aici erai, maică? exclamă doamna Porumbache. Păi, de ce nu mi-ai spus că-ți place fata? E a lui Trei-ochi-sub-plapumă. Aşa-i spunem noi, că tată-su era chior de un ochi. Dar are avere frumoasă. Casele astea-s ale lor. Şi au şi prăvălia aia nouă pe Lipscani: „La trei fazani", aşa-i spune...

- Mă duceam să-mi iau nişte ţigări, adăugă ea după un răstimp. Dar dacă nu ţi-e somn, mergem aici în colţ, la cîrciumă, şi-ţi povestesc eu pe îndelete. E un negustor cinstit... Mă tratezi cu un vin?

- Tratez, spuse Ştefan.

Se aşezară la o masă aproape de uşă, ca să-l poată vedea pe Biriş cînd s-o întoarce.

- Trebuie să treacă pe aici, spuse doamna Porumbache, că vine cu tramvaiul numărul 14...

Oftă şi dădu peste cap paharul cu vin.

- Păcat de el, că n-ar fi băiat rău, începu, dar dacă nu mă ascultă... De cînd îi tot bat capul să se însoare cu o fată bogată! Cîte nu i-am găsit! Fete cinstite, de negustori, nu haimanale d-alea de studente. Uite, că venise vorba: fata lui Trei-ochi-sub-plapumă. Ştie franţuzeşte, cîntă la pian, şi ce avere are. El era un pîrlit cînd l-am cunoscut eu întîi. Venea la noi, în Ferentari, să-i gireze bărbatu-meu polițe. Avea un magazin de fierărie. Magazin, vorba vine: o dugheană, cu cîteva pachete de cuie şi o legătură, două de tablă. Şi acum are nu ştiu cîte milioane! Ai mai pomenit aşa ceva?!... Să nu-ţi iei lumea în cap?!...

Îşi umplu al treilea pahar şi începu să soarbă încet, gînditoare.

- Numai că, fiecare om cu necazurile lui... Fata asta, de cîntă la pian, nu e fata lui. A făcut-o nevastă-sa cu un locotenent. A ajuns şi ăsta bine acum; e colonel. E însurat, are copii... Chioru' ştia că nu-i fata lui, dar cum n-avea copii, s-a bucurat. Mai ales că-i mergea bine, de pe atunci. Îşi deschisese prăvălie în Lipscani, lîngă noi. Că bărbată-meu îmi spunea: „Uite şi pe prăpăditu' ăsta că vine în Lipscani!..." Dar i-a mers bine; s-a înţeles cu unul de la o societate, şi făceau afaceri împreună: ridicau preţurile pe factură şi restul îl împărţeau între ei; au furat statul, cum se spune. Dar ce, parcă alţii nu fură?!... La ce ne-a folosit dacă am fost cinstiţi? Uită-te la Petrică: muritor de foame!... N-ar fi fost mai bine să facă şi el

politică, aşa cum face băiatul chiriaşului?

Se opri o clipă, apoi închise ochii şi zîmbi, furată.

- Numai un an, doi aş vrea să mai fiu bogată, oftă ea, să mai fiu şi eu om în rîndul oamenilor: cu trăsură cu doi cai, şi vara să mă duc la băi, la Călimăneşti!... Hei! dar nu mai apuc eu toate astea. N-am avut noroc!... Adică, l-am avut, dar n-am ştiut ce să fac cu el... Credeam că ce-ai o dată, rămîne al tău pînă la moarte. Că de averea ta nimeni nu se poate atinge... Eram tînără, eram frumoasă; nimic nu-mi lipsea. Credeam că toate astea au să țină aşa, cît mi-or place mie... Şi s-au dus toate. Nici nu m-am dezmeticit bine, şi s-au dus... Parcă nici nu-mi vine a crede!... Parcă nici n-ar fi fost...

Îşi şterse o lacrimă şi căută în buzunarul şorțului batista să-şi sufle nasul.

- Dar nu-mi spuseşi dacă vrei să-ți fac vorbele cu fata, adăugă doamna Porumbache.

- Sunt însurat, mărturisi Ştefan. Bătrîna îl privi mirată.

- Dar văd că nu porți verighetă, făcu ea bănuitoare. Păcat! adăugă ea după un răstimp, că e, poci spune, fată de colonel.

Îl întîlni pe Biriş coborînd din tramvai, cînd se hotărîse să se întoarcă acasă.

- Te caut de două ceasuri, îi spuse. Voiam cu orice preț să-ți vorbesc... Biriş părea absent, obosit. Trăgea ostenit din țigară.

- Am fost la unul, Mihai Duma, tocmai la Cotroceni. Am umblat toată ziua. Să ne aşezăm o clipă undeva, adăugă căutînd din ochi o bancă.

- Hai mai bine la cîrciumă, propuse Ştefan. Am multe să-ți spun... Se aşezară la o masă din fundul grădinii.

- Am fost tocmai la Cotroceni, vorbi din nou Biriş, zvîrlind plictisit mucul de țigară care i se stinsese în colțul buzelor. Ce-am putut umbla şi azi...

- Cum îi spuneam şi Ilenei atunci cînd am discutat problema timpului, începu deodată Ştefan, după ce umplu

paharele, nici cariul, nici măseaua ajunsă în cîmpul morții nu m-au convins. Ştiam asta mai de mult, o ştiam de cînd am început să pictez. Dar acum am şi o dovadă palpabilă: îl am pe Anisie...

Biriş sorbi însetat jumătate din pahar, apoi îl umplu iar cu sifon şi-l dădu repede peste cap.

- Mai spune o dată, făcu el. N-am prea înțeles bine ce mi-ai spus. Mi s-a părut că vorbeai de pictură...

- Acesta era un secret, continuă Ştefan cu aceeaşi însufleţire, dar acum ți-l pot spune şi dumitale. În orele mele libere, pictez. Dar nu de asta venisem să te văd. Venisem să-ți vorbesc de Anisie.

Biriş îl privi pătrunzător, îşi trecu uşor mîna peste părul rar din creştet, apoi îl întrebă, cu un glas obosit:

- Cine e persoana?

- E omul cel mai extraordinar pe care l-am cunoscut. Locuieşte lîngă Sighişoara. Acum, că l-am cunoscut, nu mai regret atît de mult că i-am vorbit Ilenei de pictura mea...

- Ileana e soția dumitale? întrebă Biriş umplîndu-şi din nou paharul.

- Nu, spuse Ştefan pe un ton oarecare. Pe soția mea o cheamă Ioana. Ileana e o fată pe care am cunoscut-o anul trecut, şi de care cred că sunt îndrăgostit.

Se opri o clipă, pierdut în gîndurile lui, şi zîmbi.

- E curios, reîncepu cu alt glas, acum, că mi-ai spus, parcă şi Ileana ar putea fi soția mea. Nu mă gîndisem niciodată pînă acum la asta, adăugă visător. Nu că-mi pare rău că sunt căsătorit cu Ioana. Dimpotrivă, o iubesc foarte mult, foarte mult. Dar simt c-o iubesc şi pe Ileana... Deşi, după ce m-a prezentat, în ziua aceea, drept pictor, am simțit parcă un fel de ură împotriva ei. Parcă mi-ar fi trădat cel mai scump secret. Şi, într-adevăr, pictura mea este un foarte mare şi foarte scump secret... Dar, din fericire, l-am întîlnit pe Anisie. Şi tocmai despre el, despre omul acesta, Anisie, vreau să-ți vorbesc...

- Intră direct în materie, îl îndemnă Biriş văzîndu-l că a rămas din nou cu privirile pierdute. Cine e persoana?

- Omul ăsta a descoperit o mare taină, şopti Ştefan aplecîndu-se peste masă. A învăţat cum să trăiască. Trăieşte *el,* ca om, ca fiinţă totală - şi nu se lasă trăit de ţesuturile lui, de glandele lui, de automatismele lui, ca noi toţi, ceştilalţi...

- Dar de unde ştii că trăieşte astfel? îl întreabă Biriş începînd să-şi caute pachetul cu ţigări.

- L-am văzut cum îşi curăţa pomii din livadă, începu Ştefan cu un zîmbet misterios. Stăm pe prispă, şi-l observam. Atunci l-am înţeles. M-am convins că munca lui e de o altă calitate decît muncile noastre. Eram pregătit, de altfel, pentru asta, continuă Ştefan după o scurtă pauză, pentru că ceva din beatitudinea asta o cunoscusem şi eu cînd pictam. Numai că, în cazul meu, nu era vorba de o muncă responsabilă, cu un obiect precis, ca în cazul lui. El îşi curăţa pomii de omizi. Îl observam şi-l simţeam cum era prezent în fiecare gest. În faţa pomului nu era distrat, nu se gîndea la nimic altceva. Dar ghiceam că pomul acela i se revela în totalitatea lui. Nu era un simplu obiect, unul printre altele o mie la fel cu el, aşa cum ni se arată nouă, majorităţii oamenilor. Lui, pomul acela pe care-l curăţa, îi revela, în acel moment, Universul întreg. Îl vedea în totalitatea lui: cu rădăcinile, cu ramurile, cu frunzele şi paraziţii lui...

- Eşti sigur că *vedea* toate acestea?! îl întrerupse Biriş. Eşti sigur că tot ce-mi spui nu e un fel de afabulaţie mitologică provocată de propriile dumitale extaze?!

- Vedea toate acestea şi vedea încă multe altele, pe care noi nu le putem vedea, spuse Ştefan cu gravitate. Stătusem mult timp de vorbă, în seara cînd îl cunoscusem. M-a dus la el un coleg de facultate. Şi tot colegul acesta al meu îmi povestise ce s-a întîmplat cu Anisie. E un om cu cîţiva ani mai mare ca noi. A învăţat multe; a urmat conservatorul la Viena, s-a apucat apoi de

teologie, a studiat matematicile, fizica, biologia. N-a vrut să sfîrşească nimic; nu şi-a luat nici o diplomă. Acum vreo cinci, şase ani, a avut un accident; a alunecat în timpul unei ascensiuni şi a zăcut nu ştiu cîte luni; s-a crezut, la început, că şi-a rupt şira spinării, dar era vorba de ceva mai uşor. În orice caz, atunci, în acele luni petrecute în ghips, a avut, să spunem, revelația: a simțit *cum trece timpul* si a ghicit, totodată, ce s-ar putea face ca timpul să nu mai treacă...

- Începe să devină interesant! făcu Biriş, ridicînd capul. Spune înainte?!

- De atunci, continuă Ştefan cu o bruscă fervoare, el nu mai trăieşte, ca noi, după un orar mai mult sau mai puțin complicat, şi nu mai are un program, să-i spunem, personal. Nu mai ține seama decît de timpul cosmic: de zi şi de noapte, de creşterea şi de descreşterea lunii, de anotimpuri. Şi acest timp cosmic, după cîte mi-a spus, va fi într-o bună zi, pentru el, abolit. Dar, deocamdată, are nevoie de Timp ca să se regăsească pe sine. Să se regăsească, adică, în sensul metafizic al cuvîntului: să ia cunoştință de ființa lui plenară, integrală. Şi atunci, nu se mai lasă distrat de la trăirea fiecărui moment esențial al acestui timp cosmic. Pentru el, luna nouă sau luna plină, echinocțiile şi solstițiile, răsăriturile şi crepusculele nu au, ca pentru noi, o simplă funcție calendaristică. Fiecare din ele îi revelează un nou aspect al întregului, al Cosmosului. Neacceptînd nici un alt timp în afară de timpul cosmic - neacceptînd, în primul rînd, timpul istoric, timpul în care au loc, bunăoară, alegerile parlamentare, sau înarmările lui Hitler, sau războiul civil din Spania - hotărît să nu țină seama decît de timpul în care au loc evenimentele cosmice: evoluția lunii, anotimpurile, rotația pămîntului - el se mulțumeşte să epuizeze semnificația fiecăruia din aceste evenimente cosmice. Trăieşte astfel o neîntreruptă revelație. Te-ai fi convins şi dumneata dacă l-ai fi ascultat vorbindu-ți despre o noapte cu lună, sau despre nămiaza

de vară, sau despre semnificația tuturor cîntecelor de paseri şi de insecte la diferite ceasuri ale zilei. Pentru el, Natura începe să devină nu numai transparentă, ci şi purtătoare de valori. Nu e vorba de o regresiune în starea, să-i spunem, animalică a omului primitiv. El descoperă în Natură nu acea vacanță a Spiritului pe care o caută unii dintre noi, ci cheia primelor revelații metafizice: taina morții şi a reînvierii, a trecerii de la neființă la ființă. Şi omul ăsta, care e de-abia la începutul experienței lui, a izbutit deja să se sustragă Timpului. Nu numai timpului istoric - căci de acest timp se poate sustrage oricine se hotărăşte să trăiască departe de lume, fără ziare şi fără radio - dar şi timpului fiziologic. Deşi are cîțiva ani mai mult ca noi, pare cu zece ani mai tînăr. Pare un băiat de 25 de ani...

- Ascultă, exclamă Biriş, dînd la o parte, enervat, paharul gol din fața lui. Dumneata ori îți bați joc de mine, ori ți s-a întîmplat într-adevăr un miracol: ai întîlnit, în carne şi oase, un personaj al lui Ciru Partenie...

- Ce vrei să spui?! îl întrebă Ştefan cu un ton indiferent.

- Nu citeşti *Viața Românească!* Partenie publică în ultimul număr o foarte ciudată nuvelă: *E departe stîna?* aşa îi spune.

- Nu înțeleg ce legătură are una cu alta, vorbi Ştefan.

- Ar trebui să citeşti nuvela, continuă Biriş. Este exact povestea dumitale. Cu singura deosebire că personajul lui Partenie nu e din Sighişoara, ci din munții Moldovei. Autorul povesteşte cum l-a întîlnit într-o seară şi-au rămas de vorbă pînă noaptea tîrziu. Şi episodul cu accidentul la şira spinării, şi retragerea lui la țară, şi tehnica integrării în Timpul cosmic, şi tot ce mi-ai spus dumneata, toate acestea le-am citit acum vreo două, trei săptămîni, în nuvela lui Partenie.

- Nu se poate! şopti Ştefan.

- Doar amănuntul cu curățatul pomilor de omizi, şi

interpretarea pe care i-o dădeai dumneata, nu-mi amintesc să le fi citit acolo. Dar, evident, adăugă Biriş cu o uşoară ironie în glas, nici nu şi-ar fi avut rostul în nuvelă: întîlnirea lor avusese loc într-o seară de toamnă, şi apoi, personajul lui Ciru Partenie nu avea livadă. Trăia, parcă, şi mai singuratic, în munte; singurii lui vecini erau ciobanii de la o stînă!

Şe opri şi-şi înălță ochii spre Ştefan. Părea din nou pierdut în propriile lui gînduri; îşi rezemase bărbia în pumn şi privea drept înaintea lui, fără să scoată un cuvînt. Tăcură aşa, amîndoi, multă vreme.

- E de necrezut! vorbi tîrziu Ştefan, şi-şi umplu repede paharul.

- Şi totuşi nu e nimic extraordinar, reîncepu Biriş. Ați întîlnit amîndoi acelaşi ins; un om destul de bizar, ce-i drept, dar totuşi un om în carne şi oase...

- E curios că tot el, Marele Om, l-a întîlnit cel dintîi, spuse Ştefan silindu-se să zîmbească.

- Indiscret cum e, continuă Biriş, ca şi cum nu l-ar fi auzit, Partenie a şi scris o nuvelă inspirîndu-se din această întîlnire. El l-a transformat în personaj. Dumneata l-ai luat mai în serios. Şi, în fond, cred că dumneata ai dreptate. Omul merită să fie cunoscut. Oricum ar fi, de la el se poate învăța ceva...

Ştefan clătină din cap.

- Nu eu, în orice caz, spuse. Şi-mi pare rău. Eu va trebui să mă mulțumesc cu pictura...

Dădu repede paharul peste cap, şi-l umplu din nou, cu furie.

- Cu pictura, repetă el tîrziu ca şi cum ar fi vorbit singur. Va trebui să mă mulțumesc cu pictura...

Îşi trecu mîna peste obraz şi încercă din nou să zîmbească.

- *Anch'io sono pittore !* exclamă.

Luă de pe masă pachetul lui Biriş şi-şi aprinse absent o țigară.

- N-am mai fumat de cîțiva ani, spuse lăsînd să ardă chibritul între degete. Biriş rămase cu braţele încrucişate, privindu-l. Tăcură iarăşi amîndoi cîtăva vreme.

- Cred că e tîrziu, începu Biriş. Mă simt cam obosit...

- Cum spuneai că se numeşte nuvela? îl întrerupse Ştefan ca şi cum s-ar fi trezit dintr-o lungă reverie? Cum spuneai că se numeşte? *E departe stîna?* Cu semn de întrebare?

- Cu semn de întrebare, spuse Biriş. Căci aşa începe nuvela: povestitorul se apropie de acel personaj misterios şi-l întreabă: „E departe stîna?..."

- Şi crezi că are vreo semnificaţie asta, semnul ăsta de întrebare?

- Nu cred, făcu Biriş gînditor. E o simplă întrebare, o întrebare ca oricare altele. Povestitorul întîlneşte un om singuratic, în munte, şi-l întreabă: „E departe stîna?"

- Eu totuşi cred că are o semnificaţie, reîncepu Ştefan cu înfrigurare. În aparenţă, e o întrebare ca oricare altele. Dar dacă omul acela singuratic pe care l-a întîlnit Partenie este una şi aceeaşi persoană cu Anisie, atunci întrebarea ar putea avea şi o semnificaţie ascunsă. Bunăoară: Mai e mult pînă în rai? Sau: E departe Dumnezeu? Sau: Unde e Dumnezeu? Mai e mult pînă la Dumnezeu?

- Nu cred, făcu Biriş. Partenie e un realist, un psiholog realist. Opera lui nu are semnificaţii mistice.

Tăcu şi-şi umplu din nou paharul. I se păru că Ştefan nu-l mai ascultă şi prelungi tăcerea, sorbind, la răstimpuri, din paharul prea plin.

- Şi acum, pentru că ai adus dumneata vorba, începu el tîrziu, mai pot să-ţi spun ceva. Mai pot să-ţi spun că Anisie al dumitale nu m-a convins. Integrat sau neintegrat în Timpul cosmic, tot cîmpul morţii ne paşte, tot către moarte ne mînă Timpul...

Ştefan îşi trecu încurcat palma pe frunte, apoi şi-o lăsă pe obraz şi începu să şi-o frece.

- Păcat de Anisie, vorbi el, păcat că l-a descoperit şi pe

el Marele Om... Se opri, încruntat. Biriş îşi pironi privirile pe becul puternic din mijlocul grădinii; se adunaseră acum nenumărați fluturi de noapte şi gîze verzi, străvezii, şi-i dădeau tîrcoale orbeşte, zbătîndu-şi aripile ca într-un spasm fără sfîrşit, lipindu-se o clipă de sticla încălzită şi apoi depărtîndu-se ca să încerce din nou, alături, cu aceeaşi neînțeleasă, patetică indiferență, tremurîndu-şi mai grăbit aripile, revenind de nenumărate ori, lovindu-se cu un sunet surd, neîntrerupt, de sticla lămpii, pînă ce cădeau amețite, istovite, pe pietriş.

- Ce mă miră, vorbi Biriş fără să-şi dezlipească privirile de lampă, este că Partenie a ajuns pînă la Sighişoara şi a întîlnit un personaj atît de deosebit de preocupările lui. El, care nu caută decît „experiențe" cu femeile din lumea bună... Acum, ar trebui să-l întîlnească şi pe Bursuc...

- Numai că, de data asta, nu mă retrag atît de uşor din joc, îl întrerupse Ştefan cu un glas aspru, tăios. *Anch'io sono pittore !* Am fost şi eu la stînă, l-am întîlnit şi eu pe Anisie. *Et in Arcadia ego!* Nu i-am pus întrebarea, dar am să i-o pun... À propos de semnul de întrebare, făcu el după o scurtă pauză, şi o lumină stranie i se aprinse deodată în ochi, n-ai vrea să-mi vezi picturile? Nu le-am arătat nimănui pînă acum, dar dumitale trebuie să ți le arăt...

- E cam tîrziu, spuse Biriş, şi sunt destul de obosit. Am fost pînă la Cotroceni...

- Nu e nici unsprezece, făcu Ştefan sculîndu-se brusc de la masă. Nu e tîrziu, şi operația asta nu durează mai mult de un sfert de ceas. Mergem cu maşina. Aşteaptă-mă o clipă doar. Vreau să dau un telefon...

Se întoarse după vreo zece minute, foarte bine dispus.

- Iartă-mă, te rog, spuse. Nu-i ştiam numărul şi a trebuit să-l caut în cartea de telefon, şi nu găseam cartea... Dar bine că era acasă. Trecem s-o luăm cu maşina. Ne-am dat întîlnire într-un sfert de ceas, în fața casei... Ştii, adăugă făcînd semn chelnerului, la plată, e

fata aceea, Ileana, de care ți-am spus că m-am îndrăgostit...

- *Anch'io sonopittore !* îi spusese la telefon. Vino să-ți arăt picturile. Să-ți arăt maşina aceea care a dispărut... Ileana şovăise o clipă şi-şi zvîrli ochii pe ceasornic: unsprezece. - E nepotul generalului Viziru la telefon, spuse lui tante Alice. Mă invită la un pre-vernisaj al expoziției lui. Nu-l pot refuza...

Auzi claxonul în fața uşii şi coborî. O lovi răcoarea nopții, mirosul florilor din grădină. Se simți deodată, fără motiv, fericită.

- Dumnealui e filosof, îi prezentă Ştefan pe Biriş. Ți-am vorbit odată de el; el e acela cu osul mort, cu avangarda în cîmpul morții... O iei la hotel Boston, pe strada Bucovinei, se adresă şoferului.

Apoi îşi aprinse precipitat o nouă țigară şi se împinse către fundul maşinii.

- Dă-mi voie să te tutuiesc, îi spuse luîndu-i brațul. Astăzi e o zi foarte importantă din viața mea. Întîlnisem pe Anisie, şi azi am aflat că Marele Om îl întîlnise înaintea mea!...

- Cine e Anisie? îl întrerupse Ileana cu un zîmbet.

Avea din nou sentimentul acela tulbure, greu de definit, că Ştefan începe un joc absurd, numai de el înțeles.

- E un om extraordinar, spuse Ştefan.

- Extraordinar, întări domol Biriş. E chiar mai interesant decît personajul lui Partenie.

- Şi sunt sigur, totuşi, că semnul acela de întrebare are o semnificație simbolică, îl întrerupse Ştefan. Sunt sigur că tot înțelesul nuvelei stă în semnul acela de întrebare...

Ileana voi să-i spună ceva, dar Ştefan nu-i lăsă timp.

- Am ajuns, vorbi el repede. Aici e camera mea secretă. Vă implor să nu pomeniți nimănui de vizita aceasta. Am să vă spun eu altădată pentru ce...

Plăti şoferului şi-i pofti să intre. Ridicîndu-şi ochii, cu

mirare, din cartea pe care o citea, portarul zîmbi şi-i întinse stînjenit cheia de la odaie. Urcară tăcuți pînă la etajul doi. Era un hotel nou, destul de curat, dar lipsit de gust, ascunzîndu-şi anevoie sărăcia.

- Intrați, le spuse Ştefan din prag după ce aprinsese lumina. Şi vă rog să vorbiți foarte încet, căci pereții sunt de paiantă şi se aude tot.

- Vădastra, şopti Ileana.

- Locuia acolo, arătă Ştefan întinzînd brațul. Acum e o cameră de pasaj. Ultima oară era ocupată de un comis-voiajor din Braşov... Din fericire, de partea ceastălaltă nu am vecini...

Ileana privi amuzată în jurul ei. Un interior banal de cameră de hotel modest, în care biblioteca ce parcă stătea să cadă şi masa de lemn încărcată cu cărți păreau stinghere, aduse dintr-o altă lume.

- Trebuie să ştiți că sunteți primii oameni care ați intrat în camera secretă, continuă Ştefan în şoaptă. Nu vă puteți da seama ce înseamnă asta pentru mine. Acesta e un secret al meu. Chiar dacă vi l-aş spune nu l-ați înțelege...

Se îndreptă spre fereastră şi o deschise. Se plecă mult peste pervaz, întorcînd capul către camera vecină.

- Puteți vorbi, le spuse. Văd că e întuneric alături. Vecinul meu încă nu s-a întors.

Ileana se aşeză pe scaunul din fața patului: Biriş continua să privească titlurile din bibliotecă.

- *Anch'io sono pittore!* începu Ştefan revenind în mijlocul camerei şi îndreptîndu-se spre Biriş. Mai dă-mi, te rog, o țigară, spuse. Este a patra țigară pe care o fumez în mai puțin de-un ceas. M-am lăsat de fumat acum cîțiva ani, dar în noaptea asta simt că trebuie să fumez... Îmi pare rău că nu vă pot oferi nimic, adăugă el după ce-şi aprinse, tremurător, țigara. Aici nu se consumă nimic. Uneori, cînd mi-e foarte sete, beau un pahar cu apă de la robinet. Asta e tot. Ca şi în camera *Sambô,* în această

cameră secretă toate funcțiunile fiziologice sunt oarecum suspendate. Cînd mi-e foame, cobor în stradă şi-mi cumpăr un covrig. Dar nu pot mînca aici, nu pot urca în această cameră secretă cu un covrig, sau un iaurt, sau o pungă cu fructe. Aşa era şi cu camera *Sambô,* adăugă el cu un zîmbet. Înainte de a vă revela secretul cel mare, trebuie să vă povestesc povestea camerei *Sambô.*

Se aşeză pe marginea patului şi-i privi pătrunzător pe amîndoi.

- Vă rog să nu mă întrerupeți, le spuse. Acum, că Anisie a devenit personaj literar, vă pot revela şi eu secretele copilăriei mele. Am să vă spun povestea camerei *Sambô...* Aveam vreo cinci, şase ani, începu el cu un glas înăbuşit, şi mă aflam cu familia la Movila. Locuiam într-un fel de vilă-hotel, care avea două etaje şi vreo cincisprezece, douăzeci de camere. În sala de mese, eram vecinii unui grup de tineri foarte misterioşi. Mi se păreau misterioşi pentru că, deşi vorbeau româneşte, nu înțelegeam prea bine ce vorbeau. Din cînd în cînd unul dintre ei rostea un cuvînt straniu, fără sens pentru mine, şi atunci toți începeau să exclame, să se agite, să ridice glasurile. Eu eram fascinat de misterele lor. Şi într-o zi, întorcînd brusc capul către masa lor, într-un moment cînd discuția ajunsese neobişnuit de animată, am auzit pe unul dintre ei, pe cel care mi se părea cel mai bătrîn pentru că avea mustăți, l-am văzut ridicînd brațul către tavan, parcă ar fi indicat o direcție, şi l-am auzit rostind cu un glas solemn: *Sambô!* Toți au amuțit deodată şi şi-au plecat ochii în farfurie. Apoi au repetat, pe rînd: *Sambô! Sambô!...* În acea clipă am simțit un fior necunoscut pînă atunci: simțeam că pătrunsesem într-un mare şi cutremurător secret. Toate misterele bărbaților de la masa alăturată erau concentrate în aceste două silabe: *Sambô,* şi printr-o împrejurare providențială, întorsesem capul exact în momentul în care omul cu mustăți arătase direcția în care se afla această taină, *Sambô.* Se afla

deasupra noastră, undeva deasupra noastră, la etajul doi... Şi, evident, chiar în după-amiaza aceea am plecat s-o descopăr. Noi, copiii, dormeam într-o cameră separată, cu doica, alături de cea a părinților. M-am prefăcut că dorm, şi cînd am simțit că doica ațipise, am ieşit, am alergat cît am putut de repede pe culoar, şi am urcat la etajul doi. Am simțit că mi se bate inima de cum am ajuns acolo, la etajul doi. Nu ştiam încotro să mă îndrept, dar simțeam cum mi se bate inima din ce în ce mai tare. Am închis ochii, de frică, şi am început să calc încet pe covor, îndreptîndu-mă către fundul culoarului. Nu ştiu cît am mers, dar m-am trezit în fața unei uşi, şi în acea clipă am simțit că acolo era *Sambô.* M-am întrebat mai tîrziu cum de am avut curajul să pun mîna pe clanță şi să intru. Tremuram tot, şi dacă aş fi auzit în acea clipă un zgomot mai puternic sau un țipăt de om, probabil că aş fi leşinat. Totuşi, am pus mîna pe clanță şi am intrat... O văd şi acum. Storurile erau lăsate, şi în cameră era o penumbră misterioasă, o răcoare de o cu totul altă natură decît răcoarea celorlalte camere în care pătrunsesem pînă atunci. Nu ştiu de ce, mi se părea că totul pluteşte acolo într-o lumină verde; poate unde perdelele erau verzi. Căci, altminteri, camera era plină de fel de fel de mobile, şi lăzi, şi coşuri cu hîrtii şi jurnale vechi. Dar mie mi se părea că e verde. Şi atunci, în clipa aceea, am înțeles ce este *Sambô.* Am înțeles că există aici, pe pămînt, lîngă noi, la îndemîna noastră şi totuşi invizibil celorlalți, inaccesibil celor neinițiați - există un spațiu privilegiat, un loc paradisiac, pe care, dacă ai avut norocul să-l cunoşti, nu-l mai poți uita, apoi, toată viața. Căci în *Sambô* simțeam că nu mai trăiesc aşa cum trăisem pînă atunci; trăiam altfel, într-o continuă, inexprimabilă fericire. Nu ştiu de unde izvora beatitudinea asta fără nume. Mai tîrziu, amintindu-mi de *Sambô,* am fost sigur că acolo mă aştepta Dumnezeu, şi mă lua în brațe îndată ce-i călcam pragul. N-am mai simțit, apoi, nicăieri şi niciodată, o asemenea

fericire, în nici o biserică, în nici un muzeu; nicăieri şi niciodată. Rămîneam, probabil, ceasuri întregi acolo, pentru că, reîntorcîndu-mă lîngă ai mei, îi găseam agitaţi, nelinişteţi, uneori furioşi. - Unde ai fost? mă întrebau. Te căutăm de trei ceasuri... - M-am jucat, minţeam eu. Şi nici o ameninţare, nici o pedeapsă nu mă speria. Acceptam zîmbind toate: gîndul că mă voi putea întoarce în *Sambô,* mă consola. Odată, venisem acolo cu cîteva bomboane în buzunar. Fără să-mi dau seama, am luat o bomboană şi am început s-o sug. Imposibil! Nu avea nici un gust. Şi nici n-o puteam suge. Gura mi-era uscată. Nu-mi puteam mişca limba. Nu puteam face nimic în *Sambô.* Nu mi-era foame, nu-mi era sete, nu mi-era somn. Trăiam, pur şi simplu, în paradis. În seara aceleiaşi zile, cînd venisem cu bomboane, am observat cum oamenii de la masa de alături, mă priveau pe furiş şi vorbeau în şoaptă între ei, arătîndu-mă. Evident, mi-am dat eu seama, ei ştiau de crima mea, ştiau că intrasem în *Sambô* cu cîteva bomboane în buzunar şi că încercasem chiar să sug una din ele. Cred că sentimentul de ruşine şi teamă că fusesem descoperit a fost cauza indigestiei pe care am avut-o. Două zile am zăcut bolnav. Doica mi-a spus mai tîrziu că vorbeam prin somn, şi deliram, deşi n-aveam febră prea mare. Bănuiam eu despre ce puteam vorbi, dar simţeam că nu mă trădasem. Ei, ceilalţi toţi, familia, nu ştiau de *Sambô,* nu întorseseră capetele la timp ca să vadă direcţia pe care o indicase omul cu mustăţi. Aşteptam, cu nerăbdare, să mi se dea voie să părăsesc patul. A treia zi, întorcîndu-mă de la plajă, am reuşit să le scap de sub ochi, şi am alergat la etajul doi. Dar n-am mai putut intra. *Sambô* era încuiată. Am rămas acolo, zdrobit, multă vreme, încercînd din cînd în cînd clanţa. Zadarnic. *Sambô* rămînea încuiată. Mă rugam în gînd, mă rugam aşa cum învăţasem să mă rog, şi rosteam toate rugăciunile pe care le ştiam, către Dumnezeu, Maica Domnului, şi Iisus Christos, şi îngerul meu păzitor, dar *Sambô* rămînea

încuiată. M-am rugat în gînd la omul cu mustăți, m-am rugat la toți cei de la masa lui, oameni puternici, cunoscători de cuvinte neînțelese, inițiați în mistere - şi puneam, apoi, tremurînd, mîna pe clanță. Zadarnic. Uşa nu se mai deschidea. Mi se interzisese intrarea. *Sambô* îmi devenise inaccesibilă... Am revenit a doua şi a treia zi, am revenit în fiecare după-amiază, cît timp a durat vilegiatura noastră la Movila. Reveneam zadarnic. Mi se interzisese intrarea în *Sambô.* Îmi dădeam, de altfel, seama de asta spionîndu-mi vecinii la masă. Nu mai mă priveau, nu mai ridicau glasurile. Vorbeau tot în şoaptă, cu frunțile plecate. Am aflat de la doică pentru ce: omul cu mustăți se înecase la plaja de la Tuzla. Nu-l mai aduseseră aici. Îl transportaseră direct la Constanța. Nu le-am spus nimic, dar eu ştiam de ce se înecase...

- Făceai, cu alte cuvinte, un complex de culpabilitate, îl întrerupse Biriş.

- Nu, nu cred că era asta, continuă Ştefan. Nu aveam nici un sentiment de culpabilitate. Doar că, mi se părea că *ştiam* ceva; că participasem la o taină, alături de toți ceilalți de la masa vecină, şi că această taină implica, printre altele, şi o moarte... Atît.

Se opri, extenuat, şi-şi aprinse o altă țigară.

- Dar, în fond, ce era *Sambô?* întrebă Ileana. Ce-ar fi putut însemna cuvîntul acesta, *Sambô?...*

Ştefan zîmbi.

- Nu înțeleg nici eu, dar asta n-are mare importanță. Mai tîrziu, în liceu, m-am întrebat dacă tinerii aceia nu discutau cumva literatură, şi dacă toate cuvintele acelea stranii, care mă înfioraseră pe mine, nu erau titluri de cărți şi nume de autori. Poate că tînărul rostise cu emfază: *Salammbo* şi ridicase mîna în sus - şi mie mi se păruse că rostise *Sambô* şi arătase spre etajul doi... Dar chiar dacă ar fi fost aşa, experiența misterului nu rămîne mai puțin valabilă, în fond, poate că toate discuțiile acelea literare n-aveau decît scopul acesta, ignorat, bineînțeles, de către cei

care le purtau, scopul acesta de a-mi revela mie experiența misterului. Nu vreau să intru, acum, în detalii... V-am spus povestea camerei *Sambô* ca să înțelegeți de ce nu pot să vă ofer nimic în această cameră secretă, de ce nu pot să vă dau nici măcar o dulceață. Aici, în camera secretă, nu pot mînca...

- Dacă am înțeles bine, vorbi Biriş, camera aceasta e o replică a camerei *Sambô.* Încerci, acum, la maturitate, să regăseşti experiența aceea inefabilă a copilăriei... Un psihanalist ar spune că e vorba de un complex de regresiune, de un infantilism...

- Nu, începu Ştefan, nu cred că ai dreptate. Camera aceasta secretă are altă poveste. E prea lungă ca să v-o povestesc acum. De altfel, nici nu ştiu dacă aş reuşi s-o povestesc. Dar sunt sigur că e vorba despre altceva. Mi-aduc aminte de un gînd care m-a obsedat cînd eram foarte tînăr: cum aş face să pot avea şi o altă identitate? Adică, să fiu şi alt om decît acela care mă ştiam, că începeam să devin, un om cu o anumită formație intelectuală, condiționat de anumite complexe sociale şi morale, cu anumite gusturi, anumite automatisme? Cum aş face, îmi spuneam, să pot trăi şi altfel decît simțeam că începeam a fi obligat să trăiesc, obligat nu numai de familie sau societate, ci chiar de mine însumi, de propriul meu trecut, de propria mea *istorie,* cum ar spune Biriş. Ca să vă dau un exemplu, îmi plăceau anumiți autori, şi, deci, mă simțeam obligat să-mi placă întotdeauna, pentru că mă convinsesem că-mi plac şi simțeam că m-aş contrazice dacă aş declara într-o bună zi că nu-mi mai plac; aş fi avut, în acea zi, sentimentul că mă contrazic, că nu sunt consistent, că nu am, cum se spune, suită în idei... Ei bine, în camera aceasta secretă sunt liber să mă contrazic, liber să cred ce-mi place, chiar dacă acele credințe şi opinii sunt efemere...

- Este, cum s-ar spune, o cameră extraistorică şi atemporală, făcu Biriş bine dispus, şi începu să rîdă.

- Este, bineînțeles, şi asta, continuă Ştefan cu fervoare, dar mai este şi altceva. N-am să vă pot spune tot pentru că nu ştiu cum aş putea exprima asemenea lucruri obscure...

- Arată-ne mai bine picturile dumitale, vorbi din nou Biriş. Poate o să înțelegem despre ce este vorba cînd le-om vedea...

Ştefan îi privi pe amîndoi, pe rînd, cu gravitate, apoi îşi trecu mîna pe obraz şi zîmbi.

- Tocmai lucrul ăsta e greu de explicat, începu el după o lungă tăcere. Pentru că picturile acestea pe care vreau să vi le arăt, ascund un mare secret, şi dacă nu vi-l revelez în prealabil, mă îndoiesc că le veți putea vedea...

- Nu prea înțeleg ce vrei să spui, începu Biriş, dar eu tot cred că ar fi mai bine să începi prin a ne arăta picturile.

Ştefan tăcu din nou, încurcat.

- Mi-ai spus că ai să-mi arăți maşina, vorbi deodată Ileana. Şi dacă vrei să ştii adevărul, pentru asta am venit: ca să văd maşina... Dacă ar fi fost vorba de altfel de picturi, poate aş fi refuzat; aş fi venit altădată să le văd. Dar, mi-am spus, poate că maşina aceea de la miezul nopții nu se vede decît noaptea... De aceea am venit...

Ştefan continua să tacă privind-o adînc, aproape încruntat.

- Mi-ai spus: *Anch'io sono pittore !* reîncepu Ileana.

- Şi sunt! exclamă deodată Ştefan. În felul meu, sunt şi eu pictor. Dar e o pictură cu totul specială. Ca s-o poți înțelege bine...

În clipa aceea se auzi din camera de alături un glas puternic, cu un accent provincial.

- Arată-le, domnule, pictura, şi nu mai lungiți vorba! Arată-le o dată, şi terminați, că e miezul nopții!... Să putem dormi şi noi!...

Ştefan rămase încremenit în mijlocul odăii. Ileana zîmbi amuzată şi-i făcu semn, arătîndu-i cu mîna spre

camera vecină.

- Răspunde-i ceva, şopti ea repede. Răspunde-i ceva ca să-l liniştească!... Ştefan se apropie în vîrful picioarelor.

- Crezi că a auzit şi el? o întrebă, în şoaptă, foarte emoționat. Crezi că a putut auzi şi el povestea camerei *Sambô ?...*

- Nu, n-a putut, îl linişti, şoptind, Ileana. Ştiu cînd a intrat. L-am auzit intrînd. A intrat de vreo cîteva minute...

- Eşti sigură că n-a auzit?! întrebă din nou, tulburat, Ştefan. Ileana clătină din cap.

- Arată-ne, acum, pînă ce nu adoarme, şopti Biriş, apropiindu-se.

- Imposibil, vorbi foarte încet Ştefan. Trebuie să vă explic.

- Lasă explicația, îl întrerupse Biriş cu nerăbdare. E tîrziu. Arată-ne măcar o singură pînză...

- Arată-ne măcar maşina, şopti Ileana.

Ştefan îşi trecu din nou mîna pe obraz, înfrigurat, agitat.

- Nu există decît o singură pînză, spuse *ei* tîrziu. Nu există decît una şi aceeaşi pînză pentru toate picturile. De aceea spuneam că trebuie să vă explic; ca să ştiți cum s-o priviți. Maşina Ilenei, bunăoară, este ultimul tablou pe care l-am pictat; dar l-am pictat pe aceeaşi pînză pe care am pictat toate celelalte tablouri. Şi ca s-o puteți vedea, trebuie să vă explic cum s-o priviți; altminteri, n-o puteți recunoaşte.

- Ce-are a face! exclamă exasperat Biriş. Dumneata arată-ne pînza, că ne descurcăm noi; găsim noi maşina, n-avea nici o grijă...

- Dacă vă spun că este una şi aceeaşi pînză! făcu Ştefan ridicînd glasul.

- Atunci de ce m-ai chemat? îl întrebă Ileana. Mi-ai spus că ai să-mi arăți maşina...

- Am să ți-o arăt, vorbi Ştefan, dar după ce-am să-ți explic ce pictasem înainte de maşină...

- Încăpățînat mai e, domnule! exclamă din nou omul din camera vecină, încăpățînat l-a mai făcut Dumnezeu!...

Şi bătu, furios, cu pumnul în perete, de mai multe ori.

- Le-o arăți, domnule, sau mă duc să chem portarul?!...

- Nu pot să le-o arăt, strigă Ştefan, pentru că n-au cum s-o vadă!

- Atunci stingeți lumina şi vă culcați, țipă cu toată puterea omul din camera vecină. Că dacă nu, mă duc şi chem portarul!...

Ileana se ridicase, foarte bine dispusă şi se apropie de uşă.

- Haide să mergem, şopti ea. Ne povesteşti mai bine pe stradă...

- Pe mine să nu contați, vorbi enervat Biriş. Eu mă duc acasă... Sunt foarte obosit... Am umblat toată ziua, am fost tocmai la Cotroceni. Mă simt foarte obosit...

III

Întorcîndu-se acasă după întîlnirea cu Voinea, totul i se păru în jurul lui feeric: mobila, lumina, covoarele.

- Sunt la Iaşi, dragă, m-am stabilit la Iaşi, spusese Voinea repede, cu privirile plecate.

Nu mai rîdea, cu insolența de acum cîțiva ani. Se îngrăşase, şi femeia de lîngă el părea slabă, cu un aer timid de provincială.

-... Am o farmacie acolo, e proprietatea ei, şi arătase spre nevastă-sa. Căci şi ea e farmacistă. Ne străduim şi noi cum putem... N-au prea mers bine lucrurile în ultima vreme... Dar, ştii şi tu, aşa e la început...

Vădastra se răsturnă în fotoliul lui de lîngă birou şi zîmbi. „O farmacie la Iaşi... O ducem cam greu..." Săracul Voinea!... Şi cît îl făcuse să sufere cu cîțiva ani în urmă...

Rămase aşa, privind în gol. Se trezi întrebîndu-se: „Are să mai întîrzie mult răspunsul lui Ford?!..." îi scrisese cu două luni mai înainte un lung memoriu în care îi comunicase planurile lui îndrăznețe: controlul întregii opinii publice mondiale printr-o foarte secretă asociație de episcopi catolici şi protestanți, savanți cu renume universal, oameni politici şi scriitori din toate țările, asociație care se oferea s-o organizeze şi s-o conducă el. Îi scrisese lui Ford în mare taină, dîndu-şi adresa la post-restant, mărturisindu-i experiența lui în serviciile secrete, dar stăruind mai ales asupra importanței mondiale pe care ar putea-o avea această organizație, care ar aduce pacea în omenire şi ar face nemuritor numele industriaşului american. De cîțiva ani, Vădastra elaborase Pînă în cele mai mici amănunte planul acestei organizații secrete, cu

ramificații în toate capitalele globului. Lectura autobiografiei lui Ford îl încredința se că numai cu o avere considerabilă şi un mare spirit de inițiativă planul acesta ar putea fi împlinit. Şi atunci, după nesfîrşite şovăiri în fața numeroaselor ciorne şi proiecte de memorii, îi scrisese.

... Într-o bună zi, nu se îndoia, întrebînd ca de obicei la ghişeul poştei, domnişoara îl va privi cu o nedumerită curiozitate, şi îi va spune: „Da, domnule, aveți o scrisoare din America!". Nici un muşchi al feței nu-i va tresări. Se pregătise de mult pentru această întîmplare. Se va încrunta, doar, puțin plictisit, şi va spune: „Ah! asta era! Credeam că era ceva mai interesant!" Apoi, foarte calm, va pune scrisoarea în buzunar şi va continua să privească figurile femeilor, aşa cum făcea întotdeauna cînd se afla în marea sală a Palatului Poştelor. Şi tot atît de calm va coborî treptele, şovăind încotro s-o apuce, hotărîndu-se în cele din urmă să se îndrepte spre Cercul Militar, mergînd agale, fără nici un fel de preocupare în privire. Iar apoi...

Îi era greu să aleagă între atîtea alternative tot atît de îmbietoare: poate că va trebui să plece în Statele Unite şi atunci ar intra în biroul domnului Protopopescu şi i-ar spune, aprinzîndu-şi o țigară (ceea ce nu făcea niciodată, mai ales că fuma destul de rar): „Sunt chemat în Statele Unite, mi se pune la dispoziție un cec important. E vorba de o misiune foarte delicată; nu vă pot spune decît în treacăt, înțelegeți şi dumneavoastră..." Sau, rămînînd în Bucureşti, i s-ar comunica din partea unei bănci că i s-a deschis un cont de, să spunem, cincizeci de milioane de lei pe an, cu rugămintea să fie discret şi să nu semneze cecuri decît persoanelor de mare încredere. „Dar de unde atîția bani pe tine, Spiridoane?", l-ar întreba într-o zi domnul Protopopescu, umilit că nu putuse afla prin propriile lui mijloace de informare izvorul nesecat al cecurilor. El l-ar privi în ochi, zîmbind sarcastic, apoi i-ar spune trăgînd din țigară: „Hei, şefule, îți mai aduci aminte

cînd bombăneai că nu sunt bun de nimic şi mănînc banii statului pe degeaba? Ei, iată că s-au găsit alţii, mai pricepuţi ca dumneata, care să-mi aprecieze talentele. Nu pot să-ţi spun cine, dar într-o zi ai să afli şi dumneata".

Şi după aceea s-ar aşeza pe lucru. Mai întîi: o călătorie în America să-l cunoască pe Ford, în cazul cînd acesta n-ar cere de la început să se stabilească în Statele Unite. Apoi, închirierea unei case elegante la Şosea, cu mobilă modernă, biblioteci, secretare (toate străine, pentru corespondenţa cu persoanele ilustre din alte ţări). El ar apărea destul de rar în lume. Din cînd în cînd, ar cere să fie invitat la recepţia vreunei Legaţii sau la balul Ministerului de Externe, unde ar apărea în frac, foarte sever, neacceptînd să vorbească decît cu miniştrii, deşi nici acestora nu le-ar putea spune mare lucru, ascunzîndu-se întotdeauna sub aceeaşi formulă: „Nu sunt autorizat să declar mai mult Excelenţei Voastre, dar dacă voi primi noi instrucţiuni, voi ruga pe Excelenţa Voastră să treacă într-o zi pe la birourile noastre. Dar vă rog, insist chiar, multă, foarte multă discreţie! Chestiunea este dintre cele mai delicate..."

Sau, numai ca să poată savura surpriza foştilor lui cunoscuţi şi prieteni, ar intra uneori să ia masa în restaurantele pe care le-a frecventat atîţia ani, şi ar chema plictisit chelnerul: „Dragă Jeane, ma-m săturat de meniuri cosmopolite, care încep cu eternele icre negre şi sfîrşesc cu eterna şampanie. Dă-mi, dragă, ceva românesc, de-al nostru..." Apoi, fixîndu-şi bine monoclul fumuriu, ar privi de jur-împrejur, cu un aer de plăcută oboseală şi melancolie în acelaşi timp. Ar zări pe un cunoscut. „Ce mai faci? Ah, dragă, despre mine!... Am să-ţi spun altădată. Proiecte, călătorii, viaţă agitată, mare răspundere... Dar ce să-ţi spun, nu mă plîng. Este o muncă extrem de interesantă, care ar putea avea consecinţe internaţionale de cea mai mare importanţă pentru noi, românii, ca şi pentru Europa întreagă. Dragă,

continentul nostru e prea mic! Ceea ce face Titulescu la Geneva e interesant, nu zic nu, dar e insuficient. Problema e mult mai vastă, şi e nevoie de spirit de inițiativă, perspicacitate, discreție... Tocmai de aceea ai să mă ierți că nu-ți pot spune prea mult. Înțelegi şi tu, misiunea mea e plină de răspundere. Nu e vorba numai de România. Problema e infinit mai vastă... Sunt mulțumit că mi s-a încredințat această misiune, pentru că de ani de zile, cînd voi credeați că nu fac nimic... lasă, lasă! de altfel nici nu vă acuz, pentru că, înțelegi prea bine, trebuia să țin cel mai mare secret, şi voi n-aveați de unde şti cu cine lucrez eu... Tot ce pot să-ți spun, este că misiunea aceasta mi s-a încredințat de către un for internațional..."

Sau văzînd că intră în restaurant o femeie distinsă într-un grup de domni bine îmbrăcați, ar privi-o absent, pînă ce ar observa că frumoasa necunoscută se pleacă la urechea vecinului de masă, ca să-l întrebe cine e domnul cu monoclu fumuriu. Atunci, şi-ar lăsa privirea să alunece nepăsător asupra grupului întreg, „în situația mea, ar spune prietenului de lîngă el, aproape că nu mai pot privi o femeie frumoasă fără să nu am complicații. Telefoane, invitații la ceai, şi tot ce urmează. Îți închipui cît trebuie să fiu de prudent...!"

O farmacie la Iaşi!... O ducem cam greu acum... Săracul Voinea! Dacă măcar şi-ar da seama de viața pe care o duce... Dar, în acea clipă, auzi uşa de la ascensor deschizîndu-se, cîțiva paşi, şi apoi un rîs scurt, emoționat, de femeie. Tresări mirat, ciulind urechile. Pentru întîia oară de cînd se mutaseră împreună, Băleanu se întorcea acasă cu o femeie. Probabil că una de-alea, gîndi Spiridon. Şi-şi aruncă ochii la ceas: trecuse de miezul nopții...

Zadarnic pîndise Vădastra a doua zi de dimineață plecarea necunoscutei; uşa odăii lui Băleanu nu se deschise decît o singură dată, şi Spiridon, care aştepta momentul acesta ca să iasă chiar atunci, prefăcîndu-se că

se îndreaptă spre bucătărie, dădu cu ochii de locotenent, gata de plecare. Îl privi cu surprindere:

- Te miră că mă vezi îmbrăcat aşa? făcu zîmbind Băleanu. E ţinuta reglementară. Azi sunt de jurnă pe regiment. Nu mai vin acasă decît mîine-dimineaţă... S-auzim de bine!...

Îndată ce-l văzu plecat, Vădastra nu se mai putu reţine şi, trimiţînd ordonanţa să-i cumpere un pachet de ţigări, intră hotărît în odaia lui Băleanu. Îşi luase cîteva cărţi, cu aerul că venise să-i înapoieze volumele. Se opri în prag, ca şi cum ar fi voit să-şi ceară scuze. Dar o repede ochire în toate colţurile îl convinse că odaia era goală. Aşează cărţile pe birou şi începu să caute, dezamăgit, urmele vizitatoarei. În odaie plutea, într-adevăr, un vag parfum feminin, şi asta îl întărîta şi mai rău. Căută pe sub perne, trase cuvertura, privi sub pat, în dulap, dar nu întîlni nicăieri nici un fel de urmă, nici măcar o floare, o batistă, o ţigară pe cotorul căreia să se fi imprimat roşul de buze. Răsfoi iritat dicţionarul germano-român şi gramatica, de care Băleanu nu se despărţea niciodată, păstrîndu-le alături de el, pe măsuţa de lîngă pat. Ca de obicei nici o scrisoare, nici o notiţă, nici măcar o carte de vizită. Auzi ordonanţa trecînd prin bucătărie şi, cu cărţile sub braţ, ieşi repede din odaie. Cînd îi aduse pachetul cu ţigări nu se putu stăpîni să-l întrebe:

- Ascultă, mă, cînd a plecat conița de la domnul locotenent? Soldatul îl privi mirat.

- Eu nu ştiu nimic, dom' Vădastra, nu ştiu să fi fost vreo conițăă pe la dom' locotenent...

În dimineaţa aceea, trecu din nou pe la poştă. Tresări cînd domnişoara îi întinse un plic, dar anevoie îşi reţinu un gest de enervare privindu-l. Era de la tatăl lui. Îl deschise destul de tîrziu, la masă, după ce terminase de mîncat friptura. „Află despre noi că suntem bine sănătoşi, şi te dorim din inimă, cum spuneau bătrînii noştri cînd se adresau odraslelor lor la cătănie..." Vrea să fie ironic,

comentă mental Spiridon sărind rîndurile. „Am mai fost o dată prin Bucureşti, capitala României Mari, dar la vechea adresă nu te-am mai găsit, iar la cea nouă, dac-o fi, pasă-mi-te, noi, opincarii, nu avem intrarea nici pe scara cea din dos..." Etcetera, etcetera, etcetera, făcu enervat Spiridon întorcînd pagina. Să vedem ce mai vrea... „Curînd voi veni cu nişte treburi pe la Măriile Voastre, necazuri cu pămîntul Sărăcenilor şi cu o amendă a sorutii. Aş vrea măcar atunci să ne putem întîlni, că poate mai avem şi noi să ne spunem unul altuia din nevoi şi greutăți. Din banii care ni i-ai trimis luna trecută, mi-am reparat surtucul, am mai plătit o parte din dări şi mi-a rămas şi mie de un tutun mai bun. Dar tare aş vrea să mai citesc şi eu vreuna din cărțile care aud că ies la iveală cu nemiluita la Bucureşti, unele mai frumoase ca altele..." „Am înțeles", încheie Spiridon împăturind scrisoarea şi băgînd-o cu atenție în buzunarul de sus al vestei. O dată ajuns acasă, procedă la distrugerea ei, cu multă precauție, nu cumva să cadă sub privirile vreunui indiscret.

După-masă se reîntoarse la poştă şi expedie un mandat de 2 000 de lei, dîndu-şi ca de obicei adresa tribunalului. Glasul femeii din noaptea trecută începea să-l obsedeze. Nu putea înțelege cum izbutise să plece din odaia lui Băleanu fără ca el să prindă de veste. Către seară curiozitatea îl doborî din nou, şi se întoarse acasă, hotărît să cerceteze încă o dată odaia. Cumpărase în drum un bilet la cinematograf, şi-l dădu ordonanței spunîndu-i că el aşteaptă o vizită şi că ar fi bine să nu se întoarcă acasă înainte de miezul nopții, iar după aceea să nu mai iasă din bucătărie. Rămas singur, Spiridon intră în camera locotenentului şi reîncepu cercetarea. Amintirea parfumului feminin dispăruse. Ferestrele stătuseră mult timp deschise. Totuşi, Spiridon nu pierduse speranța. Deschise dulapul, dar nu găsi nimic care să-i atragă în chip deosebit luarea-aminte. Reîncepu cercetarea buzuna-

relor tunicilor militare şi ale pantalonilor. Dar, pe cînd cotrobăia, se trezi deodată emoţionat, aproape tremurînd de plăcere, şi se întrerupse, şovăind o clipă în faţa oglinzii. Ispita de a se îmbrăca ofiţer şi a ieşi să se plimbe pe stradă era prea puternică. Hotărîndu-se brusc, scoase uniforma locotenentului, stinse lumina şi, cu toate că ştia ordonanţa plecată, trecu tiptil în odaia lui.

De data aceasta nu îmbrăcă numai tunica, ci îşi puse mai întîi pantalonii, ceea ce îi dădu oarecum de lucru pentru că, deşi Băleanu nu era mult mai înalt decît el, era mai bine legat, şi Spiridon fu silit să fixeze strîns bretelele şi să se încingă cît putu mai tare cu cureaua. În cele din urmă, rearanjîndu-şi monoclul şi îndesîndu-şi pe cap chipiul, se privi în oglindă. Răsuflă cîtva timp în neştire, oftînd lung, neîndrăznind să-şi ia ochiul după imaginea aceea restaurată, în care se regăsea aşa cum se visase în copilărie: vast, marţial, seducător. Se încruntă, ridică mai sus capul, îl întoarse încet, pînă ce monoclul dispăru aproape complet, şi, cu coada ochiului, se urmări în oglindă, răsfăţîndu-se sub lumina lămpii. Apoi brusc, îşi scoase chipiul, se depărta cîţiva paşi, şi izbucni într-un rîs scurt, uscat, fibros. Rîdea ca să-şi stăpînească emoţia. Neştiind ce să facă, se trînti în fotoliu, îşi admiră pantalonii militari, întinzîndu-se cît putea mai mult, şi privindu-se de sus în jos deasupra trupului. Dar, pe neştiute, emoţia îl stăpîni din nou, şi atunci sări în picioare, îşi puse repede chipiul, se apropie de oglindă şi, serios, lipi degetele de la mîna dreaptă, aşteptă nehotărît cîteva clipe, şovăind într-o poziţie de drepţi şi, în cele din urmă, se salută. Gestul acesta îl eliberă parcă de o povară care îi îngreuiase pînă atunci răsuflarea. Faţa i se lumină, şi repetă mecanic salutul, desăvîrşind Poziţia de drepţi, cînd foarte aproape de oglindă, cînd în mijlocul odăii. Apoi, fără să-şi dea seama, se trezi făcînd cîţiva paşi la stînga, cîţiva paşi la dreapta, întoarceri pe loc, fiecare mişcare mai dificilă fiind urmată de o prezentare solemnă

în fața oglinzii şi de un salut.

O jumătate de ceas mai tîrziu, Vădastra se plimba prin odaie, cu pas de stradă, distrat, dar de cîte ori trecea prin fața oglinzii, saluta. Uneori salutul lui era respectuos şi corect, alteori amical, alteori indiferent sau chiar obosit, ca o corvoadă. Se închipuia întîlnind, pe stradă, superiori, camarazi, inferiori. Nu se gîndise o singură clipă că uniforma lui, largă şi cu umerii căzuți, ar putea atrage privirile, nici că monoclul negru ar putea da de bănuit. De cînd schițase pentru prima oară salutul în fața oglinzii, hotărîrea lui fusese luată; se va coborî să se plimbe îmbrăcat ofițer.

De-abia cînd se văzu în ascensor începu să-l încerce teama. Nu era decît ceasul 11 şi s-ar fi putut să-l recunoască unul dintre vecini. Îşi scoase brusc monoclul şi traversă repede holul de la intrare, cu capul în jos, preocupat. Odată ajuns în stradă, porni cu paşi mari către zona mai puțin luminată a trotuarului, şovăi cîtva timp încotro s-apuce, apoi se îndreptă hotărît către stația de taxiuri. Numai cînd se află la cîțiva paşi de maşinile din stație îşi recapătă aerul marțial şi privi cu linişte în toate părțile. Şoferul moțăia şi, trezindu-se la glasul lui Spiridon întoarse brusc capul şi-i spuse: „Să trăiți, domnule căpitan!" Spiridon duse maşinal mîna la chipiu.

- O iei spre Şosea, băiete! Şi nu e nevoie s-o iei repede, că avem timp! Noaptea era clară şi nu prea caldă. Pe bulevardul Lascăr Catargiu, aproape de statuia Brătianu, lumea încă nu se împuținase. Vădastra privea cînd în dreapta, cînd în stînga, calm, cu o neînchipuită fericire mocnindu-i în suflet. Aproape de un chioşc cu ziare făcu şoferului semn să oprească. Coborî sprinten şi ducînd în treacăt mîna la chipiu, ceru un pachet de țigări Regale. I se păru că femeia îl priveşte cu oarecare suspiciune, dar nu se intimida, plăti, salută din nou şi se reîntoarse în maşină fluierînd.

- La Şosea, băiete!

Aprinse o țigară mai mult ca să se afle în treabă şi se întinse mai comod în fundul maşinii. Ajuns la Şosea, plăti şoferului, salută şi porni să se plimbe pe alee, sigur de el. Nu întîlnea aproape pe nimeni, iar cînd zărea de departe vreo pereche - el, civil - încetinea pasul şi-i privea provocator, zîmbind. Doar o singură dată tresări, cînd auzi înaintea lui, în semiîntuneric, zgomot de pinteni. Îşi pregăti palma pentru salut, dar nu era decît un sergent de stradă, care nu-l văzu, şi trecu înainte.

Pe la miezul nopții se hotărî să se întoarcă. Observă de-abia atunci că umblase destul de mult, căci făcu douăzeci de minute pînă în Piața Victoriei. Luminile de aici îl intimidară. Mai erau destule grupuri care aşteptau tramvaiele şi cîțiva cheflii cîntau îndreptîndu-se către Filantropie. Spiridon aşteptă cîtva timp, să vadă dacă nu sunt cumva ofițeri prin apropiere, apoi porni grăbit către stația de taxiuri care se afla în cealaltă parte a pieței. Traversînd, însă, şoseaua, dintr-un tramvai coborî un maior, şi Spiridon se trezi pe neaşteptate în fața lui. Simți cum îl trec sudori reci pe tot trupul, dar salută cu atîta promptitudine încît maiorul rămase surprins, şi întoarse capul să-l privească. În aceeaşi clipă întoarse şi Spiridon capul. Neştiind ce să facă, îl mai salută o dată, plecîndu-se istovit din umeri, apoi grăbi pasul. Dar i se păru că cineva s-a luat după el, şi atunci, cum îi era frică să fugă în plină piață, schimbă direcția, şi cu aceeaşi ardoare, se reîntoarse spre Şosea, îndreptîndu-se către zona de întuneric din care venise. Paşii se țineau însă după el. Cînd ajunse sub arbori, Spiridon se opri o clipă, privi la ceas şi, ca şi cum abia atunci ar fi observat că se află în mare întîrziere la o importantă întîlnire, o luă la goană. În fugă îşi scoase monoclul, strîngîndu-l nervos în pumni, trecu prin mai multe alei şi nu se opri decît cînd i se păru că din față se îndreaptă spre el o pereche. Paşii nu se mai auzeau. Înainta acum uşor obosit, transpirat, silindu-se să-şi domine respirația, ținînd gura închisă şi răsuflînd

numai pe nări. Se întoarse prin şoseaua Jianu şi se sui în primul taxi pe care-l întîlni în cale.

Dar îndată ce se văzu la adăpost, îi trecu spaima şi începu să rîdă. Ce-ar fi putut să-mi facă? îşi spunea. De unde putea el să ştie cine sunt? I-a fost mai greu pînă s-a hotărît să intre în casă. Dăduse drumul taxiului pe o stradă vecină, şi umblase tot pe lîngă ziduri, fără monoclu, privind pe furiş toate umbrele. Faţada casei lor era bine luminată de un felinar. Aşteptă cîtva timp lîngă colţ, nu cumva să se mai afle cineva care ar fi voit să intre, apoi lungi pasul şi deschise uşa nervos, privind în jos. Odată ajuns în odaia lui îşi puse din nou monoclul şi se privi în oglindă triumfător, zîmbind şi salutîndu-se de nenumărate ori. Apoi, cu o infinită grijă, începu să-şi dezbrace tunica, cercetînd fiecare buzunar în parte, nu cumva să fi strecurat din nebăgare de seamă ceva. O scutură bine de praf, strînse cu atenţie pantalonii, curăţă chipiul, şi, cu o agreabilă emoţie, în vîrful picioarelor goale, intră în odaia lui Băleanu, abia deschizînd uşa. Se apucă să aşeze lucrurile aşa cum au fost, tremurînd.

A doua zi dimineaţă aşteptă cu oarecare nelinişte întoarcerea locotenentului, îl auzi venind către ceasurile opt, şi ducîndu-se imediat să-şi facă baia. Apoi Băleanu se culcă, dînd ordin ordonanţei să-l deştepte la trei după-amiază. Vădastra plecă în oraş cu inima uşoară. Se întreba, acum, cum să afle de la Băleanu, şi fără ca acesta să bănuiască ceva, zilele cînd va fi de jurnă pe regiment, ca să-şi poată pregăti din vreme plimbările în uniforma militară. Plănuia să-şi dea întîlnire cu una din cunoştinţele lui întîmplătoare - croitorese, modiste, ucenice - şi să mănînce împreună într-o cîrciumă mai retrasă, în care ştia că nu riscă să fie recunoscut, nici cercetat cu prea multă suspiciune.

Se întrevedea cu o limpede preciziune, trecînd pe străzi la braţul fetei, salutînd în dreapta şi în stînga, şi continuîndu-şi totodată monologul. „Cred Şi eu că te surprinde

văzîndu-mă în uniformă, i-ar fi spus, căci n-ai fi bănuit, după înfăţişarea mea, care era adevărata mea profesiune. Nici acum n-ai s-o poţi afla în întregime, pentru că, înţelegi de ce, n-am să-ţi pot destăinui totul. Sunt ofiţeri şi ofiţeri, dragă fată. Majoritatea îi cunoşti şi tu - d-ăia pe care îi vezi pe stradă, neseriosi, cu ochii după femei. Ofiţeri de trupă, aşa le spunem noi, la Statul-Major. Sunt nişte inculţi, lipsiţi de ambiţie, cu preocupări meschine. Dar, în afară de aceştia, mai există o elită, creierul întregii armate. Noi ducem tot greul, noi facem planurile secrete, noi ne ocupăm de spionaj şi contra-spionaj. Unii dintre noi, foarte puţini, se înţelege, şi cei mai dotaţi, avem însărcinări extrem de delicate. Uneori, de o asemenea misiune atîrnă nu numai viaţa noastră - asta n-ar fi nimic, ce contează o viaţă? - dar atîrnă existenţa ţării întregi, liniştea Europei, chiar. Evident, misiunea noastră ne impune cea mai mare discreţie. Noi doi ne plimbăm acum pe stradă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Şi deodată, văd trecînd în faţa mea un *anumit* om, care îmi face semn, în aşa fel încît poţi fi sigură că numai eu am să-l văd. De semnul acesta poate atîrna viaţa unei personalităţi importante în ţara noastră. Zic, *poate,* pentru că, înţelegi şi tu, nu-ţi pot spune mai mult; am dat numai un exemplu, dar s-ar putea să fie cu totul altceva; bunăoară, prinderea unui primejdios spion, sau o declaraţie de război, sau furtul unui document secret, şi cîte altele... Atunci, la semnul acela, eu m-aş preface că-mi aduc pe neaşteptate aminte de ceva. M-aş uita, să zicem, la ceas, sau aş răsfoi agenda, să verific o adresă sau o întîlnire. Ăsta e un exemplu, ca să înţelegi cum se întîmplă lucrurile între noi. Apoi, mi-aş cere scuze, spunîndu-ţi o minciună oarecare - şi aş dispare. Unde, nu-ţi pot spune, dar nici prin gînd nu-ţi trece în ce locuri extraordinare ne adunăm noi, cei cîţiva din serviciul de contrainformaţii militare. Realitatea întrece cu mult imaginaţia, ascultă-mă pe mine. Sunt cazuri cînd nici nu

ne cunoaştem între noi, căci fiecare e şeful unui serviciu secret special, şi ne adunăm numai cînd sunt chestiuni grave şi urgente de rezolvat. Dar suntem îmbrăcaţi în aşa fel - nu-ţi pot spune mai mult - Încît chiar dacă ne-am cunoaşte, nu ne putem recunoaşte. Unii îşi schimbă şi glasul, şi alţii nu vorbesc deloc, ci scriu ce vor să spună pe o tăbliţă, scriu, evident, cu majuscule, ca să nu se trădeze... Şi cîte altele!... Dacă ai şti măcar prin ce primejdii trecem, fiecare dintre noi, ca să ajungem la locul de întîlnire! Şi secretele pe care le cunoaştem noi! Ar fi de-ajuns să spunem cîteva cuvinte, ca să dispară un om; şi nu un oarecine, ci o figură importantă. În fond, noi, aceştia cîţiva de la conducere, ţinem cu adevărat destinele ţării în mînă. Guvernul, miniştrii, toate mărimile de care auzi vorbindu-se în dreapta şi în stînga, sau citeşti în ziare, nu sunt decît instrumentele noastre. Păpuşi, dragă fată, simple marionete în mîna mea sau a altuia din conducere. Ce contează un guvern? Dacă vreau eu, sau altul, îl schimbăm cum ai zice «bună ziua». Numai că, pe noi nu ne ştie nimeni. Conducem din umbră, asta e forţa noastră. Chiar dacă cineva ar voi să ne facă rău, n-ar şti cum să ne lovească, pentru că suntem invizibili. Dar imediat ce am simţit că un ministru, sau chiar un prim-ministru, vrea să ne facă rău, îl dăm imediat jos. Lumea citeşte a doua zi în jurnal că domnul cutare a demisionat, dar nimeni nu ştie că e victima noastră. Şi cîte altele... Te-ai fi întrebat, poate, de ce merg eu acum cu tine, cînd aş putea să intru în cel mai elegant salon, şi, mai ales, de ce îţi spun eu ţie toate lucrurile acestea atît de importante. Mai întîi, fii sigură că nu ţi-am spus nici a mia parte din secretele noastre, şi tot ce ţi-am spus nu e decît un exemplu aproximativ de cum se întîmplă lucrurile în viaţa noastră. Iar în al doilea rînd, ţie nici prin gînd nu-ţi trece care e misiunea mea în acest moment. Poate - zic, *poate,* ca să dau numai un exemplu - eu trebuie să mă aflu într-o anumită zi, la o anumită oră, pe o anumită stradă, în

aşteptarea unui mesaj extrem de important. Tu ai impresia că am ieşit împreună ca să mîncăm şi te întrebi de ce-am ales tocmai acest restaurant dosnic, cînd am fi putut cina în cel mai elegant local sau într-un separeu la Şosea. Asta e, să zicem, impresia ta. În realitate, ca să-ți dau un exemplu, eu am ales această stradă sau această cîrciumă pentru că *aştept* ceva. *Ce,* nu-ți pot spune"... Vădastra filmă aşa timp îndelungat plimbarea lui cu o prietenă, îmbrăcat ofițer, şi convorbirea care fără îndoială ar fi avut loc. Nu se abandona decît după oarecare rezistență acestor reverii, ale căror delicii îl îmbătau. Dar, de data asta, întîmplarea de cu seară îi justifica orice închipuire; la cel dintîi prilej, cînd Băleanu va fi plecat la regiment pentru toată noaptea, îşi va da cu adevărat întîlnire cu una din fete, şi se vor plimba pînă tîrziu împreună.

De-abia cînd, într-o seară răcoroasă de la sfîrşitul lui august, au coborît în gara Ulm, Ioana se simți din nou fericită. În acea clipă uită tot, şi se strînse aproape de Ştefan. Era din nou ca înainte; ca înainte de Marea Scenă.

În acea noapte, nu putuse citi aşteptîndu-l. Îl auzi, pe la două, deschizînd uşa, şi se coborî repede din pat ca să-l întîmpine.

- Ce s-a întîmplat? îl întrebă ea speriată. Ce s-a întîmplat cu tine?! Ştefan o privi absent, încercînd să zîmbească. Era pămîntiu şi arăta extrem de obosit. Trecu pe lîngă ea fără s-o sărute şi se lăsă să cadă într-un fotoliu.

- Ce s-a întîmplat? îl întrebă din nou Ioana apropiindu-se de el şi apucîndu-i mîna.

- Tu ai citit *Viața Românească?* o întrebă el cu un efort. Tu citeşti vreodată *Viața Românească!...*

- Cîteodată, şopti Ioana. Dar de ce mă întrebi? Ce s-a întîmplat?...

- L-a cunoscut şi el pe Anisie, spuse Ştefan. L-a întîlnit

şi el. L-a întîlnit înaintea mea... Acesta e destinul lui, de altfel, adăugă silindu-se să zîmbească. El, prototipul, el creează modelul; eu nu fac altceva decît să-i calc pe urme, să-l imit, să mă modelez după el...

Ioana se aşează alături de el, pe fotoliu, şi-i cuprinse umerii cu braţul.

- Ştefan! îi şopti, Ştefan!...

- Ca şi atunci, pe stradă, continuă el cu acelaşi zîmbet silit. Dacă n-ar fi existat el, şi existenţa mea ar fi fost alta...

Ioana încercă să-l facă să tacă, strîngîndu-l foarte aproape de ea. Dar Ştefan se desprinse uşor din braţele ei, şi reîncepu:

- Viaţa oricărui om este în bună parte opera întîmplării, dar în cazul nostru nu mai e vorba de întîmplare. Noi nu ne-am întîlnit întîmplător, aşa cum se întîlnesc toţi ceilalţi oameni. Tu m-ai confundat cu el, aşa cum, probabil, m-a confundat şi Anisie. Tu m-ai confundat cu cineva de care erai deja îndrăgostită...

- Nu e adevărat! ţipă Ioana ridicîndu-se în picioare. Ţi-am spus de-atîtea ori că nu e adevărat...

- Iar el, Anisie, continuă Ştefan, m-a confundat probabil cu cineva pe care-l cunoscuse deja, cu care mai stătuse de vorbă, şi cu care se înţelesese destul de bine ca să i se poată destăinui...

- Nu e adevărat! îl întrerupse Ioana, înţelegînd că nu mai poate evita Marea Scenă. Pe el nu l-am iubit niciodată aşa cum te-am iubit pe tine, îndată ce te-am zărit...

- Dar tocmai asta e tragedia, vorbi Ştefan cu o stranie linişte în glas, că nu m-ai zărit pe mine, ci pe el. N-a fost un *coup-de-foudre*, ci o confuzie. De ce nu vrei să înţelegi?! Eu nu existam pentru tine, şi n-aş fi existat nici acum dacă n-ar fi fost el. Dacă m-ai fi zărit, înainte de a-l fi cunoscut pe el, nu m-ai fi remarcat...

- Dar atunci nu m-ai fi remarcat nici tu pe mine, îl întrerupse Ioana, stăpînindu-se.

Ştefan o privi nedumerit.

- E adevărat, vorbi el tîrziu. Şi asta e tot atît de grav. Asta înseamnă că dragostea şi viaţa noastră e întemeiată pe un echivoc. Nimic nu ne-ar fi adus împreună, dacă nu era la mijloc o confuzie. Am fi trecut unul pe lîngă altul, poate chiar fără să ne fi privit. Nu ne-am fi întîlnit niciodată, nu ne-am fi iubit...

- De unde ştii?! îl întrerupse Ioana. De unde ştii că nu ne-am fi întîlnit niciodată?!

Şi văzîndu-l că tace, îl cuprinse din nou în braţe, înspăimîntată.

- Iubitul meu ! şopti. Iubitul meu! Te-aş fi căutat pînă la sfîrşitul pămîntului şi tot te-aş fi întîlnit!...

- Dacă nu exista el, n-ai fi avut cum să mă recunoşti, vorbi însufleţindu-se deodată Ştefan. Ca să mă poţi iubi pe mine, ai avut nevoie de un model, a cărui copie, mai mult sau mai puţin perfectă, eram eu... Dacă măcar am fi fost deosebiţi, continuă el aproape în şoaptă, dacă măcar am fi fost tot atît de deosebiţi fiziceşte pe cît suntem de diferiţi la minte şi la suflete!... Dar, aşa cum suntem, mă simt necontenit vinovat faţă de el; ca şi cum i-aş fi contrafăcut semnătura şi aş fi încasat o moştenire care nu mi se cuvenea mie, ci lui...

- Taci! ţipă Ioana, speriată. Taci! Ai să mă înnebuneşti...

Şi izbucni în plîns, lăsîndu-se să cadă moale pe braţul fotoliului. Ştefan începu s-o mîngîie pe păr, obosit, oarecum absent.

- Şi te iubesc, totuşi, foarte mult ! şopti el tîrziu. Te iubesc mult mai mult decît pe cealaltă...

Ioana se trezi brusc şi-şi înălţă fruntea.

- ... Am întîlnit-o anul trecut, continuă Ştefan fără s-o privească, şi am crezut că aş putea să vă iubesc pe amîndouă aşa cum ne-ai iubit şi tu pe amîndoi, deopotrivă. Dar mi-e peste putinţă. Pe tine te iubesc mult mai mult... Uneori parcă m-aş simţi îndrăgostit de ea, dar

îmi dau repede seama că nu sunt, că mi se pare numai. Mi se pare aşa pentru că aş vrea să mi se întîmple un miracol: aş vrea să pot iubi şi eu, ca sfinții, mai mulți oameni cu aceeaşi tărie cu care te iubesc pe tine. Dar nu pot... Nu te pot iubi decît pe tine!

Ioana nădăjduise zadarnic în acea noapte, în dimineața următoare, în zilele care au urmat, să afle mai mult.

- Este o fată pe care am întîlnit-o anul trecut, răspundea Ştefan. Dar n-o pot iubi; nu te pot iubi decît pe tine... Tu ai avut mai mult noroc ca mine, adăugase el într-o zi, tu ai putut iubi doi bărbați în acelaşi timp.

Ioana îl privise lung, cu o oboseală tristă în priviri. Ar fi vrut să-i răspundă, dar se simțea vlăguită, aproape indiferentă. Atunci înțelese deodată cît fusese de zadarnică, de grotescă chiar, Marea Scenă. Nu se putuse stăpîni, în acea noapte, şi nu avusese timp să-i spună toate acele fraze pe care le pregătise cu ani înainte; începuse să plîngă prea devreme. În Marea Scenă pe care o repetase ea mental de nenumărate ori, ar fi trebuit să izbucnească în plîns mult mai tîrziu. Dar parcă totul i se părea acum inutil, fără sens. Îi rămăsese doar o ne-înțeleasă oboseală în toată ființa ei, un pustiu fără nume; parcă s-ar fi clătinat ceva în adîncul ei, parcă s-ar fi schimbat ceva în jurul ei, fără să-şi dea seama ce.

- Aici, pe pămînt străin, îi spusese Ştefan în Iugoslavia, ştiu ca eşti numai a mea. În țară, înainte de a te fi întîlnit, ți-au plăcut locuri pe care nu le-am văzut împreună. Dar aici, pe străzile acestea, calci acum pentru întîia oară, alături de mine...

Îi plăcea să-l asculte vorbindu-i astfel. Şi totuşi ceva, în adîncul ființei ei, rămînea pasiv, inert. Doar cînd au trecut frontiera elvețiană şi a ştiut că se apropie de Ulm, a început să se trezească. „Ajungem la Ulm", îşi repeta ea, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă.

Cînd era mică, mama îi arăta un album cu cărți poştale ilustrate. Punea mîna pe cîte una din ele şi întreba ce e.

„Ulm", i-a răspuns ea odată. Nu înțelegea de ce, dar numai de răspunsul acesta şi-a amintit mai tîrziu: Ulm.

La Ulm fusese odată unchiul Liviu, fratele tatălui, pe care ea nu-l cunoscuse; murise cînd avea trei ani. Unchiul Liviu era singurul membru bogat al familiei; tatăl Ioanei era profesor de istorie la Liceul de băieți din Tîrgovişte, iar surorile lui rămăseseră în Ardeal şi se măritaseră cea mare cu un notar, cealaltă cu un preot, într-un sat de lîngă Sibiu. Unchiul Liviu studiase ingineria în Germania, apoi se întoarse în țară şi instalase o rafinărie la Cîmpina. Murise destul de tînăr încă, într-un accident şi, după moartea lui, tatăl Ioanei moştenise destul ca să-şi cumpere o vie lîngă Tîrgovişte şi, cîțiva ani în urmă, cînd a fost strămutat la un liceu din Bucureşti, o casă în cartierul Cotroceni. „În ce oraş din lume ți-ar place să trăieşti?" Acesta era jocul la modă la Liceul ,,Regina Maria", în toamna cînd venise Ioana. Celelalte fete răspundeau Paris, Veneția, Napoli, Bombay. „Ulm", răspunse Ioana. „Dar de ce?", o întrebaseră. „La Ulm e cea mai înaltă catedrală din Germania", spusese ea repede. Dar ştia bine că nu pentru asta i-ar fi plăcut să trăiască acolo.

Visul ei, în primele clase de liceu, era să intre în corespondență cu o fată din Ulm, care s-o invite la ea într-o vacanță de vară. De aceea i-a şi plăcut să învețe limba germană. Apoi, într-o zi, l-a cunoscut pe Dan, fratele colegei ei de bancă, Stella Ciuceanu. Erau în clasa a patra de liceu; Dan era într-a şasea şi era poet. Publica versuri în revistele din provincie şi uneori Stella aducea revistele la şcoală şi i le arăta. După ce l-a cunoscut, i se părea adesea că se recunoaşte în fetele acelea suave şi singuratice pe care le cînta Dan. Se recunoştea mai ales într-un poem care începea aşa: „Îți plimbi melancolia în burg vetust, germanic..." „E Ulm!", exclamase ea, şi simțea cum i se bate inima. Voise să-l întrebe cînd s-au reîntîlnit, dar în acea zi Dan i-a vorbit de *Tinerețea Melaniei,* romanul unui tînăr scriitor, Ciru Partenie. „Ce nume

curios, Ciru, spusese Ioana. N-am auzit pînă acum de un asemenea nume, Ciru..." Dar nici *Tinerețea Melaniei* nu semăna cu nimic din tot ce citise ea pînă atunci; un roman simplu şi totuşi straniu, tulburător, obsedant. Ioana se simțea deja îndrăgostită, simțea că numai o dragoste ca în *Tinerețea Melaniei* merită să fie trăită, că numai o femeie ca Melania cunoscuse cu adevărat dragostea. O tulburase mai ales începutul romanului: un tînăr intrase într-o dimineață într-o şcoală primară de fete dintr-un oraş de la Dunăre. „Aş vrea să consult cataloagele de acum optsprezece, nouăsprezece ani, spuse el. Aş vrea să aflu numele unei fete care a învățat aici acum vreo 18, 19 ani. O chema Melania..." Aşa începea romanul. „Nu, eu n-am cunoscut-o, spunea el. Un bun prieten al meu, care e acum bolnav, la Davos, m-a rugat să mă interesez de această fată, Melania. Nu-şi mai aduce aminte numele de familie. Ştie doar c-o cheamă Melania. Nu, eu nu cunosc pe nimeni în oraş. Am sosit azi-dimineață şi de la gară am venit direct aici, la şcoală. Aş vrea să pot pleca cu trenul de seară; e un tren la nouă fără cinci..."

„E un tren la nouă fără cinci", devenise formula obişnuită la ,,Regina Maria" cînd una dintre fete voia să spună că nu mai e nimic de făcut, că e zadarnic să mai spere ceva, că o situație e definitiv hotărîtă. *Rien ne va plus!* Ioana auzise, mai tîrziu, strigînd crupierii la Cazinoul din Sinaia. „Asta înseamnă că e un tren la nouă fără cinci, tradusese ea în gînd, înseamnă că nu mai e nimic de făcut." *Les jeux sont faits!* Sebastian, eroul din *Tinerețea Melaniei,* nu mai putuse niciodată prinde trenul de seară de la nouă fără cinci.

La Sinaia fusese în vara cînd îşi luase bacalaureatul. Ştia, atunci, că-l iubeşte pe Ciru Partenie şi că, în toamna viitoare, se va înscrie la Facultatea de Litere. În acea vară, la Sinaia, doamna Bologa primi cea dintîi cerere în căsătorie pentru Ioana. Era un căpitan medic care voia să-

şi deschidă în toamnă un cabinet medical la Bucureşti. „E mai sănătos aşa, stimată doamnă, îl auzise Ioana de pe verandă. Vîrsta de 17-l8 ani e vîrsta ideală pentru mariaj. Ce nevoie să mai studieze? Că domnişoara nu e fată săracă, să muncească pentru a-şi cîştiga viața. Eu dacă îmi deschid un cabinet medical în Cotroceni, îmi am clientela asigurată..." „Domnul căpitan ne jinduieşte casa, spusese în acea seară bătrînul Bologa, zîmbind blajin. Asta l-a făcut să se hotărască aşa de repede. Vrea să-şi deschidă cabinet în Cotroceni..." „Pe mine e inutil să mă întrebați, spusese Ioana. Eu mă înscriu la facultate. Puțin îmi pasă de ce speră domnul căpitan." (Căci medicul spusese, la despărțire: „Eu tot sper că domnişoara Bologa îşi va schimba hotărîrea...") Şi, în gînd, Ioana adăugase: „E un tren la nouă fără cinci..."

Citise şi recitise toate cărțile lui Partenie, şi citea necontenit. La Seminarul de Literatură Română era probabil cea care citise mai mult. Dar era timidă şi îşi găsea anevoie cuvintele cînd trebuia să vorbească nepregătită. Doar cînd îşi pregătea şi scria de acasă lucrările de seminar se simțea sigură pe ea. Şi cînd, după o asemenea lucrare asupra personajelor feminine din opera lui Partenie, asistenul profesorului se ridicase şi începuse s-o critice, Ioana tresărise. Toată interpretarea ei, spunea asistentul, era greşită, pentru că nu ținuse seama de influența lui Hamsun şi Rilke asupra operei lui Partenie. Femeile lui, începînd cu Melania, se resimțeau de lecturile din Hamsun şi Rilke, citiți, bineînțeles, în traduceri franceze, pentru că, aşa cum mărturisise într-un interviu, Partenie nu ştia altă limbă. Dar întreaga lui operă e inspirată de motive germanice...

„Îți plimbi melancolia, în burg vetust, germanic...", îşi amintise atunci Ioana. Cînd, mai tîrziu, l-a cunoscut pe Partenie, l-a întrebat odată care sunt autorii lui favoriți. ,,Sunt atît de mulți, încît nici n-aş putea să ți-i înşir pe toți", răspunsese el. ,,Dar Hamsun şi Rilke?" întrebă din

nou Ioana. ,,Şi ei, şi alţii ca ei, mai mari ca ei”... ,,Ţi-ar place să trăieşti la Ulm?” îl întrebă pe neaşteptate Ioana, privindu-l în ochi. ,,La Ulm?!” se mirase el. ,,Nu-mi spune nimic asta. Ce e la Ulm?”... ,,E cea mai înaltă catedrală din Germania”, vorbise repede Ioana. ,,Dar nu e numai atît. Se pare că e foarte, foarte frumos. Visul meu e să pot ajunge într-o zi la Ulm...” ,,Din fericire”, spusese Partenie zîmbind, ,,ţi-ai ales un vis foarte uşor de izbîndit...”

,,Evident că vom merge întîi la Ulm” , îi spusese Ciru în seara logodnei. Fusese nervos şi prost dispus toată seara. Venea doar a treia oară în casa de la Cotroceni. Prima oară, se adresase pe neaşteptate doamnei Bologa: ,,Aş vrea să vă comunic o veste şi nu îndrăznesc să mă întreb cum o să reacţionaţi. Ioana şi cu mine am hotărît să ne căsătorim. Am venit să vă cerem asentimentul...”

A doua oară fusese invitat la masă. Bătrînul Bologa încerca din cînd în cînd să-i vorbească, dar Ciru îl asculta cîteva clipe absent, clătinînd din cap, apoi se adresa Ioanei. Nimeni n-a ştiut în afară de ei doi că în seara aceea se vor logodi. Aduseseră verighetele, şi puţin timp după venirea lui Ciru au sosit sticlele cu şampanie deja frapată. Atunci le-au spus: ,, Ne logodim!” Doamna Bologa a început să lăcrămeze. Probabil că asta l-a indispus pe Ciru, îşi spunea Ioana, văzîndu-l cum tace, fumînd ţigară de la ţigară, şi-i priveşte pe rînd, fix, aproape cu asprime, ca şi cum s-ar fi trudit să-i recunoască. Au hotărît să facă nunta în şase săptămîni, în preajma vacanţei.

,,Evident că vom merge întîi la Ulm”, repeta din cînd în cînd Partenie. ,,Dar am să te las să vorbeşti numai pe tine. Eu nu ştiu nemţeşte...”

Voiajul de nuntă, cu Ştefan, l-au făcut în Italia. ,,O să mergeţi altă dată la Ulm”, o sfătuise doamna Bologa. ,,Aveţi timp. Sunteţi tineri. O să vă tot plimbaţi, toată viaţa...”

Au ajuns în spatele Catedralei cînd se întunecase de-a binelea. Se zăreau cîteva vitralii luminate. Apropiindu-se,

au auzit amîndoi, ca venite într-o mare taină, foarte uşoare acorduri de orgă.

- Să rămînem, aici, spuse Ştefan. E mai frumos.

- Parcă ar cînta pentru oameni din alt veac, şopti Ioana foarte emoționată. Poate că nici n-ar trebui să ascultăm. Să nu facem vreun păcat...

Ioana, remarcase mai de mult Ştefan, răspundea uneori cu o uimitoare precizie propriilor lui gînduri. Într-adevăr, orga aceea parcă ar fi cîntat pentru oameni din alt veac. „Sper că ai să te opreşti la Nűrnberg", îi spusese Biriş înainte de plecare. ,,Lasă Pădurea Neagră, lasă Ulmul şi Heidelbergul, şi castelele din valea Rinului. Toate astea sunt din alt veac. Dumneata ai nevoie de o baie de istorie contemporană, ca să te trezeşti; du-te la Nűrnberg, du-te la Berlin, să-ți dai seama cu ce sos vom fi mîncați, să priveşti Istoria în marş... Dar, în fond, de ce la Ulm?" îl întrebase el. „E un vis al Ioanei, e un vis al ei din copilărie", spusese Ştefan, şi vrea să i-l împlinesc." Biriş începuse să rîdă. „Ar trebui să te fereşti de visele din copilărie", spuse el. Din noaptea aceea, Biriş nu-l slăbea deloc cu glumele lui apăsate, țărăneşti. *Le chef d'oeuvre inconnu,* numea el tabloul lui Ştefan. Şi i-l descria aşa cum şi-l închipuia el: o pînză acoperită pînă la refuz cu tot felul de culori, în care nu se mai putea distinge nimic. „Doar ochiul dumitale crescut în lumina supranaturală din camera *Sambô* poate descifra în pasta aceea multicoloră miturile pierdute ale copilăriei. Du-te mai bine la Nűrmberg, adăugă Biriş, ca să vezi cum se motorizează miturile în ziua de azi..."

- Mai bine să mergem, şopti din nou Ioana. Să nu facem vreun păcat. La cîțiva paşi, în coasta catedralei, era o berărie. Intrară, şi lui Ştefan îi plăcu de la început; era şi ea din alt veac, cel puțin de pe vremea bunicilor. Ioana se simțea fericită, melancolică şi i se părea că ascultă, povestit de un altul, propriul ei vis. Îl asculta pe Ştefan vorbindu-i despre domnul acela cu mustăți groase, ca ale

kaiserului, şi cu mînecile suflecate, oftînd la răstimpuri în faţa unei halbe de bere.

- Seamănă cu Tăzlăoanu, arendaşul viei noastre de la Rîmnicul Sărat... Începu să-i povestească o întîmplare cu Tăzlăoanu, dar după cîteva minute se opri încruntat. Observă că un tînăr se ridicase de la masa vecină şi se apropia de ei. Figura i se părea oarecum cunoscută, dar nu ştia unde s-o situeze.

- Mă scuzaţi, le spuse. V-am auzit vorbind româneşte şi am chiar impresia că ne-am cunoscut. Anul trecut, în tren, dacă nu mă înşel... Era şi profesorul Antim...

Se prezentă foarte corect. Se numea Ioachim Teodorescu, şi venise pentru studii de arheologie în Germania. Nu mai întîlnise de mult români şi le ceru voie să rămînă pentru o clipă la masa lor. Ştefan îl pofti să se aşeze, ascunzîndu-şi anevoie plictiseala. Ioana îl privea deznădăjduită, parcă l-ar fi implorat să nu se aşeze, să dispară. Îl recunoscuse imediat; era tînărul cu ochii vineţi care-l fixase pe Ştefan în tren, vara trecută, cînd se duceau la Predeal; tînărul cu care vorbise întruna profesorul Antim. Dar Ioachim Teodorescu nu observă nimic şi se aşează foarte încîntat, mulţumindu-le.

- ... Cînd am auzit vorbindu-se româneşte, le spuse, m-am întrebat cine-ar putea fi. Aici, la Ulm, nu prea se opresc românii. E un oraş frumos, dar sunt atîtea alte oraşe frumoase în Germania... În fond, ce v-a făcut să vă opriţi aici?...

Auzi ascensorul oprindu-se la etajul lor, paşii lui Băleanu şi foarte vag, cîteva şoapte. Spiridon Vădastra stinse lampa de birou, nu cumva să se vadă lumina pe sub uşă cînd ceilalţi vor intra, şi în vîrful picioarelor se apropie de perete. Nu se înşelase. Locotenentul era însoţit de o femeie. O auzi cum calcă, ţinîndu-şi răsuflarea, şi-l auzi pe el şoptind: „Stai să aprind lumina, să nu te împiedici de ceva". Vădastra rămase mult timp la pîndă

aproape de perete, neştiind ce să facă. I-ar fi fost peste putință să se culce şi, pe de altă parte, nu îndrăznea să aprindă lampa şi să se reapuce de lucru, de teamă să nu atragă atenția celorlalți. În cele din urmă se hotărî să aştepte, pe întuneric. Dar, după vreun ceas, începu să se plictisească. Aprinse lampa şi, călcînd cu toată talpa, ca şi cînd atunci ar fi coborît din pat, ieşi pe coridor îndreptîndu-se spre baie. Trecînd prin fața odăii lui Băleanu, nu auzi nici un glas. Lumina era stinsă. Asta îl derută, pentru că el s-ar fi aşteptat să vadă lumină pe sub uşă, şi atunci i-ar fi strigat: „Ce, nu te-ai culcat încă, boierule?!" Dar aşa, fără pretext, nu avea ce să-i spună, şi se întoarse, călcînd apăsat în papucii de casă. Mai aşteptă cîtva timp, rozîndu-şi enervat unghiile. În cele din urmă se dezbrăcă şi se întinse în pat hotărît să nu adoarmă.

Somnul, totuşi, îl cuprinse după o jumătate de ceas. Nu-şi dădu seama cît dormise, şi se trezi în panică. Privi ceasul cu cadranul fosforescent, pe care-l aşezase lîngă el, pe măsuță; patru fără un sfert. În clipa aceea auzi deschizîndu-se uşa de la odaia locotenentului. Emoționat, se dădu jos din pat şi se apropie de perete. Îi auzi cum trec prin coridor, de data aceasta fără prea mari precauții. Băleanu şoptea ceva femeii, dar oricît se trudi Spiridon nu putu să prindă înțelesul vorbelor. Cînd fu să deschidă uşa de la intrare, Spiridon nu se mai putu reține şi, dîndu-se un pas înapoi, către pat, strigă:

- Cine-i acolo?! Cine e?!

Locotenentul şovăi o clipă, dar cum îl auzi pe Vădastra repetînd întrebarea şi bîjbîind uşa ca să găsească clanța, răspunse:

- Nu te speria. Eu sunt.

- Dar cu cine vorbeai? întrebă Vădastra, neîndrăznind totuşi să apară în pijama.

- Nu vorbeam cu nimeni. Ți s-a părut.

Apoi deschise uşa de la intrare şi trase după el femeia. Cîteva clipe în urmă, Vădastra auzi cum coboară

ascensorul. Crezu că Băleanu s-a dus s-o conducă pînă jos, dar după zece minute de aşteptare lîngă perete îşi dădu seama că s-a păcălit şi se reîntoarse în pat. Îi părea rău acum că nu dăduse buzna pe coridor, ca să-i surprindă. Dezamăgit, îl fură somnul şi nu auzi întoarcerea locotenentului, tîrziu, dimineața.

A doua zi, Băleanu îl căută la el în odaie.

- Te-ai cam speriat azi-noapte, începu el cu un mare zîmbet misterios. Acum pot să-ți spun. Nu te înşelaseşi, nu eram singur; eram cu o femeie.

- Ah! făcu Spiridon, prefăcîndu-se surprins.

- Nu e ce crezi dumneata, se apără Băleanu. Nu e una d-alea, ştii, înțelegi ce vreau să spun. E o femeie măritată. O iubesc de mult. Ca să-ți mărturisesc adevărul, ne iubim... E o dragoste curată, pot spune. Eu aş fi vrut să divorțeze, să se despartă de soțul ei, dar ea amînă mereu. Îi e şi greu, de altfel, căci e de o familie foarte bună şi bărbatul ei e un om bogat. Foarte bogat, pot spune. E în petrol, are şi fabrici. Ea, deşi de familie, nu e bogată. Cu leafa mea de locotenent, înțelegi ?. Poate mai tîrziu...

Se opri brusc, ca şi cum s-ar fi sugrumat de o mare emoție, şi trase prelung din țigară.

- Ei ! felicitările mele! exclamă Vădastra, neştiind ce să spună. Dar cînd ai cunoscut-o?...

- O cunosc mai demult. N-am îndrăznit să-i spun, ştii, că o iubesc. Veneam deseori pe la ei prin casă, mai ales că bărbatul ei e mai tot timpul la Ploieşti sau la Cîmpina, dar nu-i spuneam. Voiam să văd întîi dacă şi ea are față de mine aceleaşi sentimente. Numai după ce am înțeles, după privirile ei şi după cuvintele pe care mi le adresa, că şi ea mă iubeşte, atunci i-am spus... Şi atunci mi-a spus şi ea... Şi ştii, am convins-o să vină la mine, cînd bărbatu-su e la treburile lui... E mai sigur aşa...

- De mine ştie ceva? întrebă Spiridon emoționat deodată.

- Cum să nu! I-am spus tot, de la început. Cine eşti, ce

capacitate, mă rog, i-am vorbit aşa, ca despre un prieten...

- Îți mulțumesc foarte mult, făcu Spiridon umezindu-şi buzele. Cred că şi-a făcut o părere bună despre mine. I-ai spus ce relații am, în ce familii bune mă învîrtesc, şi preocupările mele intelectuale?...

Locotenentul, încîntat că discuția nu se mai poartă asupra vizitei din noaptea trecută, destăinui lui Spiridon tot ce spusese despre el, încă din timpul cînd nu-şi mărturisise dragostea; cum Vădastra este un om care vede lumea altfel decît restul oamenilor, avînd preocupări deosebite, şi o vastă cultură; ce putere de muncă are el, putînd face atîtea lucruri: avocatură, filosofie, politică...

- I-ai spus asta? şopti înfrigurat Spiridon. Şi ea ce zicea?

- Te cunoaşte acum cum nici prin gînd nu-ți trece, făcu locotenentul cu hotărîre. Dacă-ți spun că am vorbit mereu de dumneata...

- Da, dar nici nu ştie cum arăt la față, îl întrerupse Spiridon cu un uşor regret în glas.

- Are să te întîlnească într-o zi. Mai tîrziu, căci acum se jenează... Ştii, nu-i convine să se afle că mă iubeşte şi vine noaptea la mine.

- E frumoasă? întrebă Spiridon.

Locotenentul îl privi cu seriozitate, lung, apoi plecă ochii în jos, ca pentru sine:

- E cea mai frumoasă femeie din Bucureşti! Vădastra nu se putu reține să nu ofteze, copleşit.

- Bravo ! te felicit din inimă!

Băleanu, totuşi, părea preocupat. Aprinse o țigară silindu-se să-şi regăsească zîmbetul. Spiridon îl privea cu o mare intensitate.

- Asta e că, deşi ne iubim, totuşi e un adulter, un păcat, vorbi cu gravitate locotenentul.

- Ce-are a face ?! îl întrerupse nervos Spiridon. Cine se mai gîndeşte în zilele noastre la asemenea prostii?... Dacă bărbatu-su o neglijează...

- Evident că o neglijează, spuse Băleanu, dar aşa e viaţa lui, tot pe la Cîmpina, pe la Ploieşti, prin străinătate... Nu se poate cîştiga o avere de aproape o sută de milioane stînd mereu acasă...

- Cît spui că are?! strigă Vădastra sărind de pe scaun. O sută de milioane?...

- Poate atîta n-o avea el, dar pe aproape. Are nu ştiu cîte terenuri la Cîmpina, care abia acum încep să fie exploatate; plus acţiuni, plus consiliile de administraţie la nu ştiu cîte societăţi...

- O sută de milioane!... repetă în neştire Vădastra. Auzi, domnule, o sută de milioane!...

Se simţi deodată năpădit de ură şi începu să se plimbe agitat prin cameră.

- Cum e posibil ca un om oarecare să aibă o sută de milioane? exclamă el indignat.

- Nu e un oarecare, îl apără Băleanu cu seriozitate. E un om priceput, şi apoi a avut noroc cu un unchi al lui, care a cumpărat înainte de război terenurile şi le-a lăsat moştenire, şi apoi, munceşte de dimineaţă pînă seara...

- Dar cîţi alţii nu muncesc, şi cu ce se aleg? îl întrerupse Spiridon. Şi oameni capabili, care au un ideal în viaţă, nu aşa simpli milionari... Ce face el cu atîţia bani? La ce-i folosesc milioanele?... Să am eu, domnule, banii lui, cîte nu aş face?!

- Nu e aşa de uşor pe cît îţi închipui, spuse Băleanu. Trebuie să te ocupi de milioane, căci nici ele nu-ţi vin singure. Şi pe urmă, să nu crezi că un om atît de bogat trăieşte mai bine ca noi. Are mai multe griji ca noi, şi din banii lui trăiesc şi alţii pe de lături. Sunt fel de fel de societăţi de binefacere, şi aşezăminte şi mai ştiu eu ce, care vin mereu şi cer subvenţii...

- Ce-nseamnă societăţi de binefacere? exclamă exasperat Spiridon. Un pretext, ca să nu spui că nu vrei să ajuţi pe alţii. Eu, de pildă, dacă m-aş duce la el şi i-aş spune planurile mele, crezi că mi-ar da zece, cincisprezece

milioane?...

- Cam mult, zîmbi locotenentul. Am auzit că dă burse unor studenți din satele unde sunt terenurile lui, dar sume mici.

- Cred şi eu! Pomană de cîteva mii de lei pe lună. Dar pentru o operă mare n-ar găsi bani, pentru un om capabil, cu planuri îndrăznețe... Ei, dar lasă, adăugă el după o scurtă tăcere, poate că se întoarce roata, odată şi odată! Oi găsi şi eu odată bani, să-mi pun în aplicare planurile mele. Şi am să le arăt eu atunci dumnealor, am să-i învăț eu minte pe toți. Nu-i nimic: am aşteptat şi mai aştept. Dar într-o zi are să vină şi vremea mea. Atunci ai să-i vezi pe toți plecîndu-se în fața mea, oferindu-mi milioane pentru ca să-i iert. Dar n-am să iert pe nici unul. Pe nici unul!... Auzi, domnule, o sută de milioane! Şi eu dacă le-aş cere cincizeci, şaizeci de milioane, ar spune că sunt nebun. Şi ce lucruri mari n-aş face eu cu banii ăia. *Lucruri mari,* unice, de care s-ar vorbi în toată lumea, nu aşa, sonde şi rafinării...

Se opri deodată, extenuat, şi cu o nesfîrşită durere în suflet. Omul acesta de lîngă el cunoaşte un milionar, stăpînul unei averi de o sută de milioane, şi în loc să i-l prezinte, să încerce să-l convingă de valoarea lui, să se roage de milionar ca să-l ajute împrumutîndu-l cu o sumă importantă - omul acesta, aşa-zis prietenul lui, se mulțumeşte cu o intrigă amoroasă care-l va duce, fatal, la ruperea relațiilor cu milionarul... Nimeni nu vrea să-l ajute; dimpotrivă, dacă ar putea, i-ar pune piedici, numai şi numai să nu se distingă, să nu-şi realizeze planurile. Ca domnul Protopopescu, de pildă.... Dar lasă, nu-i nimic...

- Nu-i nimic, reluă el cu o voce scăzută şi gravă, privind în pămînt. O să vină odată şi vremea mea. Şi atunci am să ştiu cui să-i mulțumesc şi pe cine să mă răzbun... În timp ce alții se lăfăiesc în milioane, unul ca mine, ridicat prin muncă şi voință, trebuie să fac apel în străinătate ca să fiu înțeles şi ajutat...

Îi păru rău, cîteva clipe în urmă, că şi-a trădat, deşi numai în parte, taina cea mare. Locotenentul îl asculta cu o mirată curiozitate, dar nu-l întrerupse, nu-i ceru lămuriri.

- Ei, dar n-are nici o importanță! exclamă Spiridon silindu-se să schimbe vorba. Astea sunt chestiuni personale. Îmi pare rău că te-am întrerupt... Şi ziceai că e frumoasă, nu?

Locotenentul dădu din cap gînditor. Se vedea că nu mai are chef de destăinuiri.

- Ei, bravo! îmi pare bine, reîncepu Vădastra căutînd tonul de la început. Asta înțeleg şi eu dragoste; o femeie care să te aprecieze, să-şi dea seama că eşti cineva, un om distins, un caracter, nu un oarecare... O asemenea femeie mi-ar conveni şi mie, o femeie distinsă, care să mă iubească şi să-şi dea seama...

Dar, în acea clipă, îşi aminti că-i mărturisise locotenentului, de nenumărate ori, aventurile sale cu femei din înalta societate, şi că regretul cu care vorbea acum l-ar pune într-o lumină defavorabilă. Se reculese, însă, şi continuă cu glas mai potolit:

- Nu-i vorbă, am întîlnit şi eu destule femei distinse în viața mea... Mai ales una dintre ele, o femeie extraordinară, de care ți-am vorbit că a fost şi pe aici... Mă iubea şi pot spune că mă iubeşte încă, mă iubeşte chiar foarte mult. Nu pentru că aş fi frumos, sau alte chestii din astea; ci mă iubeşte pentru personalitatea mea, în sfîrşit, pentru ce am eu deosebit de ceilalți, pentru caracterul meu... E adevărat, ea este o femeie care mă înțelege. Îşi dă seama că sunt cineva. Dar oricum, nu-mi place viața pe care a trăit-o înainte de a mă cunoaşte pe mine. Este foarte bogată şi de-o familie foarte bună, poate cea mai hună familie din România, şi m-a rugat, m-a implorat chiar, să devină soția mea. Dar n-am vrut eu. O căsătorie e un lucru serios. În cazul meu vreau să spun. Nu sunt un oarecare, să mă însor pentru bani sau din dragoste. Eu

vreau ca soția mea să ştie cine sunt, şi să nu se mai fi uitat în viața ei la altcineva. Din cauza asta n-am vrut s-o iau de nevastă. Nu-mi plăcea viața pe care a dus-o pînă m-a cunoscut pe mine...

Locotenentul îl asculta pe gînduri. După cîtva timp, îşi dete seama că ar fi trebuit de mult să plece, şi se ridică, încurcat, neştiind ce cuvînt să spună la despărțire.

- O să-ți vie greu să mă recunoşti, ai să vezi! îi repeta el cu însuflețire. Nu insista, căci nu-ți pot spune nimic, ai să vezi mîine. Dar să fii exactă, să nu mă faci s-aştept, căci n-am să pot aştepta, ai să înțelegi mîine seară de ce...

Aveau întîlnire la nouă jumătate seara, la colțul şoselei Bonaparte. Cu un ceas mai înainte, Vădastra expedie ordonanța la cinematograf, spunîndu-i că n-are voie să se întoarcă acasă înainte de miezul nopții. Rămas singur, intră în odaia lui Băleanu şi se îndreptă către dulapul cu haine. Avu o uşoară emoție cînd, trăgînd mînerul uşii, i se păru că e închisă. Era numai înțepenită şi îşi notă mental acest amănunt pentru a înțepeni şi el uşa dulapului, cînd va aduce înapoi uniforma. Apoi, cu hainele în brațe, trecu în odaia lui şi se îmbrăcă fluierînd. Nu se privi în oglindă, în tot acest timp, pentru că îşi scosese monoclul şi nu-i plăcea să se vadă fără el; mai ales la lumina lămpii, ochiul de sticlă scînteia nefiresc, lăsînd impresia că celălalt, cel sănătos, e un ochi stins, fără viață. Cînd sfîrşi de îmbrăcat, se apropie de oglindă, îşi fixă cu meticulozitate monoclul şi, luînd poziția de drepți, salută. Cum era fără chipiu, palma i se lipi de tîmplă şi gestul acesta i se păru straniu. Lăsă repede mîna în jos, apropie fața mai mult şi se privi mirat. Era într-adevăr un alt om. Mustața proaspăt potrivită la bărbier înfrumusețea, prin linia ei precisă şi tinerească, obrazul osos, neregulat; monoclul fumuriu aducea o notă neverosimilă în ansamblul liniilor dure şi comune; părul, în seara aceasta, nu mai era atît de lipit de fruntea îngustă, şi deşi îi înălța oarecum figura, şi aşa

destul de prelungă, atenua impresia de morocănoasă seriozitate pe care o lăsa în general Spiridon.

- Locotenentul Vădastra! rosti el solemn urmărindu-şi în oglindă mişcarea buzelor. Locotenent Spiridon Vasilescu-Vădastra, din Roşiori!... Am onoarea să mă prezint, domnule colonel: locotenent Vădastra, din Marele Stat-Major!... Am onoarea să vă salut! Sunt locotenentul Vădastra Spiridon din Regimentul de Escortă Regală!...

Se opri, zîmbindu-şi lung, familiar. Apoi, cu un gest pripit, îşi puse chipiul şi, revenind în faţa oglinzii, luă poziţia de drepţi, salută, cu figura impasibilă, şi strigă:

- Am onoarea să mă prezint Maiestăţii Voastre: sunt locotenentul Vădastra Spiridon, aghiotanul Maiestăţii Voastre! Am onoarea să vă salut! Să trăiţi!... Cine poate, oase roade ! adăugă el pe alt ton, luînd poziţia de repaus.

Dar îşi aminti că nu mai are mult timp pînă la întîlnire, răsuflă adînc, verifică bancnotele în portmoneu şi stinse lumina fără să se mai oprească în faţa oglinzii. Chemă ascensorul şi coborî cu aceeaşi prudenţă. Profită că lumina era stinsă în hol ca să-l străbată repede. Apoi, o dată ajuns în stradă, se îndreptă direct către staţia de taxiuri, neîndrăznind să privească nici în dreapta, nici în stînga. Se sui în primul taxi.

- O iei spre şoseaua Bonaparte!

O zări de departe, aşteptîndu-l, şi făcu semn şoferului să oprească. Plăti, lăsîndu-i 18 lei bacşiş, şi-l salută amical. Cînd se apropie de fată, aceasta nu-l recunoscu la început, deşi avea monoclul negru. Spiridon se propti în faţa ei, serios, şi o salută.

- Am onoarea să vă salut! Ce mai faceţi, domnişoară? Singurică? Am onoarea să mă prezint: sunt locotenentul Dimitrie Cantemir din Marele Stat-Major...

- Vai? strigă fata. Sunteţi ofiţer? De ce nu mi-aţi spus?!

- Ei, eu te-am prevenit că o să-ţi fac o mare surpriză. Şi asta încă nu-i nimic. O să mai vezi şi altele...

Îi luă braţul, cu o sigură stăpînire de sine, şi se îndrep-

tă spre „Moara Roşie", unde plănuise din vreme să ia masa. Un jandarm trecu pe lîngă ei şi îl salută apăsînd cadența. Vădastra îi întoarse salutul cu destulă căldură.

- E un recrut, spuse el. L-am văzut după cum bate talpa.

Se uită la fată cu o expresie de triumf şi îi strînse brațul cu înțeles, zîmbind.

- Dar ştii că te-ai făcut frumoasă de cînd nu te-am mai văzut?! N-am vrut să-ți spun asta ieri, ca nu cumva să-ți pierzi mințile şi să nu mai vii la întîlnire...

- Iar mă iei peste picior! făcu ea provocatoare. Parcă nu vă ştiu eu cum sunteți dumneavoastră, ofițerii...

- Să venim mai bine la fapte, o întrerupse Spiridon. Mie mi s-a făcut foame, şi cunosc pe aici, prin apropiere, o cîrciumă de primul rang, unde venim de obicei, noi, ofițerii de la Statul-Major. Ştii, nouă nu ne place să frecventăm localuri pretențioase şi proaste, unde se îmbulzesc toți mitocanii, şi nu găseşti niciodată masă iar servicul e execrabil. Noi, cînd vrem să petrecem, ne adunăm aici, că e mai izolat, are vin bun, şi putem rămîne de vorbă netulburați. Poate acum o fi adus şi lăutari...

Apropiindu-se, Vădastra fu deodată cuprins de o stranie nelinişte; dacă, din întîmplare, întîlneşte vreun ofițer acolo, şi intră în vorbă cu el, se prezintă, îl întreabă din ce regiment este, şi cîte altele?!... Ar fi fost mai bine să verifice localul. De aceea, odată ajuns în fața cîrciumii, lăsă brațul Marioarei şi scoțîndu-şi monoclul ca să nu atragă prea mult atenția, intră hotărît înăuntru. Nu zări nici o uniformă de ofițer. Patronul îi ieşi înainte cu o figură supusă şi mirată în acelaşi timp.

- Poftiți... avem şi un separeu, către grădină. Poftiți, domnule căpitan. Avem crap pescăresc, specialitate...

Vădastra îl salută şi îi făcu semn, ştrengăreşte, că mai e cu cineva, care-l aşteaptă în stradă. Cînd intră a doua oară, cu Marioara, toți ochii îl întovărăşiră, neîncrezători, pînă ce-i conduse patronul în separeu. Fata călca

ruşinoasă, cu privirile plecate, şi totuşi foarte mîndră.

- Păcat că n-avem şi lăutari, spuse Spiridon aşezîndu-se pe scaun, ar fi fost mai interesant...

Era o cameră simplă, cu două mese şi o fereastră care dădea în grădină. O perdea groasă, cîteva glastre cu flori şi o jumătate de paravan, care stătea rezemat de perete, ar fi astupat, la nevoie, fereastra. Fata observă toate acestea cu linişte şi zîmbi. Curînd rămăseseră singuri, şi se aştepta ca Spiridon să devină mai familiar, dacă nu chiar îndrăzneţ, dar el se mulţumi să-i apuce mîna şi să i-o strîngă, întrebînd-o la ce se gîndeşte. Apoi, în faţa zîmbetului ei încurcat, începu să-i vorbească.

- Zi, îţi era greu să mă recunoşti, cînd m-ai văzut îmbrăcat ofiţer?!... Cred şi eu! Şi dacă ai şti tu ce mai urmează!...

Îşi continuă povestea după obiceiul lui, întrerupt doar de patronul care le aduse ţuicile, coşuleţul cu pîine şi farfuriile pentru peşte. Din cînd în cînd Marioara îl privea mirată, gata să izbucnească în rîs. Nu-şi putea lua ochii după monoclul negru, şi glasul lui serios, monoton, cu coborîri misterioase pe alocuri, începea s-o obosească. Nu înţelegea întotdeauna despre ce era vorba şi uneori nici nu-l mai putea asculta, mulţumindu-se să mănînce. Vădastra îşi sporea volubilitatea cu cît trecea timpul şi cu cît era mai puţin întrerupt. Friptura îl ajută mult în această privinţă, căci fata lupta anevoie s-o taie în bucăţele mărunte şi s-o mănînce, el mulţumindu-se să înghită la răstimpuri, aproape pe nemestecate, cîte o bucăţică. În schimb îşi umplea mereu paharul cu vin şi sifon. Nu-i plăcea să bea, dar în seara asta îşi simţea gîtul şi buzele uscate. Îl exasperau doar desele intrări ale băiatului.

- Nu te mai învîrti, mă, pe aici, că am eu grijă să te chem cînd o fi nevoie, îi spuse în cele din urmă întărîtat.

- O fi crezînd că te dai la mine, şopti Marioara după ce plecă băiatul, şi că d-aia l-ai gonit.

- Ei, de unde mai ştii? făcu Spiridon bine dispus. Eu sunt om al dracului! Nici cînd cu gîndul nu gîndeşti, te pomeneşti prinsă în braţe şi sărutată!...

- Nu mai spune! se miră Marioara.

- Rîzi tu, dar nu mă cunoşti. La cîte fete ca tine le-am sucit eu minţile... Şi se lăudau nevoie mare că aşa şi pe dincolo, înţelegi ce vreau să spun...

Fata izbucni în rîs, însă în acea clipă se deschise uşa şi o figură străină apăru, legănîndu-se. Vădastra întoarse enervat capul, crezînd că a intrat din nou patronul sau băiatul să toarne vin în pahare. Dar simţi cum tot sîngele i se scurge din vine şi rămase împietrit, nevenindu-i parcă să-şi creadă privirilor, în prag şovăia, luptîndu-se cu ameţeala, învăţătorul Gheorghe Vasile. „Tata!", îi trecu atunci prin minte, şi i se păru absurdă simplitatea cu care i se înfăţişa acest gînd. Marioara întoarse şi ea capul, mirată de paloarea şi tăcerea bruscă a lui Spiridon. Omul din prag i se părea cu totul inofensiv, aşa cum se sprijinea zîmbind de clanţă, cu pălăria lui largă apăsată chefliu pe ceafă, cu tunica de învăţător de ţară descheiată, cu pantalonii de dimie murdăriţi. Patronul apăru cîteva clipe în urmă lîngă el, încercă să-l tragă înapoi, şoptindu-i ceva la ureche, dar omul era cu chef şi-şi smulse braţul, făcînd un pas în cameră, scoţîndu-şi pălăria şi salutîndu-l respectuos pe Spiridon.

- E beat! şopti Marioara cu oarecare teamă.

Dar Vădastra nu-şi îngădui să răspundă. Îşi duse mîna la frunte, înghiţi greu, de mai multe ori, apoi apucă paharul din faţă şi-l sorbi. „Tata! M-a prins tata! îi răsuna în minte. Ce mă fac acum?!"

- Văd că masa asta e liberă, vorbi cu greutate învăţătorul, adresîndu-se patronului, care rămăsese încurcat în mijlocul odăii, privind cînd spre Vădastra, cînd spre noul venit. Dacă domnul colonel nu se supără...

„Locotenent! sunt locotenent! îi trecu prin minte; nici nu cunoaşte gradele! Se vede că e afumat!..." Gîndurile

acestea, cît erau de absurde, îl linişteau, şi Spiridon se agăța de ele, încurajîndu-se, repetîndu-le, sporindu-le rezonanța în conştiința lui înspăimîntată.

- ... Sau poate n-o fi colonel, adăugă văzînd că Spiridon nu-i răspunde şi nu se încumetă nici să-l privească. Prea e tînăr ca să fie colonel. Poate o fi maior, ce zici?

- Domnu' Vasile, vă rog! încercă patronul să-l potolească. Poftiți dincolo... Faceți deranj aici...

- Dacă dumnealui nu se supără, continuă învățătorul, şi nici domnişoara, adăugă făcînd încă un pas spre masa lor şi salutînd respectuos, mi-ar face chiar plăcere să stăm împreună.

- ... De altfel, noi plecăm, spuse brusc Vădastra adresîndu-se patronului. Să faci plata, te rog!...

- Ah, mă rog, asta nu! protestă bătrînul apăsînd cuvintele. Asta o pot considera o insultă, şi noi, învățătorii, apostolii neamului, nu ne lăsăm insultați... Nici chiar de ofițeri... Am zis: nici chiar de ofițeri...

- Nu intra în vorbă cu el, că e beat! şopti din nou Marioara.

Vădastra ridică din umeri şi-şi turnă încă un pahar cu vin. Tatăl său îl privi lung, apoi se aşeză pe un scaun de la masa vecină, dar în aşa fel încît să-l poată vedea.

- Mare blestemăție, rosti făcîndu-şi cruce. I-auzi, domnule, ce i-a trecut prin cap!...

Vădastra simți din nou fiorul spaimei sugrumîndu-i răsuflarea şi făcu un mare efort ca să vorbească.

- Aşa cum îți spuneam eu, începu precipitat, nu te poți baza pe oricine... Trebuie însă să-ți faci datoria... Să priveşti drept înainte... Ce contează dacă unii spun aşa şi pe dincolo?...

- Bravo! Asta mi-a plăcut! îl aprobă bătrînul trăgîndu-şi scaunul şi mai aproape de masa lor.

- Domnule, interveni atunci Marioara, ce te-amesteci dumneata în discuția noastră?! Om bătrîn... Ai putea să fii mai serios!

- Mary, nu intra în discuție, o întrerupse nervos Spiridon.

- Cum i-ai zis? se miră bătrînul punînd în glumă palma la ureche şi aplecîndu-şi capul către el. Mary? Ia mai zi o dată!... I-auzi domnule!

- Mă rog, ce te priveşte pe dumneata?! izbucni Marioara. Mai bine vezi în ce hal eşti, că nici nu te poți ține pe picioare!...

Bătrînul îşi trecu mîna uscată pe frunte, clămpăni de mai multe ori limba, apoi oftă adînc, privind cu înțeles pe Spiridon.

- Vezi-ți de treabă că nu te-a întrebat nimeni nimic, continuă Marioara mînioasă.

- Păi, nu-mi văd de treabă? făcu bătrînul parcă trezindu-se din somn. Dacă nici eu n-oi fi om care să-mi văd de treabă, apoi care o mai fi?... Dumneata ştii cine sunt eu, domnişoară?

- Nu ştiu şi nici nu mă interesează!...

- Rău faci că nu ştii , începu sfătos învățătorul , trăgîndu-şi din nou scaunul spre masa lor.

- Ce dracu' face ăla cu nota?! se enervă Spiridon întorcînd capul spre uşă şi începînd să bată cu furculița în farfurie.

- ... Că nici nu ştii, şi nici nu te interesează! continuă celălalt. Rău faci!... Eu nu sunt un oarecine... Să-ți spună dumnealui, că doar ne cunoaştem!...

Patronul intră în clipa aceea cu nota şi, văzîndu-l pe învățător cu scaunul tras între cele două mese, vorbind, nu ştiu ce să facă.

- Plata, domnule, că mă grăbesc! vorbi răstit Vădastra.

- S-avem pardon?! strigă bătrînul ridicîndu-se de pe scaun. Mai e pînă la plată. Să bem întîi un pahar cu domnul căpitan şi cu domnul Ioan.

- Domnu' Vasile, vă rog, de ce nu veniți dumneavoastră dincolo? încercă din nou patronul să-l convingă. Dumnealor sunt grăbiți.

- Taci, mă, din gură şi adu un pahar!... Că dacă nu, fac un scandal!... Privi cu atîta hotărîre spre patron, încît acesta dispăru să aducă paharul.

Vădastra, intimidat, îşi umezea buzele privind fix înaintea lui. Bătrînul trase scaunul din mijlocul odăii şi se aşează la masă.

- Eu, domnişoară, sunt învățător... Am învățat şi eu carte, destulă pentru vremea mea...

- Nu prea se vede! spuse Marioara.

- Nu se vede, domnişoară, pentru că nu mai e, făcu bătrînul izbucnind într-un rîs înecat şi trist. Ştii, vorba aia: este dar s-a isprăvit! şi iar rîse, trecîndu-şi mîna pe față. Păcatele mele, că mă fac copiii de rîs! adăugă mai mult pentru sine. Dar au dreptate, reluă cu un ton hotărît, au dreptate să rîdă de mine. Eu, care l-am cunoscut pe Spiru Haret... Dumneata, domnişoară, ştii cine a fost Spiru Haret, *marele* Spiru Haret? Să-ți spună domnul locotenent... Mă rog, n-am avut onoarea să ne cunoaştem...

- Parcă adineaurea spuneai că-l cunoşti! făcu Marioara, pe care vorba împleticită a învățătorului începea s-o distreze.

- Mi s-a părut, răspunse celălalt. Mi s-a părut că-l cunosc... Seamănă cu o rudă de-a mea, dar ăla nu e ofițer...

Vădastra ascultă ultimele cuvinte răsuflînd mai liniştit. Parcă primejdia trecuse deodată. Ridică măsurat privirea. Patronul tocmai intrase cu un al treilea pahar pe o farfurie, şi văzîndu-i stînd liniştiți de vorbă la aceeaşi masă nu mai aşteptă plata, ci dispăru imediat închizînd uşa în urma lui.

- Bine că s-a învrednicit grecul ăsta să-mi aducă paharul, făcu învățătorul, zîmbind cu poftă şi apucînd sticla de vin. Acuma, domnule locotenent, deşi n-am avut onoarea să ne cunoaştem, îmi dați voie să beau acest pahar pentru sănătatea dumneavoastră şi a domnişoarei!

Să trăiți!... spuse dînd peste cap paharul şi aşezîndu-l cuviincios pe masă.

- Să trăieşti şi dumneata! spuse Marioara ridicînd paharul. Cînd omul se poartă frumos, aşa mai înțeleg şi eu. Dumneata nu bei ?! se adresă lui Spiridon.

- Bea, domnule locotenent, începu bătrînul, te roagă domnişoara, nu se face pentru ca s-o tratezi cu refuz, cum ziceți dumneavoastră pe aici, pe la oraş...

Vădastra zîmbi silit, îşi umplu paharul şi-l răsturnă peste cap cu sete. Bătrînul îl privi minunîndu-se, apoi vru să şi-l umple din nou pe al său, dar sticla se golise.

- Ei, mă... strigă, bătînd cu paharul în masă. O baterie, mă, la gheață! Marioara privi mirată spre Spiridon, dar acesta se mulțumea să-şi sugă buzele, zîmbindu-i din cînd în cînd pe furiş.

- Cum vă spuneam, domnişoară, eu am fost cineva pe vremea mea, reîncepu bătrînul. Nu oricine a dat mîna cu marele bărbat şi apostol, Spiru Haret. Eu mi-am înțeles viața ca o misiune... Ca o foarte spinoasă şi grea misiune... pot zice... dar am avut şi eu necazurile mele... Am şi eu mîndria mea, de om care şi-a înțeles chemarea şi n-a avut nici o răsplată... Uite aici, pe domnul locotenent, dumnealui e martor...

Vădastra tresări şi-şi privi tatăl cu spaimă. „Dacă e afumat să ştii că mă spune şi mă face de rîs!", îi fulgeră gîndul prin minte.

- Dumnealui e martorul suferințelor noastre, ale învățătorilor de la țară, reluă bătrînul cu hotărîre. Căci orice intelectual e un martor al nostru, şi dumnealui e intelectual, poți ca să vezi asta numai privindu-l !... Un intelectual e un om subțire, un om cu carte multă... N-am avut cinstea să-l cunosc pe domnul locotenent, dar de cum am intrat aici mi-am spus în sinea mea: iată, acest ofițer este *cineva,* este un intelectual...

Vădastra privi cu înțeles spre Marioara, apoi apucă paharul pe care tocmai îl umpluse şi îl ridică solemn în

aer.

- Să trăiți! spuse el în general, privindu-i pe amîndoi dintr-o singură sclipire.

- Să trăiți şi voi! spuse bătrînul şi goli paharul dintr-o spornică înghițitură. Deşi n-am avut cinstea să cunosc pe domnul locotenent...

- Ei, iată, că acum îl cunoşti, făcu Marioara.

- Se zice că cunoşti pe cineva atunci cînd ştii cu cine ai onoarea să vorbeşti, cînd ştii, adică, cum se numeşte persoana cu care ai onoarea să vorbeşti...

- Păi, să-ți spun eu, ca să nu mai lungeşti vorba, îl întrerupse fata zîmbind. Pe dumnealui îl cheamă Cantemir şi pe mine Marioara.

- Cum zici că-l cheamă?! Cantemir?! N-o fi chiar Dimitrie Cantemir?!

- Ba chiar aşa! răspunse fata amuzată şi privi spre Spiridon. Bătrînul izbucni într-un rîs zgomotos, care-l făcu să se înece. Îşi duse mîna la gură, cutremurîndu-se multă vreme zguduit de adînci sughițuri. Vădastra împietrise, cu o privire rea şi amenințătoare asupra fetei.

- De ce i-ai spus cum mă cheamă? şopti el sugrumat.

- Dar bine, domnule locotenent, se trezi bătrînul din rîs, ăla a fost om mare! Ăla a fost prinț, domnule, nu de-al nostru, din popor...

- Nu înțeleg ce vreți să spuneți, vorbi nervos Vădastra. Eu sunt din altă familie, nu cea a prințului...

- Asta ar mai fi lipsit! rîse din nou bătrînul, umplîndu-şi paharul. Aşadar, am cinstea să stau la aceeaşi masă cu locotenentul Dimitrie Cantemir...

- Ei, şi ce dacă e?! interveni Marioara din nou pusă pe ceartă. Are nume frumos...

- S-avem iertare, spuse bătrînul cu blîndețe, la vîrsta noastră, cu atîtea necazuri, nu mai ştim nici noi ce vorbim! Noi, ăştia... suntem lepădăturile societății, cum spune marele scriitor Maxim Gorki. Suntem, ca să zic aşa, pleava păcătoşilor... Multe spune omul cînd e amețit. Nu

trebuie să vă supărați... Cine ține seama de ce trăncăneşte un biet învățător de țară!... Timpul nostru a trecut... parcă nici n-ar fi fost!... Uitați-vă acum la mine, asta s-a ales din învățătorul fruntaş Gheorghe Vasile, discipolul marelui Spiru Haret! Un om în afara societății! Dar, de ce mă rog?! De ce un om ca mine, pot spune cineva în vremea mea, fruntaş pe județ, am ajuns acum...?

- Haide să mergem, spuse Spiridon încet dînd să se scoale de la masă.

- Stai, domnule Cantemir, făcu bătrînul apucîndu-i brațul, că nu dau turcii! Stai să mai bei un pahar cu mine că de mult n-am mai băut împreună...

- Nu pot, că am treabă! se apără Spiridon. Şi domnişoara e grăbită...

- Lasă domnişoara în pace, că e de-a noastră, din popor. Vino aici, lîngă mine, să mai stăm de vorbă. Căci cine ştie dacă te voi mai întîlni... Cum merge cu serviciul?!

- Bine, mulțumesc, spuse Vădastra evitînd să-i întîlnească privirile.

- Apoi dacă merge bine, eu zic să mai bem un pahar! şi-şi umplu paharul pînă în vîrf. Ai părinți, frați, surori? îl întrebă el zîmbind.

- Am.

- Să-ți trăiască ! făcu bătrînul ducînd paharul la gură.

- Să dea Dumnezeu ! rosti Vădastra încurcat.

- Ferice de ei ! spuse din nou bătrînul. Să aibă un fecior aşa isteț, şi încă locotenent. Nu oricine poate ajunge locotenent în ziua de azi...

- Da, e adevărat, vorbi întunecîndu-se Vădastra. Dar mie mi-a plăcut demult să mă fac ofițer. De cînd eram mic visam să ajung ofițer. Asta era idealul meu în viață: să port haina de ostaş...

- Ți-ai văzut visul cu ochii, cum se spune, făcu bătrînul.

- Da, dar ce folos! Nu e ce-am visat eu! Asta e aşa ceva trecător. Meseria mea e mai degrabă alta. La Statul-Major

mai merge, dar ofițer de front, nu pot fi... Vezi şi dumneata de ce!...

- Aşa a vrut Dumnezeu, spuse bătrînul cu gravitate.

- Ce e aia: aşa a vrut Dumnezeu?! se încruntă Vădastra. De ce mi-a dat Dumnezeu numai mie asta şi n-a dat-o şi la alții? De ce adică alții să se poată face ofițeri şi eu nu? Ce am făcut eu?! Cu ce sunt eu vinovat?

- Păcatele noastre, ale părinților, spuse bătrînul, întristîndu-se. Aşa e de cînd lumea: te loveşte cînd nu ştii şi-ți dă pe ce nu meriți...

- Dar ce sunt eu să plătesc păcatele altora?! Eu nu mă simt vinovat cu nimic. Eu, de cînd mă ştiu, mi-am făcut întotdeauna datoria şi întotdeauna m-am rugat seara la Dumnezeu cînd eram mic, adăugă Spiridon înecîndu-se. Am fost întîiul la şcoală. Dumneata nu ştii...

- Ba ştiu, făcu bătrînul umplîndu-şi din nou paharul.

- Ce ştii dumneata e prea puțin față de ce-am făcut eu! Dumneata n-ai de unde ştii ce voință am avut eu ca să ajung cine am ajuns. Dar de ce tocmai mie să mi se întîmple asta?! Ca să vină pe urmă alții şi să rîdă de mine! E uşor pentru dumnealor, cînd n-au trecut prin ce-am trecut eu. Cred şi eu că e uşor să rîzi! Dar de făcut, e mai greu! Şi eu, slavă Domnului, am făcut ceva în viață. Eu nu mi-am pierdut timpul, ca atîția alții.

- Ca mine, bunăoară, spuse bătrînul sorbind din pahar.

- Dumneata vei fi avînd motivele dumitale, continuă pe acelaşi ton agitat Vădastra, dar sunt alții care n-au nici un motiv. Şi cu toate astea lor nu li se întîmplă nimic...

- Ei, ce ştiți dumneavoastră! întrerupse Marioara, care nu izbutea să înțeleagă în întregul ei această conversație ciudată. Are dreptate domnul învățător: să mai bem un pahar... Să trăiți!...

- Mai bem paharul ăsta şi apoi mergem! spuse Vădastra umplînd pe rînd paharele.

Neobişnuit cu vinul, simțea o amețeală plăcută şi o

duioasă tristețe, dar în acelaşi timp un imbold necunoscut îl iscodea să vorbească, să se mărturisească. Față de tatăl său se purtase, de cînd începuse să cîştige mai mulți bani şi să-l ajute lunar, ca un străin. Nu-l iubea şi nu-l ura. Parcă nici n-ar fi fost părintele lui. Astă-seară însă, după spaima pe care o trase, după emoția care-l copleşise înțelegînd că tatăl său nu-l va da de gol, simțea față de el o oarecare milă şi chiar afecțiune. Nu voia, totuşi, să mai rămînă, căci nu ştia ce ar mai putea veni.

- Să trăiască armata română! spuse cu un glas emoționat.

- Să trăiască şi armata Română, dar ce-am eu cu ea?! făcu bătrînul cu tristețe. Mai bine să trăiți voi că sunteți aici, în fața mea, şi-mi faceți cinstea să beți cu mine... Să beți cu un nenorocit, un biet învățător de țară, care vine peste voi şi vă strică cheful... Un om pe care nu-l cunoaşteți, continuă el cu o flacără tulbure în ochi, şi care se aşază la masa voastră şi cere să-i dați un pahar cu vin... Cere un pahar de vin înainte de a şti cu cine stă de vorbă...

- Ei, ce-are a face?! încercă să-l liniştească Marioara.

- Ba are! răspunse întunecat bătrînul. Are foarte mult de-a face!... Că n-ai cu cine să bei, cînd nu cunoşti pe nimeni... Intri într-o cîrciumă şi bei cu cine te găseşti... Dar nu sunt ai tăi, nu sunt prietenii tăi... Cum vrei să fie cineva prieten cu un om care nu se mai numără în rîndurile societății?! Un asemenea om nu există. N-are nume. E un bețiv... Lepădăturile societății.

- Ai copii?! întrebă blînd Marioara.

- Am, dar ce folos?! îngînă bătrînul. Este ca şi cum n-aş avea!... Căci se cheamă că nici nu ai copii cînd nu-ți poartă numele...

- Azi s-au schimbat lucrurile, vorbi Vădastra zîmbind nervos. Nu mai interesează numele, interesează oamenii. Vorba e, copiii să fie buni...

- Cum adică, nu interesează numele?! se încruntă

bătrînul. Numele este ce are omul mai sfînt pe pămînt. Numele lui este al lui şi al nimănui alt, în afară de el şi copiii lui. Numai Dumnezeu îi poate schimba numele. Şi dacă-l porţi, se cheamă că porţi numele părinţilor tăi, care ţi-au dat viaţă... Şi părinţii tăi se mîndresc cu tine pentru că le porţi numele.

- Nu te mai necăji degeaba! îl mîngîie Marioara văzînd că bătrînul îşi pierde şirul vorbelor sugrumat de o mare emoţie.

- Cum să nu mă necăjesc, dacă acum se cheamă că nu mai am copii? Şi că sunt, aşa cum mă vedeţi, om la cincizeci şi patru de ani trecuţi, că merg pe cincizeci şi cinci, un om în afara societăţii?!... Eu aş fi putut fi altcineva în viaţa mea, continuă. *Altcineva,* nu acesta care mă vedeţi acum... un om de nimic... o zdreanţă... Ce se cheamă că sunt altceva decît o lepădătură a societăţii?... Cu cine mă-ntîlnesc eu? Cu cine stau eu de vorbă?!... Cu d-ăştia pe care-i vedeţi, prin cîrciumi... În loc să fiu astăzi cineva, să mă mîndresc cu numele pe care-l port, eu şi copiii mei... Gheorghe Vasile, învăţătorul din Dobreşti...

Ultimele cuvinte îi fură înecate de un plîns tăinuit, care-l năpădi încet, încet pînă îi sugrumă vocea. Atunci, nemaiputînd vorbi, bătrînul îşi prinse capul între palme şi rămase aşa, ruşinat parcă de propria lui slăbiciune şi copleşit de tristeţe. Marioara îl privea cu milă. Vădastra ar fi vrut să se scoale, dar nu îndrăznea: se simţea şi el umilit, se simţea mai ales ţintuit de scaunul acela, parcă în aşteptarea unui deznodămînt.

- ... Învăţător... apostol al neamului, oftă adînc bătrînul fără să-şi ridice palmele de pe faţă.

- Haide să mergem! şopti atunci Spiridon făcînd semn fetei. E mai bine aşa, să-l lăsăm singur...

Ridicîndu-se de la masă, Marioara se opri o clipă lîngă bătrîn şi-i puse mîna pe umăr. Învăţătorul continua să ofteze clătinînd încet, într-o mută deznădejde, capul. Vădastra privea încurcat, nehotărîndu-se nici să se

depărteze fără să-i spună vreun cuvînt, nici să-i vorbească. Dar în clipa în care fata deschise uşa bătrînul ridică fruntea.

- Unde vă duceți?! întrebă el cu teamă.

- Du-te tu, că eu vin acum, spuse Spiridon îndemnîndu-şi tovarăşa afară şi închizînd uşa după ea.

- Poate ai nevoie de ceva bani, şopti el apropiindu-se de masă şi scoțîn-du-şi portmoneul.

- Ce să fac cu banii? că am băut destul! în noaptea asta nu mai beau!... Dar tu unde te duci?

Vădastra ar fi vrut să răspundă: acasă, dar îi trecu prin minte că poate tatăl său i-ar putea cere să vină şi el, sau măcar să-i spună unde locuieşte, şi atunci răspunse încurcat:

- Trebuie să conduc pe domnişoara acasă...

- Care domnişoară?! făcu bănuitor bătrînul.

- Aia care a fost aici, Marioara...

- Dar ce-ai tu cu ea?! Cu d-astea umbli tu, în situația ta?... Asta ai ajuns?.. Vădastra, deşi amețit de vin şi înduioşat, pînă mai adineauri, de iubirea părintească, simți cum i se îmbujorează obrajii de umilință.

- Mă priveşte ce fac şi cu cine umblu!... Ce ştii dumneata!... Oi fi avînd şi eu socotelile mele, şopti el repede şi dîrz.

- Mai bine ți-ai vedea de treaba ta şi te-ai alege deputat... Că, uite, feciorul Varzarelui, azi, mîine e deputat şi o să-şi rîdă tot satul de noi...

- Am să-l învăț eu minte şi pe domnul Varzare, scrîşni Spiridon enervat. Vasăzică, dumneata n-ai nevoie de nimic?! Spune-mi, că sunt cam grăbit. Trebuie să mă duc...

- Du-te!... N-am nevoie de nimic!... făcu bătrînul. Şi vezi să nu te prindă îmbrăcat aşa că înfunzi ocna...

- Noapte bună! îi spuse umilit Vădastra îndreptîndu-se spre uşă.

- ... Înfunzi ocna! repetă bătrînul doborît de amărăciu-

ne. Şi ne faci numele de rîs!...

Vădastra părăsise odaia, dar bătrînul continuă multă vreme, vorbind ca pentru sine.

- Ne faci numele de rîs, că atunci o să ştie cum te cheamă şi de unde eşti... Acolo nu mai merge ca pe aici, azi cu un nume, mîine cu altul... Acolo, numele din acte e numele care contează... Numele ălora care te-au făcut... şi te-au închinat... astăzi şi mîine...

IV

Ştefan rămase mult timp la fereastră, privind ninsoarea. De două zile ningea aşa întruna. În lumina gălbuie a felinarului, fulgii cădeau grei, fără grabă, cuprinşi parcă de o scurtă însufleţire la apropierea pămîntului. În cele din urmă, trase storurile, se întoarse în salon şi răsuci butonul de radio. Apoi trecu în odaia de baie. O dată pe an, în ziua de 31 decembrie, Ştefan se bărbierea seara, cît mai tîrziu. Deschise robinetul şi aşteptă cîteva clipe să vină apa fierbinte. Apoi începu să se săpunească, fredonînd. Din salon, pătrundea pînă la el vocea lui Tino Rossi: *Ca-ta-liine... Ca-ta-liine...* Melodia părea şi mai ireală cu rezonanţele ei mediteraneene în acest Bucureşti troienit, amuţit sub ninsoare. *Ca-ta-liine... Ca-ta-liine...*

- Mă urmăreşte, figura Cătălinei, spusese el lui Biriş. Mă tot întreb unde am mai văzut eu ochii aceştia, şi nu reuşesc să-mi amintesc...

- Nu i-ai văzut nicăieri, răspunsese Biriş. Nici ea nu-i poartă decît o dată pe an, la 19 octombrie...

La 19 octombrie, Biriş îl dusese la Dan Bibicescu, actor, regizor şi discipol al lui Gordon Craig. Îi spusese: ,,Vino cu mine, ai să vezi un tip interesant, un tip de ratat interesant. Este şi el preocupat, ca şi dumneata, de problema Timpului". „Eu n-am nimic de-a face cu problema Timpului, ar fi vrut să rectifice Ştefan. De problema Timpului vă ocupaţi dumneavoastră, filosofii. Eu sunt obsedat doar de curgerea Timpului." Dar nu spusese nimic. ,,Este totuşi un om interesant, continuase Biriş. Să te uiţi bine la el, să-l priveşti cînd îţi vorbeşte. Rolurile lui

cele mai bune le joacă în viață, alături de noi, prietenii. Căci pe scenă n-are talent."

- Ah! exclamase Bibicescu, foarte curînd după ce Biriş făcuse prezentările, de ce n-a citit Ciru Partenie pe Shakespeare înainte de a-şi fi scris piesele de teatru!...

Ştefan încercase să-şi ascundă jena surîzînd. Bibicescu îl privise lung, încruntîndu-se. „Sunt sigur că a învățat undeva privirea această pătrunzătoare, îşi spusese Ştefan; este, poate, privirea finală din rolul pe care şi-l pregăteşte acum..."

- Ai ghicit, domnul meu! continuă Bibicescu, fără să-şi desprindă ochii de pe fața lui Ştefan. Mă gîndeam, cînd te-am văzut intrînd: ce păcat că autorii dramatici nu mai citesc pe Shakespeare... Pentru că, probabil, eşti şi dumneata un autor dramatic, ai şi dumneata cîteva piese de teatru în dosare, şi ai insistat pe lîngă Biriş să mă cunoşti pentru ca să-mi pot da părerea asupra operelor dumitale.

- Nu, spuse Ştefan, regăsindu-şi dintr-o dată buna dispoziție. Am venit...

- Îmi dai voie, te rog, că n-am terminat, continuase Bibicescu cu aceeaşi privire pătrunzătoare. Vreau să te anunț că nu citesc nici o piesă a unui debutant înainte de a mă convinge că l-a studiat şi l-a asimilat pe Shakespeare. Uite cazul lui Partenie, pe care-l cunosc bine, şi cu care, fie spus în paranteză, dumneata semeni fiziceşte într-un mod tulburător...

- Nu sunt autor dramatic, îl întrerupse din nou Ştefan. N-am scris în viața mea nimic altceva decît rapoarte economice...

- Cu atît mai bine, continuă Bibicescu. Mie îmi plac oamenii precişi, riguroşi. Dar, ca să revin, şi mă adresez în primul rînd dumitale, spuse el întorcîndu-se brusc, şi tot atît de încruntat, către Biriş, ca să revin la ce mă gîndeam cînd ați intrat: Ce păcat că Ciru Partenie nu l-a citit pe Shakespeare!... Cît talent şi, poate, chiar geniu, pierdut

pentru totdeauna numai pentru că n-a înțeles că o piesă de teatru înseamnă un spectacol care are loc în Timp, într-un Timp concentrat în cîteva destine...

„Este şi el preocupat, ca şi dumneata, de problemele Timpului", îşi amintise Ştefan ascultîndu-l. Bibicescu se ridicase de pe scaun ca săltat de un resort şi începuse să se plimbe prin odaie, cu o mînă în buzunarul vestonului, cu cealaltă rotunjind gesturi scurte, ritmice, prin aer. Vorbea despre Shakespeare. „Geniul lui, spunea, numai *spectacolul* îl revelează pe de-a-ntregul; şi sublinie cu emfază cuvîntul: *spectacol.* Textul lui Shakespeare, ca să ne emoționeze, trebuie *jucat,* adică inserat în Timp, în durata care curge. Shakespeare n-a scris ca să fie citit, pentru emoții poetice solitare; a scris pentru a fi *jucat,* adică pentru a alcătui un *spectacol.* Spectacolul, domnii mei, spectacolul este marea beatitudine supra-temperală care ne este îngăduită..."

Îşi continuă aşa monologul vreo jumătate de ceas, întrerupt doar de scurtele observații ale lui Biriş. Ştefan nu mai scotea nici un cuvînt. Îl văzu apoi îndreptîndu-se dintr-o dată către ei şi întinzîndu-le hotărît, amîndouă mîinile.

- Domnilor, le spuse, am fost foarte încîntat de vizita pe care mi-ați făcut-o. Sper să mai am, cît de curînd, această plăcere. Dar astăzi suntem în 19 octombrie şi se apropie ora, pentru mine, fatală: ora 6 seara. În fiecare an, această zi şi această oră mă terorizează. Un foarte grav eveniment mi-a fost anunțat pentru un 19 octombrie, ora 6 seara. Îl aştept de mulți ani. Îl aştept e un fel de a vorbi; de fapt, mă cutremur să nu se întîmple...

Apoi îi conduse precipitat către intrare şi le deschise uşa cu un oftat.

- Este şase fără cîteva minute, spusese Biriş odată ajunşi în stradă. Să ne mai plimbăm puțin pe aici. Poate mai aflăm ceva... Şi totuşi nu-l pot crede, adăugase el cîteva clipe în urmă. Mi se pare fals, strident, inautentic.

Măcar dacă ar şti să joace bine pe Shakespeare...

Două săptămîni mai tîrziu, Ştefan se dusese să-l vadă jucînd.

- Acesta e! şoptise el aplecîndu-se către Ioana. Prietenul lui Biriş, de care ți-am vorbit.

Bibicescu intrase pe scenă cu un zîmbet amar în colțul buzelor. Curînd, îşi băgă mîna stîngă în buzunar, şi începu să gesticuleze cu dreapta. Ştefan îl vedea parcă mai bine acum din întuneric. Cînd îl întîlnise la 19 octombrie îl lovise figura lui cam lătăreață, brun-gălbuie, cu un nas cărnos, şi cu ochi mari, cenuşii. Acum, pe scenă, i se părea mai puțin vulgar. Tîmplele descoperite de un început de chelie îi dădeau chiar o melancolică noblețe. Dar glasul rămăsese acelaşi: artificial, redus parcă la dicțiune.

-... Dar nu ştie să joace, continuase Biriş. Nu numai pe Shakespeare, dar nu ştie să joace pur şi simplu. Şi ce e mai grav, cred că începe să-şi dea şi el seama că n-are talent... E un ratat care ia conştiință de ratarea lui...

- Mă întreb ce l-o fi făcut să se preocupe de problema Timpului, începu Ştefan cu o nuanță de ironie în glas.

- O fi citit asta undeva, spuse Biriş.

În acea clipă chipul i se lumină deodată, şi ridicînd mîna, făcu semn unei perechi care şovăia parcă pe celălalt trotuar. Un bărbat blond, scurt, aproape gras, cu figura rotundă, zîmbitoare, cordială, şi o femeie tînără, palidă, cu părul despletit lăsat pe umeri, cu privirile mate, fără expresie, se îndreptară spre ei.

- Totul e în regulă ! exclamă bărbatul strîngînd afectuos mîna lui Biriş. S-a aranjat şi de data aceasta. Nu veniți ?! Poate bem o sticlă de vin!...

Şi, întorcîndu-se către femeie, care rămăsese un pas în urma lui, o întrebă:

- Ce spui, Cătălina?!

Femeia încercă să zîmbească. Avea dinții foarte albi şi strălucirea lor îi agrava şi mai mult paloarea.

- Ce să spun? Cum vrei dumneata, coane Mişu...

Ştefan se ţinuse, stingherit, mai departe. Biriş voi să-l prezinte, dar cei doi porniseră deja spre casa lui Bibicescu.

- Să veniţi într-un sfert de ceas, strigase Mişu întorcînd capul. Să veniţi neapărat. Ştiu eu ce vă spun!...

Apoi se depărta, apucînd viguros braţul Cătălinei şi trăgînd-o după el.

- Mă mir că nu-l cunoşti, spuse Biriş. Îl cunoaşte toată lumea. E Mişu Weismann, prietenul şi protectorul intelectualilor. Are mare slăbiciune pentru actori. Îndeosebi pentru Bibicescu. Bibicescu speră să-i facă într-o zi teatrul pe care-l visează el de ani de zile. Un teatru după concepţia lui; adică, de fapt, după a lui Gordon Craig... Şi dacă îi va reuşi marea lui afacere, nu mă îndoiesc că Mişu are să-i facă teatrul... Dar ce-ai rămas aşa visător? întrebă el, zîmbind, întorcîndu-se spre Ştefan.

- Mă urmăreşte figura Cătălinei, spuse Ştefan. Mă tot întreb unde am mai văzut eu ochii aceştia şi nu reuşesc să-mi amintesc...

- Nu i-ai văzut nicăieri. Nici ea nu-i poartă decît o dată pe an, la 19 octombrie. Dacă ai s-o întîlneşti mîine pe Calea Victoriei, n-ai s-o recunoşti. Cătălina e o femeie frumoasă. Şi are un farmec extraordinar... Cred că ai înţeles că e iubita lui Bibicescu ?! întrebă întorcînd brusc capul.

Ştefan se miră puţin de expresia nouă, nelămurită, pe care o întrevăzu în acea clipă în privirile lui.

- Dar ce se întîmplă la 19 octombrie? întrebă din nou Ştefan. Ce se întîmplă la orele 6 seara?!

- Eu cred că nu se întîmplă nimic şi nici nu se va întîmpla vreodată, spuse Biriş. Cătălina a declarat, pur şi simplu, că într-o zi, la un 19 octombrie oarecare, la 6 seara, se va sinucide. Asta e tot.

- Dar de ce exact la 19 octombrie? întrebă Ştefan.

- N-am aflat încă pentru ce, vorbi Biriş îngîndurat, dar

am să aflu eu într-o zi şi am să-ți spun... Cătălina asta e o fată cu adevărat interesantă. Merită să fie cunoscută. Păcat că a căzut aşa de prost, cu Bibicescu...

Cînd, în săptămîna Crăciunului, Ştefan trecuse într-o seară pe la Biriş, doamna Porumbache îl luase deoparte şi-l întrebase, în şoaptă: ,,Ascultă maică, e adevărat că Petrică se ține cu o nepricopsită de actriță, cu una Cătălina?"

Ştefan se grăbise să o liniştească. ,,Nu, nici vorbă, Cătălina e prietena unui actor, a unuia Bibicescu."

,,Asta ştiam şi eu, îl întrerupse doamna Porumbache, dar am aflat că tîrfa aia se ține şi cu Petrică. D-aia nu mai dă pe-acasă serile şi-mi vine tot la unu, două noaptea... Îşi mănîncă tinerețele cu o pîrlită de actriță... Uite unde a ajuns!... Cogeamite profesor să se țină cu una d-alea... Au să-l dea afară şi de la liceu... O să rămînem pe drumuri..."

Şi îşi şterse cu mîneca o lacrimă.

- Eu cred că a trecut sfertul de ceas, vorbi din nou Biriş. Nu vrei să mergem să vedem ce fac?!... Poate mai aflăm ceva...

Ştefan îl lăsă să se ducă singur. Dar nici în acea seară nu află nimic, pentru că, reîntîlnindu-l şi aducînd vorba de Cătălina, Biriş ridicase plictisit din umeri.

- Sunt amîndoi nişte rataţi şi nişte zănatici, se mulțumise el să spună. Nu merită să ne pierdem vremea discutîndu-le ticurile şi superstițiile. Se apropie alegerile. Dumneata nu spui nimic? Nu te interesează ce se petrece în jurul dumitale? Nu te interesează politica? Tot la camera *Sambô* te gîndeşti?!...

Tino Rossi îşi terminase demult cîntecul şi începuse un altul. Ştefan nu-l mai asculta. Închisese uşa de la baie si intrase sub duş. „Ar trebui totuşi să-i dau un semn, se trezi el gîndindu-se. În noaptea asta măcar, ar trebui să-i dau un semn..."

Ioana se îmbrăcase şi-l aştepta, în capul scării, cu

blana pe umeri, să se întoarcă cu o maşină. Începuse să i se facă frig. Ninsoarea parcă se înteţise şi amenința a viforniță. Se mai uită o dată la ceas: unsprezece trecute. Ştefan plecase de aproape o oră. „Numai de-ar găsi maşină, îşi spuse Ioana. Ar fi trebuit, altminteri, să schimbe două tramvaie pînă la Cotroceni."

Anul acesta, ca şi în primul an al căsătoriei, făceau revelionul la bătrînul Bologa. Şi, îşi dădu încă o dată seama Ioana, de revelion, nu se simțea cu adevărat fericită decît în casa de la Cotroceni. Anul trecut, fuseseră la Adela şi Răducu, dar ea rămăsese aproape tot timpul ascunsă în dormitor; nu se simțise bine de la începutul serii. „Trebuie să le dăm măcar satisfacția asta, spusese Ştefan, să te vadă pe tine urîțită, cu o sarcină de şapte luni. Doar pentru asta ne-au invitat. Nu-i putem refuza..." Cu un an înainte, fuseseră la subsecretarul de stat, patronul şi protectorul lui Ştefan. Ioanei i se păruse că soția subsecretarului dansează cam mult cu Ştefan, şi-l păstrează tot timpul aproape de ea, la brațul ei. Pentru întîia oară, Ioana suferise de gelozie. Suferise cu atît mai mult, cu cît Ştefan nici măcar nu băga de seamă că suferă, că e taciturnă, enervată. „Ce ai?! se mulțumise el s-o întrebe punîndu-i mîna pe umeri. Ți-e frig?! Ar trebui să bei un coniac. Şi să dansezi mai mult, ca să te încălzeşti. Dansul următor îl dansăm împreună." Ioana acceptase invitația unui coleg, nădăjduind că Ştefan va înțelege că e supărată pe el. Dar el îi făcu semn cu mîna, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, şi căută cu ochii o parteneră cu care să danseze. „Eu nu ştiu să dansez, spunea întotdeauna, dar dacă aveți curajul să vă abandonați în brațele mele..." Ioana nu înțelegea cum poate fi Ştefan atît de absent, atît de indiferent, chiar. „Ce ai? o întrebă el din nou. Tot ți-e frig? Ar trebui să bei un coniac..." Şi dispăru repede tras de brațul soției subsecretarului.

- Am găsit-o ca prin miracol, spuse Ştefan deschizînd

grăbit uşa. Pierdusem speranța. Fusesem pînă în Calea Victoriei şi mă întorceam să te iau cu tramvaiul, cînd am zărit o maşină care se oprise la a treia casă de noi...

Au ajuns la Cotroceni aproape de miezul nopții, căci maşina înainta greu pe străzile troienite. I-au găsit pe toți aşezați la masă, aşteptîndu-i nerăbdători.

Doamna Bologa trecu repede în bucătărie, urmată de cele două nepoate, ca să aducă sticlele cu şampanie.

- Ei, ce spui?! întrebă, din capul mesei, profesorul Bologa. Ce spui de noul guvern?

Ştefan ridică din umeri şi privi deznădăjduit spre Ioana. De cîteva săptămîni nu auzea decît aceeaşi frază: ,,Ce spui?... Dumneata nu spui nimic?!" îl întrebase poetul din provincie, în pragul cafenelei, cînd, în acea seară din decembrie trecuse să-l întîlnească pe Biriş. ,,Nu spui nimic de rezultatul alegerilor?" Arăta alt om; mai înalt, mai slab, palid, îmbătrînit parcă peste noapte. Nu e bărbierit, înțelese deodată Ştefan. Şi poate nici n-a mîncat la prînz; poate n-o fi avut ce să mănînce. Îl privi cu o adîncă, sinceră simpatie. ,,E grav, continuă înfrigurat poetul. Succesul legionarilor înseamnă un nou succes pentru Hitler. Şi triumful lui Hitler înseamnă moartea noastră spirituală şi poate chiar fizică, moartea tuturor..." „Are dreptate", îşi spuse Ştefan, şi zîmbi. Dar simțea că nu mai poate adăuga nimic. „Refuz să discut, îşi repetase el de mai multe ori în acea seară, la minister; refuz să mai discut rezultatul alegerilor." Ziua întreagă nu făcuse decît asta. La răstimpuri, auzea uşa deschizîndu-se, apoi glasul unui coleg: ,, Viziru, aici erai? Ce spui? Dumneata ce spui?"... Îşi făgădui să nu mai citească ziarele, dar abia ajuns în stradă se îndreptase spre chioşc şi ceruse toate ziarele de seară. Le frunzărise înfrigurat, aproape cu teamă, în dreptul felinarelor. Apoi le strînse pe toate, le zvîrli într-o curte şi porni spre cafenea să-l întîlnească pe Biriş. ,,Nu spui nimic?" îl întrebă din nou poetul văzîndu-l că tace. ,,Am discutat toată ziua, încercă" Ştefan să se

scuze. ,,Nu mai pot. Te rog, iartă-mă, dar nu mai pot !”... Îi fu ruşine, în clipa următoare, de timiditatea lui, şi reveni, cu o anumită provocare în glas. ,,În fond, nu mă pot lăsa posedat de un eveniment, oricît ar fi el de actual şi de catastrofal. Îl discut un ceas, două, încerc să-l înțeleg, mă acomodez sau nu mă acomodez cu el, dar apoi trec mai departe şi mă ocup de altceva. Măcar de atîta libertate să mai profităm cît ni se mai îngăduie: libertatea de a ne alege subiectele de reflecție, de conversație sau de glumă... ” Biriş nu scotea nici un cuvînt; părea absent, preocupat. ,,De aceea am ajuns unde am ajuns, vorbi cu o subită emoție poetul. Pentru că unul ca dumneata şi ca mine refuzăm să discutăm actualitatea politică şi ne refugiem în nori, în poezie, în visătorie...”

- Ce-ai rămas aşa visător?! îl apostrofă Bologa din capul mesei. Uitați-vă la el! Parcă nici n-ar şti pe ce lume se află...

- O fi îndrăgostit! spuse cineva.

Biriş intrase brusc în cafenea. ,,Mă întorc într-o clipă. Am uitat să-i spun ceva lui Bibicescu...” Ştefan rămase stingher, privind fulgii mari care începuseră să cadă. Poetul îşi ridică gulerul macferlanului. ,,Bună seara, îi spuse. S-a făcut tîrziu. Eu trebuie să mai trec pe la gazetă...” Ştefan îl privi cum traversează grăbit drumul, fără pălărie, cu fruntea plecată, cu amîndouă mîinile ascunse în buzunarele macferlanului. Îi părea rău, acum, că nu-l poftise să intre cu el în cafenea, că nu se gîndise să-i ofere ceva, măcar un corn cu o cafea neagră. „E un boem, îi spusese mai demult Biriş, şi e foarte demn; dar e un aristocrat în felul lui..." Biriş întîrzia şi Ştefan intră după el în cafenea. ,,Dar să vedem ce zice Anglia, auzi un glas strident. Că Anglia trebuie să-şi spună şi ea cuvîntul...” La o masă din fundul cafenelei Biriş vorbea enervat cu Bibicescu. Ştefan se îndreptă alene spre ei, silindu-se să nu privească nicăieri. ,,Ar fi trebuit să ne agităm mai mult, auzi pe cineva de la o masă, să luăm

contact cu masele populare, să explicăm oamenilor că fascismul înseamnă război, iar războiul înseamnă ocuparea României. I-am lăsat pe legionari să lucreze, şi aţi văzut ce succes au avut...” Biriş întinse mîna lui Bibicescu. ,,Dar de ce te grăbeşti aşa? se miră Bibicescu. Mai stai puţin că trebuie să vină şi conu' Mişu...” L-au întîlnit pe Weismann lîngă uşă, cînd ieşeau. Avea o nelămurită preocupare în priviri, dar părea tot atît de jovial. ,,Ce ne facem, coane Mişu?!” strigă cineva de la o masă vecină. ,,N-aveţi nici o grijă, exclamă Weismann, are să fie bine!...” Apoi, apropiindu-se de Biriş, îi şopti. ,,Treci dumneata pe-acasă, poate o convingi. Spune-i să vină direct la restaurant. Să nu facă pe nebuna. Am invitat şi pe directorul teatrului...” Ajunşi în stradă, Ştefan se însenină deodată; începuse să ningă cu fulgi mari şi deşi, şi în cîteva minute numai, strada se albise. Înălţă capul şi respiră adînc, împăcat. Biriş umbla tăcut lîngă el, aproape fără să privească unde calcă. ,,Am impresia că am căzut prost, spuse Ştefan. Eşti nervos... Ce s-a întîmplat?!” ,,Cătălina, vorbi Biriş. Iar nu s-a simţit bine astăzi. Era de aşteptat, cu nebunul ăsta de Bibicescu. Noroc de săracul Mişu. Îşi pierde timpul şi renunţă la afacerile lui ca să-i împace...”

- Ei, să trăiţi! ură doamna Bologa ridicîndu-şi cupa cu şampanie şi adresîndu-se pe rînd fiecăruia. Să trăiţi cu toţii!...

- Să trăiţi! spunea Bologa din celălalt capăt al mesei. Anul Nou cu bine şi belşug! În 1938, numai bine pentru toată lumea!...

- Numai bine! repetară cîţiva.

Toţi se ridicară de pe scaune şi începură să se îmbrăţişeze între ei. La mulţi ani ! îşi urau. Să trăieşti! Anul Nou cu noroc şi sănătate!...

- Silvia, se întoarse Bologa către una dintre nepoate, pune fetiţo radioul mai tare, să auzim discursul Regelui... S-a anunţat că se va retransmite de la Palat, explică el lui

Ştefan. Trebuie să-i dea drumul acum, dintr-un moment într-altul...

Începură să mănînce, aşteptînd discursul. Ioana observă că Ştefan nu scoate nici un cuvînt şi ridicîndu-se se apropie de el.

- Ce-i cu tine? îl întrebă ea foarte încet, la ureche. De ce te-ai supărat?! Crezi că e ceva grav?!...

Aşa îl întrebase de nenumărate ori în luna aceea, după ce se comunicaseră rezultatele alegerilor, şi-l vedea întorcîndu-se acasă preocupat, absent, obosit. ,,Crezi că e ceva grav?!" ,,Ar putea fi, răspundea uneori Ştefan. Dar mă exasperează că trebuie să mă gîndesc la asta, să mă gîndesc la ceea ce s-ar putea întîmpla..." Apoi o privea lung, adînc, după obiceiul lui, şi zîmbea. ,,Îți dai şi tu seama ce progrese uimitoare am făcut, cît de departe am ajuns în înțelepciunea mea, dacă nu sunt în stare nici măcar să mă ataşez de evenimente!..." Încerca să rîdă. „Are să-şi amintească iar de Anisie", ghicea Ioana, şi regretă că-l întrebase.

- Nu sunt supărat, şopti Ştefan. Dar cred că ar trebui să cobor să telefonez patronului...

- Şşşt! făcu Bologa. Începe discursul...

Ştefan îl ascultă, ca toți ceilalți, într-o tăcere reculeasă. Dar nu încerca să prindă înțelesul cuvintelor. Nu se mai îndoia acum; taxiul acela pe care-l zărise departe, în ninsoare, la trei case de casa lor, semăna cu maşina Ilenei. Nu-şi dădea seama în ce consta asemănarea, căci maşina pe care şi-o închipuise el, atunci, în noaptea de Sînziene, era cu totul altfel decît taxiul vechi şi înălbit de zăpadă care parcă îl aştepta la trei case de casa lor. Dar emoția pe care o simțise zărindu-l, beatitudinea cu care intrase în el, îi reamintiseră brusc de nălucirea acelei nopți de vară.

- Admirabil! exclamă Bologa. A vorbit admirabil! Ce spuneți, domnilor?! Toți începuseră deodată să discute, să se agite. Se auzeau scaunele, farfuriile, sticlele cu vin pe

care le aduceau nepoatele de la bucătărie.

- Pe mine o să mă iertaţi o clipă, spuse Ştefan ridicîndu-se brusc de la masă. Trebuie să dau un telefon..

- E o berărie mai sus de şcoală, explică doamna Bologa. Numai de-ar mai fi deschisă...

Ioana îl întovărăşi pînă la uşă, îl privi, întristată, cum îşi îmbrăca paltonul.

- Să nu întîrzii, îi spuse deschizîndu-i uşa.

Intrînd în sufragerie, Ileana găsi un grup de invitaţi discutînd înfierbîntat.

- De ce v-aţi ascuns aici? întrebă ea rotindu-şi mirată privirile. Cîţiva, ca şi cînd n-ar fi auzit-o, continuară să discute, gesticulînd.

Îndreptîndu-se încet către colţul cel mai retras al sufrageriei.

- Dar ce s-a întîmplat? făcu din nou Ileana. De ce staţi aici?!

- Se comentează discursul Regelui, explică sfios un tînăr. S-a retransmis adineauri de la Palat...

Ileana tăcu o clipă, enervată, apoi se sili să zîmbească.

- Nici măcar de Revelion nu vă lăsaţi de politică? Nici măcar o dată pe an nu putem scăpa de pacostea asta?!...

Cîţiva rîseră, oarecum în silă. Un colonel cu tîmplele cărunte se apropie de Ileana şi-i sărută galant mîna.

- Bine aţi spus: „pacoste", coniţă!... Din salon, intră un grup de fete tinere.

- Aici v-aţi ascuns?... Şi noi, cu cine vreţi să dansăm?...

- Gata!... s-a terminat discuţia! interveni gazda. Să mai bem o dată pentru Noul An, spuse apropiindu-se de masă cu sticla de şampanie în mînă. Să trăiţi! strigă ridicînd paharul. În 1938, numai bine pentru toată lumea!...

- Să dea Dumnezeu! Numai bine! repetară cîţiva.

- Numai bine! spuse Ileana, înveselită deodată.

- Şi, credeţi-mă pe mine, strigă colonelul, are să fie bine! A vorbit Regele!... Are să fie bine!...

În clipa următoare, o fată îşi arătă capul la uşă.

- Ileana, strigă ea din prag, vino repede. E Bucureştiul la telefon!... Mai repede! strigă ea din nou văzînd că Ileana rămăsese cu paharul de şampanie în mînă, privind-o nedumerită, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă i se făcea o farsă. Ca am cerut şi noi Bucureştiul şi o să pierdem rîndul...

Recunoscu îndată glasul lui Ştefan şi fu atît de emoționată încît se rezemă moale de birou.

- La mulți ani! îl auzi ea repetîndu-i de mai multe ori.

- Dar cum de-ai ştiut că sunt aici! Cum de ai aflat numărul de telefon?

- De la doamna Crețulescu, spuse Ştefan, de la Tante Alice. Am fost s-o văd astă-seară. Adică, venisem să te văd pe tine... Mi s-a făcut dor de tine, adăugă el după o scurtă şovăire.

- Şi mie, spuse Ileana. Îmi pare rău că nu ne-am mai văzut. Voiam să-ți dau o veste...

- Şi eu, o întrerupse Ştefan. Întorcîndu-mă astă-seară de la voi, mi s-a părut că am zărit o maşină care semăna cu maşina aceea... Ştii, maşina care ar fi dispărut...

- Ştiu, spuse Ileana zîmbind trist. Îți mulțumesc că mi-ai telefonat, adăugă ea după o scurtă tăcere. Poate vii să mă vezi într-o zi, după ce mă voi întoarce... Acum te las, căci mai aşteptăm un telefon de la Bucureşti.

- Ce veste voiai să-mi dai? întrebă repede Ştefan.

- M-am răzgîndit, spuse Ileana. Credeam că am să mă logodesc în noaptea asta, dar m-am răzgîndit...

- Bine ai făcut. Am să trec să te văd.

În iarna aceea, Ştefan trecu de mai multe ori prin strada Batiştei, dar n-o găsi pe Ileana. „Nu s-a întors încă, îi spunea doamna Crețulescu. E tot la Iaşi. Mi-a telefonat săptămîna trecută. Mi-a spus că iar s-a răzgîndit, că poate se logodeşte luna asta..."

Gîndul că Ileana s-ar putea logodi, că ar putea fi deja logodită fără ca el să ştie, îl păstra pe Ştefan foarte departe

de tot ce se întîmpla în jurul lui. Schimbarea guvernului, dictatura regală, i se păreau întîmplări oarecare, care nu-l priveau pe el, întîmplări din lumea întreagă. „Nu ştiu ce are de gînd, îi spusese doamna Creţulescu într-o seară din februarie, s-a dus din nou la Zinca." În seara aceea, Ştefan rămase tîrziu în camera lui de hotel. Întorcîndu-se acasă, o găsi pe Ioana aşteptîndu-l înfrigurată. „Poimîine e ziua copilului, îi spuse. Invităm şi prieteni sau numai familia?" Hotărîră să invite numai familia. Ştefan ştia că bătrînul Bologa va discuta toată seara cu Răducu; aveau aceleaşi idei politice. ,,Are să-i lichideze pe legionari, spunea Răducu. Vă spun eu, că-l cunosc bine pe Armand Călinescu". Apoi, întorcîndu-se brusc spre Ştefan: ,,Dar tu de cînd fumezi?" îl întrebă. ,,De cîteva luni, spuse Ştefan." Aprinzîndu-şi ţigara, îşi aminti din nou de Anisie, de maşină, de tabloul pe care nu-l arătase. „Ar fi trebuit să-l distrug chiar în noaptea aceea", îşi spuse. În ultima vreme se simţea din nou ispitit să picteze - dar altfel, altceva.

- Dar mai lăsaţi-o pacostei de politică! exclamase doamna Bologa către miezul nopţii.

Una dintre nepoate, Daria, îl privea necontenit pe Ştefan. „Sunt sigură că e îndrăgostită de el", îşi spuse Ioana, şi simţi cum i se înfierbîntă inima de orgoliu şi de gelozie. Ştefan părea şi mai fermecător, cu un zîmbet uitat pe figură, rezemat de speteaza scaunului, privind nicăieri, lăsîndu-se învăluit în fum. Trecînd pe lîngă el, Ioana se plecă şi-l sărută repede. Daria se îmbujora şi zîmbi. Sărutul acela îi aminti lui Ştefan taxiul din noaptea de revelion; o beatitudine care nu ţinea de firea lucrurilor, care era nutrită de altfel de esenţe, angelice, neînţelese. Ioana plecase să vadă ce face copilul.

- Păcat că nu e şi cuscrul aici, spuse bătrînul Bologa.

Adela, din celălalt capăt al mesei, îi zvîrli o privire scurtă, rea. Bătrînul Viziru, bolnav de gută, se recăsătorise cu cîţiva ani mai înainte cu o bucovineancă tînără, zdravănă, aproape frumoasă, pe care o întîlnise într-o

localitate balneară. „E o țărancă", spusese Adela, şi declarase că nu va accepta niciodată s-o primească în casă. „E infirmieră, spunea Răducu. Omul e bătrîn şi bolnav; şi-a luat pe cineva care să aibă grijă de el. Cine voiai să-l îngrijească?" „Noi, familia, spusese Adela. Doctorița ce păzeşte? Că de cînd a divorțat parcă nici nu mai ştie de noi." Doctorița era sora lor, Sofioara; Ştefan se înțelegea mult mai bine cu ea, dar n-o întîlnea decît rareori deşi, după divorț, se stabilise din nou în Bucureşti. Sofioara făcuse cîțiva ani de medicină; nu-şi terminase studiile pentru că se căsătorise cu un inginer de la Reşița şi părăsise Capitala. Familia toată îi spune doctorița, încă de cînd intrase în facultate. „Doctorița pretinde că Eleonora nu-i nici țărancă nici infirmieră, spunea Ştefan. Tatăl său a fost impiegat la poştă. Sora ei e infirmieră şi prin ea l-a cunoscut pe tata; cînd a avut criza aceea grozavă, acum patru ani..." „Acum patru ani, îşi aminti deodată Ştefan, abia mă însurasem... Ce curios!"

De-abia la începutul lui martie îl chemă, într-o după-amiază, Ileana la telefon. ,,M-am întors, îi spuse. Dacă vrei, vino să mă vezi..." ,,Am să vin chiar acum, vorbi repede Ştefan."

Dar după ce aşează receptorul îşi aminti că în după-amiaza aceea trebuia să-l întîlnească pe Vidrighin, noul director al acordurilor economice, care tocmai se întorsese din străinătate. „L-au rechemat în Centrală pentru că a furat ca în codru, îi spusese secretarul general. N-am putut perfecta nici unul din acordurile pregătite de el. Ar fi însemnat să-i facem plocon încă cinci, şase milioane!... E un mare bandit. Şi nu lucrează singur; lucrează pentru alții, mari şi puternici. Are legături cu Palatul şi protecții în toate partidele. El e întotdeauna acoperit..."

Ştefan făcu numărul Ilenei, dar telefonul era ocupat. Încercă din nou zece minute în urmă, fără rezultat. Atunci se hotărî şi se îndreptă spre biroul directorului vămilor.

- Îmi pare bine că ai venit, îl întîmpină Vidrighin. O să

lucrăm de aici înainte împreună, adăugă poftindu-l cu un gest rotund să ia loc pe scaun.

Era un bărbat gros, nu prea înalt, cu mişcările lente, aproape leneşe, cu ochii cenuşii, fără expresie. Hainele îi luceau la coate şi cămaşa părea purtată, decolorată, fără a fi totuşi murdară. Îl privi, şi un zîmbet îi descoperi o clipă dinții rari, îngălbeniți.

- Cum se face că un băiat inteligent ca dumneata te îngropi aici, în Centrală ? începu Vidrighin aplecîndu-se mult peste birou. Am văzut acordurile cu Belgia şi Olanda. Eşti formidabil, pe onoarea mea!... Şi încă nu te-ai plictisit de țigănia de aici! Aştepți să-ți recunoască cineva meritele?...

Se ridică de la birou şi trecu să se aşeze într-un fotoliu, în fața lui Ştefan.

- Văd că taci, continuă. Asta îmi place. O să ne înțelegem bine!... Eşti însurat, ai copii, ai ceva avere?...

Ştefan îi răspunse corect şi fără chef, ca la un interogatoriu.

- Nu ştiu de ce, îl întrerupse Vidrighin, dar simt o mare simpatie pentru dumneata. Asta mi se întîmplă foarte rar. Oamenii sunt de obicei răi şi neinteresanți. Sau n-ai învățat nici măcar asta pînă la 36 de ani?...

Se ridică din fotoliu şi apropiindu-se de Ştefan, îşi lăsă mîna pe umărul lui.

- Ascultă-mă. Eu îți vreau binele. Îmi faci impresia că trăieşti în nori... Şi dacă ai fi măcar flăcău becher... Dar aşa, cu nevastă şi copil... Dumneata nu-ți dai seama pe ce lume trăim? Nu-ți dai seama ce vine?!

Şi pentru că Ştefan continua să tacă, privindu-l cu acelaşi zîmbet incert pe buze, Vidrighin îl bătu încă o dată pe umăr, ca şi cum ar fi vrut să-l trezească.

- Eu simt prăpădul de la o poştă, aşa cum simte pasărea furtuna. Se apropie focul ăl mare, ascultă-mă pe mine! Praful şi pulberea o să se aleagă de noi!... Şi dumneata zaci aici, în țigănia asta, cu cîteva mii de lei pe

lună!... Cînd ai nevastă şi copil!... Acum e timpul să te pui la adăpost! Şi repede. Căci nici timpul ăsta n-o să mai țină mult!...

- Ce trebuie să fac?! întrebă Ştefan mai mult în glumă.

- Să te aranjezi. Să-ți iei un post în străinătate, cît mai departe de locurile astea, şi să te pui pe strîns parale... Sau nu înțelegi?!

Îl privi cu milă şi cu oarecare dispreț, apoi se clătină un pas înapoi şi se rezemă de birou.

- Poate că într-adevăr nu înțelegi! Cu atît mai rău pentru dumneata! Au să te mături vremurile care vin... Păcat, că-mi eşti simpatic. Şi eşti şi dezghețat. Dar şi bogăția se plăteşte în viață... Mai curînd sau mai tîrziu, dar se plăteşte.

- Nu sunt bogat, spuse Ştefan.

- Nu vorbesc de ce eşti acum, îl întrerupse încruntîndu-se Vidrighin. Vorbesc de ce-au fost părinții dumitale, de ce ai văzut în casa dumitale cînd erai copil... Vrei să-ți spun ce-am văzut eu?! Un ceaun de mămăligă, de multe ori gol - şi o saca. Taică-meu era sacagiu. N-am murit de foame pentru că, pe atunci nu murea nimeni de foame în România. Cînd mai năştea mama un copil, se îndura un vecin şi ne dădea o baniță cu mălai. Odată, cînd s-a născut soră-mea, ne-au dat şi lapte... Asta da, copilărie!...

Oftă adînc şi se aşeză mai comod pe colțul biroului.

- Dar, ce să spun, mi-a prins bine! reluă cu un glas mai potolit. M-a lecuit şi de filosofie şi de idealuri, şi de virtuți. Am înțeles viața din clasa I primară, cînd am văzut că nu puteam lua nici un premiu pentru că eram desculț... Am înțeles şi m-am conformat întocmai...

Izbucni în rîs. Îşi săltă puțin capul şi Ştefan întrezări o sticlire rea, otrăvită,în ochi, care-l îngheță.

- Copiii mei, i-am crescut cu guvernantă, adăugă Vidrighin. Stai puțin să ți-i arăt...

Se căută în portmoneu şi îi întinse fotografia, cu un zîmbet care-i umezea întreaga figură. Ştefan privi

emoționat: doi copii bălai, care rîdeau, pe jumătate goi, răsturnați în nisip, pe o plajă.

- Pe unul îl cheamă Enrico, pe celălalt Theobald. Nu ştiu româneşte şi nici n-o să învețe vreodată. Le interzic!...

Aşteptîndu-l în după amiaza-aceea, Ileana înțelese că din cauza lui cedase lui Tony. Dacă n-ar fi existat Ştefan în viața ei, probabil că pînă la urmă ar fi rezistat lui Tony. Probabil că nici n-ar fi avut timp să-l cunoască mai bine, pentru că n-ar fi petrecut vacanța de Crăciun la Iaşi, ci s-ar fi dus, ca în fiecare an, la Predeal, la ski. Dar se hotărîse să-l uite pe Ştefan, flirtînd şi amuzîndu-se. De aceea acceptase cu atîta bucurie invitația surorilor Melinte, la Iaşi. Tony era vărul lor. Regimentul lui era la Galați, dar venise să petreacă sărbătorile la Iaşi pentru că, aşa cum îi spusese Ilenei din prima seară cînd o cunoscuse, voia să-şi bea tresele în familie: la începutul lui decembrie fusese înaintat căpitan şi avea, acum, trei trese la epoleți. Nu era prea frumos, dar era inteligent, amuzant şi neobosit dansator. A început să flirteze cu Ileana din prima seară, şi tot atunci încercase s-o sărute, dar Ileana i se strecurase repede din brațe. În seara următoare începuse să vorbească despre romanele lui Partenie. Ileana îşi aminti de Ştefan şi-şi pierdu deodată cheful. Se ridică de lîngă el şi se duse să pună o placă la patefon. „Pune, te rog, *J'attendrai...",* o rugă Maria Melinte, dar Ileana se prefăcu că n-auzise, şi alese un tango. Tony se îndreptase spre ea, ca s-o invite la dans; Ileana începuse să fredoneze, legănîndu-se încet. Dar după cîteva măsuri, Maria opri discul, şi pusese *J'attendrai.* Ileana ştia că Maria e îndrăgostită de un student la Politehnică şi ascultînd *J'attendrai* se simțea mai aproape de el. Dar Ilenei îi făcea rău romanța aceea prea tristă; fără să înțeleagă de ce, îi aducea aminte de Ştefan, şi o umilea, pentru că ea se hotărîse să se amuze şi să-l uite pe Ştefan, iar glasul femeii spunea cît e de frumos şi de trist să

aştepți pe bărbatul pe care-l iubeşti. „Dar eu nici măcar nu-l iubesc!", îşi repetase de atîtea ori în iarna aceea Ileana. Se simți, totuşi, umilită şi enervată şi ieşi repede din salon. Cîteva minute în urmă, Maria Melinte intrînd în odaia ei o găsi răsturnată în pat, plîngînd. Maria începu şi ea să plîngă şi-i ceru iertare îmbrățişînd-o. Ileana ghicise că Maria plîngea de dorul iubitului ei, dar asta o linişti parcă şi mai mult, o împacă. În acea seară, Tony, cu un glas uşor voalat de emoție, o întrebă dacă ar vrea să fie soția lui.

Cînd îl văzu intrînd pe Ştefan, Ileana păli puțin şi se apropie de el zîmbind, înălțîndu-şi uşor capul ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie îmbrățişată. Dar Ştefan îi sărută doar mîna şi o ținu apoi mult timp în mîinile lui.

- Nu-ți dai seama cît de bine îmi pare că te văd, spuse el, foarte încet. Ileana simți din nou cum inima începe să i se bată cu putere, apoi parcă tot sîngele i se scurse din vine şi se aşează repede pe canapea. Din fericire, îşi dădu ea seama, Ştefan nu observă nimic. „Este îngrozitor, îşi repeta ea necontenit, este îngrozitor, dar tot pe el îl iubesc..." Aşa îşi spusese şi în noaptea aceea, în odaia lui Tony, foarte tîrziu, cînd simțea că bărbatul de lîngă ea stă să adoarmă. „Mă iubeşti?", o mai întrebase el o dată, cu un efort, aproape adormit. „Cred că da", răspunse încet Ileana. Dar probabil că nu o auzise, căci în clipa următoare Tony adormise şi ei îi fu milă de el, căci era foarte tîrziu şi dansase mult şi băuse multă şampanie. Se hotărîse deodată, pentru că simțea că iar va trebui să amîne logodna şi ştia cît de mult va suferi Tony. „La vară ne cumpărăm maşină, îi spusese el, şi facem voiajul de nuntă în maşină. Urcăm întîi în Transilvania, apoi coborîm pe valea Oltului. Am şi acontat maşina, şi îndată ce încasez partea mea de moştenire de la moş Toader, o cumpărăm..."

- ... E curios cum am recunoscut maşina de departe, îl auzi deodată Ileana pe Ştefan. („Ce mi-o fi spus pînă

acum?", se întrebă ea speriată). Am simțit aceeaşi emoție nelămurită ca şi atunci, cînd te-am zărit. Ningea des, ca o perdea grea de fulgi, şi în penumbra felinarului am zărit spatele maşinii, înfundată în zăpadă... Evident, nu era maşina ta, era un taxi învechit, aproape scos din uz, dar cînd am deschis portiera şi am intrat înăuntru, mi s-a părut din nou că era maşina ta... Nu-ți pot explica de ce... Chiar după ce s-a urcat şi Ioana, stăruia sentimentul acela obscur că, într-un anumit fel, inexplicabil, maşina aceasta fusese cîndva a ta...

De Ioana îşi amintise îndată ce se hotărîse să amîne logodna, şi poate asta o făcuse să cedeze lui Tony. „El e însurat, eu am să-mi iau un amant, şi toată lumea are să fie mulțumită." Amînase pînă atunci de trei ori logodna. ,, Dar măcar mă iubeşti?" o întrebase, cu deznădejde, Tony. ,,Ce altă dovadă vrei să-ți dau?" îi spusese ea, un ceas mai tîrziu, în camera lui. „Ca soț mi-ar fi intolerabil, dar aş putea prelungi aventura pînă are să ne treacă; lui amorul, şi mie urîtul." Din nefericire, trupul lui Tony nu-i spunea nimic. Era deznădăjduită. Fără să-şi dea seama, tot Tony o liniştise, spunîndu-i, cu regret, şi cu vorba puțin împleticită de şampanie: ,,Dar nu eşti fată mare?!..." Ileana se simțise deodată eliberată de remuşcări, de regrete. ,,Oh! nu, spusese ea, bine dispusă, eu sunt o femeie stricată. De aceea n-am voit să ne logodim, adăugă. Tu trebuie să te însori cu o femeie cinstită..." ,,Dar mă iubeşti?" o întrebase din nou Tony, derutat, simțind cum îl doboară oboseala. ,,Cred că da..."

- ... Crezi într-adevăr? o întrebă Ştefan. (Dar ce Dumnezeu am spus?! se sperie din nou Ileana, şi clătină din cap silindu-se să zîmbească.) Eu nu pot crede. Ar fi prea simplu. Dacă aşteptăm eliberarea prin moarte, n-am cîştigat nimic. Problema este să ne eliberăm din pîntecele balenei, vii fiind, în viață, în Timp, în istorie...

- Dar de ce-ai spus pîntecele balenei? îl întrebă Ileana trezindu-se. Ştefan se ridica de pe scaun şi izbucni într-un

rîs lin, copilăresc.

- E o imagine pe care o folosesc uneori, cînd trăiesc prea mult în economia politică, spuse el apropiindu-se de Ileana. Am impresia, atunci, că mă aflu în stomacul unui cetaceu gigant, care ar acoperi tot pămîntul. Asist, din pîntecele balenei, la îngurgitarea materiilor prime, la digerarea lor, la evacuarea lor, chiar, în produse pentru uzuri secundare... Şi, pierdut aşa în pîntecele balenei, mă rog la Dumnezeu să mă țină în viață întreg, nedigerat de procesele economiei politice, pînă cînd voi scăpa şi voi vedea din nou lumina zilei, afară...

- Dacă spui că balena ta acoperă întreg pămîntul, cum mai poți spera să scapi viu din pîntecele ei?...

Se opri o clipă, apoi plecă ochii, şi adăugă repede:

- Prin moarte, da, înțeleg... Prin moarte, poate ne eliberăm... Ştefan se opri în fața ei şi o privi lung.

- Tocmai asta te întrebam şi eu adineaori: Crezi într-adevăr că numai prin moarte ne putem elibera de Timp şi Istorie?! Atunci, existența omenească n-ar avea nici un sens. Atunci, ne-am afla aici, în viață, în Istorie, din greşeală. Dacă numai moartea ne îngăduie să ieşim din Timp şi din Istorie, nu ieşim, de fapt, nicăieri; regăsim doar neantul...

- Dar de ce-mi spui mie toate acestea?! îl întrebă Ileana cu o subită enervare în glas. De ce-mi vorbeşti despre moarte şi despre neant şi despre pîntecele balenei? Eu sunt femeie. Sunt tînără. Cred chiar că sunt o femeie frumoasă. Mi-ai spus-o şi tu odată, atunci cînd ți se părea că eşti îndrăgostit de mine.

- Şi acum sunt îndrăgostit de tine, vorbi Ştefan liniştit.

Ileana îl privi deznădăjduită. I se păru mai înalt, mai depărtat, aşa cum se oprise în fața ei, cu ochii arzători şi fața foarte palidă, cu un surîs insesizabil în colțul buzelor. Se priviră, aşa, în tăcere, multă vreme.

- Îmi pare rău, atunci, spuse Ileana ridicîndu-se. Cred că am avut pentru tine un anumit sentiment ciudat, de

mare simpatie, pe care nu-l înțelegeam nici eu prea bine, dar pe care l-am fi putut numi, dacă vrei, un început de dragoste. N-aş fi recunoscut-o acum cîteva luni, dar pentru că sentimentul nu mai există, ți-o pot spune acum.

- Aşteptam de mult să-mi spui asta, vorbi Ştefan foarte încet.

- E un fel de declarație postumă, continuă Ileana aprinzîndu-şi o țigară, un fel de proces-verbal de deces. Acum cîteva luni îmi erai foarte simpatic, îmi erai aproape drag. Dar acum nu mă pot uita la tine decît ca la un prieten... Nu cred, de altfel, că asta va aduce vreo schimbare în felul tău de a fi, în purtarea ta. Tot de trei, patru ori pe an o să ne vedem...

- Dar nu te logodeşti, o întrerupse Ştefan.

Ileana îl privi mirată, zîmbi şi lăsă fumul să i se prelingă încet, alene, către tîmple, în păr. Apoi se aşează pe canapea.

- Nu te logodeşti, repetă Ştefan cu acelaşi glas. E un lucru foarte important ce-ți spun. Nu te logodeşti, nu-i aşa?...

- Am să-ți răspund mai tîrziu. Deocamdată, povesteşte-mi ce-ai mai făcut. Vorbeşte-mi despre tine, despre prietenii tăi. Spune-mi ce mai face Biriş...

- Cred că e îndrăgostit de Cătălina, spuse Ştefan.

De Biriş şi Cătălina venise să-i vorbească într-o zi, la minister, Bursuc. Era prima zi de adevărată primăvară din anul acela şi, văzîndu-l intrînd, Ştefan nu-şi putu ascunde un gest de nemulțumire.

- Nu te-a anunțat Petrache că am să trec să te văd? întrebă Bursuc. Ce să te anunțe! exclamă închizînd semnificativ un ochi, că de cînd şi-a pierdut mințile pentru Cătălina, nu mai ştie nici cum îl cheamă. Abia dacă mai dă pe la cafenea, şi asta numai cînd trebuie să-l întîlnească pe Bibicescu...

Se întinse cu tot trupul în fotoliu.

- Dar bine mai stați dumneavoastră, funcționarii

superiori! exclamă admirativ. Fotolii de piele!... Şi toate astea le plătim noi, bieții contribuabili. Vă plătim luxul cu sudoarea frunților noastre... Dar lasă că vine ea, Revoluția. Are să vă mături pe toți. O să lichidăm noi şi statul ăsta, bugetivor... O să vedeți dumneavoastră...

- Dar de cînd eşti şi dumneata revoluționar? îl întrebă Ştefan.

- Eu am fost de totdeauna revoluționar... Păcat că n-ai cu cine să faci revoluția. Sunt toți nişte proşti. Şi cînd nu sunt proşti, sunt laşi!... N-ai cumva vreo țigară?

Ştefan trase un saltar şi-i întinse un pachet de țigări. Bursuc îşi alese una, o aprinse şi băgă liniştit pachetul în buzunar.

- Am auzit că eşti bine cu secretarul general, reluă cu un alt glas. N-ai putea interveni să-mi găsească şi mie ceva, vreo sinecură oarecare?!...

- Dar dumneata eşti licențiat în teologie şi aici este Ministerul Economiei Naționale, exclamă Ştefan.

- Ce-are a face? Dacă e bunăvoință se aranjează. Cînd se forma guvernul, mi-au făgăduit un post de subprefect, dar infami cum sunt toți politicienii, nu s-au ținut de cuvînt. Ce vreți, să mor de foame?! Toată lumea are o slujbă în țara românească. De ce să n-am şi eu?!... Dar, se grăbi să adauge, să ne-nțele-gem bine. Mie nu-mi trebuie slujbă serioasă, cu ore fixe de prezență la birou. Eu n-am timp să vin la birou; am mereu treabă în oraş. În plus, familia mea locuieşte în provincie, şi eu sunt familist; nu-i pot lăsa aşa, trebuie să mă duc să-i văd din cînd în cînd...

Ştefan începu să rîdă.

- Nu, zău, vorbesc serios, reluă Bursuc. Dumneata crezi că glumesc, dar mie nu-mi arde de glumă. Mai am cîțiva poli în buzunar. Şi hotelul nu l-am plătit de nu ştiu cînd... Găseşti-mi o sinecură şi-ți fac o rugăciune pentru odihna sufletului dumitale... Căci te văd cam neodihnit. Ai început să slăbeşti. Arăți prost. Trebuie să se roage cineva pentru dumneata. Eu, ca licențiat *magna cum laude* în

teologie, cunosc rugăciuni infailibile... Ce zici?!

- Imposibil, făcu Ştefan ridicînd din umeri.

Bursuc îl privi pe sub sprîncene, se încruntă o clipă, apoi îşi scoase pachetul din buzunar, îşi aprinse o ţigară şi continuă.

- Bine. Văd că eşti incoruptibil. Ai acest mare viciu antirevoluţionar. Treaba dumitale. Dar te previn că ai s-o păţeşti cu Revoluţia.

- Care revoluţie?! întrebă Ştefan. Că legionarii au să fie în curînd lichidaţi, iar comuniştii aşteaptă să se strîngă o sută, două, ca să se cunoască între ei... De ce revoluţie este, atunci, vorba?

Bursuc îl privi mirat şi duse mîna la gură ca să-şi înece rîsul.

- Mi s-a mai spus mie că eşti naiv, dar nu credeam că eşti chiar în halul ăsta! Şi naivitatea este tot un păcat antirevoluţionar... Păi bine, ce-mi pasă mie cine face Revoluţia?! Important este un singur lucru: să fii cu ea şi nu contra ei...

- De acord. Dar te întreb încă o dată: cine vrei să facă revoluţia?

- Parcă trebuie s-o facă cineva! Asta-mi plăcu! Revoluţia vine şi pleacă. N-o face nimeni. A fost întîi în Rusia, a venit în Italia, în Germania, în Spania... Comunistă, fascistă, reacţionară - vorba e, a venit. Şi are să vină şi la noi. Şi te previn că eu sunt cu Revoluţia, şi deci contra dumitale. Politiceşte, te consider duşmanul meu. Al meu, personal. Pentru că m-ai lezat în interesele mele esenţiale. Eu îţi cer o sinecură de 10-l2 mii de lei pe lună, şi dumneata mi-o refuzi pe motive legale. Ca şi cum legalitatea ar avea vreo importanţă în vremurile pe care le trăim. Dar eşti prin firea dumitale antirevoluţionar. Ascultă-mă pe mine, ai s-o păţeşti!...

- Am avut ghinion, continuă Bursuc după o pauză, că Garda de Fier e condusă de nişte naivi, fără spirit politic. Dacă aş fi fost eu în locul lor, azi eram la putere. Şi

făceam revoluția. Îi lichidam pe toți ceilalți. Lucrul esențial este să-ți lichidezi adversarul. După aceea revoluția se face singură... Dar, cum îți spun, am avut ghinion. Că dacă aş fi văzut că au îndrăzneală şi spirit politic, treceam şi eu cu ei. Am o sumă de prieteni legionari; m-aş fi aranjat. Acum aş fi fost eu în locul dumitale. Şedeam eu la biroul ăsta, şi nu mai eram silit să umblu din cunoscut în cunoscut ca să pun mîna pe cinci sute de lei... À propos, adăugă cu un alt glas, nu poți să-mi împrumuți o mie de lei?!... Spuneam că alerg pentru cinci sute, dar o spuneam din modestie. Adevărul este că alerg pentru o mie de lei. Cinci sute pentru mine - cinci sute pentru ceilalți. Nu-ți pot spune cine. Persoane importante. Deocamdată, ține secretul pentru dumitale...

Luă bancnota, mulțumi şi se îndreptă spre uşă. Dar se întoarse după cîțiva paşi.

- Uitam să-ți spun esențialul, reîncepu. Să nu cumva să crezi că Petrache s-a culcat cu Cătălina. Nu, ferească Dumnezeu! El o iubeşte platonic. E un idealist. Cătălina se culcă cu Bibicescu. Iar pe-alături, cu cine se nimereşte...

Nu zici nimic?! Mi se pare că-ți plăcu şi dumitale, că te văd cam întristat. Dar să nu-ți faci sînge rău; dă-i mai bine un telefon!...

Abia apucase să ridice capacul unei vitrine de sticlă şi să scoată cele dintîi ediții ale poeziilor fraților Văcăreşti, cînd intră slujnica, se apropie de el cu paşi mărunți şi-i spuse:

- Vă caută un domn. Zice că e urgent. Nu vrea să spună cum îl cheamă. Zice că ştiți dumneavoastră...

Ştefan zîmbi. Întocmai aşa se întîmplase şi la prima lui vizită, cu două luni mai înainte. Profesorul Antim nu va apuca nici de data aceasta să-i explice de ce timpul cînd „țara veghea turcită" n-a avut urmaşi. Antim strînse plictisit cele cîteva cărțulii de pe masă şi se duse să le

aşeze în vitrina de sticlă.

Casa lui Iancu Antim se afla la capătul unei stradele din dosul Foişorului de Foc. Era o clădire de pe la 1900, masivă şi destul de urîtă, dar în lumina crudă a după-amiezei de martie, cînd Ştefan venise pentru întîia oară să-l vadă, casa dobîndise o aspră noblețe; părea desprinsă dintr-o stampă. Îi deschise o slujnică tînără, şi-l pofti într-un salon uriaş. Pereții erau acoperiți pînă la refuz de tablouri; într-un colț se aflau cîteva biblioteci cu geam, iar în celalt mai multe vitrine, unele acoperite cu pînze.

- Domnul Profesor se odihneşte, spuse femeia. Dar trebuie să se scoale... Că nu doarme niciodată mai mult de un ceas...

Ştefan privea înmărmurit în jurul lui. Tablourile, mobila veche, pupitrele purtînd infolii deschise, stranele de biserică, scaunele desperecheate pe speteaza cărora atîrnau stofe de culori stinse, patrafire, voaluri de mireasă - alcătuiau laolaltă un amestec straniu de muzeu, magazie şi odaie de fată bătrînă. Cele două mari ferestre, care dădeau spre grădină, îngustate cum erau de perdelele verzi de catifea, nu izbuteau să scalde în lumină toate colțurile acestei încăperi ticsite. Deşi focul ardea încă în soba de teracotă, era mai frig decît afară. Cu mîinile în buzunarul paltonului, Ştefan trecea încet prin fața tablourilor. Erau portrete de boieri bătrîni cu barbă şi caftane, sau de doamne şi domnişoare de la începutul veacului trecut, sau peisaje fără nici un farmec, întunecate, pictate cu neîndemînare.

- Aici te-a adus toanta aia?! auzi deodată glasul lui Antim din pragul uşii. Ai să îngheți! Vino repede dincoace, la căldură!...

Îl introduse într-o încăpere mai mică, dar tot atît de îmbîcsită de vitrine, icoane vechi, stampe, măsuțe încărcate cu brelocuri, mărgeanuri, sidefuri, albume cu desene.

- Nu te uita la nimic! exclamă Antim. Nu privi nici un

obiect înainte de a ți-l explica eu. Căci fiecare din ele trebuie explicat. Tot ce vezi aici sunt urme de pe timpul cînd „țara veghea turcită", cum spune poetul dumnea-voastră. Secolul al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea.

Începu să-i arate stampe, ediții din primii scriitori munteni, mape cu manuscrise şi scrisori.

- Ți-am spus, Văcăreştii sunt marea mea slăbiciune. Îndeosebi Iancu Văcărescu, acela cu *puterea relei soarte şi anii mei cei grămădiți...* Sau nu cunoşti versurile lui Iancu Văcărescu?!

- Nu, mărturisi zîmbind Ştefan.

Antim îl privi scurt, întrebător, apoi ridică din umeri, descurajat.

- Cum are să-ți placă atunci tot ce am adunat eu aici?! Trebuie să te inițiezi întîi... Te-am prevenit, eu am lucruri pe care nu prea le găseşti în casele românilor. Am urmele unui trecut care, nu numai că e mort, ca orice trecut, dar care n-a transmis nimic epocilor care au venit după el. Trecut fără urmaşi; un trecut celibatar, ca şi mine, adăugă clipind din ochi.

După o scurtă bătaie în uşă, slujnica intră, aducînd cafelele. Se apropie de Antim şi îi şopti.

- A venit domnul Nichita. Zice că ştiți dumneavoastră de ce... Antim roşi brusc şi ieşi repede din odaie. Rămas singur, Ştefan simți o nelămurită tristețe strecurîndu-i-se în suflet. „Trecut fără urmaşi!", îşi repetă el. Un Timp care a fost, în care oamenii au iubit şi suferit, ca şi acum, au încercat să scrie într-o anumită limbă şi după anumite gusturi, şi apoi acel Timp a dispărut ca şi cum n-ar fi fost; căci oamenii care au venit după el n-au vrut să țină seama de nimic din tot ce se făcuse în el, de Timpul *cînd țara veghea turcită...* Un Timp celibatar, fără urmaşi...

- Dumneata eşti un om cu noroc, spuse Antim întorcîndu-se în odaie. Dumneata mi-ai adus norocul în casă!

Îşi freca necontenit mîinile. Apoi zări ceaşca de cafea şi

începu să soarbă gînditor.

- Trebuie să-ți explic tot ce-am adunat eu aici, o viață de om, spuse. Dar Ştefan îl ghicea că se gîndeşte necontenit la altceva şi, după ce-şi bău cafeaua, se ridică.

- Să mai vii, îi spuse Antim. Că eşti om cu noroc. Am să-ți spun altă dată de ce. Dar să mă crezi: mi-ai adus norocul în casă!...

- Vreo ediție rară din poeții Văcăreşti?! întrebă Ştefan în prag.

- Le am pe toate! exclamă Antim. E vorba de ceva mult mai important, adăugă mîngîindu-şi barbişonul. Am să-ți spun eu odată. Am să-ți spun, şi poate chiar am să-ți arăt!...

În după-amiaza aceasta de mai, Antim începuse să-i arate primele ediții ale poeților Văcăreşti. Îi amintise de versul lui Iancu Văcărescu: „Velmincinoase boier prea mare! Preț, adevărul, te joci că n-are?" Atunci intrase slujnica: Vă caută un domn...

Antim închisese cu grijă vitrina şi se pregătea să iasă. In prag, dădu cu ochii de Ioachim Teodorescu, şi se lumină. Ştefan nu-l recunoscu imediat; îşi lăsase mustață şi purta ochelari negri de soare.

- Ce-i cu dumneata, boier Ioachime? îl întîmpină jovial Antim. Ce vînt te-aduce de la sciții şi agatîrşii dumitale la *musumeturi şi husmeturi - istoviri cu marafeturi,* cum spune Costache Bălăcescu ?!

Teodorescu şovăi o clipă, îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea transpirată, apoi, aruncînd o privire asupra lui Ştefan, vorbi.

- Am venit să vă cer găzduire cîteva nopți, domnule profesor. Pînă îmi găsesc o altă gazdă, adăugă. Poate găsesc chiar mîine, poimîine...

Iancu Antim îl privi nedumerit.

- Nu cumva eşti şi dumneata urmărit? întrebă cu oarecare teamă în glas.

- Ba da, mărturisi Teodorescu. Dar vă asigur că nu veți

avea nici o neplăcere. Nu voi primi vizita nimănui... Numai să dorm noaptea asta la dumneavoastră şi mîine sunt plecat.

Antim îşi frînse mîinile încurcat.

- Imposibil, dragul meu, spuse. Imposibil! Am o servitoare nouă, o țărancă proastă, şi va umple mahalaua cu zvonuri că sunt gazdă de legionari. Şi atîta îmi trebuie, să vină o percheziție! Uită-te la toate lucrurile astea! Toate hîrtiile şi cărțile astea!... Am auzit că poliția răvăşeşte tot şi ce nu poate citi pe loc încarcă în camioane şi ia cu ea... Şi apoi, zău, dacă aş avea unde să te culc! Dar ia te uită! Numai cărți şi tablouri, şi hîrtii pretutindeni!....

Teodorescu îl privea zîmbind. Îşi puse din nou ochelarii de soare şi se pregăti să plece.

- Stați o clipă, spuse Ştefan. Dacă e vorba de cîteva nopți, vă pot găzdui eu. Am, în afară de apartamentul meu, o cameră de hotel unde mă retrag cîteodată cînd am chef. V-o cedez dumneavoastră...

Iancu Antim era încîntat. Îşi freca mîinile. Stărui să nu plece îndată, să mai rămînă să bea o cafea. Cînd ieşi să anunțe servitoarea, Teodorescu se întoarse brusc către Ştefan.

- Cunoaşteți noua lege, că n-aveți voie să închiriați nici să găzduiți pe cineva dacă nu informați în prealabil poliția?!

Ştefan ridică din umeri.

- O cunosc, spuse.

Un ceas mai tîrziu, Teodorescu se aşează ostenit pe marginea patului.

- Sincer, cîte zile pot rămîne aici? întrebă. Aş putea rămîne pînă luni?

- Fără îndoială, răspunse Ştefan.

- Credeți că ne-a văzut cineva intrînd?... Vreau să spun, altcineva decît portarul hotelului?... Asta e foarte important.

- Cred că nu, spuse la întîmplare Ştefan. Teodorescu

oftă uşurat şi-i ceru voie să se întindă pe pat.

- De altfel, eu am să plec, spuse Ştefan. Aş vrea să ştiu cu ce vă mai pot fi de folos...

Teodorescu îl privi cîtva timp, nehotărît, apoi îl întrebă.

- Aţi putea da un telefon din oraş, la o adresă pe care v-aş indica-o eu?!

- Dacă e o chestiune personală, o fac cu plăcere, răspunse Ştefan, dacă e chestiune politică, nu. Şi asta, nu pentru că politiceşte sunt, aşa cum sunt, adversarul ideilor şi idealurilor dumneavoastră, ci pentru că în lupta pe care o duceţi cu poliţia, eu vreau să rămîn neutru. Aşa cum aş refuza să denunţ pe unul dintre dumneavoastră, tot aşa refuz să sprijin pe unul dintre dumneavoastră.

- Vă înţeleg, spuse Teodorescu. Dar nu ştiu prea bine ce să fac... V-aş fi rugat să înştiinţaţi pe logodnica mea unde mă aflu. Asta e, s-ar putea spune, o chestie personală. Pe de altă parte, logodnica mea împărtăşeşte aceleaşi idealuri politice ca şi mine. În plus, tot ea trebuia să mă anunţe dacă mi-a găsit o nouă gazdă... Vedeţi că lucrurile sunt mai complicate, adăugă zîmbind.

- Ce trebuie să-i spun logodnicei dumitale? întrebă Ştefan.

- Doar atît, dar v-aş ruga să-i repetaţi întocmai: Să se dea la fund. Să vină luni la aceeaşi oră, la locul unde trebuia să ne întîlnim astăzi...

- Bine, spuse Ştefan, pregătindu-se de plecare. Am să repet cuvintele astea întocmai aşa cum le-am auzit. Somn uşor... şi noroc.

Ridicîndu-se să-i întindă mîna, Teodorescu răsturnă o carte de pe măsuţa de noapte, care se afla acolo sub cîteva jurnale şi reviste. Îi privi titlul şi zîmbi. *Encore un instant de bonheur,* de Montherlant.

- Frumos titlu, spuse.

Se vestea o zi caldă de vară şi Spiridon Vădastra se

simți obosit de îndată ce intră în şuvoiul de oameni care se înverşunau, la vremea prînzului, pe Calea Victoriei. Înainta, totuşi, cu pasul dîrz, privind în jurul lui cu o căutătură severă şi distantă.

La Poştă, domnişoara căută cîtva timp, şi pe urmă îi zîmbi, dînd din cap. „ Nimic!!" Nu era pentru întîia oară cînd îi spunea asta şi totuşi lui Spiridon i se păruse că ghiceşte o ascunsă ironie în răspunsul ei. Plecă mai enervat, şi aproape nu mancă deloc în restaurantul unde intrase. La două, se duse la tribunal. Avea, din cînd în cînd, anumite treburi plicticoase de împlinit, dar îi plăcea să-şi piardă timpul pe sălile tribunalului, căci întîlnea cunoscuți şi camarazi şi rămînea de vorbă. Astăzi, însă, nu avea chef de nimic. Strînse cu silă mîinile cîtorva colegi, răspunzînd mahmur la întrebări, ridicînd plictisit din umeri.

Pe la cinci trecu pe la biroul domnului Protopopescu, dar cum intră şi îi întinse mîna îi păru rău că venise. Domnul Protopopescu zîmbea disprețuitor, privindu-l, ceea ce i se întîmpla destul de rar, şi numai atunci cînd se pregătea să-i comunice lucruri neplăcute.

- Te ții de fleacuri, Vădastra! îi spuse trăgînd sertarul biroului şi căutînd, cu acelaşi zîmbet ironic, printre hîrtii. Ți s-a urcat rău de tot la cap!...

- Ce voiți să spuneți, domnule Protopopescu?! făcu Spiridon roşindu-se brusc.

- O să vezi tu îndată... Uite aici, ți-a răspuns Ford, înapoindu-ți aiurelile alea ale tale, cu care voiai să schimbi lumea...

Spiridon simți cum i se scurge sîngele din vine. Un gol cumplit i se căscă în coşul pieptului. Gîtlejul i se uscase, buzele erau albe, arse de răsuflarea prea fierbinte. Privea în neştire plicul atîta timp aşteptat, din care domnul Protopopescu scotea paginile acelea scrise de el cu multe luni înainte şi o foaie de hîrtie groasă cu cîteva rînduri bătute la maşină; fără îndoială, răspunsul lui Ford.

- Uite, asta e, făcu domnul Protopopescu, întinzîndu-i-o. Îți spune că propunerile tale sunt foarte interesante, dar că regretă că nu le poate lua în considerare... Uite, citeşte, dacă pricepi englezeşte, spuse cu acelaşi zîmbet disprețuitor. Că eu nu ştiu englezeşte şi mi-a tradus fata, adăugă în glumă plescăindu-şi limba în cerul gurii.

- Eu nu înțeleg, şopti anevoie Spiridon, nu înțeleg cum v-a parvenit dumneavoastră plicul acesta...

- Ei, bravo! parcă noi ce păzim? De ce avem servicii?!

- Dar plicul îmi era adresat mie, spuse Spiridon cu acelaşi glas stins. Îi dădusem adresa mea la post-restant...

- Păi tocmai d-aia! exclamă domnul Protopopescu înveselit. Eram dator să ştiu şi eu cine-ți scrie din America şi ce-ți spune... Noi ce păzim?!...

Spiridon luă plicul şi-l puse maşinal în buzunar. Doar hîrtia pe care i-o întinsese domnul Protopopescu o păstră încă în mînă, neîndurîndu-se s-o ascundă şi neîndrăznind totuşi s-o citească. Domnul Protopopescu îl privea cu acelaşi zîmbet disprețuitor, trăgînd bine dispus din țigară.

- Stai jos şi citeşte, îi spuse văzînd că Spiridon rămăsese nehotărît în fața biroului. Că după aceea mai avem ceva de vorbă...

Spiridon se aşează pe fotoliu dar, îndată ce-şi opri privirea pe semnătură, tresări şi strigă.

- Nu-i de la Ford! Nu semnează el! Aici scrie P.G. Wood, nu e Ford!...

- Asta mai voiai acum, să mai semneze şi Ford!... Parcă el are timp să citească toate prostiile care-i vin din lumea întreagă!... Ăla de semnează o fi unul dintre secretarii lui.

Vădastra îl asculta cu ochiul furat de semnătura aceea - P.G. Wood - care, o clipă îi redase toate speranțele. Apoi, parcurse în treacăt scrisoarea; cu puțina lui ştiință de limba engleză, înțelese că P.G. Wood îi mulțumeşte în numele Iu H. Ford şi-i înapoiază textul interesantului său memoriu... Domnul Protopopescu avusese dreptate. Copia memoriului pe care o băgase adineaori în buzunar era cel

mai clar răspuns; pe Ford nu-l interesa organizarea şi conducerea opiniei publice mondiale...

- Acum să vorbim serios! spuse domnul Protopopescu stingîndu-şi ţigara în zaţul ceştii cu cafea, după ce îşi aprinsese o nouă ţigară. Vădastra, văd că mănînci banii statului pe degeaba; ba te ţii şi de prostii... Ne compromiţi...

Un nou val de sînge dogorî obrajii lui Spiridon, dar nu îndrăzni să răspundă. Domnul Protopopescu vorbea cu glasul lui de stăpîn, care nu admitea replică, şi care aducea cu sine, mai întotdeauna, veşti rele. Îşi încrucişase braţele pe birou şi, vorbind, parcă ar fi încercat să scape de un gust amar care-i otrăvea gura, într-atît îi erau de crispate fălcile şi de oţărît plescăitul limbii după fiecare cuvînt.

- ... Ne compromiţi! repetă el în silă. Te ţii de prostii, în loc să lucrezi serios... Toate informaţiile aduse de tine sunt nişte prostii. Neinteresante. Poveşti pentru copii. Te plătesc degeaba...

Spiridon ridică fruntea şi întîlni figura plictisită a domnului Protopopescu, cu binecunoscutul lui tic de a-şi clătina mereu capul în timp ce vorbea. Nu mai înţelegea nimic. Presimţea că se va întîmpla ceva rău, dar nu ghicea ce.

- ... Aşa că mai încasezi leafa pe luna aceasta, şi s-a încheiat... Nu mai avem nevoie de serviciile dumitale. Nu interesează.

Spiridon înţelegea anevoie. Îl dau afară? Gîndul i se părea absurd. De cinci ani el făcea necontenit planuri se părăsească serviciul - dar cînd va voi el. Nu-i trecuse nici o clipă prin minte că va fi concediat de domnul Protopopescu. Era cu desăvîrşire absurd. Niciodată nu luase în serios dispoziţiile domnului Protopopescu, şi continua să facă ce făcuse de la început, de cînd în Universitate fusese angajat să informeze despre mişcările studenţeşti; adică, aproape nimic. Se mulţumea să se întîlnească de cîteva ori

pe săptămînă cu domnul Protopopescu, sau alți funcționari ai săi, şi să vorbească despre fel de fel de lucruri, spunînd ce-a auzit, minținд uneori ca să pară bine informat, dar mai ales, vorbind despre sine, despre succesele lui, despre surprizele pe care le va face el, în curînd, tuturor.

- ... Ca să fim bine înțeleşi, încheie domnul Protopopescu. Şi acum o să mă scuzi, am treabă, adăugă ridicîndu-se în picioare.

Spiridon se ridică şi el de pe scaun, dar nu era deloc hotărît să plece.

- ... Nu înțeleg ce vreți să spuneți, începu el emoționat. Eu sunt un om corect şi discret, mi-am făcut întotdeauna datoria. Cred că nu aveți de ce să vă plîngeți... În ceea ce priveşte propunerea pe care am înaintat-o lui Ford, era o chestie personală... Şi mă miră că dumneavoastră, om cu maniere elegante, v-ați pretat la o asemenea... Cum să spun? la o asemenea indelicatețe, ca să-mi confiscați scrisoarea şi s-o citiți deşi mi-era adresată mie...

Domnul Protopopescu îl privea nedumerit, parcă nu şi-ar fi crezut urechilor.

- Mă, tu eşti nebun! spuse el în cele din urmă, încruntîndu-se. Tu eşti nebun serios... Ar trebui să te cauți...

- Aş putea să vă răspund, dar prefer să tac, făcu Spiridon roşind. Îmi place să cred că spuneți asta în glumă, pentru că altminteri aş considera-o o insultă, chiar o insultă gravă. Şi eu nu accept să fiu insultat de nimeni. Chiar de unul dintre superiorii serviciului meu...

- Nu mai faci parte din serviciu, ți-am spus asta deacum un sfert de ceas...

- Dar de ce, mă rog?! se însufleți Spiridon. Am greşit cu ceva? Dimpotrivă, după cîte ştiu eu, am fost întotdeauna creierul acestui serviciu. Doar îi cunosc şi eu pe ceilalți, ştiu cine sunt... Nişte inculți, nişte oameni de nimic... Eu eram singurul om cu personalitate...

- Ce să mai lungim vorba?! făcu domnul Protopopescu

aşezîndu-se pe scaun şi aprinzînd o nouă ţigară. Ordinele se execută. Bună ziua!

- Dumneata crezi că mă poţi concedia aşa ca pe un servitor, după cinci ani de serviciu? strigă Spiridon apropiindu-se înflăcărat de birou. Un om ca mine, care mi-am făcut întotdeauna datoria?!... O să vă pară rău, mai tîrziu! Cînd m-oi apuca şi eu să spun, cui trebuie, despre felul cum se risipesc banii statului!...

- Încerci să mă şantajezi?! întrebă nefiresc de calm domnul Protopopescu, zîmbind dulce.

- Nici un şantaj! continuă Spiridon pe acelaşi ton, este purul adevăr. Parcă eu nu ştiu, eu n-am văzut şi n-am auzit nimic?! Numai că astea am să le spun eu odată cui trebuie...

- Vezi să nu te creadă! rosti domnul Protopopescu dînd drumul unui rotocol de fum. Păi, bine, mă, prostule, tu nu ştii că te pot compromite în 24 de ceasuri, anunţînd că ai fost sau că eşti încă în serviciul meu?! Te zvîrlu ăia din barou de n-apuci să zici cuţu!...

- Lasă că spun eu, am să le spun eu! rostea întruna Spiridon.

Dar ameninţarea domnului Protopopescu lovise just. Simţise deodată cum îi fuge pămîntul de sub picioare, la gîndul că ar putea avea un scandal în barou. Neizbutind să se controleze, istovit de toate loviturile primite în ultima jumătate de ceas, repeta întruna aceleaşi cuvinte, agăţîndu-se de ele cu deznădejde.

- Am să le spun tot ce ştiu! repeta el aiurit, tremurînd.

Domnul Protopopescu îl mai privi o dată cu un strivitor dispreţ, amestecat parcă şi cu oarecare milă, apoi rosti, încet.

- Ieşi afară!...

Spiridon amuţi brusc, îşi trecu palma peste buzele uscate, încercă să zîmbească, dar figura îi era împietrită de ură, de umilinţă, de spaimă. Apoi, cu un gest tremurat, puse în buzunar scrisoarea din America, pe care o ţinuse

pînă atunci în mînă, şi se îndreptă spre uşă.

- O să vă pară rău, o să vedeți! mai şopti el voind să fie amenințător, din prag.

Dar domnul Protopopescu căuta într-unui din sertarele biroului său şi nu-i mai răspunse.

... Într-o zi, cînd va fi el puternic, îl va întîlni pe domnul Protopopescu şi-i va plăti tot ce-i spusese, cu vîrf şi îndesat. El îi va cădea în genunchi, rugîndu-l să-l ierte, dar nu-l va ierta. Şi cînd, plîngînd, bătîndu-se cu pumnii în piept, domnul Protopopescu îi va cuprinde picioarele ca să i le sărute, Spiridon îl va lovi cu pantoful peste obraz, strigîndu-i: „Marş de-aci! Ieşi afară!" Apoi, se va duce să-l viziteze în temniță, în celula de piatră, unde îl va găsi întins pe nişte paie murdare, în lanțuri. „îți mai aduci aminte cînd îmi spuneai că sunt nebun, şi că mă poți nenoroci, dacă ai vrea, în 24 de ore?... Îți mai aduci aminte cum m-ai dat afară?! Ei bine, află că viața dumitale e în mîinile mele. Uite aici, actul de grațiere" - şi-l va rupe în bucățele mici aruncîndu-i-le în obraz. Şi-i va striga, scuipîndu-l. „Marş de-aici!"

Dar ajungînd acasă, şi trezindu-se din visele lui de răzbunare cruntă împotriva domnului, Protopopescu, se simți abătut, fără vlagă, neştiind ce hotărîre să ia. Se lăsă să cadă în fotoliu şi îşi scoase monoclul cu un gest de mare oboseală.

În cele din urmă, făcîndu-se seară, şi neavînd nici un chef de a se mai duce la restaurant să mănînce, simțindu-se tot mai obosit, se hotărî să se culce. Adormi greu, un somn cu febră, întretăiat de coşmaruri din care se trezea tremurînd. Într-una din aceste deşteptări între coşmaruri i se păru că aude uşa de la intrare deschizîndu-se, şi iarăşi bine ştiuții paşi, urmați de şoapte, de un rîs de femeie. Dar, de data asta, nu se mai dădu jos din pat, să pîndească. Se simțea mai liniştit ştiindu-l pe Băleanu, cu prietena lui, într-o cameră vecină, şi se trudi să adoarmă

cît mai repede.

Cînd, a doua zi, apucă ceasul de pe măsuță să vadă ce oră este, auzi aceeaşi paşi de femeie pe coridor şi apoi uşa de la intrare deschisă repede şi ascensorul care începu să urce. Privi mirat ceasul: aproape nouă. Băleanu fără îndoială era de mult la regiment. În altă zi, ar fi sărit imediat să vadă cum arată femeia. Dar, deşi în clipa deşteptării nu avea prezente toate tristele întîmplări din ajun, rămăsese o mohorîtă istovire în întreaga lui ființă, care-l țintuia în pat, nehotărît, fără chef. Se gîndi cîteva clipe la femeia care plecase atît de tîrziu dimineața. Dar îşi aminti repede de încurcăturile lui şi începu să se întrebe cum ar putea ieşi din ele.

Trebuia să se reîntoarcă, serios, la avocatură; dar în avocatură nu-i plăcea decît pledoaria. Restul - adică timpul pierdut în aşteptări nesfîrşite, munca de secretariat, formalitățile, alergăturile pe la judecătorii, copiile după acte şi hotărîri - îl exaspera. „Dacă pierd şi contenciosul?", se întrebă deodată cuprins de panică. Gîndul îl teroriza într-atît încît sări din pat şi începu repede să se îmbrace. Era un contencios în care lucra mai mult de formă, căci se mai aflau încă vreo opt avocați, alte multe secretare, şi numai arareori - trecînd pe la unul din birouri, să vadă ce mai e nou - i se dădea un dosar de studiat sau de pregătit o pledoarie. „Dacă mi-l iau, îşi repeta înspăimîntat Spiridon, am să fac un scandal de are să urle Bucureştiul!" Dar amenințarea nu izbutea să-l liniştească. Îşi închipuia pe domnul Protopopescu ridicînd receptorul şi chemînd placid pe directorul societății. „Să-l dați afară! spunea el clătinînd încet capul şi zîmbind. Să-l dați imediat afară pe Spiridon! Ordinele se execută!..." „Am să fac un scandal!... Îşi repetă mult timp Vădastra, umezindu-şi necontenit buzele uscate, am să fac un scandal!..."

Gîndul i se năzărise în timpul nopții, luptîndu-se cu

insomnia şi cu imaginile dezastrelor care-l aşteptau dacă şi-ar fi pierdut contenciosul. Auzise din nou ascensorul oprindu-se, uşa pe care o deschise Băleanu cu mai puține precauții ca altădată, şi şoaptele lor. Apoi, un ceas mai tîrziu, din nou paşi pe coridor, îndreptîndu-se spre baie; iar cîteva minute în urmă Băleanu cotrobăind în bucătărie, căutînd probabil două pahare. „Bărbatu-su are o sută de milioane şi ea petrece noaptea în apartamentul unui locotenent! îşi spuse Spiridon. Dintr-o sută de milioane, cine nu dă un milion, două? Nici nu se cunoaşte. Îi cîştigă în cîteva zile şi-i pune la loc... Dacă aş şti cum o cheamă..."

Rămăsese cîteva minute cu răsuflarea aproape întretăiată, speriat de simplitatea cu care ar fi putut dobîndi un milion sau două de lei: pîndeşte într-o zi, cînd ea va rămîne în odaia lui Băleanu după plecarea acestuia la regiment, şi-i iese brusc în față. „Nu vă supărați, doamnă, i-ar spune, dar vă rog să treceți cîteva minute în biroul meu. Este în interesul dumneavoastră..." Nu interesează ce va spune ea, cum se va apăra etcetera. Odată ajuns cu ea în birou ar închide uşa şi, apropiindu-se, i-ar vorbi serios. „Puteți crede despre mine orice, stimată doamnă cutare. Eu intenționez însă ca pînă diseară să comunic soțului dumneavoastră unde şi cu cine ați petrecut noaptea aceasta de (să spunem) 15 iunie. Nu ştiu dacă vă convine să afle soțul dumneavoastră, şi prietenii dumneavoastră căci, nu mă sfiesc să v-o spun, voi destăinui flagrantul delict de adulter tuturor cunoscuților dumneavoastră. Nu ştiu, deci, dacă vă convine să se afle cine este amantul dumneavoastră. Plus că ați compromite şi cariera lui Băleanu. El nu va avea de ales decît între a-şi trage un glonte în cap sau a fugi peste graniță. În ceea ce mă priveşte, eu nu mă tem de nimic, pentru că mi-am luat toate măsurile. (Nu e adevărat, dar de unde să ştie ea?!) Există, însă, o soluție pentru dumneavoastră. Cred că amicul meu Băleanu v-a vorbit destul de amănunțit

despre mine şi vă daţi seama că sunt cineva în ţara românească. Doamnă cutare, eu am planuri mari. Din nefericire, nu s-a găsit pînă acum capitalistul care să mă înţeleagă şi să mă ajute. Spun din nefericire, pentru că sunt silit, astfel, să apelez la ajutorul dumneavoastră. Eu am nevoie de circa două milioane de lei, pentru a duce la bun sfîrşit o operă grandioasă, folositoare atît ţării noastre cît şi umanităţii în general. Deşi este un mare secret, v-aş putea spune cu altă ocazie în ce constă această operă grandioasă. Soţul dumneavoastră este foarte bogat, o ştiţi mai bine decît mine. Vă rog, dacă voiţi să nu destăinuiesc nimic asupra legăturii dumneavoastră cu amicul meu, vă rog să-mi puneţi la dispoziţie această sumă. Nu mă interesează cum. Mă puteţi recomanda soţului dumneavoastră, cerînd să intru tovarăş în afaceri, sau îmi puteţi aduce chiar dumneavoastră cele două milioane, în bijuterii sau bilete de bancă... Dar să nu încercaţi să mă trădaţi spunînd ceva lui Băleanu, căci veţi regreta foarte mult. Mi-am luat toate măsurile. Eu atît vă spun: să nu încercaţi nimic... Îmi fixaţi întîlnirea în cursul zilei de mîine..."

Nu se înşelase; locotenentul căutase paharele în bucătărie, pentru că acum, în dormitor, se auzeau rîsete, o sticlă anevoie destupată, un început de cîntec. Se răsuci în pat, ca să-şi gonească gîndurile şi să-şi poată relua, cu o nouă tărie, filmul întîlnirii lui cu frumoasa necunoscută. Asemenea femei au întotdeauna bani şi foarte multe bijuterii. Dacă soţul va refuza să-l primească în afacerile lui de la Cîmpina, n-are decît să-şi vîndă ea o parte din bijuterii şi să-i achite suma; n-or fi două milioane, se mulţumeşte şi cu un milion... Dar cum o cheamă? Trebuie neapărat să afle cum o cheamă, ca să pară bine informat despre situaţia ei, despre averea soţului ei.

Adormi tîrziu, spre dimineaţă, mult timp după ce ultimul cîntec se stinsese în odaia lui Băleanu.

În după-amiaza zilei de 14 iulie, Ştefan se urcă devreme în camera lui de hotel şi se răsturnă obosit pe pat. Era foarte cald. Nădăjduia că se va putea odihni puțin înainte de a se reîntoarce la minister. În după-amiaza aceea i se semna numirea. Pleca în Japonia.

Ştefan aflase mai de mult, întîmplător, că s-ar putea să fie trimis în Japonia, dar nu i se precizase misiunea decît pe la mijlocul lunii iunie: observator la Conferința economică a țărilor din Extremul Orient. Secretarul general îl chemase într-o dimineață caldă, ploioasă. Îl găsi enervat, preocupat.

- Pleci în 5-6 săptămîni, îi spuse. Bagă bine de seamă, căci e vorba de ceva mai important decît o misiune de simplu observator. Japonezii au nevoie de petrol şi sunt dispuşi să-şi trimită cisternele pînă la Constanța să-l încarce. Din tot ce ne oferă ei, noi am avea nevoie numai de cauciuc. Dar nici ei nu au cauciuc; îl cumpără, deocamdată, din Indiile Olandeze. Totuşi ne oferă cauciuc - şi cu un preț convenabil. Oferta mi se pare foarte suspectă. A venit de altfel printr-o societate prezentată de Vidrighin. Sunt şi nemții amestecați aici. Important este un singur lucru: să împiedicăm pe Vidrighin să ia în mînă afacerea. L-am trimis în misiune în Elveția. Voi încerca să-l țin cît mai mult acolo. Între timp, dumneata îți pregăteşti plecarea. Fii foarte discret. Nu vorbi prin oraş.

Îl privi lung, şovăitor, apoi adăugă.

- Ai putea rămîne mult timp acolo. La toamnă, Dumnezeu ştie ce se poate întîmpla. Poate că ar fi bine să pleci cu soția. Mai gîndeşte-te...

Ştefan părăsise biroul secretarului general cu o nedefinită tristețe în suflet. O va lua şi pe Ioana, bineînțeles. Dar se gîndise în clipa aceea la Ileana. Îşi amintise de ultima lor întîlnire, în Sîmbăta Floriilor. „Mă duceam la biserică, îi spusese ea. Nu ştiu de ce, dar am simțit deodată nevoia să intru într-o biserică, îl privise

tulburată, apoi îşi scuturase buclele cu gestul ei scurt, băieţesc, şi-l întrebase: Tu crezi în Dumnezeu? Crezi cu adevărat?!"

Ştefan se ridică din pat şi, apropiindu-se de fereastră, deschise obloanele. Odaia se lumină deodată. „Tot n-am să pot dormi", îşi spuse trîntindu-se din nou pe pat. Închise totuşi ochii - ,,Tu crezi cu adevărat?" îl întrebase atunci Ileana. Crezi că maşina aceea există?... („Sau poate mi s-a părut mie, îşi spusese Ştefan mai tîrziu. Poate n-am înţeles eu bine; vorbise de Dumnezeu, mă întrebase dacă cred că există Dumnezeu. În felul ei, mă întrebase: *E departe stîna?...")* ,,Sau suntem condamnaţi să rămînem pe vecie în pîntecele balenei?!" exclamase ea, încercînd să zîmbească. (O vedea pentru întîia oară silindu-se să zîmbească. Parcă obrazul ei şi-ar fi pierdut spontaneitatea; cînd zîmbea, parcă ar fi zîmbit numai pentru ea singură, ca şi cum ar fi încercat să se consoleze de singurătăţile ei.)

Apoi, cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o dimineaţă, la minister, ridicase receptorul şi se auzi strigat: ,,Ştefan! Ştefan!" Vocea venea parcă de foarte departe. ,,De unde îmi telefonezi?" o întrebase. ,,De la o tutungerie, la Şosea. Mă duceam spre pădure", adăugase. ,,Mi s-a făcut dor de pădure." ,,Dar nu te-ai logodit?!" o întrebase el deodată, tresărind. O foarte lungă tăcere. ,,Nu te-ai logodit?!" repetase el de mai multe ori. ,,Nu-mi dau seama ce se întîmplă cu noi," vorbise ea tîrziu. ,,Nu izbutesc să te înţeleg. Nu ştiu ce vrei, ce aştepţi...

,,Îmi pare rău că te-am întîlnit, îmi pare foarte rău... - Dar încă nu mi-ai răspuns dacă te-ai logodit, dacă ai să te logodeşti" , stăruise el. ,,Uneori mă întreb dacă te-am întîlnit cu adevărat, sau e numai o nălucire a mea. Poate că eşti cu adevărat pierdut în pîntecele balenei... La revedere, Ştefan!" ,,La revedere!" adăugase mai încet, aproape şoptit. Apoi auzise sunetul surd, metalic al receptorului închis pe neaşteptate, ca din greşeală.

În seara aceea ieşind de la minister, se dusese de-a

dreptul în strada Batiştei. Sună prelung. Îi deschise în cele din urmă doamna Creţulescu. Părea mirată că-l vedea acolo, în faţa ei, cu un buchețel de mărgăritare în mînă. ,,A plecat azi-dimineaţă la Iaşi", îi spuse. ,,Ţi-a telefonat din gară. N-a vorbit cu dumneata? Spunea că se duce să-ţi telefoneze, ca să te anunţe că pleacă. S-a hotărît aşa, pe neaşteptate..." ,,Dar nu se logodeşte?" întrebase tulburat Ştefan. ,,Dumnezeu s-o mai înţeleagă", exclamase doamna Creţulescu. ,,A venit odată şi Melinte s-o vadă aici, căpitanul Melinte. S-a rugat de ea, i-a căzut în genunchi, mi-a căzut şi mie în genunchi, căpitanul Melinte." „Doamnă Creţulescu, mi-a spus, Tante Alice, vă implor convingeţi-o dumneavoastră!..." ,,Mi-era milă de el, om în toată firea, ne ruga pe amîndouă; ca pe un Dumnezeu ne ruga..." Ştefan zîmbise, încurcat, şi-i întinsese buchețelul cu mărgăritare. (Tu crezi în Dumnezeu? crezi cu adevărat? crezi că maşina aceea există?!...)

Auzi o seamă de paşi repezi pe coridor, voci, şi o mînă zgîlţîi clanţa de mai multe ori. Apoi începu să lovească puternic în uşă. „E un adventist; vinde Biblii", îşi aminti Ştefan şi sări furios din pat. Abia întoarse cheia în broască şi uşa se deschise, repezită de perete. Se văzu înconjurat de necunoscuţi. Unii aveau revolvere. Nici nu avu timp să înţeleagă despre ce era vorba. Auzise doar, pe cel dintîi, strigînd.

- Prefectura poliţiei.

Era acum între doi agenţi înarmaţi. Un al treilea îi pipăia buzunarele. Alţii dăduseră patul şi scaunele la o parte, umblau în dulap.

- Unde e Teodorescu?! întrebă făcînd un pas către el, cineva care stătuse tot timpul lîngă uşă.

- Nu ştiu. Nu l-am mai văzut de cînd a plecat. Mi-a mulţumit de găzduire şi a plecat. Nu ştiu unde.

Şeful îl privea zîmbind, cu neîncredere.

- Eraţi prieteni? întrebă din nou.

- Chiar prieteni, nu. L-am cunoscut în Germania, acum

un an.

- Vino la Prefectură, spuse şeful. Să dai o declaraţie.

- ... Eu mi-am dat seama cît de mult vă iubiţi, vorbi Vădastra. Am înţeles asta din seara cînd v-am auzit cîntînd. Şi pot spune că doamna Macovei are o voce foarte frumoasă.

Rosti ultimele cuvinte cu o oarecare stîngăcie. Locotenentul ridică privirile şi se îmbujora.

- Nu e dînsa, spuse. Nu o cheamă aşa...

- Mi-am închipuit că e dînsa, începu Spiridon după ce-şi umezi buzele, pentru că ştiam că Macovei e mare petrolist şi are o soţie foarte frumoasă.

- Nu, nu e dînsa, repetă celălalt zîmbind. Nu o cheamă aşa.

- Iartă-mă, te rog, n-am voit să fiu indiscret, se apără Spiridon. Deşi aş fi putut să mă supăr, adăugă după cîteva clipe. Suntem doar prieteni; locuim aceeaşi casă...

- Am să-ţi spun mai tîrziu, pe cuvîntul meu de onoare că am să-ţi spun. Dar acum, nu pot!... Este chiar o încurcătură la mijloc şi nici nu ştiu cum are să se termine... Dar în ziua cînd am să pot spune, dumitale îţi voi spune cel dintîi, ai cuvîntul meu de onare...

După plecarea locotenentului, Vădastra se simţi mai puţin sigur ca mai înainte. Cum are să-i afle numele dacă Băleanu amînă mereu destăinuirea? Şi vorbea el de o situaţie neclară, de o încurcătură; dacă cumva se întîmplă ceva între ei şi frumoasa necunoscută nu va mai veni nopţile în apartamentul lor? Două nopţi Spiridon stătu la pîndă, dar Băleanu se întoarse singur. „Să ştii că se ceartă, şi nu mai vine!", îşi spunea agitat Vădastra. Gîndul că soţia milionarului s-ar putea despărţi de locotenent i se părea catastrofal. Adormi anevoie, tresărind la orice zgomot al liftului, deşi ştia că Băleanu se afla în camera lui, dormind. A doua zi încercă să afle de la unul dintre colegii de tribunal nume de mari petrolişti, dar îşi dădu

repede seama de zădărnicia acestei anchete, pentru că nu ştia cum ar putea avea confirmarea lui Băleanu. Dacă l-ar fi întrebat din nou, ar fi putut părea suspect. În scurtele lor întîlniri, locotenentul nu mai aduse deloc vorba de prietena lui şi de eventualitatea căsătoriei.

„Şi dacă aş încerca chiar fără să-i ştiu numele? se întrebă într-o seară Vădastra. Îi voi spune tot timpul: «Doamnă». Va fi atît de impresionată încît nu va băga de seamă... Numai dacă nu mă va spune lui Băleanu... De frică, ar fi în stare. Dacă aş avea ceva sigur la mînă, vreo scrisoare, vreun document, în sfîrşit, ceva sigur..."

Dar în cea dintîi după-amiază cînd, după ce trimisese ordonanța în oraş, intră la Băleanu, nu găsi, ca de obicei, nimic. Spiridon se întoarse în odaia lui agitat, neliniştit. Sigur că are să-i spună dacă el nu va avea la îndemînă ceva de care femeia să se teamă, ceva prin care ar putea dobîndi tot fără cel mai mic risc. Chiar dacă i-ar cunoaşte numele, ce i-ar folosi dacă ea l-ar spune în aceeaşi seară lui Băleanu?

Stătea trîntit pe fotoliul de lîngă birou, răsucindu-şi nervos monoclul între degete, cînd îşi dădu seama că *găsise.* Descoperise un mijloc de o mare simplitate. Rămăsese cîteva clipe cu gura căscată, cu mîna moale, şi monoclul îi alunecă sfios pe covor. Un val de sînge îi răzbi vijelios în obraz. Se ridică brusc, îşi duse mîna la frunte, apucă monoclul şi plecă în cea mai mare grabă.

Doamna Porumbache îl auzi cîntînd pe stradă.

,,*Roata morii se-nvîrteşte, tac, tac, tac*
Şi morarul ciocăneşte, tac, tac, tac..."

Se ridică din pat, îşi trase rochia pe ea, şi ieşi pe coridor să-l întîmpine. Deşi trecuse de mult miezul nopții, era încă foarte cald. Biriş îşi scosese haina şi şi-o ținea de cheutoare, zvîrlită pe un umăr. În fața uşii încercă de mai

multe ori cheia fără să nimerească.

- Iar te-ai îmbătat! exclamă doamna Porumbache deschizîndu-i. Iar ți-ai băut mințile cu Cătălina...

- Nu cred că mi-am băut chiar mințile, spuse Biriş, dar fără îndoială că am băut cam mult. Şi acum mi-e somn. Noapte bună!...

Voi să treacă spre odaia Iui, dar doamna Porumbache îl prinse de braț.

- Rău te-a mai fermecat, măiculiță, tîrfa aia!... Te-a scos din minți!... Vai de bătrînețele mele, ce-am ajuns!... Au să te prindă că te ții cu o actriță, şi-au să te dea afară de la liceu. Rămînem pe drumuri...

Biriş scoase pachetul din buzunar şi i-l întinse.

- Fumezi şi dumneata o țigară? întrebă blînd.

Femeia oftă. Îşi umezi buzele şi-şi aşează țigara în colțul gurii. Biriş i-o aprinse. Apoi îşi aprinse şi el una, şi-i dădu pachetul.

- Mai ai bani? îl întrebă ea.

- Mai am. Ai nevoie de ceva?

- Nu, te întrebam, aşa. Îți dă aia ceva bani?!

- Nu, banii ăştia i-am cîştigat cu o traducere... Femeia tăcu, fumînd adînc.

- De ce nu vrei să te însori? începu ea mai liniştită. Că doar n-ai s-o iei pe Cătălina...

Biriş ridică plictisit din umeri.

- Ți-am mai spus că nu e nimic între Cătălina şi mine! Cine ți-a mai băgat şi asta în cap?! Toată lumea ştie că e iubita lui Bibicescu. Noi doi suntem numai prieteni. Sau poate şi asta e compromițător: să fii prieten cu o artistă!...

- Mai bine te-ai însura, continuă doamna Porumbache ca şi cînd nu l-ar fi ascultat. Sunt atîtea fete bogate şi frumoase. De ce nu vrei să te-nsori?! Nu ți s-a urît de sărăcie?!... Poate ne mutăm în altă casă. Mai văd şi eu oameni, mai am şi eu cu cine schimba o vorbă... Biriş o privi lung şi îl cuprinse o neaşteptată milă față de ea.

- Bine, să ne mai gîndim, spuse. Dumneata caută

înainte. Poate, pînă la urmă ne-nsurăm şi facem chiar şi politică!... Noapte bună! adăugă el luîndu-i mîna şi sărutîndu-i-o.

- Petrică, spuse bătrîna, n-ai vreo cinci sute de franci să-mi laşi? M-am gîndit să facem mîine pui cu smîntînă...

Biriş îşi scoase portmoneul şi i-l întinse.

- Ia tot, spuse. Eu nu mai am nevoie...

Intră în odaia lui şi zvîrlindu-şi haina pe un scaun, se trînti în pat. Reîncepu să fredoneze, foarte încet:

- *Roata morii se-nvîrteşte, tac, tac, tac...*

- Cîntecul lui Mitică, Dumnezeu să-l ierte, spuse doamna Porumbache deschizînd uşa, zîmbind, cu ochii în lacrimi. Ia mai cîntă-l...

- *Şi morarul ciocăneşte, tac, tac, tac...,* continuă Biriş înălțînd uşor glasul.

- ... *Tac, tac, tac* ,făcu şi doamna Porumbache, în surdină, lăcrimînd. Cîntecul lui Mitică!... Uite aşa-l cînta şi el, Dumnezeu să-l ierte: *tac, tac, tac...*

- Ăsta-i cîntec nou, spuse Biriş fără să-şi ridice capul de pe pernă. Îl cîntăm noi, tineretul: *Roata morii se-nvîrteşte...,* reîncepu el cu mai multă putere.

- E vechi, făcu doamna Porumbache. E cîntecul lui Mitică. Uite, aşa-l cînta şi el cînd era cu chef: *tac, tac, taci...* E cîntec vechi, din bătrîni. Îl cînta şi finu' Lică: *tac, tac, taci,..*

Apoi începu deodată să plîngă, şi se aşeză pe marginea patului. Biriş se întrerupse şi rămase cu privirile în tavan, nemişcat.

- De te-aş vedea însurat, spuse, să mă pot duce şi eu după ei. L-am visat din nou, alaltăieri, pe răpostu', Dumnezeu să-l ierte. Parcă-mi vorbea. Se făcea că eram în Ferentari, pe vremea cînd se încurcase el cu o croitoreasă, una Marioara...

- O ştiu, făcu Biriş, Zisuleasca. Lui nea Mitică îi cam plăceau tinerelele, şi ştia el ce să aleagă...

- Pe dracu'! vorbi repede doamna Porumbache, frecîn-

du-şi ochii cu dosul palmei. O pîrlită de croitoreasă, o sărăcie, de se-ntindea cu unul şi cu altul ca să găsească de mîncare la copii. Nu mi-am pus eu capul cu ea, că o lăsa lată finu' Licã. O lăsa lată în mijlocul străzii. Dar nu de una ca Marioara mi-era mie teamă că-mi strică casa. Nu mai eram tînără, dar nu mă dădeam pe zece ca ea...

- Şi cum l-ai visat? o întrerupse Biriş, ridicîndu-se în capul oaselor ca să-şi aprindă o țigară.

- Se făcea că eram în Ferentari, începu doamna Porumbache visătoare, cu privirile pironite undeva în colțul odăii. Şi-l văd deodată că deschide uşa de la odaia aia mare, aia din stradă, şi-mi spuse: „Aici erai, Viorico? Nu te-ai culcat încă?!" Eu, la început, nu i-am răspuns nimic. Mă prefăceam supărată, că aşa mă îmbufnam eu pe-atunci, cînd se-ncurcase el cu Marioara şi venea tîrziu nopțile acasă. Şi iar nu mai ştiu ce mi-a spus, dar parcă la urmă se făcea că ne suim amîndoi în gabrioletă; adică nu, mint, se urca numai el, căci eu mă răzgîndisem şi-i spuneam, îmbufnată: „Du-te numai tu, Mitică, că eu ştiu bine unde te duci!..." Şi el dădea bici cailor şi pleca!... Doamne iartă-mă! spuse, coborînd glasul şi făcîndu-şi cruce, să nu fie vreun semn; că parcă ar fi vrut să mă ia cu el, dar eu nu mă gîndeam la asta, mă gîndeam că se duce la Marioara, la ibovnică... Dar mi s-a izbîndit visul, că te-am auzit cîntînd. Ia mai cîntă!... Ia zi: *tac, tac, tac !*

- *Roata morii se-nvîrteşte,* începu Biriş cu un glas obosit în care se presimțea parcă răguşeala.

Doamna Porumbache îl asculta zîmbind şi ochii i se umplură din nou de lacrimi.

- Petrică, maică, de te-aş vedea şi pe tine la casa ta, cu nevastă şi copii. Dar nu cu una ca Cătălina. Îți găsesc eu fată bună, cu stare. Să ne mutăm şi noi în centru, să mai văd şi eu lume, să mai fiu şi eu servită cum am fost!... Of, Petrică, de m-ai fi ascultat tu pe mine, azi aveai şi automobil...

- *Tac, tac, tac, i* ridică brusc glasul Biriş.

- Uite aşa-l cînta şi el, Mitică, făcu doamna Porumbache. Parcă-l aud pe el, Dumnezeu să-l ierte: *tac, tac, tac...*

Abia după o săptămînă i s-a dat voie s-o anunțe pe Ioana că se află arestat. În tot acest timp nu se spălase, nici nu se bărbierise. Dormise pe ciment, într-o cămăruță din beciurile Prefecturii. Becul, puternic, ardea întruna, zi şi noapte. Un jandarm, schimbat din trei în trei ceasuri, stătea pe scaun, lîngă uşă, păzindu-l. Nu aveau voie să vorbească unul cu altul. Se întîmpla totuşi ca vreunui jandarm să-i fie somn, mai ales cei care veneau după miezul nopții, si atunci intrau în vorbă. Unul, țăran din Ialomița, îi devenise chiar foarte simptic. Îi căpătase încrederea şi, cînd era însoțit la closet, jandarmul din Ialomița rămînea la uşă. Ceilalți respectau ordinul întocmai: intrau cu el, nu cumva să încerce să se spînzure.

În primele trei zile nu l-a cercetat nimeni. L-au chemat apoi la interogatoriu. I-a fost ruşine, trecînd fără cravată şi nebărbierit, cu santinela după el, pe culoarele Prefecturii. I se părea că-l privesc toți cu neîncredere, aproape cu ură. Inspectorul l-a întrebat de cînd este legionar şi cu cine lucrează.

- Nu sunt legionar, răspunse Ştefan calm.

- Bine, asta ştim noi, aşa spun toți, făcu inspectorul plictisit. Alese o fotografie dintr-un teanc pe care-l avea în față.

- Pe ăsta îl cunoşti?

Ştefan înălță din umeri. Nu-l văzuse niciodată.

- Dar pe ăsta?

Privi şi răspunse fără ezitare.

- E Ioachim Teodorescu. Doar că acum poartă mustață...

- Vasăzică îl ştii cum arată! exclamă Inspectorul. Ai declarat că l-ai cunoscut în Germania. Ce căutai în Germania?

Ştefan îi explică. Inspectorul îl privea adînc în ochi,

jucîndu-se cu un coupe-papier. Ştefan voi să-i spună şi altceva: de funcţia lui la minister, de misiunea în Japonia, dar celălalt îl întrerupse.

- Nu ne interesează! Toţi spun aşa...

Apăsă pe un buton şi jandarmul intră bătînd din cizme. Îi făcu un semn cu capul. Din ziua aceea nu i s-a mai dat voie să-şi cumpere masa de la cantina Prefecturii. Seara i s-a adus o ciorbă de varză şi o bucată de pîine rece. Din grădina de vară de lîngă Prefectură răzbătea pînă la el tangoul la modă: *Cer albastru.* Muzica aceea ieftină i se părea neînţeles de dulce. Peste două zile a fost condus din nou la interogatoriu. Mai era de faţă un comisar tînăr, care-l privea distrat.

- Ai proptele serioase! îl întîmpină inspectorul. Cine a intervenit pentru dumneata?! Am primit dispoziţii să te punem în libertate! Semnează declaraţia asta şi eşti liber.

Îi întinse o hîrtie pe care Ştefan o luă zîmbind. „Inevitabilele complicaţii administrative", îşi spuse. Dar începînd s-o citească, roşi brusc.

- Asta nu pot semna, spuse el ferm. E o declaraţie de desolidarizare de Mişcarea legionară. Nu mă pot desolidariza de ea dacă n-am fost niciodată legionar.

- E o simplă formalitate, vorbi inspectorul plictisit.

- E mai mult decît atît. De ce să mint spunînd că nu mai sunt ceva care n-am fost niciodată?! Ceva care, de altfel, nu puteam fi, pentru că se opunea concepţiilor mele fundamentale, atît etice cît şi politice?!

- Cu atît mai bine. Tocmai asta îţi cerem şi noi să declari.

- Atunci lăsaţi-mă pe mine să scriu declaraţia. O critică sunt gata oricînd să semnez, căci astea sunt părerile mele. Dar nu pot mărturisi că regret că am fost încadrat în Mişcarea legionară şi că de-aici înainte nu voi mai avea nimic de-a face cu ea.

- Asta e declaraţia tip, făcu inspectorul enervîndu-se. Dacă am lăsa pe fiecare să-şi rezume convingerile politice,

unde am ajunge?

- Şi mai e încă ceva, stărui Ştefan. Eu sunt funcţionar de minister. Mi s-a dat o misiune în străinătate. Reprezint acolo, cum am mai reprezentat de atîtea ori, guvernul Român. Mi s-a dat această misiune acum, cînd guvernul duce lupta contra legionarilor. Nu pot accepta să fiu considerat de şefii mei drept un om necinstit, care şi-a camuflat părerile politice pînă în ziua cînd a fost surprins; şi atunci cu o puţin onorabilă uşurătate, le-a renegat...

- Toate astea te privesc pe dumneata, spuse inspectorul apăsînd pe buton. Dacă te răzgîndeşti, spune plantonului şi te mai aduce o dată, să semnezi...

De atunci nu l-au mai chemat. Opt zile de la arestare, Ioana a putut să-l viziteze. I s-a dat voie să-i aducă schimburi şi o masă rece. În faţa jandarmului şi-a păstrat liniştea. Era totuşi stingherită şi a vrut să-i vorbească franţuzeşte. Jandarmul s-a apropiat brusc de ei, despărţindu-i.

- Vorbiţi româneşte!

Ioana i-a povestit tot ce aflase: la dosar sunt două acuzaţii grave: l-a întîlnit pe Teodorescu în Germania - şi avea două domicilii.

- Bine, dar nici o lege nu interzice să ai cîte domicilii pofteşti! izbucni Ştefan exasperat.

- Are să iasă în curînd o lege în acest sens, îl informă Ioana.

- Cu efect retroactiv?

Ioana ridică din umeri. Cele cinci minute trecuseră repede. Jandarmul se sculă de pe scaun. De-abia acum Ioana se sperie. Era gata să plîngă. Îl prinse în braţe, deznădăjduită.

- Cu cine să vorbesc?! Ce trebuie să fac?! întreba ea în neştire.

Vădastra îşi imaginase scena pînă în cele mai mici

amănunte. „Regret, doamnă, îi va spune, dacă am fost silit să procedez astfel. Viața nu cunoaşte legea onoarei. Dacă soțul dumneavoastră a preferat să lucreze cu nişte secături în loc să facă apel la colaboratori destoinici ca mine, oameni cu personalitate, am fost silit să-mi cer singur dreptul. Căci, stimată doamnă, nimeni mai mult ca mine n-are astăzi dreptul să stăpînească două milioane. Ce sunt două milioane la averea soțului dumneavoastră? Nimic! Pentru mine, ele înseamnă totul. De ce un om ca mine să muncească de dimineață pînă seara, cheltuindu-şi energia şi geniul în lucruri fără importanță, în timp ce Bucureştiul geme de netrebnici şi învîrtiți, care nu mai ştiu ce să facă cu banii?!... Aşa că, vă rog, doamnă, să nu-mi vorbiți mie de şantaj! (Ridicînd tonul): Nu eu sunt acela care şantajez, ci eu am fost şantajat din momentul în care am descins în acest Bucureşti al dumneavoastră, eu, băiat de țăran, şi nu mă sfiesc, doamnă, să vă mărturisesc că sunt fiu de țăran, că mă mîndresc cu această descendență, că altul în locul meu..."

Îşi întrerupse firul gîndurilor trezindu-se ajuns acasă. Chemă ascensorul şi privi cîteva clipe holul cu o atenție ciudată, parcă atunci l-ar fi văzut pentru întîia oară. Şi îndată ce intră în cameră, se repezi la birou, descuie sertarul şi pipăi cu mîna, tremurînd, către fund. Cutia era acolo; nu umblase nimeni. Oftă liniştit şi se pregăti de aşteptare. „în noaptea asta trebuie să vină, îşi spuse el. Trebuie să vină..."

Îşi scoase monoclul, aşezîndu-l cu mare grijă pe măsuța de lîngă pat, şi se întinse în fotoliu pregătindu-se să aştepte. Timpul începu să se scurgă cu o lîncedă, morocănoasă monotonie. Auzea, din cînd în cînd, bătaia orologiului în depărtare. Dar, cu cît înainta în noapte, cu atît clipele păreau mai lungi. Se hotărîse la început să vegheze noaptea întreagă, dar după cîteva ceasuri, îşi spuse că precauția aceasta nu mai are rost, căci dacă necunoscuta n-a plecat pînă acum, nu va pleca decît

dimineața. Şi, cu un oftat de plăcută oboseală, se întinse mai comod în fotoliu, îşi scoase cravata, şi se culcă.

Se trezi de mai multe ori, ultima oară pe la şase dimineața, şi simți cum începe să-l cuprindă o stranie nelinişte. Se ridică din fotoliu cu mare grijă să nu scîrțiie parchetul şi începu să-şi facă, sumar, toaleta. Îşi umezea necontenit buzele şi-şi trecea mîna prin păr. Se simțea tot mai emoționat.

Cînd auzi uşa de la odaia locotenentului deschizîndu-se, se rezemă palid de muchea biroului. Acum!... Dacă o ia şi pe ea, sunt pierdut!... Dar distingea destul de limpede paşii lui îndreptîndu-se spre baie. Îl auzi cîteva minute în urmă pe soldat pregătindu-i laptele. Apoi, la opt fără douăzeci, aşa cum se întîmpla în fiecare zi, Băleanu plecă. Spiridon rămase mult timp nemişcat, rezemat de birou, răsuflînd cu gura întredeschisă, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească ceva anevoie de regăsit într-o minte răvăşită. Tîrziu, oftă adînc şi trase sertarul biroului. Scoase cutia ascunsă cu atîta grijă şi verifică încă o dată resorturile aparatului. Apoi îl aşeză pe birou, la îndemînă, îşi refăcu cravata, îşi trecu încă o dată mîna prin păr şi-şi fixă monoclul. Se apropie de uşă şi ascultă. Nici un zgomot pe coridor. Ordonanța, respectînd ordinele, nu ieşea din bucătărie înainte de unsprezece dimineața. Spiridon se reîntoarse lîngă birou şi se aşeză să aştepte pe scaun, cu ochiul la aparat. Îl încercase numai de cîteva ori, dar nu se îndoia că i-a învățat meşteşugul. Îl privea în neştire. Uneori îl străbătea o uşoară teamă: „Numai dacă aş avea lumină bună în antret..."

Auzind uşa de la dormitor deschizîndu-se, sări în picioare, smuci aparatul de pe birou şi apucă clanța. În clipa următoare se afla pe pragul odăii lui, cu aparatul de fotografiat tremurîndu-i în mînă, luînd fotografie după fotografie, în față, înmărmurită, stătea o femeie tînără, destul de modest îmbrăcată, fără pălărie, care-l privea speriată, neîndrăznind să-şi ascundă capul.

- Nu vă supărați, doamnă, începu Vădastra cu o voce uscată de emoție. Vă rog să veniți pentru cîteva clipe în biroul meu, în biroul unui avocat. Am să vă comunic lucruri de cea mai mare importanță pentru dumneavoastră... Vă rog, doamnă, vă rog să intrați...

Femeia îl ascultă fascinată, neputîndu-şi lua privirile după aparatul de fotografiat. Intrînd, Spiridon mai apăsă de cîteva ori resortul, fotografiind-o în pragul uşii.

- Dar ce e asta?! izbuti ea să rostească trezindu-se în mijlocul biroului.

Vădastra o privi cu o bolnăvicioasă curiozitate. I se părea destul de frumoasă; avea ochii negri, foarte mari, şi figura oacheşă, cu gura cărnoasă, bogată. Părul îi era adus ştrengăreşte pe frunte, probabil ca să arate mai tînără. Dar ceea ce îl tulbură mai mult era trupul, al cărui neastîmpăr îl ghicea în cel mai mărunt gest, un trup alcătuit din nebănuite moliciuni şi arcuiri.

- Ce înseamnă asta?! repetă ea cu acelaşi glas speriat neputînd să-şi desprindă privirile de pe monoclul negru al lui Vădastra.

- Un moment, doamnă, un moment, spuse el întorcîndu-se să închidă uşa.

- Ce înseamnă purtarea aceasta, domnule?! prinse curaj femeia. Drept cine mă luați?

Vădastra o privi avid, cu ură, şi zîmbi. Legănă cu încîntare de mai multe ori aparatul de fotografiat în mîna dreapta, apoi se apropie de ea, biruitor şi începu.

- Nu ştiu ce-o să credeți despre mine, stimată doamnă, nu ştiu şi nici nu mă interesează. V-am chemat aici, după cum vedeți, în biroul unui avocat, ca să evit un scandal...

- Ce voiți să spuneți?! întrebă, roşindu-se, femeia.

- Aparatul acesta a înregistrat douăsprezece fotografii ale domniei voastre, în antretul acestui apartament, pe care-l locuiesc împreună cu amicul meu, seducătorul locotenent Băleanu. Douăsprezece fotografii care vă arată părăsind acest apartament la o anumită oră a dimineții...

- Sunteți necuviincios, domnule, şi am să mă plîng, protestă necunoscuta voind să se îndrepte spre uşă.

- Un moment, stimată doamnă, strigă Spiridon tăindu-i drumul. Înainte de a vă plînge dumneavoastră, aş putea eu arăta aceste fotografii soțului dumneavoastră...

Femeia păli şi rămase nemişcată, cu o mînă pe piept, privindu-l.

- Am luat, de altfel, aceste fotografii cu intenția de a le arăta soțului dumneavoastră, continuă Spiridon. Afară de cazul, evident, cînd dumneavoastră ați fi dispusă să le răscumpărați...

- Ce voiți să spuneți?! şopti ea tulburată.

- De ce nu luați loc?! se grăbi Spiridon să-i apropie fotoliul.

Femeia se aşează ducîndu-şi amîndouă mîinile la frunte. Gestul acesta de slăbiciune, departe de a-l înmuia, îl făcu mai furios.

- Regret, doamnă, de a fi fost silit să procedez astfel, începu el cu glas dramatic, dar nu sunt eu de vină. De vină este societatea noastră, care nu ştie să-şi aprecieze valorile, care lasă o capacitate ca mine să vegeteze într-un post sordid, în loc să-mi pună la dispoziție mijloacele ca să-mi duc la bun sfîrşit o operă folositoare nu numai țării, ci omenirii întregi. De vină sunteți şi dumneavoastră, şi soțul dumneavoastră, care nu faceți apel la un om ca mine, om cu personalitate, nu un filfizon de Calea Victoriei...

Femeia ridică fruntea şi-l privi, rătăcită. Se ghicea de pe figura ei că nu înțelegea nimic.

- Da, domană, filfizoni şi oameni de nimic, secături, imbecili, aceştia sunt colaboratorii soțului dumneavoastră! O personalitate ca mine, un om care are un ideal în viață, nu este încurajat. Risipiți milioane cu secături şi lichele, iar eu sunt nevoit să mă surmenez muncind. Dar ce să mai lungim vorba? Am voit numai să vă explic rațiunea pentru care mă simt nevoit să procedez astfel cu

dumneavoastră şi cu soţul dumneavoastră.

- Dar nu înţeleg nimic! exclamă femeia ridicîndu-se cu un efort din fotoliu.

- Am să fiu mai clar, făcu Spiridon. Am aici 12 fotografii, după cum vedeţi... Dacă pînă mîine la ora fixată de dumneavoastră, nu mi se aduce un milion de lei, voi prezenta aceste fotografii soţului dumneavoastră.

- Doamne! exclamă din nou femeia alunecînd moale în fotoliu. Doamne Dumnezeule mare! repetă ea cu un glas mai stins.

- Am spus un milion din condescendenţă pentru dumneavoastră, făcu Vădastra tulburat, deşi mă gîndisem să cer două milioane, pentru că aceasta ar fi suma de care aş avea nevoie...

- Dar de unde să găsesc eu milioane, păcatele mele?!

Şi privindu-l speriată, începu deodată să plîngă, tremurînd, ascunzîndu-şi capul în mîini.

- Lăsaţi, doamnă, nu vă plîngeţi, că soţul dumneavastră dispune de o sumă de o sută de ori mai mare, făcu Spiridon. Ce înseamnă la averea dumneavoastră un milion?!...

Femeia plîngea ca şi cum nu l-ar fi auzit.

- Eu vă dau cinci minute ca să vă hotărîţi, vorbi Spiridon nervos.

- De unde, domnule?! De unde?! Că noi de-abia ne ducem zilele... Soţul meu...

- Lăsaţi, lăsaţi, o întrerupse Spiridon. Vindeţi nişte bijuterii sau, dacă preferaţi, vindeţi nişte acţiuni petrolifere de la soţul dumneavoastră.

- Ce acţiuni?! întrebă femeia ridicînd din nou capul, aiurită. N-am avut niciodată acţiuni...

- Dar la Cîmpina? Dar rafinăriile? Dar societăţile soţului dumneavoastră?!

- Bărbatul meu e funcţionar la Căile Ferate, rosti femeia prinzînd curaj. Nu v-a spus Aurică? E un biet funcţionar... Şi un stricat pe deasupra... De-aia mi-am făcut şi eu

viața mea, că destul mi-am mîncat zilele...

Vădastra asculta cum se ascultă un vis, avînd sentimentul că asistă la o scenă străină, în care el nu e implicat şi la care doar printr-o stranie întîmplare e prezent. Rămăsese cu aparatul de fotografiat atîrnîndu-i inert în mînă, şi cu ochiul înroşit de nesomn fixat năuc asupra femeii.

- E dreptul meu, continuă ea. Şi dacă nu m-am despărțit pînă acum, tot de gura lumii n-am făcut-o... El nu dă pe-acasă cu săptămînile; zice că are serviciu de noapte, inspecții prin Moldova...

- Atunci m-a mințit, vorbi mai mult pentru sine Spiridon. Soțul dumitale nu are uzine la Cîmpina?! Nu e petrolist?! Spunea că e petrolist, că are o sută de milioane, dacă nu mai mult...

- Ah! exclamă femeia luminîndu-se deodată. Ştiu la cine te gîndeşti. O ştiu de la Aurică. Ai crezut că sunt Lucia. Lucia Finteşteanu. Bărbatul ei e bogat, ăla da. E putred de bogat...

- Atunci? întrebă Spiridon.

- Dar credeai dumneata că are să se încurce aia cu Aurică, cu un biet locotenent?! Aia îi are pe ai ei, o mofturoasă de nu-i ajungi nici cu prăjina la lungul nasului... Mă credeai Lucia Finteşteanu?! Asta-i bună! exclamă ea zîmbind.

- Păi vorbea de o dragoste curată, începu Spiridon fără putere.

- Dragoste, pe dracu'! făcu femeia privindu-l cutezător în ochi. L-a lăsat să creadă ea, l-a dus cu vorba... Şi pentru că e o stricată cum nu e alta, a venit odată şi pe aici, într-o noapte, cînd bărbat-su era la Cîmpina. Mi-a spus Aurică. Atunci eram noi certați, dar să nu crezi că din cauza ei. Am avut noi o discuție împreună, că nu voiam să vin aici. Nu voiam, pentru că îmi spusese că nu stă singur, şi nu-mi place să ştie lumea... Aveam eu dreptate! Atunci cînd a venit ea, eu eram în provincie...

Dar ne-am împăcat mai tîrziu. A venit Aurică la mine şi mi-a cerut iertare. Şi tot atunci mi-a spus că a fost Lucia într-o zi pe aici. Dar eu ştiam că nu era nimic serios... Vasăzică, mă credeai Lucia?! întrebă ea după o pauză, privindu-l cu o dispreţuitoare curiozitate. Dar ştii că ai haz?! Cine ţi-a spus de Lucia?

- El, Băleanu, răspunse istovit Spiridon. El mi-a spus...

- Ei, şi ce ţi-a mai spus altceva?! îl întrebă ridicîndu-se din fotoliu.

- Spunea că e cea mai frumoasă femeie din Bucureşti... Şi că între ei e o dragoste curată...

Simţi cum i se dogorăsc din nou obrajii, de umilinţă, de furie. Strîngea în mîna dreaptă aparatul de fotografiat ca şi cum ar fi voit să-l sfărîme.

- Dar să nu credeţi, doamnă, că aveţi de-a face cu un om lipsit de maniere, începu el, înfierbîntîndu-e. Eu sunt cineva, un om ajuns prin puterile mele, nu un domnişor cu milioane, ca alţii, ştiţi dumneavoastră... Am şi eu dreptul să-mi spun cuvîntul în ţara românească. Şi într-o zi am să mi-l spun, puteţi fi sigură de asta!... Nu ştiu dacă Băleanu v-a vorbit de mine, adăugă el pe un ton mai scăzut.

- Sunteţi domnul Vasilescu-Vădastra, nu e aşa?! Vă ştiu foarte bine, de la Aurică... Dar nu m-aşteptam tocmai de la dumneavoastră, despre care Aurică mi-a vorbit atît de frumos...

- Nu sunt vinovat eu, doamnă, nu eu sunt vinovat! strigă Vădastra. Dumneavoastră nu ştiţi prin ce-am trecut eu pînă să ajung ce-am ajuns. Eu sunt un om cinstit, doamnă! Eu am un ideal în viaţă, stimată doamnă. Şi pentru împlinirea acestui ideal, sunt gata să fac orice, să fac chiar o crimă!... Eram perfect îndreptăţit să procedez aşa cum am procedat faţă de soţia unui milionar care-şi lasă bărbatul să facă afaceri la Cîmpina şi vine să petreacă nopţile în odaia unui locotenent! Nu vorbesc de dumneavoastră. Cazul dumneavoastră e cu totul diferit.

Dumneavoastră aveți motivele dumneavoastră să nu păstrați credință soțului dumneavoastră... Vă priveşte. Este o chestiune în care nu mă amestec, şi vă dau cuvîntul meu de onoare că voi distruge toate clişeele pe care le-am luat adineauri...

Privind-o din nou cum stătea în fața lui, de o agresivă feminitate, parcă nici n-ar fi fost aceeaşi femeie care, puține momente înainte, îşi acoperea obrazul înspăimîntat şi plîns, Spiridon îşi reaminti brusc toate speranțele lui, nopțile lui de aşteptare, visurile pe care şi le legase de aparatul acela de fotografiat - şi se simți deodată vlăguit, şi i se păru zadarnică, umilitoare chiar discuția aceasta care se prelungea fără rost. Se îndreptă spre birou şi, trăgînd sertarul, trînti aparatul împingîndu-l spre fund.

Femeia îl privi din nou, cercetătoare.

- Nu mai avem să ne spunem nimic, stimată doamnă, adăugă el îndreptîndu-se spre uşă. Secretul acesta, sper pentru amîndoi, va muri între noi. Vă fac încă o dată toate scuzele pentru grava confuzie pe care a provocat-o amicul Băleanu...

- Mersi, domnule Vasilescu, spuse zîmbind femeia, întinzîndu-i provocator mîna. Mi-a părut bine de cunoştință... Şi sper să ne mai vedem...

Spiridon simți un fior de amară voluptate străbătîndu-l. Prudent, deschise el întîi uşa ca să cerceteze. I se păru că aude paşi alergînd pripit spre bucătărie, dar amănuntul acesta i se păru fără nici o însemnătate. Rămas singur, se apropie de fereastră şi privi, zdrobit, cerul decolorat care se întindea deasupra oraşului. Se vestea o zi fierbinte.

În urma morții Reginei Maria şi a doliului național, vizitele la Prefectură au fost interzise timp de trei zile. Ioana nu l-a mai putut vedea. În seara de 2 august, un agent de serviciu l-a anunțat să-şi strîngă lucrurile căci vor pleca la miezul nopții.

- Unde? întrebă mirat Ştefan.

- O să aflaţi dumneavoastră.

- Dar n-am aproape nimic cu mine. Nici bani, nici haine...

- O să le primiţi mai tîrziu.

Cinci minute înainte de miezul nopţii, uşa se deschise din nou. În prag se aflau doi jandarmi cu puşti mitraliere şi cîţiva agenţi în civil. Coridoarele erau puternic luminate. În curtea interioară a Prefecturii două faruri îşi concentrau bătaia asupra unei camionete deschise.

Zări stînd de vorbă cu unul dintre şoferi pe inspector. O clipă se gîndi că ar fi trebuit să se apropie de el şi să protesteze. Totul i se păru însă zadarnic, îl dureau ochii de bătaia farului şi se gîndi cu voluptate la întunericul dinlăuntrul camionetei. De 20 de zile nu mai cunoscuse răcoarea întunericului. Urcîndu-se în camionetă auzi orchestra grădinii de alături cîntînd *Cer albastru.* Cu o lanternă de buzunr, un agent îi indică locul, lîngă ferestruică. Mai erau şi alţi arestaţi în camionetă. Cînd agentul coborî, cineva din spatele lui îi şopti:

- Trăiască Legiunea şi Căpitanul! El se întoarse politicos şi răspunse:

- Bună seara!

Maşina porni brusc şi farurile se stinseră. Cu bătăi de inimă Ştefan se pregătea să privească pe fereastră. Un agent se aşezase lîngă el. Pe fiecare banchetă se afla, de altfel, alături de arestaţi, cîte un agent îmbrăcat în civil, în fund, şi în faţă, se aşezaseră cei patru jandarmi cu puştile mitraliere.

Calea Victoriei, traversată o clipă, în mare viteză, i se păru feerică. Dar camioneta o coti repede pe străzi lăturalnice. Odată ajunsă în şosea, mări viteza. Ştefan privea pomii care apăreau şi dispăreau vertiginos în farurile camionetei. Puţin după Snagov, începu să se desprindă o umbră, în mijlocul şoselei. Inspectorul de lîngă şofer şopti ceva jandarmilor şi aceştia îşi apucară

strîns puştile mitralieră. Agenţii îşi scoaseră la rîndul lor revolverele. Ştefan nu înţelegea ce se întîmplă. Auzi în spatele lui pe cineva care încerca să şoptească.

- Vorba! strigă neaşteptat de aspru unul dintre agenţi.

Camioneta îşi mări încă şi mai mult viteza. Dar, brusc, cu un gîfîit metalic, frînă. Ar fi riscat, altmineri să cadă în şanţ. De-a lungul şoselei se aflau răsturnate o maşină şi o căruţă pe jumătate sfărîmată. Un cal, rănit, necheza în şanţ. Inspectorul sări jos, cu revolverul în mînă, însoţit de cei doi jandarmi.

- Prefectura poliţiei! strigă el.

Din întuneric apăru o femeie cu bluza sfîşiată, murdară de praf pe obraji, urmată de un ţăran şchiopătînd care gemea isteric.

- ... Accident... logodnicul meu..., înţelese Ştefan.

Cînd femeia trecu din nou prin faţa farului îi zări gîtul însîngerat. Şi atunci, brusc, o recunoscu. Era Ileana. Voi să se ridice. Agentul îi cuprinse grumazul cu braţul stîng, şi-i propti revolverul între coaste.

- E o prietenă a mea, se bîlbîi Ştefan. Voiam să ştiu ce s-a întîmplat... Agentul îşi luă braţul din jurul grumazului, dar continua să-i ţină revolverul în coastă.

- Un accident... I-a omorît logodnicul... Asta-i tot...

Încă doi agenţi coborîră din camionetă, şi ajutară să dea la o parte maşina răsturnată.

- Scuzaţi, doamnă, auzi Ştefan glasul inspectorului. Suntem în misiune... Nu putem lua pe nimeni... Vom anunţa la Ploieşti şi maşina Prefecturii şi ambulanţa sosesc în maximum o oră...

- ... poate mai trăieşte, şopti Ileana.

- Aferim!... A murit pe loc!... Să nu vă faceţi nici o iluzie... Camioneta porni cu un horcăit prelung. Ştefan închise ochii. O amărăciune fără sfîrşit îi pătrunsese deodată în suflet. I se păreau toate lucrurile fără sens, fără interes. Aproape că îi era indiferent ce se întîmplă cu el. Nu-l trezi nici frigul Carpaţilor, nu-l emoţiona nici

şoseaua Predealului atît de scumpă, legată de amintirile atîtor ani din viaţa lui. I se păru curios cînd auzi pe cineva dinapoia lui şoptind:

- ... Miercurea Ciucului...

Îşi aminti atunci, cu indiferenţă, că citise în ziare că acolo, la Miercurea Ciucului, fusese instalat lagărul de legionari. Nici măcar nu-i era somn, deşi îşi simţea trupul sfărîmat de oboseală. La răsăritul soarelui, pătrunzînd în pădurile Ciucului, zări o căprioară fugind speriată din faţa camionetei şi zîmbi aproape fără să-şi dea seama.

După o bătaie scurtă în uşă, Băleanu intră.

- Vădastra, spuse apropiindu-se, avem ceva de vorbit amîndoi.

- Poftim! întîmpină Spiridon ridicîndu-se din fotoliu. La dispoziţie. Locotenentul rămase în mijlocul odăii, privindu-l fix, nehotărîndu-se să

Înceapă. Era mai palid, cu o cută adîncindu-i,-se între sprîncene. Spiridon îşi simţea răsuflarea accelerată, buzele uscate şi gîtlejul fierbinte. Îl privea şi el, lung, şi parcă i se părea mai mare şi mai puternic ca de obicei. Începu să tremure uşor, ca încercat de friguri.

- Ce mai faci?! întrebă el deodată, încercînd să zîmbească. Nu te-am mai văzut de mult... Nu vrei să stai jos?!

Rostise ultimele cuvinte zgîlţîit de emoţie, muşcîndu-şi şi umezindu-şi buzele cu furie. Locotenentul continua să-l privească, pălind parcă şi mai mult.

- ... A început să se răcorească! şopti Spiridon înghiţind anevoie. De la o zi la alta a venit toamna...

Ca şi cum ar fi aşteptat aceste cuvinte ca să se hotărască, Băleanu făcu încă doi paşi, ajungînd în faţa lui Spiridon.

- Vădastra! vorbi el cu o voce foarte emoţionată, scoate-ţi monoclul!...

- De ce?! ţipă ascuţit Spiridon, trăgîndu-se spre birou.

De ce să mi-l scot?!

- Trebuie să-ți dau o palmă, şi nu pot să ți-o dau aşa!... Nu pot!... Nu pot să ți-o dau aşa!... repetă Băleanu cu vocea tot mai sugrumată.

Spiridon înmărmuri cu privirea agățată de celălalt. I se părea că visează.

- Scoate-ți monoclul! răbufni vocea locotenentului, după o pauză care i se păruse nesfîrşită.

- Să nu dai! strigă el răguşit. Să nu dai că te nenorocesc! Să nu dai că te omor!... Te omor, să ştii!...

Locotenentul înainta un pas către el, încruntat şi abătut.

- Să nu dai! țipă mai stins Spiridon simțind cum i se scurg puterile.

Încercă să ocolească biroul, dar Băleanu făcu cîțiva paşi repezi şi-l apucă. Era şi el atît de emoționat încît mîna care îl ținea îi tremura, zgîlțîindu-l şi mai mult pe Spiridon.

- Ce ți-am făcut ?! şopti Spiridon necutezînd să ridice mîinile şi să se elibereze din strînsoarea celuilalt.

- Asta-i legea noastră ostăşească, vorbi Băleanu rostind cuvintele cu un mare efort. Trebuie să te pălmuiesc!... După asta, faci ce vrei !... Mă provoci la duel, mă omori... faci ce vrei!...

Abătut, îi smulse monoclul, îl aşează pe birou şi ridică mîna să-l pălmuiască. Dar, smulgîndu-i monoclul, împinsese în acelaşi timp şi ochiul de sticlă în orbită şi Spiridon căpătase acum o înfățişare stranie; ochiul teafăr îl închisese de groază, iar pleoapa cealaltă, roşie scofîlcită, urîtă, arăta nefiresc, scos în evidență, albul ochiului de sticlă. Aşa cum era, foarte palid, cu părul ridicat perie în vîrful capului, cu gura întredeschisă şi buzele vinete, uscate - ochiul acela de sticlă prost aşezat dădea întregii figuri o expresie spectrală. Mîna lui Băleanu tremura, închise ochii şi atinse mai mult ca o mîngîiere obrazul lui Spiridon. Apoi, amețit, se îndreptă spre fotoliu şi se lăsă

să cadă fără puteri, apucîndu-şi deznădăjduit capul în mîini.

Rămase aşa multă vreme, istovit de efortul pe care-l făcuse vorbindu-i şi pălmuindu-l pe Spiridon. Celălalt, cînd simţise degetele locotenentului atingîndu-i o clipă obrazul, se îmbujora brusc şi deschise tulburat ochiul.

Crezuse că va primi o palmă grea, adevărată, şi aproape nu înţelesese la început ce se întîmplase. Dar, cînd îl văzu pe Băleanu cu tîmpla prinsă în mîini, zăcînd pe fotoliu, îşi dădu seama că fusese pălmuit şi umilinţa îl năpădi dintr-o dată, copleşindu-l.

- ... Acum, că te-am insultat, trebuie să mă provoci la duel! spuse Băleanu fără să ridice capul. A trebuit să te pălmuiesc. Aşa scrie la regulament. Trebuie să-mi apăr onoarea de ostaş... Mi-a fost greu... Te rog să mă ierţi...

Îşi trecu palma pe frunte, apoi ridică privirile spre Spiridon. Dar, văzînd albul ochiului de sticlă răsturnat în orbită, şopti.

- Puneţi, te rog, monoclul!... te rog, puneţi-l!...

Vădastra rămase o clipă înmărmurit, neînţelegînd. Apoi un val fierbinte de umilinţă îi dogorî obrajii.

- De ce să mi-l pun?! strigă. De ce!... Că nu-ţi plac ochii mei?! Că sunt chior? Atunci de ce m-ai pălmuit?!... Dacă eram chior, de ce-ai dat în mine?! Pentru că eşti ofiţer, şi ai doi ochi, şi eşti puternic, şi ştii să te baţi în duel, d-aia ai dat?! Şi ştiai că eu sunt chior şi nu pot să trag cu puşca, nici să mă bat cu sabia?! Eşti un laş, asta eşti! Uită-te bine la mine, şi mai dă... Mai dă!... Laşule!...

Băleanu roşi brusc şi înălţă privirile. Îşi muşcă buzele, şovăind.

- Poţi să te consideri insultat cît vei voi! ţipă Spiridon. Poţi să te scoli şi să-mi tragi iarăşi o palmă, că te ştii mai puternic decît mine, şi eşti un laş!...

- Vădastra, retrage-ţi cuvintele, ori...

- Ei, ce poţi să-mi faci?! izbucni Spiridon exasperat. O să-mi mai dai o palmă, sau zece palme. Ei şi?! Eşti mai

tare - şi eu sunt invalid. D-aia n-am făcut nici armata. Am fost reformat. Ţi-e uşor să dai în mine!... Dar să nu crezi că am să te iert vreodată. Mi-o veni şi mie apa la moară. Am să ajung şi eu cineva în ţara românească. Am să te distrug! Am să te învăţ eu să dai în oameni fără apărare! Laşule!... Degeaba porţi haina de ofiţer! Eşti un laş!...

Băleanu se apropie încruntat şi-i puse mîna în piept, dar Vădastra continuă să ţipe, insultîndu-l şi amenințîndu-l. Cînd simţi palma, de astă dată grea, căzîndu-i pe obraz, îşi strînse fălcile, cu buza de jos tremurîndu-i. Ochiul cu care-l privea pe locotenent ardea în cearcăn cu o lacrimă sub pleoapă. Înghiţi de mai multe ori, dar nu izbuti să vorbească.

- Te-am rugat să-ţi retragi cuvintele, spuse Băleanu cu o voce schimbată de emoţie şi n-ai vrut!... Îmi pare rău!...

- Am să te omor! şuieră Spiridon continuînd să-l privească fix, cu răsuflarea anevoioasă.

- Dreptul dumitale, spuse locotenentul cu o mare oboseală. Dacă nu poţi să te baţi în duel, ai dreptate să mă omori... Uite, trage.

Şi, fără ca nimic să fi pregătit acest gest, fără ca Spiridon să bănuiască măcar ce avea de gînd să facă, Băleanu scoase din buzunarul tunicii un revolver şi i-l întinse.

- E încărcat, spuse el foarte încet, tremurînd. Uite!... Ia-l!... Trage!... Vădastra privea revolverul fără să se hotărască să-l apuce. „îl omor! îşi auzi gîndurile. E încărcat! Trag şi îl omor!... Îl omor!..."

- Ai dreptul, adăugă Băleanu mai stins. Să nu spui că sunt laş! Uite, trage!... Dar Spiridon nu îndrăznea să-l apuce. După cîteva secunde, locotenentul se apropie de birou şi aşează revolverul, cu mînerul spre Spiridon, pe colţ. Mîna îi tremura. Se făcuse şi el foarte palid.

- Vezi că e încărcat, repetă el plecînd privirile şi depărtîndu-se de birou. Trage... Ai dreptul!...

Vădastra îşi umezi buzele şi, dintr-un salt, apucă

revolverul. I se păru nefiresc de greu. Îi fu frică să pună degetul pe trăgaci şi-l ţinea cu ţeava în jos, strîngînd mînerul. Tremura atît de tare încît curînd fu silit să-l apuce cu amîndouă mîinile. Revolverul era tot mai greu şi răceala ţevii pe care o atinsese cu degetele îl cutremură. „îl omor! îl omor!", îşi asculta Spiridon strigătul. Locotenentul se depărtase, apoi se oprise pe loc, cu capul plecat, cu mîinile la spate, ca un condamnat, aşteptînd. Vădastra voi să ridice revolverul şi să tragă, dar braţul drept îi înlemnise din umăr şi oricît s-ar fi trudit, nu-l mai putea urni. O furie cumplită îl năpădi atunci din nou, împotriva lui Băleanu, împotriva lui însuşi, împotriva revolverului care-i tremura în mîini.

- Ieşi afară! urlă el deodată cu un glas poruncitor. Ieşi afară!... Băleanu ridică ochii. Era atît de palid încît lui Spiridon îi fu frică şi zgîlţîi încă o dată revolverul.

- Ieşi afară că trag! răcni el cu o voce sugrumată de spaimă. Te împuşc ca pe un cîine!...

Îşi muşcă buza ca să se trezească. Braţul drept îi amorţise de-a binelea şi dacă nu l-ar fi sprijinit în palma stîngă, revolverul ar fi alunecat pe covor. Băleanu privi toate acestea cu un ochi rătăcit şi un zîmbet de mare blîndeţe îi lumină faţa. Răsuflă uşurat şi se îndreptă spre uşă.

- Ieşi afară! mai strigă o dată Spiridon.

Cînd auzi uşa închizîndu-se înapoia locotenentului, Vădastra îşi simţi deodată braţul drept însufleţit şi ridică tremurînd revolverul. Dar în aceeaşi clipă înţelese că e prea tîrziu. Rămase cîtva timp nemişcat, privind revolverul, umezindu-şi buzele. De pe frunte începu să se scurgă broboane de sudoare şi părul şi-l simţea ud. O nemărginită tristeţe îi înmuie atunci inima. Obrazul pălmuit îi ardea din ce în ce mai fierbinte.

- Am să-l distrug! şopti el privind năuc către un colţ al odăii. Am să-i distrug pe toţi!...

Dar emoţia îl doborî şi începu să plîngă, liniştit, lacri-

mile alunecîndu-i peste pleoapă şi amestecîndu-se cu picăturile de sudoare.

- Am să-i distrug! repetă el înghiţind greu ca să-şi stăpînească plînsul. Am dă-i distrug pînă la unul!...

Îşi trecu revolverul în mîna stîngă, iar cu palma dreaptă începu să-şi şteargă lacrimile care îi năvăleau abundente şi fierbinţi.

- ... Pînă la unul! şuieră el din nou, printre dinţi.

Dar nemaiputîndu-se stăpîni, aşează revolverul pe birou, de unde îl luase, şi se trînti în fotoliu, cuprinzîndu-şi faţa în palme, abandonîndu-se plînsului.

- ... O să vadă ei, mai tîrziu!... rostea printre suspinuri. O să vadă ei!... N-o să iert pe nici unul!... Am să-i împuşc pe toţi ca pe nişte cîini!...

Ştergîndu-şi faţa de lacrimi, dădu de ochiul de sticlă prost aşezat şi şi-l scoase. Îl păstră multă vreme în pumn, frecîndu-l în neştire. Îl simţea rece, dur, nepăsător.

V

„Vasăzică, tot s-a logodit", îşi repetă încă o dată Ştefan după ce făcuse înconjurul lagărului. Era o clădire impozantă, o fostă Şcoală de Agricultură, aşezată la poalele unui deal, cu spatele la pădure. În faţă se întindea cîmpia; departe, în zare, se profilau munţii Odorheiului. Locul lăsat liber pentru preumblarea deţinuţilor era destul de îngust. La zece metri de la zidurile Şcolii se ridicau barierele de sîrmă ghimpată. Ştefan numără încet, fără nici o curiozitate, jandarmii înarmaţi cu puşti mitraliere, care-l priveau ca şi cum nu l-ar fi văzut, de dincolo de sîrme; erau şase jandarmi şi un plutonier. „S-a logodit", îşi spuse şi se hotărî să se întoarcă.

Din cei vreo trei sute de legionari internaţi, majoritatea erau intelectuali, dar îşi lăsaseră aproape toţi să le crească barba şi cum după trei, patru luni de lagăr hainele li se trenţuiseră, Ştefan anevoie îi deosebea unii de alţii. Se plimbau în grupuri, priveau peste sîrme, către munţi, discutau.

- Sunteţi gazda lui Ioachim? îl întrebă în şoaptă un bărbat înalt, cu o imensă barbă neagră, apropiindu-se de el şi luîndu-i braţul.

- Nu sunt legionar, se grăbi să spună Ştefan corect, aproape cu răceală. E o confuzie la mijloc. Am fost adus aici printr-o confuzie. Politiceşte, sunt chiar adversarul ideilor dumneavoastră.

Omul cu barba neagră îl privi lung, zîmbind stînjenit. Îi lăsă braţul, dar nu ştiu ce să facă cu mîinile şi începu să şi le frece. Apoi, brusc, ruşinat, şi le ascunse în buzunar.

- ... Regret, evident, că sunteți aici, între sîrme, continuă Ştefan încurcat. Omeneşte, evident, vă compătimesc... Dar n-aş vrea să plutească nici un echivoc. N-am absolut nici o simpatie pentru ideile şi metodele dumneavoastră politice. Sunt exact opusul dumneavoastră... Evident, se grăbi să adauge, în ce priveşte lupta dumneavoastră cu poliția sunt neutru. Am față de poliție aceeaşi aversiune pe care o am față de fascism...

- Înțeleg, spuse bărbatul cu barbă şi zîmbi din nou, încurcat. Ştefan simți o subită simpatie pentru el.

- Azi-noapte, adăugă el deodată, cu o neobişnuită căldură în glas, pe şosea, puțin înaintea noastră s-a întîmplat un accident. A fost omorît logodnicul unei prietene a mele...

- Am auzit, vorbi celălalt. Mi-au spus băieții. Era un căpitan.

- Un căpitan? repetă Ştefan aproape fără să-şi dea seama. Era logodnicul prietenei mele...

Se trezi mai tîrziu singur, lîngă sîrme. Se întoarse agale şi se urcă în camera lui. Era o încăpere destul de mică de la etajul doi, unde se mai aflau deja şase inşi. Ştefan se trînti pe pat, silindu-se să țină ochii deschişi. Nu-şi dădu seama că adoarme. După cîtva timp, simți că-l zgîlțîie cineva şi se trezi.

- V-am spus că sunt neutru, strigă el, că nu sunt cu dumneavoastră... Tînărul de lîngă el, îmbrăcat cu o salopetă decolorată, era palid, avea ochelari şi cîteva fire de păr galben-roşu îi crescuseră, stinghere, pe obraji.

- Se serveşte masa, spuse el. Dar dacă nu vă simțiți bine, vă aduc eu mîncarea...

În aceeaşi clipă Ştefan îşi aminti din nou: „S-a logodit; logodnicul ei era un căpitan. Căpitanul Melinte", îşi aminti el brusc, numele. O deznădăjduită tristețe i se risipi în toată ființa lui, şi oftă.

- Sunteți bolnav? îl întrebă tînărul. Să vă trimit unul dintre doctori. Avem mai mulți doctori aici cu noi...

- Am să cobor la masă, spuse Ştefan.

Intrînd în sala de mese, îl lovi un miros de seu cald. Oamenii îşi sfîrşiseră ciorba şi aşteptau acum macaroanele, pe care tocmai le aduseseră doi dintre ei într-un cazan fumegînd. Ştefan îşi căută din ochi un loc şi se aşeză grăbit pe o banchetă de lîngă uşă. I se păruse că toţi acei oameni cu barbă îl privesc numai pe el. Se simţi stingher, încurcat, şi apucînd bucata mare de pîine din faţa lui, începu să mănînce. Tinerelul cu ochelari se opri lîngă el cu un bărbat aproape chel, ras, cu obrazul pătat.

- Bună ziua, îi spuse acesta. Febră? ameţeli?

Îi apucă mîna şi, domol, detaşat, îi căută pulsul.

- Dînsul e doctor, vorbi tînărul cu ochelari şi zîmbi.

- Cît ai stat la Prefectură? îl întrebă doctorul.

- Aproape douăzeci de zile...

- N-ai nimic, vorbi din nou doctorul. Indigestie, nesomn, lipsă de aer. Cred că ne-am mai cunoscut, de altfel, adăugă cu alt glas. Eu sunt doctorul Stănescu. Nu eşti prieten cu Bursuc?

- Chiar prieten, nu.

- Admirabil băiat, făcu doctorul descoperindu-şi, zîmbind, doi dinţi de aur. Şi deştept, foc!... L-ai mai văzut de curînd?

- Ultima oară l-am văzut..., încercă Ştefan să-şi amintească.

- Lasă că mai stăm noi de vorbă, îl întrerupse doctorul, şi se depărta făcîndu-i semn cu mîna.

Ştefan începu să mănînce macaroanele. Erau aproape reci şi miroseau puternic a seu.

- Ce mai e pe la Bucureşti? îl întrebă deodată cineva din faţa lui.

Era un bărbat între două vîrste. Avea o figură oacheşă, osoasă, prelungă pe care barba neagră şi rară i-o lungea parcă şi mai mult.

- Cum mai e atmosfera? Ce mai spune lumea? De noi se ştie ceva? Ce se mai spune? Ce mai noutăţi?...

Ştefan observă că vecinii lui încep să zîmbească şi-şi fac semne unul altuia. Voi să răspundă, dar celălalt îşi continuă întrebările.

- Cum mai stă guvernul? Eu cred că stă prost. Dumneata ce crezi? Lumea ce spune? Nemulţumită, nu-i aşa?

Ştefan simţi că unul dintre vecini îl calcă semnificativ pe picior. Ceilalţi îl priveau fix, insistent.

- Nu prea ştiu, începu Ştefan.

Se întrerupse şi continuă să-şi mănînce macaroanele, cu privirile plecate. Apoi toţi se ridicară în picioare. Cineva, pe care nu-l putea vedea, spunea *Tatăl Nostru.* Vecinii lui se închinară şi se îndreptară spre uşă. Ajuns în curte, Ştefan simţi că-l prinde cineva de braţ. Era acelaşi bărbat înalt, cu barba neagră, care-i vorbise de dimineaţă.

- Am auzit că a încercat să te descoase Oprea, îi şopti. Trebuie să-ţi atrag atenţia că e agent de Siguranţă... Bagă bine de seamă ce vorbeşti cu el...

- Eu, începu Ştefan, eu v-am mai spus... Chiar dacă aş vrea... În sfîrşit, n-are nici o importanţă... zilele astea au să-şi dea seama de confuzie şi au să mă scoată de aici...

Celălalt îl privi din nou lung, nehotărît şi începu să zîmbească. Întoarse capul în jurul lui, apoi îl întrebă, coborînd şi mai mult glasul:

- Dar despre Ioachim ce mai ştii? L-ai mai văzut de curînd?

Ştefan se încruntă şi încercă să-şi aducă aminte exact ziua cînd îl întîlnise. Dar în clipa următoare, omul îi strînse semnificativ braţul. Oprea se îndrepta spre ei.

Ştefan îşi dădu seama că îi era de-ajuns să-şi amintească de sărutarea aceea nesfîrşită a Ilenei, pentru a se putea sustrage, fără nici un efort, vieţii de lagăr. Totul începea cu o cufundare în el însuşi, în trecutul lui. O găsea repede pe Ileana; se afla în faţa lui, în ploaie, ascunsă sub umbrelă. Nu mai avea nimic altceva de făcut decît să aştepte. La un moment dat, ştia că se va pleca

asupra ei, o va prinde în braţe, şi-i va cuprinde gura. Rămînea, apoi, aşa,sorbind din ea, fără să mai dorească, fără să mai ştie de altceva. Tîrziu, cînd se trezea, descoperea la cîţiva metri în faţa lui, dincolo de sîrme, una din figurile jandarmilor care-l priveau, ca întotdeauna, ca şi cînd nu l-ar fi văzut. Ştefan relua plimbarea lui leneşă, singuratică, în jurul lagărului. Internaţii continuau să vorbească plimbîndu-se în grupuri, dar tot mai rari erau cei care întorceau capul să-l privească. Se obişnuiseră cu el. Cîţiva îl văzură trecînd într-o dimineaţă, însoţit de un plutonier, printre sîrme, şi îndreptîndu-se spre cancelaria maiorului. Zvonul se răspîndi repede în tot lagărul.

- S-a dus să semneze declaraţia de desolidarizare, spuse cineva. Mă mir că n-a semnat-o pînă acum...

- Poate i-o fi sosit ordinul de eliberare, spuse tinerelul palid cu ochelari, care dormea în aceeaşi cameră cu Ştefan şi care, din prima zi, îi arătase o mare simpatie.

Maiorul îl primi foarte afabil, întinzîndu-i mîna şi poftindu-l să se aşeze pe scaun. Era un om timid. Se reîntoarse încurcat la biroul lui şi deschise un registru.

- Sunteţi de douăzeci şi trei de zile la noi, vorbi el rar, silindu-se să pronunţe cuvintele cu o anumită solemnitate. Şi aţi spus, cînd aţi sosit, că nu sunteţi legionar. Atunci, de ce nu semnaţi declaraţia? Scăpaţi şi dumneavoastră, scap şi eu... Nu vedeţi cum e lumea de azi? Ce contează o semnătură pe un petic de hîrtie?...

Ştefan îl privi nedumerit. Cînd venise plutonierul să-l caute, crezuse că i-a sosit ordinul de eliberare. Se bucurase, dar cîteva clipe în urmă înţelese că tot pe Ileana o iubeşte mai mult; ei se gîndise să-i telegrafieze întîi, să-i vestească reîntoarcerea în Bucureşti, s-o roage să-l întîmpine la gară.

- Douăzeci şi trei de zile, repetă el încet, aproape şoptind. Şi încă n-a sosit ordinul de la minister ? întrebă ridicînd glasul.

Maiorul începu să caute într-un teanc de reviste.

- Eu nu cred că mai soseşte, spuse. Aţi fost destituit. Am să vă arăt şi decizia de destituire. S-a publicat în *Monitorul Oficial...*

Continua să caute, fără grabă, dar se vedea că îşi pierde răbdarea.

- Nu mai căutaţi, îi veni Ştefan în ajutor. Vă cred...

- Trebuie s-o găsesc, spuse celălalt. Am subliniat-o cu roşu; expres pentru dumneavoastră...

Ştefan nu ştia ce cuvînt să spună, ridicîndu-se după scaun, ca să nu-l jignească pe maior.

- Vă mulţumesc, vorbi el deodată. Vă mulţumesc că v-aţi gîndit la mine şi aţi subliniat-o...

Se ridicase şi şovăia în faţa biroului. O serie de imagini şi gînduri îi treceau prin minte. Şi deodată ştiu că toate acestea sunt doar pretexte, că îi vin şi-i trec atît de repede prin minte numai ca să nu-şi amintească lucrul acela teribil: că deşi a aflat că e destituit, că Ioana nu va mai încasa salariul lui de la minister, el continuă totuşi s-o iubească mai mult pe Ileana. Din fericire, maiorul se ridicase şi el de la birou, tot atît de încurcat, şi îl conducea acum spre ieşire.

Trecînd printre sîrme cu plutonierul în urma lui, zări din nou mulţimea aceea de oameni cu barbă care-l aşteptau, sorbindu-l din ochi, mistuiţi de curiozitate.

- Ce veşti? îl întrebă cineva, în şoaptă, îndată ce trecu dincolo de sîrme.

- Proaste, spuse Ştefan, fără să ridice capul, şi se îndreptă direct spre camera lui.

Ceea ce îl umilea mai mult acum, cînd îşi dădea seama cît de mult o iubeşte pe Ileana, cînd înţelegea că o iubise aşa din clipa cînd o zărise, de departe, în pădurea Băneasa, era minciuna pe care i-o spusese. De ce simţise nevoia să mintă spunîndu-i că pictase maşina şi are să i-o arate? Ghicise, probabil, că numai spunîndu-i asta la telefon Ileana va accepta să vină în camera lui secretă. Dar ar fi trebuit să-i mărturisească adevărul în noaptea

aceea, cînd o condusese acasă. Ar fi trebuit să-i spună că pictura lui cu adevărat nu se poate vedea, pentru că, de fapt, nu există. Nu exista decît o singură pînză pe care el adăugase necontenit culori, fără nici o preocupare artistică, ci numai pentru că jocul acesta îl fermeca, îi îngăduia să regăsească, undeva, foarte adînc în ființa lui, un altfel de Timp, o altfel de existență.

Se trîntise pe pat, cu ochii în tavan. Simți cum Iroaie deschide cu mare grijă uşa şi se apropie, în vîrful picioarelor de el. Iroaie era bărbatul înalt, cu imensa barbă neagră, care-l întrebase de mai multe ori despre Ioachim.

- Mi-au spus băieții că ai primit veşti proaste, începu. Ce s-a întîmplat?

- Am fost destituit, vorbi Ştefan cu un efort. A vrut să-mi arate şi decretul de destituire, dar nu l-a găsit. Spunea că a apărut în *Monitorul Oficial...*

Iroaie îl privi, după obiceiul lui, lung, încurcat, zîmbind şi clipind din ochi.

- N-ați mai vorbit nimic altceva? îl întrebă el din nou. Nu ți-a cerut să semnezi declarația?

Ştefan îşi trase perna sub cap, cu un gest scurt, iritat.

- Mi-a vorbit şi de declarație, spuse, dar m-am făcut că nu-l aud. Am declarat o dată pentru totdeauna că nu sunt legionar. Ori mă cred pe cuvînt, şi atunci îmi dau drumul, ori nu mă cred şi atunci...

- Îți faci iluzii, îl întrerupse Iroaie. De-aici nu scapă nimeni. Vreau să spun, nu iese nimeni fără o declarație de desolidarizare...

Ştefan zîmbi şi-şi închise ochii. I se păru că întreaga lui viață atîrnă de răspunsul pe care-l va da lui Iroaie. Se hotărî să nu mai adauge nici un cuvînt, îl simțea pe celălalt cum aşteaptă nerăbdător, lîngă pat, neîndrăznind totuşi să-l tulbure. În cele din urmă îl auzi îndreptîndu-se în vîrful picioarelor spre uşă şi deschizînd-o cu mare grijă. Ştefan răsuflă adînc, înseninat deodată; parcă ar fi scăpat dintr-o mare primejdie. Se întoarse apoi, repede,

emoționat, în sărutarea lungă, neasemuită a Ilenei.

Cînd se trezi recunoscu îndată mirosul de seu cald. Tînărul cu ochelari, studentul Petrescu, îi adusese masa şi aştepta acum lîngă el, zîmbind.

- Astăzi avem şi struguri, spuse. Dar încă nu sunt copți... Din ziua aceea li s-au dat mereu struguri la masa de prînz.

- Dacă sunt înfuriat împotriva legionarilor, spunea Biriş, sunt înfuriat şi pentru că din cauza lor s-a ajuns la restricția libertăților civice. Luptînd împotriva lor, guvernul e silit să aplice metodele fasciste şi, în consecință, nu suferă numai legionarii, ci suferim noi toți. Te poate oricine aresta, pe simplul pretext că ai fi legionar şi pînă se descoperă că nu eşti, eşti dat afară din slujbă sau trimis într-un lagăr. Cum s-a întîmplat, probabil, cu bietul Viziru.

- Iar începi? întrerupse Cătălina.

Biriş întoarse mirat capul. Cătălina avea o privire rece, aspră, rea; dar întîlnindu-i ochii, începu să zîmbească.

- Ai să ajungi şi tu maniac, adăugă. Întocmai ca Dan; el nu-mi vorbeşte decît despre teatrul pe care are să i-l facă conu' Mişu...

- Şi să ştii mata, duduie Cătălina, că am să i-l fac, spuse Mişu Weismann, roşind brusc. Au tărăgănit puțin lucrurile din cauza situației internaționale, dar este o afacere de peste o sută de milioane, şi vă spun eu ca se face...

Biriş aşează paharul cu coniac pe masă şi-şi aruncă, pe furiş, o privire scurtă asupra ceasului.

- Haide cu mine, spuse Cătălina ridicîndu-se brusc. Nu mai pot rămîne. M-a apucat durerea de cap...

Privindu-i cum se depărtează, Mişu Weismann se întoarse enervat către Bibicescu.

- Degeaba se supără duduia Cătălina, spuse. Dînsa poate crede că nu sunt serios, că nu există afacerea...

- Dacă vrei s-o împaci, vorbi Bibicescu, absent, nu-i mai trimite flori. Mai bine ne mai inviți o dată la masă... À propos, adăugă el cu un glas în care străbătea emoția secretului, ştii că am început să mă interesez de local?...

Mergeau alături, fără să-şi vorbească. Se însera.

- E frumoasă toamna la Bucureşti, spuse tîrziu Cătălina ridicînd privirile către cer.

Apoi tăcu din nou. Biriş îi luă uşor brațul.

- Ce-ai avut astăzi ? o întrebă. Păreai plictisită, enervată...

- Tu ştii de ce, răspunse ea încet. De ce mă mai întrebi?

- E absurd! făcu Biriş strîngîndu-i puternic brațul. E o idee cu totul absurdă!...

Cătălina ridică din umeri.

- Mai bine să nu mai vorbim, spuse.

Apoi, apropiindu-şi brusc trupul de al lui, îl întrebă, cu alt glas:

- Ce faci astă-seară ? Nu vrei să ne plimbăm împreună?

Biriş simți din nou bine cunoscutul fior străbătîndu-i întreg trupul.

- Aveam o întîlnire cu un prieten, spuse. Dar dacă vrei tu, îi las un bilet... şi ne plimbăm...

- Îmi pare rău, spuse Cătălina tristă. Credeam că eşti liber... Aveam atîta poftă să mă plimb cu tine pe străzi...

- Dar ți-am spus că-i pot lăsa un bilet şi ne putem întîlni să ne plimbăm, o întrerupse înfrigurat Biriş.

- ... Simt că e ultima mea toamnă, sunt ultimele mele săptămîni, şopti Cătălina tot mai tristă.

- Vorbeşti copilării! izbucni Biriş. Vorbeşti absurdități!... Astea-s consecințele aventurii tale! Asta înseamnă să trăieşti cu un nebun alături: înnebuneşti şi tu!...

- Tu ştii prea bine că nu e aşa, spuse Cătălina fără să-l privească. Ştii că nu e din vina lui. El e un biet nebun

ratat, de care mi-e milă...

- Atunci, o întrerupse exasperat Biriş, adevărata nebună eşti tu. El nu e decît victima ta!...

- Degeaba mă cerți, continuă Cătălina cu acelaşi glas stins. Ştii foarte bine că nu e aşa. Că asta trebuie să mi se întîmple... E mai tare ca mine... Trebuie să se întîmple... O dată ce am luat hotărîrea aceasta, *trebuie* să se întîmple... Şi iar se apropie ziua...

- Încetează! exclamă Biriş, lăsîndu-i brațul. Dacă mai spui asemenea enormități, te las aici, singură, şi mă duc acasă...

Ea întoarse capul spre el şi-i zîmbi.

- ... Are să-mi fie urît singură, spuse. Am să mă simt foarte tristă... Părăsită de toți...

Apoi îi apucă brațul şi-şi apropie obrazul de urechea lui.

- Rămîi, te rog! îi şopti fierbinte.

- Parcă astăzi ar fi ceva mai buni, auzea Ştefan intrînd în sala de mese. Se mai apropia încă unul de coşul cu struguri, lua cîteva boabe, le sfărîma, le sugea încet, concentrat apoi spunea:

- Astăzi sunt mai buni. Au început să se coacă...

Uneori Ştefan aştepta, în fața sîrmelor, să vadă cum apune soarele către munți. Aşa şi-a amintit odată de conferința de la Yokohama. Conferința se sfîrşise în septembrie. Acum ar fi fost cu Ioana şi cu băiatul la Tokio. În locul lui , fără îndoială, fusese trimis Vidrighin. „Sunt şi nemții amestecați aici, îşi aminti el cuvintele secretarului general; bagă bine de seamă..." Şi totuşi l-au destituit.

Fuseseră de-ajuns trei zile de ploaie rece ca frunzele, palide la sfîrşitul lui septembrie, să devină arămii şi să înceapă să se scuture la cea dintîi clătinare. Venise toamna. De la ferestrele etajului doi, şoseaua se vedea acum foarte departe. Treceau, la rari răstimpuri, maşini spre Odorhei. Oamenii le priveau încetinindu-şi răsufla-

rea, emoționați; dacă vreo maşină se oprea la prima gheretă şi o cotea spre stînga, însemna că se îndreaptă spre lagăr. O bruscă nervozitate îi cuprindea atunci pe toți. Începeau să se plimbe mai agitați şi se adunau, aproape fără să-şi dea seama, în fața porții de sîrme. O dată sau de două ori pe lună venea o vizită. Cineva era chemat de plutonier şi trecea, între santinele, sîrmele. Se întorcea după o jumătate de ceas, fericit. Aducea mai întotdeauna veşti. Aşa s-a aflat, o lună după ce fusese încheiat, de acordul de la Műnchen.

- Azi au adus tămîioasă, auzi Ştefan într-o zi intrînd în sala de mese. S-au copt.... Tînărul de lîngă el se opri în fața coşului cu struguri, ciuguli din cîțiva ciorchini şi savura boabele plescăindu-şi puțin buzele.

- Excelenți, spuse. Sunt tămîioşi...

- Acum e vremea lor, auzi Ştefan pe un altul.

- La noi la vie...

Ştefan apucă bucata de pîine din fața lui şi începu să mănînce. Îl cunoştea destul de bine, acum; îl ascultase de multe ori vorbind, îndată ce-şi termina ciorba. Îl chema Ionescu şi era funcționar de bancă la Cîmpulung. Avea o vie, era însurat cu o fată din Constanța, dar îi plăcea să amintească, de cîte ori avea prilejul, că socru-său fusese cu treburi în Brazilia; acolo se născuse nevastă-sa. ,,La noi la vie", spunea el - dar Ştefan nu-l mai asculta. Ajunsese, acum, la o neobişnuită stăpînire de sine. Îşi putea continua gîndurile cît de gălăgioşi ar fi fost oamenii din jurul lui. Îndată ce se hotăra, nu mai auzea nimic. Din cînd în cînd îl trăgea cineva de braț, ca să-i spună că în ziua aceea e rîndul lui să servească la masă sau să spele vasele. Atunci încingea un şorț gros, de postav, şi-şi îndeplinea treaba cu cea mai mare atenție, izbutind aproape întotdeauna să toarne în farfurii aceeaşi cantitate de ciorbă şi să împartă cu îndemînare macaroanele. Mirosul de seu cald îi era insuportabil; cu atît mai mîndru era că nu lăsa să se întrevadă nici un gest de dezgust pe

fața lui, cît timp stătea aplecat asupra cazanului.

Hainele şi albiturile i se zdrenţuiseră complet. Studentul Petrescu îi adusese mai de mult cîteva cămăşi, pe care nu le putea închide la guler pentru că erau prea strîmte. Tot Petrescu i-a găsit, la sfîrşitul lui octombrie, un pulover de lînă şi o manta. Zăcuse cîteva zile cu febră şi doctorul Stănescu urca mereu la el, cu singurul termometru care exista în lagăr, ca să-i ia temperatura. Doctorul îi vorbea de Bursuc, de toţi prietenii şi cunoscuţii lui de la cafenea. Ştefan simţea cîtă plăcere îi fac toate amintirile acelea, şi-l lăsa să vorbească, zîmbindu-i de cîte ori îi întîlnea ochii, dar fără să-l asculte întotdeauna. Adesea, cu doctorul lîngă el, îşi amintea de Ioana. Nu se mai întreba, ca la început, dacă va reuşi să vină să-l vadă. Era, acum, mai mulţumit că lucrurile se întîmplaseră astfel. Ar fi fost îngrozitor să-l întîmpine, în biroul maiorului, acolo unde aveau loc vizitele, şi să ghicească de la cea dintîi privire că o iubeşte mai mult pe Ileana.

- Tragedia asta e, vorbi el pe neaşteptate ridicîndu-şi puţin capul de pe pernă, că nu poţi iubi niciodată doi oameni în acelaşi timp. Iubeşti pe rînd, cînd pe unul, cînd pe altul. Adică eşti şi tu la fel cu toţi ceilalţi care nu sunt sfinţi. Azi iubeşti pe unul mai mult, mîine iubeşti pe celălalt. Să zicem că ai putea să te culci şi cu ea. Dar ce poate să rezolve adulterul? Suntem numai noi doi, între bărbaţi, şi te întreb: ce-am rezolvat dacă am s-o aduc în camera secretă şi am să mă culc cu ea? Dacă n-aş iubi-o decît pe ea, poate că asta ar fi o soluţie. O soluţie provizorie, pînă aş divorţa şi m-aş recăsători cu ea. Deşi, nici de asta nu mai sunt aşa de sigur. Ai aflat şi dumneata cred, de accidentul acela de maşină. Căpitanul care a fost omorît atunci, era logodnicul ei, căpitanul Melinte. Vasăzică se logodise...

Doctorul Stănescu îl asculta calm, aproape cu indiferenţă. Observase cîteva pete roz-vinete pe obrazul lui Ştefan. Ca şi el, Ştefan se încăpăţînase să se radă în

fiecare zi, cu maşina unui vecin de cameră. Dar erau foarte puține lame în lagăr, şi cu cît trecea timpul cu atît bărbieritul devenea mai greu. „S-a infectat şi el, îşi spuse doctorul privindu-i cu atenție obrazul. A pățit-o ca mine. O să-şi strice obrazul."

- ... Dacă aş iubi-o numai pe ea! continuă Ştefan cu o mocnită tristețe în glas. Cît de simple ar fi atunci lucrurile! Aş redeveni şi eu un om ca toți oamenii, dar măcar aş redeveni un om cinstit... Altceva visasem eu, adăugă lăsîndu-şi moale capul pe pernă. Dar, încă o dată mi-am dat seama aici că nu sunt în stare; sau, poate, nu merit un asemenea miracol. O iubesc mai mult pe ea, pe Ileana. Numai de dorul ei sufăr. E foarte trist, adăugă coborînd şi mai mult glasul. Dacă tot la asta am ajuns, să înlocuiesc o dragoste prin alta, la ce bun toate aşteptările mele? N-am rezolvat nimic. Atunci, lasă lucrurile să se întîmple aşa cum vor ele să se întîmple. Ce mai pot schimba? Tot acolo o să sfîrşim cu toți, în zădărnicie. Atunci, la ce bun să te mai împotriveşti? Mi-a spus maiorul că m-au destituit. Ei şi? Crezi că e atît de grav? Mai poate avea vreo importanță?!...

Se opri istovit şi închise ochii. Doctorul îşi împacheta cu grijă termometrul, sticluța cu alcool şi tuburile cu aspirină.

- Încearcă să dormi, spuse. N-ai nimic. Eşti puțin agitat doar. Spune-i lui Petrescu să-ți facă diseară un ceai...

Asta se întîmplase la sfîrşitul lui octombrie. Cînd, o săptămînă mai tîrziu, coborîse să se plimbe îmbrăcat cu puloverul şi mantaua aduse de Petrescu, se mira că nu zăreşte nici pe Oprea, nici pe Iroaie, că nu zăreşte o seamă de figuri cunoscute. „Au fost transportați alaltăieri la Vaslui, îl lămuri studentul Petrescu. Mă mir că nu i-ați auzit..." „în fond, n-are nici o importanță", îşi spuse Ştefan reluîndu-şi plimbarea în jurul clădirii. Dar simțea că, totuşi, îi părea rău. Se învățase cu ei. Îi plăcea să-i întîlnească prin curte urmărindu-l şi totodată urmărindu-

se unul pe altul.

Nopțile, după rugăciune, se făceau în unele dormitoare şezători. Îl chemaseră de mai multe ori şi pe Ştefan, dar se dusese o singură dată şi aproape că nu ascultase. Un tînăr citea un lung poem despre toamnă. De la cele dintîi versuri, Ştefan se retrase în sine; îşi aminti foarte multe lucruri din adolescența şi tinerețea lui, mirîndu-se singur cu cîtă seninătate şi le aminteşte. Apoi se întoarse la Ileana. Îşi alese, de astă dată, întîlnirea lor din Sîmbăta Floriilor. Rămase mai întîi foarte multă vreme privind-o: era îmbrăcată primă văratic, cu o bluză de culoarea liliacului. O privi lung, în neştire. Îl privea şi ea tot atît de adînc, parcă ar fi presimțit că nu se vor mai întîlni multă vreme. „Am simțit nevoia să mă rog", îi spunea. Ştefan era sigur, acum, că se înălțase puțin în vîrful picioarelor aşteptînd să fie sărutată. Apoi, după ce ieşiseră din biserică, au vorbit despre altceva. Îl mai întrebase, în glumă, aşa cum făcea întotdeauna, de maşina ei din pădurea Băneasa, dar nu făcuse nici o aluzie la picturile lui. „Mă întreb dacă n-a înțeles, chiar din acea seară", îşi spuse Ştefan, şi zîmbi. Toți începură să aplaude în jurul lui, şi atunci aplaudă şi el. Fusese, îşi dădu repede seama, o conferință a unui asistent universitar. Acesta îşi lăsase şi el barbă, dar avea grijă s-o potrivească din foarfece, astfel că avea, acum, aerul unui pictor sau poet romantic. „Seamănă cu cineva, dar nu-mi pot da seama cu cine." în acea clipă, auzi lîngă el pe cineva şoptind:

- A vorbit bine, dar a lăsat la o parte esențialul; n-a vorbit despre Istorie...

Ştefan zîmbi din nou, confidențial. Era marea lor pasiune să vorbească despre Istorie, despre momentul istoric, despre misiunea istorică. Îi auzea discutînd şi uneori se simțise ispitit să se oprească şi să intre şi el în vorbă. Dar se ținea de cuvînt: „Eu sunt neutru. Ei cred în ceva, şi pentru asta au fost închişi între sîrme. Eu cred în democrație, dar nu fac politică, deci nu iau parte la

conflict; apărătorii democrației sunt cei care i-au arestat şi i-au adus aici. Eu sunt în afara luptei. Nu am dreptul să mă amestec în discuțiile lor; sunt neutru..."

În noaptea aceea, după şezătoare, Ştefan se duse, ca de obicei, să se plimbe. În fund, ca într-o ceață, se zăreau luminile Ciucului. Se opri, foarte aproape de sîrme, să le privească. „N-a vorbit despre Istorie, îşi aminti el deodată. A uitat esențialul..."

- Ați fost la şezătoare?

Omul se apropiase de el pe nesimțite şi se oprise lîngă sîrme.

- Am fost, începu însuflețit Ştefan. Dar dumneavoastră şi mişcarea dumneavoastră acordați o importanță prea mare Istoriei, evenimentelor vii din jurul nostru. Viața n-ar merita să fie trăită dacă, pentru noi, oamenii moderni ea s-ar reduce exclusiv la *istoria* pe care o facem. Istoria se petrece exclusiv în Timp şi prin tot ce are el mai bun, omul încearcă să se împotrivească Timpului. Adu-ți aminte cînd te-ai îndrăgostit întîia oară. Mai trăiai atunci în Timp?... De aceea prefer democrația, pentru că este şi antiistorică, adică îşi propune un ideal oarecum abstract, care se împotriveşte momentului istoric.

Omul îl privea din cînd în cînd, apoi îşi mîngîia barba. Era îmbrăcat într-un suman cafeniu.

- Sunt şi astea frumoase, începu el, şezătorile, de la numărul 6, dar eu nu prea le pricep. Mie îmi plac şezătorile de la numărul 2, că acolo cîntă Căminiță din frunză. Eu sunt dintr-un sat vecin cu al lui. Suntem amîndoi din Năsăud... Dar să veniți dumneavoastră la numărul 2 în noaptea Sfîntului Andrei, să-l ascultați pe Căminiță povestind cu strigoi şi vrăjitori.

De cîteva zile se făcuse deodată frig. Munții Odorheiului albiseră peste noapte. Ştefan se plimba cu pasul repede, cu mîinile adînc înfundate în buzunarele mantalei.

- Să nu uitați să veniți diseară la şezătoare, auzi pe

țăranul din Năsăud. „Noaptea Sfîntului Andrei", îşi aminti Ştefan. De ea îi vorbise şi Anisie.

„În noaptea Sfîntului Andrei citesc sau ascult poveşti cu strigoi", îi spusese. Văzu atunci cum, peste sîrme, unul dintre jandarmi îşi aşează puşca mitralieră în poziție de tragere. Apoi descoperi că, de-a lungul sîrmelor, santinelele se înmulțiseră: erau acum vreo 15. Văzu pe maior, înarmat şi el, traversînd grăbit curtea din fața cancelariei, cu un plutonier. Încet, încet, din toate părțile apăreau jandarmi. Deținuții ieşiră din camere şi se adunară în mai multe grupuri în curte. Dar îndată ce unul dintre ei încerca să se apropie de sîrme, jandarmii strigau şi înălțau armele. Pînă ce un plutonier se îndreptă spre sîrme cu un jurnal în mînă şi făcu semn că se apropie cineva. Înainta un bărbat înalt, subțire, cu barba de timpuriu albită. Plutonierul înfăşură jurnalul, îl ghemui cît putu de mult şi-l zvîrli peste sîrme. Celălalt se aplecă să-l ridice şi se îndreptă către mijlocul curții desfăcîndu-l. Se opri din drum, deschise ziarul, şi se clătină. Toți se repeziră spre el. Apoi Ştefan auzi un strigăt sugrumat, sălbatic, de fiară rănită:

- L-au împuşcat pe Căpitan!

Nu se mai auzi atunci nici o răsuflare în toată curtea. Tăcerea aceea împietrită i se păru mai cumplită decît orice strigăt. În clipa următoare, îi văzu pe toți căzînd în genunchi, izbucnind în plîns, gemînd. Unii se loveau cu capul de pămînt. Alții urlau ca un cîine lovit. Cu armele în mîini, jandarmii îi priveau. Ştefan îşi făcu o cruce şi-şi plecă fruntea, fără gînduri.

Ioana îşi ridica la răstimpuri ochii din carte şi privea ceasul. Se apropia miezul nopții. „Ar fi trebuit să vină", îşi spuse. Dar simți că chiar dacă ar întîrzia încă, chiar dacă nu s-ar întoarce deloc toată noaptea, n-ar mai putea suferi, simți că tristețea aceasta fără margini şi fără înțeles nu se datora lui Ştefan. Citea ultimul roman al lui

Partenie. Apăruse în preajma Crăciunului, cu cîteva zile înainte de întoarcerea lui Ştefan. Se apropia acum de sfîrşit; mai avea numai vreo şaizeci de pagini, dar înainta încet, cu o stranie presimțire în suflet. Nu citise niciodată ceva mai deznădăjduit, o carte mai tristă, mai întunecată. Cînd îl chemase la telefon, Partenie îi spusese că nu va putea veni decît a doua zi de dimineață. „Termin ultimele corecturi în noaptea aceasta", îi spusese. Trebuie să apară înainte de Crăciun. De cartea aceasta era vorba, de *Plimbare pe întuneric.*

„Termin corecturile în noaptea aceasta..." „Dar vino cît poți de dimineață", îl implorase ea. „Am să vin la opt", îl auzise după o scurtă şovăială. Aşezase receptorul cu o mînă moale, istovită, apoi se lăsase să cadă în fotoliu. „În noaptea aceasta", îşi aminti ea deodată. Cu un efort se ridică, îmbrăcă blana fără să-şi dea seama şi coborî ținîndu-se de rampă. În dreptul stației de tramvai, revăzu tot ce se întîmplase cu un ceas mai înainte: domnul care citea jurnalul rezemat de felinar, maşina care trecuse repede prin fața ei, foarte aproape de bordura trotuarului, gazeta cu titlul mare pe care călcase. Era o ediție specială. După ce-o citise, domnul de lîngă felinar o lăsase să cadă. Ioana călcase pe ea fără s-o vadă, făcîndu-şi loc spre tramvai. Dar era prea multă lume, şi se întoarse pe trotuar. Atunci, îşi lăsase ochii să alunece pe titlurile ediției speciale.

Îi găsise la masă.

- Nu vrei să mănînci cu noi? o întrebase Adela.

- Nu mi-e foame, spuse.

- Ce mai veste, poveste? întrebase Răducu.

Abia atunci îşi dăduse seama că erau îmbrăcați de seară.

- Avem un bridge, la Olteanu, spusese Adela.

- Încolo, totul bine? întrebase mai tîrziu Răducu.

- Mi-e teamă de Ştefan. Ați auzit ce s-a întîmplat?

- Ce? făcuse Adela.

- Am văzut ediția specială: l-au împuşcat pe Codreanu...

- A, da, spusese Răducu. Acum s-a terminat şi cu povestea asta. S-a lichidat...

- Mi-e teamă de Ştefan, şoptise foarte încet Ioana.

- Are să le dea drumul acasă la toți, vorbise Răducu. Evident, va trebui să semneze şi el o declarație, cum fac toți. De Crăciun se întoarce, îți spun eu!... Ioana simți o nestăpînită dragoste pentru Răducu şi oftă.

- Ne pare rău că suntem grăbiți, spusese Adela ridicîndu-se de la masă. Mai vino pe la noi.

- Vino să mănînci într-o zi cu noi, adăugase Răducu. Dă-ne un telefon.

Se trezise pe trotuar, şovăind. S-ar fi dus la Cotroceni, dar îi era teamă. Bătrînul Bologa ar fi întîmpinat-o de la uşă.

- Ce veşti? Şi văzînd că-şi pleacă privirile, ori zîmbeşte încurcată, ori înalță din umeri, ar fi continuat.

- Ți-am spus să-i dai un ultimatum! Ce, a înnebunit? Vrea să ne compromită pe toți?... Dă-i o telegramă!...

- Nu se primesc telegrame. I-am scris numai prin poştă peste treizeci de scrisori. I-am scris altele prin jandarmerie...

- Trimite-i prin Prefectura Poliției, pentru că ei l-au arestat. Dacă-i telegrafiezi, somîndu-l să semneze declarația, are să-i predea telegrama.

- Nu pot să-l somez, spunea deznădăjduită Ioana. L-am rugat, l-am implorat, dar nu pot să-l somez...

- Atunci sunteți de conivență amîndoi, exclama cu o mocnită exasperare în glas bătrînul Bologa. Sunteți amîndoi simpatizanți legionari!...

- Şi numai din cauza lui Ioachim Teodorescu, intervenea doamna Bologa ca să abată discuția. Dacă nu v-ați fi întîlnit cu el la Ulm!... Cine Dumnezeu v-a pus să vă duceți la Ulm?...

- Din cauza unei catedrale! exclama bătrînul Bologa.

Ce-o să faceți, acum, că l-au dat afară de la minister? adăugă cu un tremur greu stăpînit în glas.

- Ar trebui să treci mîine pe la Direcția Jandarmeriei, spunea doamna Bologa, poate ți-a venit rîndul la vizită.

- Am să mai trec şi mîine, dar ştiu că nu mi-a venit. Mi-a spus-o colonelul. Mai sunt vreo sută de vizite aprobate, în principiu, înaintea mea, pe listă. Dar nu acceptă decît două, maximum trei vizite pe lună. Mi-a spus-o colonelul...

- Dă-i o telegramă atunci, reîncepea bătrînul Bologa. Dă-i un ultimatum. Spune-i că ne compromite familia. Amenință-l cu divorțul. Spune că-i iei copilul...

Se întorsese pe jos acasă. Ploua mărunt, o ploaie rece, amestecată cu fulgi de zăpadă. „Evident, e vina mea, îşi repeta Ioana. Ar fi trebuit să fiu mai energică. Ar fi trebuit să cad în genunchi în fața colonelului şi să-l implor. Ar fi trebuit să aduc şi băiatul cu mine. Ar fi trebuit să izbucnesc în plîns şi să-mi smulg părul. Ar fi trebuit să-i spun că mă omor. Că are să-mi moară copilul..." Se opri brusc, în mijlocul străzii, speriată, şi-şi făcu o cruce. „Doamne fereşte! şopti. Doamne fereşte!..." îşi mai făcu repede cîteva cruci, apoi grăbi pasul.

Adormise tîrziu, înghițită parcă de propriul ei vid. Se deşteptase foarte devreme. Era încă întuneric şi în odaie era frig. Îl visase tot timpul pe Ştefan. Rămase în pat pînă ce zări că se luminează fereastra, apoi începu să se îmbrace, fără gînduri. Cînd auzi ceasul bătînd opt, trecu în birou şi privi afară. Era o dimineață cenuşie, cu cerul jos, murdar. Ioana îşi aşează mîinile pe calorifer; începea să se încălzească. „În curînd va fi cald bine", îşi spuse, şi gîndul acesta o linişti. Văzu o maşină oprindu-se la poartă şi se trase speriată înapoi.

Îi deschise chiar ea uşa. Partenie rămase nehotărît în prag.

- Te rog, intră, îi spuse ea foarte încet. Voiam să te văd. Doar să te văd. Îl privi muşcîndu-şi uşor buzele. Partenie

părea mai încruntat ca altădată, aproape întunecat.

- Voiam să te văd, repetă. Îmi pare rău că te-am făcut să vii. Voiam doar să te văd...

Nu îndrăznea să-şi desprindă ochii de ai lui. Îl văzu că zîmbeşte şi adăugă repede.

- Nu te-am mai văzut de mult. Îmi era dor... Nu te-ai schimbat deloc...

- Dacă ai să-mi dai voie, am să mă aşez pe scaunul ăsta, spuse Partenie şi se îndreptă spre fotoliu.

Îşi scoase tabachera, îşi alese cu grijă o ţigară şi începu s-o frece între degete, în picioare, lîngă uşă, Ioana îl privea fascinată. Aşa făcea şi atunci, acum patru, cinci ani; se aşeza pe scaun fără s-o invite şi pe ea, îşi scotea tabachera şi îşi alegea, alene, o ţigară. Ea se grăbea, atunci, să i-o aprindă. Întoarse speriată ochii; pe masă, pe etajeră, nu se aflau chibrituri. Ar fi trebuit să se ducă la bucătărie.

- Nu te deranja, spuse Partenie căutînd într-un buzunar al vestei. Am bricheta...

- Mi-e frică de Ştefan, şopti Ioana.

- Este exact ce mi-am închipuit, făcu Partenie respirînd adînc primul fum al ţigării şi înălţîndu-şi ochii spre ea.

Ioana aşteptă cîteva clipe, privindu-l din nou, fascinată.

- Tu ce mai faci? îl întrebă, văzînd că tăcerea se prelungeşte. Partenie ridică din umeri.

- Trăiesc, spuse în cele din urmă.

Ioana simţi cum inima începe să i se bată puternic ca şi cum cuvîntul acela simplu i-ar fi anunţat un lucru de o extremă gravitate.

- Am auzit că ai fost la Ulm, vorbi Partenie privind-o fix, aproape sever. Ioana se aşează pe celălalt fotoliu. Se simţise dintr-o dată foarte obosită.

- Cine ţi-a spus? îl întrebă ea încet.

- Domnul Bologa, răspunse Partenie.

Pentru că nu zărise în apropiere nici o scrumieră, îşi scutură scrumul în palma stîngă, pe care o păstra inertă,

rezemată de genunchi. „Exact ca şi atunci. Ar fi trebuit acum să se ridice, să se apropie de el şi să întindă palma; Partenie i-ar fi trecut scrumul din palma lui în palma ei. Dar se simțea prea obosită şi nu se ridică."

- Mă întrebam, astă-vară, cum de se face de nu m-ai chemat, vorbi din nou Partenie surîzînd. Nu-mi place rolul de soră de caritate, dar pentru tine aş fi făcut şi asta...

Tăcu şi o privi din nou lung. Apoi se ridică şi îndreptîndu-se către bufet strivi țigara într-un vas de flori şi-şi scutură scrumul din palmă.

- Poate îți mai aduci aminte, începu el aşezîndu-se din nou pe scaun, că oroarea mea a fost şi este încă sculatul de dimineață. Mai ales cînd mă culc în zori, cum se întîmplă adeseori şi cum s-a întîmplat şi de data aceasta. Cînd am auzit ceasornicul sunînd la şapte şi mi-am amintit că trebuie să vin să te văd, am avut o pornire de ură împotriva ta. Tu mi-ai distrus viața. Poate că nu ți-ai dat niciodată seama, dar mi-ai distrus-o. Dacă nu te-aş fi întîlnit pe tine, probabil că aş fi întîlnit o alta ca tine, şi aş fi iubit-o aşa cum te-am iubit pe tine, şi aş fi cunoscut şi eu, ca toți ceilalți, odihna şi uitarea. Dar te-am întîlnit pe tine şi de atunci am rămas aşa cum eram cînd te-am întîlnit. Să nu-ți închipui că ți-am păstrat credință, în sensul romantic al cuvîntului. Nu. Am iubit, cum spun poeții, şi probabil că am fost şi eu iubit de nenumărate femei. Unele mai frumoase ca tine, altele mai atrăgătoare ca tine. De mai multe ori am crezut că sunt cu adevărat îndrăgostit. Mă înşelasem; nu eram; nu mai puteam fi îndrăgostit. Norocul ăsta mi l-ai ucis tu. Pe tine nu te mai iubeam de mult, dar nici de alta nu mă mai puteam îndrăgosti. Viața mea a fost de-atunci pustie. Cînd m-a trezit deşteptătorul la şapte, am simțit pustiul în jurul meu şi în toată ființa mea. Ai ținut cu orice preț să mă scoli de dimineață - În întuneric, în frig, în miros de scrum...

- Voiam să te văd, şopti palidă Ioana. Doar să te văd...

- Ți-am făcut şi plăcerea aceasta, spuse Partenie zîm-

bind. Dar dacă ai şti cît te-am urît azi-dimineaţă... Tu ai fost nenorocul meu. Poate n-ai nici o vină, dar te-am urît! Ai ars tot în mine. Ai ars pînă şi dragostea mea de-acum cinci ani. Cînd mi-ai telefonat azi-noapte, mi-am spus: „Poate l-au împuşcat şi pe Viziru, şi acum e văduvă. Ar putea fi din nou soţia mea..." Dar nu-mi făcea nici o plăcere gîndul ăsta. Nu te mai iubesc. Ştiam de mult că nu te mai iubesc, dar, uneori, mai speram încă. „Poate, totuşi, o iubesc, îmi spuneam; poate am să iubesc într-o zi pe alta." Azi-dimineaţă cînd suna ceasornicul, am înţeles încă o dată că nu te mai iubesc, că n-am să mai pot iubi. N-am să mai pot iubi.

Ioana, foarte palidă, îl privea în neştire. Ar fi vrut, de multe ori, să-l întrerupă, dar nu avea putere. Şi nici nu ştia ce să-i spună.

- Iartă-mă, şopti ea tîrziu, ducîndu-şi mîna la frunte. Iartă-mă, repetă mai încet.

Partenie o privi multă vreme în tăcere, apoi îşi scoase tabachera şi-şi alese o nouă ţigară.

- Nu e vina ta, vorbi el tîrziu. Şi dacă nu m-ar fi trezit ceasornicul azi-dimineaţă, nu ţi-aş fi spus-o nici acum.

Continuă să fumeze în tăcere, privind-o. Ioana simţi cum îi alunecă lacrimile, sfioase, pe obraji însă nu îndrăzni să şi le şteargă.

- Voiai să-mi spui ceva? întrebă Partenie tîrziu, ridicîndu-se să zvîrle ţigara şi scrumul în vasul cu flori.

- Nu. Voiam să te văd... El rămăsese în picioare.

- Nu mai pot întîrzia, spuse. Trebuie să trec pe la tipografie... La revedere!... Se apropie de ea şi o bătu încet pe umăr. Ioana îi întinse mîna. Partenie se plecă şi-o sărută corect.

- La revedere, mai spuse el o dată din prag.

Cînd auzi uşa închizîndu-se în urma lui, Ioana îşi prinse obrazul în palme şi începu să plîngă cu hohote.

Cu ochii împăienjeniţi, mai privi o dată ceasul: două noaptea. „Nu mai vine, îşi spuse", şi ca şi cînd ar fi

aşteptat doar această confirmare ca să se poată abandona cu totul deznădejdii, se zvîrli pe pat şi începu să plîngă cu hohote înfundîndu-şi faţa în perne. Terminase *Plimbarea pe întuneric.* Acum înţelegea tot. Înţelegea ce-i spusese în dimineaţa aceea de decembrie: „Mi-ai ucis norocul..." înţelegea mai ales ce simţise el, cu cinci ani mai înainte, cînd, întîlnindu-l ca de obicei în dreptul Facultăţii de Litere, îi luase braţul şi-l întrebase deodată: ,,Crezi că noi am putea fi prieteni, numai prieteni?"... Şi pe urmă, cu un glas pe care-l voise numai confidenţial, dar în care străbătea emoţia, teama: ,,Aş vrea să rămînem prieteni. Cred că iubesc pe altcineva..." Nu îndrăznise atunci să-l privească. O florăreasă se oprise în dreptul lor, cu un buchet de mixandre în mînă. Partenie îl luă şi i-l întinse, tăcut. Apoi îşi băgase mîna în buzunar să caute bani.

Îşi dădu seama că nu plînge de tristeţea şi deznădejdea lui Partenie. Îi era milă de el, dar nu din cauza lui plîngea. O copleşise tristeţea cărţii, tristeţea lucrurilor care au fost cîndva şi acum nu mai sunt. Tîrziu, simţi că nu mai poate plînge şi-şi ridică faţa dintre perne. Îşi trecu palma peste ochi, oftînd adînc. Ar fi vrut să se scoale şi să ascundă cartea lui Partenie, dar nu mai avea putere. Parcă oasele i-ar fi fost zdrobite şi toată vlaga i s-ar fi risipit în plîns, întocmai ca şi în acea seară, cînd colonelul îi spusese: ,, Are să vină şi domnul Viziru în cîteva zile; evident, dacă semnează şi dumnealui declaraţia colectivă..." Apoi, fără ca nimic să fi pregătit acest gest, îşi întinse mîna şi şi-o opri pe pieptul ei. Ioana făcuse un pas înapoi, însă cealaltă mîna i se aşeză, grea, pe umăr. ,, Încă nu e sigur, continuase colonelul coborînd glasul. Încă nu e sigur că i se va da drumul..." Simţise din nou mîna pe pieptul ei. Rămăsese o clipă, ţintuită parcă de dezgust, apoi se retrase repede şi se apropiase de uşă. ,,Mulţumesc, spusese ea cu mîna pe clanţă, mulţumesc de vestea pe care mi-aţi dat-o..." Acasă se trîntise îmbrăcată pe pat şi îşi înfundase capul în perne.

Cînd auzise soneria sunînd prelung, alergase chiar ea să deschidă. Îi sărise în braţe înainte ca să-l poată vedea. Din îmbrăţişarea lui ghicise cît era de schimbat. Apoi Ştefan o privi lung şi zîmbi: ,,Te-ai schimbat de cînd nu ne-am mai văzut. Te-ai făcut mai frumoasă...” Nu slăbise prea mult şi totuşi nu mai era ca înainte. Avea o privire stingherită, un alt fel de zîmbet. Gesturile, mişcările lui erau mai potolite, cu o nedefinită oboseală în ele. Îl văzu mai bine cînd se îndreptase spre maldărul de cărţi. ,,Le-am transportat de la hotel, spuse ea îmbujorîndu-se. Au închiriat camera şi le-am transportat aici...” ,,Camera *Sambô,* vorbi el zîmbind, fără s-o privească. ,,Odaia lui Barbă-Albastră”, spuse ea prinzîndu-l din nou în braţe. ,,Dar nici măcar n-am văzut-o; coborîseră deja cărţile cînd m-am dus eu să le iau...” ,,Camera *Sambô,* repeta. Am să-ţi spun altă dată de ce... De-abia atunci o întrebă de copil şi trecu în odaia lui să-l vadă.”

,,Ţi-a fost dor de mine?” îl întreba ea mereu. ,, Cum să nu-mi fie?”... Bărbierit, tuns, îmbrăcat cu haine curate, începea să semene cu el. Persista, totuşi, ceva străin, schimbat. ,,Am îmbătrînit”, spunea el. ,,Dar nu-mi pare rău. Tinereţea e o vîrstă ingrată. Nu mai vreau să-mi pierd timpul acum. Am acest mare noroc de a fi fost dat afară de la minister. Am redevenit un om liber. Liber pe timpul meu...”

,,Ştefan, îl întrerupse ea speriată, ce ai? Ce s-a întîmplat cu tine?”... El o cuprinse, zîmbind, în braţe. O strîngea tot mai puternic, ca şi cum ar fi implorat-o să tacă. ,,Eşti trist, şoptise ea tîrziu.” ,,Toţi suntem trişti”, spunea el. ,,Nu se vede întotdeauna, dar oamenii sunt trişti. Şi cine spunea totuşi că singura mare tristeţe este aceea de a nu fi sfînt?...” Ioana ştia la ce se gîndeşte, şi tăcu. ,,Nu vreau să văd pe nimeni de sărbători, adăugase el. Să rămînem numai noi doi, singuri...”

Apoi într-o dimineaţă, o întrebase: ,,Ce-ai făcut cu tabloul? Era şi un tablou acolo, ascuns în dosul

bibliotecii.” Dar schimbase repede vorba: ,,Dacă vom fi singuri în noaptea Anului Nou, am să-ți povestesc povestea camerei *Sambô...*

Ioana sări speriată din pat şi se apropie de măsuță. Nu găsi imediat ceasul; îl acoperise cu romanul lui Partenie. Plecă mult capul sub abajur şi clipi des, să-şi limpezească privirile. Trei fără cinci minute. „Unde a putut rămîne acum? Camera *Sambô* nu mai există. Camera secretă, camera lui Barbă-Albastră, nu mai există. A fost închiriată. Unde a putut întîrzia pînă acum?..." Se întoarse la pat şi aranja pernele. Apoi se aşează în fotoliul de lîngă lampă şi începu să aştepte. Nu îi era somn. Parcă nici nu mai era atît de tristă. „S-a întîmplat ceva cu el, s-a schimbat. L-a schimbat lagărul. I s-a întîmplat ceva acolo, ceva de care îi e teamă să-şi amintească, de care nu-i va vorbi niciodată. Întocmai ca mîna grea, umedă, murdară a colonelului; nu-i va putea vorbi niciodată de ea, de mîna colonelului. Dacă l-au umilit şi pe el, nu va afla niciodată:" ,,În fond, ce făceai tu tot timpul acolo, în lagăr?...” ,, Nimic precis. Dormeam cît puteam mai mult. Aşteptam să treacă timpul. Mă bucuram că nu mai am nimic de făcut, că sunt un om liber, fără program, fără slujbă...”

Îl auzi deschizînd uşa de la intrare şi îndreptîndu-se bîjbîind, în vîrful picioarelor, spre dormitor. Nu aprinsese lampa în hol; înainta încet, prin întuneric.

- Nu te-ai culcat încă? o întrebă din prag.

- Nu mi-era somn. Am citit pînă adineauri. Tu unde ai fost?

- Am fost cu Biriş. M-a ținut de vorbă pînă acum...

Aproape de bătaia lămpii, părea încă şi mai palid. Surprinzîndu-i privirea, Ştefan zîmbi. „Nici măcar nu observă că am plîns", îşi spuse Ioana.

- M-a ținut cinci ceasuri de vorbă, continuă Ştefan, ca să-mi spună, la despărțire, că se însoară...

Îndată ce trenul îşi încetinise mersul, Ştefan sărise pe

peron şi alergase către sala de aşteptare. Inima îi bătea să se spargă. „Am ajuns la Bucureşti, se auzea el strigînd foarte adînc înlăuntrul lui. Am s-o văd." Îşi roti privirile cu emoţie, cu spaimă, în sala de aşteptare. Îi telegrafiase cu o seară mai înainte, din gara Ciuc. Începu s-o caute, întorcînd necontenit capul către uşă, tot aşteptîndu-se s-o vadă intrînd şi alergîndu-i în braţe. Ieşi pe peron, îşi făcu loc printre şirurile compacte de pasageri, apoi se întoarse în sala de aşteptare. „N-a venit, înţelese el tîrziu. Probabil că nu i-a ajuns telegrama." Alergă atunci într-o cabină telefonică. Îi răspunse doamna Creţulescu. ,,E la Predeal. A plecat alaltăieri la Predeal, la ski." Apoi, după o pauză, văzînd că Ştefan nu mai spune nimic, întrebă. ,,Dumneata eşti, domnule Viziru? Te-a aşteptat mereu. A tot crezut că ai să vii. Citise în ziar că au să vă dea drumul şi a tot aşteptat să-i telefonezi..." ,,Abia acum am sosit, spuse încet Ştefan. Sunt încă la gară..." Doamna Creţulescu începu să rîdă. ,,Bată-te norocul să te bată, spuse ea. Eşti leit generalul. Parcă-l aud: Să mă crezi mata, duducă, acum am sosit!... Bată-te norocul să te bată!..."

Îmbrăţişînd-o pe Ioana, simţea că nu încetase s-o iubească o singură clipă. Dar o iubea altfel; n-o mai iubea ca înainte. Mai greu îi era să-i vorbească. Ar fi vrut s-o poată privi, s-o poată strînge în braţe, fără să-i vorbească. Din fericire, a dat cu ochii de maldărul de cărţi şi s-a desprins uşor din braţele ei. Aşa a făcut mereu, de-atunci; de cîte ori nu mai avea ce să-i spună, se depărta de ea, se îndrepta spre un obiect oarecare şi o lăsa pe ea să vorbească. Chiar şi în noaptea de revelion, povestindu-i despre camera *Sambô,* simţea că nu mai vorbeşte el. Amintea de o întîmplare care se petrecuse de mult; nu vorbea despre el, despre întîmplările lui de-acum.

Cînd îl întîlnise pe Biriş, i se păru că-i zîmbeşte cu oarecare răceală.

- Te-am invidiat tot timpul cît ai stat închis, îi spuse Biriş. Ce noroc ai avut! Ce şansă unică!... Să suferi pentru

o cauză care nu era a ta! continuă el înflăcărîndu-se deodată. Să-ți iei asupră-ți un păcat pe care nu l-ai făcut şi să răscumperi acest păcat prin propria ta nevinovăție... Cît aş fi dat să mi se întîmple mie aventura ta; să plătesc pentru o crimă pe care nu numai că n-am făcut-o, dar care mi-a fost odioasă. Aş fi suferit cu bucurie alături de ei, tocmai pentru că mi-a fost şi-mi este odioasă dictatura, crima politică. Şi cînd am aflat că ai refuzat, la Prefectură, să semnezi declarația de desolidarizare, aproape că am fost gelos pe norocul tău...

Ştefan îl asculta nedumerit, iritat. Trebuia să apară întotdeauna ceva neprevăzut în prietenia lor, ca să-i separe. „N-am să pot fi niciodată sută la sută prieten cu Biriş, îi spusese odată Ilenei. Probabil că ceva în adîncul meu, sau poate în al lui, se împotriveşte. Ne-am întîlnit şi ne-am împrietenit, pentru că m-a confundat şi el cu Partenie."

- ... Am fost gelos pe norocul tău, repetă Biriş. Ca şi pe Alioşa Karamazov, care ispăşeşte o pedeapsă ca să răscumpere crima fratelui său...

Ştefan înălță plictisit din umeri.

- Dacă vrei să ştii adevărul, spuse încercînd să zîmbească, şi să nu mă mai invidiezi, află că am rămas în lagăr pentru cu totul alte motive decît acestea, atît de frumoase, pe care le-ai întrevăzut tu. Am rămas acolo pentru că se logodise Ileana. Mi-era foarte greu să mă întorc acasă. Ți-am spus că-mi iubesc soția, pe Ioana. Mi-era greu să mă întorc acasă, terorizat cum eram de logodna Ilenei. Evident, adăugă el cu un alt glas, aflasem tot atunci că logodnicul ei murise într-un accident de maşină. Dar nu era mai puțin adevărat că se logodise. Se logodise cu un căpitan...

Biriş îl privi adînc, şovăind, apoi izbucni într-un rîs gros, vulgar.

- Gînd la gînd cu bucurie! spuse el. Află că mă logodesc şi eu. Cu o fată de negustor... Nu ştiu dacă ai remarcat,

adăugă coborînd glasul, dar era un fel de „vedere" cînd ai intrat tu. Ai făcut greşeala să le spui că te întorci din lagăr şi oamenii au plecat repede; şi-au închipuit că ai să începi să critici guvernul. Ei sunt oameni aşezați, cu stare, nu vor să aibă plictiseli...

- Dar care era fata? întrebă Ştefan.

- Nu a venit. E la Severin. Era invitată mai de mult la un cumnat al ei, tot negustor, la Severin. Şi-a trimis la noi numai o parte dintre rude...

- Dar cum e ? ai văzut-o? întrebă din nou Ştefan.

- Nu i-am văzut decît fotografia. După fotografie, pare o bună gospodină...

- Acum, dacă se însoară Biriş, spuse Ştefan Ioanei în acea noapte, va trebui să-i invităm mai des la noi, va trebui să mergem la nuntă şi să le facem un cadou... Tocmai acum, cînd nu mai avem bani. Ar trebui să mai scrii tatei...

Din toamnă, de cînd aflase că nu mai încasează salariul lui Ştefan, bătrînul Viziru îi trimitea lunar Ioanei douăzeci de mii de lei.

- Ar trebui să-i mai ceri, continuă Ştefan. Să-i spui că avem nevoie de aceşti bani ca să cumpărăm un cadou de nuntă. Se căsătoreşte cel mai bun prieten al nostru şi trebuie să-i dăm un cadou...

Ioana îl privi puțin intimidată de vocea lui, şi păli.

- Ştefan, îl întrebă ea încet, ce ai? Ce s-a întîmplat cu tine?

- Am uitat să-ți spun că s-a logodit Ileana, fata aceea de care ți-am vorbit anul trecut, de care-ți spuneam că mi se păruse că aş putea fi îndrăgostit... S-a logodit şi ea!...

Ioana îl privi cîtva timp ca şi cum ochii ei nu l-ar mai fi întîlnit, apoi se aşeză încet pe marginea patului şi începu să plîngă.

- O cheamă Ileana, adăugă Ştefan tulburat.

Rămăsese în picioare, cu fruntea puțin plecată şi, privind-o cum plînge, îşi aminti deodată de Japonia.

„Acum am fi fost la Tokio. De cîteva luni, am fi fost cu toții la Tokio şi nu s-ar mai fi întîmplat nimic. Am fi fost cu toții acolo, departe, foarte departe, în altă lume, la Tokio." Se repezi deodată, îngenunche în fața ei şi încercă s-o cuprindă, peste umeri, în brațe.

- Iartă-mă! şopti el înfrigurat. Tot pe tine te iubesc mai mult. Nu pleca de lîngă mine, nu mă lăsa singur. Pe tine te iubesc mai mult. Ajută-mă! Nu pleca de lîngă mine.

Ioana tresări şi întoarse speriată capul spre uşă.

- Mi se pare că s-a deşteptat băiatul, spuse ridicîndu-se cu un zvîcnet.

Cătălina se ghemui, după obiceiul ei, în fundul divanului, şi-l întrebă:

- Ei, şi cum e fata?!

Biriş zîmbi încurcat. Îşi mîngîie cu palma părul din creştetul capului şi Cătălina observă că începuse sa chelească. Slăbit, nebărbierit, cu începutul de chelie în creştet, Biriş i se păru deodată cu zece ani mai bătrîn. „Aşa are să fie, în curînd, şi el", îşi spunea Cătălina.

- E frumoasă? întrebă ea din nou.

- E mult mai frumoasă decît mă aşteptam, recunoscu Biriş încurcat. În orice caz, e prea frumoasă pentru mine. Eu sunt un bărbat urît, Cătălina...

- Da, e adevărat! spuse Cătălina cu o mare milă.

Biriş roşi, apoi izbucni în rîs şi, ridicîndu-se de pe scaun, se apropie de divan. O privi cîteva clipe, rîzînd întruna.

- Ce stranii sinceități ai cîteodată, spuse în cele din urmă. Dacă te-ar auzi cineva, în asemenea momente de sinceritate, ar crede că eşti chiar primejdioasă. Poate că ai fost cîndva, înainte de a-l cunoaşte pe Bibicescu. Dar prietenia cu el te-a alterat; într-un anumit sens, ai înnebunit şi tu. Trăieşti într-un pseudo-mit pe care ți l-ai construit bucată cu bucată. Şi tu crezi că trăieşti un destin, că eşti purtată de o fatalitate! Toată povestea asta

cu sinuciderea...

- Mai bine să vorbim despre fată, îl întrerupse Cătălina.

- Toată povestea asta cu sinuciderea la o dată fixă, reluă Biriş aşezîndu-se pe marginea divanului este de un prost gust strigător la cer. Tu numeşti asta *fatalitate!...*

Se opri o clipă. Cătălina îi zîmbi foarte blînd.

- De ce spuneai că e prea frumoasă pentru tine? îl întrebă ea.

- ... Dar tu nu vezi că *fatalitatea* asta e construită de la început pînă la sfîrşit? continuă Biriş. Cum poți să-ți proiectezi în viitor o anumită dată fatidică în care să-ți ridici viața? O dată absolut arbitrară, un 19 octombrie oarecare, un 19 octombrie 1939 sau 1949?...

Cătălina îl privi din nou cu duioşie, apoi îşi ridică o buclă care-i cădea pe obraz şi şi-o trecu leneşă peste ureche.

- Tu ştii foarte bine că 19 octombrie nu e o dată oarecare în viața mea, vorbi. Atunci am avut revelația zădărniciei...

- Atunci l-ai întîlnit pe Buddha! o întrerupse Biriş cu un zîmbet rău. În acea zi extraordinară ai citit o biografie a lui Buddha - şi ți-a fost de-ajuns. N-ai citit nici măcar o biografie savantă, n-ai citit nici măcar o antologie de texte buddhiste într-o traducere convenabilă!... Ai citit un roman mediocru, făcut pe lucrări de a doua mînă şi cartea asta ți-a revelat zădărnicia vieții! Iată ce înseamnă să ai vocația de sfîntă în tine!...

- Cum o cheamă? întrebă liniştit Cătălina, ca şi cum nu l-ar fi ascultat. Cum o cheamă pe logodnica ta?

Biriş o privi încruntat, apoi îşi trecu palma pe creştetul capului şi zîmbi.

- O cheamă Theodora, spuse. Dar nu e logodnica mea. Şi nici nu cred că va deveni vreodată. E prea frumoasă pentru mine. Şi are nume de împărătească. Nu-mi place...

- Theodora e un nume foarte frumos, spuse Cătălina visătoare.

- Toate astea ți le-a băgat în cap Bibicescu, reluă Biriş. Toate ideile acestea nedigerate despre zădărnicie, Timp, iluzie, durere şi mai ştiu eu ce...

Cătălina se dădu jos de pe divan, cu oarecare greutate, şi deschise un dulap.

- S-a făcut cam frig, spuse. Să bem un ceai...

Biriş îşi aprinse o țigară. O privi cum aşază ceainicul, ceştile şi zaharnița pe masă - şi-şi aduse aminte de prima lui vizită în această garsonieră, cu multe luni înainte. Gesturile Cătălinei erau aceleaşi, ca şi acum; întîi aşază ceainicul, ceştile şi zaharnița pe masă, apoi trece în odaia alăturată ca să pună apa la fiert. Apoi se întoarce pe divan, îşi trece din nou bucla peste ureche şi-l întreabă ceva, indiferent ce. Apoi, după un sfert de ceas, îşi aminteşte de ceai şi se scoală brusc de pe divan, exclamînd: „Ce uitucă sunt!..." Apoi îl întreabă: „Cu sau fără lămîie?" Şi el răspunde întotdeauna: „Cu."

- În fond, degeaba te ascunzi tu, spuse Cătălina după ce se întoarse din odaia de alături, degeaba pretinzi că nu-ți place fata; tu începi să te îndrăgosteşti de ea!...

- E absurd! spuse. Nici nu ştiu dacă am s-o mai văd a doua oară...

- Aşa spunem toți, continuă Cătălina, făcîndu-şi drum pe divan către perete. Aşa spunem toți, şi la urmă ne trezim îndrăgostiți. Nici măcar nu băgăm de seamă cum se întîmplă asta. Ne vedem o dată, de două ori, de zece ori - şi -apoi simțim că trebuie să ne vedem mereu, că nu mai putem unul fără altul. Şi se cheamă că suntem îndrăgostiți. Iar dacă ne şi culcăm împreună, ne trezim că nu ne mai putem culca decît împreună. Nu mai putem dormi singuri. Şi ne obişnuim atît de mult unul cu altul, încît dacă ar încerca cineva să ne despartă, ni s-ar părea că taie cu cuțitul în acelaşi trup, că încearcă să ne despartă mădularele aceluiaşi trup... Cam asta se întîmplă întotdeauna cu fiecare dintre noi, adăugă Cătălina zîmbind.

- Asta ți s-a întîmplat şi ție, vorbi Biriş. Aşa a început pasiunea ta pentru Bibicescu...

- Evident, spuse Cătălina cu simplitate. L-am văzut, întîi, cînd eram la Conservator; juca la Teatrul Mic. M-a impresionat, deşi simțeam că n-are talent. Mi se părea că e un om care suferă; că suferă mai ales de singurătate. Şi nu m-am înşelat. Cînd l-am cunoscut mai bine, am aflat-o chiar de la el... L-am văzut apoi, într-o seară, la Tantzi. Ne-am mai întîlnit de cinci, şase ori - şi apoi mi s-a părut că-l iubesc. Aşa i s-a părut probabil şi lui - pentru că mi-a spus-o. De atunci ne culcăm împreună şi se cheamă că ne iubim...

- Din fericire, o întrerupse Biriş, a venit 19 octombrie...

- Din fericire. În ziua de 19 octombrie, am înțeles zădărnicia oricărei existențe, începînd cu a noastră, începînd cu a mea...

- Atunci, de ce n-ai tras consecințele descoperirii tale chiar în acea zi?

- Mi-a fost frică, mărturisi Cătălina coborînd glasul. Sunt laşă. Am groază de moarte. Cu viața am început să mă obişnuiesc, dar de moarte, de gestul morții mi-e o frică teribilă... Şi mi-era milă de Dan. S-a obişnuit cu mine. Ce-ar fi făcut dacă eu m-aş fi sinucis pe loc? Aşa mi-am propus să-l obişnuiesc cu ideea. Îi dau emoții o dată, cel mult de două ori pe an. In restul timpului e liniştit.

- Cît poate fi de liniştit un nebun ca el, o întrerupse brutal Biriş.

- Ți se pare doar că e nebun, continuă Cătălina. În fond, e un om foarte normal. Îşi dă seama că n-are talent, că e un ratat. Şi atunci, uneori, încearcă să se refugieze în nebunie, ca să poată continua să creadă în el...

- Iar eu, izbucni Biriş, eu unde mă integrez în tot circuitul acesta de egoism, nebunie şi obişnuință?...

Cătălina îl privi lung, cu o nețărmurită dragoste. Biriş roşi şi plecă privirile.

- Tu eşti cu totul altceva, vorbi Cătălina. Tu îmi eşti cel

mai bun prieten. Singurul meu prieten, cu adevărat. Tu m-ajuți să trăiesc. Tu eşti sprijinul meu. Pentru tine am un sentiment pe care nu-l mai pot avea față de nici o altă ființă umană. Şi tu eşti, totodată, singura mea îndoială. Mă întreb, uneori, ce s-ar fi întîmplat dacă te-aş fi cunoscut acum cinci, şase ani... Cum ar fi fost viața mea... Dacă aş fi putut fi fericită...

Biriş simți că nu mai poate îndura. Auzise cuvintele acestea de nenumărate ori şi întotdeauna îl duruseră peste măsură.

- Cred că a fiert apa, spuse el.

Cătălina îl răsplăti cu o privire atît de caldă, încît Biriş îşi plecă din nou ochii.

- Ce uitucă sunt! exclamă ea coborîndu-se de pe divan.

Cînd trecu dincolo, Biriş îşi duse mîna la frunte, apoi şi-o înălță şi-şi frecă în neştire creştetul capului. Apoi se apropie de fereastră şi privi, peste case, cerul plumburiu de februarie. „într-o zi am să îndrăznesc, îşi asculta el gîndurile. Uşa e întotdeauna închisă. Întorc comutatorul şi o prind în brațe, o trîntesc pe divan. Mă iubeşte şi ea, n-are să-mi reziste. Dar va trebui să beau ceva înainte..."

Cătălina se întoarse şi turnă apa fierbinte în ceainic. Mîna îi tremura puțin, turnînd.

- Şi cu toate acestea, începu, orice mi-ai spune tu mie, ție îți place fata aceea, Theodora...

În acea limpede dimineață de martie, Ciru Partenie se trezise cu o neobişnuită poftă de scris. Nu scria aproape niciodată dimineții, dar de data aceasta trecu direct în birou, reciti ultima pagină şi, aproape fără să-şi dea seama, luă tocul şi se plecă asupra manuscrisului. La miezul nopții, cînd se dusese să se culce, ploua. Cerul era acum spălat, proaspăt, sticlos. Partenie îl întîlnea în fața lui de cîte ori lăsa tocul ca să-şi aprindă o nouă țigară. Într-un ceas, scrisese cinci pagini mari. De foarte mult timp nu mai cunoscuse o asemenea dispoziție. Cartea i se

înfăţişa acum întreagă, perfect încheiată. „Asta înseamnă cu adevărat inspiraţie!", îşi spuse zîmbind. Şi, din fericire, săptămîna aceea nu avea program; Lucia nu se întorsese de la Sinaia.

Aproape de amiază, numărînd paginile scrise, se simţi deodată tulburat. Prea înaintase vertiginos. Îi era teamă să nu se fi lăsat antrenat de o falsă inspiraţie, de facilitatea care-l ameninţa întotdeauna după cîteva ceasuri de lucru. Se apucă să recitească ultimele pagini. I se păreau admirabile. Totuşi, parcă ceva îl împiedica să continue. Se apropie de fereastră şi întîlni strada, sticlind în lumină. Ce absurd! Să te închizi în casă pe o asemenea vreme!...

Îşi puse repede haina, îşi căută pachetul de ţigări şi coborî cele trei etaje, aproape alergînd. Cînd ajunse în grădină, îl îmbată aerul limpezit de ploaie, cu miros proaspăt de pămînt. Dar parcă îl îmbăta şi mai mult cartea de care se despărţise de cîteva minute. Pagina aceea neterminată îl chema înapoi. Şovăi pe trotuar, în faţa grădinii, apoi se hotărî şi porni agale către bulevardul Pake Protopopescu. Manuscrisul care-l chema înapoi, în birou, i se păruse un suflet străin care voia să pună stăpînire pe el, care voia să se substituie libertăţii lui. Grăbea pasul ca să-şi poată desprinde gîndul de el.

În dreptul Foişorului, venind aproape alergînd de pe bulevardul Ferdinand, îl acostă un necunoscut, nebărbierit de mai multe zile, cu mustaţa neagră, groasă, acoperindu-i aproape buza de sus şi cu ochelari fumurii. Îi luă braţul, plecă privirile în pămînt şi-i şopti.

- Dumnezeu mi te-a scos înainte, domnule Viziru. Măreşte puţin pasul... Şi nu te uita înapoi. Mi se pare că sunt urmărit...

„Mă confundă cu el", înţelese Partenie, şi se întunecă. Parcă toată euforia din dimineaţa aceea dispăruse. Se trezi deodată aşa cum era de obicei ursuz, fără chef, obosit.

- Am auzit despre dumneata, continuă în şoaptă tînărul. Am auzit cît de bine te-ai purtat la Prefectură...

Partenie îşi retrase uşor braţul şi încetini pasul.

- Mă confundaţi, domnul meu, spuse. Probabil că mă confundaţi cu domnul Ştefan Viziru.

Tînărul se opri, tulburat. Dar în acea clipă zări un grup de trei bărbaţi, în macferlane şi cu pălăriile trase pe ochi, traversînd strada în dreptul lor. Toţi îşi ţineau mîinile în buzunare.

- Vă rog să mă iertaţi, şopti el foarte încet, şi-şi trecu palma stîngă peste buze.

Încet, îşi strecurase mîna dreaptă în buzunar şi privi pe furiş înapoia lui. Îi recunoscu îndată; erau aceiaşi care-l urmăreau de aproape un ceas. Trei agenţi. Grăbiseră şi ei pasul. Tînărul se apropie şi mai mult de zid. Nu slăbea din ochi grupul celor trei care traversau bulevardul. „Sunt încolţit!", îşi spuse. Îşi simţea buzele uscate, aspre.

- Ce s-a întîmplat? întrebă mirat Partenie.

- Nimic... Nu mai e nimic de făcut acum!...

- Teodorescu! Ioachim Teodorescu! strigă unul dintre cei trei, fără să-şi scoată mîna din buzunar. Mult ne-ai mai dat de furcă, băiatule!...

Partenie întoarse capul să vadă cine vorbeşte. Dar în acea clipă Teodorescu începu să tragă. Partenie zări un bărbat aproape gras ducîndu-şi mîna la pîntece, încovoindu-se şi căzînd în genunchi, la cîţiva paşi de el, pe marginea trotuarului. În clipa următoare auzi din toate părţile focuri de revolver. „Ce se Întîmplă? Ce s-a întîmplat?", îi alerga, năucă, întrebarea în cap. Simţea cum i se înmoaie genunchii şi ar fi căzut dacă n-ar fi simţit deodată un junghi ascuţit deasupra inimii, urmat de un altul şi de un altul, fierbinţi şi totuşi foarte reci în acelaşi timp, într-o regiune pe care nu izbutea să şi-o precizeze. „Nu doare, gîndi, nu poate fi grav."

Se mai trezi o dată într-un lac de sînge, pe trotuar, cu Ioachim alături de el, ţinînd încă revolverul în mînă şi cu un zîmbet crispat pe buze. „M-a confundat cu Viziru! i se lumină gîndul. M-a confundat..." Observă atunci cum

sîngele se prelingea de sub mustața lui Ioachim, năclăind-o şi se simți deodată foarte obosit. Ar fi vrut să închidă ochii, dar nu mai putea.

- Nu mai vrea, maică, s-o ia! exclamase doamna Porumbache. Ne-a făcut de rîs în mahala! De unde la început îi plăcuse fata - că e o fată frumoasă ca o cadră, şi cuminte, şi cultă; a fost şi la Universitate! - de unde îi plăcuse, şi s-au văzut de mai multe ori, într-o bună zi i s-a năzărit că nu-i mai place, şi-a rupt vorbele!... Nepricopsita aia de Cătălina e de vină! Ea l-a îndemnat!... Tîrfa aia, bătu-o-ar nenorocul s-o bată!...

Doamna Porumbache plînsese ştergîndu-se cu şorțul la ochi şi-i vorbise de casele pe care le avea părinții Theodorei. Cîteva zile în urmă îl întîlni pe Biriş.

- Nu pot s-o iau pe Theodora, îi spuse. Este o fată tînără, frumoasă, destul de inteligentă. Nu am dreptul s-o nenorocesc. Eu am fost bolnav de piept. Şi nici acum nu sunt complet vindecat. Fumez prea mult, pierd nopțile, nu mă îngrijesc. Cum aş putea condamna o ființă tînără, care nu mi-a făcut nici un rău?...

- Atunci de ce-ai acceptat să te căsătoreşti? îl întrebă Ştefan. Biriş zîmbi lung, visător.

- Nu mă aşteptam să întîlnesc o fată ca ea, ca Theodora. Nu-mi închipuiam că oamenii pe care-i frecventează mătuşă-mea au asemenea odrasle în familie. Eu credeam că-mi găseşte o bucătăreasă oarecare, o femeie nu prea tînără, grasă şi zdravănă, căreia să nu-i fie teamă de eventualii mei bacili. Cu o asemenea femeie violent carnivoră m-aş fi căsătorit bucuros. Ea i-ar fi ținut companie mătuşi-mi, ne-ar fi supraalimentat, şi toată lumea ar fi fost mulțumită. Soția ideală a unui belfer... Dar biata Theodora? Are numai 22 de ani şi a citit pe Rilke, deşi descinde dintr-o familie de vrednici măcelari. Dar cred că a trecut şi pe la ea tuberculoza, ca şi pe la noi. Nu o pot nenoroci...

Se opri, apoi îl măsură pe Ştefan din cap pînă în picioare, ca şi cum s-ar fi trudit să înțeleagă ce e schimbat în el.

- Dar cu tine ce e, de eşti atît de posomorît? îl întrebă brusc Biriş.

- M-au reintegrat la minister, spuse Ştefan cu un gest de mare plictiseală. De luni mă reîntorc la minister. Reîncep aceeaşi viață. Mă obişnuisem să nu mai fac nimic. Adică, adăugă el zîmbind dintr-o dată, îmi făceam fel de fel de planuri, unele mai frumoase ca altele. Aş fi vrut să mă stabilesc la țară, ca Anisie, să mă împac cu Timpul...

Se despărțise de Biriş de vreun ceas şi se întorcea alene spre casă, cînd trecu alergînd prin fața lui un băiețaş cu ziarele de seară. Ştefan îl fluieră şi băiatul se întoarse în goană întinzîndu-i grăbit foaia. Pe prima pagină văzu anunțul morții lui Partenie şi, alături, fotografia lui Ioachim Teodorescu, ciuruit de gloanțe, cu revolverul în mînă şi o dungă groasă de sînge prelingîndu-i-se pe bărbie. Ştefan se opri în mijlocul trotuarului. Cînd înțelese ce se întîmplase, simți cum i se înmoaie picioarele şi fotografia lui Ioachim începu să-i tremure în fața ochilor. Se aşeză pe cea dintîi bancă, răsuflă adînc şi-şi scoase batista, îşi frecă în neştire mîinile în batistă. Transpirase. Avea mîinile umede, moi, lipicioase.

Rămase aşa multă vreme, fără gînduri. Se trezi deodată în întuneric. Apoi un felinar se aprinse stingher, la cîțiva paşi de el. „Acum am fi fost cu toții la Tokio", îşi spuse. Se ridică brusc şi se îndreptă spre casă. Ioana îl aştepta în hol, cu băiatul jucîndu-se pe covor în fața ei.

- Ce ai? îl întrebă ea speriată.

- Sunt foarte obosit, îi spuse.

Trecu în baie şi începu să se spele. Îşi frecă în neştire mîinile cu săpun. Se frecă şi pe față. În cele din urmă se răzgîndi şi dădu drumul la duş. Ioana încercă uşa, dar era încuiată şi atunci bătu de cîteva ori.

- Ce e cu tine? îl întrebă ea de mai multe ori.

- Nimic. N-am nimic... Aşteaptă-mă o clipă. M-am simțit obosit. Are să-mi treacă.

Tîrziu, după ce adormise copilul, Ştefan se apropie de ea şi-i puse mîna pe umăr.

- Am să-ți dau o veste tristă, spuse. A murit Ciru Partenie.

- Nu se poate! şopti înspăimîntată Ioana, şi-şi duse palma la gură, ca şi cum şi-ar fi sugrumat un țipăt.

- A fost împuşcat din greşeală, continuă Ştefan strîngîndu-şi mîna pe umărul ei. Era cu Ioachim Teodorescu şi l-au împuşcat şi pe el, pe Partenie... Uite, citeşte jurnalul...

O privea citind, îi urmărea ochii holbați sorbind rîndurile acelea sinistre şi îşi aminti de Japonia, îşi aminti că luni trebuie să se prezinte la minister. „Cîte zile pot rămîne aici? îl întreba Ioachim Teodorescu. Pot rămîne pînă luni?..." Luni trebuie să se prezinte la minister. „Să te pregăteşti de plecare, îi spunea secretarul general. Nu se ştie ce va mai fi pînă la toamnă..." Simți că Ioana e gata să leşine şi o ajută să se întindă pe canapea. Nu plîngea, ea care era gata să plîngă oricînd.

- Biriş a rupt logodna, vorbi el deodată. Nu se mai însoară...

- Te rog, lasă-mă o clipă, şopti Ioana. Numai oclipă...

- Cred că ai înțeles ce s-a întîmplat, continuă Ştefan. Ioachim Teodorescu nu-l cunoştea. L-a confundat cu mine.

Ioana îşi ridică fruntea şi-l privi, înspăimîntată, cu palma la gură.

- Din cauza mea l-a împuşcat, continuă Ştefan. L-a confundat cu mine. Într-un anumit sens, eu l-am omorît.

VI

Biriş se ridică extenuat de la masa simplă, de brad, pe care o transformase în birou, şi ieşi pe balcon. Soarele se oprise parcă drept în faţa camerei lui, şi totuşi era frig; ninsese cu cîteva nopţi mai înainte. Privi mult timp, pe deasupra brazilor, spinările albe ale munţilor. În cele din urmă oftă cu o exasperată resemnare şi se întoarse în cameră. „Va trebui totuşi să-l scriu, îşi spuse. Nu-l mai pot amîna. Azi, mîine, va veni din nou după articol. Va trebui să-l scriu." Şi asta numai pentru că, în ziua cînd redactorul *Farului* din Pietroşiţa vizitase Sanatoriul, ca să scrie un reportaj comandat şi retribuit de „Societatea pentru apărarea împotriva tuberculozei", Biriş discutase cu el despre Partenie. Înainte de despărţire, avusese imprudenţa să-i făgăduiască un articol. Se împlinea în curînd un an de la moartea lui Ciru Partenie şi *Farul Nostru* anunţase deja de cîteva ori iminenta apariţie a articolului. „Va trebui să-l scriu!" îşi repeta cuvintele acestea de mai multe ori pe zi, dar în faţa hîrtiei albe se simţea paralizat. „Dacă aş aprinde o ţigară, poate ar merge." De cîteva săptămîni, îi era aproape imposibil să mai găsească ţigări. Înainte, doctorii, infirmierele îi aduceau uneori ţigări. Dar avusese nenorocul să se înece odată trăgînd prea adînc dintr-o ţigară şi tuşea care l-a apucat atunci i-a pricinuit o nouă hemoragie. I s-au confiscat ţigările şi din seara aceea i s-a interzis definitiv fumatul.

„Contez pe dumneavoastră, domnule Biriş", îl implorase redactorul. Era un tînăr inimos, licenţiat în litere şi voia să transforme radical *Farul nostru;* cum spunea el, voia să facă din foaia săptămînală din Pietroşiţa un focar de

cultură pentru țara întreagă. „Puneți pe hîrtie ce mi-ați spus acum, şi va fi un articol excepțional, adăugase. Cred că nimeni n-a văzut pînă acum aşa de clar lucrurile acestea. Puneți-le pe hîrtie!" Biriş îi vorbise despre graba lui Partenie. „Este sigur că Partenie presimțea mai de mult că zilele îi sunt numărate, îi spusese. Asta explică graba lui de a scrie şi de a publica şi totodată setea lui de a trăi, de a profita de viață." „Puneți-le pe hîrtie! repetase de mai multe ori, entuziast, redactorul. Vă asigur că va fi un articol senzațional."

Nu i-ar fi fost poate atît de greu să-l scrie dacă n-ar fi existat Viziru şi insomniile lui. De cîte ori se apleca asupra hîrtiei, regăsea în fața ochilor aceeaşi scenă de acum un an; acea după-amiază de la sfîrşitul lui martie 1939, în biroul lui Bibicescu. Venise hotărît să-l întrebe: are de gînd s-o ia pe Cătălina? Atunci, să o facă repede, cît mai repede. Dacă nu, îi dă un ultimatum: să rupă orice legături cu Cătălina, pentru că el, Biriş, intenționează să se căsătorească cu ea. Să nu o mai compromită zadarnic. Dar nu apucase să aducă vorba de căsătoria Cătălinei. Puține minute după sosirea lui, se anunță Viziru.

- Trebuie să-l primesc, şoptise Bibicescu. Poate are să-mi aducă o veste importantă...

Nu se întrebase ce fel de veste ar putea să-i aducă, pentru că ştia de mult că Bibicescu se trezeşte rostind cuvintele înainte ca să fi avut timpul să le înțeleagă. Cînd îl văzu intrînd pe Ştefan, îl privi cu mirare, aproape tulburat; avea fața palidă, uscată, şi ochii i se înfundaseră în orbite.

- Nu mai pot dormi, spuse el intimidîndu-se deodată. De cîtva timp sufăr de nişte insomnii îngrozitoare.

Bibicescu nu rostise un singur cuvînt. Se aşezase la birou şi-l privea, după obiceiul lui, pătrunzător.

- Am trecut o clipă pe la profesorul Antim, vorbi din nou Ştefan silindu-se să zîmbească. La el, acum un an, l-am întîlnit pe Ioachim Teodorescu. Am trecut să văd ce

mai spune profesorul. Şi-a frînt o clipă mîinile. „Ce vremuri trăim!", a exclamat de mai multe ori. Apoi şi-a adus aminte că anul trecut i-am adus norocul în casă. Chiar aşa mi-a spus atunci, anul trecut: „Dumneata, domnule Viziru, eşti un om cu noroc; mi-ai adus norocul în casă..." Acum a adăugat: „Dacă dă Dumnezeu, pînă într-un an afacerea e făcută. Dar, mai trebuie să moară un om..." Dar nu mi-a spus despre ce afacere e vorba...

Vorbea cu o nedefinită fervoare şi totuşi o mare oboseală în glas, trecîndu-şi mereu palma pe deasupra ochilor. Bibicescu se ridică brusc de la birou şi trecu în partea opusă a odăii.

- Dumneata ai venit aici cu o întrebare precisă, pronunță el grav, cu solemnitate. Care e?...

- Ai ghicit, zîmbi Ştefan. Venisem să te văd în legătură cu piesa lui Partenie. Am auzit că, puțin timp înaintea morții, ar fi scris o piesă, *Priveghiul.* Dar nu s-a găsit printre hîrtiile lui. M-am gîndit că poate ştii dumneata ceva despre ea. Am auzit că o dăduse unui prieten s-o citească...

- Eu n-am fost prietenul lui, îl întrerupse Bibicescu. Ne cunoşteam doar de bună ziua...

Ştefan tăcu şi-şi plecă privirile în pămînt.

- ... Dar de piesa asta am auzit şi eu, continuă Bibicescu. Nu ştiam c-o terminase. Mi-a spus astă-vară că lucrează la ea. Mi-a spus chiar mai mult: ca o scrie gîndindu-se la mine, la cum aş juca-o eu.

Traversă cu paşi mari odaia şi se aşează din nou la birou.

- Ce nu mi-a spus este că a conceput piesa asta în urma unei lungi convorbiri cu mine. Pot spune, chiar, că subiectul i l-am sugerat eu. Îi vorbisem despre timpul concentrat al spectacolului, despre acele cîteva ceasuri în care se concentrează atîtea evenimente şi se împlinesc atîtea destine. Apoi i-am explicat noua mea teorie asupra actorului. E prea complicată ca să ți-o pot rezuma, dar în

esență i-am spus următoarele: prin faptul că actorul întruchipează pe rînd nenumărate personaje, el trăieşte un număr considerabil de existențe şi deci îşi consumă propria lui *karma* într-un timp mult mai scurt decît restul omenirii...

- De unde ai auzit tu de *karma?* îl întrerupse zîmbind Biriş.

- De la Cătălina, evident, răspunse plictisit Bibicescu. Cătălina are o intuiție extraordinară. Ascultînd-o într-o seară vorbindu-mi despre *karma,* am avut ca un fel de revelație a adevăratului destin al actorului. Căci el, actorul, se identifică, pe rînd, cu nenumărate existențe umane şi suferă, dacă e un actor bun, întocmai cum ar suferi, în viață, personajul pe care-l întrupează pe scenă. Asta înseamnă că el cunoaşte, într-o singură existență, pasiunile, speranțele, suferințele şi revelațiile a cincizeci sau o sută de existențe...

- Foarte interesant! făcu Ştefan nedezlipindu-şi privirile de el.

„Se întrebă de la cine a auzit Bibicescu teoria aceasta a actorului", înțelese Biriş şi zîmbi din nou.

- Foarte interesant! repetă Ştefan.

- Acelaşi lucru mi l-a spus şi Ciru Partenie, după ce m-a ascultat, continuă Bibicescu. Reîntîlnindu-l, cîteva săptămîni în urmă, mi-a mărturisit că scrie o piesă şi că o scrie gîndindu-se la mine. I-aş fi pus-o eu în scenă, şi tot eu aş fi jucat rolul principal... Din cîte mi-a spus, am înțeles că problema era tocmai asta: spectacolul, actorul, Timpul...

- De ce-o fi intitulat-o, atunci, *Priveghiul ?* întrebă timid Ştefan. Bibicescu ridică din umeri.

- Toate titlurile lui sunt camuflări, spuse. Era un ins foarte ciudat... Tăcură cîteva clipe toți trei.

- Mă întreb unde ar putea fi piesa? vorbi Ştefan. Cine o fi prietenul căruia i-o dăduse s-o citească?...

- Nu cumva crezi că piesa e la mine? întrebă Bibicescu

dîndu-şi puţin capul pe spate, ca şi cum ar fi vrut să-l privească mai bine.

- Sperasem asta o clipă, mărturisi Ştefan. Şi acum sunt din nou dezorientat... Nu mai ştiu unde s-o caut.

Bibicescu se ridică de la birou şi se opri în faţa lui Ştefan.

- Dar în fond, de ce te interesează atît de mult pe dumneata piesa asta a lui Partenie? A mai scris şi alte piese. A publicat vreo cincisprezece cărţi. Reciteşte-le şi ai să-i pătrunzi mai bine opera, decît umblînd după un manuscris a cărui existenţă e incertă!...

Ştefan tăcu, încurcat. Apoi îşi înălţă încet privirile şi le opri în ochii celuilalt.

- E la mijloc mai mult decît o curiozitate literară, spuse. De cînd a fost împuşcat Partenie, nu mai pot dormi. Din cînd în cînd, vine un intern şi-mi face o injecţie. Dorm atunci 24 de ore în şir. Dar nu e somn ăsta; e o cloroformizare, e un leşin... Acum o săptămînă am auzit de piesa lui Partenie. M-a atras titlul: *Priveghiul.* Asta fac eu, de la moartea lui, întruna: priveghez!... Dar de ce? şi pînă cînd? Nu înţeleg nimic...

Plecă din nou privirile şi-şi trecu palma pe frunte. Lumina scăzuse în odaie, şi figura lui începea să capete un luciu mat, cenuşiu.

- Mi-am spus că, poate, voi afla dezlegarea citindu-i piesa, continuă văzînd că ceilalţi nu spun nimic. Ştiţi, vieţile noastre au fost întreţesute într-un chip destul de curios. S-ar putea ca aceeaşi neînţeleasă solidaritate să se prelungească şi după moartea lui...

În seara aceea, Biriş renunţase să mai pună problema Cătălinei şi plecase o dată cu Ştefan. După obiceiul lui, Bibicescu îi conduse pînă în prag, apoi închise uşa fără să spună vreun cuvînt.

- Îmi pare rău de tine, îi spuse cînd ajunseră pe trotuar, dar am impresia că vrei să te mistifici. Ai avut un şoc nervos pentru că Partenie a fost împuşcat din cauza

ta. Ar trebui să te odihneşti cîteva zile. Are să-ţi treacă...

Ştefan nu-i răspunse imediat. Îşi frecă mult timp ochii cu podul palmei, apoi îşi ridică gulerul de la pardesiu, deşi seara era destul de caldă.

- E altceva la mijloc, spuse el. Simt că e o taină şi nu o înţeleg. Mi s-a făcut un semn şi nu ştiu cum să-l dezleg...

„Camera *Sambô",* îşi aminti Biriş. Simţi deodată o pornire răutăcioasă împotriva omului de lîngă el. „Pictura care nu se poate vedea şi celelalte. False naivităţi şi superstiţii întîrziate. Ce ghinion că tocmai astăzi i-a venit să-l caute pe Bibicescu. Diseară, în garsoniera Cătălinei, aş putea totuşi încerca. După aceea, se va hotărî chiar ea să-i spună, să-l lase."

- Ar trebui să te internezi într-o clinică, vorbi absent. O insomnie ca a ta trebuie tratată radical...

- Mai e ceva care-mi scapă, spuse Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit. De ce şi-o fi intitulat ultima lui piesă *Priveghiul?...*

„De unde să ştie el că va fi ultima lui piesă?", ar fi vrut să exclame, sarcastic, Biriş, dar îşi aminti că în seara aceea nu va putea trece pe la Cătălina. După teatru, ea şi Bibicescu rămîneau în oraş, invitaţi de Mişu Weismann. „Poate am să încerc mîine seară." Se trezi deodată abătut, plictisit, fără chef.

Cînd îi strînse mîna lui Ştefan, la despărţire, văzu cum îi caută, avid, ochii şi-i păstrează lung în bătaia privirilor lui arse.

- Face un complex de culpabilitate, îi spusese Ioanei cîteva zile în urmă. Ar trebui internat într-o clinică.

O vedea a treia oară pe Ioana. Parcă era şi ea bolnavă, cu gîndurile rătăcite.

- Eu ştiu ce-ar trebui să-i spun, şopti cu un zîmbet trist, misterios. Încă nu am curajul, dar într-o zi am să mă hotărăsc... Trebuie să-i spun...

„L-o fi iubit, oare, pe Partenie?", se întrebase Biriş coborînd scările. Nu mai semăna acum cu femeia pe care

o cunoscuse el cu puține luni înainte, cînd sunase într-o dimineață la uşă ca să afle veşti despre Ştefan. ,,Trebuie să sosească de la o zi la alta!" exclamase ea din prag. ,,Îl aştept în fiecare zi; trebuie să sosească. La ora asta ar putea fi în tren sau chiar la gară, deja sosit..." Avea gesturi moi, rotunde, pe care nu izbutea să le tulbure nici o emoție. Plutea pe figura ei întreagă o nobilă mîndrie. Avea o frumusețe străină, aproape singulară, alcătuită din secrete asimetrii. „Nu seamănă cu o soție, reflectase el atunci. De aceea i-a plăcut atîta lui Partenie, ca să se logodească; el, ale cărui eroine devin personaje interesante în măsura în care îşi ratează căsătoria..."

Acum parcă nu mai era aceeaşi femeie. Nu era îmbrăcată în negru, dar dobîndise expresia femeilor în doliu pe care le întrezăreşti uneori pe stradă; o nedefinită, bolnavă paloare a obrajilor, ochii stinşi, pleoapele uşor umflate. Şi o derutantă absență în priviri, în gesturi, ca şi cum n-ar mai îndrăzni sau n-ar mai putea să facă aceleaşi mişcări ca mai înainte. „Toate acestea din cauza lui Partenie sau pentru că îi e teamă de Ştefan, îi e teamă să nu-l piardă pe Ştefan?", se întrebase el de mai multe ori.

Două zile în urmă Viziru fusese internat. Biriş se dusese să-l vadă.

- Mi-e foarte frică, şoptise Ioana întîmpinîndu-l pe culoarul clinicii. Nu ştiu ce se întîmplă cu noi... Spune-i şi dumneata că a dispărut, că manuscrisul a dispărut fără urmă...

Intrînd, i se păru că Ştefan încearcă să zîmbească şi îi fu milă de el. Îmbătrînise deodată, în cîteva zile. Ochii i se adînciseră în orbite şi pleoapele, însîngerate, abia le mai putea păstra întredeschise. Tîmplele erau supte, umbrite. Obrazul părea fumuriu, ca şi cum ar fi fost uns cu scrum de țigară.

,,Să ştiți că e grav", le spusese, în acea seară, la masă. Bibicescu ridicase plictisit din umeri. Cătălina îl privi zîmbind. ,,De ce zîmbeşti?" o întrebă el. ,,Întreabă-l pe

Dan", răspunsese evaziv Cătălina. ,,Poate că dacă află că Viziru e pe moarte, are să-ți spună..." El se întoarse brusc spre Bibicescu. ,,Ce sunt misterele astea de prost gust? Dacă ştii ceva de manuscris, spune!..." ,,Nu era vorba de manuscris, îl întrerupse Cătălina. Era vorba de cu totul altceva..."

A doua zi, Ioana îl aştepta pe o bancă în grădina clinicii. Îi făcu semn de departe, cu mîna. Părea mai liniştită, aproape senină, deşi o mare oboseală străbătea încă în glasul şi în privirile ei.

- M-am hotărît şi i-am spus, începu ea foarte încet îndată ce se aşeză lîngă ea pe bancă. L-am mințit. I-am spus că ştiu ce-a scris el în *Priveghiul,* că mi-a povestit-o chiar el, Ciru, cînd a venit să mă vadă. Dar nu e adevărat. Nu mi-a spus nimic. L-am mințit. Dar acum, doarme...

Se întoarse spre el şi-i zîmbi. Biriş observă că ochii ei sunt încă înlăcrimați şi-şi ascunse stînjenit privirile.

- Am să-ți povestesc ce i-am spus, continuă Ioana cu căldură. Dumitale trebuie să-ți povestesc. Dar nu aici. S-a făcut frig...

Au plecat pe bulevard să caute o cofetărie.

- Nu aici, spuse Ioana. Am fost odată aici cu el, cu Ciru... Cofetăria în care au intrat era modestă, întunecată, pustie. Biriş îşi aminti că nu are destui bani şi, după o scurtă ezitare, îi mărturisi.

- Am eu, îl linişti Ioana.

Zîmbi din nou, atît de cald, încît Biriş zîmbi şi el. Apoi, închizînd o clipă ochii, redeveni gravă.

- Să nu rîzi de mine, dar a trebuit să-i spun asta. I-am spus că Ciru a venit odată să mă vadă, cînd Ştefan era în lagăr, şi mi-a vorbit de piesa pe care vrea s-o scrie. Nu i-am povestit subiectul. I-am spus că nu-l ştiu, că nu mi l-ai povestit nici el, Ciru, că nu mi-a vorbit decît de tema generală a piesei...

Se opri, îl privi o clipă cu o subită intensitate, apoi, îşi plecă privirile şi se îmbujora.

- Nu ți-am mărturisit tot, reluă ea. I-am mai spus ceva. L-am mințit. I-am spus că eu am continuat să-l iubesc pe Ciru. Ştiam că asta are să-i facă plăcere. El de mult susține că l-am iubit şi-l iubesc încă pe Ciru. Nu era adevărat. Nu l-am mai iubit. Nu cred că se pot iubi doi oameni în acelaşi timp. Dar Ştefan crede că se poate. De aceea i-am spus. Ştiam că-i va face plăcere. M-a privit lung şi a zîmbit. Mi-a strîns mîna. Eu ştiam la ce se gîndea el, dar l-am lăsat să-mi strîngă mîna. Ştiam că-i face plăcere.

O fată de liceu intră atunci în cofetărie şi se aşează, intimidată, la o măsuță.

- Aştept pe cineva, spuse ea şi se înroşi.

- ... Mă îngrozesc că a trebuit să-l mint, continuă Ioana. Dar într-o zi, după ce s-o face bine, am să-i spun adevărul. Am să te rog, atunci, să-i spui şi dumneata...

- Ce să-i spun? întrebă Biriş încurcat.

- Uite, să spui cum l-am mințit, şopti repede Ioana plecîndu-şi privirile. I-am spus că îi iubeam pe amîndoi, deopotrivă, că în dragostea mea erau nedespărțiți, erau unul. Dar că el, Ciru, a vrut să scrie *Priveghiul* pentru că nu ştia asta, nu ştia că eu continuam să-l iubesc. El, Ciru, credea că a murit în mine, aşa cum simțise el cînd am rupt logodna.

- Nu prea înțeleg, făcu Biriş tot mai încurcat.

- I-am spus că tot ce a urmat de atunci, continuă Ioana cu un glas foarte scăzut, n-a fost decît priveghiul unui mort, că de aceea şi-a intitulat el piesa *Priveghiul;* că noi doi, Ştefan şi cu mine, l-am priveghiat pe el, cinci ani... Nu ştiam ce să-i spun altceva! exclamă ea deodată, clătinîndu-şi fruntea cu deznădejde. Eu n-am imaginație. Nu ştiu cum se imaginează o piesă. Am citit foarte mult în viața mea, dar nu ştiu cum să inventez o piesă...

- Ai sosit de mult? întrebă un elev de Şcoală Militară apropiindu-se de masa fetei.

Ioana întoarse speriată ochii, apoi îşi duse palma la frunte. Fata roşise din nou. El îi sărutase mîna şi se

aşează, cu zgomot, după ce-şi roti îndrăzneț privirile în cofetăria pustie.

- ... Şi el a crezut? întrebă deodată Biriş. A putut crede asta?!

- Zîmbea tot timpul, ascultîndu-mă povestind. A crezut. Apoi a închis ochii şi a adormit.

- Are mare slăbiciune pentru melodrame, spuse Biriş zîmbind.

- ... N-am ştiut ce să-i spun altceva, începu Ioana. Dar dumneata poate nu ştii tot. Nu ştii că el e îndrăgostit de o fată, Ileana. Mi-a spus-o chiar el. E îndrăgostit de Ileana...

Nu se mai putu stăpîni şi izbucni deodată în plîns, ascunzîndu-şi fața în palme. Cei doi întoarseră cu mirare ochii; fata îl privi ostil, aproape speriată. Biriş se simți ridicol şi rămase cu țigara neaprinsă în colțul buzei, fără să mai îndrăznească să facă un singur gest.

Abia a treia zi o reîntîlni pe Cătălina.

- Ştii că e salvat, îi spuse. Doarme. A scăpat de insomnii.

Cătălina se trudea să găsească priza micii lămpi cu abajur japonez de lîngă divan. Nu-i plăcea lumina tare a becului din tavan.

- Cine spui că a scăpat de insomnii? întrebă ea reaşezîndu-se pe divan şi împingîndu-se, prin salturi mici, către perete.

Biriş îşi aprinse o țigară şi începu să-i povestească. De trei zile, Ştefan Viziru doarme mereu. Adică, doarme normal, fără somnifere, cîte 14-l5 ore pe zi. E salvat.

Şovăi cîtva timp, pipăindu-şi creştetul capului, acolo unde simțea, parcă din zi în zi mai implacabil rărindu-i-se părul, apoi povesti întîlnirea cu Ioana.

- Ți-o spun şi ție, ca să fii şi tu martoră, îşi încheie el povestirea.

- La ce să fiu martoră? îl întrebă Cătălina, zîmbind cu milă şi totodată provocator.

- Să avem un martor în plus, repetă Biriş tulburîndu-se. Poate că n-ar fi trebuit să ți-o spun, dar voiam să afli şi tu că Ioana l-a mințit. Viziru suferă probabil de o specie rară de masochism: ține cu orice preț să creadă că nevastă-sa a continuat să-l iubească pe Partenie pînă în ultimul timp.

Cătălina începu să rîdă; cărnos, cu brutalitate, aproape obscen. Biriş o privea fermecat; mîna îi tremura puțin, şi şi-o lipi de speteaza fotoliului. Simți deodată în nări, pe buze, în cerul gurii, un parfum cald, complex, aţîţător, de femeie numai pe jumătate dezbrăcată.

- Ce naivi sunteți voi, bărbații inteligenți, spuse Cătălina privindu-l în ochi.

În ochii ei, rîsul se păstra încă, tot atît de obscen, de provocator. Biriş strînse mai puternic speteaza fotoliului. „Acum cred că e momentul, îi alerga gîndul prin minte. Doar smulg, cu un singur gest, poate chiar cu piciorul, ştecărul din priză, şi mă prăbuşesc deasupra ei, pe divan, în întuneric."

- Îndată ce nu mai e vorba de un personaj feminin, continuă Cătălina, de o femeie dintr-o carte sau dintr-o piesă de teatru, nu mai înțelegeți nimic. Aşa e şi Dan... Aşa e, probabil, şi Viziru, adăugă cu o umbră de gravitate în glas.

„Acum!", îi strigă gîndul. Dar se simți golit dintr-o dată de sînge, de puteri, şi începu să tremure.

- Femeia aceea, continuă Cătălina pe gînduri, ca şi cum şi-ar fi vorbit mai mult sieşi, i-a iubit pe amîndoi. Crezi că e atît de greu lucrul ăsta, să iubeşti doi bărbați?.'..

Zîmbise rostind ultimul cuvînt, dar în clipa următoare îl văzu sărind, ca împins de un resort, de pe fotoliu, îl zări pătrunzînd în zona de lumină a abajurului, cu ochii micşorați şi gura deschisă, uscată, şi-apoi simți mirosul de tutun din haine, respirația lui sugrumată, auzi cuvinte repede înghițite, parcă trase înapoi între dinți, supte cu un

suspin în gîtlej, cuvinte pe care nu le putea înțelege. Se smuci, apărîndu-şi pieptul cu brațele, depărtîndu-şi capul, întorcîndu-l cînd într-o parte, cînd în cealaltă, fără să îndrăznească să țipe.

- Petre! şopti ea. Ce faci?! Petre!

El izbuti să-şi apropie gura de gîtul ei şi simți sărutarea sălbatică, nepricepută, ca o ventuză umedă, fierbinte.

- Te implor! strigă ea cu un glas sugrumat. Te rog. Te implor! Nu face asta!... Am să mă omor!

Încercă încă o dată să se smulgă de sub trupul lui şi, desprinzîndu-şi genunchiul, Biriş întrevăzu pînă foarte sus ciorapul şi pielea palidă, aproape ireală, a coapsei.

- Te implor! şoptea ea în neştire.

- Te iubesc! vorbi el înfundat. Vreau să fii femeia mea, soția mea! Te iubesc!...

- Lasă-mă, spuse ea foarte încet. E groaznic!...

Biriş şovăi cîteva clipe, cu gura foarte aproape de gîtul ei, apoi îl cuprinse deodată o cumplită ruşine, amestecată cu milă, de el însuşi - şi se ridică de pe divan. Se împletici în firul lămpii cu abajur, dar ajunse pînă la fotoliu şi-şi rezemă mîna de spetează. Răsufla greu, cu zgomot. Îşi trecu degetele prin păr, apoi îşi refăcu cravata.

- Te rog, iartă-mă! şopti Cătălina. Nu pot. Te iubesc prea mult, te iubesc ca pe un frate!...

Cînd întoarse capul s-o privească, o zări în mijlocul divanului, cu fața prinsă între palme, cu părul căzîndu-i peste frunte, peste brațe, aproape auriu în bătaia lămpii. Se îndreptă atunci spre uşă.

- Ce faci? îl întrebă Cătălina, ridicîndu-şi fața din palme. Unde te duci?

- La dame, spuse Biriş în fața uşii, fără să se întoarcă. Asta-i destinul meu, destinul oricărui belfer: să se ducă la dame...

- Petre! îl strigă speriată Cătălina. Petre!...

Se opri şi-şi mai trecu o dată mîna peste cap, oprindu-şi-o o clipă în creştet. Ruşinea, mila de el însuşi, lăsaseră

loc unei porniri de ură care-i ardea pieptul; o simțea cum urcă fierbinte, din măruntaie, şi cum i se opreşte în piept, ura aceea fără nume, ca un jăratic.

- Te implor, rămîi! o auzi din nou, rugătoare. N-am să mai mă gîndesc niciodată... E ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Rămîi!...

Cu un zîmbet sleit pe obraji, se întoarse, fără grabă, privind-o în treacăt, peste umăr, şi se aşeză în fotoliu. Începu să-şi caute pachetul cu țigări. Cătălina rămăsese în mijlocul divanului, cu fruntea plecată.

- La dame, vorbi din nou Biriş desfăcîndu-şi nervos, tremurînd, pachetul cu țigări. Că sunt profesor de filosofie. Intelectual distins. Dacă măcar ar fi avut coana Viorica o servitoare tînără, m-aş fi culcat cu ea. Aşa se culcă intelectualii: cu servitoarele. Dar eu trebuie să mă duc la dame. Femeia pe care o iubesc...

„... Mă platonicianule, îi spusese într-o seară Bursuc, în pragul cafenelei, cu glasul lui gros, vulgar, mă idealistule, tu încă n-ai înțeles că orice femeie e curvă?!..." „Tîrfa aia de Cătălina, aia ți-a mîncat capul, maică! se lamenta coana Viorica, nepricopsita aia de se-ntinde cu toți bărbații..." „Ei şi? îşi repetase el de nenumărate ori, ei şi? E femeia pe care o iubesc..."

- ... Se culcă cu alții, cu ăi proşti, cu ăi cu bani, continuă el mai înfundat, gata să izbucnească. Femeia pe care o iubesc este şi ea intelectuală, e damă de lux; se culcă numai cu cine a apucat, cu un nătărău care se dă drept nebun ca să pară interesant şi cu oricine altul o plăteşte gros!...

- Petre! țipă Cătălina ridicînd fruntea, cu un țipăt scurt, deznădăjduit, ca şi cum ar fi fost rănită.

- Aşa se spune în oraş, continuă el placid, înghițind anevoie, cu gura uscată, aşa spun toți. Că te culci pe parale!...

Cătălina îşi plecă din nou fruntea şi-şi ascunse capul în palme.

- Eu, care te iubesc, trebuie să mă duc la dame, continuă. Căci şi tu mă iubeşti. Mă iubeşti, din nenorocire, prea mult. Îmi ceri să te respect...

Se opri deodată, ca şi cum s-ar fi înecat cu fumul de ţigară, apoi izbucni într-un rîs răguşit, repede înăbuşit de tuse. Tuşi aşa multă vreme cu ochii înlăcrimaţi, apoi îşi scoase batista şi scuipă, de mai multe ori, cît putu mai zgomotos.

- ... Să te respect! repetă el şi începu din nou să rîdă. Aşa cum făcea Ştefănescu! Sau n-ai auzit de Ştefănescu şi de femeia pe care el o respecta?

Se întrerupse ca şi cum ar fi aşteptat să spună Cătălina ceva. Dar ea continuă să tacă, ţinîndu-şi capul între palme.

- Asta se petrecea acum patru ani, cînd eram la Braşov, începu el bine dispus. Locuiam la hotel. Odată, tîrziu noaptea, am auzit glasuri în odaia vecină. „Iar a venit o pereche", mi-am spus. Asta se întîmpla destul de rar la Braşov, dar se întîmpla totuşi. Veneau perechi de la Bucureşti, de la Cluj. Dar de data asta nu se întîmpla nimic alături. Şoapte, sărutări şi iar şoapte şi atîta tot. Am adormit. Şi deodată m-a deşteptat ţipătul femeii de-alături. Era un strigăt ascuţit, exasperat, de femeie isterică. „Violează-mă, Ştefănescule, şi nu mă mai respecta! Violează-mă!..."

Izbucni într-un rîs nestăpînit şi trupul i se zguduia ca săltat de nesfîrşite sughiţuri. O văzu pe Cătălina ridicîndu-şi capul din palme. Avea ochii uscaţi, indiferenţi, şi-l privea ca şi cînd s-ar fi întrebat ce se întîmplă cu el.

- Cu mine se petrec lucrurile întocmai pe dos, reluă el după ce-şi potoli rîsul. Tu ar fi trebuit să strigi: Respectă-mă, Petrache, şi nu mă viola! Respectă-mă că eu nu sunt curvă de rînd. Eu sunt femeia pe care o iubeşti, fiinţa la care te gîndeşti întîi cînd te trezeşti, dimineţile, fiinţa la care te gîndeşti cînd te lupţi cu somnul, nopţile. Respectă-mă! şi cînd te-apucă dorul de mine, du-te la dame!... Eu

trebuie să mă culc cu geniul pustiu, cu Bibicescu, omul care mi s-a părut că-l iubesc pentru că am înțeles că e o perfectă nulitate, şi cu care continuu să mă culc pentru că, la 19 octombrie, am întîlnit pe Buddha!... Ce porcărie! exclamă el ridicîndu-se brusc din fotoliu. Ce sinistră porcărie!...

Se îndreptă din nou, cu pasul greu, hotărît, spre uşă. Dar în acea clipă Cătălina îl strigă şi se coborî repede, speriată, de pe divan.

- Rămîi, îi spuse ea. Rămîi!...

Biriş întoarse capul. O văzu cum începe să se dezbrace, grăbindu-se, tremurînd, neştiind ce să scoată mai întîi: bluza, ciorapii, fusta. Îşi descheiase bluza, începu să-şi descheie nasturii de la fustă apoi renunțase, prea nerăbdătoare, şi ridicîndu-şi fusta, începu să-şi scoată ciorapii. Cu gesturi scurte, băieţeşti, îşi zvîrlise, unul după altul, pantofii. Biriş o privea.

- Rămîi, vorbea ea repede, rămîi să dormi cu mine. Uite, mă dezbrac. Să nu spui că n-am vrut să-ți fac plăcerea asta. Culcă-te cu mine...

O văzu cum rămîne în combinezon, ferindu-se să-l privească, tremurînd, cu o mînă pe piept.

- Lasă, nu te mai osteni, spuse în cele din urmă Biriş. Bagă-te în pat că ai să răceşti. Noapte bună!...

- Petre! îl strigă ea. Nu mă lăsa! Mi-e frică, singură!...

- Poate că am să vin să mă culc mîine, spuse Biriş, deschizînd uşa. Om vedea! Cine ştie ce se mai poate întîmpla pînă mîine!...

Închizînd uşa în urma lui şi coborînd grăbit scările, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu alerge după el, o vedea încă, aşa cum o lăsase, în mijlocul camerei, aproape goală, implorîndu-l să rămînă, să se culce cu ea, vedea încă imaginea aceea improbabilă, neverosimilă, pe care nu îndrăznise să şi-o alcătuiască nici în cele mai absurde închipuiri ale lui.

Cînd îl revăzu pe Ştefan, puține zile după ce ieşise din clinică, îl lovi de la început lumina din ochii lui. Arăta odihnit, aproape rumen la față, fruntea îşi recăpătase frăgezimea ei netedă, copilărească - numai ochii îi sticleau aprinşi de o lumină albăstruie, neobişnuit de vie. Îl aştepta lîngă fereastră. Se vedeau, de aici, acoperişurile de tablă şi gresie, uşor estompate în boarea dimineții de mai, şi turlele bisericilor vecine.

- Ştii că am ieşit din labirint, începu deodată Ştefan continuînd să privească pe fereastră. Şi pentru că am izbutit să scap şi din încercarea aceasta, vreau să-ți încredințez un mesaj. Este un lucru foarte delicat. Trebuie să ți-l spun acum, cît timp mi se pare că înțeleg încă ceva şi încă îmi amintesc ceva.

Se întrerupse şi întoarse deodată capul spre Biriş. Figura întreagă îi zîmbi, dogorîtă de o vîlvătaie care ar fi izbucnit chiar atunci, nevăzută, în preajma lui. Apoi se depărta de fereastră şi trecu prin fața bibliotecii, să se aşeze pe fotoliul de lîngă uşă. Acolo, deasupra fotoliului, se afla tabloul care-i plăcea atît de mult lui Biriş: cîteva flori zvîrlite parcă în mare grabă pe colțul unei mese, alături de o mănuşă neagră de femeie. „O aştept mereu să se întoarcă de la telefon, îi spusese odată Ştefan. Am impresia că am intrat la cineva care, puține minute înaintea mea, tocmai se-ntorsese dintr-o lungă plimbare în afară de oraş; abia a avut timp să lase pe măsuța din antreu florile acestea de cîmp, cu cozile lungi, nedibaci tăiate, şi să-şi scoată o mănuşă - şi a auzit telefonul sunînd. A alergat să răspundă. Eu stau aici, privind cînd florile, cînd măsuța şi o aştept. Nu s-a întors încă. Dar n-am obosit, nu m-am plictisit. O aştept."

Îl văzu cum se aşază pe fotoliu şi continuă să zîmbească, tăcînd.

- Am să-ți cer un lucru foarte delicat, spuse el tîrziu, dar ca să înțelegi de ce este vorba, ar trebui, poate, să-ți explic alte cîteva lucruri...

- Intră direct în materie, îl întrerupse Biriş. E vorba de Partenie, de *Priveghiul...*

- Nu, spuse Ştefan cu gravitate. E vorba de un mesaj pe care vreau să ți-l încredințez. Acum, cît mai e timp, cît îl înțeleg încă. Ştiu foarte bine că n-am să-l mai înțeleg multă vreme. Lucrurile acestea se uită repede. Probabil că foarte curînd am să redevin ce-am fost, am să redevin eu însumi. Dar mesajul are să rămînă. Am să-l aflu oricînd de la tine...

- De ce nu-l scrii, atunci?! îl întrerupse Biriş cu un zîmbet plictisit, ironic. Revelațiile se păstrează mai bine cînd sunt formulate în scris.

- Eu nu pot scrie, spuse Ştefan cu o potolită fervoare. Trebuie să ți-l spun. Mai ales că am să te rog să-l transmiți cuiva. Îmi pare rău că nu este şi Ioana aici ca să-l asculte şi ea, căci ne interesează pe toți trei. Am să te rog să transmiți mesajul acesta Ilenei. Mai ales pe ea o interesează.

Se opri şi rămase cîtva timp cu privirile pe covor. Biriş îşi aprinse pe îndelete o țigară. Se simțise indispus de la început, de cînd îl auzise pe Ştefan vorbindu-i despre labirint. De mult, îşi spusese şi el acelaşi lucru: „Parcă m-aş fi pierdut într-un labirint." }şi spusese asta într-o zi, de mult, dîndu-şi seama că se gîndeşte mereu la Cătălina. „Ar trebui să n-o mai văd o săptămînă, două, trei săptămîni, apoi trei luni, şase luni, nouă luni - pînă ies din labirint." Dar continuase s-o vadă. Şi o revedea şi acum, aşa cum i se arătase ultima oară: aproape goală, cu o mînă pe piept, implorîndu-l: „Nu mă lăsa! Mi-e frică, singură!..." Nu se mai dusese, de-atunci, s-o vadă. Şi totuşi, s-ar fi dus oricînd, s-ar fi întors chiar în aceeaşi noapte dacă n-ar fi auzit necontenit în urechi anumite cuvinte: „Am să mă omor! *Te iubesc ca pe un frate !..."* „Îi e silă de mine, înțelesese Biriş. Are o adevărată repulsie față de mine, dar i-a fost milă şi s-a despuiat în fața mea. Din milă."

- Este vorba de maşină, începu deodată Ştefan. Tot ce v-am spus, acum doi ani, în camera secretă, era inventat. V-am spus asta ca să vă fac să veniți. N-am pictat niciodată maşina. Nici n-aş fi putut-o picta, chiar dacă aş fi vrut. Cum vă spuneam atunci, eu nu ştiu să pictez. Dar maşina aceea *există.* Am să te rog să spui asta Ilenei...

- În fond, de ce nu i-ai spune-o tu? îl întrebă Biriş. V-ați certat?

- Nu ne-am mai văzut de mult. Ea îmi telefonează mereu la minister. I-am vorbit de mai multe ori după 16 martie, ştii, din ziua cînd l-au împuşcat de Partenie. De-atunci mi-a telefonat mereu. Am să te rog să-i spui să nu-mi mai telefoneze. Mîine mă reîntorc la minister. Roag-o să nu-mi mai telefoneze. Am să vin eu, curînd, s-o văd. Spune-i să mă aştepte. Într-o zi, foarte curînd, am să mă duc s-o văd...

Tăcu iar. „Ar fi trebuit, totuşi, să mă duc s-o văd", îşi spuse Biriş. Rămase cîtva timp privind-o, prin fumul de țigară, aproape goală, în fața lui, cu o mînă pe piept. Fără să-şi dea seama, oftă adînc şi se înecă în fum. Începu să tuşească. Ştefan îl privi cu o neînțeleasă curiozitate, cît timp dură accesul de tuse.

- Ştii, reîncepu el brusc, acolo, în labirint, mă simțeam închis din toate părțile. Parcă m-aş fi aflat prizonier într-o imensă sferă de metal. Parcă nu mă mai găseam în pîntecele balenei, ci înlăuntrul unei imense sfere de metal. Nu-i vedeam nicăieri marginile, dar mă simțeam totuşi închis iremediabil înlăuntrul ei, simțeam că oricît m-aş zbate, oricît aş înainta, oricît de departe de centrul de unde plecasem şi mai aproape de marginile ei, marginile acestea de fier îmi rămîneau inaccesibile. Mă simțeam condamnat pentru tot restul vieții să mă învîrt, orbeşte, zadarnic, înlăuntrul sferei acesteia, ca în întunericul unui labirint. Şi, totuşi, într-o zi, aproape fără să-mi dau seama - am sfărîmat coaja, şi am ieşit, aşa cum ai ieşi dintr-un imens ou, a cărui coajă ți se părea inaccesibilă,

invulnerabilă, ca o lespede şi pe care, abia atingînd-o, s-a sfărîmat. Şi am ieşit din nou la lumină, am ieşit din labirint...

Se însufleţise vorbind, coborînd pe alocuri glasul, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l audă şi altcineva, dar lumina ochilor îi rămăsese tot atît de curată. Biriş înghiţi de mai multe ori, cu toată puterea, ca să-şi stăpînească noul acces de tuse pe care-l simţea apropiindu-se. Atunci îl lovi un miros de petrol plutind vag în jurul lui, risipindu-se din hainele lui, din trupul lui. Îşi ridică sfios palma în dreptul nărilor şi o mirosi. Mîna îi mirosea puternic a tutun.

- Acesta e mesajul pe care te rog să-l comunici Ilenei, continuă Ştefan. Să nu deznădăjduiască. Maşina aceea din Pădurea Băneasa, *există.* Em am văzut-o de mai multe ori. Ea n-o vede, încă, dar într-o bună zi, fără să-şi dea seama, are s-o vadă şi ea. E maşina ei...

Biriş îl asculta numai pe jumătate. Simţea în fundul gurii un gust sălciu şi înţelese deodată: „M-am înecat", am tuşit prea mult. Înghiţi din nou, cu un efort. „Probabil, puţin sînge, îşi spuse. Dar nu e hemoptizie. Nu e ca atunci", şi zîmbi deodată, luminîndu-se. Înţelese de unde îi venea mirosul de petrol. Venea de foarte departe, din adolescenţa lui. Răcise în iarna aceea, în prima iarnă după război, şi rămăsese o săptămînă în pat. Era în Ferentari, în casele coanei Viorica, unde nu fusese încă instalată lumina electrică. În odaia lui, cu tapet înflorat, de culoarea grîului tînăr, se afla o lampă mare cu petrol. În seara aceea, coana Viorica întîrziase în oraş. Se făcuse întuneric, şi începu să-i fie urît, singur. Se coborî din pat şi bîjbîind, căută chibriturile, scoase globul şi înălţă fitilul. Îl lovi un miros puternic de petrol, care-l ameţi. Şi tot atunci simţi un gîlgîit molcom, cald, sălciu, undeva în gît, în fundul gurii. Îi venea să scuipe şi nu ştia unde. Scuipă în pumn, apoi, cu cealaltă mînă, pe jumătate adormit, sleit de puteri, scapără un chibrit şi aprinse fitilul. Îl orbi o

flacără galbenă roşcată, năclăită într-un fum gros, care tremura amenințătoare în fața lui. Încercă să aşeze globul deasupra-i, dar ochii îi alunecară peste cealaltă mînă, pe care o ținea încă închisă - şi încremeni. Printre degete, se scurgea o spumă roşietică, amestecată cu sînge.

- Tu îți mai aduci aminte cine a spus că miracolele sunt irecognoscibile, în sensul că sunt camuflate printre întîmplările de toate zilele, că sunt împlinite, în aparență, de către oameni care seamănă cu noi toți, oamenii de rînd?

Îl întrebase plecîndu-se puțin spre el, ca şi cum ar fi vrut să scurteze distanța dintre ei, dar nu-i lăsa timp să răspundă, ci continuă, cu acelaşi glas înfierbîntat şi totuşi limpede.

- Este foarte adevărat, este întocmai aşa. Tot ce nu aparține lumii noastre seamănă cu restul lumii noastre. Am citit odată că Făt-Frumos trebuia să ghicească un măr de aur dintr-o sută de mere care erau numai poleite cu aur. Dacă nu ghicea i se tăia capul. Cu noi se întîmplă exact acelaşi lucru. Ca să putem ieşi din pîntecele balenei, trebuie să ghicim, printre miliardele de lucruri ale lumii noastre, acel unic exemplar care nu aparține lumii noastre, dar care, aparent, nu se deosebeşte întru nimic de celelalte miliarde de lucruri la fel cu el. Dacă nu-l ghicim, suntem pierduți, ni se taie capul. Din fericire, ni s-a lăsat o viață întreagă ca să-l ghicim. Dar dacă, pînă la moarte, nu-l ghicim - suntem pierduți.

Se opri iar**,** şi-l privi. Biriş tăcea, fără să încerce măcar să-şi ascundă plictiseala. „Nu este ca atunci, înțelesese el, nu este o hemoptizie. Am fumat prea mult. Mi s-a mai întîmplat asta." De nenumărate ori de-atunci, în adolescență, simțise acelaşi gust sălciu în fundul gîtului, chiar după ce fusese trimis la Călăraşi. Doamna Porumbache nu avea încredere în doctori, nici în sanatorii. Îl încredințase, ca să-l vindece, unui cumnat al ei din Călăraşi, măcelar. Cînd a venit să-l ia, Stere era un bărbat

bătrîn, dar avea obrajii roşii şi plesnea de sănătate. „Dă-mi-l mie, Viorico, îi spusese, şi pînă la vară îi dreg eu bojocii." Măcelăria lui Stere se afla la bariera oraşului, aproape de zahanà. La patru dimineața, Stere îl trezea şi-i aducea un muşchi în sînge, aproape crud, şi un pahar mare cu vin roşu. „Ia scoală, nepoate", îi spunea. Avea şorțul lui de măcelar, pătat cu sînge proaspăt, şi mirosea întotdeauna a sînge. Somnoros, Biriş se apuca să mănînce, în silă, dar se cutremura cînd trebuia să dea peste cap paharul cu vin roşu. „E din via lui finu' Lică", spunea Stere, dar lui Biriş i se părea că e vin amestecat cu sînge. Apoi Stere se reîntorcea la zahanà şi el se culca la loc. Peste trei ceasuri, îl deştepta din nou, cu alt muşchi în sînge şi alt pahar cu vin roşu, şi apoi iar îl punea să doarmă, pînă la zece dimineața, cînd îi aducea al treilea muşchi şi două ouă crude, pe care le înghițea închizînd ochii. Asta a durat pînă în mai, cînd Stere l-a descoperit în odaia unei nepoate, rămasă de curînd orfană, pe care o adusese dintr-un sat de la Dunăre ca să-i țină loc de nevastă şi servitoare. Stere şi-a scos tacticos cureaua lui grea de sub şorțul pătat de sînge. „Să nu dai, nene, că sunt bolnav!", a strigat Biriş. Dar Stere se îndreptase spre nepoată şi începuse s-o croiască peste spate, măsurat, fără grabă, dar adînc. Fata a început să urle, smulgîndu-şi cu amîndouă mîinile părul. „Că ce-am eu cu tine, mă nepoate, i-a spus Stere, că nu de unul ca tine m-aş teme eu. Dar ea e vinovată, că acum a cunoscut şi ea fierbințeală de om tînăr."

- Acum, că am ieşit din labirint, reîncepu Ştefan cu un glas mai detaşat, am înțeles că sfera aceea care mi se părea nesfîrşită şi inaccesibilă era, de fapt, spartă în diferite locuri. Dar, evident, nu-mi dădeam seama că era spartă, că prin toate acele spărturi se putea ieşi, că fiecare spărtură era o fereastră. Puteai oricînd sări afară, pe fereastră...

- Toate acestea fac parte din mesajul către Ilena ? îl

întrerupse, cu seriozitate, Biriş.

- Toate, răspunse ferm Ştefan. I-am vorbit de ele Ioanei, dar vreau să le afle şi Ileana. Şi pentru că nu mă pot duce, încă, s-o văd - te-aş ruga pe tine să i le spui. Spune-i că tot ce se întîmplă cu ea, acum, n-are mare importanţă. A aflat şi ea că o iubesc, a aflat-o chiar de la mine; nu i-am putut ascunde lucrul acesta. Văd că nu spui nimic. Înseamnă că ai înţeles şi tu, că eşti şi tu de acord. Unde ar putea duce o asemenea dragoste? Anna Karenina, Tristan şi Isolda? Ar fi prea trist. O dragoste care înlocuieşte pe alta, un adulter ca oricare altul, născut din Timp, măcinat de Timp, ursit morţii, ca o vietate oarecare născută din moarte şi reîntorcîndu-se în moarte. Dacă nu izbutesc s-o iubesc pe una aşa cum o iubesc pe cealaltă, ce sens mai poate avea dragostea aceasta nouă ? De ce-am mai întîlnit pe Ileana, de ce m-am îndrăgostit de ea? Eu am iubit-o de totdeauna pe Ioana; din clipa în care am zărit-o am înţeles că o iubeam de totdeauna, că dragostea aceasta mi-a fost ursită. Atunci, de ce m-am îndrăgostit şi de alta. Numai ca să mă culc cu ea? Dacă dragostea aceasta nouă, neaşteptată, nesolicitată, nu va duce decît la înlocuirea Ioanei prin Ileana, nu ar avea nici un sens... Spune-i tot ce ţi-am spus eu acum. Am să i le repet şi eu, de altfel, cînd am s-o reîntîlnesc, dar aş vrea să le ştie de pe acum. Spune-i că maşina există, că ferestrele există, că sfera aceasta în care suntem închişi este numai în aparenţă de oţel, în realitate e spartă în nenumărate locuri, e asemenea unei coji de ou spartă în toate părţile. Spune-i toate lucrurile acestea acum, cît le înţeleg încă. Mîine, poimîine, am să le uit şi eu, şi am să mă reîntorc la mine însumi.

Biriş se ridică brusc şi-i întinse mîna. Îşi simţea din nou gîtlejul umed, şi acelaşi gust sălciu de sînge cald în gură. Trebuia să scuipe. Strînse repede mîna lui Ştefan, care-l privea încurcat, şi plecă. Pe scară, îşi scoase batista şi scuipă. Nu era, totuşi, sînge, ci doar o spumă roşietică.

„Nu am nimic, îşi spuse. Va trebui să fumez mai puţin." Cîteva trepte mai jos se întîlni cu Ioana. Urca încet, rezemîndu-se cu mîna de rampă.

- L-am minţit degeaba, îi spuse. N-a crezut nimic din tot ce i-am povestit atunci; mi-a spus-o chiar el, a doua zi.

Zîmbea absentă, întristată. Biriş se trezi atunci cu batista însîngerată în mînă şi şi-o ascunse pripit în buzunar. Roşi şi simţi cum fruntea i se acoperă deodată de broboane. Dar nu mai îndrăzni să-şi scoată batista să se şteargă. O privea în neştire, o privea cum îi zîmbeşte.

- Nu-l mai interesează *Priveghiul,* vorbi din nou Ioana.

Trebui, totuşi, să-şi scoată încă o dată batista, să şi-o apropie de gură şi să scuipe.

- Trebuie să mă las de fumat, vorbi el cu greutate, silindu-se să zîmbească, îşi simţea trupul întreg transpirat, umed, simţea cum i se lipeşte cămaşa pe spate, pe piept, simţea mai ales cum îi curg şiroaie de sudoare pe frunte, pe faţă, şi-şi strîngea batista udă în pumn, neîndrăznind să se şteargă cu ea în faţa Ioanei.

În seara aceea trecu pe la Cătălina.

- Te-am aşteptat în fiecare seară, de-atunci, îi spuse ea.

O privi şi o regăsi aceeaşi; cu ochii ei verzi, mari, nehotărîţi, cu părul blond care-i cădea pe tîmple, atingîndu-i umerii, cu obrazul tînăr şi totuşi fără vîrstă, obraz obosit de farduri ieftine, de teatrele ieftine în care juca la întîmplare, cîteva spectacole pe lună, înlocuind cîte o artistă de a doua mînă, obrazul ei rotund, aproape bucălat, de păpuşă vicioasă şi tristă, şi gura pe care niciodată n-o putea privi fără să nu simtă cum i se înfierbîntă răsuflarea. Era aceeaşi. El se aşeză pe fotoliu şi-şi scoase pachetul cu ţigări. Fereastra era larg deschisă. Răzbătea în odaie un miros îndepărtat de liliac.

- Credeam că ai să vii a doua seară şi te-am aşteptat, vorbi din nou Cătălina.

Biriş îşi alese pe îndelete o ţigară, o învîrti între degete,

o mirosi adînc, apoi ridică ochii şi zîmbi cu o secretă satisfacție.

- Sunt purtătorul unui foarte important mesaj din labirint, vorbi el deodată. Cătălina îi zîmbi cu stîngăcie.

- Trebuia să fac sacrificiul ăsta mai demult, spuse ea. Erai ființa pe care o iubeam şi o admiram mai mult pe lume. Trebuia să te sacrific şi pe tine. Te rog să mă iGrti că am întîrziat atît.

- Nu eşti deloc curioasă să afli mesajul care mi s-a încredințat? o întrerupse Biriş, continuînd să se joace cu țigara.

- Îmi rămăsese un singur lucru pur, neîntinat, în jurul meu, continuă Cătălina cu acelaşi glas surd, monoton. A trebuit să renunț şi la lucrul ăsta. N-am avut noroc. Dar poate e mai bine aşa...

În clipa aceea, fără să se fi auzit vreo bătaie, uşa se deschise brusc şi intră Bibicescu.

- Aici eraţi?! se miră el, după ce-i privi pe amîndoi, concentrat, aproape sever. Ai uitat că ne-aşteaptă conu' Mişu la „Modern" ? se întoarse el către Cătălina.

- Nu mi-e foame, spuse Cătălina. Du-te singur. Dacă vrei, vă întoarceți pe urmă. Eu vă aştept aici, cu Petrache. Vă fac o cafea.

Lui Biriş i se părea că ascultă acelaşi dialog început de mult, într-o seara în pragul cafenelei, cînd îl cunoscuse pe Bibicescu. ,,Îmi pare bine", îi spusese acesta strîngîndu-i mîna şi privindu-l adînc în ochi. ,,Nu vrei să iei masa cu noi ?" Bibicescu era singur. Biriş întoarse capul spre cafenea, să vadă dacă mai vine cineva. ,,Nu", adăugase Bibicescu! ,,N-a sosit încă. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Ne-a invitat conu' Mişu la „Modern", pe Cătălina şi pe mine. N-o cunoşti pe Cătălina Palade ? E o femeie extraordinară. Dar am să te rog un singur lucru: să nu aduci vorba despre buddhism." O văzu chiar atunci apropiindu-se de ei. Cu capul gol, cu părul alunecîndu-i peste tîmple (vrea să semene cu Greta Garbo, înțelese el),

cu mîinile în buzunarele unui pardesiu bej, călcînd alene, oarecum absentă, privind vag înaintea ei. „Încearcă să-şi creeze un gen", îşi spuse. ,,Nu mi-e foame, vorbi Cătălina. Du-te singur. Am să vin şi eu la cafea. Vreau să mă plimb." În seara aceea s-au plimbat pentru întîia oară împreună. Lui Biriş îi era foame, dar acceptase să se plimbe cu ea. Au plecat pe bulevardul Lascăr Catargiu, îndreptîndu-se spre Şosea. S-a oprit în faţa unei simigerii şi şi-a cumpărat covrigi. ,, Dă-mi şi mie", îi spuse Cătălina. ,,Parcă începe să mi se facă foame." Apoi, luîndu-i braţul, adăugă: ,,Îmi place de dumneata. Cred că o să fim prieteni..."

- Nici ţie nu ţi-e foame? îl întrebă Bibicescu întorcîndu-se spre el. Biriş îşi aşezase de mult ţigara între buze, dar nu o aprinsese. Se mulţumea s-o morfolească, sugînd-o, scoţînd-o uneori din gură şi mirosind-o.

- Am mîncat, răspunse el tîrziu. Venisem aici cu o misiune. Mi s-a încredinţat un mesaj din labirint.

- Un mesaj de la prietenul lui, Ştefănescu, din Braşov, vorbi deodată Cătălina, şi începu să rîdă.

Biriş păli puţin, dar îşi strînse ţigara între dinţi şi tăcu. Bibicescu îi privea pe rînd, întunecat.

- Ne-aşteaptă conu' Mişu, spuse el din nou, începînd să se plimbe cu paşi mari prin cameră.

- Nu putem veni, vorbi Cătălina după ce-şi potoli rîsul. Avem de descifrat amîndoi mesajul lui Ştefănescu din Braşov...

Bibicescu se opri în faţa ei cu mîinile în buzunar. Lui Biriş i se părea că asistase la scena aceasta de nenumărate ori, că opririle acestea bruşte, apăsate ale lui Bibicescu, făceau parte din piesa pe care o repeta el, de mulţi ani, făcea parte din piesa care nu va vedea niciodată lumina rampei, şi deci, nu se va sfîrşi niciodată. Va asista la plimbările lui nervoase, la opririle lui bruşte, la privirile lui pătrunzătoare, pînă la sfîrşitul vieţii. „Dacă nu mă cert cu el într-o zi, am să-l suport pînă la sfîrşitul vieţii." îşi

scoase țigara dintre dinți, muşcă şi zvîrli cotorul care se umezise, apoi şi-o aşează din nou, cu mare grijă, în colțul buzelor.

- Aprinde-ți, domnule, țigara! izbucni deodată Bibicescu. M-ai scos din sărite! Aprinde-ți-o!

- Nu mai fumez, vorbi calm Biriş. Cred c-am avut azi-dimineață o uşoară hemoptizie şi nu mai fumez. Dacă m-apucă tuşea, scuip din nou sînge.

Îl sperie, şi totuşi îi făcu plăcere tăcerea care urmă. Semăna cu toate acele nenumărate tăceri din tinerețea lui. Le provoca întotdeauna el, deşi îi era frică de distanța care se căsca deodată între el şi ceilalți; dar parcă se simțea atras de singurătatea aceea pe care i-o revelau tăcerile din jurul lui. În facultate, făcea curte unei colege, Marietta Postăvaru, o fată roşcată, plină de pistrui, cu pieptul tînăr, robust, amețitor, căreia îi plăcea George Sand. O sărutase întîia oară într-o seară de denii, în Grădina Icoanei. O jumătate de ceas după aceea, cum Marietta pomenise de Musset şi George Sand, Biriş îi spusese: ,,Ştii că şi eu sunt tuberculos." Fata nu părea prea tulburată; doar o caldă şi totuşi detaşată privire de compătimire în ochii ei. ,,Chiar azi am avut o hemoptizie, am scuipat sînge..." De-abia atunci simți tăcerea împietrindu-se în jurul lui.

- Ce mă priviți aşa? întrebă el foarte calm. Nu v-am ascuns niciodată că sunt bolnav de piept.

- Ar trebui să te cauți, spuse Bibicescu. Asta nu e glumă. Tu nu vii? se adresă el Cătălinei. Atunci ne întoarcem noi, peste un ceas, două...

Plecă fără să le mai spună noapte bună. Cătălina ridică fruntea şi-şi opri privirile în ochii lui.

- Aprinde-ți țigara şi nu te mai chinui, îi spuse. Acum înțeleg tot, adăugă gînditoare. Înțeleg ce s-a întîmplat cu tine, în noaptea aceea. Te-am iertat de-atunci, dar acum înțeleg. De aceea te-ai despărțit şi de Theodora. Acum înțeleg.

El îşi aprinse ţigara şi înghiţi primul fum cu sete, foarte adînc.

- Tot nu eşti curioasă să afli despre ce mesaj e vorba? o întrebă tîrziu.

- Înţeleg foarte bine, continuă Cătălina cu glasul ei monoton şi stins, ca o tînguire. Cînd ai să vrei, ai să-mi spui. Voi fi femeia ta, voi fi femeia Ştefănescului. Am să te aştept în fiecare zi, la orele pe care mi le vei hotărî tu. Am să fiu şi eu una din acele femei. Nu cred că mai am dreptul la altceva. Se opri deodată şi tăcură amîndoi multă vreme. El îşi aminti închipuirile pe care şi le urzea atunci, înainte de a face gestul; şi poate i se păreau mai adevărate decît cuvintele de acum ale Cătălinei. Parcă s-ar fi adresat altui om, şi o asculta pe Cătălina aşa cum o ascultase de atîtea ori, la teatru, regretînd, în fundul sufletului, că nu are mai mult talent.

- În fond, tu ai rămas îndrăgostit de Theodora, începu deodată Cătălina, zîmbind întristată. De mine te simţi atras doar fiziceşte. Pe cealaltă o iubeai cu adevărat; de aceea ai putut renunţa la ea. Eu sunt, pentru tine, femeia Ştefănescului. Dar n-am ce face. Asta mi-a fost ursita. Am să te aştept şi, cînd vei avea plăcere, vino.

Biriş o revedea pe Theodora: mică, fragilă, cu un obraz de o neobişnuită puritate, parcă ar fi fost desenat de un meşter din alte timpuri, cu ochii ei înnouraţi de miopie (nu-şi punea ochelari decît la spectacole şi cînd citea - şi îl bucurase această urmă de cochetărie la o tînără savantă). Fără îndoială că ştia şi ea de ce s-au întîlnit, ştia că fusese peţită de doamna Porumbache, dar nu părea intimidată. Era îmbrăcată sobru şi totuşi tinereşte, fără nici o greşeală de gust. Cînd s-a ridicat să-l conducă şi a văzut-o din nou, întreagă, curată, proaspătă a avut un moment de regret. Dacă n-ar fi existat Cătălina, fata aceasta graţioasă şi savantă ar fi fost logodnica lui; din seara aceasta, ar fi fost şi el cu adevărat îndrăgostit. Era de neînchipuit că o asemenea fată l-ar fi putut accepta pe el, şi cu toate

acestea miracolul se împlinise, Theodora îl acceptase. „Probabil pentru că în seara aceea au vorbit de Rilke", îşi spunea el mai tîrziu, cînd încerca să se convingă că Theodora nu l-ar fi putut iubi, că ar fi regretat repede gestul ei, că n-ar fi putut fi fericiți. Dar exista Cătălina. Totul era inutil, pentru că, într-o anumită seara, cineva, ieşind grăbit din cafenea, i-l prezentase lui Bibicescu, iar Bibicescu în acea seară, o aştepta pe Cătălina. Altă dată, într-altă seară, a ştiut că numai ochii ei îl fac fericit, cînd îi sorb privirile în apele lor verzi, adînci. Apoi, a ştiut, atingîndu-i odată sînul cu brațul, că numai sînul Cătălinei i-ar putea revela ceea ce nici un trup de femeie nu-i revelase pînă atunci.

- Văd că nu eşti curioasă să afli mesajul, spuse el tîrziu, ridicîndu-se din fotoliu.

Îşi stinse țigara şi se îndreptă spre uşă. Cătălina îl privi cum pleacă şi rămase în fundul divanului, cu bărbia rezemată în pumn, absentă, fără să mai spună vreun cuvînt.

Şovăi multă vreme, dar într-o seară se hotărî şi telefona Ilenei. Se deştepta parcă în fiecare dimineață mai vlăguit de puteri şi cu eforturi izbutea să se dea jos din pat. Îşi ceruse concediu medical de la liceu; ar fi putut rămîne în pat toată dimineața, dar îi era frică să se abandoneze oboselii, îi era frică să zacă. Amîna totuşi din zi în zi să telefoneze Ilenei. Nu-şi mai amintea limpede ce trebuia să-i spună.

,,Te aşteptam de mult, îi spuse ea la telefon. M-a anunțat Ştefan că ai să vii să mă vezi. Cînd poți veni?"

Se dusese a doua zi după-amiază. Fusese o dimineață neobişnuit de fierbinte şi către nămiazi cerul începuse să-şi piardă sticlirea; parcă oraşul întreg se cufunda în praf. Cînd ajunse în strada Batiştei, se simțea deja obosit; transpira necontenit şi parcă îi era frică să respire; simțea nevoia să respire adînc, o răsuflare adîncă şi repede sugrumată, ca un suspin - dar îi era frică.

- Aduc un mesaj, spuse el, silindu-se să zîmbească, îndată ce-i deschisese uşa Ileana.

Abia acum o vedea bine. „Cu cine seamănă?" Era sigur că mai văzuse undeva ochii aceştia de un verde nefiresc, care căpătau o lumină aurie cu fiecare zîmbet, sigur că mai întîlnise undeva acelaşi obraz arămiu, aceeaşi gură foarte roşie, cu dinţii albi, limpezi, strălucitori. „Probabil într-un film", îşi spuse încercînd să-şi alunge gîndul. Dar reveni, şi începu din nou să caute. Nu era figura ei, nici culoarea ochilor sau a părului care-l tulburase, ci era ceva în felul ei de a fi, în expresia ei, ceva care-i amintea nu atît de o femeie, cît de o stare pe care o cunoscuse cîndva, de mult, într-un timp pe care nu şi-l putea preciza, ceva care-i amintea de un anumit timp, de o anumită viaţă pe care o pierduse de mult. Se simţi dintr-o dată mai puţin obosit şi începu să respire cu curaj, adînc, pînă în fundul pieptului. Dar puţine clipe în urmă se trezi că oftează, şi se îmbujora. Scoase batista şi începu să-şi şteargă fruntea, obrazul. „Seamănă totuşi cu cineva."

- Ştefan m-a rugat să-ţi transmit un mesaj, începu după ce se odihnise cîtva timp în fotoliu.

Ileana îi întinse cutia cu ţigări, dar el ridică repede, aproape speriat, palma dreaptă în aer, ca şi cum ar fi vrut să se apere.

- Nu mai fumez! Nu prea mă simt bine de cîtva timp. De aceea am şi întîrziat. Ar fi trebuit să vin mai de mult să te văd...

Tăcu, privind-o cu aviditate, cum îşi aprinde ţigara.

- Este în legătură cu osul mort, cu măseaua moartă ajunsă în cîmpul morţii? întrebă brusc Ileana.

Parcă odaia se întunecase dintr-o dată. Tresări.

- De unde ştii ? o întrebă.

- De la Ştefan, vorbi Ileana silindu-se să zîmbească. Ştefan îmi povesteşte fel de fel de lucruri pe care nu le înţeleg. Îmi place să-l ascult povestindu-mi de lucruri pe care nu le înţeleg, vorbindu-mi despre pîntecele balenei, şi

despre camera *Sambô,* şi despre maşina care ar fi trebuit să dispară în noaptea de Sînziene şi pe care a pictat-o el...

- Acum îmi aduc aminte, o întrerupse. M-a rugat să-ți spun că n-a pictat-o... Ileana înălță brusc fruntea şi-şi opri privirile în ochii lui.

- Maşina există, m-a asigurat el, dar n-a pictat-o. De altfel, adăugă zîmbind, nici n-ar fi putut s-o picteze. Între noi fie vorba, nu cred că a pictat vreodată ceva...

Ileana se ridică şi, apropiindu-se de fereastră, dădu la o parte perdelele. Se întunecase de-a binelea. Cerul era plumburiu, jos, şi părea neclintit. O ramură bătrînă, stufoasă, aştepta împietrită în dreptul ferestrei. Nu se clătina nici o frunză.

- Este adevărat că ai o măsea ajunsă în cîmpul morții? îl întrebă reaşezîndu-se în fața lui, pe fotoliu. Vorbeşti-mi despre ea.

- Am pierdut-o, spuse căutîndu-şi din nou batista şi ştergîndu-şi fruntea. Mi-a scos-o anul trecut.

- Păcat, şopti Ileana absentă. Dar de ce spuneai că a ajuns în cîmpul morții?...

- Nu mai are nici o importanță acum, făcu cu o mare oboseală în glas. Era o poveste lungă. Era o poveste despre Timp...

Tăcu respirînd adînc. Parcă sta să se înăbuşe; odaia zăcea surpată în zăpuşeală.

- Povestea cu tinerețea fără de bătrînețe şi viața fără de moarte, spuse foarte încet Ileana încercînd să zîmbească.

- Te-aş ruga să deschizi puțin fereastra, şopti el. Nu ştiu ce am... Mă înăbuş...

Ileana sări în picioare şi-l privi o clipă, speriată. Apoi se repezi şi deschise larg ferestrele. El îi mulțumi zîmbind.

- Ți-e rău? îl întrebă apropiindu-se de fotoliu.

- Mi-a trecut, spuse. Nu mai aveam aer...

În odaie pătrundea încet un miros de trandafiri sălbatici. Cerul coborîse încă şi mai mult, întunecat, amenințător.

- E din cauza furtunii, spuse Ileana reaşezîndu-se. Aşa e întotdeauna înainte de furtună...

O văzu cum îşi prinde tîmplele în palme. Dar parcă şi-ar fi amintit deodată că e şi el acolo, şi-şi lăsă brusc mîinile, îşi scuturâ pletele, privindu-l, încercînd din nou să zîmbească. „Îl iubeşte, îşi dădu el încă o dată seama. Nu e nimic de făcut, nu e nici o ieşire. Îl iubeşte."

- Ştefan m-a rugat să-ți aduc un mesaj, începu. Are să-mi fie greu să-l repet întocmai, pentru că eram cam obosit şi nu-l prea înțelegeam nici eu bine. Ştefan te roagă să-l aştepți...

Ea se ridică brusc şi se duse să-şi azvîrle țigara pe fereastră. Parcă începea să se simtă ceva, parcă şi frunzele s-ar fi trezit din neclintire. Răsuflă adînc, şi-şi şterse din nou fruntea cu batista. „E absurd ce fac. N-ar fi trebuit să-l iau în seamă; de-abia ieşise din clinică."

- Îmi pare rău, adăugă. Dar a stăruit mult să vin să te văd...

Ileana se întoarse în mijlocul camerei şi-şi duse cuminte mîinile la spate.

- Eşti profesor de filosofie, nu e aşa? Ştefan ține foarte mult la dumneata. Te admiră foarte mult. Eşti singurul lui prieten, îmi spunea odată, singurul cu care poate discuta... Dumneata îl înțelegi ? îl înțelegi întotdeauna ce spune? Mai ales acum, după... Partenie... Înțelegi ceva? Spune-mi şi mie ce se întîmplă cu el...

Se auzeau, îndepărtate, tunetele, şi creanga tresări înfiorată în fața ferestrei. Ileana îi vorbise fără să-l privească.

- A suferit un şoc nervos, asta e tot, începu el cu un ton degajat. S-a răzbunat pe el Istoria, adăugă zîmbind. Ştefan are fobia Istoriei, are groază de evenimente; el ar vrea ca toate lucrurile să rămînă pe loc, aşa cum i se părea lui că erau în paradisul copilăriei. Şi atunci istoria se răzbună; îl înfundă de cîte ori poate. Îl bagă în lagăr din greşeală, omoară oameni în locul lui, tot din greşeală, şi

aşa mai departe. Uite, mie, care trăiesc în istorie şi sunt împăcat cu Istoria, mie nu mi se întîmplă niciodată nimic!...

Se opri istovit, şi-şi căută din nou batista. Era aproape întuneric în odaie. Creanga începuse să se scuture, şuierînd, însufleţindu-se, lovind tot mai tare în geam.

- Te rog, n-o închide! spuse, văzînd că Ileana se îndreaptă spre fereastră. Ea se rezemase de pervaz şi-şi plecă fruntea afară.

- Începe vijelia, spuse fără se se întoarcă.

Tunetele se auzeau tot mai apropiate. La răstimpuri, cerul era zăbrelit de pîlpîiri roşietice şi creanga se zbătea, gemînd.

- Nu te întrebam de asta, de ce s-a întîmplat cu Partenie, vorbi Ileana întorcîndu-se în mijlocul odăii. Aş fi vrut să ştiu dacă dumneata îl înţelegi întotdeauna cînd îţi vorbeşte de Timp şi de pîntecele balenei şi de noaptea de Sînziene... Sau poate dumitale îşi vorbeşte altfel, adăugă repede apropiindu-se de el. Eu nu-l înţeleg. Ştiu că-şi iubeşte foarte mult soţia. Mi-a spus-o chiar el... Şi atunci, nu înţeleg ce se întîmplă cu el. Nu înţeleg!...

Se opri, şi închise ochii cu un zîmbet îndurerat, încruntîndu-se totodată. Un fulger verde-roşiatic pîlpîi la fereastră şi puţine clipe în urmă trăsnetul cutremură clădirea. Ca şi cum ar fi aşteptat doar acest semnal, ploaia începu să cadă deodată, grea, plumburie, zgomotoasă, precipitîndu-se tot mai îndesată, gîfîind. Ileana sări şi închise ferestrele. Apoi îşi căuta nervoasă o ţigară şi şi-o aprinse. Biriş o privi din nou adînc şi oftă.

- Mi-e foarte drag, începu ea fără să-l privească, şi aş vrea să fim prieteni. Aş vrea s-o cunosc şi pe Ioana, pe soţia lui. Mi-a spus că o iubeşte foarte mult. Aş vrea să-i cunosc mai bine pe amîndoi, să fim prieteni. Dar nu izbutesc să-l înţeleg. Cîteodată, trec luni de zile fără să-mi dea un semn de viaţă. Apoi, îmi telefonează la miezul nopţii, vine să mă vadă în zori, rămîne ziua întreagă cu

mine, nu se mai duce la minister, nu se mai duce acasă... Şi-mi vorbeşte despre fel de fel de lucruri stranii, pe care nu le înțeleg. Îmi place să-l ascult vorbindu-mi despre toate lucrurile acestea, îmi place să-l ascult. Dar aş vrea să înțeleg ce se întîmplă cu el, aş vrea să ştiu ce are de gînd să facă, ce-ar vrea să facă, ce-ar vrea să se întîmple...

Se opri, ca să aştepte tunetul. În odaie pîlpîise din nou lumina lunară a fulgerului, apoi ferestrele răsunară prelung. El închise ochii; se simțea dintr-o dată transpirat şi, instinctiv, îşi strînse gîtlejul. „N-am mai fumat. Azi n-am fumat nici o țigară. Nu mai poate începe din nou; n-am mai fumat."

- Mi-a spus să-l aştepți, făcu el deodată. Este tot ce-am înțeles: că te roagă să-l aştepți...

Ploua acum dezlănțuit, aproape cu furie, şi creanga se zbătea înspăimîntată, lovindu-se, deznădăjduită, de geam. Fulgerele se întețiseră. La răstimpuri, casa întreagă parcă se cutremura din temelii. Ileana îl privea ca şi cum l-ar fi căutat undeva, în fața ei, fără să izbutească să-l vadă.

- Mi-a vorbit mult, continuă el cu glas sugrumat, dar n-am prea înțeles, îmi era rău. Fumasem în neştire, aveam amețeli. Nu-l puteam asculta prea bine. Dar am înțeles un lucru: că te roagă să-l aştepți...

Ileana îşi prinse tîmplele în palme şi rămase aşa, ascultînd vijelia, fără să scoată un cuvînt. El simți din nou că se înăbuşă şi respiră adînc. „Ar trebui să plec", îşi spuse. Gîtlejul îi era tot mai fierbinte; parcă începea să aştepte gustul de sînge în cerul gurii. „Ar trebui să plec. Mă înăbuş."

- Am cunoscut pe unul dintre directorii de la minister, vorbi Ileana fără să-şi ridice privirile. Mi-a spus că e cel mai bun negociator pe care-l avem, că are ca nimeni altul simțul realităților economice, că, în direcția aceasta, a acordurilor economice, are geniu. Ar trebui să fie, deci, un om ca toți oamenii... Şi cu toate acestea nu înțeleg ce vrea!...

- Spunea că se rătăcise în labirint, reîncepu el cu un mare efort. Dar i se păru că aude soneria şi se opri.

- Parcă sună cineva, spuse.

Ileana ascultă mult timp sunetul prelung, metalic, fără să se mişte.

- Nu aştept pe nimeni. O fi vreo prietenă de-a lui tante Alice. O fi prins-o ploaia prin apropiere...

Dar în clipa următoare sări şi alergă precipitată pe coridor. Biriş îşi scoase repede batista şi scuipă. Privi cu spaimă spuma roşietică, apoi mai scuipă de cîteva ori şi-şi şterse cu grijă buzele. I se păru că aude glasul lui Ştefan, şi tresări.

- E aici! i se păru că şopteşte Ileana. Biriş! E aici!...

„Să stea ploaia şi plec. Mă ascund într-un gang şi scuip. Trebuie să scuip. Apoi iau o maşină şi mă duc acasă. Îmi face coana Viorica un ceai." Îl văzu intrînd, cu un buchet de lăcrămioare în mînă, ud leoarcă, încercînd să-şi ridice părul care i se lipea mereu pe frunte.

- Am fugit tot timpul prin ploaie, spuse.

Ileana îl privea lung, zîmbind, cu mîinile la spate. În cele din urmă îi luă buchețelul de lăcrămioare.

- Mi l-ai adus mie? îl întrebă.

Ştefan răsufla greu, adînc, privind cu un zîmbet vinovat şiroaiele ce se scurgeau pe covor. Nu mai îndrăznea să se mişte.

- Treci la baie şi scutură-te, îi spuse Ileana. Vino cu mine...

Ieşiră amîndoi. „Trebuie să plec", îşi spuse, şi cu un efort se ridică în picioare. Se rezemă de speteaza fotoliului, cu ochii pe jumătate închişi, aşteptînd trăsnetul. Ferestrele răsunară prelung. „Aş putea intra după el, la baie. Să scuip."

- Ce faci? îl întrebă mirată Ileana.

- Trebuie să plec, spuse silindu-se să zîmbească. Am treabă... Cred că găsesc o maşină...

- Să nu pleci, şopti Ileana tulburată deodată. L-ai văzut

cum a venit?!... Să nu pleci!...

Se rezemă moale de speteaza fotoliului şi-şi scoase din nou batista. „De-ar sta ploaia..."

- Ți-e rău? îl întrebă Ileana cu o privire speriată. Să-ți dau ceva. Ce vrei să-ți dau?!...

- Ce ai? îl întrebă Ştefan apropiindu-se.

- Aş vrea să mă duc acasă, spuse. Nu mă simt bine. Unde e baia? întrebă el îmbujorîndu-se.

Apoi ieşi repede, urmat de Ştefan. Intrînd, trase zăvorul tremurînd şi se aplecă deasupra chiuvetei. Scuipă de mai multe ori, tuşind, înecîndu-se, şi deschise amîndouă robinetele. Începu să se spele pe mîini, pe obraz, respirînd adînc, cu spaimă. Şovăi o clipă, apoi scoase batista şi o clăti, privind în neştire apa care gîlgîia în chiuvetă. Şi deodată îşi aminti. Era mic, veniseră cu gabrioleta la Moşi. Nea Mitică îl ținea de mînă; coana Viorica umbla la un pas înaintea lor, cu o umbreluță de mătase roz. Era foarte cald. „Mi-e sete!", şoptise el. „Stai că ajungem acuma, spusese nea Mitică. Ajungem la grădină şi-ți dau o limonadă." Se lăsa tras de mînă, prin mulțimea aceea asurzitoare, prin praful care se înălțase pînă foarte sus, deasupra baloanelor colorate. „Mi-e sete!", începu el din nou. Parcă îi frigeau buzele mirosurile acelea necunoscute, fumurile care se înălțau din toate părțile, din cazane în care se fierbeau gogoşi, de pe grătare, din căldările cu jăratic din care săreau cu procente scurte floricelele. „Mi-e sete!", spunea el întruna, şi simțea cum lacrimile îi curgeau sărate, prăfuite, pe amîndoi obrajii. „Dă-i, Mitică, o limonadă! făcu coana Viorica întor-cîndu-şi mînioasă umbreluța roz. Că dacă ştiam aşa, nu-l mai luam cu noi!..." Nea Mitică îl smuci, grăbind pasul, făcîndu-şi anevoie loc prin mulțime şi se opri în fața unei dughene. Cineva îi întinse un pahar mare cu limonadă roşie. Apucă paharul cu amîndouă mîinile şi-şi dădu capul pe spate. Şi rămase fascinat, privind-o: fata aceea neînchipuit de frumoasă, cu ochii verzi-albaştri, cu dinții

foarte albi, îi zîmbea. Niciodată nu-i zîmbise cineva cu atîta dragoste. „Băieţaşule! îi spunea ea, maimuţoiule!..." Auzea gîlgîiul limonadei, simţea cum i se preling şiroaiele în colţul gurii şi o auzea mereu pe ea: „Maimuţoiule! maimuţoiule!..."

- Să mă duc să-ţi aduc o maşină! spuse Ştefan cînd îl văzu că intră în salon.

- Nu e nevoie, mă simt mai bine. Mă simt mult mai bine acum... Tăcură toţi trei, ascultînd vijelia.

- Ştiu acum cu cine seamănă Ileana, spuse deodată rezemîndu-se de speteaza fotoliului şi încercînd să zîmbească.

- De ce nu vrei să rămîi? îl întrebă ea cu o privire rugătoare, deznădăjduită. Iţi dau un alcool... Sau dacă vrei îţi fac un ceai...

- Ştiu cu cine seamănă, repetă cu acelaşi zîmbet istovit. Îmi pare foarte bine că am aflat cu cine seamănă... Aveam patru ani; a fost singura mea dragoste împărtăşită. Am privit-o, cred, o jumătate de minut. Credeam că n-am s-o mai uit niciodată. O uitasem...

Ileana îl privea cu aceeaşi uitătură stranie, ca şi cum nu l-ar fi văzut. Ştefan rămăsese încurcat în mijlocul camerei.

- E mai bine că nu i-ai spus nimic, începu el deodată.

- I-am spus doar că te pierduseşi în labirint, îl întrerupse cu un gest de nerăbdare.

Simţise din nou că se înăbuşă, că nu mai are aer, şi întinse mîna Ilenei.

- Îmi pare rău..., şopti ea.

- Ai fost marea mea dragoste din copilărie, îi spuse el. Singurul suflet care am simţit că mă iubeşte cu adevărat...

Ea îi zîmbi, vinovată. De-abia cînd ajunse în stradă îndrăzni din nou să respire adînc, pînă în fundul pieptului. Dar se refugie repede într-un gang. Începuse grindina. Ar fi vrut să scuipe, dar îi era ruşine; în gang se mai aflau cîţiva trecători. Îşi scoase atunci batista udă din

buzunar şi şi-o apăsă în neştire pe gură.

În vara aceea, a plecat pentru o lună la Casa de odihnă a profesorilor secundari de la Comarnic. Venea pentru a treia oară, dar de data aceasta urmă întru totul regimul prescris de doctor. „Problema e simplă, îşi spunea. Trebuie să mă reîntorc, pentru un anumit timp, la condiția de larvă. Să renunț la activitățile şi cheltuiala de energie care incumbă adultului, să mă supraalimentez şi să dorm cît pot mai mult." Revenea totuşi, necontenit, asupra imaginii Cătălinei: în combinezon, fără ciorapi, cu o mînă pe piept: „Rămîi, te rog... Cînd ai să ai plăcere, vino, eu te aştept!..."

Izbutise s-o revadă din ce în ce mai rar. Dar lupta, în fiecare seară, cu ispita de a se duce s-o vadă. Ca să fie sigur că va rezista, se dezbrăca de îndată ce apunea soarele şi se aşeza în pat. Doamna Porumbache venea şi-i ținea de urît, aducîndu-şi ibricul cu cafea, sau cînd era foarte cald, căldarea în care pusese la gheață o stică de vin şi un sifon. O privea cum soarbe din cafea, povestindu-i. O privea mai ales cum trage oftînd din țigară. Uneori, o ruga să-l lase să-i aprindă el țigara, şi aspira cu voluptate şi cu foarte mare grijă primul fum. „Nu am nimic, îşi repeta mereu, doar am fumat prea mult. Problema e simplă: regresiunea în starea de larvă." Doamna Porumbache îi povestea, pînă tîrziu nopțile, şi el asculta fascinat, toate întîmplările acelea pe care le cunoştea de mult, pînă în cele mai mici amănunte, întîmplări despre oameni pe care nu-i întîlnise, sau pe care îi zărise doar în treacăt, şi într-un timp cînd nu mai erau decît bietele lor umbre. „Nu l-ai cunoscut pe finul Lică şi pe Fănel, pe frate-su, cînd aveau ei «Grădina Veseliei»", începea doamna Porumbache. Ştia tot ce va urma: cum a venit odată Mița Biciclista cu toate fetele de la şantan şi a cerut să se scoale mahalagiii ca să poată dansa ele pe mese, printre talerele cu fripturi şi paharele pline cu vin, şi a pus rămăşag că nici un singur pahar nu va fi răsturnat. Doamna Porumbache se oprea,

îşi umplea paharul, apoi aşeza oftînd sticla în căldare. El aştepta nerăbdător, deşi ştia ce va urma: una dintre fete a alunecat pe masă, şi cineva a sărit atunci s-o prindă în braţe, iar toţi mahalagiii s-au repezit la fete să le sărute, şi s-a făcut o învălmăşeală de-a rămas de pomină, căci fetele veniseră cu ofiţerii după ele, şi unul, un locotenent a tras un foc de revolver în aer, dar lumea a crezut că trag ofiţerii, şi femeile au început să ţipe şi încercau să sară gardurile grădinii, dar se împiedicau în rochiile lor lungi. Atunci s-a auzit răcnetul lui finu' Lică: „Cine a tras cu pistolul, mă?..."

Dar nu avea întotdeauna destulă voinţă ca să se dezbrace, să se urce în pat şi s-o cheme pe coana Viorica să-i ţină de urît. Îl apuca un fel de febră de nerăbdare, îndată ce apunea soarele, şi atunci se bărbierea, îşi schimba cămaşa şi pornea, încruntat, grăbit, cu deznădejde, spre Cătălina. Uneori nu o găsea acasă, şi o aştepta plimbîndu-se pe trotuar, fumînd ţigară de la ţigară, sau rezemat de un zid, o aştepta pînă o zărea apropiindu-se, cu Bibicescu, la un pas în urma ei, cu capul plecat, cu părul căzîndu-i peste obraji. . ,,Ce mai faci,Ştefănescule?" îi striga ea. ,,Mă întorceam spre casă şi am trecut să văd ce mai faci," mînţea el. Cînd o găsea singură, parcă aşteptîndu-l, i se părea mai greu de îndurat prezenţa ei, privirile ei, mai ales, care-l cercetau răbdătoare, pe îndelete, pînă ce, exasperat, începea să-i vorbească, mărturisindu-i cu un glas coborît, înfierbîntat, cum se gîndea la ea, *înainte,* cît de mult o dorea, ce planuri îşi făcea despre viaţa lor împreună, cum îşi închipuia el dragostea lor; îi vorbea aşa pînă se simţea golit de sînge, istovit, şi atunci se ridica din fotoliu şi se îndrepta spre uşă. Cătălina îl urmărea, tăcută, cu privirea. ,,Cînd vrei," îi spunea ea văzîndu-l că pune mîna pe clanţă, ,,cînd îţi face plăcere, vino. Eu te aştept mereu. În loc să te duci... ştii tu unde, mai bine vino la mine. Cel puţin poţi fi sigur că n-ai să te îmbolnăveşti..."

„Problema e simplă", îşi repeta el necontenit, cu încăpățînare, la Comarnic. Nu legase nici o prietenie cu ceilalți colegi şi-şi petrecea aproape tot timpul întins pe chaise-longue, în parc, dormind sau prefăcîndu-se că doarme. Îşi adusese cîteva cărți, dar parcă i-ar fi fost frică să le citească. Aşa se întîmplase cu cinci ani înainte, în 1934, cînd venise pentru întîia oară la Casa de odihnă: citea, întins pe chaise-longue, cînd s-a apropiat de el o profesoară din Moldova. ,,Ce citiți cu atîta interes, domnule Biriş?" îl întrebase ea. Apoi s-au împrietenit şi-şi împrumutau unul altuia cărțile. Nopțile, se plimbau împreună. A uitat de regim, în acel an, nu s-a ținut deloc de cură şi s-a întors mai obosit şi tot atît de slab. De data aceasta, se încăpățînase să reintegreze starea de larvă.

Într-o zi, primi în plicul trimis de doamna Porumbache de la Bucureşti, un ordin de concentrare. Înapoie ordinul la regiment, împreună cu un certificat medical, dar cîteva zile în urmă primi un alt ordin: să se prezinte la Spitalul Militar din Braşov. Plecă chiar a doua zi, plictisit, enervat că i se ştirbeşte luna de odihnă. Credea că va fi examinat imediat, dar comisia se întrunea abia peste trei zile, şi a fost internat la Spitalul Militar. I se dădu o odaie sinistră, mirosind a creolină şi acid fenic, cu ferestrele fumurii, cu clanțele de la uşi înfăşurate în cîrpe îmbibate în soluție de sublimat; ca să se dezinfecteze, îi explică sanitarul. Nu înțelegea de ce, dar avea certitudinea că în acea cameră, pe acelaşi pat pe care zăcea el, murise de curînd un soldat, unul dintre acei țărani chemați la concentrare din toate colțurile țării, unul dintre ațîți care aşteptau nopțile în gări, dormind cu capul pe genunchi, să le sosească trenul care să-i poarte la regimentele lor. Nu venea să-l vadă aproape nimeni. „Fără îndoială, îşi spuse, oamenii sunt încă sub impresia penibilă a acelui cadavru descoperit într-o dimineață în patul meu."

Apoi fu chemat la examenul radiografie. Îşi scoase cămaşa şi aştepta, pe întuneric, alături de alți cîțiva

soldați, care tremurau la răstimpuri, ca zgîlțîiți de friguri.

- Biriş Petre! se auzi strigat din întuneric.

Se apropie bîjbîind de medicul militar şi se lăsă condus în dreptul aparatului. Ştia tot ce va urma: Respiră! respiră adînc! tuşeşte!...

- Ce meserie? întrebă medicul.

- Profesor secundar, răspunse supus Biriş.

- Ai putea fi mai atent cu sănătatea dumitale, mormăi medicul.

Apoi se întoarse către sanitarul de lîngă el, care scria la lumina scăzută a unui bec roşu:

- Şase luni scutit de concentrare!... Următorul!...

Biriş se reîntoarse bîjbîind la banca unde îşi lăsase hainele şi-şi căută cămaşa. După cîteva ciocănituri scurte, uşa se deschise şi cineva intră pripit. Dar se opri şovăind, în întuneric.

- Cu domnul maior, şopti el, vreau să vorbesc cu domnul maior! îşi găsi drumul pînă aproape de sanitar şi se apropie de medic.

- Vă cheamă domnul colonel, spuse el. E urgent!...

Medicul mormăi ceva, continuîndu-şi lucrul. Celălalt se apropie mai mult de el, şi adăugă.

- Ribbentrop e la Moscova... Negociază tratatul de neagresiune ruso-german!...

Tăcură toți. Biriş simți cum îl cuprinde frigul şi-şi îmbrăcă repede haina. Medicul se desprinse de aparat.

- Mă întorc în cinci minute, spuse sanitarului.

Din ziua aceea, parcă începuse să se trezească la o altă viață, care era tot a lui, dar care nu semăna întru nimic cu viața pe care o dusese pînă atunci. Se reîntoarse la Comarnic ca să-şi termine cura, dar nu mai avea răbdare să dormiteze pe chaise-longue, izolat de ceilalți, în fundul parcului. Cumpăra toate ziarele, îşi petrecea aproape tot timpul în cele cîteva cafenele unde ştia că putea întîlni cunoscuți, se ducea la gară să aştepte trecerea trenurilor spre Bucureşti şi privea pe rînd figurile acelea preocupate,

joviale sau indiferente care se plecau peste ferestre ca să-şi vorbească sau să-şi cumpere fructe în coşuleţele de răchită, sau să întrebe dacă au sosit ziarele din Capitală.

În zorii zilei de 1 septembrie plecă şi el. Ajunse la Bucureşti cînd edițiile speciale anunțau invadarea Poloniei. Ieşi din gară grăbit, purtîndu-şi singur, cu greutate, bagajul, şi coborî pe bulevardul Dinicu Golescu, căutînd mereu cu ochii un taxi. Oamenii umblau tăcuți, îngrijorați, încruntați. Aproape nimeni nu înălța ochii spre cerul proaspăt, imaculat, al dimineții. La stațiile de tramvaie citeau cîte doi, trei acelaşi jurnal. Din cînd în cînd, pe celălalt trotuar, cineva striga: ,,Taxi! taxi!" Biriş strigă şi el, de mai multe ori, fără prea mare speranță. Un şofer se opri totuşi lîngă el.

- Ce direcție! întrebă morocănos.

I-o spuse şi şoferul clătină din cap, făcîndu-i semn să se urce.

- E ultima mea cursă, spuse. Diseară trebuie să plec. Am primit ordinul de mobilizare.

Aşteptă cîteva clipe şi văzînd că nu-i răspunde nimic, continuă.

- Nu l-ar mai răbda pămîntul, că nu se mai satură. Am făcut cinci luni de concentrare, numai anul ăsta, şi toate numai din cauza lui! Că nu se mai satură! Tot să ia, să ia, să ia...

În după-amiaza aceea se duse la cafenea. Îl găsi pe Bursuc la masa de lîngă fereastră, vorbind. Închidea la intervale egale ochii, care, pentru o fracțiune de secundă dispăreau parcă într-un strat de grăsime şi izbucnea din cînd în cînd în rîsul lui gros, trivial, săltîndu-şi pîntecele.

- Vine războiul, spunea Bursuc. Eu m-am pus la adăpost: mă popesc. Am găsit şi o parohie, pe lîngă Deva. Voi vă duceți pe front şi vă rămîn oasele pe acolo. Eu, preot cu parohie, îmi văd de oițele mele, lîngă Deva, la moşia lui Pătru Fruncea.

Venea, de atunci, în fiecare zi la cafenea. Bursuc era

întotdeauna acolo, aşezat la masa de lîngă fereastră, vorbind despre Patru Fruncea, care-şi avea moşiile lîngă Deva.

- Mi-a fost greu pînă mi-am găsit omul, spunea. Trebuia să fie prost, bogat şi ambiţios, căci numai ăştia ştiu să facă politică. Acum, că l-am găsit, pot să aştept. Poate să vină războiul.

Fuma din nou două pachete de ţigări pe zi. A început să fumeze mult în zilele cînd aştepta bătălia de pe Vistula. Aşteptau toţi marea bătălie de pe Vistula, care trebuia să schimbe soarta războiului. Numai Bibicescu părea sceptic, indiferent, ascunzîndu-şi anevoie plictiseala şi decepţia. Ştia, acum, că Mişu Weismann n-are să-i poată face atît de curînd teatrul. Marea lui afacere fusese din nou amînată. Cînd i-a întîlnit pentru întîia oară pe toţi trei - căci Biriş nu voise s-o caute acasă pe Cătălina şi aranjase cu Bibicescu să se întîlnească direct la restaurant - nu au vorbit decît despre asta, despre teatrul pe care Mişu Weismann nu-l mai putea face, şi despre bătălia de pe Vistula care ar fi nimicit diviziile blindate germane şi i-ar fi salvat şi pe ei toţi. Cătălina nu-i mai spusese Stefănescu, aşa cum îi spunea astă-vară, de cîte ori era şi Bibicescu de faţă. Îi spunea din nou Petrache, cum îi spusese întotdeauna. Era absentă, melancolică, şi cînd îi întîlnea ochii, zîmbea visătoare. ,,Vine toamna," spunea ea la răstimpuri. Anul acesta am simţit-o cum vine de departe. Nopţile erau totuşi calde şi în fiecare dimineaţă Bucureştiul regăsea acelaşi cer albastru, strălucitor. „Ce ghinion, auzea vorbindu-se la cafenea, seceta asta, ce tragedie! Dacă ar ploua, n-ar mai putea înainta tancurile nemţeşti, s-ar înnămoli în mlaştinile Vistulei şi ar începe marea bătălie."

Trecuse încă din prima seară pe la Ştefan. Era mobilizat în Ardealul de Nord, îi spuse Ioana. ,,Dumneata crezi că vine războiul?" îl întrebase ea, în prag, crezi că au să vină şi peste noi? A trecut s-o mai vadă după două

săptămîni, dar n-a găsit-o acasă. A sunat mult timp, rezemîndu-se de uşă, ascultînd soneria răsunînd depărtată în casa goală, apoi a plecat cu o mare tristeţe în suflet. Nu ştia de ce venise s-o vadă, nu ştia ce i-ar fi spus dacă ar fi găsit-o, dar cobora scările întristat, abătut, obosit. Varşovia căzuse, germanii ocupaseră mai mult de jumătate din Polonia, iar ceea ce rămăsese începu să fie ocupată de Soviete. Zilnic se refugiau în ţară mii şi mii de polonezi. Unii dintre ei ajunseseră la Bucureşti şi Biriş îi zărea uneori la cafenea, apropiindu-se cu un zîmbet silit de mese şi arătînd, în pumnul pe jumătate închis, cîte o bijuterie, cîteva verighete, sau băgînd mîna în buzunarul de la vestă şi, după ce-şi roteau privirile în jurul lor, scoţînd o tabacheră de aur.

Apoi, într-o zi, la amiază, primul-ministru a fost asasinat de o echipă de legionari. În dimineaţa aceea, Biriş avusese o hemoptizie. Ameţit, palid, nebărbierit, plecase s-o vadă pe Cătălina îndată ce aflase vestea. Cătălina tocmai se întorsese acasă; nu avusese încă timp să-şi scoată pardesiul. ,,Ce e cu tine?" îl întrebă speriată. ,,Ţi-e rău?" ,,Am scuipat iar sînge," spuse Biriş. Se întinse pe divan şi Cătălina îi ghemui mai multe perne sub cap. ,,Vrei să chem un doctor?" îl întrebă, mîngîindu-i fruntea. ,,Nu, nu e nevoie de doctor. Fă-mi un ceai..." O auzi cum deschide uşa şi se duce să pună apa la fiert, apoi o auzi căutînd în dulap ceştile de ceai şi zaharniţa şi i se păru că se reîntoarce în adevăratul lui timp, singurul care fusese pe de-a-ntregul al lui, şi numai al lui, un timp în care nu pătrundeau alţi oameni, pe care evenimentele nu-l puteau ştirbi. Zîmbi, lăsîndu-se purtat de fericirea aceea intimă, incomunicabilă, apoi închise ochii şi adormi.

Cînd se trezi, o văzu pe Cătălina aşezată pe divan, lîngă el. Lampa cu abajur japonez ardea, dar lumina îi era aproape istovită de cîteva şaluri de mătase. ,,Mi-e sete," spuse, încercînd să-şi ridice capul. Dar ameţi, şi se lăsă din nou pe perne. Cătălina îi dădu să bea din ceaşca în

care se răcise ceaiul. Voi să mai spună ceva, dar Cătălina îi făcu semn cu mîna să nu se obosească. Puțin timp în urmă, sosi Bibicescu cu un doctor. Îi făcu o injecție, apoi îl coborîră, ținîndu-l de subsuori, şi într-o maşină îl conduseră în strada Măcelari. ,,Să nu spuneți nimic", şopti Biriş, ,,să nu-i spuneți coanei Viorica."

Doctorul veni să-l vadă şi a doua zi şi-i mai făcu o injecție. Dormise toată noaptea, transpirînd abundent, şi se trezi mai odihnit. Ceru îndată ziarele. Drept represalii pentru asasinarea primului-ministru, cîteva sute de legionari fuseseră împuşcați în toată țara şi expuşi în piețe. La Bucureşti, cadavrele fuseseră zvîrlite pe un maidan, lîngă Cotroceni. Lumea fusese invitată să vină să-i privească. Fără să-i spună, doamna Porumbache se dusese să-i vadă chiar în acea după-amiază. S-a întors pe seară, obosită, decepționată.

- Era prea multă lume, începu ea scoțîndu-şi pantofii plini de praf, şi se-nghesuiau care mai de care. N-am apucat să-i văd; doar ce le-am zărit, la unii, picioarele.

Apoi, pe la mijlocul lui octombrie, a plecat la Moroeni. A ajuns la Pietroşița aproape de apusul soarelui. Cînd maşina a început să urce prin pădurea din jurul Sanatoriului, simți deodată o nemaicunoscută poftă de a trăi, o fericire fără nume de a fi viu. Maşina înainta încet printre brazi şi pe sub fagii şi mestecenii cu frunzele galbene şi din toate părțile izbucnea mirosul aspru, îmbătător, al muntelui. Sus, îl întîmpină pe neaşteptate Sanatoriul. Era o imensă clădire în formă de semicerc, cu terasele către miazăzi, deschise deasupra pădurii. Camera lui era la etajul al V-lea, în blocul din centrul clădirii. De pe terasă, se vedeau pînă foarte departe, coamele munților, viorii la căderea serii.

Se trezi, totuşi, în noaptea aceea, de mai multe ori. Îşi amintise, în somn, că în cîteva zile va fi 19 octombrie şi se trezi îngrijorat, gîndindu-se la Cătălina. N-o mai văzuse deloc în ultimul timp; el zăcuse tot timpul, iar doamna

Porumbache îl amenințase că dacă vine Cătălina o dă afară din casă. „Tîrfa aia te-a nenorocit, ea ți-a mîncat tinerețele. Să n-o prind pe-aci, c-o dau afară!..." „Vorbeşte mai încet, îi spunea el, că poate vine Bibicescu; şi ştii, e iubita lui, trăieşte de cîțiva ani cu Bibicescu..." Doamna Porumbache îl privea lung, apoi începea să plîngă şi-şi ducea moale, istovită, şorțul la ochi. El o asculta cum plînge, înfundat, sugrumîndu-şi suspinele, şi zîmbea închizînd încet ochii. „Tot la ea se gîndeşte, Aneto, izbucnea deodată doamna Porumbache, tot la tîrfa aia! Surioară! ce băiat mi-ai lăsat tu mie, şi uite ce-a ajuns; că scuipă sînge, dar pe curvă tot n-o uită!..." El deschidea ochii, îşi oprea privirile pe aceeaşi pată umedă, fumurie, din tavan. „Vorbeşte mai încet, spunea, că poate vine Bibicescu. E iubita lui Bibicescu..."

Dar Bibicescu venea arareori şi numai în treacăt, la căderea serii. Era întotdeauna plictisit, absent, preocupat, şi se plimba necontenit în cameră, cu mîinile în buzunar. - ,,Ce mai spui?" întreba el din cînd în cînd, oprindu-se brusc lîngă fereastră, cît mai departe de pat. ,,Cum te mai simți ?" ,,Bine," răspundea. ,,Voi ce mai faceți ?" ,,Mîncăm cu conu' Mişu, diseară. À-propos", îşi amintea deodată Bibicescu, ,,m-a întrebat conu' Mişu de tine, dacă ai nevoie de ceva. Poate ai nevoie de ceva bani..." ,,Nu, eu n-am nevoie. Plec la sanatoriu. Poate coana Viorica are nevoie. Întreab-o pe ea..." Bibicescu începea din nou să se plimbe, uitîndu-se la răstimpuri la ceas. ,,Dar el, conu' Mişu, de ce nu vine?" îl întreba. ,,Păi, nu ți-am spus?" se oprea Bibicescu în mijlocul camerei, întorcînd brusc capul către el. ,,O păzeşte tot timpul. Nu se mai mişcă de lîngă ea. O ia în primire de dimineață. O aşteaptă cu maşina la poartă şi n-o mai scapă din ochi toată ziua..."

„Se apropie 19 octombrie, înțelegea el, de aceea o păzeşte. Se apropie 19 octombrie", îşi amintise trezindu-se în noaptea aceea la sanatoriu. Se simțea transpirat, dar nu îndrăznise să cheme infirmiera. Îşi şterse cu mîneca

pijamalei broboanele de sudoare de pe frunte. A doua zi, deşteptîndu-se, întîlni cu mirare munții şi pădurea în fața ochilor, pe fereastra deschisă, şi i se păru că se trezeşte dintr-un vis străin, în care se rătăcise din întîmplare. Rămase nemişcat, respirînd adînc aerul tare al muntelui. În cameră mai erau două paturi, goale. „Probabil că au murit înainte de venirea mea", îşi spuse el înseninîndu-se.

Cînd auzi clopotul pentru dejun, Biriş răsuflă uşurat. Îşi strînse hîrtiile de pe masă, le ascunse în mapă şi ieşi din nou pe terasă. Soarele se înălțase. Cîțiva nori fumurii pluteau leneşi deasupra muntelui. „Am să-i scriu chiar astăzi, îşi spuse, am să-i scriu că mi s-a interzis orice efort intelectual, că mi se va face o nouă operație." Dar îşi dădu repede seama că redactorul *Farului Nostru* nu-l va putea crede; aflase, deja, că i se făcuse operația de thoracoplastie astă-iarnă, cînd i se scoseseră două coaste. „Am să-i spun că sunt obosit. Sau, poate, am să scriu despre altceva; am să scriu despre *Priveghiul."*

Într-o duminică umedă şi ploioasă de februarie, venise să-l vadă Ştefan. Venise cu maşina unui prieten. Rămăsese o clipă, şovăind, în prag. „Nu mai mă recunoaşte", înțelese Biriş, şi zîmbi. ,,Te-ai îngrăşat", îi spuse Ştefan, arăți foarte bine. El ştia cum arată; se privea de mai multe ori pe zi în oglindă şi se urmărea cum se schimbă. Obrajii păreau acum umflați în pripă, oarecum artificial, şi cînd rîdea, bărbia i se îngroşa ca o guşă. Ştia, de asemenea, cît de mult chelise în ultimele luni. ,,Te-ai îngrăşat," repetă Ştefan. Apoi, după o clipă, adăugă: ,,E şi Cătălina cu mine. A rămas jos, în hol. Întreabă dacă poți s-o primeşti şi pe ea."

Cătălina intră cîteva clipe în urmă. ,,N-am avut răbdare să aştept," spuse. ,,Ştiam că ai să mă primeşti." I se păru schimbată, întinerită. ,,Ce frumos e la tine!" exclamă şi se apropie de terasă. Începuse să plouă mărunt şi munții erau ascunşi în ceață. Cătălina privea peste pădure,

respirînd adînc.

„E cu Ştefănescu", îşi spuse el, şi începu să rîdă. Ştefan zîmbi, puţin încurcat.

- Mă gîndeam la Cătălina, vorbi deodată. Mă întrebam dacă l-o fi întîlnit pe Ştefănescu...

- L-am întîlnit, spuse Cătălina, întorcîndu-se de la fereastră şi aşezîndu-se pe marginea patului. Dar nu erai tu. Nu semăna cu tine...

- Muntele e frumos întotdeauna, începu stingherit Ştefan, e frumos şi cînd plouă, şi cînd e ceaţă. Am stat cinci luni în munţii Maramureşului.

Biriş îşi băgă mîna sub saltea şi trase o tabacheră ieftină, soldăţească, de tablă.

- Are să-ţi facă rău, spuse Cătălina privindu-l în ochi.

- ... Am fost concentrat acolo, în munţii Maramureşului, continuă Ştefan. Cînd îşi aprinse ţigara, observă că-i tremură puţin mîna şi se enervă.

Cătălina continua să-l privească; parcă nu l-ar fi ascultat nici ea pe Ştefan, vorbindu-le, cînd mai domol, cînd mai însufleţit, despre munţii Maramureşului. Era lîngă el şi nu-i venea să creadă; parcă n-ar mai fi fost ea. Întinerise, se schimbase. „Din cauza lui Ştefănescu", înţelese, şi începu deodată să rîdă. Ştefan tăcu, şi-l privi adînc, nedumerit.

- De ce rîzi? îl întrebă.

Îşi trecu mîna pe gură, peste obraz, ca să-şi potolească rîsul. Cătălina îi luă ţigara dintre degete şi, ridicîndu-se, se îndreptă spre terasă şi o strivi pe ciment. „Nici măcar n-am fost curios să aflu ce s-a întîmplat la 19 octombrie, îşi aminti el încă o dată. N-o mai iubesc, n-o mai doresc. Poate să facă ce vrea, să se culce cu cine vrea. M-am vindecat. E aici, lîngă mine, şi parcă nici n-ar fi."

- Parcă acum seamănă şi mai mult cu Partenie, vorbi deodată Cătălina reaşezîndu-se pe marginea patului.

Biriş îşi opri privirea asupra lui Ştefan; nu părea tulburat. Rămăsese în mijlocul camerei, aşteptînd parcă

să continue.

- Era mai puțin frumos ca el, dar era mai orgolios, continuă Cătălina cu un glas depărtat, ca şi cum nu s-ar fi adresat nici unuia dintre ei. Era foarte orgolios. Nu s-a consolat niciodată că l-a părăsit logodnica.

- Dar tu, cînd l-ai cunoscut? întrebă cu un glas sugrumat.

Simțise cum tot sîngele îi năvăleşte deodată în obraji. Vru să bage din nou mîna sub saltea, să-şi scoată tabachera, dar Cătălina se plecă spre el şi-i prinse brațul. Apoi îl trase încet către ea şi-i aşeză întreg brațul pe pulpele ei. „Cînd vei avea plăcere, vino. Eu te aştept în fiecare seară."

- Tu cînd l-ai cunoscut? reîncepu el stăpînindu-se. Nu mi-ai vorbit niciodată de el, nu mi-ai spus că l-ai cunoscut.

Cătălina îl privi cu o mare blîndețe şi-i zîmbi.

- L-am cunoscut mai bine numai cu cîteva luni înainte de moarte, spuse cu acelaşi glas depărtat. Cred că era să facem un mare amor unul pentru altul, începuse chiar să scrie pentru mine o piesă de teatru...

- Bibicescu pretinde că a scris-o pentru el, o întrerupse Ştefan, că a scris-o ca s-o joace el.

Cătălina întoarse capul, ca şi cum ar fi vrut să vadă cine vorbise, apoi ridică din umeri.

- A scris-o pentru mine, continuă cu o stăpînită fervoare. Mi-a mărturisit-o chiar el. Mi-a spus: „M-am gîndit la tine aseară, cînd am început piesa. Şi i-am găsit un titlu frumos, care spune tot: *Priveghiul..."*

- Nu ştii nimic altceva? întrebă Ştefan trăgîndu-şi scaunul şi aşezîndu-se în fața ei, lîngă pat. Nu ştii dacă a terminat-o?

- Nu ştiu, vorbi Cătălina. Nu cred că a terminat-o. Mi-ar fi plăcut s-o joc eu, adăugă după o clipă, visătoare.

- Dar nu mi-ai vorbit niciodată despre el! izbucni Biriş, trăgîndu-şi brațul şi încercînd din nou să-şi vîre mîna sub

saltea, după tabacheră. Ştiai cît de mult mă interesează Partenie şi nu mi-ai vorbit niciodată de el!

Cătălina zîmbi şi-l privi lung. Îl privi cum scoate tabachera, o deschide, îşi alege o ţigară şi o răsuceşte nervos între degete. „E absurd! îmi tremură mîna, înțelese el. A observat şi ea că-mi tremură mîna."

- Era cît pe-aci să facem un mare amor, începu Cătălina cu acelaşi glas detaşat, care parcă venea de departe. Ne întîlneam ca doi studenți îndrăgostiți în sălile de expoziții, prin parcuri, serile. Era zăpadă. Ningea tot timpul.

- Era în ianuarie, spuse Ştefan. A nins tot timpul, în ianuarie.

- Spunea că are mare nevoie de mine, continuă Cătălina, absentă. Spunea că numai eu l-aş putea împăca din nou cu viața. Cred că era foarte orgolios.

Se opri şi păru deodată ostenită, îmbătrînită.

- Îi era totuşi frică de ceva, reîncepu. Spunea că are mare nevoie de mine... Spunea că era fericit că mă întîlnise...

- Îmi pare rău că nu l-a întîlnit pe Bursuc! exclamă Biriş cu un zîmbet crispat, înălțîndu-şi capul pe pernă. Nu pe Anisie, nu pe Ştefănescu; ăştia nu erau personaje pentru el. Pe Bursuc trebuia să-l întîlnească („Mă, platonicianule, mă idealistule, tu încă n-ai înțeles că orice femeie e curvă!...") Bursuc era omul lui! repetă el cu un glas gros, înfundat. Pe Bursuc trebuia să-l întîlnească!...

Cătălina îl privi din nou, lung, zîmbind. Ştefan îşi trase scaunul mai aproape de pat, aşteptînd.

- Şi-apoi, într-o bună zi, a urmat ce-a urmat...

- Bursuc ar fi fost omul lui ! repetă rezemîndu-şi capul de perne. Stinse țigara pe jumătate fumată pe capacul tabacherei. Se simțise deodată vlăguit pînă la măduvă. Încercă să închidă ochii, dar îi redeschise repede, aproape cu spaimă, şi privi tavanul. Nu era nici o pată fumurie acolo. Era un tavan alb, imaculat.

- Ce spuneai că a urmat ? întrebă Ştefan.

- Ce ştiți şi voi, reîncepu Cătălina cu un glas ferm, indiferent. L-au împuşcat...

„Aş putea scrie despre *Priveghiul", îşi* spuse Biriş reîntorcîndu-se în cameră şi oprindu-se în fața oglinzii ca să-şi controleze înfățişarea. Îşi trecu mîna peste creştet, şi-şi potrivi cravata. „Aş putea scrie despre enigma *Priveghiului;* aş putea povesti ce ştiu, ce-am auzit." ,,Să nu crezi cumva că insomniile mele de-atunci"..., începuse odată Viziru, ,,mai de mult. Era după întîlnirea de la Ileana;! dar nu-l ascultase, nu ştia ce-i spusese în fraza aceea lungă, plină de rezerve, de revelații pe jumătate voalate. ,,N-a crezut," îi spusese Ioana. ,,L-am mințit degeaba..."

Coborî mai liniştit în sala de mese. Alături de tacîmul lui îl aştepta corespondența; ultimul număr din *Farul Nostru* şi o scrisoare de la Viziru. Îi spunea că va încerca să-l vadă la începutul lui aprilie, înainte de a pleca la Londra. („E război! îşi aminti brusc Biriş. Ce caută la Londra?") îl ruga să-i scrie, în orice caz, dacă vrea să-i aducă ceva de la Londra. Va rămîne acolo cîteva săptămîni, iar la întoarcere, în mai, va veni să-l vadă la Moroeni cu Ioana. Dar scrisese la început Ileana; îi ştersese apoi numele şi scrisese deasupra, foarte distinct, Ioana.

VII

La 10 Mai era recepția la Legație. După slujba de la biserica grecească, Ştefan plecă pe jos, cu cîțiva colegi din comisie, spre Belgrave Square. Cu o jumătate de ceas înainte aflase că s-a dezlănțuit atacul german asupra Franței, Belgiei şi Olandei. Traversă Hyde Park fără să scoată un cuvînt, ascultînd comentariile din jurul lui. Ministrul primea pe oaspeți în pragul salonului. Nu părea preocupat. Ştefan se îndreptă spre grupul unde zărise pe ataşatul militar, cînd, traversînd salonul, dădu cu ochii de Antim şi de Vădastra. Stăteau amîndoi aproape de fereastră, cu un pahar de şampanie în mînă, foarte solemni.

Într-o după-amiază, cîteva săptămîni după ce părăsise clinica, ducîndu-se să-l vadă pe Antim, îl zărise pe Vădastra coborînd repede scările. Îl recunoscuse de departe, cu toate că nu-l mai întîlnise de vreo trei ani. Îl recunoscuse după mersul lui hotărît, după cum îşi ținea capul. Vădastra trecuse pe lîngă el fără să-l vadă.

- Cum l-ați cunoscut? întrebase pe Antim.

- Tot aşa ca şi pe dumneata; în tren. Mi-a plăcut că ştie latineşte. E un lucru rar, să ştii, astăzi, latineşte.

Apoi îl privise cu un zîmbet ascuns, complice.

- Pentru multă lume e încă un secret, adăugase, dar dumneata eşti acum de-al casei, dumitale îți pot spune. Ştii că eu am o nepoată, Irina, fata soru-mii Gherghina, pe care ai întîlnit-o într-o zi aici. Irina asta e o fată curioasă. Trăieşte mai mult pe la biserici şi pe la azilurile de bătrîni. A păscut-o gîndul să intre la mănăstire, dar n-a lăsat-o maică-sa. E singurul ei copil... Ce să-i faci? Noi, ceilalți, suntem atît de păcătoşi, încît s-a îndurat Dumnezeu să ne trimită în familie şi un suflet curat, să se roage pentru

păcatele noastre.

Se întrerupse ca să poată rîde în linişte.

- Ce să mai lungim vorba? într-o bună zi a văzut-o Vădastra şi i-a căzut cu tronc. E drept, fata are zestre şi e destul de frumoasă. Dar şi ea, din cîți tineri a văzut, numai pe el l-a plăcut. Spune că e un om nefericit, care are nevoie de sprijinul ei. Şi cum i-a plăcut şi maică-sii, că altminteri e un băiat cultivat, cu situație, cred că lucrurile sunt ca şi aranjate... După cum vezi, e o căsătorie din dragoste şi din sacrificiu...

Ştefan se îndreptă spre fereastră, făcîndu-şi loc prin mulțime şi zîmbindu-le de departe. Vădastra aştepta cu paharul de şampanie în mînă, rigid şi solemn, fără să privească nicăieri. Cînd se apropie Ştefan, Antim încercă să întoarcă privirile, prefăcîndu-se că nu-l vede.

- Cînd ați sosit? îl întrebă Ştefan. Antim îi întinse mîna cu răceală.

- Alaltăieri, spuse. Dă-mi voie să-ți prezint pe domnul avocat Vasilescu-Vădastra, adăugă.

- Din vedere, ne cunoaştem de multă vreme, spuse Ştefan. Vădastra îşi fixă monoclul negru în orbită şi-l privi.

- Mi se pare şi mie, spuse, apoi întoarse capul spre uşă. Intra tocmai atunci un grup de ofițeri englezi.

- Şi... chestia care vă interesa ? întrebă din nou Ştefan coborînd glasul. Ca şi cum n-ar fi auzit, Antim întoarse şi el capul spre uşă.

- Sunt ofițeri de Stat-Major, îi şopti Vădastra. Celălalt, cu părul cărunt, e ataşat militar. L-am cunoscut după cum salută...

Cîteva zile înainte de plecare, Ioana intrase în biroul lui.

,,A venit domnul profesor Antim. Vrea să-ți vorbească. Spune că e ceva important şi urgent..."

Venea pentru întîia oară să-l vadă.

,,Am venit într-o grabă," vorbi Antim, aşezîndu-se ostenit pe scaun. ,,Am venit să-ți cer un mare, un foarte

mare serviciu... Să nu spui nu. Numai dumneata mi-l poți face..."

Răsufla anevoie. Părea tulburat.

,,Ți-am vorbit de mult despre, ca să spun aşa, secretul vieții mele," începu pe un ton confidențial. ,,Ți-am spus că aşteptam o capodoperă ca să-mi completez colecția. Nu ți-am spus însă despre ce capodoperă e vorba. Nici măcar nu ți-am dat a înțelege. Aşa am procedat cu toți amicii mei... Am fost silit să procedez astfel, ca să nu fiu descoperit. Toți se gîndeau la o pînză din şcoala impresionistă franceză sau la un mare pictor român, căci îmi cunoşteau preferințele... Adevărul este altul şi e teribil: perla pe care o aşteptam - şi pe care, de cîteva săptămîni, am dobîndit-o, - e un Rubens! Un Rubens veritabil, iar nu o copie de atelier, după cum credeau moştenitorii care mi l-au vîndut! Căci, am uitat să-ți spun, pîndeam pînza aceasta de douăzeci şi opt de ani. Era a unui cunoscut al meu, care o moştenise şi el prin familia nevesti-sii, de la un baron austriac. De o sută de ani, tabloul trecea drept o copie sau opera unui elev. Eu m-am convins, de mult, că e un Rubens veritabil. Am studiat problema ani de zile, fără ca cineva să bage de seamă. Devenisem cel mai mare specialist în Rubens din Europa orientală şi nici măcar nu îndrăzneam să-mi arăt ştiința asta cuiva! Sunt foarte mîndru de această capodoperă de perfidie, pe care am desăvîrşit-o timp de douăzeci şi opt de ani!..."

Izbucni într-un rîs scurt, viclean, care-i însufleți din nou întreaga figură. Parcă îi trecuse ca prin farmec oboseala.

,,În sfîrşit, ce să mai lungesc vorba," continuă Antim, la 9 martie am pus mîna pe tablou, plătind o sumă derizorie. Şi de acum înainte, începe o altă taină. Şi am să te rog să o păstrezi pentru dumneata. Ai să înțelegi imediat de ce. Eu nu vreau să se dea sfoară în țară că posed un Rubens veritabil. Mi-e teamă că nu l-aş putea păstra. Mi-l vor cere pentru Palat, sau poate m-aş simți chiar eu obligat să-l

cedez unui muzeu, pe o sumă ridicolă; căci se cheamă că sunt şi eu patriot! Pe de altă parte, eu însumi n-am ce face cu un Rubens. Nu-i de nasul meu. Şi nici măcar nu intră în compartimentele colecţiilor mele. Vreau să-l vînd. Dar nu aici, ci în străinătate. Un Rubens veritabil se poate vinde astăzi cu sume fantastice, cu zeci de mii de lire sterline. Îţi dai seama ce înseamnă asta în lei proşti, de-ai noştri? Ce înseamnă ea pentru viitorul colecţiei mele? Dar ca să-l pot vinde trebuie să am girul unui expert european. Am auzit de unul, celebru, de un englez de la National Gallery... Şi acum vin la marele serviciu pe care te rog să mi-l faci..."

Tăcu o clipă, privindu-l galeş şi cu înţeles, şi-şi apropie scaunul de el.

,,Am auzit că dumneata pleci la Londra, spuse. E adevărat?"

,,Plec săptămîna viitoare. Negociem un împrumut... Dar nu văd cum ţi-aş putea fi de folos," se grăbi Ştefan să adauge, încurcat.

,,Stai niţel," îl întrerupse Antim, ,,că-ţi spun eu îndată. Eu nu pot trimite tabloul la Londra şi nici nu-l pot lua cu mine, acum, pe vreme de război. În plus, încă nu am viza engleză. O aştept, însă, de la o zi la alta. Dar lucrul delicat este transportarea pînzei. Şi iată ce m-am gîndit. Dumneata ai curier diplomatic, căci pleci în misiune oficială. Eu îţi înfăşor pînza frumuşel şi o treci într-una din valizele dumitale. Iar cînd ajung la Londra, mă descurc eu. Am eu mijloacele mele..."

,,Îmi pare extrem de rău, domnule profesor," începu Ştefan.

Antim îl privi cu o mirare înspăimîntată şi-l întrerupse înălţînd palma în aer.

,,Nu m-ai înţeles bine. Eu nu-ţi spun că trebuie s-o treci neapărat dumneata. O poţi pune în curierul diplomatic. Asta cred că se poate. Şi, evident, voi avea grijă să răsplătesc pe cel care mi-o trece, după cuviinţă..."

Ştefan tăcu, încurcat, cîteva clipe, apoi spuse, încet:

,,Imposibil!... Mie, cel puțin, mi-e imposibil s-o fac..."

,,Dar de ce, mă rog?" întrebă enervat Antim.

,,Sunt funcționar al Ministerului Economiei Naționale. Un tablou de valoare reprezintă un bun al Statului. Ce-mi cereți să fac eu, echivalează cu un trafic de valută în stil mare..."

,,Ei, şi dumneata!" se scandaliza Antim. ,,Ştii bine că nu e trafic de valută! îți cer doar un serviciu prietenesc, aşa cum se obişnuieşte între oameni civilizați..."

,,Mi-e imposibil ! "spuse Ştefan zîmbind. Antim începu să-şi frece nervos mîinile.

,,Am venit la dumneata pentru că evenimentele se precipită, vorbi el. Au debarcat acum în Norvegia. Zilele acestea pot începe luptele pe frontul francez. Trebuie să plec şi să mă întorc cît mai e vreme. Şi acum e momentul ideal. Dumneata în misiune, eu cu viza promisă..."

Tăcu iar, privind către Ştefan, lung, întrebător.

,,Îmi pare rău că te-am deranjat," spuse el deodată ridicîndu-se de pe scaun. ,,Contez însă pe discreția dumitale," adăugase ajungînd în fața uşii...

Vădastra îşi fixă din nou monoclul negru şi se întoarse spre Antim.

- Doamna aceea care a intrat acum, spuse, este cea mai mare ziaristă americană. O cunosc.

- Îmi pare bine că ați sosit, începu din nou Ştefan. Şi probabil că chestiunea aceea care vă interesa...

- Totul s-a aranjat, spuse Antim fără să-l privească.

- S-a aranjat în condițiile cele mai favorabile cu putință, începu Vădastra ridicîndu-şi brusc fruntea. Datorită relațiilor pe care le am cu Ministerul de Externe...

Dar în acea clipă, din rîndurile din față cineva făcu un semn. Toate convorbirile amuțiră deodată.

- Trăiască Regele! auzi Ştefan glasul ministrului. Asistența repetă în cor:

- Trăiască Regele!

- ... Datorită relațiilor pe care le am cu personalități importante din Ministerul de Externe, continuă Vădastra, am izbutit acest tur de forță în mai puțin de două săptămîni: să fim amîndoi trimişi la Londra cu ordin de misiune!...

Îl privi triumfător, apoi sorbi din nou, solemn, din paharul cu şampanie.

- E adevărat, spuse Antim, şi un zîmbet orgolios îi lumină o clipă figura. Suntem aici în misiune oficială!...

- Mi s-a oferit chiar un curier diplomatic, continuă Vădastra, dar am refuzat eu. Ce-aveam nevoie de curier diplomatic? Ar fi fost imprudent. Prea mare răspundere... Dar, vă rog să nu mă întrebați mai mult, pentru că n-am să vă pot spune, adăugă el. Tot ce vă pot destăinui este că e vorba de o misiune dintre cele mai delicate. Am să vă rog, chiar, să fiți foarte discret. Am informat pe ministru într-o lungă audiență secretă, chiar în seara sosirii noastre. Dar n-am primit încă dispoziţiuni amănunțite. Nu vă pot spune nimic altceva... Lumea începea să se scurgă către sufragerie.

- ... Au doborît deja o sută de avioane nemțeşti, auzi Ştefan pe cineva alături de el. S-a anunțat adineauri la radio...

- Unde locuiți? întrebă Ştefan.

- Deocamdată la hotel Rembrandt, lîngă Legație, spuse Vădastra coborînd puțin glasul. Dar asta numai deocamdată. Avem planuri mari. Nu vă putem spune mai mult, înțelegeți şi dumneavoastră de ce...

Trecuse să-i vadă chiar a doua zi. La hotel Rembrandt i se răspunse că au plecat fără să-şi lase adresa.

- De altfel nu mai sunt la Londra, îi spuse în acea săptămînă ataşatul militar zîmbind cu înțeles. Sunt în misiune..

Acordul economic a fost semnat în plină campanie a Franței. Membrii comisiei au mai putut lua avionul pentru

Paris. Dar expertul care trebuia să verifice primele transporturi îşi amîna mereu sosirea şi Ştefan fusese însărcinat să-i țină locul. Cîteva săptămîni fusese necontenit pe drumuri. Cînd trecea pe la Legație nu uita să se intereseze de Vădastra.

- L-am văzut alaltăieri, îi spuse odată ataşatul militar cu acelaşi zîmbet misterios, dar cred că n-a stat decît cîteva ceasuri. Nu locuiesc la Londra...

La mijlocul lunii iunie Ministerul Economiei anunță că expertul nu mai vine. Ştefan fu însărcinat să accelereze transporturile de camioane şi material sanitar, singurele care mai aveau şanse să ajungă la Constanța. Se instala pentru zece zile la Birmingham. La întoarcere, ministrul îl chemă în biroul lui.

- Îți dau o veste bună, îi spuse. Nu mai pleci în țară. Rămîi cu noi. Ai fost numit secretar economic în locul lui Magheru, care a fost transferat la Berna...

Îl văzu pe Ştefan că şovăie şi adăugă:

- Ştiu la ce te gîndeşti, dar n-avea nici o grijă. Îți aducem familia cu avionul. Îi aducem în cîteva zile, prin Ankara. Telegrafiază acasă şi spune-le să se pregătească de drum...

- Mai ştiți ceva de Vădastra şi profesorul Antim? întrebă deodată Ştefan. Ministrul nu răspunse imediat. Se mulțumi să-l privească, jucîndu-se cu un coupe-papier şi răsucindu-se încet în fotoliu.

- Îi cunoşti bine? îl întrebă tîrziu.

- Doar pe profesorul Antim. E un colecționar. Şi ştiu că au venit aici în misiune.

- Nu-mi dau bine seama ce e cu ei. Au venit amîndoi cu paşapoarte de serviciu. Au primit, la început, şi o sumă de bani. Dar n-am avut nici o indicație precisă asupra misiunii lor. Vădastra mi-a dat a înțelege că e trimis de Serviciul Secret, dar parcă nu-mi vine a crede. Mi-a lăsat impresia unui exaltat. Dar, oricum, fii prudent...

Venea de-atunci în fiecare zi la Legație.

- Nici o veste, îi spunea uneori ataşatul militar. Nu s-au întors.

Şi zîmbea cu tîlc, fără ca Ştefan să poată înțelege dacă glumeşte sau e într-adevăr vorba de un secret.

- Încă puțină răbdare, îi spunea ministrul. Mai sunt unele dificultăți. Nu s-au restabilit complet cursele de avion. Pînă la Cairo se mai găsesc locuri; dar între Cairo şi Barcelona, şi mai ales în avionul Lisabona-Londra, imposibil de găsit, pentru moment...

Într-o dimineață cumpărase ziarul şi, deschizîndu-l, încremeni în mijlocul trotuarului; Sovietele cereau prin ultimatum cedarea Basarabiei. Cineva îl apucă de braț şi Ştefan îşi ridică speriat privirile din ziar. Era Vădastra. Părea neobişnuit de surescitat.

- Ați auzit? întrebă el.

Se apropie, privindu-l aspru, aproape amenințător.

- Mîine are să ne vină rîndul la toți, continuă ridicînd tonul. Aşa se întîmplă dacă nimeni n-are grijă de noi, dacă suntem lăsați, în plin război, fără cea mai elementară protecție!

- Dar ce s-a întîmplat?!

- L-au arestat azi-noapte pe profesorul Antim!... Dar am să fac un scandal! adăugă el ridicînd amenințător degetul. Am să telegrafiez primului-ministru. Am să protestez prin ziare!... Şi am să cer rechemarea ministrului, dacă nu se intervine imediat pentru eliberarea unchiului meu!...

- E război, spuse Ştefan. S-o fi făcut vreo confuzie. Poate la ora aceasta domnul profesor a fost deja eliberat...

- În orice caz eu am să protestez! îl întrerupse Vădastra. Am venit aici în misiune oficială... Am să cer ministrului să protesteze în termenii cei mai energici...

- Nu ştiu dacă are să vă primească, spuse Ştefan. Nici măcar nu ştiu dacă este la Legație. În urma ultimatumului sovietic...

- Ce ultimatum? întrebă Vădastra încruntîndu-se.

- Ne cer să ne retragem din Basarabia în trei zile.

- A! făcu Spiridon. Era de aşteptat. Eu prevăzusem de mult asta... Tăcu, puțin încurcat, frecîndu-şi mîinile.

- Credeți că o să-l elibereze? întrebă el după o lungă pauză, cu un glas mai potolit. Credeți că e la mijloc confuzie?

- Probabil. Vorbiți cu consulul general. Are să intervină dînsul... Dar, adăugă, nu bănuiți motivul arestării?

- Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu bănuiesc nimic, vorbi solemn Vădastra. Am sosit acum cîteva zile la Londra. Am fost mereu plecați...

- Poate tocmai din cauza asta...

- Dar de ce? exclamă el indignat. Dacă Anglia e în război, nu mai e voie să circuli cu trenul?... Noi n-am fost în plimbare! Am avut treburi!...

Şi apoi, după ce-şi roti privirile în jurul lui, se apropie de Ştefan şi-i luă brațul.

- Ştiu că sunteți şi dumneavoastră în secret, spuse foarte încet. E vorba de Rubensul nostru. Am căutat un expert. Cel de la National Gallery e în America. Şi a trebuit să fim foarte prudenți, foarte discreți, înțelegeți dumneavoastră de ce... Din fericire, adăugă ştergîndu-şi fruntea, afacerea e ca şi încheiată. Tabloul a fost autentificat şi am găsit şi cumpărător. Nu vom încasa suma la care ne gîndeam la început dar, în orice caz, am făcut o afacere excelentă. Problema e, acum, ce facem cu banii! De aceea nici n-am încheiat încă tîrgul. Mai aşteptăm. N-avem nici un motiv să ne grăbim. Cu cît trece timpul, cu atît prețurile tablourilor clasice se vor urca...

Ştefan nu izbutise să asculte tot timpul. Îşi amintise brusc de un fost coleg de Universitate, Chelariu, profesor la Chişinău. Aflase, anul trecut, că soția îi mai născuse un copil; al cincilea. Îşi cumpărase o mică vie, lîngă Chişinău, şi îşi instalase acolo o parte din bibliotecă. Îi spusese odată că se ocupă de acelaşi subiect pe care şi-l alesese ca teză de licență: vechiul drept românesc... În trei zile,

preciza ultimatumul, trupele se vor retrage din Basarabia, lăsînd intacte toate instalațiile militare, industriale şi administrative...

- ... Şi acum, continuă Vădastra, să vă dau şi o veste bună. Am primit-o mai de mult, dar am ținut-o secretă. În curînd voi fi tată...

- Felicitările mele!

- Mulțumesc. Dar, ştiți, eu eram de mult informat asupra acestui eveniment fericit!... Voiam să vă facem o surpriză, dumneavoastră, tuturor românilor din Londra. Dar cum nu sunt şanse să plecăm curînd, m-am gîndit că vă pot spune... Sper că va fi un băiat, adăugă el încruntîndu-şi uşor sprîncenele.

„O să cedăm, auzea Ştefan în jurul lui. Ce putem face? suntem o țară mică..." Chelariu se ocupa de vechiul drept Românesc. Drept Românesc... „Nu cred că au să-l țină mult, vorbea cineva. A fost doar o confuzie; are să-i dea drumul." ,,Dar soția dumitale?" îl întreba. Ridica din umeri; încă nu s-au restabilit liniile aeriene. Ioana îi telegrafiase prin cifrul ministerului: „Imposibil prin Cairo; încearcă să obții locuri prin Lisabona." ,,Mă duc la Foreign Office," îi spusese ministrul; ,,mi-au făgăduit să-mi oprească locuri în avionul de Lisabona." Apoi, în seara următoare, îl chemase. Era mai palid, dar părea calm. ,,Am fost rechemat," îi spuse. Mă aşteptam la asta. ,,Evident, nu mă întorc. Eu cred că democrațiile cîştigă, nu mai are sens să ne punem problema..."

,,Aseară l-au eliberat pe Antim," auzi el. ,,A fost o confuzie. S-au stabilit la Londra," îi spusese ataşatul militar. Parcă nu mai zîmbea; părea preocupat. ,,Vine rîndul Transilvaniei," spunea. ,,O să cedăm. Am ținut degeaba cincisprezece divizii pe frontieră, aproape doi ani de zile..." ,,Dumneata, care te interesezi de istoria contemporană, îi spusese ministrul (,,Cu dumneata e altceva, spunea Biriş. Dumneata eşti căsătorit şi eşti probabil fericit în căsătorie. Pe dumneata nu te interesează *istoria.*

Dumneata ai dori ca toate lucrurile să stea pe loc, să împietrească aşa cum le-ai apucat dumneata, pentru că eşti fericit şi eşti împăcat şi ai vrea ca Timpul să nu mai curgă...”). ,,Dumneata care te interesezi de istoria contemporană,” spusese ministrul, ,,ia citeşte asta.” O notiță subliniată cu roşu, într-un jurnal: anunța că lupii din Grădina Zoologică începuseră să-şi sape gropi. Îşi săpau vizuinele foarte adînc în pămînt. ,,Se pregătesc şi ei de asediu...” Apoi îl întrebase. ,,Ce mai e pe la Legație? Cum vă împăcați cu noul dumneavoastră şef, însărcinatul cu afaceri?” ,,L-am rugat să intervină din nou la Foreign Office, să obțină locurile pentru soția mea...”

,,Pe dumneata, evident, toate lucrurile acestea nu te interesează, dumneata eşti căsătorit, şi eşti probabil fericit în căsătorie...” ,,Sunt fericit,” spusese el. ,,Dar nu cred că e asta, nu cred că numai pentru că sunt fericit în căsătorie încerc să nu mă las confiscat de istorie, încerc să *ies din Timp*...” ,,Ce vrei să spui?” îl întrerupsese Biriş. ,,Ce înseamnă propoziția asta monstruoasă: *să ieşi din timp?”* ,,Odată, cînd eram mic, mă întorceam acasă într-un car cu fîn. Asta se petrecea la via noastră, de lîngă Rîmnicul Sărat. Adormisem şi m-am trezit deodată singur în carul cu fîn - şi deasupra mea erau numai stele. Erau numai stele. Şi parcă totul se oprise pe loc. Parcă timpul nu mai curgea. Nu erau decît stele.” ,,Toate acestea nu înseamnă nimic,” spusese Biriş. ,,Emoții naive, infantile, fără absolut nici o semnificație...” Asta se întîmpla de mult, în strada Măcelari; nu erau încă prieteni, nu se tutuiau; Biriş nu aflase atunci de camera *Sambô.* Altminteri i-ar fi spus: ,,Încerci să reintegrezi o stare edenică, infantilă. *Să ieşi din timp* ar însemna pentru dumneata reîntoarcerea la carul cu fîn al copilăriei sau la camera interzisă de la etajul II...” ,,Ți-am spus asta, continuase Ştefan, ca să-ți dovedesc că *ştiam* că timpul se poate opri pe loc încă de cînd eram copil. N-a fost nevoie să aştept căsătoria mea fericită ca să descopăr lucrul

ăsta...” ,,Ştefan, ce se întîmplă cu tine?” îl întrebase anul trecut Biriş. ,,Ce se întîmplă cu Ileana şi cu tine? Tu eşti un om fericit; ai avut acest mare noroc de a-ți iubi soția...” ,,O iubesc şi acum” spusese, îmi iubesc chiar foarte mult soția...)

„Am putea veni prin Elveția”, îi telegrafiase Ioana. ,,Opreşte locuri în avionul de la Lisabona." ,,Sunt dezolat, dragă Viziru,” spunea însărcinatul cu afaceri, ,,dar trebuie să ai răbdare. Mîine mă duc din nou la Foreign Office...” „Venim prin Elveția", îi telegrafiase din nou Ioana...

,,Am să mă duc în Elveția,” spunea în dimineața aceea de martie Ileana, ,,mă invită Valkyria la Lausanne; a moştenit o mătuşă foarte bogată. Am să mă duc să stau la ea. Am auzit, de altfel, că şi tu pleci la Londra.” ,,Doar pentru cîteva săptămîni, încheiem un acord economic. Cel mai tîrziu la mijlocul lui mai sunt înapoi. Nu pleci pînă nu mă-ntorc, nu e aşa? te rog foarte mult să nu pleci...” Ileana îl privise lung şi zîmbi. ,,Mi-e peste putință să te înțeleg, spuse. Mi se pare uneori că visez, că vorbesc cu tine în vis...” Era îmbrăcată cu un taior gri şi avea un buchețel de violete la butonieră. 23 martie; îşi amintea foarte bine ziua. Era înnourat, bătea un vînt rece. Primăvara părea îndepărtată. ,,*Drôle de guerre,”* spusese Ileana, surprinzîndu-i privirile furişate către chioşcul cu ziare, unde un băiețaş, sosit cu bicicleta, tocmai descărca edițiile de amiază. ,,Nu se întîmplă nimic...” ,,Aş vrea să te mai întreb ceva,” începuse el tîrziu, apropiindu-se de casă. ,,Probabil că ghiceşti şi tu ce vreau să te întreb...” Ileana îi lăsase brusc brațul şi întoarse capul: ,,Ştefan, te rog!” Avea un glas neaşteptat de dur şi privirile îi erau reci, tăioase. ,,Te rog! dacă vrei să rămînem încă prieteni...”

Atunci intră sfios Antim, purtînd sub braț o servietă. Îmbătrînise peste măsură în cele trei luni de cînd nu-l mai văzuse şi părea speriat.

- Îmi pare foarte rău că n-am mai venit să te văd, spuse închizînd cu grijă uşa. În dumneata am toată încrederea.

Dumneata eşti un om cinstit...

Privi bănuitor în jurul lui, ca şi cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva.

- M-am bucurat aflînd că n-ați fost reținut la poliție, spuse Ştefan. Probabil că a fost la mijloc o eroare.

Antim se aşează pe fotoliul din fața biroului.

- Eroare! exclamă el căutîndu-şi batista să-şi şteargă fruntea. Parcă englezii arestează vreodată oamenii din eroare? Nu prea se joaca ei cu arestările. Eu am fost arestat pentru spionaj ! Nu mi-au spus-o în față, dar mi-au dat a înțelege. Am avut norocul că m-a anchetat un om fin, franțuzit, şi avînd şi el mare slăbiciune pentru anticari... A fost un denunț...

Îşi luă servieta de pe birou şi şi-o aşează pe genunchi.

- Mă tot întreb cine ar fi avut interesul să mă denunțe ca spion, adăugă el, şi ridică brusc ochii ca şi cum ar fi vrut să surprindă vreo mişcare pe figura lui Ştefan. Spion! repetă coborînd deodată glasul, cu înțeles.

„Probabil că de aceea nu se găsesc locuri în avionul de la Lisabona. Suntem toți suspectați. România a renunțat la garanții, a trecut de partea Axei. De-acum înainte ne garantează Hitler. De aceea am abandonat Basarabia. Chelariu studia vechiul drept Românesc... Drept Românesc..."

- Nu spui nimic? îl întrebă Antim.

- Îmi aştept soția, vorbi deodată Ştefan, cu însuflețire. De o lună de zile aştept să capete locuri în avionul de la Lisabona...

- Nu se mai găsesc locuri, spuse Antim. Am vrut şi noi să plecăm, mai de mult, dar nu se mai găsesc locuri... Sau nu vor să ni le dea... Am rămas prinşi aici, ca nişte şoareci în cursă... Ca nişte şoareci, adăugă el coborînd din nou glasul.

Privi în jurul lui parcă tot ar fi căutat ceva.

- Mă tot întreb cine ar fi avut interesul să mă denunțe, începu. Inspectorul care m-a anchetat...

În acea clipă se auzi alarma aeriană şi Antim sări în picioare.

- Aveți un adăpost solid la Legație? întrebă strîngîndu-şi servieta sub braț.

- Este unul, dar nu prea solid. Dar pînă acum noi nu prea coboram cînd se dă alarma. Ați văzut, nu prea bombardează.

- Nu trebuie să te joci cu soarta! exclamă Antim. Unde spuneai că e adăpostul? Sau poate cobori şi dumneata cu mine...

- Eu zic să mai aşteptăm, domnule profesor, propuse Ştefan. Poate că avioanele nu se îndreaptă către noi. Dacă auzim tunurile din Hyde Park ,coborîm...

Antim se reaşeză pe scaun, numai pe jumătate liniştit.

- Mi-a spus domnul Vădastra că ați găsit cumpărător pentru tablou şi m-am bucurat.

- Cînd l-ai văzut pe Spiridon? întrebă Antim cu o speriată mirare.

- Venise la Legație în ziua cînd v-au arestat, ca să protesteze.

- Hm ! Se afla şi el în treabă...

Apoi se întrerupse, cu urechea la pîndă.

- Mi s-a părut mie sau am auzit tunul? întrebă.

- Vi s-a părut. Dar dacă aveți vreun presentiment, mai bine coborîți în adăpost. În chestiunile acestea, fiecare trebuie să se conducă după inspirație...

Antim îşi scoase din nou batista şi se şterse pe frunte.

- Am ajuns nervos de la o vreme, spuse. Nu mă mai recunosc...

- De ce nu plecați din Londra? Duceți-vă undeva la țară... Acolo n-ați avea nici o grijă...

- M-am gîndit de mult la asta, dar mi-e frică, vorbi Antim coborînd glasul. Mi-e frică să mă înfund într-un sat cu comoara asta la mine, şi arătă servieta. D-aia nici nu vreau, încă, să-l vînd. Ce să fac cu banii? Nu pot să-i țin la mine - iar dacă-i pun la bancă, acolo rămîn. De la o zi la

alta îi blochează. Aşa spun toţi. Cel puţin aici, la Londra, mă simt mai în siguranţă... L-aş depune la o bancă, într-un *safe,* adăugă el după o scurtă pauză, dar dacă mi-l reţine? sau dacă arde banca într-un bombardament?! Tot e mai bine să-l port cu mine... Începură să se audă, destul de distinct, bateriile din Hyde Park. Pălind, Antim se ridică în picioare.

- Văzuşi cum te păcăli inspiraţia dumitale ? spuse în şoaptă. Să ne grăbim!... Ştefan coborî şi el, să-i arate drumul spre adăpost.

- Să nu-i spui lui Spiridon că te-am văzut. Fă-te că nu ştii nimic de mine... Tăcu îngîndurat. Nu se mai auzeau tunurile.

- Băiatul ăsta e cam nebun, adăugă. Nu ştiu ce i-a mai intrat în cap. Zice că are presentimente funeste. Că pe aici au să ne rămînă oasele. Şi că ar trebui să ne facem testamentele...

- Dînsul, ca avocat, se gîndeşte la toate posibilităţile. Antim se opri brusc, în mijlocul scării.

- Dar eu nu mi-l fac! Ar fi semn rău.

„Ar fi trebuit să-l întreb despre doamna Zissu", îşi aminti Ştefan după ce se despărţise de Antim.

,,Dacă vrei, să vorbim despre altceva," spusese Ileana. ,,Acum cîţiva ani, cînd te-am cunoscut, îmi vorbeai de Vasilescu-Vădastra şi de marea lui dragoste, doamna Zissu..." ,,Nu ştiu dacă a fost marea lui dragoste," o întrerupsese. ,,Nu ştiu cine a fost..." ,,Vorbeşte-mi despre ea, sau despre Vădastra," continuă Ileana. ,,Vorbeşte-mi, dacă vrei să mai rămînem prieteni, nu mă întreba!" exclamase aproape cu deznădejde. ,,*Nu mă întreba!"* Zări din nou acea lumină speriată în ochii ei; parcă l-ar fi implorat. „Ar fi trebuit să-l întreb despre doamna Zissu."

Cîteva zile în urmă, îl întîlni în faţa Legaţiei.

- Veneam tocmai să te iau, îi spuse Antim. Te rugăm să ne faci plăcerea să cinezi cu noi astă-seară... Sper că n-o

să avem nici o alarmă, adăugă privind cerul. Parcă se înnourează; semn prost...

Îşi strîngea servieta sub braţ şi părea încă şi mai îmbătrînit. Barbişonul îi crescuse sălbatic, scofîlcindu-i obrajii. Părul îi înălbise.

- Dar ce ai? Ai primit veşti proaste de-acasă?

- Da şi nu. Soţia mea nu mai poate veni. Nu se găsesc locuri în avion cîteva luni de aici înainte. Dar nu mă gîndeam la asta; poate că e chiar mai bine să rămînă în ţară; cel puţin, deocamdată. Mă gîndeam însă la ce se întîmplă cu noi. Aţi văzut că Hitler ne-a convocat de urgenţă la Viena...

- Păcatele noastre, murmură Antim. Cînd eşti ţară mică, la ce te poţi aştepta?

Mergeau tăcuţi. Ştefan se opri să cumpere ultimele ediţii ale ziarelor de seară. Le parcurse stăpînindu-şi nelinişstea.

- Deocamdată, nimic grav, slavă Domnului! şopti uşurat.

Ajunsese în satul acela pierdut de munte la căderea serii. Soldatul îi luase lada de campanie şi-l condusese către marginea satului. ,,E casă bună," spunea. ,,Oameni cu stare..." Ploaia se înteţise cînd ajunseră în ogradă. Pe prispă, îi întîmpină o femeie cu un opaiţ în mînă.
,,Dumnevoastră sunteţi domnul locotenent?" întrebase. ,,Pofiţi, vă rugăm frumos! Poftiţi!..." Masa era pregătită şi i-au aşezat şi lui un tacîm. Bărbatul îi prinse mîna în mîinile lui şi i-o strînse aşa multă vreme, repetînd: ,,Vă mulţumim pentru cinstire. Vă mulţumim că aţi venit la noi..." Apoi, arătîndu-l copiilor, rostise, cu solemnitate: ,,Îl vedeţi? Domnul locotenent a venit aici ca să ne apere. Dînsul e fruntaş în oştirea română. Dînsul ne apără graniţele..."

- Dar rămîi astă-seară să mănînci cu noi? întrebă Antim rupînd deodată tăcerea. Nu ştiu cum are să fie masa, pentru că a aranjat-o Spiridon. El se înţelege pe

englezeşte, el se ocupă de gospodărie...

Încercă să rîdă, dar veselia îi era silită şi i se stinse repede pe față.

- Locuim în Hampstead, continuă. Nu ştiu prea bine cum se pronunță. Tot Spiridon a găsit apartamentul. Proprietarul a plecat în Noua Zeelandă. L-am închiriat foarte ieftin...

În metrou, Antim tăcu aproape tot timpul, strîngîndu-şi servieta pe genunchi. Părea cufundat în gînduri. Ştefan desfăcu ziarele. Ne-au convocat de urgență la Viena...

Cînd se oprise la intrarea satului, începuse să fulguiască. Dinspre munte cobora un grup de țărani. Se oprise ca să-i aştepte. ,,Bună seara," spusese. Oamenii se apropiară de el ridicîndu-şi pe rînd căciulile. ,,Ce mai veste, domnule ofițer?" întrebă unul dintre ei. ,,Ce se mai aude cu războiul?" ,,Merge înainte," spuse Ştefan. ,,Aşa e războiul," vorbi unul mai bătrîn. ,,Merge mereu înainte. E pedeapsa lui Dumnezeu..." ,,Poate ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm," spuse Ştefan. ,,Toate sunt de la Dumnezeu," adăugă bătrînul. ,,Cum o vrea el..." Apoi tăcuse. Tăceau toți, în ninsoare, săltîndu-şi în răstimpuri saricile în spate şi privindu-l. ,,Şi dumneavoastră?" începu din nou Ştefan. ,,Sunteți din munte?" ,,Din munte," vorbi unul. ,,Din Sărăceni." ,,Şi ce e pe-acolo?" întrebă Ştefan. ,,Bine," vorbi bătrînul. ,,E bine. Sunt şi pe-acolo ostaşi. Sunt peste tot. Dar dacă e război, trebuie să fie..." Apoi tăcură din nou, privindu-l. ,,Dar dumneavoastră ce mai ziceți?" începu Ştefan. ,,Cum vă împăcați cu greutățile?..." Bătrînul scuipă în lături, apoi îşi înfundă căciula pe frunte. Ninsoarea se întețise.

,,Nevoi sunt destule, spuse, bătu-le-ar nenorocul. Că ne-au plecat feciorii la oaste şi am rămas puțini şi bătrîni la treburi. Dar aşa-s vremurile..." ,,Aşa sunt," vorbi un altul. ,,Sunt vremuri grele." ,,Grele," repetă bătrînul. Ştefan îl privi încurcat. ,,Încolo?" întrebă el. ,,Altceva, ce se mai aude?" ,,Se aude că are să fie război şi pe la noi,"

vorbi unul. ,,Cum o vrea Dumnezeu," spuse bătrînul. ,,Dar dumneavoastră ce spuneți?" întrebă Ştefan. ,,Ce poate spune omul? Cum o vrea Dumnezeu!..." ,,Dar dacă vine războiul?" stărui Ştefan. ,,Dacă vine, nu e nimic de făcut. La război, merge tot omul. Aşa e ursit el: cînd e război, să se războiască..." Ştefan tăcu. Se înnoptase. La cîteva ferestre se aprindeau opaițele. ,,Nu cumva vă țin din drum? că e tîrziu şi poate mai aveți de umblat..." ,,A, făcu bătrînul, ne-am mai odihnit şi noi o clipă. Că de mers, de-abia acum ne aşternem la drum. O să umblăm toată noaptea..." ,,Să nu vă mai țin, atunci. Drum bun!..." ,,Doamne ajută!" spuse bătrînul ridicîndu-şi căciula. Porniră strînşi unul lîngă altul, tăcuți, şi întunericul îi înghiţise repede. Începu să sufle un vînt rece, tăios, care învolbura ninsoarea, ridicînd-o pînă foarte sus în văzduh. Ştefan rămăsese acolo privind în urma lor, în întuneric. O mare linişte pătrundea pe nesimțite din adîncurile ființei lui, amuțindu-l. Lor nu li se poate întîmpla nimic; sunt din munte, sunt asemenea muntelui. Oameni din alt ev. Toate vor continua să rămînă aşa cum sunt acum, neschimbate, ne tulburate: oameni, pietre, anotimpuri. Cînd vor muri, se vor naşte alți oameni în munte, la fel ca ei; oameni cărora niciodată nu li se va întîmpla nimic.

- Am fost şi eu concentrat, anul trecut, vreo cinci luni de zile, începu văzînd că Antim îl priveşte lung, nerăbdător, clipind des ca şi cum ar fi încercat să se trezească. Am fost în munții Maramureşului...

- Sunt cam obosit, vorbi Antim şi sunt obosit pentru că nu prea dorm. Cînd aud alarma, mă duc în adăpost. Alaltăieri n-am închis ochii toată noaptea.

- Şi cu toate acestea, ați văzut, nu sunt bombardamente propriu-zis. Sunt doar zboruri de observație. Nu trebuie să le luați în seamă. Poate că nemții fac asta tocmai ca să ne împiedice pe noi să dormim...

- Dar de unde ştii că într-o bună zi n-au să ne bombardeze masiv, aşa cum au făcut cu Rotterdamul?

- Nu e chiar acelaşi lucru. Londra e bine apărată...

Antim tăcu din nou, pierdut în gîndurile lui. „Vorbeşte-mi despre orice altceva, vorbeşte-mi despre Vădastra şi despre amorul lui, doamna Zissu..." Cînd ieşiră din staţia de metrou se întunecase. Nu se mai zăreau decît licăririle palide ale semnalelor de circulaţie.

- Aş vrea să vă întreb ceva, rupse deodată tăcerea Ştefan. Poate are să vă pară curios...

- Spune, făcu Antim văzîndu-l că şovăie.

- Are să vi să pară ridicolă curiozitatea mea, începu Ştefan cu un zîmbet vinovat.

Antim se opri din drum şi-l privi lung, cu subînţeles.

- Bănuiesc eu cam ce poate să fie, spuse. Vrei să mă întrebi de Spiridon...

- Ceva în legătură cu el, începu cu însufleţire Ştefan. Cînd locuiam în acelaşi hotel, într-o cameră vecină cu a lui, îl auzeam adesea vorbind cu prietenii. Şi vorbea mereu de o anumită doamnă Zissu, o cunoştinţă de-a lui din prima tinereţe... Voiam să vă întreb dacă ştiţi ceva despre această doamnă Zissu, dacă dumneavoastră v-a vorbit vreodată de ea... Antim continua să-l privească lung.

- O fi fost vreun amor de-al lui, din tinereţe, spuse.

- Dar nu v-a vorbit niciodată de ea? stărui Ştefan, nu i-a rostit niciodată numele?...

Antim clătină din cap.

- Nu mi-aduc aminte să-l fi auzit, spuse. Credeam că ai să mă întrebi altceva, adăugă după o pauză. Dar o să mai stăm noi de vorbă altă dată... Acum, doar trecem drumul şi am ajuns...

Îl găsiră pe Spiridon aşezînd masa. Îşi scosese vestonul şi îmbrăcase o pijama de casă. Cînd îl văzu pe Ştefan intrînd, rămase surprins. Îşi căută repede monoclul negru şi şi-l puse. Apoi, silindu-se să zîmbească, se apropie de el şi-i strînse mîna.

- L-am întîlnit întîmplător pe stradă şi l-am poftit să

mănînce cu noi, spuse Antim încurcat.

- Ne face cea mai mare plăcere, vorbi Spiridon. Să mai pun un tacîm... Astă-seară avem conservă de limbă afumată şi cartofi prăjiți.

Ieşi cu o mişcare pripită. Ştefan privi mirat spre Antim.

- Iartă-mă, te rog, îi şopti acesta. Voiam să fii şi dumneata cu mine, poate îl tragem de limbă... Am impresia că e cam nebun...

Vădastra se întoarse din bucătărie cu o farfurie, un tacîm şi un şervet curat.

- Ce admirabilă organizație! exclamă el. Găseşti întotdeauna ce-ți trebuie. În Anglia nici nu ai nevoie de servitori...

Aşează tacîmul pe masă, apoi se depărta cîțiva paşi, privi de departe, închizînd puțin ochiul - şi se apropie din nou, ca să mute tacîmul în partea cealaltă a mesei.

- Vorbiți bine englezeşte? se adresă el lui Ştefan. Eu vorbesc perfect. Zilnic mi se fac, din toate părțile, complimente. Numai nenea Iancu nu mă crede...

Privi spre Antim cu un zîmbet duios. Acesta zîmbi şi el, clătinînd din cap.

- Ba te cred, te cred, spuse.

Dar după cîteva clipe se ridică grăbit de pe scaun, îşi luă servieta sub braț şi se îndreptă spre sala de baie.

- Mă iertați o clipă, spuse stînjenit. Bătrînețele...

Îndată ce-l văzu ieşit pe uşă, Vădastra se apropie de Ştefan şi-i luă brațul, îndemnîndu-l către partea opusă a odăii.

- V-ați dat, cred, şi dumneavoastră seama că profesorul s-a schimbat mult în ultima vreme, spuse foarte încet. Îi e frică de moarte. Vorbeşte mereu de moarte. Spune că o să ne rămînă oasele pe aici...Nu cumva are să înnebunească?

Şi atunci ce ne facem cu tabloul? Ați văzut, se duce cu el chiar la closet. Aş putea să mă simt jignit. Nu cumva îi e teamă că am să i-l fur ? Dar cine i l-a adus la Londra? Cine i-a scos paşaport de serviciu? Dacă nu eram eu, cu

relațiile mele...

Antim reapăru în sufragerie pe nesimțite.

- Sunt sigur că vorbeați de mine, spuse el privindu-i pe amîndoi bănuitor.

- Domnul Vădastra îmi vorbea despre relațiile domniei sale cu Ministerul de Externe, spuse Ştefan.

Spiridon se apropie de masă, reaşează distrat tacîmurile ca şi cum n-ar fi ascultat ce se spune în jurul lui, apoi se adresă lui Antim:

- Să mai prăjim şi cartofi, sau ne mulțumim numai cu limbă afumată?! Avem şi o sticlă de bere...

Antim privi cu înțeles către Ştefan.

- Eu zic să prăjeşti şi cartofi. Numai limbă afumată nu e de ajuns... Poate domnului Viziru îi este foame...

- Dimpotrivă, spuse Ştefan încurcat. Serile, aproape nu mănînc...

- E mult mai sănătos aşa, spuse Vădastra. Deci, nu mai prăjim cartofi ? Antim se aşează pe scaun, fără să răspundă. Cîteva clipe în urmă îşi rezemă fruntea în palmă şi începu să moțăie. Vădastra umbla în vîrful picioarelor, aducînd pe rînd de la bucătărie cutia cu limbă afumată, pîinea şi berea. De cîte ori trecea prin fața lui Ştefan punea degetul la gură şi-l arăta pe Antim.

- Şşt!... şuiera el, foarte încet. Şşşt!...

Antim adormise. Dar, întinzîndu-se ca să-şi culce mai bine capul pe masă, servieta îi lunecă pe parchet şi se trezi speriat.

- A încetat? întrebă el. S-a dat *all-clear ?...*

Ştefan fu surprins de acel cuvînt englezesc rostit ca prin somn şi zîmbi. Vădastra reintră în acel moment cu trei pahare.

- V-ați speriat, domnule profesor? întrebă el ironic.

Antim privea stîngaci în jurul lui, frecîndu-şi cu mîna stîngă tîmpla; cu dreapta, apucase deja servieta şi şi-o păstra pe genunchi.

- N-a fost nici o alarmă pînă acum, continuă Vădastra

aşezînd paharele pe masă. Dacă ar fi fost, te deşteptam noi, n-avea dumneata grijă...

- Cred că n-am dormit prea mult, spuse Antim căutîndu-şi ceasul, îl cercetă lung, cu multă emoţie.

- De-abia nouă şi douăzeci şi cinci, vorbi din nou, cu tristeţe. Cum are să mai treacă şi noaptea asta!...

Şi, întorcîndu-se spre Ştefan, adăugă:

- Parcă timpul se opreşte pe loc îndată ce se întunecă. Nopţile se fac din ce în ce mai lungi. Iar cît durează alarma, mi se pare noaptea nesfîrşită...

- Poftiţi la masă! exclamă solemn Spiridon, privind încă o dată tacîmurile, farfuria cu limbă afumată, sticla cu bere şi paharele. *Dinner is ready !* adăugă el pronunţînd rar cuvintele. *The beer isfresh !... The tongue is good...*

- Păcat că n-ai făcut şi cartofi prăjiţi! spuse cu tristeţe Antim, apropiindu-se de farfuria cu limbă. Are să ne fie foame mai tîrziu... Ia staţi! exclamă după o scurtă tăcere. Mi se pare că se aude ceva!...

Toţi ascultară cu luare-aminte. Vădastra îşi scosese monoclul şi plecase capul în jos, ca şi cum s-ar fi aşteptat să audă vreun zgomot de sub pămînt.

- Nimic! declară el punîndu-şi din nou monoclul.

- Doamne ajută! făcu Antim închinîndu-se.

Apoi se apucă să mănînce, concentrat, parcă scufundat în el însuşi. Ştefan evita pe cît putea să-l privească. Nu-l mai recunoştea. Vădastra turnă berea şi-şi înălţă paharul ceremonios.

- Să bem în cinstea oaspetelui nostru! spuse clătinîndu-şi capul către Ştefan.

Ciocniră tăcuţi, Ştefan duse paharul la buze, dar îl lăsă repede. Berea era caldă, trezită.

- Să bem, de asemenea, pentru independenţa, integritatea şi autonomia patriei noastre, România, continuă solemn Vădastra. Şi pentru femeia română, sau mai bine zis pentru soţia română. Pentru soţiile noastre, vreau să spun, pentru soţiile noastre care sunt şi mame...

Îşi goli paharul, Ştefan încercă încă o dată, dar se mulţumi să soarbă numai o înghiţitură. Îl lăsă apoi pe masă şi începu să mănînce, cu ochii plecaţi. Antim îl privi lung.

- Dar ce ai, de ce nu bei? îl întrebă bănuitor. Ai simţit vreun gust deosebit în bere?...

Antim nu se atinsese încă de paharul lui.

- E cea mai bună bere din cartier, spuse Spiridon. E garantată. Numai că am deschis sticla cam de mult... Ştiţi, se întoarse el spre Ştefan, în casa asta unde găseşti tot ceţi trebuie, n-am găsit încă acel simplu instrument cu care se deschid sticlele de bere.

- Lasă-l să spună dumnealui, îl întrerupse Antim. Ce are berea? Are vreun gust deosebit?

- E foarte bună, răspunse Ştefan, doar că nu-mi prea era sete. Dar pentru că am ciocnit în sănătatea soţiilor-mame, am să beau paharul pînă la fund!...

Şi îl sorbi, cu un efort - şi oarecare teamă, căci Antim continua să-l privească speriat. Vădastra se ridică brusc şi plecă la bucătărie.

- Ia gustă, te rog, şi din paharul meu, îl imploră Antim.

Şi, fără a aştepta răspunsul, îi vărsă puţină bere. Ştefan o înghiţi zîmbind.

- Să nu pleci curînd, şopti Antim apropiindu-şi capul de el. Mai stai de vorbă cu Spiridon. Poate îţi spune ceva despre doamna Zissu... Poţi rămîne oricît... Mai avem un pat, pentru musafiri...

Alarma îi surprinsese departe de casă şi se refugiară în primul adăpost întîlnit. Nu găsiră pe nimeni înăuntru. Antim îşi scoase ceasul, îl privi cu atenţie, oftă şi începu să aştepte.

- Crezi că o să dureze mult? întrebă el tîrziu. Mai prindem metroul? În acea clipă intrară în adăpost doi bătrîni, care le spuseră corect bună seara.

- Să nu mai vorbim, şopti Vădastra. Să nu observe că

suntem străini... Antim clătină din cap şi, rezemîndu-se de zid, începu să moţăie. Curînd se auziră salvele artileriei antiaeriene şi se trezi, tresărind. Dar Vădastra îi făcu semn cu degetul la gură să nu spună nimic. Cei doi bătrîni începură să-i privească cu oarecare bănuială. Se auziră din nou o serie de salve şi un grup se refugie, zgomotos, în adăpost. O femeie purta în braţe un copil pe jumătate adormit. Soţul o privi zîmbind, trecu un deget pe fruntea copilului, apoi îşi scoase jurnalul din buzunar şi începu să citească. Fetele care intraseră gălăgioase contemplară scena de familie, apoi se rezemară de zid şi începură să vorbească între ele în şoaptă. Antim era gata să adoarmă, cînd adăpostul întreg se zgudui surd, cutremurat de o explozie apropiată.

- Ai auzit? exclamă el pălind. Asta a căzut chiar lîngă noi.

- *Yes, Yes,* spuse încurcat Spiridon, şi îi făcu din nou semn să tacă din gură.

O a doua explozie, şi mai apropiată, se auzi chiar în acea clipă. Antim se lăsă înmuiat pe vine, parcă încercînd să se facă mic, să ocupe cît mai puţin loc.

- Acum! acum! exclamă el încet. Asta care vine!... Să ştii că asta care vine cade pe noi!...

Adăpostul se zgudui din nou, surd, şi alte explozii se auziră din mai multe părţi deodată. Femeia îşi aşeză palma pe fruntea copilului, plecînd ochii. Soţul lăsase jurnalul în jos şi aştepta. Bătrînii se priveau îngrijoraţi, iar fetele tăcură deodată, respirînd adînc.

- Doamne ajută-ne! făcu din nou Antim, privind speriat către Vădastra.

- *Yes! Yes!* repeta acesta întruna, negăsindu-şi locul lîngă perete. Apoi urmară cîteva clipe, lungi, de tăcere. Exploziile se auziră din nou,mai depărtate - şi o nouă salvă de artilerie antiaeriană. Bărbatul îşi reluă lectura jurnalului. Restul grupului începu să privească curios către Antim şi Vădastra.

- Crezi că au trecut? întrebă mai tîrziu Antim.

Bărbatul îşi întrerupse lectura şi-i ascultă. Apoi, adresîndu-se lui Vădastra, întrebă:

- *Roumaniansl*

- *Yes,* răspunse el ştergîndu-şi fruntea cu batista.

- *Read here !* îi arătă el, zîmbind, un articol din jurnal. Spiridon îl luă mulţumind corect.

- Ce scrie acolo? se interesă Antim.

Cîteva clipe, Spiridon parcurse articolul fără să-i răspundă.

- E despre noi, spuse el tîrziu. A început retragerea din Transilvania. Şi generalul Antonescu a cerut Regelui să abdice!...

Dar în acea clipă o nouă explozie zgudui adăpostul şi luminile se stinseră. Toată lumea tăcu.

- Unde eşti? întrebă răsuflînd greu Antim. Ţine-mă de braţ!... Parcă mi s-au muiat picioarele... Doamne Dumnezeule mare!... Doamne Dumnezeule!...

Dar se întrerupse brusc şi întrebă răguşit pe Spiridon.

- Dar unde e servieta?

- E la mine, şopti acesta.

- Dă-mi-o s-o ţin eu!... Să nu observe ăştia ceva, adăugă foarte încet. Vădastra nu răspunse.

- Dă-mi, domnule, servieta! izbucni Antim întinzînd mîna prin întuneric. O găsi şi şi-o strînse sub braţ, tremurînd de emoţie.

- Mă speriaseşi ! spuse şi oftă prelung.

În seara de 9 septembrie Ştefan era invitat la masă la Fotescu, secretarul de presă. Îl găsi jucînd poker cu alţi cîţiva Români.

- Jucăm de la cinci, îi spuse, ca să mai uităm de necazuri. Că dacă ar fi să ne consumăm pentru fiecare catastrofă, ne pierdem minţile... De trei ori potul, adăugă el adresîndu-se mesei.

Ceilalţi îşi examinară cu atenţie cărţile.

- Fără mine, spuse o doamnă.

- Distracție de război ! exclamă bine dispus Fotescu întorcîndu-se spre Ştefan. Am citit undeva că jocul de cărți e cea mai bună apărare împotriva panicii...

- Păcat că nu ştiu să joc, spuse Ştefan trăgîndu-şi scaunul aproape de el. Dar poate am să învăț şi eu, curînd...

- Dar dumneata ce faci tot timpul ? îl întrebă vecina lui. Ce faci ca să uiți de... să uiți de război, de tot ce se întîmplă?

Era o femeie încă tînără, dar cu figura veştedă, obosită. Fuma întruna, şi degetele îi erau îngălbenite de tutun. Cînd vorbea, îi tremura uşor buza de sus.

- Mai ales că eşti singur, continuă ea, eşti despărțit de familie...

- Dumneata ce faci, cum te-ai organizat? îl întrebase ministrul întîlnindu-l ultima oară.

- Îmi apăr libertățile esențiale, răspunsese el zîmbind. Îmi păstrez o parte din timp numai pentru mine singur...

- Nu, îl întrerupse ministrul, te întrebam de altceva: cum te-ai organizat în eventualitatea invaziei, a bombardamentelor masive... Rămîi la Londra?

- La asta încercam şi eu să răspund. Pentru orice eventualitate, mi-am organizat astfel programul încît să-mi păstrez numai pentru mine singur cîteva ore pe zi. În acele ore, nu am nici un contact cu evenimentele. Nu ascult radio, nu citesc ziarele. *Orice s-ar întîmpla,* în fragmentul acela de Timp pe care-l smulg din istorie şi-l păstrez numai pentru mine, nici un eveniment nu mă poate ajunge.

Ministrul îl privise după obiceiul lui, lung şi totuşi absent.

- Te invidiez, îi spusese.

- ... Trebuie să-ți fie foarte greu, continuă femeia.

- Greu, firește. Şi mai ales va fi din ce în ce mai greu. Dumnezeu ştie cîte catastrofe ne mai aşteaptă...

- Atunci, ce faci? îl întrerupse ea.

- Încerc să-mi apăr libertățile esențiale, spuse.

Dar observă că ceilalți îl privesc puțin plictisiți că le-a întrerupt jocul şi tăcu brusc. „Dacă într-un asemenea ceas România ar fi invadată sau, ferească Dumnezeu, s-ar întîmpla o altă catastrofă, de alt ordin, eu voi afla printre cei din urmă aceste tragedii. Ceasurile acestea anistorice îmi îngăduie să suport, în restul timpului, teroarea istoriei. În cele din urmă teroarea mă ajunge şi pe mine; dar am cel puțin satisfacția de a fi rămas, cîteva ceasuri, *liber;* am satisfacția de a nu fi fost integrat evenimentelor în chip automat, ca un sclav care se mişcă şi se odihneşte la ordinul stăpînului..."

- Adică ? îl întrebă Fotescu, jucîndu-şi degetele deasupra cărților. Cum îți aperi libertățile ?

- Stăpînul nostru, al tuturor, este astăzi Războiul, începu din nou Ştefan. El a confiscat întreaga istorie contemporană, timpul în care am fost ursiți să trăim. Europa întreagă trăieşte ca un monstruos automat, pus în mişcare de veştile lansate în fiecare minut de sutele de posturi de radio, de edițiile speciale ale ziarelor, de convorbirile între prieteni... Chiar cînd rămînem singuri, tot la Război ne gîndim, adică, tot sclavii Istoriei suntem. Teroarea evenimentelor este nu numai umilitoare pentru fiecare dintre noi, ca ființe umane, dar este, în cele din urmă, sterilă. Nimic nu se alege din acest contact permanent cu Istoria; nu ne îmbogățim cu nimic, nu descoperim nimic care să merite într-adevăr să fie descoperit...

Femeia îl privea intens, concentrată, parcă s-ar fi trudit să ghicească alte înțelesuri, şi fuma întruna, trăgînd adînc din țigară.

- Istoria este stenică şi fecundă pentru cei care o fac - dar nu si pentru cei care o suportă. Pentru un aviator englez care apără cerul Angliei şi-şi risca viața în fiecare clipă, pentru el, fireşte contemporaneitatea istorică e

fecundă, căci istoria pe care o face el îl ajută să se reveleze sieşi. Dar pentru noi, ceştilalți, care asistam pasivi, pe pămînt, la lupta lui contra avioanelor germane - ce ne revelează această luptă? Numai teroare...

- Împotriva terorii istoriei, continuă cu oarecare enervare pentru că ghicea că-i plictiseşte pe toți, împotriva ei nu sunt decît două posibilități de apărare: acțiunea sau contemplația. Aviatorul care apără cerul Angliei acționează; noi nu avem altă soluție decît să contemplăm, adică să ieşim din Timpul istoric, să regăsim alt Timp...

Un tînăr aproape pleşuv, fiul unui negustor de grîne, care anevoie îşi ascundea plictiseala că jocul fusese întrerupt, îşi cercetă încă o dată cărțile.

- Cît ai spus? întrebă ridicînd privirile.

- Parcă spusesem de trei ori potul, făcu Fotescu.

- Eu nu merg, repetă vecina lui Ştefan.

- Nici eu, făcu al patrulea jucător. Femeia se întoarse către Ştefan.

- Spune, te rog. Dumneata spui lucruri interesante...

- În fond, începu Ştefan cu un glas mai tulbure şi vorbind din ce în ce mai repede, în fiecare clipă fiecare dintre noi putem muri. Şi putem muri fără glorie, ca nişte furnici călcate în picioare, ca nişte şoareci prinşi în cursă, stropiți cu gaz şi arşi de vii. Nu ne putem împotrivi acestui destin. Dar avem măcar datoria să protestăm împotriva lui. Şi, eu cel puțin, nu am alt mijloc de a protesta decît refuzînd să fiu confiscat, macerat şi terorizat de acest destin. Dacă va fi să mor azi, mîine sau într-o lună - am să mor. Dar am să mor, cel puțin, mîndru că n-am renunțat la demnitatea mea umană, la libertatea mea. Istoria mă va omorî, dar nu va omorî un sclav - ci un om liber, care a ştiut să-şi smulgă măcar o frîntură din viața lui terorii istoriei.

- Ai spus de trei ori potul? întrebă din nou tînărul pleşuv, după ce-şi mai cercetă încă o dată, încruntat, cărțile.

-- De trei ori!

Tînărul rămase cîtva timp pe gînduri, apoi începu să numere fără grabă fisele.

- Bine, vorbi femeia, dar eu tot nu înțeleg ce faci?

- Uite ce fac, vorbi Ştefan zîmbind. În ceasurile în care mă smulg Războiului, citesc lucruri fără absolut nici o legătură cu actualitatea. Citesc, bunăoară, poeți, filosofi, mistici - sau cărți de preistorie. În acele ceasuri, nu accept nici chiar cea mai vagă aluzie la actualitate, îmi interzic chiar cel mai umil gînd la Război. Nu vreau să-mi amintesc nici măcar de soția şi copilul meu, nici măcar de nenorocirile țării mele. Sau, mai precis, nu vreau să-mi amintesc de soția, copilul sau țara mea aşa cum sunt ele *în clipa de față.* Mă gîndesc la ei proiectîndu-i într-un alt Timp, fie un anumit moment din trecut, fie un Timp imaginar. Îmi amintesc, bunăoară, de anumite călătorii pe care le făceam cu soția mea. Sau încerc să-mi închipui România acum cincizeci, o sută sau cinci sute de ani. Au fost şi atunci tragedii istorice, şi sunt dispus să mi le reamintesc, să meditez asupra lor - dar fac aceasta din propria mea voință, nu pentru că aş fi obligat s-o fac. Libertatea mea hotărăşte asupra cărei tragedii istorice din trecut să-mi opresc mintea - libertatea mea, iar nu o informație auzită la radio sau citită într-o ediție specială a ziarelor.

- În fond, îl întrerupse secretarul de presă, este un fel de turn de fildeş...

- Nu este exact un turn de fildeş, pentru că nu fug de realitatea istorică, îmi apăr doar libertatea de a mă smulge din cînd în cînd din această realitate istorică pentru a regăsi o realitate mai esențială: poezia, mistica, filosofia, iubirea...

Tînărul pleşuv număra încet, cu migală, fisele. Fotescu îl privi pe furiş şi un zîmbet viclean îi licări o clipă pe figură.

- Dar cu ce folos? întrebă al patrulea jucător. Dacă tot

nu poți schimba nimic?...

- Deocamdată, datoria mea nu este să schimb ceva, ci să împiedic să fiu transformat într-o larvă de către actualitatea istoriei. Să-mi păstrez, adică, un minim de libertate pentru mai tîrziu...

- Dar cum! exclamă aproape cu exasperare vecina lui. Cum!

- Uitați, doamnă, vorbi blînd Ştefan. Astăzi, bunăoară, mi-am luat cu mine un poet.

Scoase cu atenție din buzunarul hainei un mic volum legat în piele.

- *Sonetele* lui Shakespeare, le arătă el. Dacă se dă alarma, şi mă aflu într-un metrou sau într-un adăpost, încep să citesc. *Refuz,* astfel, să fiu prezent la un foarte mărunt eveniment istoric. Citind pe Shakespeare, mă smulg clipei de față, clipei care era menită să mă confişte, să mă terorizeze... Iar dacă în acel moment, cade o bombă şi mă omoară - mă omoară, cum vă spuneam, ca om liber - iar nu ca sclav; căci mă omoară cu mintea fermecată de geniul unui poet, iar cu nu mintea unui om care se întreabă dacă avioanele s-au depărtat sau nu de adăpostul lui...

În acea clipă se auzi țipătul prelung al sirenei. Ştefan îşi puse zîmbind volumul în buzunar. Ceilalți se priviră încurcați, parcă fiecare ar fi aşteptat de la celălalt să ia o hotărîre.

- Nu cred că va dura mult, spuse Fotescu. Să terminăm partida asta şi ne aşezăm la masă. Dumneata ce faci, domnule Gherghel ? se adresă tînărului pleşuv.

- De trei ori potul, începu acesta cu un glas stăpînit, împingînd un morman de fise către mijlocul mesei, plus... de nouă ori potul!...

Toți se însuflețiră deodată. Doamna Fotescu se apropie curioasă de masă.

- Plătit! spuse Fotescu începînd să numere grăbit fisele. Cîte cărți?

- Sunt servit! făcu Gherghel.

- Eu am să iau o carte.

Şi o luă din pachet cu o mişcare scurtă, pregătindu-se s-o fileze. Se auziră deodată cîteva explozii, surprinzător de aproape. Toți îşi ridicară frunțile, privindu-se din nou întrebător.

- E antiaeriana, spuse doamna Fotescu, avem o baterie în cartier...

- Ce faci? întrebă Fotescu încercînd să zîmbească.

O nouă explozie, surdă, cutremură din temelii casa. Femeia se ridică de la masă.

- Aveți un adăpost bun? întrebă trăgînd nervos din țigară.

- E un fel de pivniță la subsol, vorbi doamna Fotescu.

- Ce faci ? întrebă din nou Fotescu, tresărind.

- Număram potul, răspunse Gherghel. Cer încă cinci lire...

- Cinci ale dumitale, începu triumfător Fotescu, şi îmi dai şi mie încă zece lire!

Ferestrele începură atunci să tremure. Cîteva clipe în urmă, casa întreagă se clătină, ca smucită din temelii, şi o explozie asurzitoare îi făcu pe toți să sară în picioare. Măsuța cu cărți se răsturnă, împrăştiind pe covor fisele. Nu se grăbi nimeni s-o ridice.

- Asta a fost o torpilă aeriană! exclamă cel de-al patrulea. Şi a lovit în plin!...

- Ce facem? întrebă, foarte palidă, doamna Fotescu. Coborîm în adăpost sau mîncăm întîi?...

- Or în adăpost, ori aici... vorbi Gherghel. Mai avem două etaje deasupra...

Salvele antiaeriene se întețiră.

- Eu zic să coborîm, spuse Fotescu. Ai stins gazul în bucătărie? se adresă soției.

Dar o nouă serie de explozii îi lipiră pe toți de ziduri.

- Să coborîm repede! Sunt chiar deasupra noastră!...

Ieşiră grăbiți pe culoar şi începură să coboare scările

spre subsol. Nu mai vorbea nimeni.

- Aşteptaţi-mă şi pe mine ! auzi Ştefan glasul femeii care rămăsese în urmă. O aşteptă cu lanterna în mînă. Cînd îl ajunse femeia i se agăţă de braţ.

- Nu mai pot ! murmură ea printre lacrimi. Simt că mi se face rău. Fotescu îl întîmpină încruntat în pragul adăpostului.

- Haideţi, domnilor, exclamă el nervos. Haideţi mai repede, ce Dumnezeu! ... Subsolul era aproape plin. De aici, din adăpost, exploziile şi salvele artileriei se auzeau parcă şi mai puternice. Nu mai vorbea nimeni. Fotescu îşi încleştase dinţii şi privea în jos, aproape cu ura.

- Cred că se depărtează, spuse tîrziu cineva. Poate am scăpat şi de data aceasta...

Tăcură iar toţi.

- Ne-a tras o spaimă teribilă! spuse tîrziu cel de-al patrulea.

- Păcat! vorbi Fotescu. Ştii ce aveam? se adresă lui Gherghel. Chintă regală de damă!...

Acesta îl privi iritat, dar cu oarecare admiraţie.

- Ai jucat-o prost, atunci. Eu aveam care de aşi servit. N-ar fi trebuit să mă relansezi cu zece lire. Trebuia să ceri o liră, două, ca să vezi ce fac eu...

- Poate că ai dreptate, făcu Fotescu pe gînduri.

Dar atunci începură din nou să se audă exploziile şi tăcu, încruntat, silindu-se să respire cît mai adînc.

În seara aceea nu au mai cinat. Într-un moment de acalmie, cineva ieşise în stradă şi se întoarse cu vestea.

- Arde Londra!

Ştefan şi Fotescu se duseră să vadă şi ei. Către City, cerul era incendiat. Vîlvătăi roşii izbucneau la răstimpuri din masa aceea însîngerată, înălţîndu-se vertiginos, pălind şi iarăşi însufleţindu-se. În aer plutea un miros de funingine şi catran. Bubuiturile şi exploziile se auzeau întruna, depărtate. Cînd se reîntoarseră în adăpost, îi

găsiră pe toți foarte palizi. Parcă nici nu îndrăzneau să întrebe ce văzuseră.

- De data aceasta a început bombardamentul serios! spuse cineva. A început bătălia Londrei...

Tăcură toți.

- Atacă în valuri, vorbi un englez între două vîrste, care ieşise şi el să vadă. Acum se aud din nou avioanele. Sunt din nou deasupra noastră...

Într-adevăr, casa se cutremură din nou cîteva clipe în urmă şi exploziile se întețiră. În adăpost nu se mai auzea decît respirația grea a unei bătrîne astmatice.

- Se apropie, şopti femeia privind speriată către Ştefan. De data aceasta nu mai scăpăm!...

Ştefan plecă fruntea, aşteptînd. „Un om trăieşte autentic cîteva ceasuri la fiecare zece, cincisprezece ani", îi spunea Ioanei. Ieşiseră amîndoi în balcon. Era la Predeal. O dimineață clară de august, la Predeal, de mult, în alt timp, *înainte.* 1934 ? Era *înainte;* o dimineață de vară; urcaseră de mai multe ori pe munte şi acum se aflau la Predeal. Vacanța de vară; nu se întîmpla nimic. „Un om trăieşte autentic... Un credincios nu are mai mult de două, trei experiențe religioase în toată viața lui, adăugase. Restul e rutină. Ca şi viața noastră: o serie nesfîrşită de automatisme. Doar cîteva ceasuri autentice la zece, cincisprezece ani. Şi cînd vrei să ieşi din rutină, faci istorie..."

- La ce te gîndeşti? întrebă femeia. Exploziile se îndepărtaseră.

- La ce te gîndeai adineauri? stărui ea. Ştefan ridică din umeri zîmbind.

- Mi s-a făcut foame, dar nu mai am curajul să urc pînă sus, spuse doamna Fotescu. Dacă vin din nou? Mi-e groază să rămîn singură, acolo, sus...

- Mă urc eu şi aduc nişte pesmeți şi poate cîteva sandviciuri, spuse Fotescu. Dar cînd se Dar cînd se apropie de uşă, casa se cutremură din nou. Explozia care

se auzi o clipă în urmă îi sperie pe toți.

- Nu cumva a căzut pe casa noastră? întrebă cineva.

Domnul între două vîrste ieşi din subsol ca să verifice. Se întoarse cu un bătrîn înalt şi voinic, cu cască metalică; era home-guardul din cartier.

- Bomba a căzut la colțul străzii, spuse el cu un glas jovial. A dărîmat doar o aripă a casei doctorului Elwin. Dar au căzut şi bombe incendiare. Cîteva chiar aici, pe trotuar. Le-am stins eu. Trebuie să controlăm acoperişul. Cine vine cu mine?

Cîțiva bărbați se îndreptară spre uşă. Home-guardul se întoarse spre Ştefan.

- Eşti căsătorit? Ai copii?

- Nu, răspunse.

- Cunoşti bine scara? Ştii pe unde se iese pe acoperiş?

- Aproximativ.

- Eu ştiu mai bine, spuse domnul între două vîrste. Locuiesc la al patrulea. Dumneata, se adresă el lui Ştefan, verifică încă o dată trotuarul. Ştii să stingi o bombă incendiară?

- Da, răspunse Ştefan.

În clipa aceea simți cum începe să tremure de emoție, poate de frică şi se îndreptă umilit, furios, spre uşă. Auzi cîțiva paşi, sfioşi, în spatele lui, dar nu se întoarse să privească. Abia în stradă văzu că-l urmează Gherghel.

- Eu n-am nici nevastă, nici copii, spuse el încercînd să glumească, dar nu ştiu nici să sting bombele incendiare...

- Nu cred că e greu. Le înăbuşim cu nisip. E un sac cu nisip aproape de uşă... După cîte îmi dau seama, adăugă Ştefan, după ce privi în jurul lui, nu mai sunt şi alte bombe. Şi, cîtva timp, nu cred că o să mai cadă. Avioanele au trecut pe deasupra noastră. S-au îndepărtat spre City. Acolo e focul ăl mare...

Ar mai fi vrut să vorbească; se simțea mai în siguranță vorbind. „Vorbeşte-mi despre Vădastra, vorbeşte-mi despre amorul lui, doamna Zissu, vorbeşte-mi despre orice

altceva..." Panica îl cuprinsese din nou cîteva minute după ce ajunsese în stradă. Incendiul parcă se întinsese. Întreg cerul era înroşit şi vîlvătăile se înteţeau. „La ce te gîndeai?" „Uitaţi, doamnă: *Sonetele* lui Shakespeare..."

La capătul străzii, în dreptul casei lovite, se adunase un grup de bărbaţi care se agitau ca nişte umbre în bătaia focului. În partea opusă se aprinsese acoperişul unei vile; flăcările, galbene, se prelingeau ca nişte limbi ascuţite pe streaşină, încercînd parcă să muşte cît mai departe. Zări la o fereastră o bătrînă care se apăra cu o măturică de scuturat. Poate face semne către stradă. „Un om trăieşte autentic cîteva ceasuri la zece, cincispreze ani." În clipa următoare femeia se pierdu în întunericul camerei. „Dumneata cum te-ai aranjat? Îmi apăr..."

- Eu zic să intrăm, spuse Gherghel. Cum suntem cu capul descoperit, riscăm să ne atingă vreo schijă de obuz antiaeriană.

De-abia cînd se apropie de el, Ştefan îşi dădu seama că îi clănţăneau dinţii.

- Să intrăm, şopti Gherghel, cu un glas straniu, parcă ar fi şuierat.

O nouă serie de explozii şi salve antiaeriene îi întovărăşiră cînd intrară în adăpost. Îi găsiră pe toţi nervoşi, agitaţi.

- Dar cît are să mai dureze, Doamne Dumnezeule! exclamă femeia căutîndu-i ochii. Au trecut două ceasuri de cînd s-a dat alarma şi parcă tot deasupra noastră se rotesc, tot pe noi ne bombardează...

„De ce ţi-e frică, nu scapi. S-ar putea..." închise brusc ochii, aproape strivin-du-i cu furie. „Vorbeşte-mi despre ce vrei tu, dar altceva, *altceva"* „Mă omoară ca un om liber, iar nu ca un sclav..." Home-guardul intră din nou, cu acelaşi zîmbet voios.

- A fost doar o biată bombă incendiară, pe jumătate stinsă, spuse vorbind foarte tare. I-am venit de hac cu mîna...

Şi îşi arătă mîinile înnegrite de păcură. Un deget îi sîngera. Fără grabă, omul îşi scoase batista, turnă dintr-o ploscă de metal puțin whisky într-un colț şi-şi spălă rana. Apoi duse plosca la gură.

- Cine mai vrea o înghițitură? întrebă el începînd să rîdă. E bun contra porumbeilor lui Hitler!...

Grupul se înveseli deodată. Un bătrîn, două femei şi omul care locuia la etajul al IV-lea îşi trecură plosca din mînă în mînă.

- Ce facem? întrebă femeia. Rămînem aici, toată noaptea?... Măcar dacă ar fi adăpostul bun... Dar credeți că rezistă la o bombă căzută în plin?

- Puține adăposturi rezistă la o bombă căzută în plin, spuse Gherghel. Doar la hotelul unde locuiesc Neagu şi Păun doar acolo eşti în siguranță absolută. Sunt zece etaje şi adăpostul se află la alți cinci metri sub pămînt. Şi e un bar, în holul hotelului. Ne mai întremăm puțin... Ce ziceți?... Vă ispiteşte ideea. Eu acolo mă duc...

- Să mai aşteptăm puțin, poate trece, spuse Fotescu.

- Eu zic mai bine să profităm de primul moment de acalmie şi să plecăm, vorbi soția lui. Asta poate dura toată noaptea...

- Mie mi-e teamă să ies, spuse femeia căutînd din nou ochii lui Ştefan. Mi-e groază să ies în stradă, să văd focul... Mai bine rămîn aici. Dumneata ce faci? întrebă pe Ştefan.

- Eu plec cu dînşii. Mă duc acasă.

O jumătate de ceas în urmă, plecară. Femeia îi petrecu cu ochii, aşa cum dispăreau, unul după altul, în întunericul culoarului.

- Nu vă duceți! le mai strigă ea încă o dată. Am o nelinişte ciudată. Nu vă duceți!...

Îi întîmpină un miros puternic de fum, funingine şi petrol. Focurile de pe stradă fuseseră stinse. Doar pe trotuar, la cîteva zeci de metri, mai ardeau, molcom, cîteva schelete de bombe, ca un foc de găteje pe cale să se stingă.

Cerul, însă, era însîngerat din toate părțile. Cîteva baloane se profilau, luminate la răstimpuri de reflectoare. O camionetă de pompieri trecu în plină viteză prin fața lor. Porniră cu pasul repede, aproape alergînd, spre stația de metrou.

- Dar mi se pare că metroul nu mai funcționează în timp de alarmă, îşi aminti al patrulea.

- În orice caz, gura metroului e deschisă. Ne adăpostim acolo, dacă nu găsim altceva mai bun...

Cînd ajunseră în Cromwell Road, zăriră mici incendii risipite pe tot întinsul străzii. Pîlcuri de oameni ieşeau şi reintrau în umbră, agitîndu-se. Doi policemeni întindeau de-a curmezişul străzii o frînghie, prinsă la capete în două capre de lemn.

- *Diversion,* le spuse unul dintre ei.

Şi pentru că îi văzu alergînd grăbiți spre metrou, le strigă.

- E un adăpost bun la numărul 37, cîteva case mai sus, pe stînga!... Grupul şovăi.

- Nu rămîneți în stradă! le strigă un home-guard apărut pe nesimțite din pragul unei uşi. Cad mereu schije. Alergați către adăpost. Numărul 37...

- Eu în orice caz, mă duc la hotel ! spuse Gherghel.

- Şi noi, şopti înspăimîntată doamna Fotescu.

O luară din nou la goană pe lîngă case, cocoşați, ca şi cum le-ar fi fost teamă că le va cădea ceva pe cap. Nu mai vorbeau. Bubuiturile se întețiră din nou. Cineva se împiedică de un morman de moloz.

- Atenție! strigă. E o casă dărîmată!...

Auziră un şuierat ascuțit şi se zvîrliră toți la pămînt. Din față, izbucni o lumină verde-roşietică, urmată imediat de o explozie. Ştefan închise ochii. Parcă îşi simți tot sîngele adunat în inimă; o clipă crezu că se va sufoca. Începu să numere: unu, doi trei... ,,Biriş tocmai îmi spunea că mi-ai trimis un mesaj din labirint, vorbea Ileana. Dar n-am înțeles nimic. Nu înțeleg ce vrei să-mi

spui...” În clipa aceea închise ochii. Trăsnetul zgudui casa şi ferestrele tremurară prelung. ,,Unde o fi plecat băiatul acela prin ploaie?” vorbi deodată Ileana, ridicîndu-se de pe canapea şi ducîndu-şi amîndouă mîinile la tîmple. Apoi se întoarse spre el şi-l privi, exasperată, deznădăjduită. ,,De ce i-ai spus şi lui să vină?” îl întrebă cu un glas înecat de emoție. ,,De ce i-ai vorbit şi lui? N-am înțeles nimic.” ,,Îi spuneam că am ieşit din labirint. Dar pe el îl rugasem să-ți spună altceva. Nu mai mi-aduc nici eu prea bine aminte acum...” Tăcuse, istovit, ascultînd grindina revărsîndu-se în ferestre. Se făcuse aproape întuneric. Apoi înălțase brusc fruntea şi o întrebase: ,,Cine era logodnicul tău, căpitanul Melinte?” Ileana se oprise în mijlocul odăii şi întoarse speriată capul spre el. ,,L-ai iubit?” o întrebă tulburat, aproape în şoaptă... Ridicînd încet capul, Ştefan întîlni întreaga boltă străbătută de reflectoare, desprinzîndu-se albe, sticloase, din cearcănul roşu al cerului. Răpăiau intermitente tunurile antiaeriene; amuțeau brusc, ca şi cum s-ar fi pregătit să asculte, apoi izbucneau din nou, în salve neregulate. Un reflector se opri o clipă asupra unui balon captiv apoi se stinse brusc şi se reaprinse alături.

- Acum! repede! vorbi Ştefan ridicîndu-se. Trebuie să fugim!... Tăcuți, se ridicară şi porniră toți după el. Cîteva zeci de metri în față întîlniră un taxi.

- E gol! strigă Fotescu.

- Dar nu e nici şoferul! spuse decepționat Gherghel. Şoferul se desprinse anevoie de sub maşină.

- Am avut mare noroc! le spuse. M-am băgat la timp. Mi l-au găurit de schije...

Dar nu voia să-şi părăsească adăpostul.

- Aproape toate străzile vecine erau blocate, le spuse.

- Mergem la Park Hotel, vorbi înfierbîntat Gherghel. Acolo e cel mai bun adăpost din Londra. Ai taxă dublă... Şi scapi şi dumneata. Aici au să cadă bombe toată noaptea...

- Trebuie s-o luăm pe-acolo, arătă şoferul către partea

cea mai însîngerată a oraşului. Are să fie greu... Şi suntem prea mulţi...

- Eu nu merg, spuse Ştefan. Dar plecaţi acum. Pînă nu soseşte alt val de avioane...

În cele din urmă, şoferul se lăsă convins. Se urcară în maşină tăcuţi, evitînd să privească înainte spre City, unde flăcările păreau că se întețesc.

- Noroc! le spuse Ştefan.

Urmări cu strîngere de inimă maşina aşa cum se pierdea în perdeaua de fum roşu.

Către miezul nopţii se părea că atacul încetase. Ştefan ieşi din staţia de metrou în care se adăpostise cu un ceas înainte şi se îndreptă spre casă. O parte din reflectoare se stinseseră. Cerul părea acum şi mai însîngerat deasupra cartierelor incendiate. În aer plutea un miros greu de păcură, de fum şi ciment. Intrînd din nou în benză, i se păru că se trezeşte.

- Pregătesc invazia, spusese cineva de lîngă el. Asta e tactica lor: atrag atenţia asupra Capitalei şi atacă undeva pe coastă, ca să asigure debarcarea primelor unităţi...

Ştefan întorsese capul să-l privească. Avea gîtul neaşteptat de lung şi de subţire şi vorbea rar, clipind necontenit, umezindu-şi la răstimpuri buza de sus, aproape sugîn-du-şi-o.

- Zilele acestea sunt hotărîtoare, adăugase.

- Acum să-i vedem, strigase atunci o femeie. Acum, aici, pe pămîntul nostru!...

Şi parcă deodată nu mai păreau atît de obosiţi. Se priveau unii pe alţii zîmbind, cu o neaşteptată dîrzenie în ochi.

- Bine că a început! exclamase cineva din fund. Începu să fredoneze, dar se întrerupse o clipă şi adăugase:

- Invazia, vreau să spun. Bine că a început...

„Dumneata cum te-ai organizat? în caz de invazie vreau să spun." îşi scoase volumul de versuri din buzunar şi-l

deschise la întîmplare. Se trezi tîrziu că privea de nu mai ştia cînd aceleaşi rînduri fără să le fi putut înțelege. Cu mintea fermecată de geniul unui poet. „Adevărul este că mi-a fost frică." „Vorbeşte-mi despre orice *altceva..."* întoarse foaia continuînd să se prefacă atent. Oamenii vorbeau între ei domol, cu lungi pauze.

- Durează de patru ceasuri, spunea o femeie. Şi parcă tot pe aici se învîrtesc, vorbise ea după vreo zece minute, reîntorcîndu-se. Bine că n-am apucat să ies; căzuse o bombă la capătul străzii.

- Am simțit-o pînă aici, spuse tînărul cu gîtul lung.

- Nu, ți s-a părut, era antiaeriana...

De-abia cînd se depărtase destul de gura metroului şi se simți din nou singur, pierdut în întuneric, se trezi de-a binelea. Nu cunoştea deloc cartierul. Cineva, care aproape adormise chirchit lîngă ghişeul metroului, îi spusese că are vreun ceas de mers pînă să ajungă acasă. Trebuia să fie atent pe ce străzi umblă, ca să nu se rătăcească. Grăbi cît putu pasul. La primul colț, însă, se opri, pentru că strada era întreruptă de frînghii. Un policeman îi strigă să se depărteze repede; căzuseră cîteva bombe care încă nu explodaseră şi aştepta echipa de specialişti să le examineze. Îi explică pe ce străzi să se îndrepte. Ştefan începu să alerge. După cîtva timp i se păru că aude din nou uruitul avioanelor deasupra. Se opri, rezemîndu-se de un zid. „Un mesaj din labirint. N-am înțeles nimic. Vorbeşte-mi despre orice *altceva."* începu din nou să fugă, ținîndu-se cît mai aproape de zrduri. Avioanele se auzeau parcă din ce în ce mai distinct... Aşteptase mult timp, ascultînd grindina biciuind ferestrele în snopuri dese, cărunte, apoi ridicase deodată capul şi o întrebase: ,,L-ai iubit? Pe el l-ai iubit? Pe logodnicul tău, l-ai iubit?!..." Ileana îl privea speriată, îl privea de parcă n-ar fi îndrăznit să creadă că este încă acolo, lîngă ea, vorbindu-i din ce în ce mai repede, cu un glas înăbuşit de emoție, întrebînd-o: ,,L-ai iubit? Crezi că l-ai iubit cu adevărat?... În lagăr, mă

gîndeam tot timpul la asta. Mă întrebam: îl iubeşte cu adevărat? îl poate iubi şi pe el, pe logodnicul ei?! De ce nu-mi răspunzi? L-ai iubit?..."

Zărea la răstimpuri policemeni şi home-guarzi rezemaţi de porţi sau în gura adăposturilor de ciment din stradă, care-i urau noapte bună. Deasupra lor se roteau, nevăzute, depărtate, motoarele. Încă n-au lansat... ,,De ce nu-mi răspunzi? Cînd eram la clinică, mi se păruse că mă pierdusem într-un labirint. Ştiam că există o ieşire, undeva, dar mă rătăcisem. Mă întrebam mereu: L-a iubit? pe el l-a iubit? Dacă aş fi ştiut ce să răspund ieşeam din labirint. De ce nu-mi răspunzi?..." Ileana continua să-l privească, înspăimîntată. ,,Tu nu-ţi dai seama ce înseamnă asta pentru mine: *să ştiu* dacă l-ai iubit şi pe el." ,,A murit lîngă mine," spuse ea deodată. ,,A murit în braţele mele. Nu mai mă întreba altceva..." ,,Dar l-ai iubit? Crezi că l-ai iubit?..." Se apropie de fereastră. Grindina încetase. Ploua acum cu băşici, ca o perdea de spume. - ,,M-am logodit din deznădejde," spuse Ileana fără să întoarcă capul. ,,A fost o logodnă din deznădejde, dacă poţi ghici ce înseamnă lucrul acesta..." Apoi deschise brusc fereastra. Ploaia, vijelia, mirosul de frunze proaspete şi de pămînt, mirosul de trandafiri scuturaţi, năvăliră deodată în odaie. ,,Dacă vrei să rămînem prieteni, te rog să nu-mi mai vorbeşti niciodată de asta. Dacă ai fi avut puţină imaginaţie... Dacă ai fi avut puţină dragoste pentru mine..." Ghicise deodată că plîngea, că se lăsa bătută de ploaie ca să poată plînge, dar rămăsese împietrit în mijlocul odăii, privind-o, neîndrăznind să se apropie.

Se opri, istovit, ca să verifice numele străzii. Pe alocuri, oraşul i se păruse pustiu şi sinistru. Dar zărise şi străzi luminate de incendii, către care se îndreptau necontenit camionetele pompierilor şi maşinile cu policemeni. La răstimpuri se auzeau exploziile surde, neaşteptate, aproape stinghere, ale bombelor cu întîrziere. Descifra cu greutate numele străzii şi îşi dădu seama că se rătăcise,

începu să meargă obosit, pe lîngă ziduri, scrutînd întunericul ca să descopere un home-guard. Strada parcă ar fi făcut parte din alt oraş decît din această Londră bombardată şi incendiată. Fiecare casă îşi avea grădina sau măcar arborele ei. Parcă mirosea mai puțin a fum şi a gudron. Chiar şi cerul părea mai puțin însîngerat privit de aici. Se rezemă de un zid ca să se odihnească. O oboseală dulce, tulburătoare, îi pătrundea în tot trupul. ,,Nu, nu m-am supărat," îi spunea Ileana. ,,Nu înțeleg de ce, dar pe tine nu mă pot supăra. Tu nu eşti ca oricare din noi. Tu trăieşti într-un vis al tău... Mi-e milă de mine, îmi plîng norocul meu. De ce m-ai întîlnit?... De ce-a trebuit să te întîlnesc tocmai pe tine?... La Zinca, baba îmi ghicea mereu: noroc, noroc în dragoste, noroc... Şi după ce te-am cunoscut, baba îmi ghicea: noroc în dragoste, noroc... Te-aş ruga să mă laşi acum. A stat ploaia..."

Tîrziu, la capătul unei alei, i se păru că zăreşte o umbră. Se îndreptă într-acolo, dar după cîțiva paşi se opri. Crezu că aude cuvinte româneşti. Vocea i se păruse, la început, cunoscută, dar nu izbutea să o identifice. De-abia apropiindu-se, îşi dădu seama, tresărind, că era glasul lui Vădastra.

- Săraca doamna Zissu! repeta el întruna. Săraca doamna Zissu! Să vină ea pînă aici pentru mine!...

Ştefan se apropie tulburat. Cînd îi spuse bună seara, Vădastra se întoarse brusc. Era cu capul gol şi nu-şi avea monoclul negru.

- Vorbiți româneşte? întrebă el speriat. Sunteți Român?

- Sunt Viziru.

Îi întinse mîna dar, în întuneric, Vădastra nu i-o văzu, şi Ştefan şi-o retrase repede.

- Cum de sunteți la ora asta pe aici? Unde e domnul profesor? Vădastra nu-i răspunse. Îşi trecu mîna prin păr. Sub brațul stîng, Ştefan observă că strînge servieta cu tabloul lui Antim.

- Ce s-a întîmplat?

- Am primit o telegramă, vorbi cu greutate Vădastra. O am cu mine... Staţi să v-o arăt, adăugă şi începu să caute în buzunar.

Îi întinse un plic.

- Tot n-o pot citi. Spune-mi dumneata ce scrie în ea...

- E de la Irina. Mă informează, într-o formă foarte aleasă, că sunt tată. A născut ieri în zori, un băiat...

- Felicitările mele!

- Mulţumesc! Vestea aceasta, cum era de aşteptat, m-a emoţionat foarte mult!... Am destupat o sticlă de şampanie şi am băut-o împreună cu nenea Iancu... Pe urmă, a început bombardamentul...

- Dar unde e domnul profesor?

- Nu ştiu ce-i cu el... A rămas în urmă. S-a rătăcit!...

- Nu se poate.

- S-a pierdut de mine pe la nouă, vorbi obosit Spiridon. L-am căutat vreo jumătate de ceas... Mi-e teamă să nu i se fi întîmplat ceva...

- Dar nu eraţi în adăpost? De ce-aţi părăsit adăpostul? Vădastra tăcu, strîngîndu-şi servieta sub braţ.

- Aţi fost foarte imprudenţi, stărui Ştefan. Nu trebuia să ieşiţi din adăpost cît timp dura încă atacul. Mai ales că domnul profesor are groază de bombardamente...

- E o chestie delicată, nu v-o pot spune. O chestie care ne priveşte numai pe noi, familia...

- Trebuie să-l căutăm, spuse Ştefan tulburat deodată. Trebuie să mergem imediat...

Vădastra nu răspunse. Se mulţumi să-şi treacă în neştire mîna prin păr.

- Ce s-a întîmplat cu domnul profesor? îl întrebă din nou, aproape strigînd.

- Nu ştiu... S-a rătăcit... O să aflăm mîine dimineaţă ce s-a întîmplat cu el...

Începură să se audă zgomotele motoarelor de avion, urmate de salve masive de artilerie. Vădastra îi apucă speriat braţul.

- Iar vin! şopti. Vin din nou!... Şi vin spre noi!... Începu să tremure. Se agăță deznădăjduit de Ştefan.

- Ce ne facem? întrebă. Acum nu mai scap!... Acum, ştiu că nu mai scap!... Cerul fu scrijelat în acea clipă de zeci de reflectoare, care-şi concentrau bătaia chiar deasupra capetelor lor.

- Să căutăm un adăpost, spuse Ştefan privind în jurul lui. Haide cu mine! ... Începu să fugă în susul străzii, unde i se părea că distinge o clădire mai mare. Dar cîteva clipe în urmă auzi şuieratul ascuțit al unei bombe şi se trînti la pămînt. Îşi simți ceafa şi părul lovite cu nisip şi moloz. „întocmai ca şi atunci, ar fi vrut să țipe, dar nu putea; gîtlejul îi era sugrumat, ca prins în frînghii nevăzute. Zări totuşi capul lui Ionel ieşind o clipă la suprafața apei, printre clăbuci. «Mia!»", strigase el. Era sigur că-l auzise strigînd. Apoi, parcă tot cerul se lăsase pe baltă şi o strivise, ca un cort uriaş care s-ar fi prăbuşit cu un zgomot asurzitor. Nu mai putea auzi nimic. Încercă să se ridice, să-l caute pe Spiridon, dar se împiedică de o lespede răsturnată pe trotuar şi căzu din nou. De data aceasta, simți o durere ascuțită în amîndoi genunchii. Rămase cîteva secunde nemişcat, închizînd ochii, strîngîndu-şi dinții. Îl auzi pe Vădastra, în urma lui, căutîndu-l.

- Unde sunteți? strigă el înspăimîntat. Unde sunteți?

Se ridică anevoie şi se îndreptă spre clădire; Vădastra alerga în urma lui. Cînd se apropiară, zgomotul motoarelor se auzea atît de puternic, încît amîndoi se trîntiră din nou la pămînt, ferindu-se parcă să respire. Deabia atunci îşi dete seama că, puține case în urmă, începuse o anumită agitație, se auzeau glasuri, un claxon de maşină. Întoarse capul să vadă ce se întîmplă. Se aprinseseră cîteva mici focuri - pe acoperişuri, într-o grădină, pe marginea trotuarului. „Au căzut bombe incendiare", îşi spuse, şi se pregătea să se ridice cînd simți lîngă el trupul lui Vădastra, tîrîndu-se.

- Nu vă mişcaţi! şopti el. Eu ştiu ce-are să se întîmple. Acum au să cadă din nou alte bombe. Mi-a spus doamna Zissu.

Incendiile se întindeau. Strada întreagă începuse să se lumineze, bătută din mai multe părţi de flăcări. Se auzi de departe, sirena unei maşini de pompieri. Voi din nou să se ridice, dar Vădastra îl apucă de braţ.

- Ascultaţi-mă pe mine, vorbi el sugrumat. Nu vă mişcaţi. Aşa s-a întîmplat şi cu nenea Iancu... A plecat prea devreme...

O nouă serie de explozii se auziră parcă foarte aproape. Spiridon gemu.

- V-am spus eu? şopti el ca într-un horcăit, fără să-şi ridice capul. Acum vin altele... Şi altele... Şi altele... Aşa l-au omorît pe nenea Iancu...

Ştefan îşi strînse pumnii încercînd să se trezească.

- Ieşise din adăpost ca să-şi facă neputinţele, continuă Vădastra cu greutate, ca şi cum s-ar fi sufocat. Se aşezase aşa, pe marginea unui trotuar, cum stăm noi acum. Eu i-am spus să se grăbească, să nu stea mult, că au să înceapă iar bombele. Dar n-a vrut. Scăpase tabloul jos, în întuneric, şi nu-l mai găsea... Dar era chiar sub el. L-am găsit eu; era aproape ud... Ce credeţi? S-a stricat? Şi-a pierdut din valoare dacă a fost udat? Dumneavoastră ce credeţi? Un tablou atît de preţios, dacă a fost puţin udat, pe la colţuri, poate să-şi piardă din valoare? Ce credeţi? întrebă el de mai multe ori cu deznădejde.

- Cred că nu.

- Aşa cred şi eu. Ce importanţă poate avea dacă a fost puţin udat?!... Pînă mîine dimineaţă se usucă.

- Dar ce s-a întîmplat cu domnul profesor?

- Era o scară de piatră acolo şi-şi făcea neputinţele pe trotuar, la capătul scării, începu tulburat Vădastra.

Dar un ţipăt de femeie, izbucnit foarte aproape de ei, îi făcu să ridice amîndoi capetele. Cîţiva metri în susul străzii, acoperişul unei case ardea cu furie şi o femeie cu

un copil în braţe striga deznădăjduită de la o fereastră, învăluită în fum. Vădastra strînse tremurînd braţul lui Ştefan.

- Parcă ar fi glasul Irinei, spuse.

Voiră să se ridice amîndoi, dar o nouă serie de explozii îi ţintui la pămînt.

- Dumneavoastră credeţi în îngeri? întrebă foarte emoţionat Vădastra. Doamna Zissu spunea că îngerii există. I-a văzut de mai multe ori. Spunea că fiecare om are îngerul lui păzitor.

- Ce s-a întîmplat cu domnul profesor ? strigă Ştefan. Ce s-a întîmplat cu el?...

- A murit, vorbi cu destulă linişte Vădastra. A alunecat pe scări şi a murit. V-am spus că-şi făcea neputinţele... A lunecat, aşa, şi a murit... Cădeau mereu bombe în jurul nostru...

Ştefan voi să se ridice, dar Vădastra îşi apăsă braţul cu toată greutatea asupra lui.

- ... Venise şi doamna Zissu. Aproape n-am recunoscut-o. Săraca, doamna Zissu! Cum am lăsat-o eu şi cum am regăsit-o!... E adevărat, au trecut mulţi ani de-atunci...

Ţipetele femeii se auzeau tot mai disperate. Cu un efort, scrîşnind, Vădastra se ridică în picioare. Îi întinse lui Ştefan servieta.

- Tineti-o, vă rog, o clipă, spuse cu un glas uscat. Trebuie să mă duc să scap femeia aia...

Ştefan încercă să se ridice, dar Spiridon îi ţipă, alarmat.

- Să nu vă mişcaţi!... Păziţi bine servieta. Asta e singura noastră avere. Voi să pornească, dar se întoarse şi, trecîndu-şi mîna prin păr, adăugă:

- ... Ştiţi, de fapt, eu l-am omorît!... L-am îmbrîncit pe scară cînd îşi făcea neputinţele şi s-a prăvălit pînă jos, mort... Degeaba îmi spunea doamna Zissu că nu l-am omorît. Ştiu foarte bine: eu l-am îmbrîncit. L-am văzut

cum se rostogolește. Am luat servieta şi am plecat. Cădeau atîtea bombe încît mă mir cum am scăpat... Dar, ştiți, ăsta e un secret al nostru. Fiți, vă rog, foarte discret...

Se întoarse, şi cu o neaşteptată suplețe, începu să alerge spre casa incendiată. Ştefan îşi simțea genunchiul înțepenit. Încercă de mai multe ori, fără să reuşească să se urnească. Îl văzu pe Vădastra intrînd în casă, după ce strigase ceva femeii de la fereastră. Dar, cîteva clipe în urmă, îl zări din nou în stradă, printre alți oameni, apărînd şi dispărînd în bătaia flăcărilor. Mai făcu o încercare să se ridice, dar durerea care o simți în genunchi fu atît de puternică, încît căzu în nesimțire, apucînd servieta cu pumnul, deznădăjduit, ca şi cum ar fi încercat să se agate de ceva.

Se trezi într-un pat străin. Îşi dădu imediat seama că se află într-un spital, îl lovi lumina puternică din sală şi un miros curios de medicamente, care-i răscolea amintirile, fără să le poată identifica undeva cu precizie, în trecut.

- Unde sunt rănit? întrebă el infirmiera.

- Nicăieri. Sunteți perfect sănătos. V-am ruga chiar să vă îmbrăcați... Nu mai avem paturi...

Ştefan se îmbujora. Se ridică în capul oaselor şi simți în întreg trupul o imensă oboseală.

- Şi cu toate acestea am leşinat, spuse. Am voit să mă scol şi am simțit o durere teribilă în genunchi.

- Probabil că v-ați lovit căzînd, spuse infirmiera.

Îi zîmbi şi se depărta. Ştefan îşi plecă repede ochii. Sala era plină de răniți. Auzea la răstimpuri gemete, oftaturi. Îşi mişcă picioarele şi, deşi vlăguiala stăruia, nu mai simți nici o durere. Începu să se îmbrace grăbit sub cuvertură. Pe marginea patului îşi găsi hainele şi servieta lui Vădastra. Brusc, îşi aminti de întîmplările nopții şi se tulbură. Ar fi vrut să întrebe ce se întîmplase cu Vădastra, dar îşi de te seama că infirmiera nu avea de unde să ştie.

O altă infirmieră îl conduse într-un birou, unde semnă mai multe hîrtii.

- Ați avut un noroc fără seamăn, îi spuse funcționarul privindu-l cu mirare. Ardea totul în jurul dumneavoastră. Cînd v-a ridicat ambulanța, vă credeau grav rănit. A fost imposibil să vă deşepte. Şi mîna vi se încleştase pe servieta asta...

Ştefan roşi din nou, mulțumi şi se pregăti să plece. Dar se întoarse după cîțiva paşi.

- N-ați găsit printre răniții de pe aceeaşi stradă şi un compatriot de-al meu, Vasilescu-Vădastra?

Funcționarul îşi consultă metodic fişierul.

- Nu, spuse. Dar, ştiți, adăugă el fără să-şi ridice ochii, aici nu au adus decît răniții. Şi nici măcar nu i-au adus pe toți...

Întîlni un taxi foarte aproape de spital şi se duse la Legație. Căzuseră multe bombe în vecinătate şi o parte din geamurile Legației erau sparte. Pe Cromwell Road, cîteva case fuseseră incendiate. Ultimul etaj al Muzeului de Ştiințe Naturale fumega încă. Portarul Legației părea, însă, voios. Avea mîinile scrijelite şi pîrlite de bombele incendiare pe care le stinsese noaptea întreagă. Îi spusese că însărcinatul cu afaceri venise de dimineață şi dăduse dispoziții ca o parte din servicii să fie transferate la Ambasadă, în Belgrave Square. Se afla acolo un adăpost destul de sigur şi destul de încăpător ca să aibă loc toți membrii Legației. Ştefan urcă în biroul lui ca să-şi claseze dosarele, dar după cîteva minute renunță. Chemă la telefon Belgrave Square. Îi răspunse chiar Fotescu, fericit că-i aude glasul. Îi purtaseră toți grija, îi spuse, văzînd că nu vine de dimineață la Legație. Ştefan întrebă dacă ştie ceva despre Vădastra şi Antim. Nu ştia nimic. Dar pînă acum Legația nu fusese informată de nici o pierdere printre membrii coloniei româneşti.

Coborî, cu servieta lui Antim sub braț, şi se duse să ia masa la un restaurant din apropiere. În fața stației de

metro se opri să-şi cumpere ziarele.

- Asta a fost *Blitz* în regulă, Sir! îi spuse vînzătorul de ziare şi zîmbi. Dar lui Ştefan i se păru că zîmbeşte cu oarecare efort. Trecu mai departe,privind feţele oamenilor din jurul lui. Purtau, toţi, urmele nopţii nedormite; arătau parcă mai pămîntii, cu o mare resemnare în ochi, cu buzele strînse. Restaurantul fusese pe jumătate dărîmat, şi Ştefan simţi deodată că nu-i mai e foame. Intră într-un *pub* vecin şi ceru un sandvici şi un pahar de bere. Rămase mult timp fără gînduri strîngînd servieta cu tabloul lui Antim, mestecînd în neştire. Apoi se trezi şi începu să citească ziarele. Simţi cum îl cuprinde oboseala şi se ridică cu un efort, plăti şi se îndreptă spre Legaţie. Îşi aminti că trebuie să telegrafieze Ioanei, s-o liniştească.

Pe la ceasurile patru, după ce termină de împachetat arhiva care trebuia transportată în Belgrave Square, nu se mai putu împotrivi ispitei de a dormi şi se plecă pe birou, culcîndu-şi capul pe braţul drept. O visă pe Ioana, care parcă venise să-l caute la Legaţie şi nu izbutea să intre: portarul îi spunea prin uşă: „Nu mai stă nimeni aici! S-au mutat toţi în Belgrave Square!..." Ioana stăruia, bătea din ce în ce mai tare cu pumnul în uşă: „E urgent! striga ea. Am venit cu doamna Zissu. Am venit să-l căutăm pe Vădastra..." „În Belgrave Square! în Belgrave Square!", striga portarul.

Simţi că-l zgîlţîie cineva şi, tresărind, se deşteptă. În faţa lui, în lumina cenuşie a amurgului, stătea Iancu Antim. Ştefan rămase o clipă cu ochii holbaţi, apoi sări speriat în picioare.

- Ştiam eu că tot aici am să te găsesc! spuse Antim.

Şi se aşează ostenit pe fotoliul din faţa biroului. Ştefan observă că are braţul drept prins într-o eşarfă neagră. Doar după ce-l văzu în fotoliu, bătăile inimii se potoliră, dar în clipa următoare simţi o mare slăbiciune în tot trupul şi se aşeză şi el pe scaun. Antim îşi scoase batista şi-şi şterse cu mare băgare de seamă fruntea. De-abia

acum văzu Ştefan că era plin de vînătăi pe faţă şi pe frunte şi avea o mare tăietură sub ochiul drept, care i se prelungea adînc în barbă.

- Colonelul Chabert! iubite domnule Viziru, începu Antim silindu-se să zîmbească.

Dar zîmbetul probabil că-i irita una din tăieturi, căci îşi duse repede batista la colţul gurii şi şi-o apăsă, lung.

- Ce s-a întîmplat?

- Colonelul Chabert! nu-ţi spun! făcu Antim păstrîndu-şi încă batista la gură. Au crezut c-am murit... M-au găsit pe jumătate mort, cu capul spart!... Şi n-aveam nimic! Absolut nimic.

Se opri, şi cu mare grijă îşi trecu din nou batista pe frunte.

- Tîlharul de Spiridon m-a îmbrîncit! spuse. L-am simţit eu de mult că mă urmăreşte... Şi acolo, în capul scării, l-am văzut cum se pregăteşte să mă îmbrîncească. M-am lăsat moale şi am căzut... Nu mai credeam că am să scap! Dar bun e Dumnezeu... şi cînd are omul zile!... Iată că am scăpat! Pedeapsa lui Dumnezeu! Că acum nu-mi mai scapă Spiridon! Acum am dovadă! Ocna are să-l mănînce! Şi tabloul tot n-are să-l poată vinde. Că eu am şi anunţat poliţia că mi l-a furat. Şi am venit aici ca să anunţaţi şi dumneavoastră. Şi să mă pun sub protecţia dumneavoastră. Că criminalul e în stare să încerce din nou să mă omoare!...

- L-am întîlnit azi-noapte, spuse Ştefan.

Antim ridică brusc capul şi-l privi cu o înspăimîntată intensitate.

- Avea tabloul la el? întrebă repede.

- Da, spuse Ştefan ridicîndu-se de la birou şi îndreptîndu-se către colţul unde îşi depozitase partea din arhivă ce trebuia evacuată.

- Mi l-a dat mie în păstrare, adăugă. Adică, mai exact, mi l-a dat ca să vi-l înmînez dumneavoastră...

Antim sări în picioare şi prinse cu amîndouă mîinile

servieta. Tremura.

Apoi îşi făcu o cruce mare.

- Să-ți dea Dumnezeu şi Maica Domnului sănătate, spuse el emoționat. Să-ți dea Dumnezeu sănătate!...

Dar nu mai putu continua. Începu să plîngă zguduit de suspinuri şi-şi acoperi fața cu batista.

- Dar nu mai avem nici o veste despre domnul Vădastra, spuse încet Ştefan. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu el. Sărise să dea ajutor unei femei într-o casă incendiată... Mi-e teamă să nu i se fi întîmplat ceva...

- Să-ți dea Dumnezeu sănătate! repeta întruna Antim, printre suspinuri. Dumnezeu şi Maica Domnului să-ți dea sănătate!... Dumnezeu şi Maica Domnului!... Colonelul Chabert!...

VIII

Ajunsese la Bristol la zece noaptea. Gara fusese bombardată şi anevoie găsi un taxi care să-i ducă cele două valize pînă la hotelul unde i se reţinuse cameră. În întuneric, oraşul i se păru sinistru. De o parte şi de alta a străzii, zărea scheletele caselor incendiate. Pe alocuri, cerul se întrevedea printre ruine. Holul hotelului era plin şi totuşi aproape că nu se auzeau voci. Oamenii îşi vorbeau în şoaptă sau moţăiau obosiţi în fotolii. Era singurul mare hotel scăpat neatins din ultimele bombardamente.

- Aţi ascultat emisiunea de la nouă seara? întrebă pe funcţionarul de la recepţie predîndu-i paşaportul. Ce veşti din România?

Era un bărbat aproape bătrîn, cu o mustaţă scurtă, căruntă, şi ochelari de aur. Ridică fruntea din registru şi-l privi corect, fără grabă, parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte.

- România?... Ah, da. E revoluţie. S-au răsculat Gărzile de Fier împotriva generalului Antonescu.

Ştefan aflase de rebeliune dimineaţa, la Londra, cumpărînd gazetele în gară. Dar nu înţelegea ce se întîmplă.

- Nimic altceva? stărui. Ceva detalii mai precise asupra situaţiei?...

- Situaţia pare confuză. E revoluţie. Aveţi camera 84, la etajul III, adăugă repede, ca şi cum i-ar fi părut rău că vorbise, şi-şi plecă ochii în registru.

Ştefan urcă absent în camera 84. Plutea parcă între ziduri o nedefinită tristeţe, de casă pustie, îndoliată. Perdelele groase care acopereau fereastra păreau posomorîte, vechi, rămase acolo dintr-un alt veac. Îşi aprinse o ţigară şi începu sa se dezbrace. Îi era frig. Aşeză servieta

sigilată lîngă el, pe pat, şi stinse lumina. Dar nu putea să adoarmă. Fuma cu capul pe pernă, aşa cum începuse în noaptea aceea, alături de Antim.

Coborînd în subsolul Ambasadei, voise să-i ia braţul.

,,Nu mă atinge, te rog!" spusese Antim, ferindu-se. ,,Unde pui mîna, mă doare. Parcă aş avea toate oasele zdrobite..."

Două din camerele din subsol fuseseră transformate în adăpost. Erau două încăperi lungi şi înguste, în care se aduseseră paturi de campanie şi cîteva măsuţe. Ştefan se îndreptase către colţul cel mai întunecat, îşi scoase cravata şi vestonul, îmbrăcă o haină de casă, şi se culcă. Adormise îndată.

Se deşteptase tîrziu şi privise cu mirare în jurul lui. Nu-şi dădea seama unde se află. O parte din becuri fuseseră stinse. Îi era frig. Zări, lîngă el, pe Antim dormind cu servieta sub cap. După cîteva clipe, intrase căpitanul aducînd pe o tavă ceştile cu cafea.

,,Cît e ceasul?" îl întrebă. ,,Două jumătate," răspunse căpitanul aşezînd tava pe una din măsuţe. ,,Nu vrei şi dumneata o cafea?" ,,Parcă aş vrea."

Căpitanul i-o aduse şi-i întinse pachetul cu ţigări.

,,Dar obosit ai mai fost, dacă ai putut dormi, îi spuse. Eu n-am putut închide ochii. Nu atît din cauza bombelor, cît a artileriei antiaeriene. Sunt bateriile astea de lîngă noi... Acum s-au mai potolit, dar au să înceapă din nou..."

Îşi aprinse ţigara şi-şi trase cuvertura pînă sub bărbie. Îi era parcă din ce în ce mai frig. Antim scînci prin somn, apoi începu să strănute. Ştefan întinse braţul ca să-l acopere mai bine cu pătura. Antim se smuci brusc, apucînd cu amîndouă mîinile servieta. ,,Dumneata erai?" întrebă el speriat. Şi-l privi cercetător, cu bănuială. Ştefan îi zîmbi şi se ghemui sub pătură. Se simţea aproape îngheţat. Ar fi vrut să adoarmă din nou şi închise ochii. Dar îi redeschise imediat şi întoarse capul. Antim nu se culcase; îi urmărea foarte atent mişcările. Ochii li se

întîlniră o clipă. Stînjenit, Ştefan se întoarse cu faţa la perete.

În săptămîna aceea bombardamentele s-au ţinut lanţ, noapte după noapte. Antim n-a mai părăsit subsolul Ambasadei. În timpul zilei, cînd nu erau alarme, urca în marele salon care fusese transformat în sală de aşteptare, se aşeza într-un fotoliu, cu servieta pe genunchi, şi moţăia. Dacă se dădea alarma în timpul prînzului sau cerul era prea înnourat, nu îndrăznea să se ducă la restaurant, şi se mulţumea cu un sandvici. Serile îi dădea să mănînce bucătarul Ambasadei. Nu voise să se mai întoarcă acasă, nici măcar întovărăşit de Ştefan. Căpitanul îi adusese o mică valiză cu albituri şi un palton.

,,Nu l-a văzut nimeni mort!" murmura el din timp în timp. Se certase cu însărcinatul de afaceri pentru că se împotrivise să anunţe la Bucureşti dispariţia lui Vădastra.

,,Speriaţi fata degeaba," spusese. ,,Nenorociţi două biete femei!... Nu l-a văzut nimeni mort!..."

Casa în care pătrunsese Vădastra arsese pînă în temelii. Pieriseră acolo o seamă de oameni, dar Antim încă nu voia să creadă în moartea lui Spiridon.

,,Nu-l cunoaşteţi cine e...," murmura singur, răsucindu-se în fotoliu. ,,Nu pot eu să spun mai mult, dar v-aţi cruci dacă aţi afla!..."

Prinsese ticuri de bătrîn. Vorbind, clătina din cap şi îşi sugea mereu buzele. Dormea îmbrăcat, cu servieta sub pernă. Barba îi crescuse sălbatică şi, ca să-şi ascundă gulerul ros şi murdar al cămăşii, purta necontenit un şal în jurul gîtului.

Apoi, într-o dimineaţă, la sfîrşitul lui septembrie, se apropiase speriat de Ştefan. Părea descompus.

,,Plec cu dumneata la Oxford," îi spuse în şoaptă. ,,Nu mai pot rămîne aici!..." Ştefan tocmai se întorcea de la Oxford. Se hotărîse evacuarea funcţionarilor auxiliari şi fusese să caute locuinţe. Dar oraşul era arhiplin. Cu multă greutate găsise două camere într-o pensiune

modestă „Oxoniensis".

,,Vin cu dumneata! Nu mai pot rămîne aici! E un nebun cu noi în adăpost. A înnebunit în timpul bombardamentului. N-am dormit toată noaptea de groază..."

Către miezul nopții, cineva începuse să urle. Nu îndrăznise nimeni să coboare din pat şi să vadă ce se întîmplă. Împietriseră toți, aşteptînd. Dar urletele au amuțit deodată şi omul a readormit. Numai Antim n-a mai putut închide ochii. ,,E nebun!" murmura. ,,E nebun de legat!..."

Îşi dăduseră întîlnire la gară la ora cinci. Ştefan l-a aşteptat acolo, pe peron, o jumătate de ceas. Se dăduse între timp alarma şi cum Antim nu mai sosea, şi-a închipuit că-i fusese teamă să traverseze oraşul sub bombardament şi că renunțase să mai plece în acea seară. S-a urcat în trenul următor. Călătorea pentru întîia oară în timpul unui atac aerian şi nu se simți pe deplin liniştit decît după ce trecu de Uxbridge.

A doua zi află că Antim plecase din Belgrave Square către ora patru, într-un taxi. Cîteva ceasuri în urmă se telefonase la Ambasadă ca să se anunțe că fusese găsit mort într-o sală de aşteptare din Paddington Station. Avusese o sincopă. A fost îngropat în seara următoare.

Ştefan îşi stinse țigara. „Nu i-a fost dat să ajungă la Oxford", şopti ca să-şi alunge gîndurile. Închise ochii. „E revoluție; s-au răsculat Gărzile de Fier." Aşa cum prevestise Antim: „Ăştia au să facă revoluție, spunea, ăştia au să-l omoare pe general." Cînd l-au înmormîntat, începuse să plouă. Veniseră patru cimitir: căpitanul, bucătarul, el şi Fotescu. Însărcinatul cu afaceri trimisese o coroană: „Amintire scumpului nostru compatriot". Ar fi vrut să vină şi el, spunea, dar era chemat la Foreign Office. Cînd s-au întors de la cimitir, în maşina lui Fotescu, ploaia se întețise. L-au lăsat la gară. Pînă la Oxford, privise ploaia măruntă şi rece bătînd molcom în geamurile vagonului. Ploaia l-a întovărăşit pretutindeni în zilele următoare. Cerul, cenuşiu şi aspru, parcă se

apropiase şi mai mult de pămînt. Mirosea a frunze veştede şi toate lucrurile erau umede. Octombrie.

Se deşteptă la şase. La şapte, pleca din faţa hotelului maşina aeroportului. Cînd au pornit, era încă întuneric afară. Se suiră în maşina două femei şi cîţiva bărbaţi. Lîngă el se aşezase un ofiţer, cu aerul absent, care fuma întruna, fără să privească nicăieri. Maşina trecea pe străzi străjuite de ruine, printre care mijea lumina murdară a zorilor. Cînd se lumină de-a binelea, începu să plouă. Camioneta vira brusc şi se opri în faţa unei bariere din sîrmă ghimpată. Din ghereta de ciment înainta, ferindu-se de băltoace, o santinelă. Trase deoparte bariera şi camioneta pătrunse pe aerodrom.

Doi soldaţi în mantii de ploaie coborîră bagajele. Pasagerii au fost conduşi într-o clădire cenuşie. Ofiţerul îi urmă tăcut. Controlul şi plata bagajelor se făcu repede. Apoi trecură la controlul paşapoartelor. Ştefan fusese lăsat la urmă. Cu servieta lîngă el, aştepta. După un sfert de ceas, un soldat îi strigă numele. În birou se afla ofiţerul din maşină şi încă un funcţionar civil. I-au cerut hîrtiile şi le-au examinat, pe rînd, cu mare atenţie. Apoi, fără să-şi ridice privirile, ofiţerul îl întrebă ce misiune a avut la Londra.

- Nu sunteţi trecut în lista corpului diplomatic, spuse.

Îi întinse lista şi Ştefan parcurse numele funcţionarilor Legaţiei României. Al lui nu era.

- Portmoneul dumneavoastră, vă rog, spuse ofiţerul.

Îl desfăcu, scoase toate hîrtiile, numără bancnotele, apoi trecu totul funcţionarului de lîngă el. Ştefan privea toate acestea cu un început de teamă, îşi aminti, fulgerător, de Prefectura Poliţiei. Se întrebă dacă nu cumva i-o fi rămas în portmoneu vreo însemnare sau vreun nume, care să poată părea suspect.

- Mai aveţi altceva prin buzunare? întrebă ofiţerul.

Ştefan începu să se caute şi scoase tot ce avea. Scoase

şi batista, dar voi s-o pună repede în buzunar.

- Lăsați-o, vă rog, spuse ofițerul. Care sunt cheile de la valizele dumneavoastră? Controlul se face alături...

„Ministrul a avut dreptate: e din cauza lui Duma!...", îi fulgeră prin minte. Ofițerul aşează toate obiectele într-un coşuleț, afară de un pachet început de țigări pe care-l lăsă pe birou, şi sună. Intră un soldat, se apropie de birou şi luă coşul. Funcționarul în civil cerceta cu mare atenție fiecare hîrtiuță din portmoneu. Cîteva cărți de vizită pe care erau însemnări le aşezase deoparte.

- O să vi se facă percheziție corporală, spuse ofițerul ridicîndu-se.

Ştefan se îmbujora. E adevărat, ministrul îl prevenise: era suspect.

- Credeam că faptul de a poseda un paşaport diplomatic şi de a fi fost în misiune...

Dar ofițerul nu-l lăsă să termine.

- Guvernul dumneavoastră se poartă mai rău, spuse apropiindu-se de uşă. Gazetarii noştri au fost arestați de poliția legionară, bătuți şi schingiuiți. Gestapoul de la Ploieşti i-a scos dinții corespondentului unui ziar...

- Dar asta a făcut-o Gestapoul, îl întrerupse Ştefan ridicînd deodată tonul.

- Totuna e, spuse ofițerul închizînd uşa în urma lui.

Funcționarul în civil îi ceru haina. Apoi sună; intră un tînăr, cu ochii mărunți şi cenuşii. Luă haina şi se apropie de fereastră. Începu să o pipăie încet, cu pricepere, purtîndu-şi degetele pe fiecare cusătură. Funcționarul îi examina în acest timp vesta. Intră un al treilea, care îi ceru pantofii şi se retrase cu ei într-un colț. Într-un sfert de ceas, Ştefan rămăsese gol. Se aşează pe scaun, neîndrăznind să se simtă umilit. „Ar fi trebuit să mă aştept la asta. E din cauza lui Duma." Ministrul îl prevenise. Întinse mîna să-şi ia din pachetul lăsat pe birou o țigară.

- Ce voiți? întrebă sever funcționarul.

- O țigară.

Îi scoase chiar el țigara din pachet, apoi îi întinse chibritul aprins.

- Mulțumesc, spuse Ştefan.

Funcționarul clătină din cap şi se reîntoarse la lucrul lui.

În acea duminică de noiembrie, se trezise repetînd de mai multe ori un nume: Mihai Duma. Era sigur că îl auzise cîndva, dar nu izbutea să-şi amintească în ce împrejurare. După vreun ceas de eforturi, renunțase să mai caute şi coborîse. Era întunecat; începuse să plouă. Îşi strînsese macferlanul înjurai gîtului şi se îndreptase cu pasul repede către rîu. Cunoştea un loc care îi plăcea mult; rîul trecea acolo într-o pădure. Un vaporaş încremenise lîngă mal, pustiu, vetust, ca o relicvă dintr-o altă lume. Anglia dinainte de 10 mai 1940. O viață pe care nu o cunoscuse, pe care o îndrăgise numai din cărți. Pe drum, ploaia se întețise. Era cu capul gol şi căută un loc unde să se adăpostească. Trecea prin fața unui parc în care desluşise corturi şi cîteva camioane camuflate. Ştia că sunt trupele destinate să apere teritoriul de cele dintîi valuri de paraşutişti, şi grăbi pasul. Orice român e suspect. Grăbi şi mai mult pasul pînă ce ajunse în fața unei case care avea, la poarta dinspre şosea, un soi de acoperiş sub care se putea adăposti. Îşi aprinse o țigară. Gardul de fier care împrejmuia curtea fusese scos şi dăruit industriei de război, ca şi toate grilajele din Oxford, de altfel. „Mihai Duma, îşi aminti el deodată, este cineva de care îi vorbise Biriş." Dar nu izbuti să-şi amintească mai mult şi se întoarse acasă iritat, cu fruntea plecată, prin ploaie. La „Oxoniensis" îl aştepta dejunul: o sardea pe o frunză de salată, o felie de limbă afumată, o bucată de pîine, doi pesmeți şi o ceaşcă cu compot. Mîncă grăbit şi se sui repede în camera lui. Introduse un shilling în radiatorul electric şi-l trase aproape de birou, ca să-şi dezmorțească picioarele. Apoi luase la întîmplare o carte

şi-o deschise la mijloc. Tîrziu, îi privise titlul să vadă ce citeşte; era un volum de critici literare ale Virginiei Woolf. De Mihai Duma îi vorbise Biriş în noaptea... „Am fost la unul, Mihai Duma, tocmai la Cotroceni..." Simți că începe să i se facă frig.

- Am avut totuşi o misiune oficială! începu el deodată. Nu prea văd deosebirea între Gestapou şi dumneavoastră, marea democrație...

Unul dintre polițişti, care-i cerceta, în dreptul ferestrei, cămaşa, întoarse încet capul şi zîmbi. Gol, cu mucul de țigară între degete, Ştefan i se păru mai ridicol aşa cum încercase să se ridice, indignat de pe scaun.

- Noi n-o să vă scoatem dinții, spuse el placid.

„Am întîlnit un om interesant! spusese Biriş în acea noapte. Unul, Mihai Duma." În dimineața următoare, la Legație, se hotărîse deodată să-i telegrafieze. Îşi dădea seama că e imprudent, dar simțea că nu se va linişti decît după ce va primi răspunsul lui Biriş. „Rog comunică telegrafic amănunte precise despre Mihai Duma. Stop. Interesat cel mai mare grad acest om. Stop. Amiciție Ştefan." Începuse să cifreze telegrama în cifrul Ministerului Economiei, dar îşi amintise deodată că cifrul e perimat de cîteva luni. Ar fi trebuit să-l roage pe Fotescu, sau pe consilierul de Legație. Şovăise multă vreme, apoi coborî chiar el şi duse telegrama la poştă. A treia zi primise răspunsul: „Omul lipsit de interes. Stop. Încetat de mult orice legătură cu el. Stop. Fericit totuşi de semnul de viață pe care mi l-ai dat. Stop. Amiciție Petre".

Un polițist îi întinsese cămaşa. O luă, fără să mulțumească, şi şi-o trase repede peste cap. Îi era mai puțin frig şi se simțea mai puțin ruşinat, dar continua să se simtă ridicol. În seara aceea fusese invitat la masă de însărcinatul cu afaceri, care-şi închiriase mai de mult o vilă în apropiere de Oxford. L-a luat cu el cu maşina. Curînd după ce trecură de Uxbridge începuse să se lase ceața şi maşina îşi încetini viteza. Ştefan aduse vorba de Rubensul

lui Antim, dispărut în gara Paddington după ce fusese salvat prin atîtea peripeții.

,,Acum aflu pentru întîia oară de asta. De ce nu m-ai informat la timp? S-ar putea ca lucrurile să fie mai complicate decît ne-am închipuit noi... Va trebui să informăm poliția," adăugă absent, încercînd să găsească un loc unde să gareze maşina. ,,Să înceapă cercetările..."

Şoseaua fusese cu totul năpădită de ceață. O ceață albă, groasă, înecăcioasă. Ştefan începu s-o simtă apăsîndu-l pe piept, ca o piatră grea. „E prima ceață pe care o întîlneşte în Anglia", ar fi vrut să spună.

,,Deşi, cu tot ce se întîmplă în lume, şi mai ales aici," continuase însărcinatul cu afaceri, ,,povestea asta are să pară ridicolă... În orice caz, trebuie să facem cercetări..."

Peste trei zile, un inspector venise să-l vadă în Belgrave Square. Îl rugă să povestească tot ce ştia despre Vădastra şi Antim. Omul îl asculta fără interes, aproape indiferent. Părea obosit; îşi trecea din cînd în cînd palma stîngă peste ochi, cu un gest scurt, automat. Reveni peste o săptămînă, de astă dată mai afabil, mai atent, privindu-l neîncetat. Îi ceru o listă a tuturor persoanelor pe care le văzuse în ziua morții lui Antim şi, măcar aproximativ, durata întrevederilor. ,,Nu cumva mă bănuiți pe mine?" îl întrebase Ştefan. Inspectorul îl privise cu un zîmbet ofuscat şi politicos. Urmase apoi, în preajma Crăciunului, discuția cu ministrul...

- Puteți să vă îmbrăcați, spuse funcționarul de la birou după ce schimbase cu ceilalți doi o privire fără expresie.

Ştefan începu să se îmbrace tăcut. Peste cîteva clipe, intră ofițerul.

- Revizia bagajelor va mai dura puțin, spuse aşezîndu-se la birou. Ştefan nu-i răspunse. Se mulțumi să privească pe fereastră. Cei doi părăsiră tăcuți camera.

- O să ajungeți la Lisabona cu cel puțin un ceas întîrziere, vorbi ofițerul. Şi asta, din cauza dumitale...

Zîmbi, stingîndu-şi plictisit țigara. Apoi deschise

jurnalul şi începu să citească.

Îşi amintea foarte limpede ziua aceea de 22 decembrie. Lîngă Holton Hills erau arbori mari, cumințI, bătrîni. Îi regăsise despuiați de frunze, dar senini. *Aşteapă!* înțelese-se Ştefan - şi o nenumită bucurie îl invada deodată. Ei ştiu bine că totul va reîncepe, de la început, la primăvară; că nimic, în jurul lor, nu e definitiv. Ce se întîmplă s-a mai întîmplat şi se va mai întîmpla. Moartea frunzelor nu înseamnă şi moartea lor, căci iarna le e prielnică şi dulce, ca un somn, ca o lungă odihnă. Aşa cum stau, despuiați şi aspri, arătîndu-ne numai scoarța dură, întunecată, parcă ar încerca să ne păcălească, lăsîndu-ne să credem că s-au întors şi ei la mineral, că au reintegrat condiția mineralogică a existenței. Dar regresiu-nea aceasta în materia moartă e numai aparentă, e doar o *imitație a morții,* ca să se poată odihni mai bine. E doar un gest simiesc pe care-l încearcă viața; sau, poate, o camuflare în mineral, ca să fie lăsată în pace, să se poată reface pe dinlăuntru...

După vreo zece minute, un soldat aduse înapoi coşul în care se aflau hîrtiile, batista, cheile şi portmoneul lui Ştefan.

- Ştiți că n-o să puteți lua curierul diplomatic, spuse ofițerul fără să-şi ochii din jurnal. Nu vă recunoaştem calitatea de curier.

Ştefan rămase cîteva clipe nehotărît. Apoi se ridică brusc în picioare.

- Să-mi permiteți, atunci, să vorbesc la telefon cu Ambasada.

- Linia e întreruptă. În acest moment la Londra e alarmă aeriană... Şi nici n-o să fie timp. Într-un sfert de ceas, plecați.

- Şi dacă refuz să plec?

Ofițerul ridică din umeri. Se ghicea totuşi că e încurcat.

- În acest caz, va trebui să despăgubiți Compania Aeriană pentru cele două ceasuri de întîrziere din cauza

dumneavoastră. Adică, o mie de lire, adăugă.

„Poate cred că am ascuns acolo tabloul... Sau secrete militare." Ştefan ştia ce conține curierul: scrisori către familiile din țară, rapoarte consulare întîrziate, cîteva acte justificative de cheltuieli. Le verificase chiar el împreună cu însărcinatul cu afaceri. ,,Pentru că suntem singuri," îi spusese atunci ministrul, la 22 decembrie, ,,am să te întreg ceva: ce legături ai dumneata cu un oarecare domn Mihai Duma?" Ştefan îl privise tulburîndu-se deodată. ,,Nici una," spusese. ,,Nu-l cunosc. Îl cunoştea un prieten de-al meu şi într-o bună zi..." Se întrerupsese, încurcat. Îi era ruşine să mărturisească, fără ocol, că într-o bună zi telegrafiase ca să pună capăt unei obsesii. ,,Mie îmi poți spune adevărul," îl încurajase ministrul. ,,Tot ce-ai să-mi spui, rămîne între noi..." ,,Nenorocirea este că n-am aproape nimic de spus," exclamase atunci, aproape cu deznădejde. ,,În fond, e o copilărie..." Şi i-o povestise, plimbîndu-se amîndoi sub arborii din Holton Hills, silindu-se să nu-i ascundă nimic. ,,Dacă nu te-aş cunoaşte, mi-ar fi greu să te cred," spusese ministrul. ,,Şi, fără îndoială, nu te va crede nimeni... Obsesia dumitale o înțeleg foarte bine. Ce nu înțeleg, este imprudența dumitale de a telegrafia în clar... Parcă ai fi uitat că Anglia se află în război şi fiecare dintre noi putem fi bănuiți de spionaj. Simpla mențiune a unui nume era suspectă. Dar cînd era vorba de Mihai Duma..." ,,În fond, ce era atît de grav în numele ăsta?" întrebase, interesat deodată. Ministrul şovăise o clipă, apoi îi luase brațul. ,,Se întîmplă ca acest om să fie foarte suspect," spuse. ,,E în Serviciul Secret şi lucrează pentru nemți..." Ştefan se oprise, înmărmurit. ,,Dar de unde să bănuiesc eu una ca asta!" exclamase aproape cu naivitate. ,,Auzisem numele lui de la cel mai bun prieten al meu, care e profesor de filosofie şi nu face politică..." ,,Am să încerc să repar lucrurile," adăugase ministrul. ,,Dar are să fie greu... Deocamdată eşti foarte prost văzut la Foreign Office. Să nu spui nimic

la Legație, dar guvernul englez vrea să ceară rechemarea dumitale...” Ştefan se îmbujora. ,,Atunci mai bine mi-o cer eu. Am rămas aici din spirit de colegialitate şi pentru că nu voiam să mi se spună că mi-a fost frică de asediul insulei. Mai bine mă întorc în țară, de bunăvoie, aşa cum doream de mult s-o fac. Mîine îmi cer telegrafic rechemarea...” ,,Şi asta ar părea suspect,” spusese ministrul. ,,Mai aşteaptă cîteva zile, o săptămînă chiar. Vom vedea mai tîrziu ce e de făcut...”

- Cred că e timpul, spuse ofițerul ridicîndu-se de la birou şi privindu-şi ceasul. Bagajele dumneavoastră sunt, probabil, la avion... Vă dăm o atestație că servieta sigilată va fi predată Legației României la Londra...

„Evident, o vor deschide şi o vor controla, hîrtie cu hîrtie." îşi aminti de scrisorile şi chitanțele justificative dinlăuntru şi zîmbi ridicînd din umeri.

- Ce mai spun ziarele de România? întrebă el calm.

- Rebeliunea se întinde în toată țara. Sunt lupte de stradă, la Bucureşti, între armată şi Gărzile de Fier.

Îl conduse pînă la avion. Era un imens avion olandez, care făcea, pînă la invazia Olandei, cursa Amsterdam-Batavia. Un pilot îl văzu venind, şi se urcă voios în avion.

- Drum bun! îi spuse ofițerul întinzîndu-i mîna.

Ştefan se revăzu în acea clipă gol, zgribulit, aşteptînd pe scaun să i se înapoieze cămaşa - şi, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, fără să se mai întoarcă, se urcă.

Avionul era aproape gol. Cei cîțiva pasageri îl priviră enervați. Numai unul dintre piloți, trecînd pe lîngă el, îi puse mîna pe umeri. Ferestrele erau astupate cu plăci de carton. Simți avionul ridicîndu-se şi luînd înălțime, dar pentru că nu putea vedea nimic încercă un sentiment tulbure, de neîncredere. După vreo jumătate de ceas, auzi motoarele micşorîndu-şi zgomotul, zvîcnind tot mai rar, apoi simți că avionul atinge pămîntul. Pilotul care-l bătuse pe umăr ieşi din cabină.

- Încărcăm benzină, spuse trecînd pe lîngă el.

Privi pe rînd pasagerii. O femeie croşeta; cealaltă, mai tînără, citea o revistă ilustrată. Domnul din faţa lui, un egiptean, moţăia. Mai erau doi bărbaţi, în fund, care vorbeau încet între ei. Aprinse o ţigară. Nu avea nimic de citit. Cărţile şi revistele pe care şi le luase de la Londra fuseseră confiscate. I se oprise pînă şi ziarul cumpărat în holul hotelului, la plecare. Închise ochii. Nu avea nimic de făcut: nici un refugiu. „Rebeliunea se întinde în toată ţara. Lupte între armată şi Gărzile de Fier."

În acea seară de 22 ianuarie Mişu Weismann sună prelung la uşa Cătălinei. Nu răspundea nimeni. Se rezemă de perete, îşi aprinse o ţigară şi se hotărî să aştepte. Mîna îi tremură ridicînd chibritul. Era palid, cu ochii roşii şi obrazul părea murdar. Îşi trecu palma peste faţă, apoi scoase batista şi îşi şterse fruntea, bărbia, obrajii. Cu totul gerul de afară, transpirase. Îşi descheie paltonul şi îşi scoase fularul din jurul gîtului. Se simţea foarte obosit. După ce şovăi cîteva clipe, se aşeză pe ultima treaptă, în faţa uşii Cătălinei. Cînd auzea urcînd liftul, cu un mare efort se ridica în picioare.

Era gata să moţăie cînd i se păru că aude împuşcături. Sări lipindu-se de perete. Cu urechea la pîndă, desluşi în depărtare chiote, urale, un zvon sugrumat de cîntec, şi apoi împuşcăturile se auziră din nou. Weismann se apropie de uşa Cătălinei, cu mîna pregătită să sune. Îşi ridicase gulerul de la palton. Cînd simţi că liftul trece pe lîngă el, apăsă butonul, silindu-se să facă gestul acesta cu cît mai multă naturaleţe. După o clipă, răsuflă istovit şi se rezemă iar de perete, ascultînd. Nu se mai auzeau împuşcături. Doar un vuiet înăbuşit, de multe glasuri ridicîndu-se deodată, departe, în ger, strigînd parcă aceleaşi cuvinte, aclamînd, huiduind. Îşi aprinse nervos o altă ţigară şi făcu cîţiva paşi prin faţa uşii. Privi încă o dată la ceas; era nouă şi cinci. Dacă s-a dus cumva la teatru? îi fulgeră întrebarea prin gînd. Închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să

alunge o imagine care-l teroriza.

Cîteva minute în urmă sosi Cătălina cu Biriş. Weismann o cuprinse în braţe.

- Pe dumneata te căutam! îi spuse Cătălina emoţionată. Te caut de azi dimineaţă! Dacă ai ştii prin ce-am trecut!...

- Să intrăm! Să intrăm! le spuse Weismann în şoaptă. Abia la lumina puternică din cameră îl văzură în ce hal era.

- N-am dormit toată noaptea, spuse scoţîndu-şi paltonul. Noroc c-am prins de veste, căci altminteri nu mă mai vedeaţi!... Au devastat toate prăvăliile din cartier...

- Dar unde ai fost? îl întrebă Cătălina. Cînd am aflat azi-dimineaţă ce se întîmplă, am alergat într-un suflet la dumneata...

- O să aflaţi mai tîrziu unde am fost, spuse Weismann şi zîmbi pentru întîia oră. Tot ce vă pot spune e că n-am dormit. Şi aproape că n-am mîncat.

- Să-ţi fac un ceai, spuse Cătălina trecînd în odaia de alături. Weismann se întinse istovit pe canapea.

- O văzurăm şi p-asta, coane Petrică! se adresă el lui Biriş. Oameni omorîţi pe străzi. Ovreii fugăriţi ca fiarele sălbatice, înjunghiaţi şi îmbucătăţiţi ca la abator!... O văzurăm şi p-asta! repetă el abătut.

Biriş se apropie de canapea şi-i puse mîna pe umăr.

- Bine c-a dat Dumnezeu şi ai scăpat! spuse. Greul a trecut. Acum e începutul sfîrşitului. Generalul Antonescu e stăpîn pe situaţie: armata e de partea lui şi armata trage în legionari. Azi, mîine, rebeliunea e lichidată...

- Crezi? făcu Weismann. Dar nemţii? Ce-or să zică nemţii?... Biriş zîmbi şi-şi lăsă din nou mîna pe umerii lui.

- Nemţii îl susţin pe Antonescu! Ei i-au dat mînă liberă să lichideze pe legionari. Crezi că Hitler e un sentimental, să încurajeze o mişcare fascistă atunci cînd, din felurite motive, această mişcare îi încurcă socotelile? Pe Führer îl interesează un singur lucru: să fie linişte în ţară, ca să-şi poată el aduna grînele şi transporta petrolul. Căci fără

petrol n-ar putea continua războiul nici măcar şase luni de zile...

- Să te audă Dumnezeu! spuse Mişu. Dar ce-am văzut, n-am să mai uit!... Îşi aprinse o ţigară şi se întinse mai bine pe canapea. Biriş se aşează lîngă el, gînditor. Cătălina se întoarse cu ceainicul şi tava cu ceşti.

- Ce-ai amuţit aşa, amîndoi? întrebă ea.

- Conu' Mişu e obosit, spuse Biriş. Apoi, după o clipă, întrebă.

- Unde îl ascundem? Crezi că poate rămîne aici, la tine?

- Evident, spuse Cătălina, apropiindu-se de divan cu tava. Unde vrei, în altă parte?

- Îţi mulţumesc, duduie Cătălina, spuse Mişu Weismann. Dar să nu crezi că aici, la mata, sunt în siguranţă. În blocul ăsta mai locuiesc o sumă de ovrei. Dacă la noapte răbufneşte din nou rebeliunea, au să fie atacate cartierele bogate. Cînd am venit, deja începuseră să se adune la capătul străzii, în grădină. Şi am auzit tot timpul împuşcături...

- Cartierul e bine păzit, spuse Biriş. Am întîlnit cordoane de jandarmi pe toate străzile. Au scos şi tancurile. Nu-ţi fie teamă, aici nu se întîmplă nimic. Ti-am spus că toate sediile legionare sunt ocupate de armată sau asediate... Încă o zi, două, şi totul reintră în ordine.

- Ce ştii dumneata? făcu Mişu. În timp ce armata se luptă cu legionarii, se ridică mahalalele şi încep să devasteze. Am văzut cîteva grupuri cînd coboram din maşină. Erau haimanale şi pungaşi de rînd. Profită de rebeliune ca să prade şi să omoare. Îţi spun eu, că i-am văzut!... Aici, în cartierul ăsta, nu-i sigur. Mai bine mergem la Dan...

Biriş înălţă privirile spre Cătălina, care ascultase cu ochii plecaţi. Tăceau amîndoi. Deodată se auziră salve de puşcă. Mişu se ridică brusc de pe divan.

- I-auziţi! le spuse.

Împuşcăturile continuară, răzleţe. Apoi, după o lungă

tăcere, un răpăit de mitralieră.

- Mă duc să văd ce se întîmplă, spuse Biriş îmbrăcîndu-şi paltonul.

- Petre, eşti nebun! făcu Cătălina.

- N-aveți nici o grijă. Am impresia că se trage în aer... Şi ieşi repede înainte ca să-l poată opri Cătălina.

Rămaşi singuri, Weismann o privi cu mirare.

- Mi se pare mie sau vrei să te desparți de Dan?

Cătălina nu-i răspunse, continuînd să-i pregătească sandviciurile cu şuncă.

- Rău faci, continuă el. Dan e un om extraordinar.

- Tocmai dumneata spui asta, coane Mişu, vorbi Cătălina zîmbind. După tot ce-a făcut?... Mi-aş fi închipuit că dumneata ai fi avut dreptul să fii cel mai supărat...

- Dar ce-a făcut? o întrerupse Mişu. A îmbrăcat cămaşa verde. Ei şi, parcă numai el a îmbrăcat-o? Dar eu ştiu ce crede el despre legionari. Mi-a spus-o de atîtea ori. A pus cămaşa verde ca să i se dea direcția teatrului. Foarte bine că i-au dat-o lui. Cel puțin el e om priceput. Ai văzut ce planuri îndrăznețe are...

Cătălina se apropie de el şi-l mîngîie pe obraz.

- Dumneata eşti un om extraordinar, coane Mişu, spuse. Nici după tot ce ți s-a întîmplat nu vrei să te schimbi!...

Weismann se îmbujora.

- Ce-are a face una cu alta? spuse. Îl cunosc pe Dan de zece ani. Mi-a spus că nu e legionar şi-l cred... Dar nu despre asta vorbeam, adăugă repede. Ce s-a întîmplat între voi? Cît am fost eu plecat, s-a întîmplat ceva, căci nu prea vă mai văd împreună...

- Nu s-a întîmplat nimic, coane Mişu, vorbi Cătălina cu o tristă indiferență. Dumneata ştii că eu nu mă despărțeam de Dan pentru că mi se părea că n-ar putea trăi fără mine. În fond, asta e cam tot ce-ți rămîne dintr-o dragoste, după cîțiva ani: teama că, dacă te desparți, celălalt va suferi mai mult decît tine... Dar am observat că de cînd a

intrat la direcția teatrului, poate trăi şi fără mine. Acum, îşi poate împlini visul lui: să monteze şi să joace pe Shakespeare aşa cum crede că trebuie jucat...

Se auziră din nou împuşcături, urmate de urale, țipete, huiduituri. Cătălina se apropie repede de fereastră, o deschise şi se plecă o clipă să privească.

- Nu e pe strada noastră, spuse. Trebuie să fie tot la Grădină... Dar ce-o fi făcînd Petre de nu se mai întoarce...

Mişu sfîrşi de mîncat ultimul sandvici şi-şi aprinse încă o țigară. Cătălina închise fereastra şi se aşează, abătută, pe divan, lîngă el.

- Totuşi, după cîte am înțeles, nu v-ați despărțit.

- Încă nu, dar aproape, spuse Cătălina cu un surîs obosit. Confiscat cum e, de cîteva luni, de teatrul lui, nici nu va observa că nu mai sunt lîngă el... Şi fiecare dintre noi îşi va face viața cum îl va îndemna inima...

Biriş se întoarse o jumătate de oră mai tîrziu.

- Nu prea înțeleg ce se întîmplă, spuse el plictisit scoțîndu-şi paltonul. Postul de radio este încă în mîna legionarilor. Anunță fel de fel de năzbîtii, în spatele Grădinii au fost o seamă de incidente şi s-a tras, de ambele părți, dar nimeni nu ştie să-ți spună exact ce s-a întîmplat şi cine a început. Am aflat, doar, că s-a tras de prin case, de-a dreptul în mulțime. Dacă e adevărat, asta

Înseamnă că există o sumă de agenți provocatori, şi atunci lucrurile se complică...

- Nu-ți spuneam eu? făcu Mişu ridicîndu-se şi începînd să se plimbe prin odaie cu paşi repezi, nervos. În noaptea asta au să se reverse mahalalele spre centru, şi atunci să vezi rebeliune!

Se opri în mijlocul odăii şi îi privi pe amîndoi, silindu-se să zîmbească.

- Ce-ar fi să dormim noaptea asta cu toții, la Dan?...

- Dacă ne hotărîm, făcu deodată Biriş, eu plec să caut maşină. Nu cred că putem găsi uşor un taxi. Dar am să telefonez cuiva, să vină să ne ia cu maşina... Aştept să vă

hotărîți, adăugă el privind către Cătălina.

- Bine, spuse ea încet. Mergem.

Au ajuns la Bibicescu puțin înainte de miezul nopții, căci Biriş găsise maşina abia după vreun ceas. Întîlniră de mai multe ori cordoane de soldați care făceau controlul hîrtiilor şi căutau arme. La un colț de stradă, o rafală de gloanțe şuieră pe deasupra maşinii. Cătălina izbucni într-un rîs scurt, nervos. Biriş tăcea, cu fularul înfăşurat pînă sus deasupra bărbiei. La răstimpuri, tremura, ca zgîlțîit de friguri. Îl găsiră pe Bibicescu acasă, cu paltonul pe el. Era frig; focul se stinsese în sobă, dar îi era lene să mai coboare în pivniță după lemne. Părea plictisit.

- Am trimis pe cineva după dumneata, coane Mişu, să te caute! spuse. Dar dispăruseşi de acasă. Am tras o spaimă...

Weismann se îmbujora, fericit.

- Ştiam eu că o să vă zbateți pentru mine, spuse. Dar prin cîte am trecut!... Începu să povestească întrerupîndu-se ca să pună întrebări, fumînd, tuşind, ştergîndu-şi mereu obrazul cu batista. N-au înțeles mare lucru, pentru că Mişu nu cita nume, nu preciza nimic, vorbind de „o persoană care mi-e îndatorată", de o „casă foarte luxoasă, unde mi s-a oferit un apartament", de „omul cu care trebuia să fac afacerea de care v-am vorbit". După zece minute şi văzînd că celorlalți le e frig, Bibicescu îşi căută lanterna electrică şi coborî în pivniță după lemne. Cătălina îl ajută să facă focul. Cu paltonul pe el Biriş îi privea, fumînd abătut. Mişu se aşezase pe o canapea, gata să adoarmă.

- Crezi că trebuie să-l îmbrăcăm în cămaşă verde, sau e sigur şi aşa, pentru că e în casa ta? întrebă zîmbind Cătălina.

Bibicescu o privi încruntat, ca şi cînd n-ar fi înțeles. Apoi ridică din umeri şi continuă să sufle în sobă.

- Ce-ați mai făcut? întrebă el tîrziu, adresîndu-se la amîndoi. Nu v-am mai văzut pe la teatru...

Cătălina privi spre Mişu şi-i făcu semn.

- Unde îl culci?

- În odaia de alături, răspunse Bibicescu.

- Mă duc să văd dacă mai arde focul, spuse Cătălina. Weismann se frecă la ochi, căscă, apoi îşi aprinse o nouă țigară.

- Pe aici a fost ceva? întrebă.

- Nu. E un cartier liniştit, spuse Bibicescu.

- Mi-a plăcut formula, începu deodată Biriş bine dispus. Tu crezi că celelalte cartiere, cartierul lui Mişu, de pildă, sunt de felul lor neliniştite?... Am impresia că nici nu ştii ce se întîmplă de două zile. Să-ți spun eu: e un fel de revoluție, nu aceea pe care o aşteaptă şi-o vesteşte Bursuc, ci o rebeliune. Legionarii s-au răsculat împotriva generalului Antonescu, cu care guvernau împreună țara de aproape cinci luni şi vor să-l răstoarne. Armata e de partea generalului Antonescu, şi de două zile armata trage în legionari. Iar legionarii trag în cine se nimereşte: în Mişu, în mine, poate chiar în tine...

- Credeam că e ceva mai grav, spuse Bibicescu încercînd să zîmbească. Biriş tăcu. Cătălina încarcă un braț de lemne şi trecu în odaia vecină.

Bibicescu se duse după ea.

- De ce-l necăjeşti? şopti Mişu apropiindu-se de Biriş. Nu-l vezi că e nervos? Cred că a primit vreo veste proastă...

- Să-ți spun eu vestea pe care a primit-o, vorbi liniştit Biriş. L-au dat afară de la teatru. Îl numiseră legionarii, şi acum toate numirile făcute de legionari vor fi revizuite. Unul ca el era menit să zboare cel dintîi...

- De unde ştii ?

- N-ai decît să te uiți la el. Mai arată a director de teatru? Adu-ți aminte cum era acum două, trei săptămîni...

În acea clipă Bibicescu se întoarse, îşi scoase paltonul şi căută ceva într-un dulap.

- Dacă ți-e somn, te poți duce la culcare, coane Mişu, spuse apropiindu-se cu o sticlă de coniac şi cîteva pahare. Dar bea întîi un coniac să te încălzeşti. E cam frig dincolo...

Weismann dădu peste cap paharul, se scutură şi începu să-şi frece mîinile.

- Şi cum, frate, nu ştii nimic ce se întîmplă? întrebă el. N-ai vreun vecin să te informeze? S-o fi terminat, nu s-o fi terminat?...

- Ce să se termine?! întrebă mirat Bibicescu.

- Rebeliunea.

- Fii serios, coane Mişu, zîmbi Bibicescu. N-a fost şi nici nu va fi nici o rebeliune. O rebeliune e o acțiune organizată şi unitar condusă. Unde ai văzut dumneata organizație şi conducere? O serie de incidente, provocate de o mînă de criminali şi demenți. Şi cîteva mii de derbedei, care au profitat de întuneric ca să devasteze şi să prădeze...

- Asta spuneam şi eu, începu timid Weismann. Biriş rîse din nou.

- Mai bine du-te şi te culcă, coane Mişu, îi spuse. Cazi de oboseală! Weismann le strînse cu emoție mîinile şi trecu în odaia de-alături. Biriş

Îşi sorbea încet coniacul. Bibicescu se rezemase de sobă.

- Şi altceva, ce mai zici? întrebă tîrziu Biriş.

- Sunt cam obosit. Am lucrat enorm în ultimele zile...

Cătălina intră şi ea, îşi turnă un pahar cu coniac şi se aşează pe scaun, alături de Biriş.

- Am pus la punct programul pentru toată stagiunea, continuă Bibicescu. Am înlocuit o seamă de platitudini pe care le moştenisem de la vechea direcție. Şi am izbutit, în sfîrşit, să-i conving să joace *Priveghiul. O* pun chiar eu în scenă şi tot eu am să joc rolul principal. De altfel, e singurul rol pe care am să-l joc în stagiunea asta.

Cătălina ridică fruntea, îşi dădu la o parte bucla care-i

căzuse deasupra ochiului şi-l privi nedumerită.

- ... A fost foarte greu, continuă Bibicescu, dar pînă la urmă am izbutit. Săptămîna viitoare încep repetiţiile.

- Dan, îl întrerupse Cătălina, cum poţi să faci o asemenea nelegiuire? Bibicescu ridică încruntat fruntea şi o privi.

- Ce vrei să spui? o întrebă plictisit.

- Ştii foarte bine ce vreau să spun. Şi cînd am discutat ultima oară, înainte de Crăciun, credeam că am rămas bine înţeleşi. În nici un caz nu poţi juca *Priveghiul.* Ar însemna să săvîrşeşti cu bună ştiinţă o fraudă.

- Dar de ce?

- Pentru că *Priveghiul* tău nu este opera lui Partenie. Nu ai dreptul să foloseşti schiţa unui autor şi să alcătuieşti o piesă pe care el n-a avut timp s-o termine şi pe care a conceput-o cu totul altfel decît ţi-o închipui tu...

Bibicescu ridică din umeri şi începu să se plimbe cu mîinile în buzunar.

- Susţii un lucru absurd. Nu e prima oară cînd un regizor pune în scenă un text incomplet.

- Dar nu e un text incomplet, îl întrerupse Cătălina. E numai o schiţă şi cîteva fragmente...

- S-au mai găsit şi alte texte. Primele două acte sunt aproape complete...

- Cum de n-a văzut nimeni acel faimos manuscris? întrebă zîmbind Cătălina. Cum de ţi-a căzut ţie în mînă tocmai textele care lipseau? Şi cum de se face că tocmai aceste două acte ţi s-au transmis bătute la maşină?...

- Am motivele mele să cred că sunt autentice.

- Cred şi eu. Dacă le-ai scris tu!...

Bibicescu se opri în mijlocul odăii şi o privi cu o neobişnuită asprime, aproape furios.

- Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap?

- Era foarte simplu, începu liniştită Cătălina. Tu nu aveai curajul să-ţi iei răspunderea piesei pe care ai scris-o folosindu-te de frînturile găsite printre hîrtiile lui Partenie.

Problema totuşi te pasiona; pentru că, aşa cum singur spuneai, subiectul şi problema *Priveghiului* i le sugeraseşi chiar tu, într-o convorbire pe care ai fi avut-o cu Partenie. Aşa că ai compus piesa după capul tău şi o joci sub semnătura unui mare autor. Dar piesa ta e proastă, şi ce faci tu e o fraudă şi o nelegiuire. Doar dacă nu e un act de supremă gelozie, menit să compromită un autor *post-mortem*... Tu întotdeauna ai fost puțin gelos pe Ciru Partenie. De ce nu vrei să recunoşti?...

- Vorbeşti prostii! spuse Bibicescu, reîncepînd să se plimbe.

- Dar, în fond, întrebă Biriş, ce te face pe tine să crezi că *Priveghiul* pe care vrea să-l joace Dan nu e autentic?

Cătălina şovăi o clipă, plecînd ochii în jos. Apoi se hotărî, brusc.

- Pentru că Ciru Partenie mi-a povestit piesa înainte de moarte. Şi nu seamănă deloc cu textul lui Dan...

Bibicescu se opri brusc în mijlocul odăii.

- N-am ştiut că erai atît de bună prietenă cu Ciru Partenie, spuse. Nu mi-ai vorbit niciodată de asta.

- La ce bun? făcu Cătălina, ridicînd din umeri.

Se apropie de birou şi-şi turnă încă un pahar cu coniac. Tăceau cu toții. Biriş îşi dădu paharul peste cap. Bibicescu umplu din nou soba cu lemne. Brusc, o rafală de mitralieră străpunse tăcerea. Se priviră toți, ca şi cînd s-ar fi trezit din somn, nedumeriți. Biriş se sculă şi, apropiindu-se repede de Bibicescu, îi prinse mîna şi i-o scutură puternic, de mai multe ori.

- Felicitările mele, Dane, îi spuse. Eşti un om mare. Eşti pur şi simplu extraordinar. Ai izbutit să ne faci să discutăm teatrul tău chiar într-o noapte ca asta. Ne-ai bătut pe toți!... O idee fixă triumfă întotdeauna. Foarte curînd, ai să triumfi şi tu!...

Rafalele de mitralieră se întețiră. Mişu întredeschise uşa. Era învelit în plapumă, cu picioarele goale.

- Ce se întîmplă? întrebă el somnoros. Mi s-a părut mie

sau am auzit ceva?

- Ți s-a părut, spuse Biriş bine dispus. Cartierul ăsta e linştit. E populat de oameni paşnici şi cu frica lui Dumnezeu...

Bibicescu tăcea posomorît, privind un colț din covor.

- Numai de n-ar face imbecilii ăştia vreo prostie! spuse el foarte încet. Atunci s-au dus dracului toate planurile...

Ioana reciti de mai multe ori telegrama, încercînd să-şi potolească bătăile inimii. Apoi strigă:

- Răzvan! Vine împăratul!...

Din odaia alăturată intră un băieţaş blond, cu o cutie mare de carton în mînă. Ioana îl prinse în braţe şi-l ridică foarte sus, pînă ce simți că picioarele îi ating umerii.

- Vine împăratul ! repeta ea întruna. E la Lisabona! A scăpat de război! E la Lisabona!

- Împăratul! rosti solemn, aproape emoționat, Răzvan. Vine împăratul! „De ce-l lăsați să vorbească aşa? o dojenea mereu doamna Bologa. Ce obicei e ăsta să spună: împăratul?!... De ce nu-i spune, ca toți copiii din lume, tată?" „Ştefan l-a învățat, se apără Ioana. Spune că e mai frumos aşa, şi că e bine să-l obişnuim de la început cu o pronunție complicată..."

- Acuma ai să vezi şi tu, îl amenință zîmbind Ioana. Acuma ai să vezi ce înseamnă să fie împăratul cu noi!... Ai să vezi!...

Îl lăsă repede din braţe şi, rîzînd mereu, începu să-şi şteargă lacrimile. Răzvan continua s-o privească emoționat, aproape cu spaimă.

- Vine împăratul! şoptea el. Ce-are să spună Irina? Ea nu l-a văzut. Ce-are să spună?...

- Împăratul nu e în război cu Irina, vorbi repede Ioana. Împăratul e în război cu Avioanele Negre. Irina e de partea noastră. Noi, şi cu Irina, şi cu Tata Moşu suntem de partea Avioanelor Albe...

- Împăratul e la război, şopti grav Răzvan.

- Acum nu mai e. Acum a scăpat de război. E la Lisabona. La Lisabona, unde sunt portocali. Şi zilele acestea soseşte. Soseşte cu Avioanele Albe...

„Trebuie s-o anunț pe Irina, îşi spuse. Dar în acea clipă îşi aminti de rebeliune, şi se întunecă. Dacă aş găsi o maşină, m-aş duce. Ea a venit, atunci..."

În acea după-amiază de 30 noiembrie încerca să prindă un post englezesc, cînd Maria intrase şi o anunță că a venit doamna Vădastra; „nepoata domnului profesor Antim", adăugase ea. Ioana tresărise; ştia că Antim, ca şi Vădastra, muriseră în bombardament; îi scrisese Ştefan, cu multe amănunte, prin curierul unei legații neutre. Ieşi repede s-o întîmpine. O lovi de la început tinerețea şi paloarea Irinei, accentuată şi mai mult de doliu. Părea o fată de liceu, rămasă orfană. Avea părul foarte bălai, prins în cozi în jurul capului, şi fruntea mare, blînd arcuită. În afară de o lumină care nu ştia de unde izvorăşte, figura i se păru ştearsă, lipsită de expresie. Doar cînd zîmbea, i se zăreau dinții foarte frumoşi şi o nelămurită dulceață îi transfigura pentru o clipă trăsăturile.

- Spune-mi Irina! îi şopti după ce Ioana o poftise să şadă.

Avea o voce neobişnuit de caldă. Ioana o găsise aşteptînd-o în mijlocul salonului, cuminte, cu mîinile la spate.

- Spune-mi Irina! O să fim prietene...

Se aşează în fotoliu, continuînd să zîmbească. Dar o privea cu atîta pătrundere, încît Ioana îşi plecă ochii, încurcată.

- Îmi pare rău de nenorocirea care s-a întîmplat, începu Ioana. Mi-a scris Ştefan cum s-a întîmplat...

Irina o opri, cu un zîmbet sfios, întristat.

- S-au prăpădit amîndoi neîmpărtăşiți şi nespovediți, ca păgînii, spuse foarte încet.

- În noaptea aceea, cînd m-au apucat durerile, parcă am văzut şi am înțeles ce era să se întîmple. Tot atunci,

parcă, mi s-a arătat duhul bietei doamne Zissu şi m-a liniştit. „Linişteşte-te, fetiță, parcă îmi spunea, că s-a îndurat Dumnezeu de tine, şi păcatul are să cadă departe de voi!..." Biata doamnă Zissu, Dumnezeu s-o odihnească!...

Îşi făcu pe îndelete o cruce mare şi cuviincioasă. Ioana o ascultase tulburată, îi era puțin frică şi nu ştia ce să spună; nu înțelesese nimic.

- Nu ştiam că a murit...

- A murit de mult. Nici nu bănuiam, atunci, că am să fiu într-o zi soția lui Spiridon...

Îşi ridică privirile şi zîmbi.

- Şi ce era cu dînsa? o întrebă Ioana.

- Nu ştiu. Spiridon nu mi-a vorbit decît o singură dată de ea. Dar am înțeles că i-a făcut cîndva Spiridon un bine, cînd femeia avea mare nevoie. Şi binele făcut la nevoie ți-l răsplăteşte înzecit Dumnezeu cînd nici cu gîndul nu gîndeşti...

Se ridică repede şi, apropiindu-se, puse mîna pe umărul Ioanei. Apoi, cu acelaşi zîmbet neînțeles, se aşează ea pe canapea.

- Să nu crezi că sunt nebună, spuse. Vorbesc şi eu cum mă taie capul... Îşi aşează amîndouă mîinile pe genunchi ca o şcolăriță.

- De cînd mă ştiu, voiam să mă călugăresc. Dar n-am fost vrednică. A trebuit să mă mărit. Ani şi ani, m-am tot împotrivit, dar pînă la urmă l-am întîlnit pe Spiridon şi am înțeles că pe el mi l-a ursit Dumnezeu. Avea mare nevoie de un suflet lîngă el. Era nefericit. L-am aşteptat zece ani. Şi de cum l-am văzut, am simțit că el era ursitul meu... Aş vrea să-ți văd băiatul, adăugă ridicîndu-se. Nu mai pot rămîne mult. Trebuie să mă întorc să-mi alăptez copilul.

Ioana voi să sune.

- Nu, o opri Irina punîndu-i mîna pe braț. Vreau să văd camera unde doarme el, unde are să doarmă la noapte.

O conduse în dormitor.

- Doarme aici, cu mine, spuse arătîndu-i patul.

Irina intră cu paşi uşori şi cercetă cu de-amănuntul odaia. La capătul patului Ioanei era o etajeră cu cărți şi cîteva fotografii ale lui Ştefan. Le privi zîmbind, nehotărîtă.

- E împăratul, şopti Ioana. El e, Ştefan...

Irina dădu din cap şi se îndreptă către patul lui Răzvan. Deasupra era atîrnată o icoană.

- Ascultă-mă, spuse ea deodată roşindu-se. Te-aş ruga un lucru, dar te-aş ruga să-l faci, orice ai crede despre mine. În noaptea asta, scoate icoana şi aşaz-o pe masă. Sau, dacă vrei, trage puțin patul în mijlocul odăii. Apropie-l de patul dumitale...

Ioana o privea nedumerită.

- Ascultă-mă, reîncepu Irina cu un glas tot mai rugător. Fă aşa cum îți spun eu...

- Dar de ce?

Irina şovăi încurcată.

- Nici eu nu ştiu prea bine de ce, spuse în cele din urmă. Dar am visat azi-noapte un vis rău... Doamne fereşte!

Privi încă o dată întreaga odaie, înseninîndu-se.

- Acum trebuie să plec, spuse. Dar am să mai vin eu!...

În noaptea aceea a deşteptat-o un uruit care venea parcă din fundul pămîntului. Deschizînd ochii, i se păru că lunecă afară din pat şi țipă, apucîndu-se cu amîndouă mîinile de cearşafuri. „M-am speriat, îşi spuse. Am visat urît!..." în clipa următoare, patul întreg se clătină, geamurile începură să zăngăne şi sări înspăimîntată, căutîndu-şi prin întuneric papucii. De-abia cînd simți parchetul tremurînd sub picioare îşi dădu seama că e cutremur şi se repezi spre Răzvan, aproape fără să înțeleagă ce face. Îl smuci din pat şi-l strînse în brațe. Atunci, huruitul se înăspri, geamurile toate se înfiorară şi, din odaia de alături, auzi o seamă de zgomote surde, înecate, cîteva clipe în urmă, de o cădere masivă. „Biblioteca lui Ştefan", înțelese Ioana, şi-şi strînse mai tare

copilul în braţe, ca şi cum ar fi vrut să-i ascundă plînsul în propriul ei trup. Casa începu să se clatine din temelii. Ioana rămăsese lîngă uşă, silindu-se să-şi lipească picioarele de parchet. Tremura şi se sperie şi mai mult auzindu-şi dinţii clănţănind. Tîrziu, se trezi că se rugase întruna, fără să ştie cînd începuse Şi ce spusese. Crezu, atunci, că nu mai e nici o nădejde. Zărea, în semiîntunericul cu care se obişnuise, lampa din tavan clătinîndu-se şi aştepta, neputincioasă, să se prăvălească pe podea. Ar fi vrut să fugă, dacă ar mai fi fost timp. Dar simţea că nu mai e timp de nimic. În clipa următoare, casa trebuia să se năruiască. Ţipă fără să ştie, continuînd în acelaşi timp să se roage. Închisese ochii. Răzvan se zbătea în braţele ei. Ar fi vrut să-l mîngîie, dar nu mai ştia cum. Îl strîngea din ce în ce mai tare la piept. Apoi îşi strivi capul de trupul lui, şi aşteptă. Parcă timpul se oprise pe loc. Cutremurul dura, aşa, de la începutul lumii...

Abia tîrziu, cînd coborîse jos, în picioarele goale, şi proprietarul o sfătui să se urce la ea, nu cumva să răcească, îşi aminti de vizita Irinei şi de sfaturile pe care i le dăduse în acea după-amiază. Simţi o mare frică şi îşi făcu repede cruce. Reîntoarsă în odaie, încercă să adoarmă pe Răzvan, dar nu-şi mai putea stăpîni lacrimile şi izbucni în plîns, închinîndu-se mereu. Plîngea de o calmă fericire care parcă îi topise fiinţa întreagă.

Începuse chiar de a doua zi să caute adresa Irinei, dar nu izbutise s-o afle decît după o săptămînă. Se dusese s-o vadă într-o dimineaţă.

- Am venit să-ţi mulţumesc, îi spuse îmbrăţişînd-o. Irina se îmbujora. Ioana o prinse de mînă şi o trase spre ea.

- Parcă nu-mi vine să cred. Cum de-ai ştiut că are să fie cutremur?

- N-am ştiut. Visasem urît cu o noapte mai înainte...

- Dar cum ai ghicit că visul acela urît prevestea un cutremur, iar nu o altfel de nenorocire?

- M-or fi luminat Dumnezeu şi Maica Domnului, zîmbi Irina.

Ioana o privi intimidată. I se păru că ghiceşte în ochii ei oboseala plînsului; erau tulburi, înlăcrimaţi parcă, şi pleoapele erau uşor umflate.

- Să ţi-l arăt pe Gheorghiţă, spuse ea din nou. Să-l vezi ce voinic este...

- Mai stai, o rugă Ioana. Mai stai puţin lîngă mine... Mă simt mai liniştită lîngă dumneata... Probabil că eşti sfîntă, adăugă ea mai încet.

- Nu vorbi aşa, că e păcat! şopti speriată Irina. Nu vorbi aşa...

- Poate mai îmi spui ceva, se rugă Ioana. Îmi spui ceva de folos...

- Să-ţi vorbesc de împăratul? o întrebă deodată Irina luminîndu-se la faţă. Să n-ai nici o grijă dinspre partea lui, căci se întoarce... Împăratul se întoarce!...

De-atunci, venea adeseori s-o vadă.

- Să trăiască împăratul! spunea intrînd.

Apoi îşi rotea zîmbind privirile în jurul ei şi se aşeza pe canapea, aşteptîndu-l pe Răzvan.

- Ce veşti de la împăratul? îl întreba ea luîndu-l în braţe.

- Împăratul e în război! rostea, cu gravitate, Răzvan.

- Să-ţi spun eu cum e cu el, cu împăratul, începea Irina. Acolo, peste şapte mări şi şapte ţări, e ţara Avioanelor Albe. Împăratul stă într-o casă cu multe etaje deasupra, iar de la fereastra lui se vede un pom. Acum s-a ridicat de la masă şi s-a apropiat de fereastră. A dat perdeaua la o parte şi priveşte cerul. Cerul nu e albastru, ca pe la noi. Acolo, cerul e ca de plumb. Priveşte, şi se gîndeşte la tine. Îşi aminteşte de tine şi zîmbeşte... Acum, nu mai zîmbeşte. Acum e trist, se gîndeşte la măicuţa ta şi socoteşte în gînd... Adună, în gînd, zilele...

- E adevărat? întreba Ioana îmbujorîndu-se. Irina zîmbea ridicînd din umeri.

- Aşa e povestea cu Avioanele Albe...

Odată, intrînd, se opri tulburată în pragul uşii. Apoi se îndreptă repede spre Ioana şi o cuprinse de mijloc.

- De ce eşti aşa de tristă? Dă-mi şi mie să citesc. Dă-mi şi mie cartea aceea care te-a întristat atît. Vreau s-o citesc...

Ioana tresări şi o privi speriată, pălind.

- De unde ai ştiut? o întrebă.

- Dă-mi-o şi mie s-o citesc, stărui Irina.

Ioana se apropie de rafturi şi scoase *Plimbare în întuneric.*

- E ultima lui carte, spuse plecîndu-şi privirile. E foarte tristă. Parcă ar fi presimțit...

- L-ai iubit atît de mult? o întrebă deodată Irina.

- Da, spuse. Cred că l-am iubit foarte mult. Dacă n-ar fi apărut Ştefan în viața mea.

- Ți se pare, doar, că l-ai iubit, o întrerupse Irina. Tot pe el îl iubeai şi înainte, pe împăratul. El ți-a fost ursitul...

Parcă o mare liniște i se răspîndi atunci în toată ființa. Se apropie de Irina şi o cuprinse în brațe.

- E adevărat, şopti. E adevărat! Numai pe el îl iubeam... Irina reveni puține zile în urmă.

- Săracul de el, spuse, s-a prăpădit şi el fără lumînare, nespovedit şi neîmpărtăşit, ca un cîine omorît cu pietre, în mijlocul străzii... Te mai rogi pentru el! El, Partenie, te-a iubit foarte mult. Te rogi pentru el?...

Ioana rămase în fața ei, în picioare, neîndrăznind s-o privească.

- Eu nu ştiu, şopti ea, nu ştiu să mă rog. Învață-mă dumneata!... Învață-mă cum să mă rog! exclamă ridicîndu-şi brusc privirile, emoționată.

- Eu nu pot să te învăț, pentru că n-am dar. Nu ştiu decît *Tatăl Nostru.* Spune *Tatăl Nostru...*

Îşi dădea seama că visează, dar nu izbutea să se trezească. Avionul pornise din nou. Stewardul aşezase pe

genunchii fiecăruia o tavă pe care se aflau un sandvici, o portocală şi o ceaşcă cu ceai, apoi se întoarse şi ridică plăcile de carton de la ferestre. Cerul întreg îl întîmpină din toate părțile o dată. Sub el, printre nori, se zărea oceanul. Norii păreau fîşii de vată murdară, plutind leneşe Şi în neştire. Nu mai auzea zgomotul motoarelor; începea să audă în schimb melodii aproape uitate, nelămurite, care izvorau din cine ştie ce fragment de Timp, pe care nici nu-şi mai amintea că-l trăise vreodată. Şi apoi, pe nesimțite, melodiile acelea tulburi, nedecise, se transformară într-un cor foarte depărtat, dar din ce în ce mai ferm. Vocile se pierdeau uneori ca înecate de o năprasnică răsturnare de talazuri, apoi se înălțau din nou, victorioase, stăpînind toate vuietele unei mări nevăzute. Asculta furat, încercînd să-şi amintească. Din aşteptare, se întocmi încet, frîntură cu frîntură, pădurea de la Băneasa.

Tresări şi se trezi cu soarele în față. Cîteva clipe nu-şi dădu seama unde se află, apoi simți cum îl înăbuşă beatitudinea şi, sărind din pat, deschise larg ferestrele. Arborii Avenidei erau despuiați de frunze, dar cerul era limpede şi în văzduh răzbea miros de primăvară. Un tramvai electric lunecă metalic prin fața lui. Îl privi emoționat, parcă ar fi văzut deja tramvaiele din Bucureşti. Începu să se îmbrace repede. „Ştirile sunt confuze. Rebeliunea se întinde în toată țara."

Privise fiecare fereastră luminată prin fața căreia trecuse autocarul cu o greu stăpînită bucurie. De la aeroportul din Sintra pînă la Lisabona au făcut trei sferturi de ceas. Totul i se părea feeric: colinele împădurite, eucalipții şi stejarii-plută, luminile caselor de țară împrejmuite cu ziduri de piatră - dar mai ales ferestrele luminate.

Oboseala îi pierise îndată ce intrase pe Avenida cu becuri puternice. Mirosea a primăvară şi seara era atît de caldă, încît îşi scoase paltonul şi şi-l aşeză pe genunchi.

- Ți-am reținut cameră la hotel Tivoli, îi spusese

Filimon, întîmpinîndu-l la Legație. Îmi pare rău că nu putem rămîne împreună astă-seară. Sunt invitat. Într-o jumătate de ceas trebuie să fiu acasă, să mă schimb... Ştirile sunt confuze, adăugase el cu cîteva minute în urmă. Unele informații pretind că rebeliunea se întinde în toată țara; altele, că generalul Antonescu e stăpîn pe situație...

Ştefan coborî şi se îndreptă spre birou să-şi lase cheia. Apropiindu-se, îl auzi pe portar vorbind la telefon.

- Non, Madame, Mademoiselle Zisso n'est pas encore rentree... Non, Madame, elle n'est pas á Lisbonne...

Taxiul îl lăsă în fața Legației; era un apartament modest, aproape sărăcăcios, într-o clădire din Avenida Antonio Augusto Aguiar.

- Am anunțat azi-noapte Bucureştiul de sosirea dumitale, îi spuse Filimon. Am adăugat că ai fost percheziționat... Dar ce ai? îl întrebă el.

- Sunt încă năucit de zbor, zîmbi vinovat Ştefan. Ce se întîmplă în țară? întrebă el repede.

- Pare că rebeliunea a fost înăbuşită... Pare că...

După cîteva minute, Ştefan îşi dădu seama că Filimon se oprise din nou şi-l privea, nedumerit.

- À-propos, începu el pe un ton oarecare. Mai sunt români la hotelul meu? Auzii adineauri numele unei domnişoare Zissu...

- O domnişoară Zissu? se miră Filimon. Acum aud pentru prima dată de ea. N-a trecut pe la Legație.

Rebeliunea a fost înăbuşită în ziua următoare. Au început apoi represaliile; arestări masive de legionari, procese sumare în fața tribunalelor militare, razii şi percheziții. Cordoane de jandarmi barau străzile şi trecătorii, îndeosebi femeile erau căutate de arme. Cătălina fusese oprită pe bulevardul Domnița şi îndelung cercetată de un plutonier. Cînd înțelese că e vorba de altceva decît de o percheziție, îl lovi cu mîna peste braț.

- Eşti sub arest! îi spuse plutonierul.

Rînjind i se dezveliră dinţii de aur. Cătălina privi speriată în jurul ei, cerînd parcă ajutor. Cîţiva domni zîmbiră stînjeniţi, plecînd ochii.

- Dar n-am făcut nimic! strigă ea.

- Circulaţi, circulaţi! se auzi glasul unui comisar.

Cei percheziţionaţi plecau mai departe răsuflînd uşuraţi.

- N-am făcut nimic! repeta mereu Cătălina.

Un ofiţer trecu trotuarul spre ea şi se apropie de plutonier.

- Ce vină are doamna? întrebă.

Cătălinei i se părea că ghiceşte o mare blîndeţe în vocea lui. Îi zîmbi, puţin speriată. Ofiţerul îi întoarse zîmbetul.

- Ultragiu armatei, vorbi plutonierul. A dat în mine...

- Pentru că m-ai pipăit, ţipă Cătălina. Sub pretext că mă percheziţionai, îmi umblai pe sub fuste!...

Cîţiva trecători care-şi aşteptau rîndul la percheziţie, începură să rîdă. Ofiţerul se apropie de Cătălina şi se înclină, politicos.

- Îmi daţi voie să vă conduc? întrebă el. Sunt căpitanul Băleanu Aurelian. Cătălina îi luă repede braţul şi amîndoi se îndepărtară urmăriţi de privirile jandarmilor.

- Are protecţie! spuse cineva în urma lor. În dreptul statuii Rosetti, Cătălina se opri.

- Vă mulţumesc că m-aţi condus, spuse întinzînd mîna. Acum sunt în afară de orice pericol...

Căpitanul o privi lung. Abia acum observă Cătălina că are ochii foarte albaştri, bătînd în vioriu. Şi, aşa cum sta în faţa ei, înalt, cu umerii largi, cu figura senină, cu buzele cărnoase şi totuşi calme, i se păru foarte frumos, dar de o frumuseţe somnoroasă, depărtată.

- Poate voi avea plăcerea să vă mai reîntîlnesc, spuse Băleanu.

Acasă o aştepta Bibicescu. Se posomorî văzîndu-l tolănit pe divanul ei,fumînd.

- Venise femeia să facă odăile şi am profitat să intru şi eu. Cred că nu ai nimic contra...

Cătălina nu-i răspunse. Îşi scoase paltonul şi trecu în odaia de-alături. Cînd se întoarse, Bibicescu o prinse în braţe.

- Ce-i cu tine? o întrebă. Nu mă mai iubeşti?...

- Nu, răspunse zîmbind Cătălina, îndreptîndu-se spre divan, îşi sprijini capul sub palme, privind vag spre tavan.

- Nu te pot crede, şopti Bibicescu.

Şi tăcu aşteptînd să vadă ce spune Cătălina.

- Ştii că m-au dat afară de la direcţie, începu el tîrziu. Eterna poveste. Cînd sunt gata să fac şi eu ceva, intervine o catastrofă: cînd montează Mişu o afacere, izbucneşte un război european; cînd mi se dă direcţia avariază cutremurul sala teatrului sau se întîmplă o rebeliune...

Cătălina îl privea zîmbindu-i întristată. Bibicescu începu să se plimbe prin cameră.

- Şi asta tocmai acum, cînd sunt în plenitudinea forţelor mele izbucni el. Cînd am rezolvat toate problemele!

- Ce probleme ai rezolvat?

- Toate problemele! toate problemele privitoare la teatru, vreau să spun. Dacă ai şti ce clar văd acum lucrurile! Dacă ai şti cîte am în cap!... Am să mă apuc din nou de scris. Am o piesă extraordinară: *Time is money !* aşa îi spune. Cu un singur personaj principal: Timpul, şi poate cincizeci de personaje secundare, oamenii... Vrei să ţi-o povestesc?

Cătălina dădu absentă din cap. Bibicescu se apropie de divan şi începu să-i povestească piesa. În actul I, Timpul va fi un copil de 11-l2 ani; în actul al II-lea, va fi un bărbat de 35 de de ani... Cătălina îşi duse mîinile la frunte. Tristeţea parcă începea s-o doară de-a dreptul în carne. După cinci minute, nu se mai putu stăpîni.

- Dar e fals! strigă. E fals, e artificial, e pretenţios! Cum de nu vezi?... Şi toată povestea asta cu măştile e luată din O'Neill!...

- Nu l-am citit! spuse jignit Bibicescu. Ştii foarte bine că nu l-am citit!... Cătălina înălță din umeri şi-şi îndreptă din nou privirile spre tavan.

Bibicescu se apropie de ea. Se încruntă, şovăi, dar în cele din urmă se aşeză pe divan şi îi luă mîna.

- Tu crezi sincer că sunt un ratat? o întrebă el foarte încet. Că nu voi fi niciodată în stare să fac ceva?... În teatru, vreau să spun... Tu crezi cu adevărat asta?

Cătălina simți că o podidesc lacrimile şi-şi întoarse fața spre perete. Dar îi prinse mîna dreaptă şi i-o mîngîie lipind-o de sîn.

- ... Uneori mă întreb şi eu, mă îndoiesc şi eu de mine însumi. Dar cîm mă compar cu alții, îmi dau imediat seama de valoarea mea... Şi apoi, eşti tu eşti singura care mă înțelegi şi-mi dai curaj. Dacă n-ai fi fost tu, cu inteligența ta, cu puterea ta de divinație... În fond, dragostea ta a însemnat şi înseamnă încă enorm pentru mine...

- Nu vrei să bem un ceai? îl întrebă ea ridicîndu-se repede. Bibicescu o prinse în brațe şi o sărută în treacăt pe obraz.

- E o idee bună, spuse.

Cătălina trecu în odaia de alături. Bibicescu îşi aprinse o țigară şi începu să se plimbe preocupat. Cînd o văzu intrînd cu ceainicul, îi zîmbi.

- Poate că ai dreptate, vorbi el înseninat. Măştile complică prea mult punerea în scenă. Şi apoi, confrații ar fi în stare să pretindă că l-am plagiat pe O'Neill!...

Văzînd că nu-i răspunde, se opri brusc şi se apropie de ea.

- Ce ai? o întrebă.

- Nu am nimic, spuse Cătălina fără să ridice ochii.

El o privea cum aşază ceştile pe farfurioare, alături de linguriței vechi, fragile, de argint, cum taie, cu grijă concentrată, felioare foarte subțiri dintr-o lămîie.

- Şi totuşi, începu din nou scăzînd glasul, nu pot să cred! Nu pot să cred că nu mă mai iubeşti!...

Cătălina nu ridică privirile. O buclă îi căzuse pe tîmplă şi se legăna sfios în aer, parcă ar fi încercat să-i atingă brațul.

- Ne leagă atîtea lucruri, continuă el emoționat. Atîția ani... Şi să pierzi toate lucrurile acestea, deodată!...

Începu să plîngă fără să-şi dea seama.

- Să le pierzi pe toate, deodată, şi să nu-ți mai rămînă nimic!... Absolut nimic!...

Se opri sugrumat de emoție şi-şi scoase batista. Îşi şterse ochii, apoi rămase cu batista în mînă, dezorientat.

- Tu nu zici nimic? întrebă tîrziu cu o tulbure deznădejde în glas. Cătălina ridică privirile: îl întîlni acolo, foarte aproape de ea, şi oftă.

- Să bem întîi ceaiul, îi spuse zîmbind şi întinse mîna să-l mîngîie pe frunte.

O întrebau de-atunci mereu: ,,Cînd vine?" ,,Trebuie să sosească de la o zi la alta," răspundea Ioana. ,,Am primit şi aseară o telegramă. Mai are cîteva mici lucruri de pus la punct şi vine..."

După înăbuşirea rebeliunii, şi cînd controalele pe străzi începuseră să se rărească, Ioana se ducea în fiecare dimineață cu Răzvan la Cotroceni. Venea cu tramvaiul nr. 14 şi domnul Bologa o aştepta la stație. Zăpada era încă înaltă, dar în primele zile ale lui februarie gerul se înmuiase. Domnul Bologa o aştepta plimbîndu-se pe trotuar, lovindu-şi la răstimpuri palmele prin mănuşi.

,,Ce veşti?" o întreba el plecîndu-se ca să-l sărute Răzvan pe obraji. ,,Trebuie să vină," începea Ioana. ,,Azi, mîine, aştept telegrama. De trei zile n-am mai primit nimic." ,,Ar trebui să se grăbească," spunea domnul Bologa. ,,Că, uite, se împlinesc două săptămîni de cînd a ajuns la Lisabona..." ,,Am auzit că pe alocuri s-au întrerupt şi cursele de avion," spunea Ioana. ,,Să vină cu trenul!" exclama domnul Bologa. ,,E război!" spunea Răzvan. Împăratul e la război!..." ,,Ți-am spus că nu mai e

război," îl întrerupea Ioana. ,,Împăratul se întoarce acasă. Acum stă într-un palat, printre portocali, şi aşteaptă un Avion Alb ca să se întoarcă."

,,Ce-o fi, maică, cu el?" o întreba doamna Bologa coborînd glasul ca să n-o audă soţul din odaia alăturată. ,,Ce s-o fi întîmplat cu el?" ,,Nu s-a întîmplat nimic," zîmbea Ioana. ,,Am primit alaltăieri o lungă scrisoare. I s-au dat iarăşi nu ştiu ce fel de însărcinări. A fost şi în Spania cîteva zile... Eu sunt foarte liniştită," adăugă, silindu-se să-şi prelungească zîmbetul.

Acasă, însă, singură, se trezea adesea plîngînd de deznădejde. Scrisorile lui Ştefan erau detaşate, aproape reci; îi vorbea despre o seamă de lucruri tehnice, despre materialele care ar putea fi cumpărate din Portugalia şi îndeosebi de ceva de care Ioana nu auzise niciodată: de sizal. Îi spunea că România ar putea importa sizal şi wolfram şi alte materiale strategice. Sau îi vorbea despre împrejurimile Lisabonei şi despre stilul manuelin. Doar telegramele i se păreau mai calde; poate unde erau mai scurte şi-i spunea că o îmbrăţişează de „mii de ori".

,,Tu ştii ce e sizalul?" îl întrebase odată pe Răducu. ,,Nu," răspunsese el, ,,dar de ce mă întrebi?" ,,Din cauza lui întîrzie Ştefan," zîmbi Ioana. ,,Vrea să cumpere sizal pentru România. Sizal şi wolfram, adăugă. Dar nu ştiu ce sunt astea şi nu întîlnesc pe nimeni care să-mi explice."
,,Cum e el zăpăcit," începu Adela, s-o fi încurcat cu vreo portugheză. ,,Aşa-l ştiu de cînd era student. Îl lega la ochi orice prăpădită. Cu situaţia lui, ar fi putut flirta cu fete bine, de familie, dar pe el îl vedeai umblînd tot cu nişte apucate... O fi pus mîna vreo stricată pe el!..." ,,Nu cred!" spuse Ioana. ,,Eu îl cunosc mai bine," continuă Adela. ,,Are un talent să se-ncurce cu te miri cine..." ,,Răzvan," întoarse Ioana capul, ,,du-te şi te joacă în salon"! ,,Eu aştept pe împăratul!" şopti Răzvan supus. ,,Mi-a spus Irina că vine împăratul şi trebuie să-l aştept!..." ,,Tot nu l-aţi dezvăţat să-i spună împăratul?" se scandalizã Adela.

Într-o noapte, începu din nou să viscolească şi pînă dimineaţă străzile erau troienite. Ioana se trezi de mai multe ori; caloriferul se răcise de mult şi în odaie se făcuse frig. Ascultînd viforul, simţi cum începuse să i se facă frică şi şopti repede *Tatăl Nostru.* „Am visat urît", îşi repeta ca să se liniştească; dar nu izbutea să-şi aducă aminte ce visase. Îşi amintea doar că visase pe doctoriţă.

Cu o seară mai înainte doctoriţa trecuse s-o vadă. ,,Tot nu s-a întors, dragă?! exclamase ea. ,,Am rămas special pentru el. Dar nu mai pot rămîne mult. M-a rugat să stau iarna aceasta la ei. Cred că nu prea se înţelege bine cu Eleonora," adăugă confidenţial. ,,A simţit şi el că Eleonora trăieşte cu băiatul farmacistului. Eu i-am spus: Nu mă amestec în socotelile tale. Eşti tînără, tata e bătrîn şi bolnav; te înţeleg. Dar fă şi tu aşa ca să nu simtă. Nu mai are mult de trăit; nu-i amărî zilele...

„S-o fi prăpădit bătrînul!", îşi spuse Ioana, şi-şi făcu repede cîteva cruci. Poate de aceea am visat-o pe doctoriţă... Cînd, cu multe luni înainte, se aflase de hotărîrea Sofioarei de a se muta în vila bătrînului Viziru, de lîngă Ploieşti, Adela izbucnise în rîsul ei scurt, ascuţit, şi-i privise pe rînd, cu un uşor dispreţ în priviri: ,,V-a legat pe toţi la ochi! De unde a apucat-o aşa, deodată, dragostea pentru tata? Cît am rugat-o, atunci, să stea lîngă el şi să-l îngrijească, să nu pună mîna pe el Eleonora! Dar parcă a fost chip! Doctoriţa se plimba atunci între Reşiţa şi Bucureşti; ba că-l lasă, ba că nu-l lasă; pînă ce-a lăsat-o bărbat-su, fără s-o mai întrebe pe ea. Şi acum, a apucat-o deodată dragostea de tata şi se duce să stea cu el, în pustietatea aia de vilă. Cum a aflat că s-a încurcat Eleonora cu băiatul farmacistului, s-a dus şi ea acolo. Dar parcă noi n-am şti că domnul Bolintin e băiat chipeş şi c-a sucit minţile la toate fetele din mahala! Parcă n-am şti că se duce în fiecare seară la vilă, chipurile s-aducă medicamente, şi că rămîne acolo pînă seara tîrziu, de vorbă cu doctoriţa, iar Eleonora umblă din odaie în odaie ca o

nebună, trîntind uşile şi drăcuind, şi că tata nu se mai gîndeşte la nimeni!"

În dimineaţa aceea a rămas acasă, cu ochii pe fereastră, parcă tot aşteptînd să afle vestea. Dar bătrînului Viziru nu i se întîmplase nimic. Cîteva zile în urmă a primit o scrisoare de la Sofioara. Bătrînul era tot bolnav de gută, dar starea nu i se înrăise, cu tot gerul şi toată zăpada. Se speriase, doar, în timpul rebeliunii, căci auzise necontenit împuşcături în jurul vilei.

A doua zi s-a dus la Irina. Puţin timp după cutremur se mutase în casa lui Antim şi mama Irinei, Gherghina Ivaşcu. Ioana o întîlnise de cîteva ori. Era o femeie scundă, aproape grasă, cu părul oxigenat ca să nu se vadă că albise, şi exagerat fardată. La fiecare zîmbet i se zăreau cîţiva dinţi din aur. Era îmbrăcată în doliu.

- Vasăzică, mata eşti doamna Viziru, îi spuse cînd o întîlnise prima dată, măsurînd-o din cap pînă-n picioare. Mi-a vorbit Irina de dumneata şi de băieţaşul dumitale. Ne leagă de dumneata un trist eveniment, continuă căutîndu-şi batista ca să-şi şteargă lacrimile. Două triste evenimente, adăugă începînd să plîngă de-a binelea.

Irina nu era acasă, dar jupîneasa o pofti în salon, s-o aştepte. Cîteva clipe în urmă intră furtunos doamna Ivaşcu, cu un făcăleţ în mînă.

- Aici te-ai ascuns, javro? strigă ea din prag.

Dar dădu cu ochii de Ioana şi se opri, ducîndu-şi repede mîna stîngă la piept.

- Mă speriaseşi ! făcu ea. Credeam că erai la Irina. Căutam pisoiul. Iar a făcut pipi în sufragerie. De cînd l-am castrat, face mereu pipi, pe unde se nimereşte!...

Îşi roti ochii în odaie, apoi se apropie cu paşi moi de canapea şi-şi plecă spinarea. Ioanei i se făcu deodată frică.

- Nu cred că e aici, spuse ea încercînd să zîmbească. Nu cred că s-a ascuns aici...

Doamna Ivaşcu îngenunchease şi-şi repezi de mai multe ori făcăleţul, la întîmplare, sub canapea.

- Degeaba, că nu-mi scapă el, spuse ridicîndu-se cu un oftat. Cînd se întoarce domnul Viziru? întrebă aşezîndu-se.

- Zilele acestea trebuie să se întoarcă. Îl aştept de la o zi la alta. Au fost întrerupte cursele de avion...

Îşi aminti atunci, deodată, că aproape aceleaşi formule le repetase cu opt luni înainte, în iunie şi iulie 1940, cînd aştepta să plece la Londra. Îşi făcuse şi desfăcuse de nenumărate ori bagajele. „Plec zilele acestea, spunea. Trebuie să plec de la o zi la alta. Au fost întrerupte cursele de avion de la Cairo la Londra." Apoi, spunea: „Plec prin Lisabona. Aştept de la o zi la alta. Aştept să mi se găsească un loc în avionul de la Lisabona..." în cele din urmă, obosită, se mulţumea să răspundă: „S-au întrerupt cursele de avion..." îşi duse mîna la frunte. Se simţi deodată vlăguită de puteri, deznădăjduită.

- Îl aşteptăm toţi cu nerăbdare, continuă doamna Ivaşcu. O să aflăm de la el cum s-a întîmplat nenorocirea...

Rămase o clipă pe gînduri, învîrtind visătoare făcăleţul între degete. Atunci se deschise uşa şi intră un bătrîn cu părul cărunt, destul de rar deasupra frunţii, dar căzîndu-i aproape în plete spre ceafă. Era îmbrăcat curios: avea pantaloni reiaţi, un pulover galben-verzui, de culoarea lămîii crude, şi o tunică neagră, pe jumătate descheiată.

- Domnul Vasilescu, tatăl lui Spiridon, i-l prezentă doamna Ivaşcu. Dînsa e madam Viziru, ştii dumneata cine, adăugă.

Învăţătorul îşi încheie grăbit tunica, lăsînd să i se vadă numai gulerul puloverului, şi apropiindu-se de Ioana, se înclină politicos şi-i sărută mîna.

- Ştiu, cum să nu ştiu, spuse, aşezîndu-se pe un scaun în faţa canapelei. Dînsul a fost martorul tragediei noastre, adăugă cu un glas tremurat. Dînsul, domnul consilier Viziru, a împărtăşit eroismul scumpilor noştri decedaţi, căzuţi eroic în cel mai grandios bombardament al

secolului!...

Se opri şi oftă adînc. Apoi privi spre Ioana, aşteptînd parcă un cuvînt de consolare.

- Mi-a părut foarte rău, începu ea, plecîndu-şi încurcată privirile. Ce tragedie!

- Stimată doamnă, o întrerupse cu gravitate învățătorul, e mai mult decît o tragedie. Pentru noi, familia, a fost o catastrofă. Cuscrul meu, profesorul Iancu Antim, era o glorie a ştiinței româneşti...

- L-am cunoscut, spuse repede Ioana, ridicîndu-şi ochii, l-am cunoscut pe profesor încă de acum patru ani. Era un mare învățat.

- Era un al doilea Nicolae Iorga, stimată doamnă. De cînd am avut cinstea si fericirea să rămîn în această casă, un adevărat muzeu...

- Dînsul locuieşte aici, cu noi, vorbi doamna Ivaşcu. De la Crăciun locuieşte cu noi. Ne-am gîndit... Spune, spune dumneata, adăugă pripit. Iartă-mă că te-am întrerupt! Nu-i place să fie întrerupt, se întoarse spre Ioana zîmbind.

- Această casă e un adevărat muzeu, continuă învățătorul. Este, pot spune, un focar de cultură, un focar al țării întregi. Avem datoria, noi, urmaşii marelui profesor Iancu Antim, avem datoria, spun, să ducem mai departe acest focar, acest muzeu național. Este o sacră datorie pentru noi, familia...

Se opri, istovit, şi-şi scoase batista. Îşi şterse fruntea, apoi şi-o trecu peste buze.

- Şi dînsul este un om cult, spuse doamna Ivaşcu. Citeşte mereu...

- Eu sunt un biet învățător de țară, un umil discipol al marelui Spiru Haret. Dar, în tinerețea mea, am fost şi eu în felul meu o figură. N-am avut, însă, fericirea să trăiesc alături de acest focar de cultură care a fost profesorul Iancu Antim. Numai acum, de cînd locuiesc acest muzeu, şi am avut cinstea să mă adap direct de la izvorul...

- Citeşte mereu, îl întrerupse doamna Ivaşcu. Rămîne

singur pînă tîrziu, după miezul nopții, şi citeşte... Doarme în odaia lui bietu' Iancu, numai între cărți...

- E o bibliotecă grandioasă, spuse aprope cu emoție învățătorul. E un focar de cultură...

Apoi se ridică deodată şi se îndreptă hotărît spre uşă. Doamna Ivaşcu începu să miroasă aerul, plecîndu-şi capul spre covor.

- Dumneata nu simți nimic? o întrebă încet, confidențial. Eu am oroare de pipi de pisici. L-am castrat pe Viteazu ca să-l culeg după drumuri şi ca să putem dormi liniştiți, căci era un balamuc întreg; adunase toate pisicile în curtea noastră, nu mai puteam închide ochii toată noaptea... Dar de-atunci, de cînd l-am castrat, m-a înnebunit: face mereu pipi. Ne-a stricat toate covoarele...

Se opri deodată, încruntîndu-se. Irina intrase, cu paşi moi, şi se îndrepta zîmbind spre ele.

- Bine, fată, te-am rugat s-o mai laşi dracului de biserică, Doamne iartă-mă, măcar acum, cît e epidemia asta de gripă. Iar a plîns Gheorghiță după ce-ai plecat...

- N-am fost la biserică, spuse Irina.

Se apropie de Ioana şi o sărută pe amîndoi obrajii.

- Nu cumva ai fost iar la azil? se sperie doamna Ivaşcu.

- Nu, măicuță, am fost doar pînă la colț. Am avut puțină treabă...

- Şi iar ai ieşit nepudrată şi nefardată! Parcă nici n-ai fi cucoană! Eşti mai rău ca Lina, spălătoreasă...

- Am uitat, măicuță, iartă-mă! spuse Irina plecîndu-se s-o sărute.

- Fugi că mă decoafezi! se apără doamna Ivaşcu. Şi, mă rog, ce sunt misterele astea? ce treabă ai avut în colț?...

- Am să-ți spun după ce alăptez băiatul... Se întoarse spre Ioana şi o luă de mînă.

- Haide să-l vezi pe Gheorghiță...

Îl găsiră adormit în leagăn. Irina îşi descheie bluza şi-l apropie de sîn. Fără să ridice ochii, o întrebă.

- Ce e cu tine?

- Simțeam nevoia să te văd, şopti Ioana aşezîndu-se alături de ea pe pat. Mi s-a închis inima deodată. Am visat urît, mi-e teamă să nu se fi întîmplat ceva...

- Nu s-a întîmplat nimic, o întrerupse Irina. Împăratul se întoarce.

- Nu mă gîndeam la el. Mă gîndeam la bătrînul, la tatăl lui Ştefan. Irina ridică ochii şi zîmbi.

- Nu s-a întîmplat nimic, nu-ți fie teamă... Ioana oftă lung.

- M-am trezit mereu azi-noapte. Mi-era frică. Spuneam *Tatăl Nostru* şi totuşi îmi era frică...

Irina o asculta vorbind, jucîndu-se cu un cîrlionț din creştetul băiatului.

- Să nu-ți fie niciodată frică, spuse ea deodată ridicînd însuflețită capul şi căutîndu-i privirile. Cînd simți că ți se face frică, roagă-te lui Dumnezeu...

- Poate nu ştiu să mă rog, şopti foarte încet Ioana. Învață-mă tu. Irina zîmbi şi rămase o clipă cu privirile pierdute, visătoare.

- Cînd spui *Tatăl Nostru,* începu ea, să nu te gîndeşti la nimic. Să spui aşa, de mai multe ori: Tată! Tată! pînă ți se face întuneric. Apoi, să spui mai tare: Tată! Tată! Tată al Nostru! Şi-atunci, să asculți. Dar să nu-ți fie frică. Poate îți vorbeşte, poate te cheamă. Să nu-ți fie frică dacă te cheamă!...

Se întrerupse brusc, aproape speriată, şi-şi făcu repede o cruce.

- Ascultă-mă, îi spuse, apucîndu-i mîna. Cînd ți-e frică, ia-l pe Răzvan în brațe şi spune doar atît: Tată! Tată al Nostru! Tată al Nostru carele eşti în Ceruri!... Strînge-l bine în brațe şi spune mereu: Tată! Să nu-ți fie frică dacă-l auzi că te cheamă. E Tatăl Nostru. Să-l strîngi pe Răzvan în brațe şi să-l pui şi pe el să rostească: Tată! Tatăl Nostru!

- Dacă o să vină Ştefan, împăratul, n-are să-mi mai fie frică...

Irina plecă ochii.

- Nu-ți vorbeam de ce-o să fie cînd o fi şi împăratul, spuse foarte încet, îți vorbeam... Dacă ți-o mai fi vreodată frică şi vei fi singură...

Dar o copleşi emoția şi începu să plîngă. Apucă din nou mîna Ioanei şi-o lipi de obraz, apoi i-o sărută lung.

- Irina, ce s-a întîmplat? o întrebă intimidată Ioana.

Irina oftă sfios şi, fără să ridice ochii, începu cu un glas foarte obosit.

- Am fost la azil. N-am vrut să mai ştie măicuța...

Plîngea lin, aproape tăcut, şi-şi lipea necontenit mîna Ioanei de obraz.

- Să nu-ți fie niciodată frică, şoptea întruna. Orice s-ar întîmpla, să nu-ți fie frică... Să spui doar atît: Tatăl nostru carele eşti în Ceruri...

Cîteva zile în urmă trecu s-o vadă Biriş. Nu-l mai întîlnise din vară, cînd aştepta să plece la Londra. I se păru mai slab, mai neîngrijit, şi chelia i se accentuase parcă şi mai mult; îi rămăseseră doar cîteva şuvițe de păr, de o culoare nedecisă, şi Biriş le căuta mereu, presîndu-le cu dosul palmei, în creştetul capului.

- Credeam c-a sosit, spuse el intrînd.

- Trebuie să vină zilele acestea, începu Ioana.

În acea dimineață primise o lungă telegramă şi i-o arătă, citindu-i cîteva fraze. Biriş ridica la răstimpuri ochii şi o privea fără expresie.

- Poate că întîrzie ca să aştepte membrii Legației din Londra, spuse. Acum, că Anglia a rupt relațiile diplomatice cu noi, se evacuează toată Legația de la Londra. Poate întîrzie ca să se întoarcă împreună...

Dar vorbise fără convingere şi se întrerupse repede plecîndu-şi ochii.

- Ar trebui, totuşi, să se întoarcă, reîncepu brusc tonul. Să-i telegrafiezi, te rog, ca din partea mea, să ia primul avion sau să se urce în primul tren, şi să vină. Nu e nevoie

să-i spui asta, adăugă cu un glas mai hotărît, dar au început să circule fel de fel de zvonuri pe socoteala lui. Mi-a spus Bursuc că... dar, în sfîrşit, n-are nici o importanță.

- Te rog, spune-mi. N-am să scriu nimic, dar vreau să ştiu ce se vorbeşte...

- Nu ştiu de unde a aflat-o Bursuc, începu Biriş plecîndu-şi din nou privirile, dar circulă zvonul că Ştefan a avut nişte încurcături la aeroport, în Anglia. A fost percheziționat la piele şi i s-a confiscat curierul. Nu prea se ştie ce se afla în curier, dar se pare că erau lucruri de valoare. Din cauza asta, zice-se, nu se întoarce. I-ar fi frică de consecințe!... Dar e absurd! El e foarte bine văzut la minister şi n-are de ce să se teamă. Dar să vină imediat! Să nu încurajeze Prin tăcerea şi pasivitatea lui toate zvonurile acestea ridicole...

- Ştefan a rămas în Lisabona ca să cumpere sizal şi wolfram pentru statul Român, vorbi Ioana cu o mare linişte în glas. Să cumpere materiale strategice. Poate că lucrul acesta e un secret, şi de aceea am să te rog să nu-l mai spui - dar acesta e adevărul...

Biriş o privi lung, cu interes, apoi zîmbi.

- M-ai liniştit. Acum înțeleg... Dar îl ştiam pe Ştefan destul de naiv şi intrasem la gînduri...

Izbucni deodată în rîs şi-şi trecu amîndouă palmele, pe rînd, pe creştet.

- Astă-toamnă, începu el bine dispus, m-am pomenit că-mi telegrafiază ca să mă întrebe de un cunoscut al meu, Mihai Duma. M-am crucit privind telegrama. Am crezut, la început, că a greşit adresa, sau că face o glumă. Nu l-am văzut pe Duma decît de vreo trei ori în viața mea; nu l-am mai întîlnit de nu mai țin minte cînd. Nici nu ştiu ce mai face, pe unde mai este... Şi, din senin, mă pomenesc că-mi telegrafiază ca să mă întrebe de el... I-am povestit asta lui Bursuc. A făcut mare haz. „Trebuie să-l întîlnesc şi eu pe acest Duma! spunea Bursuc..."

Se ridică brusc.

- Mă duc. Roagă-l să-mi facă un semn îndată ce vine... Aproape de uşă Ioana îi apucă braţul.

- Aş vrea să te întreb ceva, spuse îmbujorîndu-se. Îţi mai aduci aminte că ţi-am vorbit odată, atunci, la cofetărie, de o fată pe care... O fată, Ileana, care-i plăcea lui Ştefan. Vreau să te întreb: mai ştii ceva de ea? ai auzit vreodată de ea?...

Biriş o privi clipind des, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească.

- Nu, spuse el. N-am auzit nimic... N-aveam de la cine să aud... Dar cred că n-are nici o importanţă. Cred că i s-a părut lui Ştefan... E un om curios, băiatul ăsta, adăugă zîmbind. Cînd am primit telegrama cu Mihai Duma m-am crucit...

Ioana începu să rîdă, înseninată, şi-i puse mîna pe umăr.

,,Eşti un porc!" o auzea el mereu. ,,Eşti un porc!..." Îşi aprinse zîmbind ţigara, apoi se rezemă de bancă, lăsîndu-şi privirile să lunece departe, pe dealul din faţă, către Hospital dos Capuchos. ,,Ce idee să-mi dai întîlnire aici, în Grădina Botanică!" exclamase ea. ,,E unul din cele mai frumoase locuri din Lisabona," îi răspunsese. ,,Şi voiam să-ţi arăt cîţiva arbori şi o anumită specie de cactuşi, din familia *Cereus.* Cînd ne vom apropia de ei, am să-mi pot da seama, cred, cine eşti: Calypso sau Circe..." O auzi din nou: ,,Eşti un porc!..."

Timp de o săptămînă, întrebase în fiecare seară portarul. ,,Nici o veste, îi răspundea. Este, încă, în nord." Apoi, într-o seară, îi spuse: ,,Ne-a anunţat să-i păstrăm corespondenţa. Probabil că se reîntoarce zilele acestea." Dar nu s-a reîntors decît la începutul lui februarie. O recunoscu după cum era îmbrăcată, după pasul sprinten şi sigur cu care intrase în holul hotelului. Era o femeie tînără, înaltă, cu părul roşu şi ochii verzi, îngheţaţi, cu o gură mare, umedă, disprețuitoare, cu dinţii foarte albi, dar

neregulați, dinți de care nu puteai să-ți desprinzi privirile, parcă tot ai fi aşteptat să-i vezi înfigîndu-se în buzele ei cărnoase, sîngerîndu-le, sfîşiindu-le. Ştefan se ridică din fotoliu şi se apropie de ea.

- Domnişoara Zissu? o întrebă în Româneşte.

- Da, spuse, şi-l privi mirată, cu răceală.

- Numele meu e Viziru. Am sosit acum vreo zece zile de la Londra. Am auzit de dumneavoastră şi dacă o să-mi dați voie, aş vrea să vă întreb ceva... Nu voiți să trecem o clipă în bar? Nu voi îndrăzni să vă reţin prea mult.

- Asta depinde, spuse domnişoara Zissu, şi zîmbi descoperindu-şi dinții albi, sticloşi. Depinde de cît am să vreau eu să rămîn cu dumneata...

Aşezîndu-se la masă, îşi sprijini o clipă bărbia în palmă şi-l privi cu atenție, cîntărindu-l.

- Ce făceai la Londra? îl întrebă.

- Tocmai de asta voiam să vă vorbesc. Am avut acolo un prieten care-mi pomenea adeseori despre o doamnă Zissu din Bucureşti.

- Familia mea e din Focşani, îl întrerupse ea. Ştefan o privi dezamăgit.

- Atunci, probabil, e vorba de o altă doamnă Zissu...

- Probabil. Dar ce era cu ea? îl întrebă văzîndu-l că a rămas pe gînduri. De ce te interesa atît de mult?

- Prietenul meu a murit într-un bombardament. Şi puțin înainte de a muri, a pomenit iar de această doamnă Zissu. Aş fi vrut să ştiu cine este, ca să-i comunic lucrurile acestea... Şi altele... Aveam multe lucruri să-i spun...

Tăcu iar, anevoie ascunzîndu-şi dezamăgirea.

- Îl chema Vasilescu-Vădastra, spuse el tîrziu. Spiridon Vasilescu-Vădastra. Era avocat...

- N-am auzit de el. Zici c-a murit?

- A murit în bombardament.

- Dumnezeu să-l ierte!

Apucă paharul cu whisky şi începu să bea, lacom, cu

nesaț. Ştefan îi zări din nou dinții aceia sclipitori, neregulați, şi gingiile foarte roşii şi buzele însîngerate - şi rămase tulburat, neputîndu-şi dezlipi privirile de gura ei.

- Şi altminteri, ce făceai la Londra? îl întrebă aşezînd paharul gol pe masă.

- Eram într-o misiune economică...

- Iartă-mă că te întrerup, spuse zîmbind. Mai comandă, te rog, un whisky. Dumneata nu bei?...

Ştefan întoarse capul, tulburat, şi făcu semn băiatului de la bar.

- Ia spune, începu, ce făceai la Londra?

- Îmi cer toate scuzele că v-am deranjat, spuse Ştefan.

- Dimpotrivă, îmi face plăcere. Voiam şi eu să te cunosc. Auzisem de dumneata la Porto, auzisem că te-au dezbrăcat la piele şi vream să te cunosc.

- Ați auzit şi asta? se minună Ştefan.

- Erau nişte români la Porto. Am făcut un chef într-o seară şi-am aflat toate noutățile... Ce-am mai rîs şi pe chestia dumitale! îmi ziceam că trebuie să fii un consilier de o anumită vîrstă, chel, cu burtă - şi îmi plăcea să te închipui gol în fața comisiei de control! Ce-am mai rîs în noaptea aceea!... Dar nu cred că ți-a fost ruşine. Văd că eşti un bărbat bine. Eşti înalt, bine făcut, eşti încă destul de tînăr... Îmi place de dumneata! Ai şi un nume frumos, Viziru. Ce faci astă-seară? Nu mă duci la un cinematograf?

Ieşind de la cinematograf, îl întrebă de doamna Zissu.

- Ce e cu ea? De ce te interesează aşa mult?

- Ca să fiu sincer, nu înțeleg nici eu de ce mă interesează. Dar simt că doamna Zissu reprezintă un lucru esențial în viața mea, deşi n-aş şti să precizez în ce sens. Am uneori sentimentul că o adevărată taină, în sensul teologal al cuvîntului, se ascunde înapoia acestui nume sau a acestui personaj. Îmi spun uneori: poate interesul pe care-l port unei femei de care nu ştiu absolut nimic *sigur,* mi-a fost stîrnit numai aşa ca să pot descoperi pasiunea

intelectuală pentru tainele teologale şi problemele metafizice...

- Fugi de-aici, că eşti plicticos! îl întrerupse domnişoara Zissu. Mai bine du-mă la bar. Am poftă să dansez cu dumneata...

Cînd, după ce înceta orchestra, se reîntorceau la masa lor, în faţa paharelor cu whisky, Ştefan îşi relua confesiunea.

- Sunt foarte îndrăgostit, spunea. Sunt îndrăgostit de soţia mea, Ioana, dar iubesc în acelaşi timp o fată, Ileana...

- Eşti un mare porc! îl întrerupea domnişoara Zissu.

- Nu am sărutat-o decît o singură dată. Dar sărutarea aceea m-a ajutat să trăiesc cîteva luni în şir. Dacă n-aş fi sărutat-o, dacă nu mi-aş fi amintit de sărutarea ei, cred că aş fi înnebunit. Aflasem tocmai atunci că se logodise...

- Eterna poveste! făcu domnişoara Zissu dînd peste cap paharul. Hai mai bine să dansăm!...

- ... E vorba de un mister, reîncepea Ştefan reîntorcîndu-se la masă. Adică, nu înţeleg cu puterile minţii mele, cum de s-ar putea realiza un asemenea lucru: să iubesc deodată două femei. Şi tocmai asta îmi dă speranţe: tocmai faptul că, pe *plan raţional,* nu înţeleg ce se petrece cu mine. Îmi spun că, probabil, experienţa pe care o încerc eu este de un alt ordin decît cel raţional, şi că, deci, ea nu mai aparţine experienţei umane, care se realizează în Timp, ci unui alt ordin de experienţe, i-aş spune, extatice, care are loc dincolo de Timp...

- Eterna poveste! spuse domnişoara Zissu. Te ambalezi după una, ţi separe că-ţi pierzi minţile cînd te sărută, şi pe urmă afli că s-a logodit...

- ... De foarte mulţi ani, mă întreb dacă nu există într-adevăr nici un mijloc de a ieşi din Timp, de a trăi, măcar discontinuu, şi în eternitate...

- Ce te-a apucat? îl întrebă, puţin speriată, domnişoara Zissu.

- Pentru că nu vreau să mor! vorbi el fierbinte, aproape sugrumat, apucîndu-i mîna. Nu vreau să îmbătrînesc, să mă mineralizez sufleteşte, şi într-o bună zi să mor. Vreau să trăiesc de-a pururi tînăr, ca în basmul nostru *Tinerețe fără bătrînețe şi viață fără de moarte.* Cred că am acest drept: de a-mi cere partea mea de nemurire...

- Nemurirea sufletului! exclamă aproape întristată domnişoara Zissu. Toți suntem nemuritori. Dar trebuie să murim întîi!...

- ... Toate celelalte drepturi pe care istoria se zbate să le cucerească în chip definitiv - libertatea, bunăoară, sau respectul persoanei umane - sunt numai un preambul la singurul drept cu adevărat imprescriptibil, care este dreptul la nemurire...

- Trebuie să murim întîi, repetă melancolică domnişoara Zissu.

- Nu e de ajuns. Într-o anumită măsură, nemurirea sufletului este doar un paleativ. Ni s-a păstrat acest drept ca o consolare pentru că Adam a pierdut dreptul de a fi nemuritor *aici* pe pămînt, în viață...

Domnişoara Zissu îşi rezemase iar bărbia în palmă, privindu-l, întristată.

- Nemurirea sufletului e doar o consolare, continuă el tulburat. Dar nu trebuie să abuzăm de ea...

- Nu, clătină ea hotărît din cap. Nu trebuie. Hai să dansăm...

- Lasă-mă doar o clipă, să termin... Nu trebuie să abuzăm de ea, pentru a ne lăsa aici, pe pămînt, în viață, robii Timpului şi, deci, ai Morții. Noi trebuie să sperăm că într-o bună zi vom reintegra condiția adamică primordială. Că vom putea trăi, adică, nu numai în Timp, ci şi în Eternitate.

- Hai! îl apucă ea de mînă. Hai să dansăm!...

Deşteptîndu-se a doua zi de dimineață şi dînd cu ochii de părul ei roşu, înflăcărat, revărsat pe pernă, foarte aproape de obrazul lui, zîmbi nedumerit. "Iți place

nemurirea sufletului, nu e aşa? îşi aminti el deodată. Îți place nemurirea!... Eşti un mare porc!..." Apoi revăzu gura ei însîngerată, cu dinții aceia strălucitori, apropiindu-se de el, amenințătoare. „Trebuie să plec! îşi spuse. Trebuie să plec cît mai repede!..." În acea clipă, femeia se trezi, întoarse capul spre el, se încruntă, apoi îi zîmbi lung, întinzîndu-e.

- La ce te gîndeşti? îl întrebă, absentă.

Dar nu aşteptă să-i răspundă. Dădu repede cuvertura la o parte şi sări din pat , goală, cu părul căzîndu-i, parcă şi mai roşu, pe umeri. Trecu în odaia de baie şi intră sub duş. Cîteva minute în urmă se reîntoarse, tot goală, şi se opri

În fața oglinzii. Îşi prinse părul cu amîndouă mîinile şi începu să şi-l răsfire, cu mişcări leneşe, grațioase. Ştefan o privea. Îi întîlni privirile în oglindă, şi-i zîmbi.

- Îmi place de tine, spuse fără să se întoarcă. Eşti bine ca bărbat... Apoi izbucni în rîs şi se apropie de el.

- Îți place nemurirea sufletului, nu e aşa? Eşti un mare porc!... Revăzu parcă mai însîngerată, mai nesățioasă, gura ei cărnoasă

Întredeschizîndu-se, amenințătoare. O revăzu de-atunci necontenit.

- Hai la nemurirea sufletului! îi şoptea ea, rîzînd.

Umbla aproape întotdeauna goală în fața lui, săltîndu-şi părul roşu pe umeri.

- Şi zici că pe fata aia n-ai sărutat-o decît o singură dată? îl întreba. Ghinionul ei!...

Aproape că nu-l lăsa singur. Îşi schimbase camera; ocupa acum camera vecină, comunicantă, şi rămînea tot timpul lîngă el, goală, fumînd necontenit, vorbind foarte puțin, urmărindu-l cu privirile ei adînci, cercetătoare.

- Nemurirea sufletului! exclama ea din senin. Eşti un mare porc! îmi place de tine...

Cînd îl surprindea privind-o, se ridica deodată, întreagă, în fața lui.

- La ce te gîndeşti?

- Mă gîndeam la ce se întîmplă, începea el tulburat. Nu-mi dau încă seama ce se întîmplă...

- Să-ți spun eu ce se întîmplă. Îți place de mine...

- Mi-oi fi făcut farmece, spunea el zîmbind.

- Păi sigur că ți-am făcut. La toți le fac. Toți bărbații se înnebunesc după mine...

- Oi fi vrăjitoare, adăugă el gînditor. Mi-oi fi dat să beau ceva...

- Cred şi eu că ți-am dat, spunea înlănțuindu-l, căutîndu-i gura. Şi-am să-ți mai dau... Şi-am să-ți mai dau...

Nu ştia nimic de ea. Nu-i vorbea nimic de viața ei. Îi spusese încă din prima seară că are viza pentru Statele Unite şi că se află de aproape două luni în Portugalia aşteptîndu-şi locul pe clipper. Din cînd în cînd, diminețile se trezea devreme şi se apropia, cu o expresie nedecisă, preocupată, de oglindă.

- Mă duc la Consulat, spunea. Sper că nu mi-a sosit încă rîndul...

- Eu sper că ți-a sosit, începea el zîmbind. Sper că ai să pleci chiar mîine. Ştii că la clipper te anunță de la o zi la alta. Am să te aştept aici. Nici nu mă îmbrac. Am să te aştept, ca să aflu vestea cea mare. Parcă te văd intrînd...

Ea se întorcea brusc de la oglindă şi-l privea sălbatic, aproape cu ură, întredeschizîndu-şi uşor buzele.

- Toți bărbații sunteți nişte porci şi nişte criminali! izbucnea deodată. Nişte criminali! Vă urăsc!...

- Eu ți-am spus că sunt îndrăgostit, continua el. Ți-am spus-o din prima seară: iubesc pe Ioana şi pe Ileana. Pe tine nu te iubesc. Ți-am spus vreodată că te iubesc?

- Sunteți nişte criminali! Nişte brute! Dacă ai şti cum vă urăsc!

- Nu înțeleg ce ai cu mine, continua el înălțîndu-şi privirile spre tavan. Ti-am spus că sunt îndrăgostit şi că de-abia aştept să mă întorc acasă...

- Cum te urăsc! începea ea apropiindu-se cu paşi moi, tremurînd. Te urăsc mai mult ca pe toți ceilalți. Niciodată n-am să-mi iert că m-am ambalat cu tine... Eşti o brută! îmi vorbeai de nemurirea sufletului şi te dădeai la mine. Îți plăcea de mine! Te-am simțit de cum te-am văzut, te-am simțit că-ți plăcea de mine!... Şi-acum îți place de mine, adăuga cu un zîmbet, apropiindu-se de el. N-ai mai întîlnit alta ca mine! Nu e aşa? Spune, nu e aşa? Şi n-ai să mai întîlneşti alta ca mine! N-ai să mai întîlneşti altă nemurire. Eu îți sunt nemurirea sufletului. Eu îți dau nemurirea sufletului!...

Izbutea totuşi să treacă în fiecare zi pe la Legație, ca să afle noutățile şi să dea o telegramă sau să scrie Ioanei.

- De ce nu încerci să fii numit aici, în postul de consilier economic pe care l-ai avut la Londra? îl întreba Filimon. Sunt afaceri bune de făcut cu Portugalia. Putem cumpăra plută, textile, sizal; putem cumpăra mai ales wolfram şi sizal...

Într-o zi, după ce-l privise cîtva timp, şovăitor, îi spuse:

- Am auzit că ai fi zărit cam des cu domnişoara Zissu. Nu prea e prudent ce faci. Pretinde că pleacă în Statele Unite, dar de la Ambasada americană mi s-a spus că nici nu are viza. Mi se pare destul de suspectă...

- Şi mie. Dar nu cred că risc mare lucru. Nu facem, împreună, decît dragoste şi cîteodată vreo plimbare în jurul Lisabonei. Ieri am fost la Arrabida...

- Îmi pare bine, spuse Filimon zîmbind. Dar cîți ani ai dumneata?

- Aproape patruzeci. La anul, în februarie, împlinesc patruzeci.

- Nu pari. Dimpotrivă, pari mult mai tînăr - şi la înfățişare, dar mai ales la suflet... Eşti teribil de imprudent...

- Sunt îndrăgostit, mărturisi Ştefan cu gravitate. Îmi ador soția. Îi vorbesc adeseori domnişoarei Zissu de soția mea...

- În sfîrşit, îl întrerupse Filimon, nu vreau să mă ames-

tec în chestiunile dumitale personale, dar simțeam că e de datoria mea să-ți atrag atenția...

Uneori, cînd îi spunea că a fost la Legație, ea îl întreba.

- Nu ți s-a vorbit nimic de mine? Probabil au aflat şi ei că sunt spioană.

- Şi nu eşti?

- Ba da. Dar n-ar fi trebuit să se ştie. Am fost prea imprudentă. N-ar fi trebuit să ies atît de des cu tine...

Dispărea cîteodată, fără să-l prevină, o după-amiază întreagă. Se întorcea tîrziu, preocupată, cu o umbră grea în priviri.

- Eterna poveste! începea ea.

Dar se întrerupea brusc şi-l privea lung, apropiindu-şi uşor pleoapele.

- Probabil că ai aflat şi tu, acum, spunea cu un zîmbet rău, disprețuitor. Ai aflat şi tu că mi-au anulat viza!

Se îndreptă spre el, cu paşi moi de felină.

- Din cauza voastră, a Legației! izbucnea. A bărbaților de la Legație! A bărbaților! Sunteți nişte criminali!...

Se oprea şi-şi căuta nervoasă o țigară. Trăgea tăcută cîteva fumuri, apoi zîmbea din nou, provocatoare.

- Dar să nu credeți că n-am s-o capăt înapoi!... Să-i spui domnului Filimon că oricîte denunțuri ar face împotriva mea, am să-mi recapăt viza, şi am să zbor în America!... Nu mi-am anulat locul la clipper, adăuga cu un uşor triumf în priviri.

Apoi tăcea din nou, mult timp, fumînd visătoare.

- Îmi place în America! spunea deodată, şi figura întreagă i se lumina. Acolo nu mai suntem la dispoziția voastră, a bărbaților. Nu mai suntem sclavele voastre... Am să fiu liberă! Am să fiu bogată!... Au să înnebunească toți bărbații după mine, dar eu n-am să mă ambalez după nici unul. Toți bărbații sunt nişte brute. N-aveți pic de suflet. Sunteți răi, egoişti... Vă urăsc! adăuga încet, aproape şoptit, printre dinți. Vă urăsc!...

Într-o dimineață dispăru imediat după ce-şi termină de

băut cafeaua.

- La revedere, pe diseară, îi spuse. Azi am treabă... Trebuie să repar ce-a distrus ciclonul!...

Cu două zile mai înainte, ciclonul devastase Portugalia. Începuse deodată, pe la ceasul prînzului, smulgînd arborii din rădăcini şi doborînd stîlpii de telegraf. În Praca de Commercio, cordoane de poliţişti călări opreau publicul la zece metri de debarcader. Tagele era de nerecunoscut. Apele lui galbene se învineţiseră şi se zbăteau spărgîndu-se de diguri ca talazurile mării. Vapoarele se refugiaseră către mijlocul fluviului, spălate de valuri, cu ancorele rupte. Apoi, cîteva ceasuri în urmă, vîntul încetase, norii se risipiră şi o stranie linişte se pogorîse peste dezastre.

- Pe diseară! îi mai strigă ea încă o dată.

Era o dimineaţă clară, dar rece. Ştefan se îndreptă spre Legaţie.

- Te-am căutat alaltăieri, îi spuse Filimon. Voiam să te iau cu mine să vedem ciclonul. Voiam să mă duc pînă la Estoril. Dar dacă ai şti prin ce-am trecut! exclamă el deodată. Din ce-am scăpat!... În faţa mea, mon cher, *se răsturnase o maşină.* Valurile se spărgeau pe deasupra digului şi inundau şoseaua. Din ce-am scăpat!... Am scăpat ca prin minune să nu mă strivească un arbore! *Şi maşina aceea răsturnată în faţa mea,* răsturnată, mon cher, de ciclon şi bătută de valuri în mijlocul şoselei...

Cînd ieşi din Legaţie şi regăsi tot cerul deasupra, se opri tulburat. Simţea o curioasă beatitudine în toată fiinţa lui; o simţea mai ales, în lumina care-l înconjura, în albastrul cerului, în arborii Avenidei. Respira foarte încet, aproape cu teamă, parcă i-ar fi fost frică să se trezească. Timpul îşi schimbase calitatea; nu mai era acelaşi în care-şi începuse dimineaţa; era un Timp de altădată, pe care-l pierduse de mult şi pe care-l regăsea dintr-o dată, neschimbat. Porni cu pasul foarte repede, simţindu-se atît de uşor încît trebuia să se controleze ca să nu alerge. Lumina aceea de amiază glorioasă i se părea că izvorăşte

şi din el. Nu-l orbea. Cînd înălța privirile către cer, îşi lăsa ochii scăldați de soare fără să clipească. Oraşul i se descoperea ca niciodată pînă atunci. Fiecare casă, fiecare fereastră, fiecare piatră de trotuar se îndrepta parcă spre el, arătîndu-i-se, dezvăluindu-se. Umbla din ce în ce mai repede, fără să mai dorească ceva, fără să-i lipsească ceva. Parcă din toate părțile deodată izbucnise o plenitudine a tuturor lucrurilor. Simțea că traversează un Univers *plin,* fără nici un fragment de vid, fără nici o absență. Parcă toate lucrurile ar fi fost la locul lor, şi toate ar fi fost îndestulate pe veşnicie.

Cînd ajunse în Praca de Commercio şi întîlni apele neobişnuit de albastre ale Tagelui, se opri şi respiră adînc. Un pescăruş zbură chiar deasupra lui. Îl urmări cu privirea şi i se păru că se înalță foarte sus, de-a dreptul în soare. Beatitudinea îl amuți. Plecă, aproape cu spaimă, privirile şi se îndreptă spre debarcader. Un vaporaş se pregătea de plecare. Abia avu timp să-şi cumpere biletul şi trecu puntea. Departe, în mijlocul fluviului, o ceată de delfini se jucau săltîndu-şi spinările printre valuri.

Fusese de mai multe ori pe aici, dar nu mai recunoştea locurile. Privea acele vile albe, albastre, cărămizii, urcînd încet prin parcul cu pini ombeliferi, spre Şcoala Navală din Alfeita. Întîlni o pădurice de eucalipți, cu arbori smulşi de ciclon, cu mari crengi atîrnînd, rănite. Drumul urca mereu. Şi deodată regăsi, la picioarele lui, Tagele, nemăsurat de mare, ca un imens golf căruia nu i se mai vedeau malurile. Se aşeză pe o piatră. Departe, peste ape, chiar în fața lui, se desluşeau, într-o boare aurie, colinele Lisabonei.

- Ce idee, să-mi dai întîlnire aici, în Grădina Botanică! repeta ea.

- Ai să înțelegi îndată de ce, începu el cu un zîmbet misterios. Cînd am sa-ți arăt o anumită specie de cactuşi...

- Şi biletul acela idiot pe care mi l-ai trimis azi-diminea-

ță! îl întrerupse. De ce n-ai venit tu?

- La ora aceea dormeai...

Continuă să zîmbească, sub privirile ei mîniate, arzătoare. Se aşeză pe o bancă. Domnişoara Zissu îşi aprinse țigara.

- Te-am aşteptat aseară două ceasuri la bar. Dacă ai şti cum te uram!... Trebuia să-mi închipui. Eşti bărbat. Eşti şi tu un laş, ca toți bărbații. De ce n-ai venit?

- Pierdusem vaporaşul...

- Dar unde ai fost? îl întrebă ea cu o uşoară spaimă în glas. Unde ai fost azi-noapte?!...

- Unde n-am fost! exclamă el întinzîndu-şi brațele pe speteaza băncii. N-am dormit toată noaptea. M-am plimbat întruna. Am fost la Setubal, la Caparica, la Arrabida... Pretutindeni. Şi, evident, n-am mai găsit vaporaşul ca să mă aducă înapoi. Am rămas dincolo de Tage. Dar n-am dormit. Am continuat să visez şi să mă plimb...

- Ce proşti sunteți voi, bărbații! îl întrerupse ea cu un zîmbet rău. Nu ştiți nici măcar să ticluiți o minciună.

- ... Şi pentru a nu ştiu cîta oară în viața mea, continuă el, am regretat că nu ştiu greceşte şi că n-am memorie, ca să recit acele faimoase pasaje din *Odiseea,* cu nimfa Calypso şi vrăjitoarea Circe...

- Probabil că îți închipui că mi-am pierdut mințile după tine, îl întrerupse ea din nou, şi că am să cred orice mi-ai spune. Probabil că îți închipui că am să te ascult, ca atunci, vorbindu-mi despre eternitate...

El o privi cu candoare şi-i zîmbi.

- Îmi pare rău, începu cu alt glas. Nu ştiu dacă ți-ai dat seama, dar eu am descoperit cine eşti.

Domnişoara Zissu izbucni în rîs.

- Ai aflat-o, probabil, de la Filimon, spuse.

- ... Eşti una din aceste două ființe semi-divine: Calypso sau Circe. Iar eu, în acest moment, sunt una din infinitele variante ale lui Ulysse, unul din acele milioane

de eroi care repetă, de la Homer încoace, o mai mult sau mai puțin dramatică odisee în drumul lor spre casă...

- Eşti nebun! izbucni domnişoara Zissu zvîrlindu-şi cu un gest scurt țigara numai pe jumătate fumată. Ai crezut toate prostiile lui Filimon. Criminalul ăla ți-a băgat în cap că sunt spioană!...

- ... N-am crezut niciodată asta. Eşti, probabil, Calypso. Nimfa Calypso, îți aduci aminte, păstra captiv pe sărmanul Ulysse, în insula ei cu patru izvoare şi nenumărate specii de arbori. Probabil că aceasta e insula ta, arătă ridicînd brațul către grădină.

Domnişoara Zissu îl privi lung, apropiindu-şi amenințătoare pleoapele.

- Simt că încep să te iert, spuse, şi-mi pare rău. N-ar fi trebuit să te iert. Ar fi trebuit să te urăsc mereu, ca aseară, ca astă-noapte. Dar greşeala a fost a mea; mi-a plăcut de tine şi m-am ambalat. Îmi pare rău! adăugă aprinzîndu-şi o altă țigară.

- Haide să-ți arăt o anumită specie de cactuşi, din familia *Cereus,* începu el cu însuflețire. Cînd ne vom apropia de ei, am să-mi pot da seama, cred, cine eşti: Calypso sau Circe...

- Ce te-a apucat? îl întrerupse domnişoara Zissu cu un gest de nerăbdare.

- Am să-mi amintesc întotdeauna de tine cu multă dragoste şi recunoştință. Aşa cum îşi amintea Ulysse de Calypso, în Ithaka. Cum îşi amintea, probabil, chiar de Circe, deşi voise să-l transforme şi pe el în purcel, ca şi pe tovarăşii lui. Îți mai aduci aminte?...

Domnişoara Zissu îl privi încă o dată cercetătoare.

- Unde ai fost azi-noapte?

- Nu pot fi supărat pe tine, continuă el visător. M-ai ajutat şi tu, în felul tău, deşi m-ai ținut prizonier în peştera ta, în această magnifică insulă cu patru izvoare, pe care n-o vedem, dar care se află undeva în jurul nostru...

- Ce s-a întîmplat? îl întrebă ea speriată. Spune-mi repede ce s-a întîmplat!

- Te-am rugat să vii aici ca să-ți spun rămas-bun. Mă întorc în țară. Printr-un noroc extraordinar...

- Eşti nebun! şopti ea apucîndu-i mîna.

- Printr-un noroc extraordinar, am găsit un loc în avionul pentru Madrid. Plec în cîteva ceasuri.

- Ştefan! strigă ea speriată. Nu sunt spioană. Să nu crezi că sunt spioană!

- Plec în cîteva ceasuri, continuă el cu o mare blîndețe, visător. Şi mîine dimineață zbor spre țară...

- Dar eu te iubesc! spuse ea deodată. M-am ambalat. Nu mai pot fără tine! Te iubesc!

- Şi Calypso iubea pe Ulysse, continuă el zîmbind.

- Am fost nebună, îl întrerupse apucîndu-i amîndouă mîinile. M-am denunțat singură la Consulat, ca să-mi anulez viza şi să rămîn cu tine. Nu sunt spioană! îți jur că nu sunt. Să-ți arăt denunțul; eu l-am scris! îmi sosise rîndul la clipper şi trebuia să plec...

- Mîine dimineață zbor spre țară. Dacă voi avea acelaşi noroc şi de-aici înainte, în două, trei zile sunt la Bucureşti. În Ithaka, pentru a chema lucrurile Pe adevăratul lor nume...

- Eşti nebun! şopti domnişoara Zissu foarte încet. Şi eu ce mă fac! Eu cum rămîn, aici, singură?...

Soarele intră chiar atunci sub un nor mărunt, care plutise leneş, stingher, pe cerul imaculat.

- Nu vrei să-ți arăt cactuşii? o întrebă el tîrziu, cu o mare blîndețe în glas.

- Eşti un porc! izbucni ea deodată strivindu-şi țigara sub pantof. Eşti o brută! Eşti un mare porc!...

Se ridică brusc şi se îndreptă spre ieşire. El o ajunse din cîțiva paşi şi-i luă brațul.

- Atunci eşti Circe, vrăjitoarea Circe! îi şopti el.

- Lasă-mă! țipă domnişoara Zissu smulgîndu-şi brațul. Vrei să chem sergentul?!

Îl privi cu atîta ură, încît Ştefan se opri şi zîmbetul i se slei pe buze.

- Porcule! strigă ea încă o dată. Porcule!...

- Îmi pare foarte rău, şopti el. Credeam că iubeşti şi tu, ca mine, mitologia... Dar domnişoara Zissu era deja departe. Nu-l mai auzi.

IX

În acea după-amiază de mai, Ştefan îl privea cu o neobişnuită intensitate, urmărindu-i atent fiecare mişcare pe care o făcea pe covor. Răzvan îşi aşezase cutiile una peste alta şi acum şovăia, parcă s-ar fi întrebat dacă ar trebui să le răstoarne, ca şi ultima dată, cu piciorul, sau întinzînd doar mîna şi scoţînd cutia cea mare care ţinea loc de temelie.

- Haide să-ţi povestesc o poveste cu împăratul Anisie, spuse Ştefan deodată plecîndu-se şi luîndu-l în braţe.

Îl aşează pe genunchi. Răzvan amuţise, emoţionat. Ioana rămăsese nehotărîtă în mijlocul salonului. Avea o rochie de culoarea caisei coapte şi părul ei părea mai închis ca de obicei, bătînd aproape în roşu. Ca şi în acea zi de februarie, cînd îl întîmpinase la aeroport, i se părea că părul îi bătea în roşu.

- Peste munţi, peste păduri, începu Ştefan, se întinde ţara împăratului Anisie. Seamănă cu a noastră şi totuşi nu prea seamănă. Sunt şi acolo, ca pe la noi, grădini şi livezi cu pomi roditori, dar mai e ceva. Ascultă bine, ca să înţelegi povestea împăratului Anisie. Acolo, peste munţi, se înalţă o casă albă de care nimeni nu se poate apropia. Nu se poate apropia, pentru că e prea albă şi n-o vede nimeni. E casa împăratului Anisie...

Recunoscuse de departe ferma. Totul părea întocmai ca şi atunci, cu patru ani în urmă: casa proaspăt văruită, acelaşi cer strălucitor de mai, pomii îmbrăcaţi în acelaşi frunziş de un verde crud ca şi atunci. Doar şoseaua nu mai era aceeaşi, întîlnise mereu camioane militare şi grupuri de soldaţi în uniformă de campanie.

- Nu poate s-o vadă nimeni, pentru că e fermecată. Acolo stă împăratul . Stă aşa de la începutul lumii.

Împăratul acesta n-are moarte...

Îl privise tulburat; arăta întinerit, deşi obrazul avea un luciu emaciat, care-l făcea să pară fără vîrstă. În tindă, bătea soarele blînd al dimineții. Se auzeau mierlele şi, foarte aproape, zvon de albine. Turnîndu-i apă să se spele, îl întrebase ce vrea: lapte, fagure de miere sau cafea.

- Cred că s-o mai găsi puțină cafea, spuse. Ferma a fost rechiziționată pînă acum cîteva luni şi nu ştiu dacă au mai rămas multe lucruri prin cămară...

- Dar împărații pot intra cînd vor în țara împăratului Anisie.

- Împăratul a fost? întrebă Răzvan.

- A fost. De-acolo vine, din țara împăratului Anisie. Acolo, la el, laptele îl scoți de-a dreptul din fîntînă, iar dacă întinzi mîna, găseşti un fagure cu miere. Acolo, în țara împăratului Anisie, nu a fost şi nu va fi niciodată război.

,,Pînă la urmă toată lumea va intra în război," spusese cu seninătate Anisie. ,,De încercarea asta nu va scăpa nimeni. Lumea veche a intrat în descompunere. Şi procesul de descompunere se accelerează cu cît trece timpul. Războiului ăsta îi va urma un altul şi apoi un altul, pînă ce nu va mai rămînea nimic din tot ce-a fost. Nici măcar ruinele! Doar la urmă de tot, cîțiva supraviețuitori. Ca să poată relua lucrurile de la început şi să încerce să le facă mai bine..."

Ştefan ascultase tulburat. ,,Nu eşti deloc încurajator!" şoptise el silindu-se să zîmbească.

,,Depinde de perspectiva în care te situezi," spusese Anisie foarte calm. ,,Dacă, pentru dumneata, gloria şi vrednicia omului sunt legate de *istoria* lui, adică exclusiv de activitatea lui recentă (căci istoria durează doar de cîteva mii de ani!...), atunci, într-adevăr, viitorul imediat nu pare a fi deloc încurajator. Căci viitorul acesta se prevesteşte ca o serie de războaie şi catastrofe pustiitoare, care vor spulbera tot ce a clădit istoria în ultimele mii de

ani. Şi pentru omul istoric, pentru acel om care se vrea şi se declară exclusiv o ființă creatoare de istorie, fără îndoială că perspectiva unei anihilări aproape totale a creațiilor lui istorice este catastrofală. Dar mai există şi o altă umanitate în afară de umanitatea creatoare de istorie. Există, bunăoară, umanitatea care a locuit paradisele anistorice; lumea primitivă, dacă vrei, sau lumea preistorică. Lumea pe care o întîlnim la începutul oricărui ciclu, lumea creatoare de mituri, lumea pentru care existența umană însemna un mod specific de a fi în Univers şi, ca atare, avea alte probleme şi urmărea o altă perfecțiune decît cea urmărită de omul modern, obsedat de *istorie.* Am toate motivele să sper că anihilarea civilizației noastre, la al cărei început asistăm deja, va încheia definitiv ciclul în care ne aflăm integrați de cîteva mii de ani şi va îngădui reapariția celuilalt tip de umanitate, care nu trăieşte ca noi, în timpul istoric, ci numai în clipă, adică în eternitate...” Se oprise deodată şi zîmbise.

,,Şi eu visez să scap într-o zi de timp, de istorie,” spuse Ştefan. ,,Dar nu cu prețul catastrofei pe care o vesteşti dumneata. Existența umană mi s-ar părea searbădă dacă ar fi redusă numai la categoriile mitice. Chiar acel paradis anistoric de care vorbeşti mi s-ar părea greu de suportat dacă n-ar avea lîngă el infernul istoriei... Eu credeam, speram chiar, că e posibilă o ieşire din timp chiar în lumea noastră, istorică. Oricînd ne este accesibilă eternitatea. Împărăția lui Dumnezeu este oricînd realizabilă pe pămînt, *hic et nunc...”*

Anisie îl ascultase cu răbdare. ,,Eşti încă sentimental!” spuse el.

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?...

- Împăratul Anisie a spus că nu va fi război, continuă abătut Ştefan. Nu va fi război...

Privindu-l zîmbind depărtat, detaşat, simțise cum îl doboară tristețea; parcă lumina de afară pălise deodată.

,,Şi atunci, ce are să se întîmple cu noi?" întrebă el sfios. ,,Vom pieri cu toţii, fără urmă? Vom arde de vii? Vom muri ca şoarecii asfixiaţi cu gaze sau mistuiţi de flăcări!" Anisie zîmbi cu o mare blîndeţe. ,,Nu sunt profet," începu. ,,Şi, într-un anumit sens, nu are mare importanţă ce se întîmplă cu noi. Important mi se pare numai ce va urma. Şi eu cred că, mai tîrziu, cei puţini care vor supravieţui vor redobîndi adevărata demnitate umană. Atunci, omul va redeveni un factor decisiv în Cosmos. Asta mi se pare singurul lucru cu adevărat important. Cît despre dispariţia noastră, prin foc sau prin apă, ea n-ar trebui să te emoţioneze mai mult decît dispariţia anuală, a miliarde de peşti, de păsări sau de mamifere, dispariţie voită, în mare măsură, de contemporanii noştri, oamenii. În fond, e vorba de aproape acelaşi lucru: masacre de specii zoologice. Contemporanii noştri, silindu-se să facă cît mai multă istorie, au regăsit destinul speciilor zoologice. Istoria contemporană este, aşa cum ai văzut-o şi dumneata la Londra, chintesenţa cruzimilor zoologice. Şi această nouă cruzime, cruzimea istorică, n-are nici măcar scuza cruzimilor zoologice: de a fi săvîrşită din instinct. Aşa că, dacă ai fi obiectiv, n-ai fi prea întristat de soarta care aşteaptă umanitatea; pentru că ea nu mai e umanitate decît cu numele. În realitate este o specie zoologică înnebunită de aşa-zisa libertate de a-şi croi propriul său destin." ,,Şi, de nicăieri, nu mai poate veni nici o salvare?" întrebă tulburat Ştefan. ,,Dumnezeu nu poate face nimic pentru noi? Suntem, doar, făpturile lui! Ne va lăsa, aşa, să ne omoram între noi, să ne ardem de vii şi să ne înecăm pînă la unul?! Şi, toate acestea, numai ca să ieşim din istorie şi să ne reîntoarcem la o nouă epocă, a mitului?" Anisie îl privi lung, zîmbi şi tăcu. ,,Suntem predestinaţi pieirii," continuă Ştefan mai aprins, ,,pentru ca o mînă de demenţi ambiţioşi conduc, astăzi, lumea?..." ,,Greşeala e mai veche," îl întrerupse Anisie. ,,Căderea noastră a început de mult, de foarte mult chiar.

Hitler, Stalin şi ceilalţi sunt doar agenţii prin care descompune-rea îşi grăbeşte singură procesul. Dacă nu erau ei, erau alţii...” ,,Şi atunci?” întrebă Ştefan aproape cu spaimă, ,,atunci? Nu mai e nimic de făcut?!...” ,,Întotdeauna e ceva de făcut. Nu există moment istoric în care omul să nu fie liber să facă ce vrea şi ce-i place. Dar nu mai poate face pentru altul; nu mai poate face decît pentru sine... Ca să folosesc termenii creştini, omul nu se mai poate mîntui decît pe el singur; nu mai poate ajuta pe altul să se mîntu-iască; nu mai are timp! Timpul şi-a precipitat ritmul. De-abia ne va ajunge să ne scăpăm singuri. Nu mai poţi întinde o mînă de ajutor celuilalt...” ,,Dar Dumnezeu?” întrebă din nou Ştefan. El nu mai poate face nimic?...

- Şi pe urmă? întrebă nerbdător Răzvan. Pe urmă?

- Are să-ţi povestească diseară, spuse Ioana apropiindu-se. Cînd ai să fii în pătuţul tău, împăratul are să-ţi povestească...

- Pe urmă? întrebă din nou Răzvan, rugător.

- Împăratul Anisie îl vede mereu pe Dumnezeu, începu Ştefan. Îl vede şi-i vorbeşte. Îl vede serile, cînd Dumnezeu pogoară pe pămînt şi se duce la stînă. Îl văd şi alţi oameni, dar nu ştiu că e Dumnezeu şi trec pe lîngă el ca şi cum nu l-ar fi văzut. Dar Anisie îl cunoaşte şi-i iese înainte. Bună seara, moşule, îi spune - căci Dumnezeu e bătrîn, bătrîn. E departe stîna? E tare departe, răspunde Dumnezeu.

Îl privise ţinîndu-şi răsuflarea. Apoi, îl întrebase brusc:

,,Cum e Dumnezeu?” ,, Am venit numai ca să-ţi pun această întrebare, adăugă. Tot ce-am vorbit pînă acum e fără importanţă. Dacă vrei, şi dacă poţi, te-aş ruga să-mi răspunzi numai la întrebarea aceasta: cum e Dumnezeu? Dumneata ai ajuns probabil la el pe alte căi decît ale raţiunii sau sfinţeniei. Într-un anumit sens, te-ai trezit pe neaşteptate faţă în faţă cu el, în clipa cînd, pentru dumneata, Timpul a încetat să mai existe, în clipa cînd ai reintegrat eternitatea. Şi te întreb: cum e Dumnezeu? De

pe înălțimea unde ai ajuns dumneata, cum ți se înfățișează Dumnezeu, cum îl vezi, cum îl înțelegi?”

- Împăratul Anisie îl mai întreabă o dată: E departe stîna? Şi Dumnezeu îi răspunde: E tare departe...

Anisie continua să tacă, zîmbind. Ştefan îl privea cu intensitate, rugător. ,,Dacă există vreo întrebare cu adevărat justă,” vorbi el din nou după cîtva timp, o întrebare care *trebuie* pusă, apoi aceasta este: cum ți se arată dumitale Dumnezeu?... Nu-ți cer să-mi vorbeşti despre calitățile sau atributele lui. Te întreb doar atîta: spune-ne ce vezi?...” Tăcură amîndoi, multă vreme, privindu-se. Anisie zîmbea întruna.

- Vin şi eu cu dumneata la stînă, spune împăratul Anisie. Am să te petrec pînă la stînă. Îți mai țin de urît pe drum. Vino, spune Dumnezeu. Dar să ştii, că stîna e departe, e tare departe...

,, ..Şi totuşi,” vorbi Ştefan tîrziu, ,,credeam că aceasta era întrebarea justă, întrebarea pe care trebuia să ți-o pun de cînd am călcat a doua oară pragul casei dumitale. Dar, poate, m-am înşelat. Citisem mai de mult un articol în care se comenta un amănunt din legenda lui Parsifal. Credeam că aşa se va întîmpla şi cu mine. Dar, probabil, eu n-am nimic din Parsifal!...”

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?!...

- Împăratul Anisie îl petrece pe Dumnezeu la stînă. Dar Dumnezeu e bătrîn. Merge încet, se împiedică mereu; căci e noapte şi e frig. Ce ai, Doamne? îl întreabă împăratul Anisie. Am îmbătrînit, împărate, spune Dumnezeu. Ajută-mă tu să urc la stînă. Dar se împiedică din nou. Ce ai, Doamne? îl întrebă împăratul Anisie. Sunt bolnav, împărate, sunt bolnav, spune Dumnezeu.

,,Îți aminteşti de boala Regelui Pescar,” începu Ştefan însuflețit deodată. ,,Era o boală destul de misterioasă: neputință, bătrînețe, totală istovire. Şi o dată cu îmbolnăvirea lui, viața întregii regiuni se ofilea în acelaşi chip misterios. Apele secau în albiile lor, pămîntul nu mai

rodea, pomii nu mai înverzeau, florile nu mai înfloreau. Castelul însuşi se părăginea. Zidurile se surpau lent, măcinate parcă de o putere nevăzută, putrezeau podurile de lemn; pietrele se desfăceau din parapet şi se făceau scrum, ca şi cum veacurile s-ar fi scurs asemenea clipelor...

- Sunt bolnav, împărate, sunt bolnav, suspină Dumnezeu. Şi atunci împăratul Anisie îi spune: Ne apropiem de stînă, Doamne. Se zăreşte stîna!...

,,Veneau necontenit cavaleri din toate colţurile lumii," continuă cu fervoare Ştefan, atraşi de faima Regelui Pescar. Dar erau atît de miraţi de părăginirea castelului şi de boala misterioasă a Regelui, încît uitau că veniseră ca să-l întrebe de soarta şi locul sfîntului potir al Graalului - şi, nedumeriţi, se apropiau de bolnav şi-l întrebau de boala lui, compătimindu-l sau consolîndu-l. Şi după vizita fiecărui cavaler, Regele se îmbolnăvea şi mai rău şi întreg ţinutul era mai bîntuit..."

- Dumnezeu îl întreabă: se zăreşte stîna? Că eu sunt bătrîn şi nu mai văd. Se zăreşte, Doamne, se zăreşte! îi spune împăratul Anisie.

,,Pînă ce, într-o zi, soseşte Parsifal. Fără să se lase impresionat de părăginirea castelului şi de boala Regelui Pescar, se apropie de el şi-i pune întrebarea justă, singura întrebare care *trebuia* pusă: îl întrebă unde se află potirul Sfîntului Graal... In acea clipă, Regele se înzdrăveneşte, întreg ţinutul se regenerează, apele încep să curgă din nou în albiile lor şi toate pădurile înverzesc..."

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?

- În pragul stînei, Dumnezeu începe deodată să rîdă. Şi cum, împărate, îl întreabă el, ai crezut cu adevărat că eram bolnav, şi că eram ostenit, şi că nu mai vedeam stîna? Am crezut, Doamne, spune împăratul Anisie. M-am prefăcut, numai, m-am prefăcut ca să te pun la încercare, spune Dumnezeu. Dar puterea mea e fără margini. Ia te uită!... Şi cu degetul cel mic, Dumnezeu ridică stîna si o

zvîrle în înaltul cerului. Ia te uită, împărate! mai spune o dată Dumnezeu. Împăratul Anisie ridică ochii către cer. - N-o mai văd, Doamne, spune. Nu mai văd stîna...

,,Înainte chiar de a afla vreun răspuns satisfăcător," continuase Ştefan, ,,şi numai prin faptul că a fost rostită „întrebarea justă" regenerează şi fertilizează; şi nu numai fiinţa omenească, ci întreg Cosmosul. Ghicesc în acest simbolism solidaritatea omului cu Firea întreagă; întreaga viaţă cosmică suferă şi se ofileşte prin nepăsarea omului faţă de problemele centrale. Uitînd să ne punem întrebarea justă, pierzîndu-ne timpul cu futilităţi sau întrebări frivole, ne omoram nu numai pe noi, ci omoram prin moarte lentă şi sterilizare o părticică din Cosmos. Aş putea merge şi mai departe. Aş putea presupune că oamenii continuă să trăiască *sănătoşi* şi Cosmosul îşi continuă ritmurile datorită exclusiv întrebărilor pe care şi le pun acei cîţiva aleşi care, asemenea lui Parsifal, pătimesc pentru lenea noastră spirituală. Poate că am deveni, peste noapte, sterpi şi bolnavi dacă n-ar exista, în fiecare ţară şi în fiecare moment istoric, anumiţi oameni hotărîţi şi luminaţi, care să-şi pună întrebarea justă... Şi n-ar fi deloc exclus ca haosul şi catastrofa în care ne pregătim să intrăm şi noi să se datoreze, în ultimă instanţă, dispariţiei acestor oameni hotărîţi şi luminaţi, sau faptului că nimeni nu se mai îndreaptă spre ei ca să le pună, din nou, întrebarea justă..."

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?

- Nu mai văd stîna, spune împăratul Anisie. Nu o mai văd...

Anisie îl ascultase cu acelaşi zîmbet împăcat luminîndu-i figura. Ştefan tăcu o clipă, îşi trecu mîna pe frunte, şi continuă. ,,Acum, eu te mai întreb încă o dată: *cum e Dumnezeul...* Iar dacă nu-mi vei răspunde nici de data aceasta, sunt nevoit să înţeleg că întrebarea mea nu are rost sau e greşit pusă; în orice caz, că nu aceasta e „întrebarea justă"..." ,,Nu cred că aş putea să-ţi răspund

la această întrebare," vorbi Anisie. Oricum ți-aş răspunde, nu m-ai înțelege. Este şi o chestiune de limbaj la mijloc..." Ştefan îl privi din nou cu o supremă încordare, din nou implorîndu-l. ,,Atunci, spune-mi ceva," şopti el, ,,spune-mi orice! Spune-mi ce vrei dumneata, ce crezi că mi-ar folosi mîntuirii mele..."

- Nu o mai văd, repeta împăratul Anisie. Nu o mai văd...

- Şi pe urmă?

- Lasă, că o să ți-o spună diseară, în pătuț, făcu Ioana luîndu-l în brațe, împăratul e obosit.

T- Ce-a spus împăratul Anisie? mai întrebă o dată, implorîndu-l, Răzvan.

- El n-a mai spus nimic. Dar Dumnezeu l-a bătut pe umeri şi i-a spus: Mîine, ai să găseşti stîna tot aici, pe vîrful muntelui. Nu rămîne acolo, în cer, decît în timpul nopții; o duc acolo, ca s-o păzesc de oameni...

- Haide, Răzvan, spuse Ioana. O să-ți mai povestească diseară...

Ieşiră amîndoi pe prispă. Soarele trecuse de plopii care străjuiau, înalți, în dreptul porții. Se auzea zvon de albine şi în aer plutea un miros dulce de trandafiri sălbatici. ,,Acorzi încă o exagerată importanță limbajului," îi spusese tîrziu Anisie. ,,Vorbeai de mîntuirea dumitale în termeni de întrebări şi răspunsuri. Ca şi cînd mîntuirea ar atîrna de rostirea cîtorva cuvinte mai mult sau mai puțin misterioase! Nu uita că istoria a fost posibilă şi datorită unui exces de cuvinte. Ca să scapi de istorie, ca să te smulgi ei, încearcă să regăseşti etapa aceea pierdută din viața umanității, în care cuvîntul nu era decît purtătorul unei realități sacre. Ai să vezi că ai să regăseşti totodată o seamă de alte instrumente de expresie..."

Cîteva minute în urmă, Ioana se reîntoarse şi, îngenunchind pe covor, începu să strîngă cutiile cu care se jucase Răzvan.

- Ce-a fost povestea asta cu Anisie? îl întrebă fără să-şi

ridice capul. Cînd l-ai văzut?

- Săptămîna trecută, cînd am fost la Braşov.

Ioana aşează cutiile într-un colț al salonului, apoi se îndreptă spre fereastră. Soarele coborîse şi turlele bisericilor începeau să sclipească în crepuscul.

- Ai fi putut să-mi spui şi mie, vorbi ea tîrziu, fără să se întoarcă.

- N-aveam ce să-ți spun. L-am întrebat cum e Dumnezeu şi mi-a răspuns să vin peste patru ani...

,,Cînd ai venit să mă vezi pentru întîia oară?" îl întrebase, petrecîndu-l în dreptul plopilor care străjuiau poarta. ,,Exact acum patru ani, în mai 1937." Anisie îi apucă mîna şi i-o strînse, privindu-l adînc în ochi. ,,Întoarce-te peste patru ani. O să vorbim atunci şi despre înfățişarea lui Dumnezeu..."

- Credeam că are să-mi spună ceva, continuă Ştefan cu o nedefinită tristețe în glas. L-am rugat, l-am implorat să-mi spună ceva. Simțeam că mă rătăcesc din nou, că mă pierd din nou; simțeam cum mă ispiteşte deznădejdea şi l-am rugat să-mi spună ceva...

Lăsîndu-şi privirile foarte departe, peste turlele sclipitoare ale bisericilor, Ioana clipi des ca să-şi limpezească ochii de lacrimi. Vorbea din nou de deznădejde. ,,Ce ai?" îl întrebase ea într-o seară, foarte curînd după întoarcerea lui. ,,Ce ai? Eşti obosit?" Ca de obicei, el îi cuprinse umerii cu brațul, dar parcă nici îmbrățişarea lui nu mai era ca înainte; părea absent, distrat. ,,S-a întîmplat ceva?" continuase ea. ,,Din cauza curierului? Din cauza lui Duma?..." ,,De unde ştii tu de Minai Duma?" o întrebase el tresărind. ,,De la Biriş." Îi povesti ce-i spusese Biriş. - Nu, nu s-a întîmplat nimic, vorbi Ştefan tîrziu. ,,Din cînd în cînd simt că mă amenință deznădejdea. Nu înțeleg nici eu de ce. Mi-e frică să nu mă rătăcesc..."

- Dacă ai şti măcar cum l-am rugat să-mi spună ceva! Dar oamenii de felul lor nu sunt generoşi, ca sfinții. Nu

ştiu, sau nu vor să te ajute. Nu sunt ca Irina...

Ioana clipi din nou, apoi îşi strînse pleoapele, aproape cu furie; o lacrimă începu să coboare, rece, pe obraz. ,,Ți-am spus eu că împăratul se întoarce?" îi strigase atunci Irina deschizînd uşa. Apoi o privise încruntîndu-se. Se apropiase repede de ea. ,,De ce eşti tristă? Ce s-a întîmplat? împăratul te iubeşte!..."

- Dar, în sfîrşit, izbucni deodată Ştefan, toate astea n-au nici o importanță! Nu sunt nici primul, nici ultimul om condamnat să mor în pîntecele balenei.

Tăcu multă vreme, apoi se ridică de pe canapea şi se apropie de fereastră.

- Spune-mi sincer, începu el cu un alt glas, de ce nu vrei să mergi la Lisabona ? Nu te ispiteşte viața de Legație?

Ioana nu-i răspunse. El îi luă încet, sfios, brațul.

- Mă gîndeam mai mult la tine. Vreau să te ştiu la adăpost, căci e prea puțin probabil că războiul se va întinde pînă acolo, în Portugalia...

- Tu ştii foarte bine de ce nu vreau să merg, spuse cu o voce mată Ioana. Ştii că Ileana pleacă şi ea la Lisabona. A fost numită funcționară la Legație, îmi închipui că ai aflat de mult asta...

- Habar n-aveam! exclamă Ştefan retrăgîndu-şi brațul. Dar tu, de unde ştii?

- Mi-a spus Răducu. A cunoscut-o acum cîteva săptămîni, întîmplător, şi au vorbit de tine. Şi ea i-a spus că a fost numită la Lisabona. Aşteaptă să plece cu noul ministru. Tu nu ştiai nimic? îl întrebă întorcînd capul şi privindu-l. N-ai mai întîlnit-o?...

- Am întîlnit-o o dată, în martie, dar nu mi-a spus nimic de asta.

- Probabil că încă nu fusese numită, spuse Ioana cu un efort şi se îndreptă spre canapea.

Ştefan rămase în mijlocul salonului, încurcat.

- Evident, făcu el tîrziu, atunci nu mai mergem. Dacă

aş fi ştiut, nici nu ți-aş mai fi vorbit...

Ileana privea fără gînduri cum se sparg valurile la Guincho. De mai multe ori voise să intre în apă, dar în ultimul moment şovăise. Nu cuteza să intre nimeni. Aici oceanul era neobişnuit de înfuriat. Talazurile înalte şi grele se prăbuşeau pe plajă revărsîndu-şi spuma pînă foarte departe.

Dar arşița devenise apăsătoare şi Ileana se ridică, amețită, şi se îndreptă spre apă. Cineva strigă în urma ei. Întoarse capul, zîmbi, şi făcu un semn cu mîna liniştindu-l. Se aşeză, apoi, în genunchi lăsînd s-o înconjoare spuma, îsi udă fruntea, îşi trecu mîinile răcorite pe obraji.

Auzi pe unul dintre băieții ministrului strigînd-o. O chema la cortul lor. Ileana se ridică şi păşi repede, aproape alergînd, pe nisipul fierbinte. Recunoscu de departe pe Filimon, în picioare, apărîndu-şi fruntea de arşiță cu un jurnal, si discutînd cu ministrul. În costum de baie, cu un coif de hîrtie aşezat corect în creştetul capului, acesta părea derutat şi nervos.

- S-a declarat războiul! îi strigă el Ilenei. De azi-dimineață, ne aflăm în război contra Sovietelor!...

Simți cum i se înmoaie picioarele şi privi speriată spre Filimon.

- Am primit telegrama acum un ceas! continuă Filimon. Am descifrat-o şi am alergat aici. Noroc că ştiam unde sunteți!...

Era şi el mai palid ca de obicei şi părea neliniştit. Zări un grup de cunoscuți în jurul unei umbrele de soare, se scuză şi se îndreptă spre ei, ținîndu-şi mereu jurnalul pavăză pe frunte.

- S-a declarat războiul contra Sovietelor, se adresă el în franțuzeşte unui tînăr portughez care tocmai întinsese portțigaretul vecinei sale.

Vorbise cu oarecare solemnitate. Tînărul aprinse țigara

vecinei şi ridică apoi privirile spre Filimon. Parcă n-ar fi auzit bine şi Filimon îi repetă vestea, dîndu-i amănunte: de azi-dimineață, Finlanda, Germania şi România se află în stare de război cu Sovietele. România şi-a declarat țelurile: recuperarea provinciei răpite acum un an, Basarabia.

- Ce spui? întrebă el văzînd că celălalt tace. Dumneata ca portughez, catolic şi anticomunist, desigur că te bucuri...

- Desigur, desigur, vorbi celălalt. O să mai stăm de vorbă... Poate ne întîlnim diseară la Palace. Acum, ce să-ți spun, sunt cam obosit. E aşa de cald şi oceanul e atît de frumos şi e atîta singurătate aici... Ar fi păcat s-o tulburăm discutînd politică...

Filimon zîmbi încurcat şi se reîntoarse spre cortul ministrului. Îl găsi deja îmbrăcat, pregătindu-se de plecare. Filimon se apropie de Ileana, care rămăsese tăcută în umbra cortului, cu bărbia rezemată de genunchi, gînditoare.

- Am şi o veste proastă să-ți dau, spuse. Proastă pentru mine. Am fost numit la Stockholm. Plec săptămîna viitoare. Îmi pare rău. Mai ales acum, de cînd ai venit dumneata, adăugă galant.

Ileana îi mulțumi zîmbind absentă. ,,Pleci la timp," îi spusese Ştefan. ,,În curînd vom intra şi noi în război..." Îi telefonase într-o seară de la sfîrşitul lui mai. ,,Tocmai îmi făceam bagajele," îi spusese ea. ,,Plec poimîine dimineața." ,,Mă urc într-o maşină şi trec să te văd. În cinci minute sunt la tine!..." ,,Nu, nu veni," îi şoptise ea. ,,Mai bine ne întîlnim în oraş..." În dimineața aceea plouase, dar către seară cerul se limpezise, descoperind pe neaşteptate o lună aproape plină. Îl găsi aşezat pe bancă, cu capul rezemat de spetează. În grădină se răspîndea încet mireasma începutului de vară. ,,Totuşi îmi pare rău că pleci," îi spuse. ,,Îmi plăcea să te ştiu aici, lîngă mine..." Zîmbind, Ileana îi puse mîna pe umăr. ,,Eşti omul cel mai

extraordinar pe care l-am cunoscut," începu, mirîndu-se singură de liniştea cu care vorbea. ,,Am fost despărțiți aproape un an de zile, şi după ce te-ai reîntors de la Londra, m-ai văzut o singură dată. Şi în acea fericită zi a reîntîlnirii noastre, erai teribil de prost dispus..." ,,Eram plictisit," o întrerupse el. ,,Îl văzusem pe Biriş. Îmi spusese că Bibicescu încearcă să joace o piesă de-a lui, pretinzînd că ar fi *Priveghiul* lui Partenie, dar că nu se prinde; nu vrea să-l creadă nimeni. Piesa e prea proastă. Şi mi-am adus aminte de cît am suferit acum doi ani... Iartă-mă! Mi-e teamă c-am fost cam ursuz în după-amiaza aceea..." ,,Teribil! Credeam că ai să vii a doua sau a treia zi să-mi ceri iertare... Dar încă nu te cunoaşteam bine. De-abia acum încep să te cunosc. Îmi spui că-ți pare rău că plec, deşi în ultima vreme ne întîlnim cam o dată sau de două ori pe an..." ,,Am lipsit zece luni," o întrerupse Ştefan cu un zîmbet vinovat. ,,Puteai să-mi scrii măcar o carte poştală printr-un curier diplomatic. Sau îmi puteai trimite o telegramă simplă, cu urări de Anul Nou..." ,,Da, e adevărat!" şopti el. ,,Şi totuşi mă gîndeam mereu la tine..." Ileana zîmbi din nou, apoi îşi trecu mîna prin păr şi-şi scutură de cîteva ori buclele. ,,Cred că nu e nimic de făcut," începu ea după o lungă pauză. ,,Mi-e milă de tine... Mi-e milă şi de soția ta. Probabil că o faci necontenit să sufere..." ,, Necontenit, şopti Ştefan fără să-şi ridice privirile. Şi totuşi o iubesc foarte mult. O iubesc poate mai mult chiar decît te iubesc pe tine!" ,,Te rog, taci! spuse" Ileana închizînd repede ochii. ,,Taci!..."

Se întunecase şi pe alee treceau la răstimpuri perechi tinere, strîns înlănțuite. Pătrundea un miros puternic de crini şi trandafiri. ,,Nici măcar nu mă întrebi cum de m-am hotărît să plec," începu tîrziu Ileana, ,,şi de ce n-am vrut să te primesc acasă... Să-ți spun eu de ce. M-am certat cu tante Alice. M-am certat rău de tot. De cîteva săptămîni nu ne mai vorbim. Dar, evident, poimîine, înainte de plecare, am să mă duc la ea şi am s-o sărut,

cerîndu-i iertare...” ,,De ce te-ai certat?” o întrebă el întorcînd brusc capul. ,,Pentru că are idei fixe. Vrea cu orice chip să mă mărit înainte de a împlini treizeci de ani. Şi nu mai am mult, adăugă zîmbind. Şi atunci, cum eu nu am avere, m-am prezentat la examen la Ministerul Propagandei şi am reuşit. Puteam pleca la Roma sau la Stockholm. Nu ştiu de ce am ales Lisabona...” ,,E foarte frumos la Lisabona,” spuse el absent. ,,Ce mă plictiseşte e faptul că nu plec singură. Plec cu şeful meu. Şi nu-mi place omul. L-am cunoscut săptămîna trecută şi mi-a făcut o impresie din cele mai dezagreabile. Cam bădăran, deşi nu e prost. În orice caz ştie să se aranjeze. A fost numit peste noapte secretar de presă şi nici nu ştie bine franţuzeşte. Nu cred că ştie ca lumea vreo limbă străină. De aceea a stăruit să mă aibă cu el.” ,,Dar cine e şeful tău?” o întrebă el absent. ,,N-ai de unde să-l cunoşti. Un tip foarte oarecare. Unul, Mihai Duma...” Ştefan sări în picioare şi o privi speriat, aproape amenințător. ,,Ce ai?” îl întrebă ea tulburată. ,,Îl cunoşti ?” El îşi duse amîndouă palmele la tîmple şi începu să şi le frece, nervos, ca şi cum ar fi încercat să se trezească. Apoi izbucni într-un rîs uscat, strident, insuportabil. ,,Ce s-a întîmplat?” îl întrebă din nou. ,,Îl cunoşti? Ştii ceva despre el?” ,,Da şi nu,” spuse tîrziu Ştefan reaşezîndu-se lîngă ea pe bancă. ,,Dar e o poveste lungă...” Şi începu iar să rîdă, mai domol, ca pentru sine. ,,De ce nu-mi spui ce s-a întîmplat?” stărui ea. ,,Sau e o nouă poveste cu Vădastra şi camera *Sambô...”* ,,À-propos,” o întrerupse el cu un glas oarecare, ,,nu ştiu dacă ai aflat că Vădastra a murit într-un bombardament, la Londra. Eram şi eu acolo cînd a murit. A dispărut în fața mea... De aceea am întîrzit atîta la Lisabona: voiam să mai aflu ceva despre el. Mai exact, despre doamna Zissu. Crezusem o clipă că am să aflu ceva precis despre doamna Zissu...”

Acea săptămînă de iulie i se păruse neobişnuit de

lungă. După primul comunicat german, din 29 iunie, aşteptase şi ea, ca atîta altă lume, comunicatul special care să anunțe zdrobirea definitivă a armatelor sovietice. Oraşele cădeau unul după altul, înaintarea trupelor motorizate era vertiginoasă şi totuşi, frontul rusesc nu se prăbuşea. Războiul amenința să se continue şi în toamnă. Timpul începea să se scurgă tot mai încet. Apoi se trezise că începuse să aştepte şi altceva decît comunicatele speciale de pe frontul rusesc. Aştepta ziua de 1 septembrie, ca să se poată muta în casă. Îşi alesese casa plimbîndu-se într-o după-amiază cu barca în golful Cascaes. Zărise de departe cîteva case de pescari clădite chiar deasupra stîncilor, şi le privise visătoare. Îndeosebi îi plăcea una din ele, cu terasa vopsită în alb şi albastru, şi o viță sălbatică, împletită cu zorele, cățărîndu-se pînă sus pe acoperiş. În aceeaşi seară trecuse s-o vadă. Sună cu emoție. Îi deschise o bătrînă şi o pofti pe terasă. În față, la cîteva zeci de metri, erau ancorate mai multe iahturi şi bărci cu pînze. Auzea clipocitul molcom al valurilor strecurîndu-se printre stînci. Bătrîna vorbea mereu, dar aproape că nu o asculta. O înțelegea, de altminteri, anevoie. Înțelese limpede un singur lucru: că vila va fi liberă abia la 1 septembrie. Întrebă de preț. Chiria era aproape cît jumătate din salariul ei. „O iau!", îşi spuse.

În noaptea de 1 septembrie adormi tîrziu" ascultînd întruna, aproape fără să-şi dea seama, zgomotul valurilor care se spărgeau sub stînca terasei. Era o noapte fără lună şi zărea pînă foarte departe felinarele bărcilor de pescari din larg. I se părea că aude mereu zgomote surde, paşi pe scara de lemn care urca spre dormitor, zvonuri nelămurite, care parcă veneau de dedesubt, de-a dreptul din stîncă. I se spusese că toate casele de pescari de pe mal sunt bîntuite de şobolani, dar în noaptea aceea îi era frică. Se simțea înconjurată de morți necunoscuți. „Tony!", strigă ea deodată şi aprinse lumina. „E absurd, îi fulgeră gîndul prin minte, e prea departe ca să vină pînă aici..."

Apoi i se păru că-l aude din nou, ca şi atunci: „E o căruță! Ce Dumnezeu face imbecilul ăla!..." Cînd se trezi, simți sub ea trupul lui Tony şi începu să strige. Cineva o ajută să iasă trăgînd-o de picioare. Auzea zgomotul surd al motorului. „Tony!", striga ea în neştire. „E mort, cocoană, e mort! Şi mi-ați prăpădit căruța şi mi-ați omorît calul!..." Auzea geamătul calului, cu un nechezat năclăit în sînge; şi apoi iarăşi, neverosimil, ca venit dintr-un alt timp, zgomotul motorului, continuînd să se macine în pîntecele maşinii răsturnate.

Îşi aprinse o țigară. Valurile se spărgeau surd, fără mînie, sub stîncă. ,,De ce nu vrei să asişti şi tu? o întrebase, cu un an înainte, Valkiria. E un mediu extraordinar. ,,Nu cred, răspunsese. Şi chiar dacă aş crede, nu vreau." Ca şi în colegiu, Valkiria făcea spiritism. O regăsise mai grasă, tot atît de blondă şi cu aceeaşi pasiune pentru canto. De cînd se îmbogățise, lua lecții particulare cu cei mai iluştri maeştri şi asista la toate premierele de la Scala. Pleca mereu cu avionul în Germania, pentru concerte. - ,,Dacă n-ar fi războiul ăsta absurd, aş putea urmări toate concertele..." ,,Ileana,îi spusese odată, nu te mai recunosc. Tu eşti îndrăgostită!..." Rezistase multă vreme, dar în cele din urmă îi vorbise de Ştefan. ,,Acum e la Londra, începuse ea într-o seară. Îmi pare rău că nu-l cunoşti şi tu. E un bărbat interesant. Ți-ar place..." ,,Eşti îndrăgostită de el!" exclamase Valkiria. ,,Nu cred. L-am văzut de zece, douăsprezece ori în viața mea. Ce mă exasperează este că nu-l pot uita. Nu mă gîndesc mereu la el, dar de cîte ori întîlnesc un bărbat care mi-ar putea place, îmi amintesc de el. Este exasperant!..."

Plimbîndu-se pe malul lacului, îşi aminteau de anii din colegiu. ,,Uite, pe banca aceasta...," începuse Valkiria. Ileana se revăzuse în acel amurg de toamnă tîrzie, aşezîndu-se cu Valkiria pe bancă. Tante Alice o adusese cu cîteva săptămîni mai înainte. Era în 1921; avea atunci opt ani şi era îmbrăcată în negru. ,,E orfană! e orfană!"

auzise ea şoptind pe una dintre fete, în curtea colegiului. Aşezîndu-se lîngă ea pe bancă, Valkiria îi apucase mîna: ,, Şi eu sunt orfană!" îi şoptise apropiindu-se. ,,Mama mea a murit cînd aveam trei ani. Şi tata s-a recăsătorit; am o altă mamă, acum, dar nu e mama mea, adevărată..." ,,Mama mea a murit astă-vară, în sanatoriu," vorbise ea plecîndu-şi privirile. ,,Stăteam şi noi, la Davos, dar nu stăteam în sanatoriu. Copiii n-au voie să stea în sanatoriu, dacă nu sunt bolnavi. Eu stăteam cu tante Alice în sat..." ,,Şi tatăl tău? o întrebase Valkiria. ,,El a murit de mult. Nu-mi amintesc de el..." Continuase să privească frunzele galbene, arămii, care tresăreau la răstimpuri, stinghere, la picioarele lor. Atunci, cînd avea opt ani, nu ştia că tatăl ei, maiorul Sideri, se sinucisese în împrejurări misterioase, fără să lase nici o scrisoare. Puţin timp după ce împlinise 18 ani, tante Alice o întrebase odată: ,,N-ai primit nimic? Nici o scrisoare? Nici un plic sigilat?..." O privise cu o neobişnuită intensitate, adînc în ochi. Credeam că ţi-a lăsat maiorul ceva... ,,Asta se întîmplă numai în romane, tante Alice!" răspunsese ea. - ,,Te-am rugat să vorbeşti româneşte!" o întrerupsese cu asprime tante Alice. ,,Ai uitat să vorbeşti româneşte..."

Uneori, în vacanţele de vară, tante Alice venea s-o ia de la Lausanne şi o conducea la Zinca, la moşia surorii ei, Cecilia. ,,Nu trebuie să uiţi româneşte," îi spunea. ,,Vorbeşte cu ţăranii." La gară, o aştepta vechilul de pe moşie, într-o gabrioletă galbenă. Se suiau amîndouă, doar cu cîteva pachete în braţe. Geamantanele soseau la conac pe seară, aduse cu căruţa. ,,Uite," îi arăta tante Alice ridicîndu-şi umbrela de soare, ,,şi pămîntul acesta a fost tot al nostru: a fost zestrea maică-tii. A mîncat-o maiorul cu blestemăţiile lui..." Se oprea şi o privea pe furiş, regretînd deja că vorbise prea mult. Ileana privea drept înaintea ei, pe şoseaua şerpuind leneşă printre lanuri de grîu. Cecilia nu-i vorbea niciodată de blestămăţiile maiorului, nici de pămînturile şi casele care au fost cîndva

ale lor. De cînd o cunoscuse, tante Cecile avea părul alb şi era puțin surdă. Petrecea tot anul la Zinca şi avea grijă şi de pămîntul lui Alice. Pînă ce-a murit Cecile, tante Alice nu rămînea decît cîteva săptămîni la țară. Se întorcea în septembrie ca s-o ia pe Ileana şi s-o conducă înapoi la Lausanne. De cîte ori o săruta în prag, la despărțire, tante Cecile îi spunea: ,,Bine că te-am mai văzut şi anul ăsta! Cine ştie dacă mai apuc pînă la anul!...”

Aşa îi spunea mereu, pînă ce, într-o iarnă, a murit. Ileana împlinise 15 ani cu cîteva zile mai înainte de a primi telegrama de la tante Alice. O anunța că murise Cecilia şi că va primi un pachet din partea ei. Apoi, în aceeaşi săptămînă, îi scrisese o lungă scrisoare: Cecilia se stinsese fără suferințe, în jilțul ei de lîngă sobă, în odaia cea mare, de musafiri. Pachetul pe care i-l lăsase nu-i putea fi trimis, pentru că era sigilat, şi nu-l primea la poştă. În anul acela venise în țară de Paşti şi se dusese de-a dreptul la Zinca. Jilțul se afla tot acolo, lîngă sobă, în dreptul tabloului duducăi Ralu. „În ziua aceea,” îi spusese jupîneasa, ,,Cecilia aştepta o vizită. Era o duminică de ianuarie şi drumurile fuseseră troienite, zăpada ajunsese pînă în dreptul ferestrelor. «Aştept o vizită, spusese Cecilia de dimineață, să faceți focul în salon.» După sărbători, odaia nu mai fusese încălzită şi pereții erau înghețați. «Umpleți bine soba», spusese Cecilia. Intra mereu în salon şi se apropia de sobă. «Mai aduceți lemne, spusese: aştept o vizită.» Se îmbrăcase cu o rochie de catifea violet-închis, pe care nu o mai pusese de foarte mulți ani. Şi îndată ce-şi bău cafeaua, trecuse în salon şi se aşezase în jilțul de lîngă sobă. «Am să aținesc o clipă, spusese, căci mi s-a făcut somn. Dar să aduceți mereu lemne; aştept o vizită.»” Tîrziu, cînd se întunecase, jupîneasa şi-a dat seama că murise."

În pachetul sigilat pe care i-l lăsase, se aflau cincizeci de napoleoni şi o seamă de fotografii ale maiorului Sideri. „Orice vei auzi mai tîrziu despre el, îi scrisese Cecilia, nu

uita că este tatăl tău". Pînă atunci, în acel amurg de aprilie, cînd privise tulburată fotografiile, Ileana nu auzise decît un singur lucru: că se împuşcase în casele lor de la Iaşi, chiar în anul cînd fusese înaintat maior, în 1914. Ileana avea atunci un an; oricîte eforturi făcuse mai tîrziu, nu izbutise să şi-l amintească. Multă vreme, nici nu-i văzuse măcar fotografia. În 1916 plecaseră la Davos, conduşi de Manole Crețulescu, soțul lui tante Alice. Manole era magistrat la Iaşi. ,,Venim să vă vedem la Crăciun," le spusese de la fereastra vagonului. ,,Venim la Crăciun!" îşi amintea foarte bine: tante Alice, alături de Manole, plecați amîndoi peste fereastră, ea cu batista la ochi, şi Manole făcîndu-le semn cu mîna. ,,Venim la Crăciun!..." După ce nu se mai văzu trenul, mama începuse să plîngă. Atunci, în acel an, nu era încă atît de bolnavă şi locuiau într-o vilă cu multe balcoane. Uneori venea s-o vadă doctorul. Era un bărbat înalt, cu ochelari de aur şi o barbă scurtă, aproape căruntă. Îl auzea uneori spunîndu-i: ,,Nu vă mai gîndiți la trecut, scumpă doamnă. Gîndiți-vă la copilul dumneavoastră. Nu trebuie să afle..." Apoi, într-o seară, îl auzi vorbindu-i cu o neaşteptată asprime: ,,E numai vina dumneavoastră! Nu aveți nimic grav. E pur şi simplu o chestiune de voință, de moral. Gîndiți-vă la copilul dumneavoastră. Astăzi, ar fi trebuit să fiți pe deplin vindecată, în țară..."

Nu l-a mai văzut pe Manole Crețulescu. În acea toamnă România intrase în război şi de Crăciun n-au primit decît o telegramă pe care mama i-o arătase rîzînd. ,,Sunt toți la Iaşi!" îi spusese. ,,E şi Manole cu ei; s-a întors în permisie de pe front!..." Cînd a revăzut-o pe tante Alice, în 1919, era în doliu; Manole murise de tifos exantematic, cîteva luni înainte. În acel an, au dus-o la sanatoriu. ,, E numai o chestiune de moral," spunea doctorul. ,,Doamna Sideri nu vrea să trăiască, nu vrea să se împace cu viața..." Mama zîmbea: ,,Sunt obosită, doctore, mă simt foarte obosită..." Aşa spunea mereu de-atunci: ,,Mă simt obosită,

Alice…” Uneori o surprindea plîngînd. ,,Fugi de lîngă mine, Ileana, nu mai sta lîngă mine…” Apoi, într-o seară, înainte de a o transporta la sanatoriu, a auzit-o pe tante Alice şoptind: ,,I-a spus ceva copilului? A aflat ceva…” ,,Să nu-i spuneți nici voi,” şoptise mama. ,,Crezi că dacă s-ar întoarce acum în țară ar afla ceva?…” ,,De ce să se întoarcă?” spusese tante Alice. ,,Să-şi termine întîi şcoala aici…”

,,Ce ți-a scris Cecilia?” o întrebase bănuitoare tante Alice. ,,Ce e în pachet?… ”Ileana îi arătă fotografiile şi fişicul cu napoleoni. ,,Fotografiile tatei,” şoptise, şi i se păru deodată straniu, artificial, cuvîntul acela „tată" rostit de buzele ei. Tante Alice, Cecilia, jupîneasa, îi spuneau „maiorul". ,,Nu vreau să le văd,” făcuse tante Alice ridicînd brațul. ,,Le cunosc destul de bine…” Îşi alesese una din ele, care îl arăta locotenent tînăr, cu o mustață scurtă, ochii foarte adînci şi părul bogat, căzîndu-i ca o mare buclă pe frunte, şi o înrămase. Întorcîndu-se la colegiu, Valkiria exclamase: ,,Ce figură romantică. Sunt sigură…,” apoi se întrerupse deodată, cu un zîmbet vinovat. ,,S-a sinucis la 35 de ani, spusese Ileana. Nimeni nu ştie pentru ce motiv…”

În acea vacanță de Paşti se plimba mereu prin odaia de musafiri, prin fața tabloului duducăi Ralu şi a jilțului în care murise Cecilia. Nu înțelegea de ce i se părea că sunt una şi aceeaşi persoană, că tabloul duducăi Ralu o înfățişa pe tante Cecile cînd era tînără. În primăvara aceea, la Lausanne, cînd fetele au făcut spiritism, ea se rugase în gînd să vină duduca Ralu, pentru că pe ea n-o cunoscuse şi nu-i era frică, dar ştia că tot tante Cecile va veni. ,,Ce figură romantică!” exclama mereu Valkiria, cînd dădea cu ochii de fotografia locotenentului Sideri. ,,Îmi pare rău că ți-o spun,” adăugase ea odată, mulți ani mai tîrziu, ,,dar sunt sigură că tatăl tău s-a sinucis pentru o femeie. Probabil că era o principesă sau o regină şi a primit ordin de la superiorul lui să se sinucidă…”

O revăzu pe Valkiria în primele zile ale lui iunie, în drum spre Lisabona. A rămas numai două zile cu ea, la Lausanne. ,,Cred că sunt şi eu îndrăgostită," îi spusese Valkiria. ,,De data aceasta cred că e ceva serios. E un mare artist..." I se păruse şi mai grasă ascultînd-o vorbindu-i despre iubirea ei pentru un mare artist. Nu voise să-i spună numele. ,,E un om prea celebru," adăugase. Fără îndoială că-l cunoşti şi tu... Dar tu, tot îl mai iubeşti?" ,,Nu l-am iubit niciodată," spusese. ,,Dar de data aceasta s-a terminat orice între noi. E un egoist. Îmi pare rău că din cauza lui m-am certat cu tante Alice..."

,,Eu ştiu bine de ce nu vrei să te măriți!" spusese atunci tante Alice. ,,Tu eşti încă îndrăgostită de Viziru şi probabil trăieşti mai de mult cu el..." ,,Tante Alice!" strigase ea deodată. ,,Dar faci păcat, dacă vrei să-i strici casa. El e om însurat şi are copil. N-o să-ți ajute Dumnezeu dacă-i strici casa!..." Ileana începuse deodată să plîngă.

,, Dacă-l iubeşti şi dacă te iubeşte," continuase tante Alice, ,,nu e nimic de făcut. Asta numai Dumnezeu le leagă şi le dezleagă. Dar dacă te-ai mărita măcar de ochii lumii." ,,Nu l-am văzut decît o singură dată de cînd s-a întors de la Londra," spusese ea ştergîndu-şi furioasă ochii. ,,Iar anul trecut, l-am văzut de două ori..." Tante Alice o privise lung, încruntat. ,,Atunci sunteți amîndoi nebuni! Şi cea mai nebună eşti tu. Trebuie neapărat să te măriți. Anul ăsta trebuie să te măriți!..."

Se simțea fericită îndată ce se suia în trenul electric care, la sfîrşitul fiecărei după-amiezi, o aducea la Cascaes. Uita, atunci, de război, uita de monotonia muncii de la Legație. Îşi pregătea singură masa de seară, dar nu înainte de a se fi scăldat. Ocolea, înot, bărcile din fața casei, apoi pornea în larg. Se întorcea cînd începeau să se lumineze ferestrele.

Cunoscuse destulă lume, dar nu primea aproape pe nimeni la ea. Doar o singură dată, o săptămînă după ce se

mutase, invitase într-o duminică pe ministru şi pe colegii de Legație. Se împrietenise cu o tînără funcționară portugheză, care venea uneori să petreacă duminicile la ea. Pe ceilalți, se mulțumea să-i întîlnească pe plajă. Singurătatea aceasta îi crease repede o proastă reputație şi afla, din cînd în cînd, de la prietena ei, de zvonurile care circulau la Legație despre aventurile ei.

,, Eşti prea frumoasă! Şi prea zîmbeşti uşor!... Şi apoi, eşti imprudentă: locuieşti singură într-o casă izolată, intri în baruri, dansezi prea mult, te întorci tîrziu acasă..."

Ileana ridicase din umeri. ,,Are să vină Valkiria," răspunse. ,,Are să vină să stea cu mine o veche prietenă a mea, elvețiană. N-o să mai fiu singură..."

Dar Valkiria îşi amîna mereu sosirea. „Poate am să vin la iarnă, îi scria. Acum mi-e imposibil. Am să-ți spun cînd ne vom întîlni de ce..." Şi apoi, pe neaşteptate, într-o zi de la sfîrşitul lui octombrie, aflase dintr-o scrisoare a lui tante Alice că Ştefan se afla de mult pe front, voluntar. Pălise, şi pentru că simțise ochii lui Duma pironindu-se asupra ei, ieşise repede din birou. „Bestia!" începu ea să şoptească, cu furie, printre dinți, strîngînd scrisoarea în pumn. ,,Bestia! Mai îmi dă şi asta pe cap, acum! Bestia! Egoist feroce! Nu se gîndeşte decît la el. Voluntar, într-un regiment din linia întîi. Şi nu se mai ştie nimic de el! Nu se mai ştie nimic de el!..." Din acea zi, simțise cum începe să-l urască, într-o după-amiază de duminică, auzi repetate bătăi în uşă. Era singură şi nu aştepta pe nimeni. Îşi aranja în grabă părul, stinse țigara şi, încruntată, deschise uşa. Era Mihai Duma. Ileana nu încercă să-şi ascundă plictiseala. Cu şeful ei direct izbutise să nu aibă, pînă atunci, decît relații de serviciu.

- Nu te deranjez ? o întrebă el zîmbind. Ileana nu răspunse, dar îl conduse pe terasă.

- Eram prin apropiere, continuă Duma aşezîndu-se în chaise-longue, şi am trecut să văd ce mai faci...

Se opri, privind golful. O fregată se pregătea să

pornească spre larg. Vîntul îi umflase deodată pînza roşie, aplecînd-o mult de tot, gata s-o răstoarne.

- E frumos, aici, la dumneata, vorbi el din nou. Uiți de greutăți, uiți de război...

Ileana urmărea atentă manevra fregatei. Prinsese acum vîntul şi, aplecată, aluneca prodigios pe fața apei.

- À-propos, începu Duma cu un alt glas. Dumneata care cunoşti atîta lume, ai cunoscut pe o compatrioată de-a noastră, o anumită domnişoară Zissu?

- Am auzit de ea, spuse Ileana, dar n-am cunoscut-o...

Duma o privi scurt, mustrător, apoi zîmbi. Mai ales zîmbetul îi era antipatic Ilenei; i se părea că trădează o cruzime pe care obrazul placid al lui Duma o ascundea altminteri cu desăvîrşire.

- Rău ai făcut că n-ai cunoscut-o pînă acum, continuă el. E o femeie care ne interesează. Spune că are viza Statelor Unite, că-şi aşteaptă locul în clipper, dar aşteaptă de zece luni. E şi foarte suspect, dar e şi foarte interesant...

- Nu văd în ce măsură m-ar interesa pe mine, spuse Ileana. Duma o privi din nou, în ochi, aproape cu severitate.

- Pe dumneata, direct, poate că nu. Dar nu e vorba de asta. E vorba de ce ne interesează pe noi. Şi pe noi ne interesează orice român care se îndreaptă spre partea cealaltă... Nu uita că suntem în război. Şi că luptăm alături de germani contra ruşilor - lucru pe care mulți dintre români îl cam uită. Îți cunosc sentimentele dumitale anglofile şi americanofile. Eşti liberă să le cultivi si de-aici înainte. Nu suntem intoleranți cu sentimentele funcționarilor noştri, închidem ochii!... Cu condiția, însă, să-şi facă fiecare datoria...

- E un fel elegant de a vă plînge de mine? întrebă Ileana roşind.

- Da şi nu. Sunt mulțumit de lucrul dumitale la Legație. Eşti o foarte conştiincioasă secretară. Dar nu e

de-ajuns. Dumneata te mişti în atîtea cercuri, vezi atîta lume. Ar trebui să deschizi bine urechile. Şi să ne spui ce auzi, ce se vorbeşte, ce se plănuieşte. În afara marilor secrete de stat, nu există secrete care, pînă la urmă, să nu transpire; în anumite cercuri, cel puțin. Pe noi ne interesează asemenea secrete... De aceea, ar fi bine să întîlneşti pe această domnişoară Zissu, să te împrieteneşti cu ea, să-i vorbeşti de simpatiile dumitale anglo-americane...

Ileana simțea că roşeşte mai mult.

- ... O poți invita aici, la dumneata, continuă el cu o sacadată monotonie, şi poți invita chiar anumiți cavaleri, bărbați distinşi... Nu e nevoie ca invitații dumitale să fie totdeauna de partea Axei, adăugă zîmbind.

La plecare, se mai opri o data în fața uşii.

- Mai e ceva, spuse. Mîine soseşte Vidrighin, din Chile. Este noul nostru consilier economic. A fost la Tokyo, a fost în Chile. Este cineva foarte bine... Mă duc să-l întîmpin în port, împreună cu Costescu şi am să te rog să vii şi dumneata. Soția lui, doamna Vidrighin, e norvegiană şi nu ştie româneşte...

Cîteva săptămîni în urmă, pe la sfîrşitul lui noiembrie, află întîmplător de apropiata sosire a unei Comisii economice, care trebuia să organizeze cumpărăturile de sizal, wolfram şi, în secret, cauciuc. În aceeaşi după-amiază Duma îi întinse o listă de nume.

- Cunoşti pe vreunul dintre ei? o întrebă fără să-şi ridice ochii. Ileana începu să parcurgă lista şi păli brusc.

- Pe Ştefan Viziru, spuse după ce-şi umezi buzele. Dar îl ştiam pe front, în Rusia...

- I s-o fi urît şi lui pe front, vorbi Duma ridicîndu-se. Mai ales că acum s-a făcut cam frig...

- O fi rănit, şopti Ileana, absentă.

- ... Unde mai pui că aici, la Lisabona, în afară de diurna împărătească, mai e rost şi de un comision. Cunoşti şi dumneata sistemul.

Ileana roşi şi-l privi provocator, în ochi.

- Dumneata, însă, nu-l cunoşti pe Ştefan Viziru. Dacă l-ai fi cunoscut, nu ți-ai fi îngăduit o asemenea aluzie.

Duma izbucni în rîsul lui tăcut şi deschise casa de fier.

- Vasăzică numai pe ăsta îl cunoşti? o întrebă aşezîndu-şi cu atenție dosarele. Cu atît mai bine. Ți-l dau în grijă. Ține-te după el. Arată-i oraşul, du-l prin baruri...

- Viziru cunoaşte destul de bine Lisabona, îl întrerupse Ileana.

- Ştiu. A fost astă-iarnă aici. A stat mult; cam prea mult chiar. Nu se mai îndura să plece... Şi m-am tot întrebat: de ce, oare? Numai din cauza Stellei Zissu?

Ileana îşi simți tot sîngele în obraji şi începu să desfacă, tremurînd, pachetul cu țigări. Duma închisese casa de bani şi se întoarse spre ea.

- Sau poate nici asta nu ştiai? o întrebă zîmbind cu o exagerată mirare. Atunci, nu eşti deloc curioasă să asculți ce se vorbeşte în jurul dumitale... Şi tocmai legătura aceasta mi se pare interesantă, reluă după o scurtă tăcere. Interesantă şi chiar suspectă. Că doar nu numai pentru ochii frumoşi ai domnişoarei Zissu a rămas el aici aproape o lună de zile. Domnişoara asta vedea fel de fel de lume. Era cu adevărat o mondenă. Nu ca dumneata... Zic era, pentru că din nefericire, a plecat alaltăieri... Şi-a găsit, în sfîrşit, un loc pe clipper, şi-a plecat în America...

În preajma Crăciunului, intrînd într-o dimineață la Legație, ghici că sosise Comisia. Cîteva geamantane şi saci de curier se aflau într-un colț al culoarului. Ileana se opri o clipă să-şi potolească bătăile inimii, apoi se îndreptă cu o stăpînită indiferență spre biroul lui Duma. Din biroul secretarului de Legație se auzeau voci bărbăteşti. Încetini pasul şi inima începu din nou să-i bată. Uşa se deschise brusc, în stînga ei, şi în prag apăru Ştefan.

- Bună dimineața! îi spuse el cu un glas oarecare. Ce mai faci?

- Bine. Dar tu ce faci?!

- Bine. Puțin cam obosit... Dar de cînd v-ați mutat aici, în San Mamede?

- De cîteva luni. Vechiul local devenise neîncăpător.

- Cred şi eu. V-ați înmulțit de cînd am plecat. Începeți să semănați cu o Ambasadă...

S-a întîmplat ceva cu el, înțelese atunci, deodată. Îmbătrînise. Era mai slab şi figura întreagă parcă i se schimbase. Cîteva fire de păr cărunt la tîmple. Ținea pleoapele foarte apropiate, ca şi cum l-ar fi durut lumina. Parcă nici glasul lui nu mai era acelaşi.

- Sper să ne mai vedem pe-aici, adăugă el bătînd-o pe umăr. Poate luăm odată masa împreună...

- Cum vrei tu, spuse Ileana zîmbind.

În ziua de Crăciun, îi telefonase de mai multe ori la hotel, fără să-l găsească, îşi lăsase numărul şi după miezul nopții auzi sunînd telefonul. Ridică tulburată receptorul.

- Sărbători fericite! îi spuse el.

- Sărbători fericite! şopti. Te-am aşteptat toată ziua. Credeam că poate ai să-ți aduci aminte de mine...

- Cînd vrei să ne vedem? o întrebă.

- Vino poimîine la prînz, să mănînci cu mine. Vom fi numai noi doi...

- Bine.

Ileana aşteptă cîteva clipe, crezînd că are să mai adauge ceva, apoi strigă: Alo! Alo!

- Da, spuse Ştefan. Ce e?

- Credeam că ne-a întrerupt, începu Ileana.

- Nu, nu ne-a întrerupt nimeni... Pe poimîine! Noapte bună!

- Noapte bună, spuse ea foarte încet.

A treia zi de Crăciun începuse de dimineață o ploaie fină şi deasă.

Ştefan rătăcise adresa şi sosi cu o jumătate de oră întîrziere. Era cu capul gol, cu gulerul macferlanului ridicat, şi florile pe care i le adusese fuseseră atît de

plouate încît, ajuns în fața casei, le scosese din hîrtie, le scutură de apă şi le adăposti sub macferlan pînă îi deschise Ileana.

- Sărbători fericite! spuse el din prag, zîmbind.

Ileana se înălță uşor în vîrful picioarelor şi îl sărută pe amîndoi obrajii.

- La mulți ani! Cred că n-ai uitat că azi e ziua ta...

Intrînd, Ştefan îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă fruntea şi părul.

- E foarte frumos la tine, începu apropiindu-se de terasă.

Nu se vedea decît ploaia căzînd lin deasupra valurilor vinete. Un pescăruş se înălță anevoie dintre stînci, se clătină şovăind cîteva clipe, apoi se lăsă să cadă pe apă.

- Azi e mai puțin frumos ca oricînd, spuse Ileana. Dar mie îmi place şi aşa...

Tresări. I se păruse că-l revede pe Ştefan de odinioară, că-i recunoaşte lumina din ochii şi gestul lui scurt de a-şi trece necontenit mîna prin păr. Dar Ştefan îşi dusese mîna la ceafă, pipăindu-şi gulerul.

- Cred că sunt ud leoarcă, spuse el zîmbind.

- Vino lîngă sobă.

Era o sobă mică, de tuci, care dogorea. Ştefan se aşează pe covor. Ileana aduse tava cu aperitive şi se aşează alături de el.

- E prima mea casă, spuse, şi mi-e foarte dragă... Cinzano cu gin? îl întrebă după o clipă, ridicînd ochii.

Ştefan o privi deodată, aproape mirat, ca şi cum ar fi văzut-o pentru întîia oară. Ileana zîmbi încurcată, aşteptînd. În cele din urmă îi turnă un pahar de vermut şi i-l întinse.

- Noroc! îi spuse apropiindu-şi paharul şi ciocnind. Să ți se izbîndească tot ce doreşti!

- Şi ție! spuse Ştefan.

Ileana se ridică repede şi trecu în bucătărie, să vadă dacă femeia poate aduce ceva la masă. Cînd se întoarse, îl

găsi pe terasă, în ploaie, privind valurile care se spărgeau de stînci.

- Eşti nebun! îi strigă ea din prag. Te rog intră în casă. Ai să răceşti!

- Este ceva aici, jos, spuse fără să întoarcă capul. Mi se pare că e o carte... Ileana veni după el pe terasă.

- Haide, te rog, în casă, îi spuse luîndu-i braţul. Ne aşteaptă femeia cu masa.

- Numai o clipă.

Şi înainte ca Ileana să înţeleagă ce are de gînd să facă, îşi desprinse braţul, încalecă parapetul şi coborî repede, printre stînci, pînă jos. Ţinîndu-se cu mîna stîngă de o piatră, se plecă foarte mult şi prinse cartea. Îi privi repede titlul, apoi, cu greutate, sfîşiindu-şi pantalonul, se căţără din nou pînă la parapet şi sări pe terasă. Ileana îl aştepta lîngă sobă.

- Mi se păruse că-i pot ghici titlul, spuse el apropiindu-se şi curăţînd cartea de alge. Şi nu m-am înşelat. Priveşte: *Encore un instant de bonheur...* Dacă ai şti tot ce-mi aminteşte titlul acesta...

Ileana zări pantalonul sfîşiat şi zîmbi. Ştefan aşează cartea pe un scăunaş, lîngă sobă, să se usuce, şi începu să-şi scuture părul.

- Ce om norocos eşti tu, începu ea deodată. Cartea asta o cumpărasem pentru tine. Voiam să ţi-o dăruiesc de Crăciun. Dar mi-a fost teamă să nu vezi vreo aluzie şi nu ţi-am mai dat-o. Mi-a fost chiar ciudă pe tine, că eşti prost crescut şi aştepţi să te caut eu cu telefonul, şi aseară, m-am înfuriat pe tine şi am zvîrlit cartea de pe terasă. Nu-mi închipuiam c-ai s-o găseşti chiar tu... Cred că e timpul să ne gîndim la masă, adăugă ea repede, scuturîndu-şi cu un gest brusc buclele.

Sub şervet, Ştefan găsi o agendă minusculă legată în piele. Pe pagina de la 1 ianuarie 1942, Ileana însemnase: *Remember,* şi subliniase de mai multe ori cuvîntul.

Ploaia continuă toată după-amiaza. Către ora patru, pe ocean se lăsă o ceață subțire care estompă încet, încet, întreg golful. Nu se mai zărea decît o parte din țărmul Estorilului. Aşezați unul lîngă altul pe covor, lîngă sobă, fumau amîndoi, fără să se privească.

- ... Îi spuneam şi lui Biriş: de-atunci, simt necontenit o mare silă de mine însumi.

- Cred că e un lucru normal, îl întrerupse Ileana. Probabil că toți simt acelaşi lucru...

- ... Nu numai pentru că mi-a fost frică. Tuturor le este frică în fața morții. Dar am simțit cît de mult sunt legat de această viață de toate zilele. Aş fi fost gata de orice laşitate ca să mai mă pot bucura încă o dată nu de ce mi se păruse, pînă atunci, că e frumos şi vrednic în viață - ci aş fi vrut să trăiesc ca să mă pot scărpina la ceafă, unde mă muşcase cu puțin înainte o muscă rea, de cal, sau să-mi pot întinde încă o dată picioarele, care mi-amorțiseră, sau să mă pot şterge cu batista de sudoare pe față... De asta mă rugam în gînd lui Dumnezeu să nu mă atingă brandurile în groapa aceea abia începută, în care mă chircisem cînd ne descoperiseră ruşii... Simțeam atunci cît e de *bine* să trăieşti...

- Mi se pare foarte normal, spuse Ileana.

- Probabil că aşa suntem făcuți, noi toți. Dar parcă mi s-au spulberat de-atunci toate iluziile. Mă crezusem altfel. Crezusem că, cel puțin pentru mine, şi moartea are o latură pozitivă: că orice moarte e un salt dincolo, în necunoscut, şi oricît de mult am iubi viața, tot rămîne acest aspect pasionant al morții: că, prin ea, *rezolvăm* ceva, *aflăm* ceva: aflăm măcar dacă mai există *ceva* dincolo, sau reintrăm în neant. Biriş rîdea; dar, îi spuneam, chiar acest neant este, într-un anumit fel, un răspuns pe care-l aşteptăm de atîta timp aici, pe pămînt. Aşadar, oricum am privi-o, moartea rămîne totuşi un fapt esențial, care ne angajează total... Dar, atunci, moartea mi s-a părut absurdă, fără absolut nici un sens. Un singur

gînd mă obseda: că am fost nebun, sau imbecil, să mă las antrenat într-o asemenea aventură, cerînd să fiu trimis, voluntar, în linia întîi; că, dimpotrivă, ar fi trebuit să încerc totul ca să scap, să fug, să mă pun la adăpost... Gîndul acesta de-atunci, din prima zi, cînd ne-au descoperit brandurile, nu-l mai pot uita. Mă trezeşte uneori din somn şi mă simt umilit, pălmuit, scuipat în obraz. De-atunci, parcă am pierdut încrederea în mine...

- E absurd! făcu Ileana. Ai suferit şi tu un şoc, ca toți ceilalți, în primele zile ale războiului. Dar o să treacă...

- Sper. Dar, deşi am rămas după aceea aproape două luni pe front, n-a trecut. Mă îmbolnăveşte. Mi-e silă de mine... Dac-oi vedea şi-oi vedea că nu trece, mă reîntorc... Mai ales acum, cînd situația se agravează mereu şi e atîta nevoie de oameni...

Ileana întoarse brusc capul spre el, şi-l privi speriată.

- Eşti nebun!

În clipa aceea se auzi soneria de la intrare şi apoi cîteva bătăi în poartă. Ileana se ridică repede şi aprinse lumina.

- Spune-mi, te rog, şopti ea aplecîndu-se puțin spre Ştefan. E adevărat că ai avut aici o legătură cu o oarecare domnişoară Zissu?...

- Da, e adevărat. Dar de ce mă întrebi?...

- Am să-ți spun altădată...

Soneria se auzi din nou, prelung.

- Acum am musafiri, adăugă repede, în şoaptă, alergînd să deschidă. Cîteva clipe în urmă intrară Vidrighin cu soția şi Mihai Duma.

Umblau de aproape un ceas prin pădure, urcînd mereu. Se făcea tot mai frig. Vîntul clătina uneori crengile cele mai înalte, apoi amuțea. Lăsaseră în urmă cedrii care-şi săltau brațele deasupra pădurii, dominînd-o. Dar codrul devenea tot mai dens cu cît se apropiau de vîrful muntelui. Apoi, la o cotitură, se zări Crucea: *Cruz alta.*

De aici, totul se vedea, de jur-împrejur, pînă foarte

departe. În amurg, la orizont, munții începeau să-şi confunde contururile. Se distingeau văi şi lunci si nenumărate drumuri şi arăturile roşcate, brune sau asemenea scoarței de copac.

- Să urcăm pînă sus, spuse Ştefan.

Un bătrîn, care aştepta pe treptele de piatră ce duceau la Cruce, se dădu la o parte, salutîndu-i. Începură să urce. Sus, s-au rezemat de parapet, privind spre Coimbra. Albă, sobră, mănăstirea Santa Clara se înălța singuratică din oceanul verde al dealurilor. Şerpuind printre sălcii pletoase, plopi şi platani, sclipea, foarte departe, Mondego.

O pasăre mare zbură pe deasupra lor, se roti o clipă, aproape fără să-şi bată aripile, şi apoi se lăsă să lunece spre vale.

- Uneori, în vis, începu Ileana, mi se pare că mă aflu undeva alături de tine, pe un munte foarte înalt şi privesc în vale. Ca şi acum... Căci şi acum parcă aş visa mereu. Nu ştiu ce să fac ca să nu mă trezesc prea devreme. Poate ar trebui să tac.

Se apropie mai mult şi îşi lipi obrazul de-al lui. Soarele asfințise. O brumă albăstruie începea să se aştearnă deasupra văii.

- Mi s-a făcut frig, spuse ea deodată, cutremurîndu-se.

La capătul scării, bătrînul îşi scoase corect pălăria şi le-o întinse. Ştefan se opri şi începu să caute în portmoneu. „Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă, îşi aminti el; i-am dat o sută de lei..." De îndată ce intrară în pădure, o cuprinse în brațe şi o sărută lung pe gură.

- Vrei să petrecem revelionul cu toată lumea, sau numai noi doi, singuri?

- Numai noi doi, spuse Ileana.

Se aşeză la masă şi privi înjurai ei. Sala era puternic luminată, cu policandre grele, prea luxoase, atîrnînd de

tavan.

- Aproape m-am speriat cînd am urcat pentru prima oară scara, spuse. Toate figurile acelea bărboase, cumplite, cu fel de fel de arme în mîini, şi corăbiile care se văd pretutindeni strivindu-se una de alta...

- Mie îmi plac, spuse Ştefan. Îmi plac *azulejos...* Ileana îi prinse repede mîna pe deasupra mesei.

- Încă nu-mi vine să cred, spuse.

Orchestra începu, şi tăcură amîndoi. Curînd toate mesele fură ocupate. Mîncau liniştiţi, privindu-se la răstimpuri. Cînd încetă orchestra, desluşiră în jurul lor vorbindu-se englezeşte. De la o altă masă, mai depărtată, răzbea uneori un cuvînt german.

- De ce te-ai întunecat? îl întrebă. Ştefan zîmbi, şi-i luă mîna.

- Iartă-mă, a fost fără voia mea. M-am trezit deodată în istorie, mi-am adus aminte că suntem în război...

- Ştefan! şopti ea aproape cu deznădejde. Mi-ai făgăduit. Măcar în seara asta...

- Iartă-mă... Mi-am adus aminte că ai noştri mor pe front, în Rusia, mor cu miile, de frig, de gloanțe... Şi că eu fac parte dintr-o Comisie economică în care Vidrighin va lua un comision de cîteva sute de mii de escudos, şi că nu pot face nimic, nimic!

- Ştefan! îl imploră ea.

- ... Nu pot face nimic! Că dacă m-aş retrage din Comisie, Vidrighin va lua un comision de zece ori mai mare, şi pînă la urmă nu va ajunge nici un transport în țară... Şi eu nu pot face nimic, nimic!...

Îşi trecu mîna pe frunte, rătăcit.

- Vorbesc prostii! adăugă, încercînd să zîmbească. Ileana îl privea.

- Mi-era mereu teamă că am să mă trezesc. Mă întrebam ce s-ar mai putea întîmpla ca să mă trezesc şi de data aceasta. Nu mă gîndisem la război. Vorbim în fiecare zi de el, ne-am obişnuit cu el. Într-un anumit sens, îl

uitasem... Dar a trebuit să-ți aminteşti tu de el, în ultima seară a anului... În prima seară pe care am crezut că ai s-o petreci cu mine...

- Nu scăpăm niciodată de istorie! încercă el să glumească. A ajuns pînă aici, la Palace Hotel din Bussaco, pînă în acest fost castel regal ridicat pe colină, ascuns în pădure, păzit de neutralitatea întregii peninsule iberice!...

Dar Ileana ghici cît era de crispat şi-şi plecă privirile. Orchestra se opri iar. Un bărbat înalt, brun, în frac, se urcă pe estradă şi anunță programul de revelion. Cînd coborî, de la cîteva mese se auziră aplauze, repede acoperite de orchestră. Se cînta *When they begin the beginning...*

- La Londra, începu deodată Ştefan zîmbind, toate orchestrele din restaurante începeau cîntecul ăsta îndată ce se anunțau alarmele aeriene...

După ce coborîră ultima terasă, intrară în întuneric.

- Pentru că mai avem numai un ceas pînă la miezul nopții, începu Ileana, trebuie să-ți spun adevărul. Nu ne-am întîlnit întîmplător, aşa cum te-am lăsat să crezi. Am voit eu să ne întîlnim. Mă hotărîsem mai de mult să nu mă mai duc la Madrid, dar, evident, n-am spus la nimeni. Toată lumea mă ştie la Madrid. Eu am coborît la Entrocamento şi m-am suit în trenul pentru Coimbra. Ştiam că ai să vii şi tu, deşi nu ştiam cînd. Dar îmi închipuiam unde te pot găsi. Şi te-am lăsat să crezi că m-ai găsit tu. Îmi închipuiam că ai să vii la fîntîna lui Ines de Castro şi te-am aşteptat acolo în fiecare zi. Veneam de dimineață şi nu plecam decît cînd se înserа. Le-am spus că vreau să scriu ceva despre Ines. Un tînăr s-a oferit să-mi explice, cu de-amănuntul, povestea: cum şedea Ines pe piatră, aşteptînd scrisoare de la Don Pedro şi cum îi trimitea scrisorile într-o cutiuță pe care o lăsa s-o poarte apele izvorului. Şi celelalte... L-am rugat să mă lase singură, ca să mă pot inspira. Cred că l-am jignit, dar m-a

lăsat în pace... Eram sigură că ai să vii. Aşteptam sub arborele acela bătrîn, lîngă izvor. Mirosul acela de frunze veştede, umede, putrede... Te-am recunoscut de departe. Îmi bătea inima, de mi-era teamă că ai s-o auzi şi tu. Dar m-am prefăcut că nu te văzusem, că eram pierdută în gîndurile mele...

Sărutînd-o, îi simți buzele fierbinți şi umede, dar obrazul îi era înghețat.

- Ar trebui să intrăm, îi spuse. Ți-e frig.

- Mi-e frică, vorbi ea repede. Mi-e frică de tine la lumină, printre oameni. Te pierd. Te trezeşti şi uiți de mine. Îmi place aici, în întuneric, între arbori, numai noi doi, singuri. În pădure simt că poți să fii al meu. Te-am regăsit aici, în întuneric, printre arbori.

Se auzeau, la răstimpuri, parcă aduse de vînt, orchestra şi larma din sala de bal.

- Ce frumoasă eşti! murmura el încet, ce frumoasă eşti!... Îşi lăsa palma să-i alunece pe trupul ei gol şi fierbinte.

- Cît te-am dorit de mult! spunea. Mi-era dor de trupul tău, de căldura ta... Te visam şi mă trezeam spunîndu-mi că nu poți fi atît de frumoasă... Te-am ghicit de cînd te-am îmbrățişat întîia oară şi niciodată nu te-am mai putut uita de-atunci. Mi-era dor de gura ta. Aş fi vrut să te mai pot săruta o dată, o singură dată, lung, prinzîndu-ți gura toată, fără să te mai las să respiri, pînă ai fi căzut... Pînă ai fi căzut...

Îl trezi bătăile tot mai puternice în uşă. „Nu e aici! îşi aminti. E un adventist. Vinde Biblii..."

- Cine bate? țipă trezindu-se deodată, speriată, Ileana.

- Nu e la noi, spuse el în tinzînd mîna prin întuneric ca s-o mîngîie. Ileana se ghemui repede lîngă el.

- Mi-a fost frică! şopti. M-am speriat! Aprinde, te rog, lumina. Bătăile se auziră din nou, depărtate, dar parcă mai puternice. Ştefan aprinse lampa de pe noptieră şi privi

ceasul.

- E aproape patru, spuse. Nu înțeleg ce se întîmplă...

În clipa aceea ajunse pînă la ei orchestra şi cîteva voci voalate, obosite, încercînd să cînte în cor *For he is a jolly good fellow.*

- M-am speriat, spuse din nou Ileana. Dă-mi, te rog, o țigară... Orchestra răzbătea mai puternică, întovărăşită de tot mai multe voci.

- Ştefan! şopti Ileana luîndu-i mîna şi sărutîndu-i-o. Ştefan! repetă ea foarte încet, zîmbind. Ştefan!...

Bătăile izbucniră dintr-o dată, furioase, speriate, şi apoi încetară tot atît de brusc.

- Ar trebui să mă duc să văd ce e, spuse Ştefan, încruntîndu-se. Poate s-a întîmplat ceva. Şi cum, probabil, toți oamenii sunt jos, ca să privească bairamul...

- Nu te duce! spuse Ileana cuprinzîndu-l de umeri. Nu mă lăsa singură! Mi-a fost frică!...

Ştefan îşi apropie capul şi o sărută. Apoi rămaseră amîndoi înlănțuiți, fumînd tăcuți, ascultînd *For he is a jolly good fellow.* Îi treziră alte noi bătăi, de data aceasta deznădăjduite şi tot mai repezi, parcă cineva ar fi lovit cu piciorul în uşă. „E un adventist..." Ştefan sări brusc din pat.

- Bănuiesc ce s-a întîmplat. S-a încuiat cineva la baie şi nu mai poate deschide. Mă duc să chem portarul...

Îşi puse macferlanul pe umeri şi ieşi. Pe coridor ardeau doar cîteva lumini, sfioase. Aşteptă o clipă, ascultînd. Dar multă vreme nu se mai auzi nimic şi se reîntoarse în odaie.

- Acum au încetat! spuse ridicînd din umeri.

- Vino aici lîngă mine! Ai să răceşti...

Ştefan îşi atîrnă macferlanul şi puse în treacăt mîna pe calorifer.

- E rece. De-aceea s-a făcut frig...

O regăsi fierbinte, lipindu-se întreagă de el.

- La mulți ani! îi spuse el sărutînd-o pe tîmplă. E Anul

Nou. La mulți ani!

Orchestra încetase, înecată într-o larmă depărtată de voci şi aplauze, apoi, cîteva clipe în urmă, reîncepu. Cînta *It's a long way....*

- Am fost foarte geloasă, şopti Ileana. Am fost geloasă pe Stella Zissu... M-am vrut să cred, cînd am auzit. Dacă nu mi-ai fi spus tu, n-aş fi putut crede...

Ştefan zîmbi încurcat.

- Am fost foarte geloasă, continuă Ileana.

Ştefan se plecă spre ea s-o sărute, dar se auziră din nou trei lovituri rare, înăbuşite, răbufnind parcă din pămînt.

- E exasperant! făcu Ileana. Mai bine ai telefona...

Ştefan ridică receptorul de deasupra patului şi începu să aştepte. Ileana îşi aprinse o țigară.

- Alo! Alo! începu el să strige după cîtva timp. Nu răspunde nimeni, adăugă întorcîndu-se spre Ileana.

Coborî din pat, îşi luă macferlanul şi ieşi repede pe coridor. Curînd sună telefonul şi Ileana ridică tulburată receptorul.

- Da, eu am sunat... Se aud lovituri... Se aud nişte lovituri pe coridor... Parcă s-ar fi închis cineva în odaia de baie...

Reaşeză receptorul şi reîncepu să fumeze, absentă, ascultînd melodia care răzbătea depărtată din sala de bal. Cîtva timp în urmă, Ştefan se întoarse.

- Era tocmai contrariul, spuse el zîmbind. Cineva voia să iasă pe coridor şi nu mai putea. Se închisese în cameră. N-am prea înțeles bine ce s-a întîmplat. Vorbea în portugheză. Dar acum s-a dus portarul...

Îndreptîndu-se spre pat, îşi mai lăsă o dată palma pe calorifer.

- Tot rece. Încă nu l-a aprins...

Ileana se apropie din nou de el, foarte fierbinte.

- Am fost geloasă, repetă. N-am vrut să cred... Dar îmi place aşa, pentru că ai fost sincer şi nu m-ai mințit. Să nu

mă minți niciodată...

- Şi eu am fost şi sunt încă gelos, începu Ştefan. Tu ştii de ce... Ileana îşi zvîrli repede țigara în scrumieră şi-l sărută.

- Te rog, nu vorbi, spuse ea foarte încet. Nu-mi vorbi de asta...

- Aş fi vrut doar să ştiu, încercă Ştefan, dar Ileana îi prinse gura şi-l ținu aşa, sărutîndu-l, multă vreme.

- Te rog! spuse ea tîrziu.

- ... Să ştiu dacă l-ai iubit...

Ileana îşi trecu amețită mîna prin păr.

- Credeam c-ai înțeles, şopti ea tîrziu, fără să-l privească. Nu l-am iubit niciodată. I-am cedat doar din deznădejde. I-am cedat ca să te pot uita pe tine...

Orchestra începuse din nou, cu brio, *For he is a jolly good fellow;* se distingeau cîteva voci răguşite încercînd să cînte puternic, apoi strigăte, urale ,aplauze. Tăceau amîndoi, ascultînd.

- Ce ai? întrebă ea deodată, speriată, întorcînd capul.

Ştefan continua să tacă, trăgînd la răstimpuri adînc, cu furie, din țigară.

- Ştefan! strigă ea. Ştefan! La ce te gîndeşti?

- Credeam totuşi, începu el.

Apoi din nou trase lung, absent, din țigară.

- Te rog! şopti ea. Ştefan. Iubitul meu!...

- ... Îmi închipuiam că dacă mă iubeai pe mine... Ce-a fost înainte nu mă interesează...

- Ştefan! şopti ea, încercînd deznădăjduită, să-l sărute.

- ... Dar după ce-ai ştiut că mă iubeşti, că eşti îndrăgostită de mine... După ce ți-am spus că sunt îndrăgostit de tine... Îmi închipuiam...

- Eşti nebun! şopti ea speriată. Ştefan, te implor, nu mai spune nimic!... Te implor!

- Îmi închipuiam, repetă el în neştire. Dar probabil că-mi făceam şi aici iluzii...

- Încetează!... spuse ea tremurînd. Mă umileşti!...

El tăcu, cu privirile pierdute înaintea lui, fumînd. Orchestra încetase. Se auzea doar, surdă, voalată, larma din sala de bal. Apoi, deodată, coborî din pat şi se apropie de fotoliul pe care îşi lăsase hainele. Ileana îl urmări cu o privire speriată. Îl văzu cum îşi caută cămaşa şi începe să-şi dezbrace pijamaua.

- Ce faci?

- Urc pînă la mine în cameră, spuse el continuînd să se îmbrace.

- Ştefan! ţipă ea, şi-l privi rătăcită. El ridică privirile şi-i zîmbi.

- Dacă pleci acum, şopti Ileana plecîndu-se spre el, pe deasupra patului, nu ne mai vedem niciodată!...

Nu-i răspunse. Se îmbrăcă repede, ca într-un vis, fără s-o privească, simţindu-şi mîinile tremurînd şi încercînd să şi le ascundă.

- Niciodată! strigă Ileana. Uită-te la mine! Nu glumesc! N-ai să mă mai vezi niciodată!

Ştefan îşi ridică privirile şi-i zîmbi din nou, cu un mare efort. Părul Ilenei îi cădea pe obraji, umerii îi erau aproape goi, şi ochii ei ardeau tulburi, rătăciţi.

- Ştefan! strigă ea, din nou. Ascultă-mă!... Nu face asta!... N-ai să mă mai vezi niciodată!...

Terminase aproape de îmbrăcat, dar nu-şi pusese cravata, nu-şi încheiase vesta. Tremura.

- Ai să mă cauţi pînă la sfîrşitul pămîntului şi n-ai să mă mai găseşti! vorbi deodată Ileana cu o voce neînchipuit de calmă. Ai să umbli în genunchi pînă la capătul lumii după mine... N-ai să mai mă găseşti!...

- Iartă-mă, şopti el, apropiindu-se de pat. Am să-ţi spun mîine... Ileana îl privea muşcîndu-şi buzele, tot mai tare, pînă la sînge.

- ... Urc doar pînă în camera mea..., adăugă el istovit.

- Rămîi! strigă ea deodată întinzînd braţele. Te iert!... Rămîi ! El o sărută pe obraji, apoi întinse mîna şi-i mîngîie umărul.

- ... Am să-ți explic mîine... Noapte bună!

- Ştefan!

El se mai întoarse o dată în fața uşii, fără cravată, cu macferlanul pe braț, şi-i zîmbi. Orchestra se auzi din nou, neaşteptat de puternică.

- Noapte bună! îi spuse, apoi deschise repede uşa şi dispăru.

Ileana îşi prinse tîmplele în mîini şi rămase aşa, mult timp, nemişcată, încercînd să asculte. Apoi sări repede din pat, se apropie de uşă, întoarse cheia şi începu înfrigurată să se îmbrace.

PARTEA II

I

Îl pîndea de multă vreme, la fereastră, ascuns înapoia perdelelor. Cînd îl zări deschizînd portița, se trase repede înapoi şi se aşeză pe fotoliul de piele galbenă. Îi plăcea să fie găsit acolo, în fața bibliotecii masive, cu geamuri, în care Iancu Antim îşi păstra pe vremuri volumele de literatură veche Românească. Apucă la întîmplare o carte de pe birou şi o deschise, punîndu-şi ochelarii. Dar nu încercă să citească. Puține clipe în urmă auzi bine ştiutele trei scurte bătăi în uşă, şi strigă emoționat:

-Intră !

- Le-am găsit şi pe-astea! spuse omul oprindu-se o clipă în prag, ca să-şi tragă răsuflarea. Le-am găsit aproape pe toate...

Era un bărbat aproape bătrîn, îmbrăcat neîngrijit, cu pantalonii stropiți de noroi şi obrazul, nebărbierit de cîteva zile, părea murdar. Avea umerii foarte strîmți, încovoiați, şi respira greu, ca un astmatic. Sub braț, ținea o enormă şi veche servietă de mucava, plină pînă la refuz cu cărți.

- A fost greu, adăugă apropiindu-se de birou. Merge prost frontul. Nu mai vrea nimeni să vîndă...

Învățătorul Gheorghe Vasile scoase din sertar un caiet de şcoală, îl deschise şi, potrivindu-şi ochelarii pe nas, începu să aştepte, privind cum celălalt aşază cu o mînă uşor tremurată teancurile de cărțulii pe marginea biroului. Erau vreo treizeci de volume din „Biblioteca pentru toți", cu copertele decolorate, unele zdrențuite, murdare.

- Numărul 61 ! strigă deodată Gheorghe Vasile, pierzîndu-şi răbdarea. Anticarul o găsi repede şi i-o întinse.

- A fost foarte greu, spuse. Cît am mai umblat după ea, pe unde n-am căutat-o!... Merge prost frontul, adăugă cu

un glas scăzut ca pentru sine. Ruşii au trecut Prutul, au intrat în Moldova...

Gheorghe Vasile privi cu atenție cărțulia, căutîndu-i numărul şi apoi verificînd, în caiet, autorul şi titlul. Era o traducere din Camille Flammarion.

- Ce comoară! exclamă el încet, aşezînd cu grijă cărțulia alături de el. E cea mai bogată bibliotecă de cunoştințe folositoare din lume, e o adevărată comoară...

Făcu un semn cu creionul roşu, în dreptul ei, în caiet, apoi privi pe deasupra ochelarilor şi strigă:

- Numărul 73!

- Pe-asta n-am găsit-o. Am căutat-o şi la Iaşi...

- *Din viața insectelor* de J. H. Fabre, citi Gheorghe Vasile din caiet. Traducere de Victor Anestin...

- Ştiu, ştiu. E complet epuizată...

- Păi aşa ne-a fost vorba? îl întrebă învățătorul ridicînd capul. Te-ai angajat să-mi completezi colecția pînă la ultimul număr. Îmi lipsesc încă peste o sută de volume. Eu singur am strîns una mie două sute...

- Am să v-o găsesc şi p-asta, îl întrerupse anticarul. Am căutat-o şi la Iaşi. Nu mă întrebați cum am ajuns la Iaşi. Era cît p-aci să rămîn blocat acolo, să dea ruşii peste mine... Nu v-am spus c-au intrat în Moldova?...

Gheorghe Vasile îl privea în ochi, mîhnit şi totodată visător, parcă nici n-ar fi înțeles bine ce-i spune.

- Păi tocmai d-asta m-am înțeles cu dumneata să-mi completezi colecția. Că nu mai avem vreme de pierdut. Intră ruşii în țară...

Anticarul îşi plecase ochii şi începuse să caute nervos printre teancurile de cărți. Degetele îi tremurau parcă din ce în ce mai tare.

- V-am găsit-o în schimb p-asta, spuse deodată, triumfător, întinzîndu-i un volum vechi, fără coperte. Puteți să dați şi o sută de mii de lei şi nu mai găsiți un al doilea exemplar în toată țara...

Gheorghe Vasile o apucă stăpînindu-şi anevoie emoția,

o depărta puțin ca să-i poată citi mai bine titlul, şi rosti solemn: Numărul 74: *Teoria ondulației universale* de Vasile Conta...

- Ce comoară! adăugă repede coborînd glasul. Păcat că nu are coperte. Trebuie s-o dăm la legat...

Se plecă asupra caietului şi făcu un semn cu creionul roşu. În acea clipă se auzi o bătaie în uşă şi, înainte ca să poată spune ceva, în prag apăru Irina. Părea foarte palidă.

- Nici o veste de la împăratul, spuse ea. Am fost pe la Ioana. Nici o veste... Îi e teamă să nu fi căzut prizonier în Crimeea...

Parcă de-abia atunci ar fi dat cu ochii de anticar, şi-i zîmbi. Omul salută plecîndu-şi de mai multe ori capul.

- Vai de păcatele noastre, spuse el încet. Au spart ruşii frontul...

Irina îşi pironise ochii pe maldărul de cărțulii din „Biblioteca pentru toți", şi tăcea, aşteptînd.

- Mi-a mai găsit domnul Ghedem cîteva, spuse învățătorul cu oarecare timiditate. Poate ne ajută Dumnezeu şi completăm colecția...

- E foarte greu, vorbi Ghedem clătinînd din cap. Sunt epuizate dinainte de război...

- Cu ce-ai să le plăteşti? Nu mai avem bani...

Gheorghe Vasile îşi scoase ochelarii şi tăcea încurcat, privind drept în fața lui, către peretele din fund.

- Ne aranjăm noi, spuse Ghedem. Facem credit. L-am cunoscut pe domnul Antim...

Tăcu brusc şi, ca şi cînd ar fi voit să arate că n-are nici o vină în întîmplarea aceasta, îşi opri ochii pe fotografia mare, înrămată ca un tablou, care se afla pe birou, fotografia de la nunta lui Spiridon. Pe treptele bisericii, în rochie de mireasă, Irina părea plînsă, speriată, între Iancu Antim şi Spiridon Vădastra; alături, ținînd brațul doamnei Ivaşcu, şi privind neclintit către fotograf, se afla Gheorghe Vasile. Era îmbrăcat în haine noi; avea o cămaşă albă, curată, pantalonii bine călcați, iar în piept o imensă

cocardă de beteală.

- Facem credit, repetă Ghedem văzînd că tăcerea se prelungeşte. Irina întoarse capul spre el, îi zîmbi din nou, apoi deschise încet uşa şi se retrase fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat în vîrful picioarelor. Gheorghe Vasile se ridică din fotoliu, se îndreptă spre uşă şi răsuci enervat cheia.

- Cîte bucăţi sunt cu toate? întrebă.

- Treizeci şi şase.

- Cît crezi că face?

Ghedem ridică din umeri şi-şi clătină capul izbucnind într-un fel de rîs înfundat, ironic, prefăcut, care-i dezvelea dinţii de aur.

- Astea n-au preţ în lei, spuse. Facem tot aşa ca pînă acum. Poate mai găsim amatori... Deşi, cu ruşii în Moldova, slabe speranţe...

Gheorghe Vasile îi făcu semn să se apropie de biblioteca cu geamuri. Cărţile cele mai de preţ le vînduse de mult. Mai rămăseseră cîteva volume vechi, în legături de epocă, unele cu adnotaţii. Anticarul le răsfoi clătinînd din cap şi le aşeză pe birou.

- Dacă aţi mai avea ceva manuscrise, ceva condici vechi, sau scrisori de-ale lui Eminescu... Alea, poate ar găsi amatori...

Dar toate hrisoavele şi condicile de mănăstiri, toate dosarele cu manuscrise şi scrisori, adunate de Antim timp de peste treizeci de ani, fuseseră de mult vîndute, pe nimica toată, sau schimbate pe cîteva zeci de volumaşe din „Biblioteca pentru toţi". Ghedem continua să răsfoiască volumele rămase şi să le pună deoparte, pe birou, cu aceeaşi expresie strident dezamăgită.

- N-au nici o valoare, spuse el tîrziu, frecîndu-şi batista pe frunte. Nu iau nimic pe ele... Poate mai găsiţi o icoană, sau vreo tabacheră veche, sau vreun tablou, măcar să-mi scot paguba. Am fost tocmai la Iaşi ca să le caut...

Gheorghe Vasile trase sertarul biroului, unde îşi

depozitase din vreme o sumă de obiecte de preț, luate pe furiş, unul cîte unul, din diferitele vitrine şi dulapuri din salon. Anticarul începu să le cerceteze pe fiecare între degetele tremurînde, apropiindu-le de ochi, apoi privindu-le de departe, răsucindu-le în lumina tristă a după-amiezei de martie. Erau brelocuri turceşti şi fanariote, şiruri de mărgele din veacul trecut, tabachere, cutii de sidef, ghiocuri cu inscripții pe jumătate şterse. Clătina necontenit din cap şi le aşeza lîngă el, pe birou.

- Nu prea fac mare lucru, spuse. Nu se mai colecționează astăzi. Dacă mi-ați da măcar un tablou...

Gheorghe Vasile începu să se scarpine încurcat în creştetul capului.

- Mai bine îți rămîn dator, spuse încercînd să zîmbească. Au rămas pereții aproape goi şi se cunoaşte. Coana Gherghina numără tablourile în fiecare dimineață, cînd face curățenie în salon...

- Mi-ați mai rămas dator şi de data trecută, spuse Ghedem începînd să-şi adune cărțile şi obiectele în servietă. Dar avem încredere. Facem credit...

După ce-l văzu plecat, Gheorghe Vasile încuie din nou uşa, apoi, emoționat dar fără grabă, îşi încarcă brațul cu cărțuliile aduse de anticar, apucă în cealaltă mînă caietul şi creionul roşu, şi se apropie de un dulap simplu, fără geamuri, aşezat în partea opusă a camerei. Acolo îşi rînduise el cele peste o mie două sute de volumaşe din „Biblioteca pentru toți", precum şi alte cărți şi broşuri româneşti de vulgarizare. Începu să aşeze în rafturi, după numărul lor respectiv, volumaşele aduse de Ghedem, după ce, în prealabil, făcea un semn cu creionul roşu în caiet. Cînd sfîrşi, se aşează pe un scaun, în fața dulapului cu amîndouă uşile deschise, şi privi îndelung, visător, rafturile aproape pline. Îi mai rămînea de găsit vreo şaptezeci de volumaşe, pentru ca să completeze „Biblioteca pentru toți". După cîteva minute, oftă lung, se ridică de pe scaun, închise dulapul şi-l încuie cu un lacăt.

Apoi se reîntoarse în fotoliul de piele galbenă, aproape obosit. Acolo îi plăcea să rămînă ceasuri întregi, cu o carte în mînă, fără să citească, visînd. Se înfundă bine în fotoliu şi rosti încet, cu solemnitate, parcă ar fi citit o inscripție cu litere de aur pe o placă de marmură: *Aşezămintele culturale profesorii Iancu Antim - Gheorghe Vasile...*

Gîndul începuse să-l preocupe cu vreun an în urmă, într-o seară din iarna 1943, cînd, întorcîndu-se acasă ameţit de vin şi voind să citească ceva, îşi dădu seama că, din toate miile de cărți şi broşuri adunate de Antim, nu-i mai rămăsese nimic de citit. Majoritatea bibliotecii era alcătuită din cărți franțuzeşti şi din ediții rare sau cărți savante de istorie, arheologie şi istoria artelor, pe care

Gheorghe Vasile nu le putea înțelege. Lui îi plăceau cu deosebire edițiile populare şi în primul rînd „Biblioteca pentru toți", în care găsea tot felul de autori pe placul şi înțelegerea lui. Se gîndi atunci că, vînzînd din tablourile şi obiectele de valoare din salon, şi-ar putea cumpăra mai multe zeci de volumaşe din „Biblioteca pentru toți".

Gheorghe Vasile mai vînduse cîteva tablouri, ca să-şi facă bani de buzunar. Nu-şi putuse închipui vreodată că e atît de uşor ca să găseşti bani mulți, mai mulți chiar decît îți trebuie. Într-o dimineață alesese unul din tablourile care tixeau pereții salonului, îl ascunse sub palton şi se prezentase cu el la un magazin de pe strada Academiei. Era un tablou de Luchian. Negustorul îi dădu 80 000 de lei; atunci, în 1942, tabloul făcea de zece ori mai mult, dar lui Gheorghe Vasile nu-i venea să-şi creadă ochilor. De atunci, de cîte ori avea nevoie, revenea în strada Academiei. Aducea tablouri, icoane, costume vechi de boieri şi dregători din vremea fanarioților.

Multă vreme avusese mare ciudă pe Viziru, căci el observase cel dintîi dispariția tablourilor. Şi de cîte ori afla de la Irina că Ştefan se întoarce în permisie de pe front, se întuneca. Pleca atunci de-acasă şi se întorcea tîrziu, după miezul nopții, aproape împleticindu-se, plîngînd. Într-o

noapte, nu izbutea să găsească broasca de la uşă şi veni Irina să-i deschidă. Îl găsi rezemat de zid, cu faţa ascunsă în palme, plîngînd tăcut, cutremurat de suspine. ,,Mor ai noştri la Stalingrad," începu el fără să-şi ridice capul, ,,mor săracii de frig şi de foame! I-au prins pe toţi la Stalingrad !..."

Asta se întîmpla în primele zile din ianuarie 1943. Ştefan remarcase dispariţia tabloului lui Luchian cu şase luni înainte, cînd se întorsese prima oară de pe front şi venise, cu Ioana, să-i vadă. Purta uniformă de căpitan şi deşi avea faţa arsă de soare, părea îmbătrînit. Zîmbea cu oarecare efort, dar zîmbea mereu, parcă ar fi prins un tic. Ioana îl privea necontenit, sorbindu-l din ochi, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că se afla acolo, lîngă ea, în acel vast salon al lui Antim, mirosind a naftalină, cu storurile pe jumătate lăsate, ca să împiedice să pătrundă dogoarea după-amiezei de iulie, dar totuşi destul de luminos ca să se distingă tablourile, aşezate unul lîngă altul pe toţi pereţii. ,,A fost în Crimeea," începuse Ioana. ,,Să vă povestească ce i s-a întîmplat cu cămilele..." Povestea nu au putut-o auzi decît o jumătate de ceas mai tîrziu, cînd doamna Ivaşcu, reîntorcîndu-se cu tava cu cafele, îl mai rugase încă o dată, stăruitor. ,,S-a întîmplat aşa," începu Ştefan zîmbind încurcat; ,,că după un marş de cîteva zile, am ajuns cu unitatea, într-un apus de soare, pe malul Mării de Azov. Şi deodată ne-am pomenit cu un şir de cămile venind spre noi, dinspre mare. Cînd au dat cu ochii de ele, oamenii au împietrit. Unul şi-a întors capul spre mine şi am văzut cum îi curgeau lacrimile, şiroaie. „Nu ne mai întoarcem noi acasă, domnule căpitan, mi-a şoptit. Pe-aici ne rămîn oasele, prin pustietăţile astea..." ,,Se speriaseră," vorbi repede Ioana. ,,De-abia cînd au dat cu ochii de cămile au înţeles cît de departe erau de ţară..." ,,Şi totuşi îmi aduc foarte bine aminte de un tablou de Luchian," o întrerupse Ştefan, privind spre fundul salonului. ,,Erau nişte flori, nişte stînjenei vineţi pe un

fond alb-cenuşiu...” Se ridică de pe scaun şi începu din nou să cerceteze tablourile, unul cîte unul, oprindu-se la fiecare pas, aşa cum făcuse de nenumărate ori în ziua aceea. ,,L-o fi vîndut Iancu înainte de plecare, spuse doamna Ivaşcu. Sau l-o fi pus la păstrare prin vreun dulap...”

,,N-ați făcut un inventar?” o întrebase Ştefan pe Irina cînd se reîntorsese, într-o permisie de cîteva zile, la sfîrşitul toamnei. Două divizii româneşti se aflau înconjurate la Stalingrad. ,,Ce ne facem, domnule căpitan Viziru, ce ne facem?” exclamase deodată Gheorghe Vasile. Ne prăpădesc băieții la Stalingrad...” Ştefan îl privise lung, cu acelaşi zîmbet uitat în colțul buzelor, un zîmbet care începuse să obosească şi părea şi el îmbătrînit înainte de vreme. Tîrziu, ochii i se aprinseră brusc, parcă s-ar fi hotărît să spună ceva, foarte important, poate un mare secret militar, dar se răzgîndise repede şi clătinase din cap, reluîndu-şi zîmbetul. ,,Ar trebui să faceți un inventar,” se adresase el din nou Irinei. ,,Ne omoară fiscul,” spusese doamna Ivaşcu. ,,Dumneavoastră, domnule consilier Viziru...,” începuse atunci Gheorghe Vasile, cu un ton grav şi emoționat. Ştefan întorsese brusc capul spre el şi-l privise din nou, de astă dată într-un chip ciudat, parcă n-ar fi înțeles bine despre cine putea fi vorba. ,,Voiam să vă întreb,” continuase Gheorghe Vasile puțin intimidat, ,,cum vedeți dumneavoastră situația militară şi internațională...” După o lungă tăcere, Ştefan îşi trecu mîna pe frunte. ,,Nu mă pricep,” începu el. ,,Ştiți, eu nu mai sunt combatant. Sunt însărcinat cu aprovizionarea trupelor din Crimeea...” ,,Să nu-l mai întrebi,” îl rugase Irina după ce-l conduseseră amîndoi pe Ştefan pînă în stradă. ,,Nu-i place să vorbească de război....”

În iarna aceea, Ştefan venise de mai multe ori, în vizite scurte, de o zi, două. Venea şi pleca cu avionul; „misiuni

în legătură cu aprovizionarea frontului," îi spusese Irina. Nu avea întotdeauna timp să treacă să-i vadă, dar Gheorghe Vasile nu-şi regăsea liniştea decît după ce afla că Ştefan plecase din nou în Rusia. Apoi, după căderea Stalingradului, nu mai auzi multă vreme de el. Ioana venea uneori şi o zărea trecînd printre troienele de zăpadă din curte, ținînd-l pe Răzvan de mînă. O observa dinapoia perdelelor şi urmărea figura ei absentă pe care nu se mai putea citi nimic, nici măcar preocuparea, încerca să-i surprindă ochii care priveau doar înainte. Gheorghe Vasile se ducea repede să închidă uşa cu cheia, apoi se aşeza în fotoliul de piele galbenă şi începea să aştepte. Ştia că Ioana nu rămînea niciodată mult, şi cîteva minute după plecarea ei, Irina venea să-i bată la uşă. ea.

,,Nici o veste de la Ştefan," spunea ea

În acea iarnă se hotărîse să creeze *Aşezămintele culturale profesorii Iancu Antim - Gheorghe Vasite.* Miile acelea de cărți care nu puteau fi citite, tablourile şi portretele din veacul al XVIII-lea şi începutul veacului XIX, care i se păreau atît de urîte, obiectele acelea eteroclite adunate în dulapuri şi vitrine, trebuiau prefăcute în cîteva mii de cărți folositoare, pe înțelesul tuturor, într-o bibliotecă populară, al cărei custode va fi el. Începu atunci să vîndă cu nemiluita cărți, manuscrise, tablouri, icoane. Banii îi păstra o parte sub saltea, altă parte în ultimul sertar al biroului, minunîndu-se necontenit de mulțimea lor, numărîndu-i nopțile, cu uşa încuiată, şi întorcîndu-se apoi învigorat la birou ca să completeze listele de cărți care trebuiau cumpărate. Visul lui era să posede colecția completă a „Bibliotecii pentru toți", cu cele aproape 1 500 de volumaşe. Le căuta prin toate librăriile, pe la toți anticarii, dar multe nu le mai putea găsi. Simțea atunci cum începe să-l cuprindă panica. Dintr-o nimica toată, datorită acelor mai puțin de două sute de volumaşe epuizate, s-ar putea ca visul lui să nu se mai împlinească, s-ar putea ca *Aşezămintele culturale* să nu mai ia ființă,

căci nu le putea închipui fără colecţia completă a „Bibliotecii pentru toţi". Uneori, ca să scape de obsesie, intra prin cîrciumi şi bea cu deznădejde, singur, retras la masa cea mai ferită; dar nu-l răbda inima, şi scotea curînd din buzunarul surtucului caietul în care-şi notase numărul şi titlul volumelor epuizate, le aduna din nou, făcea nenumărate socoteli, pînă ce vinul îi înmuia inima, îşi amintea de Stalingrad şi tot ce urmase, şi începea să plîngă. ,,Mor ai noştri, săracii, mor cu miile...," repeta sugrumat.

Apoi, în vara aceea, întîlnise pe Ghedem anticarul şi se mai liniştise. Ghedem îl asigurase că-i va completa „Biblioteca pentru toţi" şi-i adusese, la cea dintîi întîlnire, un mare număr de volume. Nu voia bani; îi cerea, în schimb, cărţi şi obiecte din colecţiile lui Antim. În cîteva luni, toate cărţile rare şi primele ediţii din poeţii munteni trecuseră la Ghedem. El, Vasile, scăpat de coşmarul „Bibliotecii pentru toţi", se îndeletnicea acum să adune tot felul de cărţi folositoare, pe care le clasa în catalogul vitoarelor *Aşezăminte* sub felurite rubrici: cunoştinţe teoretice, cunoştinţe practice, cunoştinţe urgente, cunoştinţe pentru părinţii cu stare etc. Irina îl surprindea uneori aşezat la birou, în faţa maldărului de cărţulii şi broşuri cumpărate în ziua aceea, copiindu-le titlurile în caiet. Rămînea multă vreme în prag, privindu-l. Cu ochelarii alunecaţi puţin pe nas, cu tocul în mînă, Gheorghe Vasile aştepta fără să ridice ochii. ,, Iar ai cumpărat cărţi, spunea în cele din urmă Irina. Să nu te afle mama. N-o să mai avem bani..." Cînd o auzea închizînd uşa în urma ei, se ducea repede şi răsucea cheia în broască.

Ştefan revenise pe neaşteptate într-o seară ploioasă din noiembrie, cînd ruşii recuceriseră Kievul şi frontul întreg părea că stă din nou să se clatine. Venise singur, fără Ioana, şi Irina îi strigase prin uşă: ,,A sosit Ştefan. E în salon. Vrea să-ţi vorbească..." Îl găsise plimbîndu-se cu mîinile în buzunarele uniformei prin faţa tablourilor.

Salonul era încă rece şi mirosea a fum; aprinseseră focul de-abia cu cîteva ceasuri înainte. Ştefan îi strînse mîna cu o neaşteptată căldură. ,,Veşti proaste, domnule consilier Viziru?" ,,E maior acum," îl întrerupse Irina. ,,L-au înaintat maior..." ,,Îmi pare bine că vă regăsesc pe toţi sănătoşi," începu Ştefan. Părea schimbat, dar Gheorghe Vasile nu reuşea sa înţeleagă ce se schimbase în figura lui. Poate că ochii îi străluceau altfel acum, şi zîmbetul părea mai puţin speriat. ,,Felicitările mele!" îi spuse învăţătorul apucîndu-i din nou mîna şi strîngîndu-i-o cu putere. ,,Putem spune că ne bucurăm şi noi de eroismul prietenilor noştri! Suntem şi noi mîndri de aceşti eroi..." ,,Aş vrea să vă vorbesc într-o chestiune delicată," îl întrerupse Ştefan. ,,De aceea am şi venit să vă văd singur, fără Ioana..." Gheorghe Vasile păli şi-şi duse încurcat mîna la guler. Irina se îndreptă spre uşă. ,,Poţi rămîne," o opri Ştefan. ,,Te interesează şi pe tine. E vorba de Vădastra..." Gheorghe Vasile se aşeză pe scaun şi-şi căută batista. Voi să se şteargă pe frunte, dar se răzgîndi şi şi-o apăsă o clipă pe ochi, fără să scoată un cuvînt. ,,Cunoaşteţi pe un maior Aurel Băleanu? Mi-a spus că a locuit împreună cu Vădastra; au locuit acelaşi apartament, acum vreo cinci, şase ani. Îl cunoaşteţi?" ... Se aşezase şi el pe scaun, aproape de Gheorghe Vasile, şi-l privea acum cu nerăbdare, cu o tulbure curiozitate. Învăţătorul îşi trecu de mai multe ori batista pe frunte. ,, Am auzit de el, dar nu l-am cunoscut," spuse în cele din urmă, fără să-şi ridice privirile. Irina îşi dusese mîinile la spate şi-i asculta pe amîndoi. ,,Păcat!" făcu Ştefan. ,,Credeam că-l cunoaşteţi şi dumneavoastră. Păcat..." Îşi scoase pachetul şi-şi aprinse absent o ţigară. ,,Dar ce e cu domnul maior Băleanu?" întrebă Gheorghe Vasile. ,,A fost rănit. Aşa l-am cunoscut: în spital. Eram în aceeaşi cameră. Căci am uitat să vă spun: am fost şi eu rănit, acum vreo două luni. Nu vă speriaţi, n-a fost nimic grav. A sărit în aer, aruncată de partizani, una din clădirile în

care lucram eu, la Odessa. Nimic grav; mai mult sperietura. Am stat doar o săptămînă în spital. Băleanu fusese şi el rănit, dar el era mai grav...” Se ridică brusc de pe scaun, şi începu să se plimbe. Se opri ca din întîmplare în dreptul unei vitrine aproape goale şi, aplecîndu-se, privi cu mare luare-aminte acele cîteva tabachere, ciubuce şi şiruri de mărgele. ,,Trecut fără urmaşi!” exclamă el deodată încercînd să rîdă. ,,Timpurile ferice cînd ţara veghea turcită !...” Fără să scoată un cuvînt, Irina se apropiase de uşă şi ieşise. Ştefan privi lung în urma ei. ,,Aţi făcut rău că aţi pomenit de Spiridon,” spuse Vasile ducîndu-şi încă o dată batista la ochi. Ştefan se reaşează pe scaun, încurcat. Îşi scoase pachetul cu ţigări şi-l întinse învăţătorului. ,,Nu prea fumez,” spuse el. ,,Doar aşa, din cînd în cînd, ca să fac plăcere prietenilor.” Ştefan apropiase chibritul aprins şi-l privi cum suge ţărăneşte din ţigară. ,,Iertaţi-mă dacă mă amestec într-o chestiune care nu mă priveşte,” spuse aşezînd chibritul încă aprins pe marginea scrumierei. ,,Ce faceţi cu banii care-i încasaţi de pe lucrurile vîndute?...” Gheorghe Vasile înlemni cu ţigara lipită între buze. Şi-o desprinse cu greutate şi începu s-o răsucească încurcat între degete. ,,Poate nici n-ar trebui să-mi răspundeţi,” continuă Ştefan. ,,Dar, ştiţi, voiam să vă spun doar atît: faceţi repede ce credeţi că trebuie făcut. Am pierdut războiul. Într-un an, doi, ruşii sunt aici, peste noi, în Bucureşti...” Se ridică iar de pe scaun şi îşi stinse cu un gest scurt ţigara. ,,Păcat că nu l-aţi cunoscut pe Băleanu,” adăugă el începînd să se plimbe. ,,Am pierdut războiul ?” întrebă parcă trezit din somn Gheorghe Vasile. ,,Ziceţi c-am pierdut războiul ?...” De emoţie, de frică, îşi prinse capul în palme şi începu să plîngă. ,, ... Am fi putut înţelege multe lucruri neînţelese,” spuse Ştefan din celălalt capăt al salonului.

De-atunci, Gheorghe Vasile nu mai avea astîmpăr. Aştepta uneori ceasuri întregi, în dosul perdelelor, venirea lui Ghedem, şi cînd îşi pierdea răbdarea ieşea pe stradă

să-l întîmpine. În primele zile ale lui decembrie începuse să ningă, şi foarte curînd zăpada se aşternuse înaltă, troienind curtea. Nopțile se lăsau din ce în ce mai devreme, şi oraşul se cufunda în întuneric, căci de curînd fusese reintrodus camuflajul. Gheorghe Vasile ieşea imediat după cină, fără să-l simtă nimeni, şi se înfunda în întuneric. Încuia întotdeauna uşa de la odaia lui, pentru că, întorcîndu-se o dată pe neaşteptate acasă, găsise pe Gherghina şi Irina acolo, la el, şi înțelesese repede că Gherghina deschisese pe rînd toate dulapurile, căutînd parcă ceva anume, pe care, pînă la urmă, nu-l găsise. Umbla multă vreme pînă să găsească un taxi liber. Apoi se ducea la locuința anticarului din strada Academiei. Purta sub palton, prinsă cu o curea petrecută pe umăr, un fel de traistă încărcată cu lucruri. Cînd ieşea de la anticar, se oprea în întuneric, ca să-şi ascundă pachetul cu bancnote, apoi căuta o cîrciumă şi rămînea acolo cîteva ceasuri.

Odată, întorcîndu-se mai devreme acasă, găsi în salon pe Gherghina, Irina şi Ioana. Erau aşezate toate pe scăunele în fața sobei, ascultînd pe un bărbat slab, aproape chel, care le vorbea în picioare. ,,Dumnealui e profesor de filosofie," spuse Gherghina. ,,E prietenul Ioanei şi al lui Viziru." ,,Biriş," se prezentă el cu un zîmbet care i se păru ironic, şi-i întinse mîna. ,,M-am învrednicit, în sfîrşit, şi eu să văd colecțiile profesorului Antim. Doamna Vădastra îmi făcuse cinstea să mă invite mai de mult, dar nu prea aveam timp. Acum, că suntem în vacanță..." Era în săptămîna Crăciunului. Învățătorul se aşează intimidat pe un scaun, privindu-i pe rînd, ca şi cum ar fi aşteptat să i se facă o comunicare importantă. Se auziră atunci bătăi sfioase în geam. ,,Sunt copii cu steaua," spuse doamna Ivaşcu. ,,M-au înnebunit. Parcă tot la noi nimeresc. Nici nu mai am ce să le dau..." Se ridicase brusc şi pornise spre uşă, dar Gheorghe Vasile, cu un gest împăciutor, întinse mîna s-o oprească,

zîmbind. ,,Primiți steaua?" se auziră glasurile de la fereastră. ,,Să poftească, să poftească," făcu bine dispus dintr-o dată învățătorul. Se ridică repede şi apropiindu-se de geam le strigă: ,,Intrați băieți!" Apoi, întorcîndu-se către grupul de lîngă sobă, adăugă: ,,Sărbătorile sunt sufletul poporului nostru ! ..." Gherghino, să le dăm nişte vin. Fac eu cinste. Am bani..."

Unul cîte unul, sfioşi, băieții pătrunseră în coridor, şi doamna Ivaşcu îi scutura pe toți de zăpadă cu o măturică, apoi îi punea să-şi şteargă bine tălpile de preş, controlîndu-i pe fiecare. Aveau o stea mare, pe care abia acum o aprinseră; din cauza camuflajului nu se încumetaseră să umble cu ea luminată. Se strînseseră în dreptul uşii şi începură: ,,*Steaua sus răsare, ca o taină mare..."* Irina îşi adusese copilul şi-l ținea de mînă. Biriş asculta cu țigara stinsă în colțul buzelor, cu amîndouă mîinile în buzunare. Gheorghe Vasile clătina din cap, luptîndu-se greu cu melancolia. ,,Sărbătorile noastre naționale!" exclamă el cînd băieții sfîrşiră cîntecul. ,,Cine ştie ce-o mai fi la anul..." Ioana voise atunci să plece. ,,Stați, doamnă consilier, să beți un pahar cu vin cu noi, că Dumnezeu ştie ce-o mai fi cu noi la anul..." Ieşi repede pe coridor şi se îndreptă spre bucătărie, să aducă vin. Băieții începură un alt cîntec. ,,Vai de-ai noştri, săracii," spuse Gheorghe Vasile întorcîndu-se cu două sticle şi începînd să umple paharele. ,,Mor cu miile pe front..." Simțise privirile Irinei pironite asupra lui şi ridică mirat capul. Irina îi făcu semn. Ioana privea în gol, peste grupul colindătorilor, jucîndu-se sfios cu verigheta, tot învîrtind-o în jurul degetului. Avea o rochie gris-perle, şi lui Gheorghe Vasile i se păru foarte elegantă - şi totodată foarte frumoasă, aşa cum stătea în bătaia lămpii, cu părul ei blond-roşcat pieptănat fără să țină seamă de moda anului, puțin ridicat deasupra tîmplelor şi căzîndu-i apoi pe ceafă, cu ochii ei mari, căprui, aproape aurii, privind toate lucrurile fără nici o intensitate, ca şi cum nu le-ar fi văzut, cu figura ei

prelungă şi palidă, contrastînd cu umerii obrajilor uşor fardaţi, învăţătorul rămase încurcat, cu sticla în mînă, dar pentru că în clipa următoare băieţii îşi încetară cîntecul, ridică paharul plin foarte sus şi strigă, cu gravitate: ,,Trăiască România ! Trăiască eroica armată Română !...”

Puţine zile în urmă, Biriş revenise întovărăşit de un bătrîn înalt, slab, cu părul foarte alb, înfăşurat într-o enormă şubă îmblănită. Nu voise să şi-o scoată, Şi-şi păstrase şi şalul în jurul gîtului. Se oprea în faţa tablourilor, se dădea un pas înapoi ca să le privească mai bine, apoi se apropia mult de tot, lipindu-şi obrazul de ramă şi cercetînd colţurile pînzei. ,,La mulţi ani , domnule profesor!” strigase Gheorghe Vasile din prag. Anul nou 1944... Dar se întrerupse încurcat, dînd cu ochii de bătrîn. ,,Domnul Goangă, de la Muzeul Naţional,” îl prezentă Biriş. M-a rugat Irina să-l aduc, ca să evalueze colecţia... ,,Nu mai e ce-a fost,” spuse expertul. ,,S-au rătăcit multe lucruri...” Apoi îşi continuă cercetarea, plecîndu-se asupra vitrinelor, clătinînd capul, trecînd mai departe cu acelaşi aer decepţionat. ,,Ştiam de nişte manuscrise vechi şi de o colecţie de scrisori,” vorbise el tîrziu, reîntorcîndu-se din fundul salonului. ,,O parte sunt la mine, în birou,” spuse Gheorghe Vasile cu oarecare greutate căci îşi simţea gura uscată, îl conduse la el şi deschise bibliotecile cu geamuri cu o mînă care-i tremura din ce în ce mai tare. Biriş îl urmase fără să spună un cuvînt. Expertul se aşează în fotoliu şi începu să examineze cărţile una cîte una. Pe nesimţite intrase în odaie şi Irina. ,,Nici o veste,” şopti ea apropiindu-se de Biriş. ,,Nu ştiu ce să mai mă fac. Mi-e teamă să nu se întîmple ceva cu Ioana...” Expertul se ridica la răstimpuri şi se apropia tăcut de altă bibliotecă. ,,Dar nu găsesc colecţia de scrisori,” spuse el tîrziu apropiindu-se de dulapul închis cu lacăt, în care Gheorghe Vasile îşi adunase volumaşele „Bibliotecii pentru toţi". ,,Asta e biblioteca mea personală,” spuse învăţătorul descuind cu oarecare greutate lacătul.

Toți se opriră în fața dulapului, aruncîndu-şi ochii pe titluri, la întîmplare. Apoi expertul ridică din umeri şi ieşi, urmat de Biriş. ,,Ce înseamnă drăcovenia asta?" se adresă mîniat Gheorghe Vasile Irinei. ,,Nu mai avem bani," spuse ea, şi mama vrea să vîndă din lucruri. ,,Nu mai avem deloc bani..."

În iarna aceea observase adesea, cu mîhnire şi indignare, că se împuținau tablourile din salon. ,,Le-am vîndut," spunea doamna Ivaşcu. ,,Au mai rămas acum douăzeci şi şapte. Le-am numărat..." Şi într-o zi văzuse că fiecare tablou avea un număr prins cu pioneză în partea de jos a ramei. Într-o seară o surprinsese pe Irina îndreptîndu-se spre odaia ei, încărcată cu o seamă de obiecte din vitrine îngrămădite unul peste altul într-un coş de rufe. ,,Sunt pentru Gheorghiță, cînd o fi mare. Mi-a spus mama să le pun deoparte. Că restul, o să le vindem..." Iar cînd pătrundea în salon, întîlnea întotdeauna pe cineva. Doamna Ivaşcu îşi petrecea acum cea mai mare parte din timp acolo, pe canapea, făcînd pasiențe la o măsuță joasă sau croşetînd. Cînd nu era, o găsea pe Irina, cu fruntea lipită de geam, privind zăpada sau aşezată pe covorul de lîngă sobă, jucîndu-se cu băiatul. Uneori dădea cu ochii de Ioana. Nu i se auzea niciodată glasul. ,,Veşti bune, a scris Ştefan!" i-a strigat odată Irina. ,,I-a scris şi lui Răzvan," a adăugat Ioana zîmbindu-i. Şi l-a mirat strălucirea privirilor ei: arzătoare, dense, senine. ,,Fata asta are să înnebunească," o auzise, cu cîteva seri mai înainte, pe Gherghina vorbindu-i Irinei. ,,Cînd o mai veni, ia-l pe Viziru deoparte şi spune-i să-şi bage mințile în cap. Să mai lase frontul şi să rămînă aici, lîngă nevastă şi copil. S-a mai pomenit aşa ceva: cogeamite director de minister, voluntar în Rusia de doi ani ?!..."

Într-o noapte, deschisese cît putu mai încet uşa de la camera lui şi se îndreptase spre salon, călcînd în vîrful picioarelor. Dar o găsise pe Irina în prag, parcă l-ar fi

aşteptat. ,,Nu mi-e somn," îi spuse. ,,Haide înăuntru, că poate e mai cald..." Intraseră amîndoi în salon şi se aşezară lîngă sobă. Mai era încă jăratec sub stratul gros de cenuşă şi Irina îl răscoli cu cleştele. Gheorghe Vasile o privea tăcînd; nu ştia cum să înceapă şi ce să spună. ,,Ce-o fi vrut Viziru să afle despre maiorul Băleanu?" întrebă el deodată. ,,L-a făcut colonel acum. L-au transportat aici, la Spitalul Militar, dar l-au făcut colonel," vorbi Irina. ,,Am aflat-o de la Ioana: i-au telefonat de la spital să întrebe dacă s-a întors Ştefan. I-au spus că telefonează din partea locotenent-colonelului Băleanu..." ,,L-au înaintat în grad, care vasăzică, spuse gînditor Gheorghe Vasile. Trebuie să fie un mare erou..." ,,E tot în spital," continuă Irina. ,,Probabil că e greu rănit. Nu ştia că Ştefan s-a reîntors pe front... Acum e în Crimeea, adăugă foarte încet. Şi iar n-a mai scris cam de mult..."

Se plecă să caute un lemn şi, după ce răscoli din nou cenuşa, îl lăsă să ardă peste jăratec privind cum i se aprinde coaja. ,, Mă întrebase Ştefan ce faci cu banii," reluă ea fără să-şi ridice ochii. ,,Atunci nu ştiam ce să-i răspund. Dar am văzut că ai adunat un dulap întreg cu cărţi. E frumos..." ,, Am să fac o *Fundaţie,* începu dîrz" Gheorghe Vasile ridicînd fruntea. O *Fundaţie* pentru popor, ca să ducă lumina la sate. Să rămînă nemuritor numele marelui dascăl al neamului, Iancu Antim. ,, Păcat că nu mai avem bani," spuse încet Irina. ,,Iar suntem în urmă cu impozitele. Mama crede că va trebui să închiriem o parte din casă..."

Gheorghe Vasile tăcu multă vreme, ca şi cum ar fi aşteptat să mai adauge ceva Irina. În cele din urmă, văzînd că nu mai spune nimic, oftă adînc şi se ridică, îndreptîndu-se agale spre uşă. Lemnul se aprinsese şi ardea acum cu o flacără vie, roşie-albastră. ,,Mi-e teamă de Ioana," începu deodată Irina. ,,Nu i-a mai scris Ştefan. Eu i-am spus: împăratul e bine, să n-ai nici o grijă..." Gheorghe Vasile se oprise în mijlocul salonului. ,,Eu i-am

spus," continuă Irina cu un fel de deznădejde în glas, fără să-şi ridice privirile de pe flacără, ,,eu i-am spus..."

O întîlnea de-atunci de cîte ori, nopţile, sau chiar foarte tîrziu, către dimineaţă, încerca să pătrundă în salon, să mai culeagă lucruri din vitrine. Parcă-l simţea de departe, cu mult timp înainte ca el să se scoboare din pat şi, cu infinite precauţii, să-şi pună paltonul pe umeri şi să deschidă uşa, fără zgomot, cu o mică lanternă de buzunar în mîna stîngă luminîndu-i drumul. La capătul coridorului sau în faţa salonului îl întîmpina Irina, palidă, fantomatică, plimbîndu-se încet, prin întuneric, cu mîinile la spate. ,,Nu mi-e somn," îi şoptea. ,,Nu pot dormi..." El stingea încurcat lampa electrică şi rămîneau amîndoi, în întuneric, faţă în faţă, fără să spună un cuvînt, încercînd să ghicească ce are de gînd să facă celălalt, pînă ce, tulburat, Gheorghe Vasile aprindea lanterna şi o măsura de sus în jos. Era îmbrăcată cu o rochie veche, de casă, şi uneori avea un şal decolorat de lînă pe umeri. ,, S-a făcut frig," spunea, încercînd să zîmbească în bătaia lămpii. Apoi adăuga, în şoaptă: ,,Umblă încet, să nu trezeşti copilul... Să nu răceşti," mai spunea ea, văzînd că socru-său era cu picioarele goale în papuci. ,,Du-te repede şi te culcă..."

Apoi îşi relua plimbarea pe coridor sau deschidea uşa salonului şi dispărea în întuneric. Nu odată, după ce se reîntoarse umilit în odaia lui, Gheorghe Vasile se mulţumise să aştepte un ceas, două, moţăind în fotoliul de piele galbenă şi apoi să se reîntoarcă, cu aceleaşi exagerate precauţii, necutezînd nici să mai aprindă lanterna, înaintînd bîjbîind, lipit de ziduri. Dar o găsea întotdeauna, undeva pe coridor, şi ea îi şoptea de departe: ,,Tată !..." Se oprea atunci brusc, parcă sîngele i-ar fi îngheţat în vine, căci vocea îi ajungea din întuneric, pe neaşteptate, fără să poată înţelege din ce colţ plecase. În faţa lui, în lături, nu zărise nimic, nici măcar o umbră. Auzea apoi, repetată, tot mai clară, şoapta Irinei: ,,Tată !"

şi simțea că se apropie de el, venind din întuneric. Aştepta tremurînd, pînă ce mîna ei, întinsă, îi atingea obrazul. ,,Tot nu te-ai culcat ?" îl întreba.

Către sfîrşitul lui martie, primăvara venise pe neaşteptate. Pastele cădea la 4 aprilie şi Irina pleca în fiecare seară să-i ia pe Ioana şi pe Răzvan la denii, învățătorul o pîndea din dosul perdelelor şi, îndată ce-o vedea ieşind pe portiță, cobora emoționat spre salon încercînd să-şi potolească bătăile inimii. Ştia că Gherghina e plecată şi ea la denii, la biserica de la capătul străzii. Dar întîia oară, găsise uşa salonului încuiată. Rămăsese înmărmurit, cu mîna pe clanță. Nu ştiuse pînă atunci că uşa salonului putea fi încuiată cu cheia. Nu fusese niciodată încuiată. Înțelesese, într-o străfulgerare de umilință şi furie, că Gherghina adusese, în lipsa lui, un lăcătuş şi reparase broasca. Urcă într-o fugă la el şi se întoarse cu cheia de la camera lui. O încercă de mai multe ori, dar nu reuşi s-o deschidă. Începu să înjure, printre dinți, şi intră în bucătărie să caute alte chei vechi, rămase prin sertare. Nici una nu se potrivea. A doua şi a treia zi repetă întocmai operația. După ce-o vedea pe Irina plecînd, se cobora cu toate cheile pe care le putuse găsi între timp. Le încerca pe toate, cu încăpățînare, zgîlțiind uşa, opintindu-se pînă ce simțea că s-ar putea strica broasca, şi atunci trecea la altă cheie. A patra zi, spre marea lui mirare, încercînd clanța văzu că uşa era deschisă şi dădu buzna în salon. Pe o canapea, lîngă o măsuță plină de obiecte din vitrine, îl găsise pe Biriş; cerceta fiecare obiect în parte şi căuta apoi într-un caiet gros, legat în piele, pe care-l ținea deschis pe genunchi. ,,M-a rugat Irina să verific catalogul colecției," spuse fără să se ridice de pe canapea. Gheorghe Vasile împietrise în mijlocul salonului, cu traista goală pe umăr şi cu un inel cu chei vechi în mîna stîngă. De-abia acum au dat peste catalog, continuă Biriş. Dar n-a mai rămas mare lucru. Ce-a fost mai bun s-a rătăcit... A

dispărut," adugă el tîrziu. ,,Vai de noi," murmură Gheorghe Vasile apropiindu-se şi aşezîndu-se pe un scaun de lîngă măsuță. ,,Vai de noi! Merge prost războiul..." Biriş ridică alene ochii din caiet şi-l privi. ,,Din cînd în cînd primim şi cîte o veste bună," spuse. ,,A telegrafiat Viziru. Au scăpat toți din Crimeea, au putut fi evacuați pe mare... Acum sunt la Constanța," adăugă. ,,Are să sosească duminică, în ziua de Paşti."

Aproape că nu scosese un cuvînt în zilele următoare. Şi ca să le arate cît e de supărat, în noaptea de înviere nu se duse cu Gherghina la biserica de pe strada lor, ci porni spre Mitropolie. Dar pe la mijlocul drumului se răzgîndi şi intră în prima biserică pe care o întîlni în cale. Se întoarse tîrziu după miezul nopții, căci ținuse mult să ajungă acasă cu lumînarea de la înviere aprinsă. Urcă de-a dreptul în odaia lui, stinse lumînarea şi o aşează cu grijă într-un sertar al biroului, apoi se trînti în fotoliu şi ațipi. Nu-şi putu da seama cît dormise, dar îl trezi frigul din odaie. Se frecă la ochi, apoi scoase ceasul: aproape trei. Dacă Irina a rămas să asculte întreaga slujbă, cum îi era obiceiul, nu se putea întoarce decît pe la patru dimineața. Simți cum îl cuprinde emoția. Trase repede sertarul, scoase lumînarea, o aprinse, îşi căută traista, şi-o puse pe umăr şi, după ce-şi făcu tremurînd cîteva cruci, coborî spre salon. Uşa nu era încuiată şi Gheorghe Vasile rămase cîteva clipe în prag ca să-şi liniştească răsuflarea. Apoi intră, cu grijă, călcînd în vîrful picioarelor, aşează lumînarea aprinsă într-o scrumieră şi se apropie de prima vitrină. Privind cu atenție, îşi dădu seama că mai rămăseseră foarte puține obiecte, şi nu îndrăzni. Se îndreptă spre a doua vitrină şi-i ridică tremurînd capacul de sticlă. Aici se aflau tabachere vechi şi ciubucuri. Alese cîteva, la nimereală, şi le băgă în traistă. Apoi trecu mai departe, şovăind în dreptul tablourilor. I se păru că dacă ar lua unul din ele, destul de mic, nu s-ar cunoaşte. Stătea încă pe gînduri cînd în salon se făcu deodată lumină şi auzi glasul Irinei strigîndu-i:

,,Christos a înviat! ...” Întoarse capul şi o zări în prag, cu o mînă pe butonul electric, ţinînd în cealaltă mînă lumînarea de Paşti. ,,Adevărat a înviat!” şopti învăţătorul. Irina se apropie repede de el şi-l sărută pe amîndoi obrajii. Părea foarte emoţionată; era palidă şi ochii arătau împăienjeniţi, nefiresc de stinşi. Gheorghe Vasile se îndreptă spre canapea şi căzu moale, prinzîndu-şi capul în palme. Irina îi puse o mînă uşoară pe umăr, fără să scoată un cuvînt. Rămase aşa multă vreme. Apoi, ca şi cum şi-ar fi amintit deodată ceva, ieşi grăbită din salon. Cînd se întoarse, aducînd o tavă cu ouă roşii, cozonac şi o sticlă de vin, îl găsi vorbind singur. ,,... Un om de nimic, asta eram. Lepădăturile societăţii...” Irina aşează tava pe măsuţă, îi turnă un pahar cu vin şi i-l întinse. Apoi îi dădu un ou roşu. Gheorghe Vasile îşi şterse lacrimile cu mîneca hainei, oftă adînc, de mai multe ori şi rămase cu oul roşu în mînă, aşteptînd. Irina se apropie de el şi i-l ciocni. ,,Christos a înviat!” spuse. ,,Adevărat a înviat!” răspunse Gheorghe Vasile. ,,Adevărat că a înviat!” repetă el înăbuşit. ,,Şi să nu crezi cumva...” Dar îl înecă repede plînsul şi nu mai putu continua. Irina îi luă paharul cu vin din mînă şi îl aşeză pe tavă. ,,Ce să cred?” întrebă ea deodată cu o voce neaşteptat de clară. ,,Nu mi-ai spus chiar dumneata că toate sunt pentru *Aşezămintele culturale ?” ,,* Pentru *Aşezăminte.* Nimic pentru mine. Că ajunsesem printre lepădăturile societăţii, cînd l-am întîlnit pe Iancu Antim...”

Irina îi întinse din nou paharul, apoi începu să se plimbe, cu fruntea plecată, cu mîinile la spate. Învăţătorul sorbi paharul dintr-o înghiţitură. ,,... L-am întîlnit,” reluă el, ,, şi am înţeles că am şi eu o misiune: să duc la bun sfîrşit opera marelui apostol al neamului, Iancu Antim, să creez *Aşezămintele culturale...”* Irina se plimba dintr-un capăt al altuia al salonului, fără să-l asculte. ,,Un focar de cultură pentru întreg neamul Românesc... Să devin şi eu cineva, un apostol... Să ducem lumina la sate...” Voi să-şi toarne singur al doilea pahar, dar îl împiedica traista ale

cărei curele stăteau să-i cadă pe umăr, şi şi-o scoase scîrbit. Apoi apucă sticla. ,,Vino să bei şi tu un pahar," îi strigă Irinei. ,,Ce ai? la ce te gîndeşti?" o întrebă văzînd-o cum se apropie tăcută de el. ,,Mi s-a închis inima," spuse ea încet. ,,Nu mă pot linişti..." Gheorghe Vasile turnă vin, apoi îşi ciocni paharul cu al Irinei. ,,Doamne ajută şi ne iartă!" şi bău închizînd ochii. ,,Ar trebui s-o scoli şi pe Gherghina," adăugă, ,,că sunt Sfintele Paşti..." ,,Las-o să doarmă," spuse Irina. ,,E foarte obosită..." Se aşeză lîngă el pe capanea şi rămase cu privirile în gol. Gheorghe Vasile luă o felie de cozonac şi începu să mestece, oftînd.
,,Nu ştiu ce am de nu pot să dorm," începu deodată Irina. ,,Mă tot gîndesc..." Întoarse capul şi-l văzu, cu paharul gol într-o mînă, cu felia de cozonac în cealaltă. Apucă sticla şi îi turnă vin. ,,Ea, Ioana, crede că n-o mai iubeşte," începu din nou. ,,A aflat de-o fată cu care s-a întîlnit Ştefan în Portugalia, atunci cînd a fost el a doua oară..." Întoarse din nou capul şi-l privi; învățătorul înmuia felia de cozonac în pahar şi sorbea încet, pe gînduri. ,,I-a spus de ea cumnată-su, Răducu. Şi i-a mai spus că au mai aflat şi alții, pentru că Ştefan s-a hotărît deodată să se-ntoarcă la Bucureşti, de unde trebuia să mai rămînă acolo toată iarna..." Gheorghe Vasile asculta concentrat, ținînd paharul foarte aproape de gură. Mîna îi tremura puțin. ,,Unde trebuia să rămînă?" întrebă el deodată. ,,Acolo, în Portugalia... Dar s-a întors şi a plecat pe front..." ,,Era război," spuse el şi sorbi, parcă cu teamă, din pahar. ,,Dar nimeni n-a ştiut că el, Ştefan, ceruse asta, să fie trimis pe front, s-a dus pînă la Ministerul de Război. A aflat Răducu, mai tîrziu, cînd a intervenit să-l demobilizeze. I-au arătat atunci toate cererile pe care le făcuse Ştefan ca să fie trimis pe front, în linia întîi." Se ridică brusc de pe canapea şi începu să se plimbe. ,,Nu mi-e deloc somn. Mi s-a închis inima. M-am împărtăşit, dar nu m-a învrednicit Dumnezeu..." Apoi se întoarse spre el, tulburată, şi adăugă: ,,Să nu-i vorbeşti mamei de toate lucrurile

astea...” ,,Care lucruri?” ,,De ce ți-am spus cu Ioana... Face mare păcat că nu-l crede. Ştefan o iubeşte. Ce s-a întîmplat cu fata aceea e altceva...” Gheorghe Vasile o asculta acum cu oarecare greutate. Simțea aromeala somnului şi o plăcută oboseală în oase. În salon se făcuse, parcă deodată, frig, şi îşi mai turnă un pahar. ,,Dar tu de unde le ştii?” o întrebă clipindu-şi des ochii ca să se trezească. Irina ridică din umeri. ,,Mi le-a spus ea, Ioana. Mi le-a spus şi Ştefan... Sunt amîndoi nefericiți, şi e mare păcat. E păcat, căci se iubesc foarte mult... Dar poate aşa a hotărît Dumnezeu, adăugă încet reîncepînd să se plimbe.” Pe jumătate adormit, Gheorghe Vasile încercă să-şi curățe oul roşu. Dar îl scăpă dintre degete şi îl privi cum se rostogoleşte pe covor. Irina i-l ridică şi începu să-l curețe. ,,M-a doborît somnul,” spuse el trecîndu-şi apăsat palma pe față ca sa se dezmorțească. Irina îi reumplu paharul şi-i întinse oul curățat. ,,Mai voiam să-ți spun ceva. Dumneata ştii că eu şi Spiridon suntem cununați pe vecie. Mama tot vrea să mă mărite. Dar eu n-am să mai mă mărit.Nu-i spune asta, ca să n-o mîhneşti, dar voiam să ştii că tot ce e al meu şi-al băiatului, e şi al dumitale. Dacă m-o lua Dumnezeu înaintea dumitale, să ştii că unele lucruri sunt la Biriş, în păstrare. Să ai mare grijă de ele. Sunt pentru Gheorghiță, să aibă bani de învățătură...”

În dimineața aceea, Irina umbla pe străzi cu pasul repede, grăbită, ca şi cum ar fi întîrziat de la o întîlnire. Dar umbla fără să privească unde calcă, apucînd pe străzi la întîmplare, cu ochii plecați, pe jumătate închişi, ca şi cum s-ar fi luptat să nu adoarmă. Întîlnea mereu grupuri de oameni vorbăreți, aproape veseli, căci era o zi limpede de primăvară, cu cerul albastru, neaşteptat de senin. Se trezea la răstimpuri în dreptul unei biserici şi atunci încetinea pasul, urmărind cîteva clipe copiii jucîndu-se în hainele lor de Paşti pe trepte. Apoi pleca mai departe, mai grăbită.

De-abia cînd auzi sirena se opri şi privi tulburată în jurul ei. La început, nu-şi dădu seama în ce cartier se află. Se rezemă de un gard şi respiră adînc, plecîndu-şi obosită capul. Un domn ieşi chiar atunci dintr-o curte şi, trecînd prin faţa ei, îi spuse:

- Nu vă speriaţi. Se fac exerciţii de apărare antiaeriană. S-a anunţat şi la radio...

Îi zîmbi şi trecu mai departe, întorcînd la răstimpuri capul ca să vadă ce face. Irina rămase cîtva timp rezemată de gard, apoi se hotărî brusc şi porni în direcţia opusă. Fluierau necontenit sergenţii şi grupuri de copii alergau gălăgioşi pe trotuar. Oamenii ieşeau pe la ferestre, trăgeau, apoi ridicau transperantele, nedecişi, plecîndu-se către stradă şi privind în toate părţile.

- Sunt exerciţii! auzea Irina.

- Dar se-nchide apa? întreba o femeie bătrînă dinapoia unui gard de lemn.

- S-a anunţat la radio, repeta cu încăpăţînare cineva.

Apoi, deodată, izbucnind parcă din toate părţile, se auziră tunurile antiaeriene.

- Intră în casă! strigă o voce bărbătească. Se fac exerciţii cu bombe adevărate şi rişti să-ţi cadă o schijă în cap...

- Vreau doar să mă uit puţin, spuse o femeie. Irina ridică fruntea şi privi. Cerul era tot atît de albastru. Doar că începuse să fie punctat cu nouraşi albi, foarte mărunţi, ca o erupţie, care apăreau ca din senin şi se risipeau repede. Privind cu mai multă atenţie, zări, foarte sus, o sticlire metalică, apoi încă una, pînă ce, clipind des ca să-şi limpezească ochii, descoperi întreaga escadrilă, zburînd în ordine, fără grabă, ca la o paradă. Zgomotul motoarelor se auzea din ce în ce mai clar, cu toate salvele artileriei antiaeriene. Irina îşi prinse fruntea în amîndouă mîinile şi rămase aşa cîteva clipe. Cînd se trezi, aproape că nu se mai auzeau voci. Îşi trecu mîna pe faţă şi începu să alerge.

Zărise biserica de departe. Cîţiva oameni urcau în fugă

treptele şi dispăreau înlăuntru. Irina ajunse istovită, respirînd anevoie, şi se lăsă să cadă, în genunchi, lîngă uşă, în întuneric. Biserica era aproape goală, dar ardeau încă lumînări şi mirosea puternic a frunze proaspete şi a tămîie. - Nu e exerciţiu, e adevărat, vorbea o femeie. Ne bombardează americanii. Au venit acum şi americanii peste noi... Intrau mereu oameni palizi, speriaţi şi îngenuncheau în faţa icoanelor, îşi ascundeau faţa în palme, murmurau. Femeile se adunaseră toate lîngă altar. Preotul apăru deodată şi-şi plimbă privirile rătăcite pe deasupra tuturor, apoi intră repede în altar şi-şi îmbrăcă odăjdiile.

- Binecuvîntează-ne! strigă o femeie.

Preotul deschise porţile împărăteşti şi rămase neclintit, ca şi cum ar fi aşteptat un semn.

- Binecuvîntează-ne! strigară mai multe voci.

Exploziile se auziră atunci din nou, foarte aproape, şi biserica se clătină ca mişcată din temelii. Cîteva vitralii de la ferestrele turlei săriră cu un pocnet surd şi se făcură ţăndări pe lespezi. În clipa următoare un stol de vrăbii năvăliră prin spărturi şi începură să se învîrtească ciripind în înaltul bisericii.

- Binecuvîntat fie numele lui Dumnezeu! începu preotul cu o voce sugrumată, ridicînd privirile.

Exploziile următoare păreau mai depărtate, mai surde, şi ţipetele copiilor se pierdeau acum într-o bubuitură, prelungă, subterană, care clătină din nou temeliile. Irina gemu şi-şi duse repede mîna la gură.

- Întăreşte-mă, Maica Domnului! şopti ea cît putu mai încet.

Dar simţi că o cuprinde deznădejdea şi se ridică brusc, aproape fără să se uite unde calcă, şi alergă către altar. Îşi făcu loc printre femei şi se trînti în genunchi în faţa preotului.

- Întăreşte-mă, părinte! şopti.

Se lăsase deodată o nefirească linişte. Cîteva clipe nu

se auzi decît ciripitul vrăbiilor care se roteau înspăimîntate sub turlă.

- Întăreşte-mă părinte! se ruga încet Irina.

Preotul o privea ca şi cum n-ar fi înţeles ce se întîmplă.

- S-a speriat! spuse o femeie întinzînd mîna s-o mîngîie pe umăr.

- Dumnezeu să te întărească! rosti rar preotul.

Apoi se auziră din nou salve de artilerie antiaeriană şi copiii începură să plîngă. Preotul privea spre Irina, zgîrcită la picioarele lui, cu mîna la gură. Se făcu deodată foarte palid şi, plecîndu-se anevoie, în odăjdii, o prinse de subţiori şi o ridică. Irina îi apucă mîna şi i-o sărută. În acea clipă exploziile se auziră în şir, din toate părţile, şi toate geamurile săriră în ţăndări. Lumînările se stinseră ca dintr-o singură, nevăzută suflare. Preotul îşi împreună tremurînd mîinile şi le înălţă către catapeteasmă.

- Christos a înviat! strigă el cu un glas neaşteptat de puternic. Adevărat că a înviat! Christos, Dumnezeul nostru, a înviat cu moartea pre moarte călcînd! împăratul nostru ceresc a înviat!... Doamne, Dumnezeule mare, adăugă coborînd deodată glasul şi îngenunchind în faţa altarului.

Vrăbiile începură să zboare tot mai jos, pe deasupra femeilor cu frunţile lipite de lespezi, amuţite.

Tîrziu după încetarea alarmei, cînd biserica se golise, Irina îşi luă cîteva lumînări, le ascunse sub haină şi ieşi. Treptele bisericii erau acoperite de moloz şi ţăndări de sticlă. Cerul se întunecase; un nor negru de fum se înălţa spre miazănoapte şi văzduhul era încărcat de funingine şi praf. Soarele se întrevedea, parcă foarte aproape, palid-roşcat, prin pîcla fumurie care se lăsase deasupra oraşului. Un zvon nedesluşit de voci speriate, întretăiate de ţipete surde, răzbătea din toate părţile. Coborînd treptele bisericii şi ajungînd în stradă, Irina zări alergînd spre ea o femeie despletită.

- N-avem apă! striga.

Trecu pe lîngă ea ca şi cum n-ar fi văzut-o silindu-se să alerge, strigînd întruna: -

N-avem apă! N-avem apă!...

La capătul străzii, cîteva case ardeau cu flăcări înalte şi un nor nefiresc de galben se alcătuia deasupra lor, clătinîndu-se alene, şovăind în văzduhul întunecat şi prăfuit.

- N-avem apă! auzea necontenit Irina.

Pe trotuarele murdare de moloz şi funingine, la ferestrele cu geamuri sparte, prin curți, apăreau şi dispăreau oameni buimăciți, chemîndu-se unii pe alții, ridicînd necontenit privirile spre cer, întrebîndu-se ce se întîmplă. De-abia cînd, întorcînd spatele focului şi călcînd repede, în neştire, cu ochii în caldarîm, Irina pătrunse pe strada vecină, începu să desluşească înțelesul cuvintelor care-i ajungeau istovite în urechi.

- Au distrus Gara de Nord! înțelegea ea. Au bombardat Atelierele Căilor Ferate! ... Au distrus... Au bombardat... Arde Calea Victoriei... Au distrus... Americanii... Au bombardat...

Fără să-şi dea seama, începuse să alerge.

- În zi de Paşti, auzea ea mereu. Au bombardat... Au distrus...

După ce trecu de Grădină, oamenii păreau mai puțin speriați. Pe aici, nu căzuseră bombe. Dar fumul şi pulberea pătrunseseră pînă aici.

- Au bombardat rezervoarele, auzea Irina. N-o să mai avem apă... Întîlnea mereu maşini, taxiuri, camioane care alergau parcă amețite de fum, căutînd să evite străzile bombardate, îndreptîndu-se spre bulevarde. Irina îşi dădu seama că o pornise greşit şi se întoarse, cu un pas moale, ostenit. Cînd reveni în dreptul Grădinii, intră şi se aşeză pe o bancă. Rămase multă vreme aşa, cu privirile pierdute, cu mîinile rezemate pe genunchi. Cîteva vrăbii prinseseră curaj şi începură să se joace chiar lîngă ea, în

pietriş. Tîrziu, Irina îşi ascunse obrazul în palme şi începu să plîngă.

După vreo jumătate de ceas, se ridică şi porni din nou, parcă mai istovită, cu fruntea plecată. Se îndreptă spre locuinţa Ioanei. Cînd se apropie, simţi că i se înmoaie picioarele şi se rezemă de un zid. Oamenii alergau şi pe aici agitaţi, parcă n-ar fi ştiut încotro s-o apuce, nici ce să facă. Treceau pe lîngă ea fără s-o vadă. Soarele pătrundea mai greu prin pîcla de fum şi praf şi se auzeau claxoane şi ţipete stridente, de maşini brusc frînate, pe care Irina nu ştia unde să le caute, pentru că, în faţa ei, strada părea pustie. Se desprinse anevoie de zid şi porni strîngîndu-şi cu deznădejde pumnii. La colţ, înţelese deodată. Pe locul unde se aflase casa Ioanei, şi alte multe case dimprejur, erau acum cîteva movile fumegînde de cărămizi şi moloz care se revărsau pînă în mijlocul străzii. Grupuri de oameni urcau şi coborau peste ruine, clătinîndu-se, orbiţi de praf, împiedicîndu-se în fiare şi bîrne, strigîndu-se în neştire şi acoperindu-şi apoi repede gura cu palma, ridicînd la răstimpuri amîndouă braţele, însîngerate, către cer.

Nu ştia de cît timp se afla acolo, îngenuncheată printre cărămizi, în mijlocul străzii. De mult nu mai vedea şi nu mai auzea nimic. Îşi simţea doar cîteodată gura foarte uscată şi încerca anevoie să înghită. Atunci parcă se deştepta şi, cîteva clipe, zarva o copleşea din nou, revedea aceleaşi umbre agitîndu-se în pulbere şi descoperea lumînările stinse în faţa ei. Le reaprindea pe amîndouă, apărîndu-le cîtva timp cu palmele, pînă ce se stingeau din nou, fără ca ea să-şi dea seama.

Tîrziu, simţi că o trage cineva de braţ. Era un soldat, cu faţa plină de praf, şi Irina se ridică anevoie, culegîndu-şi dintre cărămizi lumînările stinse. Soldatul o conduse pe celălalt trotuar, în faţa unei case rămase în picioare.

- N-avem apă! auzi strigînd în urma ei.

Voi să se aşeze pe trotuar, dar pretutindeni erau numai ţăndări de geamuri şi moloz. Soldatul dispăruse şi Irina se îndreptă spre ruine. Parcă începuse să se întunece. Pe o targa improvizată din scînduri se aflau cîteva trupuri, pe jumătate acoperite cu o pătură. Irina îşi făcu cruce şi trecu mai departe. Un camion cu soldaţi se oprise la intrarea străzii. Irina umblă aşa cîtăva vreme, parcă ar fi căutat ceva, apoi se reîntoarse pe locul de unde plecase şi îngenunche din nou, printre cărămizi, şi reaprinse lumînările. Apoi, multă vreme, nu mai văzu nici nu mai auzi nimic.

Cînd, tîrziu, redeschise ochii, văzu că una din lumînări arsese aproape în întregime. Scoase din buzunar o altă lumînare, o aprinse, aprinse apoi şi pe cealaltă, care arsese numai pe jumătate, şi le ţinu pe amîndouă între pumni, pînă ce simţi fierbinţeala flăcărilor. Atunci, ridicînd brusc privirile, îl văzu de departe, înaintînd împleticindu-se, în uniformă militară, dar fără chipiu, cu faţa murdară, cu o tăietură însîngerîndu-i obrazul, cu ochii pe jumătate închişi, îl văzu apropiindu-se, încercînd să-şi ducă mîna la frunte, dar renunţînd şi rămînînd cu palma deschisă, foarte aproape de cap, nemaiştiind ce să facă, pînă ce braţul începu să-i tremure şi atunci îl lăsă să cadă, neputincios. În clipa următoare îl văzu alergînd spre ruine, împiedicîndu-se şi căzînd. Dar se ridică repede şi porni mai departe, căţărîndu-se pe movila de cărămizi, ajungînd pînă sus şi căzînd din nou, şi continuînd să înainteze în genunchi, cu amîndouă mîinile răscolind printre cărămizi, pînă ce unul dintre soldaţi se urcă după el şi-l trase înapoi, în mijlocul străzii, susţinîndu-l de mijloc. Atunci Irina se ridică brusc, alergă spre el, îi prinse mîna şi i-o sărută.

- Împărate! şopti ea.

Ştefan o privi lung, ca şi cum n-ar fi recunoscut-o.

- Sunt aici, amîndoi, spuse el tîrziu, trecîndu-şi palma însîngerată peste buze.

- Împărate! şopti din nou Irina.

- Sunt aici, repetă el.

Întoarse capul spre ruine. Cîțiva soldați ridicaseră targa şi se îndreptau spre camion. Irina îi prinse brațul, dar el se smuci şi alergă făcîndu-şi loc printre grupurile care se strînseră în jurul camionului. Îl văzu apoi reîntorcîndu-se pe ruine, coborînd repede şi începînd să dea la o parte cărămizile, scormonind molozul cu palmele, încercînd să smulgă o bîrnă. Se apropie de el şi-i puse mîna pe umăr, dar el continua să lucreze gîfîind, ca şi cum n-ar fi simțit-o.

- Nu sunt aici, spuse Irina. Nu e casa asta...

Ştefan ridică fruntea şi privi în toate părțile, rătăcit. Irina întinse mîna şi-i arătă casa din față, numai pe jumătate dărîmată. Ştefan o privi lung, concentrat, apoi privi la dreapta, la stînga şi din nou la dreapta spre capătul străzii, ca şi cum ar fi încercat, într-o supremă încordare, să se orienteze.

- Unde sunt? întrebă el.

- Nu mai sunt aici. Au plecat...

- Spune-mi unde sunt, şopti el sugrumat. Irina, spune-mi unde sunt! adăugă prinzîndu-i brațul şi strîngîndu-l cu putere. Irina! o imploră strîngîndu-i şi mai tare brațul. Irina!

- Au plecat, spuse ea tîrziu, fără să-şi ridice privirile. S-au împărtăşit azi-noapte şi azi-dimineață au plecat.

Ştefan îi lăsă brațul şi o privi din nou lung, trudindu-se să înțeleagă.

- Ce s-a întîmplat? întrebă. Ce?

- E Paştele, spuse foarte încet Irina. E săptămîna luminată...

II

Sună de cîteva ori, scurt. Îi deschise Adela.

- Nu primeşte pe nimeni. S-a închis de ieri în cameră şi nu primeşte pe nimeni. N-a mîncat nimic...

Irina intră. Pe un scaun, în coridor, aştepta Biriş cu o ţigară neaprinsă între buze. Îi strînse mîna zîmbind şi, condusă de Adela, se apropie de uşa din fundul coridorului. Rămase cîtva timp nemişcată, ţinîndu-şi răsuflarea.

- Sunt eu, Irina, şopti.

Începu să aştepte, cu fruntea foarte aproape de uşă.

- Sunt Irina, repetă ea mai tare.

Auzi cum răsuceşte cheia şi intră. Ştefan era în mijlocul camerei, îmbrăcat civil, dar fără cravată. Nu se bărbierise de cîteva zile. Tăietura de-a lungul obrazului începuse să se vindece. Irina se îndreptă spre el şi-l sărută. Ştefan o privi lung, fără nici o expresie, apoi se întoarse la fereastră. Cerul era înnourat, dar nu a ploaie. Bătea un vînt repede şi pomii de curînd înfrunziţi îşi aplecau înfrigurate crengile.

- E şi Biriş aici. E alături, spuse Irina.

Aşteptă cîteva clipe, dar văzînd că nu răspunde se aşeză pe scaun. Aici era odaia băiatului. Patul fusese scos şi se adusese pentru Ştefan o canapea. Se aşeză pe scaun lîngă canapea şi începu să aştepte. Tîrziu, Ştefan întoarse brusc capul de la fereastră şi o privi speriat.

- Ce faci? o întrebă. Nu cumva te rogi?

- Nu, nu mă pot ruga, spuse încet Irina.

- Credeam că te rogi, continuă el mai liniştit, credeam că te rogi la Dumnezeu...

- Nu, nu pot, spuse foarte încet Irina.

Apoi iar tăcură amîndoi, multă vreme. Ştefan îşi lipi fruntea de geam.

- De ce nu fumezi? îl întrebă deodată Irina. El întoarse mirat capul.

- Ţi-am adus ţigări, continuă Irina, ridicîndu-se repede şi îndreptîndu-se spre el cu un pachet şi o cutie de chibrituri în mînă.

- Ah, da, e adevărat..., începu Ştefan.

Apoi se întrerupse brusc. Reveni în mijlocul camerei, îşi aprinse o ţigară şi se aşeză pe canapea. Fuma tăcut. După cîtva timp se apropie de fereastră, o deschise şi zvîrli mucul de ţigară în grădină.

- Curios, spuse. Uitasem de ţigări...

De-atunci, de cîte ori intra, îl găsea fumînd. În cameră plutea un fum gros, înecăcios, şi Irina se îndrepta de-a dreptul spre fereastră şi o deschidea. Auzea apoi pe Adela bătîndu-i sfios în uşă, se întorcea şi îi lua tava din mînă.

- N-a mîncat nimic, îi spunea Adela cînd o întîmpina. Fumează întruna, dar nu mănîncă nimic. Noi, familia, suntem disperaţi. Nu vrea să ne primească, nu deschide uşa nimănui. Noroc că tocmai în ziua aceea... ştii dumneata... Îl demobilizase. L-au retrimis la minister. Şi de-acolo, i-a obţinut Răducu concediu...

Vorbea întruna, pregătind sandviciurile şi aşezîndu-le pe tavă. Cînd vedea că totul e gata, Irina se ducea să bată la uşă. Adela o aştepta cu tava, să se reîntoarcă. Intrase o singură dată, pentru că uşa era deschisă. Ştefan nu se dezlipise de fereastră, nu scosese un cuvînt şi nu se atinsese de mîncare. După un sfert de ceas, Adela plecase. Nu mai încercase de atunci.

Ştefan rămînea lîngă fereastra deschisă. Privea ramurile care tremurau uşor, necontenit; doar cîteodată, la răstimpuri, încremeneau, o singură, nesfîrşită clipă, cînd totul rămînea pe loc, şi apoi iar începeau să tremure, mirate, bănuitoare, neodihnite.

- A fost Biriş să te vadă, spunea Irina. A aşteptat cîteva ceasuri, apoi a plecat. Are să treacă din nou mîine.

Îi aşeza tava pe măsuța de lîngă canapea. Apoi se ducea la fereastră, îi lua brațul şi-l trăgea uşor după ea. Ştefan se aşeza pe marginea canapelei, îşi trecea palma pe obraz şi îşi freca ochii. Irina îi întindea un sandvici şi, în cealaltă mînă, paharul cu lapte.

- Nu mi-e foame, spunea el.

Ea punea sandviciul în farfurie, dar continua să-i întindă paharul cu lapte. În cele din urmă, Ştefan îl lua şi începea să bea, cu greutate, parcă tot s-ar fi înecat. Rana din obraz i se vindecase complet. În dimineața bombardamentului, îi spusese Adela, trenul de la Constanța se oprise la vreo treizeci de kilometri de Bucureşti. După ce umblase mult timp pe şosea, Ştefan întîlnise un camion militar care-l adusese pînă la barieră, dar acolo camionul se răsturnase. Nu stia nici ea bine din ce pricină. Toate astea nu le aflase de la Ştefan, ci de la un camarad al lui pe care-l întîlnise Răducu la minister. Cîteva zile, nu se bărbierise. Apoi, într-o dimineață, intrînd în odaie, Irinei i se păru schimbat. Părea mult mai slab şi mai palid, şi semnul rănii părea mai adînc. Înțelese că se bărbierise.

- Azi e parastasul de nouă zile, îi spuse ea. Trebuie să te îmbraci...

Îl privi cum îşi trece mîna prin păr, în neştire. Ea se apropie şi-i întinse cravata neagră pe care i-o dăduse Adela.

- Unde mergem? o întrebă.

- La biserică, spuse Irina.

Îi luă brațul şi-l trase uşor după ea. Jos, în stradă îi aştepta taxiul. Apoi, iarăşi, multe zile la rînd, văzu cum figura i se schimbă treptat; întîi uşor adumbrită, murdară, apoi mai întunecată, aspră, aproape înrăită. Dar într-o dimineață îl găsea iar bărbierit, şi tăietura din obraz părea din nou mai adîncă.

- Nu mi-e foame, spunea el.

Irina aşeza sandviciul pe farfurie şi rămînea cu paharul cu lapte întins, pînă ce simţea că o doare mîna, şi atunci îl lua în mîna cealaltă. Ştefan îşi trecea palma pe obraz, îşi freca ochii. În cele din urmă apuca paharul şi începea să soarbă încet, cu eforturi. Apoi se ridica brusc şi se apropia de fereastră. Crengile erau acum mai pline şi verdele frunzelor mai întunecat.

- ... Nu vrea să deschidă, se plîngea Adela Irinei, aşezîndu-i sandviciurile pe tavă. Nu ascultă de nimeni. Parcă nici n-ar avea familie. Cel puţin, bine că socrii lui nu sunt în Bucureşti. Bătrînul Bologa e bolnav de inimă, n-a putut veni. Nici măcar nu i-a răspuns la telegramă, nici la scrisori. N-a răspuns nimănui...

Uneori, cerul era foarte albastru, şi nori albi, uşori alergau ameţitor de repede. Alteori, în odaie era aproape întuneric. Cerul arăta întunecat, a ploaie, şi crengile din dreptul ferestrei începeau să se agite, speriate, gemînd.

- ... A primit pînă acum zeci şi sute de telegrame şi scrisori de condoleanţe, îi spunea Adela, de pe front şi de la minister, de pretutindeni. Nici nu le-a desfăcut. Unele, mai importante, i le-am citit noi, prin uşă, dar sunt sigură că nu le-a ascultat. Erau şi telegrame de la miniştrii lui, şi le-a răspuns Răducu. L-am rugat şi pe Biriş să răspundă în numele lui...

Apoi a fost al doilea şi al treilea bombardament, şi deşi Adela şi Răducu îi bătuseră cu pumnii în uşă, îl rugaseră, îl imploraseră să coboare în adăpost, Ştefan rămăsese nemişcat în dreptul ferestrei, privind cerul. După încetarea alarmei, Adela şi Răducu îi băteau din nou la uşă şi-l chemau: ,,Ştefan! Ştefan!..." Nu răspundea niciodată. Continua să fumeze, privind cerul sau crengile care tremurau mereu, şi nu se opreau decît foarte rareori, dar atunci parcă împietreau, şi Ştefan se retrăgea un pas înapoi, în odaie, speriat.

- ... A fost iar Răducu la minister, îi spunea Adela. I-a prelungit concediul. Dar cît o să mai poată să ţină aşa? Ar

trebui să scrie ministrului. A fost secretarul general aici, să-i prezinte condoleanțe. Nici n-a vrut să-l primească. L-am scuzat noi, cum am putut. Pe timpurile astea, cu atîtea nenorociri în toate părțile, cu atîtea morți, e greu să mai vină cineva să-ți prezinte, personal, condoleanțe. Ar trebui să se gîndească...

Irina lua tava, ciocănea la uşă şi-i striga.

- Sunt eu, Irina...

Apoi aştepta să audă cheia răsucindu-se în uşă şi intra. Îl găsea lîngă fereastră, privind cerul.

Odată, Adela o întîmpină speriată.

- A dispărut! A plecat! ... Ieşisem să fac nişte cumpărături şi cînd m-am întors am văzut uşa de la odaia lui deschisă şi camera goală... Am telefonat lui Răducu să ia o maşină şi să-l caute la cimitir, căci mie mi-era urît să mă duc singură. Dar nu era acolo... De altfel, nici nu ştiu dacă ar fi izbutit să găsească mormintele. Ştii cum au fost, săracii, înmormîntați, dacă nu s-a mai găsit aproape nimic...

Irina coborî repede în stradă. Era o dimineață de mai şi din curțile vecine se revărsa mirosul tare de liliac sălbatic. Pe aici, căzuseră foarte puține bombe, dar strada era aproape pustie şi casele cu transperantele lăsate păreau părăsite. Irina mergea repede, aproape alergînd, căutînd un taxi.

Îl zări de departe, aşezat pe marginea trotuarului. Strada era tot aşa cum o lăsase, desfundată de cratere, pe jumătate blocată de dărîmături. Movilele de cărămizi, moloz şi grinzi nu putuseră fi clătinate. Rămăseseră acolo, parcă mai provocatoare acum, după atîtea ploi care le îndesaseră în propriul lor trup, făcîndu-le mai dure, mai indiferente. Irina se aşează tăcută lîngă el, pe trotuar.

- Era într-un sat din Moldova, începu deodată Ştefan fără să se întoarcă. Era în ianuarie 1943, după Stalingrad. Oamenii au ieşit într-o noapte, a ieşit tot satul, şi au îngenuncheat în zăpadă, cu făclii şi lumînări în mînă, cu

preotul în odăjdii în mijlocul lor, şi au început să se roage. Spuneau că se întorc morții de la Stalingrad, că se întorc, regimente întregi, la casele lor, şi trec pe-acolo, pe şoseaua din marginea satului...

Tăcu şi rămase multă vreme cu privirile în gol. Apoi îşi căută pachetul şi-şi aprinse o țigară.

- Cum au ştiut că au să treacă pe-acolo, prin marginea satului ? întrebă el fără s-o privească.

- I-a luminat Dumnezeu, spuse încet Irina. Ştefan continua să fumeze, cu ochii pironiți în gol.

- Tu cum ai ştiut? o întrebă deodată, întorcînd capul.

Avea o figură dură, amenințătoare, şi Irina îşi plecă repede fruntea.

- Cum ai ştiut? repetă el apucîndu-i brațul şi strîngîndu-i-l din ce în ce mai tare.

Irina îşi duse mîna la ochi şi începu să plîngă, lin, tăcut. Ştefan o privi mult timp, apoi îi lăsă brațul.

- Dacă ai ştiut puteai să-i spui şi ei, începu el tîrziu, fără s-o privească. Aşa cum i-ai spus atunci, la cutremur...

- I-am spus, şopti Irina foarte încet. Ştefan întoarse speriat capul.

- I-am spus de mine. Credeam că are să se întîmple cu mine. I-am spus cum să se roage, cum am să mă rog eu. I-am spus să-mi aprindă lumînări şi toată ziua aceea să rămînă lîngă mine. I-am spus că dac-o fi să mor neîmpărtăşită şi nespovedită...

Ştefan se ridică brusc şi se depărta, cu pasul repede, hotărît şi ferm, fără să întoarcă capul, pînă ce se pierdu printre ruine, la capătul străzii. Irina privi mult timp în urma lui, cu ochii împăienjeniți de lacrimi.

- Iartă-mă, Doamne, dacă fac păcat, şopti ea tîrziu şi se ridică anevoie, istovită.

A doua zi, cînd îi bătu în uşă, Ştefan nu-i deschise.

Rămase acolo, multă vreme, ciocănind la răstimpuri şi spunînd: - Sunt eu, Irina! Adela aştepta alături, cu tava în mîini, plictisită. După un sfert de ceas, renunță şi reveni pe coridor. Tocmai intrase Biriş.

- Voiam să te rog ceva, începu el oarecum încurcat. Mi-a spus Cătălina că unul dintre răniții de la spitalul ei, un colonel, Băleanu, vrea să-l vadă pe Ştefan. Spune că vrea să-l vadă neapărat...

Erau aşezați amîndoi pe canapea. Adela plecase după cumpărături şi Irina îi luase tava şi-o păstra pe genunchi. Şi atunci, pe neaşteptate, apăru Ştefan. Tăietura din obraz părea din nou sîngerîndă, iritată; parcă trecuse într-adins cu lama pe deasupra ei, bărbierindu-se.

- Vrea să te vadă colonelul Băleanu, spuse Biriş. Ştefan se aşează pe un scaun, în fața lor.

- Nu poate să mă vadă. E orb...

Apoi băgă mîna în buzunarul hainei, îşi scoase pachetul cu țigări şi-l întinse lui Biriş.

- Vrea să-ți vorbească, spuse Biriş luînd o țigară. A rugat-o pe Cătălina. E în pavilionul Cătălinei... Nu, nu aprind încă, adăugă repede văzînd că Ştefan îşi apropiase chibritul. Fumez prea mult...

- Ştiu ce vrea, dar n-am să mă duc. Spune-i Cătălinei să mă scuze...

- A insistat mult...

- Ştiu. Dar nu pot.

Se ridică brusc de pe scaun.

- Aveam de gînd să mă duc la minister, adăugă, dar am să mă duc mîine. Tot nu mai e nimic de făcut... Ce se întîmplă cu frontul? întrebă întorcînd capul către Biriş.

- Pare oarecum stabilizat, în nordul Moldovei.

- Nu mai e nimic de făcut, repetă Ştefan.

Îşi scoase batista şi începu să-şi tamponeze tăietura sîngerîndă.

- Haideți la mine, le spuse deodată şi porni înainte.

Irina luă tava şi intră. Ferestrele erau amîndouă

deschise şi în odaie pătrundea adierea amiezei de mai. Ramurile pline, stufoase, tremurau foarte încet, în soare. Ştefan se aşezase pe canapea.

- Sunt treizeci şi trei de zile, spuse. Ce trebuie să fac, Irina?

Ea aşeză tăcută tava pe măsuță. Biriş îşi apropie o dată țigara de nări, apoi se hotărî, îşi căută nervos cutia de chibrituri şi şi-o aprinse.

- Ştiu ce vrea Băleanu, continuă Ştefan. Ca să-mi spună că eu sunt vinovat, că din vina mea s-a întîmplat... Şi are dreptate, adăugă repede, cu un glas sugrumat, ridicîndu-se şi apropiindu-se de fereastră.

Biriş fuma, înghiţind adînc frumul şi dîndu-i apoi drumul cu un oftat lung. Irina îşi pusese mîinile pe genunchi şi aştepta. Soarele se juca acum printre ramuri şi cădea pe covor în pete mari, aurii, nestatornice.

- Evident că are dreptate, reluă Ştefan revenind în mijlocul odăii. Aşa i s-a întîmplat şi lui. După mulți ani, dar s-a întîmplat...

Se aşeză din nou pe canapea, parcă mai liniştit, şi o privi pe Irina.

- E din cauza lui Vădastra. Mi-a spus-o chiar el... De altfel, e un om admirabil. Are foarte mult curaj...

Tăcu iar. Irina îşi trecu o mînă pe frunte, apoi şi-o reaşeză lîngă cealaltă, pe genunchi. Biriş se ridică să caute o scrumieră.

- E marele amor al Cătălinei, spuse scuturîndu-şi nervos țigara.

Se reaşeză pe scaun şi continuă să fumeze, fără să privească spre nici unul dintre ei.

- Mi-a spus că e din cauza lui Vădastra, repetă Ştefan. Mi-a spus că s-au certat odată, de mult, cînd locuiau împreună, şi i-a tras atunci o palmă scoțîndu-i ochiul de sticlă. „Şi acum m-a pedepsit Dumnezeu, mi-a spus, mi-a luat Dumnezeu lumina ochilor..."

- Nu e adevărat! îl întrerupse speriată Irina. Să nu mai

spună aşa, că e păcat...

- Aşa crede el. Şi ştia că aşa se va întîmpla, ştia de mult, de cînd a început războiul...

- Nu e adevărat! repetă Irina parcă tot mai speriată. Trebuie să mă duc să-l văd...

- ... Era întotdeauna voluntar. Conducea echipele contra partizanilor ascunşi în subteranele Odessei. Ştia ce are să i se întîmple. Umblau prin întuneric, lipiți de ziduri, şi-apoi deodată ceilalți îi orbeau cu aruncătoarele de flăcări. Aveau muniții puține şi foloseau mai ales aruncătoarele de flăcări. Băleanu ştia ce-l aşteaptă...

- Trebuie neapărat să mă duc să-l văd, repetă deznădăjduită Irina. Biriş se sculă să-şi stingă țigara. Petele de soare tremurau pe covor, deplasîndu-se încet către oglindă. Cîteva clipe în urmă intră Adela. Rămase în prag, intimidată.

- S-a anunțat la B.B.C. că vom fi din nou bombardați, vorbi ea foarte repede. Au anunțat că, dacă nu capitulăm, vom fi bombardați zi şi noapte, vom fi bombardați pînă nu va mai rămîne o singură casă în picioare, în toată țara.

Se opri stînjenită şi încercă să zîmbească, privindu-i pe rînd pe fiecare.

- S-a anunțat adineauri la B.B.C, repetă ea.

De a doua zi, Ştefan se reîntoarse la minister şi Irina începu să vină serile. Dar nu-l găsea întotdeauna acasă şi atunci rămînea cîtva timp de vorbă cu Adela, aşezate amîndouă pe canapeaua din coridor, aşteptîndu-l.

- A fost pe-aici mama Ioanei, îi spunea Adela coborînd tainic glasul. A stat multă vreme cu el, în odaie. Mi-a spus că plîngea ca un copil... Eu nu l-am auzit niciodată plîngînd, adăugă. Poate, doar, în timpul nopții...

O privea lung, insistent, parcă ar fi vrut s-o facă să înțeleagă că trebuie să spună şi ea ceva. Tîrziu, Irina se ridica brusc.

- Nu mai pot să-l aştept. S-a făcut noapte...

Pleca, strîngîndu-şi fularul de lînă în jurul gîtului şi umerii i se înfiorau, deşi noaptea de început de mai nu era rece. Mergea repede, parcă cu teamă, prin întuneric, pînă ce zărea, încă departe în faţa ei, punctul de jăratic al ţigării, şi atunci micşora pasul şi se apropia cu grijă, ca să nu-l sperie. Rămînea cîteva clipe, nevăzută, în întuneric, apoi îi şoptea.

- Ştefan! ... Sunt eu, Irina...

ÎI găsea uneori pe bancă, sub unul din castanii bătrîni care străjuiau bulevardul, şi se aşeza lîngă el, fără să spună nimic. Cîtva timp, Ştefan continua să fumeze tăcut, ca şi cum n-ar fi simţit că e acolo, alături de el.

- Aveam o fotografie, începu el odată. Era prima noastră fotografie, cînd eram logodiţi; era din mai 1933. Întotdeauna i-am spus că e cea mai reuşită fotografie. Ne-a făcut-o un băiat tînăr; îmi pare rău că nu i-am ştiut niciodată numele. Era cu mama lui şi cu o verişoară, o fetiţă de liceu. Le fotografiase de mai multe ori, pe ele amîndouă, dar voia să fie fotografiat şi el, în grup, măcar o singură dată. Noi tocmai treceam pe-acolo, şi m-a rugat să-i fotografiez. Apoi a venit spre noi, zîmbind, intimidiat, şi mi-a spus: „Dacă-mi daţi voie..." Ioana a început să rîdă şi şi-a întors faţa spre mine luîndu-mi repede braţul. Şi în acea clipă ne-a fotografiat... Ne-a cerut pe urmă adresa, dar n-am crezut că ne va trimite fotografia. Şi totuşi ne-a trimis-o. Era expediată din Braşov, dar n-avea nici nume, nici adresă... Era în mai 1933. Era îmbrăcată cu o bluză cu buline roşii. E curios cum nu şi-a mai făcut de-atunci bluze cu buline roşii.

Apoi tăcu iar, timp îndelungat, fumînd, privind numai înaintea lui, în întuneric. Pe bulevard treceau cîteodată maşini cu farurile aproape oarbe, înaintînd încet, cu frică. Irina îşi strîngea mai tare fularul în jurul gîtului, aşteptînd. Tîrziu, Ştefan întoarse capul spre ea.

- Tu nu te duci acasă? o întrebă.

Atunci se ridică uşor, îi întinse mîna, dar Ştefan nu o

văzu şi Irina rămase cu ea întinsă, cîteva clipe, apoi şi-o ascunse ruşinată în buzunarul pardesiului.

- Noapte bună, îi spuse depărtîndu-se şi dispărînd repede în întuneric. Revenea, cu încăpățînare, în fiecare seară.

- Vrea să se mute, îi spunea Adela. Un coleg de minister, care a fost evacuat la Timişoara, îi pune apartamentul lui la dispoziție... De altfel, probabil că vom pleca şi noi, adăuga coborînd glasul, vom fi şi noi evacuați...

Bătea la uşă şi începea să aştepte.

- Sunt eu, Irina, şoptea.

Auzea comutatorul electric apoi cheia răsucindu-se în broască. Îl găsea în mijlocul odăii, dar Irina stingea repede lumina, căci ferestrele erau întotdeauna deschise.

- Camuflajul ! şoptea ea. Te trimite direct în lagăr...

Ştefan se apropia de fereastră şi Irina se aşeza pe scaunul din fața canapelei. Luna dispăruse şi noaptea îşi regăsise singurătatea, plenitudinea. Stelele sclipeau timid, aburite, depărtate, fără nici o putere împotriva întunericului care se ridica parcă din pămînt, o dată cu toate acele miresme amare de frunze proaspete şi sevă. În fața ferestrelor, crengile negre se clătinau la răstimpuri, aproape fără zgomot, ca prin somn.

- Spunea că, singură, i-ar fi fost frică, începea Ştefan fără să întoarcă capul, dar cu mine îi plăcea să umble nopțile pe munte. Cînd şedeam la cabană, plecam întotdeauna, noaptea, către Bulboci. O lăsam pe ea înainte, pe potecă. Doar cînd trebuia să trecem puntea, mergeam eu înaintea ei şi o țineam de mînă. Era în iulie 1933. Dar după aceea, am fost mereu pe munte... E curios că nu-mi aduc aminte ce-mi spunea. Vorbeam eu tot timpul. Din cînd în cînd, izbutea să spună şi ea ceva, dar nu-mi mai aduc aminte. Nu mi-au rămas decît imagini. Dar imagini foarte precise, pînă în cele mai mici amănunte. Văd şi acum fiecare piatră pe care ne aşezam

ca să ne odihnim, sau să privim luna...

Se întorcea de la fereastră şi începea să se plimbe încet, prin întuneric. Tîrziu, Irina se ridica brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva, şi-i spunea:

- Noapte bună, Ştefan!

În ziua următoare a fost un nou bombardament masiv şi către seară cerul se însîngerase deasupra oraşului. Venind, Irina ocoli mai multe străzi desfundate şi răscolite de bombe.

- Plecăm mîine, îi şopti Adela de la uşă. Răducu spune că e o nebunie ce facem, că ar trebui să capitulăm. Spune că ne garantează anglo-americanii...

Îl găsi, în întuneric, în dreptul ferestrei deschise. Cerul se zărea deasupra arborilor, dogorît de vîlvătăi depărtate. Irina se apropie şi-i puse mîna pe braţ.

- Mîine sunt patruzeci de zile. Te aştept la biserică, la ora 11.

- De ce? o întrebă Ştefan fără s-o privească.

- E parastasul de patruzeci de zile.

Îşi scoase automat pachetul din buzunarul hainei şi aprinse o ţigară, dar după primul fum o aruncă în grădină.

- Nu mai pot, spuse. Nu mai pot...

Irina rămase acolo, lîngă el, în dreptul ferestrei.

- Nu mai pot fuma. Cred că m-am intoxicat.

Se auzeau la răstimpuri detunături depărtate, prelungi, care veneau parcă de sub pămînt şi clătinau casa din temeli.

- Te aştept mîine la 11, îi spuse din nou Irina şi voi să plece.

- Am visat-o azi-noapte, vorbi deodată Ştefan. Era îmbrăcată în rochia cu care m-a întîmpinat la aeroport, acum trei ani. Părea foarte fericită şi-mi zîmbea. Parcă tot voia să-mi spună ceva. Dar nu mi-a spus.

Se dezlipi de fereastră şi începu să se plimbe, dar după cîtva timp se reaşeză pe marginea canapelei. În odaie se

reflecta tot mai puternică vîlvătaia roşie a cerului.

- Eu am visat-o pe doamna Zissu, spuse Irina.

- Dar de unde ai ştiut că era doamna Zissu?

- Am mai visat-o odată. Ştiam că era ea.

Crengile reîncepură să tremure în dreptul ferestrei, ca deşteptate de vînt. Ştefan îşi duse mîna în buzunar şi scoase pachetul, dar îşi aminti repede şi după ce-l răsuci cîtva timp între degete, nehotărît, îl aşează pe măsuță.

- Săraca doamna Zissu, spuse. Cît a mai suferit Ioana din cauza ei... Sări brusc în picioare şi începu să se plimbe prin cameră.

- Credeam că avem o viață întreagă în fața noastră şi că voi avea timp destul s-o iubesc, să fiu numai al ei. Nu mă grăbeam. Aveam o cameră secretă Şi aveam probleme de rezolvat. Voiam să ştiu, mai ales, cine este doamna Zissu. Existența mea îşi găsise acest sens: să dezleg misterul doamnei Zissu... Cred că am fost nebun! exclamă cu o voce uscată. Nebun de legat!...

Şovăi o clipă în fața uşii, apoi o deschise hotărît şi ieşi pe coridor. Irina se duse repede la fereastră, trase storurile şi aprinse lumina. Cîtva timp în urmă Ştefan se întoarse cu o sticlă de vin şi două pahare. Irina îl privi speriată. Se apropie de el şi îi luă mîna.

- Ştefan! îl imploră, Ştefan, nu bea!

- Nu mai pot fuma, spuse el şi umplu paharele.

Irina continua să-l privească înspăimîntată. În bătaia lămpii, figura lui părea şi mai îmbătrînită, ofilită, cu umerii obrajilor străpungîndu-i pielea, cu buzele palide, uscate, cu ochii înnegurați. Începuse să încărunțească cu cîțiva ani în urmă, dar în ultimul timp tîmplele căpătaseră nuanța stinsă a scrumului de țigară. Semnul rănii din obraz se vedea acum foarte clar şi adînc.

- Ştefan, e păcat! şopti Irina.

Ridică deodată privirile şi le opri în ochii ei, cîteva clipe; apoi zîmbi.

- Nu-ți fie frică... Doar astă-seară, că nu mai pot

fuma...

În acea săptămînă s-a mutat într-o garsonieră din strada Bucovinei, pe care i-o cedase colegul evacuat la Timişoara. Secţia la care lucra Ştefan fusese strămutată în parte la Snagov, dar el ceruse să rămînă pe loc. De curînd fusese însărcinat cu coordonarea serviciilor evacuate în mai multe părţi ale ţării. Venea foarte devreme la minister, îşi lua dejunul şi adesea masa de seară la cantină, şi revenea în strada Bucovinei destul de tîrziu. O zărea întotdeauna, de departe, plimbîndu-se pe trotuar, cu capul plecat, zgribulită în pardesiu, deşi serile se făceau din ce în ce mai calde. Alergau necontenit maşini cu farurile oarbe, dar, la căderea nopţii, erau foarte puţini trecători pe stradă. Cînd o zărise Ştefan pentru prima oară, Irina tocmai fusese acostată de doi cheflii. Unul îi pusese mîna pe umăr şi îi vorbea, cu oarecare greutate; celălalt îi privea pe amîndoi, rîzînd foarte bine dispus. Irina se rezemase de zid, zîmbind încurcată. Ştefan grăbi pasul, se apropie şi-i luă braţul, trăgînd-o după el. În acea seară s-au dus pînă în bulevardul Elisabeta şi s-au aşezat pe o bancă.

- Trecînd pe-aici azi-dimineaţă, începu Ştefan, am văzut-o deodată în faţa mea. Era îmbrăcată exact ca Ioana, avea acelaşi corp. Şi totuşi cînd m-am apropiat, am văzut că nu seamănă. Dar, de departe...

Se întrerupse, lăsînd să treacă şirul de camioane militare, încărcate, care se îndreptau spre Capul Podului.

- Fac mereu socoteala. Ce-am avut noi? Cîţiva ani. Iar de cînd am plecat a doua oară pe front, am văzut-o în total cîteva săptămîni... Nu ştiu de ce mi se părea că avem toată viaţa înaintea noastră, că vom îmbătrîni împreună. Şi atunci, evident, nu rămîneam lîngă ea...

Se opri, întoarse o clipă capul spre Irina, apoi îşi căută pachetul şi-şi aprinse o ţigară.

- Mă tot întreb, începu el tîrziu, mă întrebam şi adineauri, de ce te mint. De ce te mint mereu...

- Nu mă minți! făcu deodată Irina.

- Ba da. Tu n-ai de unde să ştii. Cînd am plecat pe front, credeam că n-am să mai mă întorc. Era un fel de sinucidere. Eram sigur că voi rămîne acolo, aşa cum au rămas atîția, sute de mii, oameni nevinovați, nu ca mine. Voiam să termin. Mi se părea că ratasem tot. Îmi bătusem joc de norocul meu. E greu să-ți explic. Crezusem în ceva, nădăjduisem ceva - şi apoi îmi rămăsese doar scrumul între degete. Nu mai aveam nimic de ce să mă agăț. Simțeam că n-o mai iubesc pe Ioana...

- Nu e adevărat! şopti speriată Irina. O iubeşti şi ai iubit-o întotdeauna. Ți s-a părut doar că n-o mai iubeşti...

Ştefan întoarse capul şi-i întîlni ochii, aprinşi deodată în întuneric.

- Ştiu, spuse el, dar nu-mi dădeam seama. Mi se părea că n-o mai iubesc aşa cum o iubisem la început. În fond, e acelaşi lucru; e tot atît de grav...

- Nu e adevărat, repetă Irina. Nu e adevărat...

În seara următoare o găsi aşteptîndu-l în gang. Tocmai începuse să bureze şi Irina intrase să se adăpostească. Urcară la etajul III. Era o odaie mobilată pretențios, dar fără gust, şi mobila zisă modernă părea deja uzată, desuetă. Pe birou se aflau două sticle de vin şi mai multe pahare. Irina se aşează pe un scaun, aproape de birou.

- Mă simt mai bine aici, spuse Ştefan. E foarte urît. Îmi place. Se opri în mijlocul odăii şi urmări privirile Irinei.

- Să nu-ți fie frică. Beau numai cînd nu mai pot fuma. Apoi se aşează pe marginea divanului.

- Am visat-o azi-noapte. Dar se întîmplă un lucru ciudat. Nu mai seamănă cu ea. Parcă începe să devină alta...

Se întrerupse şi-şi lăsă privirile în gol.

- Ceea ce mă exasperează mai mult, e că nu-mi amintesc ce-mi spunea...

- Ce-ți spunea în vis? întrebă Irina.

- Nu. Cuvintele ei adevărate. Ce-mi spunea cînd eram

împreună... Imaginile le păstrez foarte limpede...

Apoi tăcu iar multă vreme.

- Îmi aduc aminte, reîncepu cu o voce joasă, profundă, îmi aduc aminte de ziua cînd i-am vorbit întîia oară de camera secretă. Era îmbrăcată... Se întrerupse, şi după cîtva timp zîmbi. Era îmbrăcată cu aceeaşi bluză cu buline roşii.

Erau logodiți de curînd. Se plimbau pe sub teii de la Cotroceni. Ioana întorcea mereu ochii spre el. Îi vedea şi acum ochii ei imenşi, nefiresc de limpezi. Se ridică brusc, destupă o sticlă de vin şi umplu două pahare. Irina îl urmărea fascinată. Ştefan se apropie de ea şi-i întinse paharul. Apoi se reaşează pe marginea divanului şi bău. Dar scutură din cap şi aşeză paharul pe masă.

- Nu mai pot, spuse. Nu mai pot să beau...

- Cum ai visat-o? îl întrebă Irina repede, aproape în şoaptă.

- Nu mai ştiu dacă era ea. Nu semăna... Mi s-a mai întîmplat asta, să mi se pară că nu mai seamănă, că devine alta. Cînd am văzut-o în rochia de mireasă...

Se întrerupse, privind înaintea lui, în gol.

- Ah, da. Îmi aduc aminte. Mi-a spus atunci o sumă de lucruri. Apucă din nou paharul. Sorbi puțin şi rămase cu el în mînă.

- Îi era milă de Partenie, continuă. Îi părea rău...

Aşează paharul pe colțul mesei şi-şi căută pachetul cu țigări. Dar multă vreme nu îndrăzni să-şi aprindă țigara. O răsucea între degete, o apropia de nări. Apoi îşi aminti deodată că acestea erau gesturile lui Biriş şi puse țigara la loc în pachet.

- Simt că înnebunesc, începu deodată sărind brusc în picioare. Nu mi-a mai rămas nimic. Nu mai pot nici măcar fuma. Şi nu pot să beau. Am încercat de atîtea ori. Nu pot să beau. Nu pot.

Irina îl privea cum se plimba prin cameră.

- N-am decît o singură fotografie, aceea pe care o

purtam în portmoneu. Nu mi-a mai rămas nimic altceva. Cînd am văzut-o ultima oară, citea o carte, îmi aduc foarte bine aminte; o ținea într-o legătură de piele, ca să nu-i strice copertele. Nu i-am văzut titlul. Aş vrea măcar să pot citi cartea aceea, dar nu-i cunosc titlul. N-am avut curiozitatea s-o răsfoiesc, să văd ce carte citea...

Se aşează pe marginea divanului şi-şi cuprinse o clipă capul în palme, dar îi fu ruşine şi, întorcîndu-se spre Irina, îi zîmbi, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare.

- Măcar dacă aş putea-o visa în fiecare noapte. Am văzut o dată un film... Se întrerupse şi-şi duse iar palma la frunte.

- Da, dar acolo era altfel. Era altceva...

Ca de obicei, Biriş se aşează pe aceeaşi bancă în grădina spitalului, îşi desfăcu ziarul şi începu să citească. Era în primele zile după debarcarea Aliaților în Normandia. Din dimineața de 6 iunie, oamenii erau descurajați; foarte mulți speraseră, pînă în ultimul moment, că debarcarea va avea loc în Balcani; unii crezuseră chiar că se va face pe coasta românească a Mării Negre. Biriş nu-şi făcuse, însă, nici o iluzie. Desfăcu jurnalul şi începu să citească telegramele, fără grabă, aproape fără curiozitate. Mai avea o jumătate de ceas înaintea lui. Cătălina cobora întotdeauna la ora mesei, cîteva minute după ce orologiul spitalului bătea douăsprezece.

Atunci traversa curtea în uniforma ei de infirmieră şi Biriş o privea cu aceeaşi pornire de admirație şi ură pe care o avusese cînd, cu vreo şase luni în urmă, o văzuse pentru prima oară îmbrăcată în alb. Cătălina se hotărîse să devină infirmieră după ce-l întîlnise pe Băleanu. Pînă atunci nu se gîndise niciodată că ar putea fi de folos răniților altfel decît ca artistă dramatică. De cînd începuse războiul, făcuse parte din nenumărate trupe improvizate care colindau spitalele din Basarabia şi, mai tîrziu, de la Odessa şi din Crimeea organizînd festivaluri artistice

pentru răniți. Plecase pentru prima dată în toamna anului 1941, cu o trupă pe care o crease Dan Bibicescu. Biriş îi condusese la gară exasperat, presimțind parcă tot ce avea să se întîmple. Cătălina se despărțise de mult de Bibicescu, dar cînd se întorsese din Basarabia erau din nou împreună. I-o spusese chiar ea. Părea iarăşi schimbată, absentă, şi repeta mereu: ,,N-are nici o importanță!...” Apoi, cîteva luni în urmă, la Crăciun, rupsese din nou. Bibicescu renunțase să mai organizeze festivaluri pentru răniți şi reintrase la Teatrul Regina Maria. Cătălina îi adusese vestea în seara de Crăciun. ,,S-a terminat definitiv,” îi spusese. Şi pentru că îl văzuse pe el, Biriş, îmbujorîndu-se şi ascunzîndu-şi privirile, adăugase repede: ,,De altfel, n-are mare importanță. Nu ne-am iubit niciodată. Era o simplă obişnuință. Acum, sunt cu altcineva....” El ridicase brusc fruntea. ,,E un băiat frumos. L-am întîlnit la Iaşi, cînd se-ntorsese în permisie după front. Spune că mă iubeşte. Nu prea cred, dar îmi face plăcere...” Biriş îşi simțise tot sîngele adunîndu-i-se la tîmple şi trase adînc din țigară. ,,Şi atunci, cum rămîne cu 19 octombrie ?” o întrebă cu o voce groasă, înăbuşită de fum. Cătălina zîmbise, cu o neaşteptată blîndețe, apoi ridicase din umeri: ,,N-are importanță,” spuse.

Cîteva săptămîni în urmă, plecase din nou. O condusese pe peronul Gării de Nord. Era un ger cumplit şi grupul de actori şi actrițe se înghesuiseră într-un vagon abia încălzit, înfăşurați în şube şi blănuri ieftine, cu pături pe picioare, fumînd țigări proaste, bînd necontenit din bidoanele cu rom. Biriş îşi făcuse loc printre ei cu o nedesluşită milă. Majoritatea erau actori ratați, care jucaseră o stagiune, două în teatrele de provincie, roluri neînsemnate, apoi se aciuiseră pe lîngă vreo Prefectură sau vreo Primărie, ocupîndu-se de programele culturale, organizînd serbări de binefacere, recitînd poezii la 24 Ianuarie şi la 10 Mai. Erau tineri îmbătrîniți înainte de

vreme şi femei fără vîrstă, dar viguros fardate. Erau şi cîţiva elevi de Conservator şi două fete foarte tinere, care priveau emoţionate în jurul lor. Atunci o văzu pe Cătălina şi i se păru şi mai îmbătrînită, cu faţa ei de păpuşă ofilită, cu părul care-i cădea peste obraji, un păr parcă prăfuit de timp, aproape murdar, şi i se păru că de-abia acum îşi regăsise adevărata ei familie. Dar îşi trecu repede mîna peste frunte, încercînd să-şi alunge deznădejdea, şi o luă deoparte, pe coridor. ,,De ce trebuie să te duci cu oamenii ăştia ?" o întrebase şoptind. Cătălina ridicase din umeri. ,,Ne facem fiecare datoria cum putem," spuse. ,,Bine, dar..." Auzi semnalul de plecare şi Cătălina îl împinse spre uşă. În prag îi cuprinse capul în mîini şi-l sărutase pe obraji.

Nu uita niciodată să-i scrie, simple cărţi poştale fără nici o indicaţie, care-i soseau prin poşta militară. Şi cînd revenea la Bucureşti, îl anunţa întotdeauna telegrafic. ,,L-am întîlnit pe Viziru la Odessa," îi spusese odată, în primăvara lui 1942. ,,Nu ştiam că e şi el pe front." ,,Sper că are să-i treacă," spusese Biriş. ,,E o nebunie a lui. ,,Venise la teatru şi am stat puţin de vorbă cu el. Ce s-a întîmplat? Pare un alt om..." ,,Amorul," spusese Biriş zîmbind. ,,Probabil, îmi plac bărbaţii care cred în amor..." Biriş începuse din nou să tragă adînc, cu furie, din ţigară. ,,Dar tu, cum mai stai cu amorul ?" o întrebă. ,,Ce-ţi face prietenul?..." Cătălina ridicase din umeri. ,,Nu mai sunt cu el. Ne-am despărţit de mult. Sper că nu i s-a întîmplat nimic. N-am mai auzit de el. Era şi el în Crimeea..."

Multă vreme, n-a mai ştiut exact ce se întîmplă cu ea, dacă face parte din trupa Teatrului din Odessa sau continuă să colinde spitalele militare cu echipa de actori ambulanţi. Îi scria foarte des din Odessa, îi vorbea de piesele de teatru în.care joacă sau de rolurile pe care le prepară. Apoi primea o telegramă şi se ducea s-o întîmpine la gară. O regăsea mai îmbătrînită, cu obrazul mai răvăşit, cu fruntea uşor încreţită şi ochii obosiţi - dar îşi

simțea inima zvîcnindu-i îndată ce o zărea, la fereastra vagonului, şi începea să aştepte clipa aceea neasemuită cînd, coborînd ultima treaptă, Cătălina îl cuprindea în braţe şi-l săruta pe amîndoi obrajii, clipa cînd o simțea întreagă foarte aproape de el. Uneori, Cătălina îl privea cu severitate. ,,Iar ai slăbit !" îi spunea. ,,Şi ai febră, ai obrajii roşii. Ce s-a întîmplat?..." Biriş ridica din umeri. ,,Nu e nimic grav. Am fost la radiografie şi mi-au spus că nu e nimic grav..." De fapt, nu-şi mai făcuse de mult nici o radiografie. Ultima era din toamna 1941, cînd stătuse cîteva luni la un sanatoriu militar. ,,Ai chelit aproape complet !" îi spusese altădată Cătălina, cînd o întîmpinase pe peron. ,,Ar trebui să te razi în cap. Profită cît e cald, acum, vara, şi eşti în vacanță..."

Şi deodată, pe neaşteptate, îl anunțase că urmează cursuri de infirmieră. Primise scrisoarea în toamna lui 1943, din Odessa, şi o săptămînă în urmă îi telegrafiase că soseşte. Era de nerecunoscut. Îşi schimbase coafura; buclele nu-i mai cădeau pe deasupra urechilor, peste obraji; îşi tăiase părul şi-l purta băieţeşte, întinerise deodată. Gura era din nou foarte roşie şi ochii îşi pierduseră ceața. ,,Am întîlnit un sfînt," îi spuse în taxiul care-i aducea de la Gara de Nord spre garsoniera ei. ,,E orb. M-am îndrăgostit de el..." Era una din acele zile nefireşti de vară de la începutul lui noiembrie. Castanii de pe bulevarde îşi scuturaseră de mult frunzele, dar crengile păreau din nou înmugurite în lumina umedă, blîndă, aurie. Mirosea a cimitir părăsit şi a pădure. ,,L-am întîlnit o singură dată, acum trei ani. Atunci era căpitan. Avea nişte ochi foarte frumoşi, albaştri..."

Taxiul se oprise şi Biriş se trezi brusc. Apucă cele două mici valize ale Cătălinei şi le transportă în ascensor. Apoi îi întinse mîna, cu un gest, fără voia lui, patetic, ca şi cum şi-ar fi luat pentru totdeauna rămas-bun. ,,Nu urci o clipă la mine, să bem un ceai?" îl rugă Cătălina. Se aşeză în acelaşi bine cunoscut fotoliu şi Cătălina îşi scoase tăcută

cîteva lucruri din valiză. Apoi trecu alături să pună apa la fiert. Erau aceleaşi bine ştiute gesturi, dar parcă le făcea altcineva, care încă nu le învățase prea bine. ,,Acum ştiu şi eu ce înseamnă să fii îndrăgostită, îi spusese tîrziu.

Plecase după cîteva zile şi de-atunci îi scrisese destul de rar ca să-l informeze doar că-şi terminase cursul de infirmieră şi că lucrează acum la spitalul unde se află Băleanu. În februarie, Băleanu fusese transportat la Bucureşti, într-un pavilion de mari mutilați care-şi aşteptau rîndul la operațiile de chirurgie estetică. I se făcuse o primă operație la Odessa, dar de cîte ori îşi amintea de ea Cătălina îşi prindea fruntea în palme. ,,Avea fața pe jumătate arsă," spunea. ,,Nu numai ochii. Jumătate de față..."

Biriş aflase destul de tîrziu cum îl cunoscuse.
,,Umblam din pavilion în pavilion şi recitam versuri. Într-un salon, un rănit cu fața întreagă bandajată m-a strigat:
- Domnişoară, domnişoară! Am încremenit. Mi se părea că mai auzisem o dată vocea aceasta blîndă, bărbătească.
- Domnişoară!" mă striga el mereu. ,,M-am apropiat de el, i-am luat mîna şi atunci mi-am adus aminte. Ne-am adus amîndoi aminte..."

Auzi orologiul spitalului bătînd miezul zilei şi îşi împături cu grijă jurnalul. Apoi începu să aştepte. O văzu coborînd scările triste de ciment şi îndreptîndu-se spre el. Se ridică, îi sărută mîna, apoi se aşezară amîndoi pe bancă.

- Cum îi merge? o întrebă.

- E tot aşa. Săptămîna viitoare se încearcă o nouă operație. Biriş îşi scoase pachetul şi-şi aprinse o țigară.

- Ce se mai întîmplă? întrebă Cătălina.

- Prost. Se apropie sfîrşitul.

- Nu te întrebam de război, îl întrerupse ea. Vreau să ştiu ce se mai întîmplă cu Viziru... Aurel îl aşteaptă mereu. Vrea să-i vorbească...

Biriş continuă să fumeze, privind înaintea lui, peste

straturile cu flori, către zidul înalt şi sinistru al spitalului.

- Nu l-am văzut de mult pe Viziru. Ți-am spus ce mi-a răspuns ultima dată: că ştie ce vrea să-i spună...

- Nu ştie nimic, îl întrerupse Cătălina. Aurel vrea să-i vorbească de altceva. Vrea să-l întărească, să-l consoloze...

Biriş îşi stinse țigara pe pietriş, călcînd-o cu piciorul.

- Mănînci azi cu mine sau rămîi la spital ? o întrebă.

- Cred că am să mănînc cu tine. Aşteaptă-mă o clipă, mă duc să mă schimb...

O urmări cum se depărtează, cu mîinile în buzunarele halatului, printre rondurile cu flori, în plin soare, şi zîmbi împăcat.

În dimineața de 25 august, Gheorghe Vasile, ajutat de Irina, începuse să transporte pachetele cu cărți în căruța care-i aştepta în fața casei. Erau colecțiile lui de cărți şi broşuri de popularizare, învelite în jurnale şi legate cu sfoară. Multă vreme, învățătorul sperase că va putea transporta cu trenul biblioteca *Aşezămintelor culturale.* Săptămîni întregi lăzile pline aşteptaseră în salon, în timp ce învățătorul umbla prin oraş ca să afle cum le-ar putea expedia la Giurgiu. Dar expedițiile se făceau cu destulă greutate, iar pe de altă parte învățătorul nu ştia unde să se ducă şi cui să se adreseze. În cele din urmă, pe la mijlocul lui iulie, se hotărîse să-şi transporte biblioteca *Aşezămintelor culturale* cu o căruță.

Gîndul evacuării începuse să-l ispitească după al treilea bombardament. Căzuseră cîteva bombe pe strada vecină şi multe din geamuri se sparseră. În acea după-amiază doamna Ivaşcu plecase să caute un geamgiu, iar el se afla în salon, silindu-se să lipească benzi de hîrtie la una din ferestre cu geamul crăpat. Auzi portița din curte deschizîndu-se şi văzu intrînd o femeie bătrînă, dar încă zdravănă, cu un geamantan vechi, de carton presat, în mînă. Probabil că era destul de greu, căci femeia se oprise

cu el în mijlocul curții, îl lăsase jos şi-şi şterse amîndouă mîinile de fustă. Apoi privise cu mirare şi admirație în jurul ei. ,,Caut pe madam Irina," spuse. ,,Eu sunt madam Porumbache, mătuşa lui Petrică Biriş. Am adus nişte lucruri pentru madam Irina..." Se aşezase pe un scaun în salon şi-şi rotea necontenit ochii, admirînd. ,,Frumoase case!" exclama la răstimpuri. ,,Aşa aveam şi noi, în Ferentari. Poate le cunoşti dumneata..." Începu să-i descrie casele şi să-i povestească. Îi povesti în acea după-amiază de timpurile de bogăție dinaintea celuilalt război; ochii i se umpleau de lacrimi şi atunci privea din nou în jurul ei, emoționată. Apoi, dintr-o dată, schimbă vorba.
,,Petrică, nepotu-meu, s-a îmbolnăvit din nou. S-o fi speriat, căci a căzut o bombă chiar la capătul străzii şi praf a făcut-o! Şi m-a rugat să vă aduc lucrurile astea, pentru madam Irina. Spune că sunt lucruri de mare preț şi că dacă, Doamne fereşte, se întîmplă de cade vreo bombă..." Atunci se întorsese Gherghina Ivaşcu cu geamgiul. În geamantanul de carton presat se aflau trei tablouri şi o seamă de obiecte din vitrine înfăşurate cu mare grijă în foiță. Gherghina părea mîniată. ,,Încă nu s-a întors Irina ?" îl întrebă. ,,De cînd s-a prăpădit Ioana, fata asta şi-a pierdut mințile. A uitat şi de copil, a uitat de toate..."

Gheorghe Vasile o lăsă plîngîndu-se doamnei Porumbache şi se retrase în odaia lui. Privi tulburat, cu frică, dulapul în care-şi adunase colecțiile. Aproape că îşi completase „Biblioteca pentru toți"; îi mai lipseau numai unsprezece numere. Şi toate comorile acestea ar putea fi într-o bună zi distruse de bombardament... Se lăsă deznădăjduit în fotoliul de piele galbenă. Şi deodată înțelese cît fusese de naiv. *Aşezămintele culturale* n-aveau rost în Capitala țării. *Aşezămintele* erau plănuite să ducă lumina la sate, şi în primul rînd în satul unde fusese el învățător, în Dobreştii din Vlaşca.

Începuse să aştepte căruța din primele zile ale lui

august. Scrisese surorii lui, scrisese noului învățător, primarului, preotului, şi trimisese chiar un mandat poştal, pentru cheltuielile de drum ale căruţaşului. Venea, îl anunţase învățătorul, un văr de-al lui, Cojocaru, care tocmai fusese lăsat la vatră, invalid cu o mînă înţepenită din umăr. Înainte de război, Cojocaru fusese căruţaş la Giurgiu. Dimineţile, Gheorghe Vasile ieşea pe stradă să-l aştepte. Se plimba prin faţa casei, ajungea pînă la capătul străzii, se încumeta uneori pînă la staţia de tramvai din bulevard, apoi se reîntorcea, nervos, abătut, descurajat. În ultimele zile, de cînd începuse ofensiva rusească pe tot frontul Moldovei şi erau lupte crîncene la porţile laşului, era deznădăjduit. ,,Vin ruşii peste noi !" spunea. ,,Ne-au prins aici, ca pe şoareci într-o cursă..."

Cojocaru sosise în noaptea de 23 august. Le bătuse în geam cu codirişca şi-o trezise pe Irina. Caii erau istoviţi şi flămînzi. Era prea tîrziu ca să mai ajungă pînă la grajdul pe care-l găsise Gheorghe Vasile în Obor. I-au deshămat şi i-au adus în curte, lăsînd căruţa, cu roţile înţepenite, în stradă. A doua zi, după ce Cojocaru dusese caii la grajd, se anunţase la radio lovitura de stat a Regelui Mihai şi încetarea ostilităţilor cu Sovietele. Gheorghe Vasile rămăsese împietrit în mijlocul salonului. Tîrziu, îşi trecu dosul palmei peste buze şi se întoarse spre Cojocaru. ,,Să plecăm în noaptea asta, vere, că dau ruşii peste noi." Cojocaru clătinase din cap. ,,Nu ţin caii. Trebuie să-i odihnim măcar o noapte şi-o zi. Altminteri, ne lasă pe drum..."

În dimineaţa următoare, Irina şi Gheorghe Vasile începură să încarce pachetele cu cărţi în căruţă, înainte să se fi întors Cojocaru cu caii de la Obor. Cîteva avioane germane zburară foarte jos, la mai puţin de cincizeci de metri înălţime, îndreptîndu-se spre centrul oraşului. Cojocaru tocmai se întorcea.

- E jale mare pe bulevard, le spuse.

Gheorghe Vasile parcă nici nu l-ar fi auzit. Se urcase în

căruță şi aşeza cu grijă pachetele în lăzi. Irina îi aduse două pături, coşul cu mîncare şi alt coş cu sticle de vin şi o damigeana mare cu apă. Doamna Ivaşcu ieşi pe trotuar ca să-i ureze drum bun. Gheorghe Vasile îi sărută mîna, apoi o sărută pe Irina pe obraji.

- Merg şi eu să vă petrec pînă în bulevard, spuse Irina şi se sui repede în căruță.

Doamna Ivaşcu voi să spună ceva, dar un zgomot asurzitor îi acoperi glasul şi în clipa următoare avioanele izbucniră deodată pe deasupra caselor. Caii smuciră brusc şi căruța o porni neaşteptat de repede, clătinîndu-se.

Ajungînd în bulevard, Cojocaru opri şi întoarse capul spre Irina aşteptînd să coboare.

- Mai merg puțin, mai merg pînă în Obor, spuse ea. Măcar să vă văd ieşiți la barieră...

De pe trotuare, cîțiva oameni îi priviră în treacăt, fără interes. Păreau obosiți, dezamăgiți şi totuşi se plimbau fără astîmpăr, agitați. Parcă ar fi aşteptat ceva, dar nu ştiau nici ei ce aşteaptă. Un tînăr cu ochelari şi fața foarte palidă privea necontenit către cer. Căruța o porni din nou şi Irina îşi făcu cruce.

- Numai de nu ne-ar ajunge din urmă, făcu Gheorghe Vasile. Că dacă e armistițiu şi nu-i mai opreşte nimeni, într-o zi, două, ajung aici, peste noi...

Irina se ridică şi-şi căută un alt loc printre lăzi. Dar zdruncinăturile le simțea şi aici, cu aceeaşi putere, şi după cîteva clipe se reîntoarse la locul pe care-l avusese la început, în spatele lui Cojocaru. Doi sergenți de stradă o urmăriră cum se clatină printre lăzi, şi-i zîmbiră. Apoi se auzi o sirenă în spatele lor şi Cojocaru întoarse încruntat capul. Se apropia în goană o camionetă de pompieri, încărcată pînă la refuz. Erau cîțiva soldați rezervişti, aproape bătrîni, mai mulți civili cu figuri exaltate, ridicînd mereu brațele în aer şi strigînd cuvinte care nu se desluşeau, şi un comisar de poliție cu o față solemnă, înțepenită. Cojocaru trase hățurile cu toată puterea

brațului sănătos, răstur-nîndu-se mult pe spate, şi izbuti să oprească căruța. Camioanele trecură pe lîngă ei ca o nălucă, învăluindu-i într-un fum albăstrui mirosind puternic a benzină. Dintr-o curte ieşi un tinerel cu o bicicletă, o încalecă şi, pedalînd de cîteva ori, se apropie de căruță. Ajungînd în dreptul lui Gheorghe Vasile îi strigă:

- Bombardează mereu Palatul!... Dar nu au avioane de bombardament. Vin cu avioanele de vînătoare şi lasă cîte-o bombă... Dacă rezistăm încă o zi, două, scăpăm!...

Trecură prin fața cîtorva case dărîmate de bombardament. Pe ruine erau tolăniți în soare doi copii care-i urmăriră multă vreme din ochi. Cînd ieşiră din bulevard, căruța se înțepeni dintr-o dată şi Cojocaru începu să-şi şfichiuiască biciul pe deasupra cailor, înjurînd. Cineva se coborî de pe trotuar şi se apropie de ei, dar caii se opintiră şi căruța se smuci deodată. Omul le făcu semn cu mîna, rîzînd. Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, clătinîndu-se, săltînd între zdruncinături.

- Acum trebuie să caut loc de casă, spuse el plecîndu-se spre Irina, să clădesc *Aşezămintele...*

Voi să mai adauge ceva, dar se întrerupse şi ridică speriat ochii. Auziră zgomotul avioanelor şi văzură cum se împrăştie oamenii, strigînd, dispărînd în curți, culcîndu-se la pămînt. Caii o luară la goană. Gheorghe Vasile se făcu mic în căruță, pitindu-se între lăzi. Irina îşi acoperi ochii. Trei avioane germane trecură fulgerător pe deasupra lor. Se auziră cîteva şuierături ascuțite, scurte şi zăriră țăndările sărind din caldarîm. Cojocaru strînse frîul ca să potolească goana cailor, apoi întoarse capul. Părea înveselit şi ochii îi sclipeau.

- Sunt avioane de vînătoare, le strigă el. Ați văzut cum mitraliau?... Oamenii ieşiră iar pe trotuare, zgomotoşi, agitați, privind în toate părțile, trecînd strada unii spre alții, gesticulînd.

- Poate ar fi mai bine să nu mai mergeți, spuse Irina, să

mai aşteptaţi o zi, două...

Gheorghe Vasile îşi trase pălăria pe ochi, ca şi cum n-ar fi auzit. Soarele îi lovea acum din faţă, orbindu-i. Cojocaru începuse să fluiere. Strada era pe alocuri desfundată de gropi şi caii înaintau la pas, cu capetele tot mai apropiate de caldarîmul zdrenţuit, parcă l-ar fi mirosit. Învăţătorul îşi scoase batista şi şi-o trecu pe obraz.

- Acum, că am pornit, nu mai mă las, vorbi el tîrziu cu un fel de mînie reţinută. Nu mă las pînă n-oi clădi ceva cum nu s-a mai văzut în Dobreşti...

După puţin timp, ieşiră într-o stradă pietruită, cu case mici, noi, care păreau însă pustii. Cojocaru mîna liniştit, fluierînd întruna. Dar la capătul străzii îl opri doi soldaţi. Erau în uniformă de campanie, cu căşti şi puşti mitralieră.

- Mergem la Obor, le spuse Cojocaru. Avem nişte cărţi cu noi... Gheorghe Vasile se ridicase în picioare în căruţă.

- Sunt cărţi folositoare, începu el, cărţi de cultură pentru întreg neamul românesc...

Soldaţii se apropiară nedumeriţi. Aveau feţele arse de soare, transpirate, prăfuite.

- N-o să puteţi trece, le spuse unul dintre ei. La Obor sunt lupte cu germanii. N-aţi văzut avioanele?

- Tot oraşul e înconjurat, spuse celălalt. N-aţi auzit la radio?

- Eu ştiu cum se iese din Bucureşti, vorbi Cojocaru. Nu e nevoie să trecem prin Obor. Mai cunosc eu locuri...

- Sunt cărţi de mare valoare, începu din nou Gheorghe Vasile. Trebuiesc puse la adăpost. Vin ruşii...

Soldaţii se dădură la o parte şi le făcură semn că pot trece. Cojocaru îi salută milităreşte ducîndu-şi două degete la tîmplă şi căruţa porni cu un uruit metalic. Apropiindu-se de gara Obor, începură să se audă focuri de armă şi, la răstimpuri, ţăcănit scurt de mitralieră. Cojocaru opri căruţa în dreptul unei curţi cu flori înalte de

nalbă. În spatele gardului, în grădină, zărise două femei bătrîne odihnindu-se pe scăunaşe.

- Ce se-ntîmplă la barieră, mătuşă? întrebă Cojocaru.

Femeile îl priviră tăcute, cercetătoare. Gheorghe Vasile le salută scoţîndu-şi pălăria.

- Se poate trece pe la barieră ? întrebă.

Una dintre femei se sculă de pe scăunaş şi se apropie sfioasă de gard. Îi privi cîtva timp printre florile de nalbă, scrutîndu-i.

- Nu vă duceţi, vorbi ea în cele din urmă. Aud că sunt nemţii acolo. Aşteaptă pe ruşi...

Cojocaru întoarse brusc capul, îşi roti mînios biciul pe deasupra cailor şi căruţa o porni deodată, smucindu-se. Curînd, ajunseră la o răspîntie. Un camion militar se oprise la umbra salcîmilor. Era gol. Doar, la volan, moţăia un soldat cu casca săltată în creştet. Cojocaru sări din căruţă şi se apropie de el.

- Putem trece pe la Obor ? întrebă.

- Dacă mai aşteptaţi puţin, o să puteţi, spuse după ce-l măsură lung. Azi-dimineaţă mai erau doar două cuiburi de mitralieră. Dar să ştiţi că e un avion care se tot învîrteşte pe aici...

- Sunt trei, le-am văzut adineauri, spuse Cojocaru scuipînd în lături.

- Nu vorbesc de alea. Alea-s avioanele de la Băneasa, de la aeroport. Alea mitraliază în centru, pe bulevarde. Ăsta de care-ţi vorbesc eu păzeşte gara şi calea ferată...

Între timp se mai adunaseră cîţiva oameni.

- N-o să puteţi trece, spuse unul dintre ei, nebărbierit de multe zile şi cu ochii înceţoşaţi de somn. Vă găseşte avionul. Zboară pe deasupra caselor...

Gheorghe Vasile se dăduse şi el jos din căruţă, lăsînd frîul în mîinile Irinei.

- N-avem timp, vorbi el. E armistiţiu. Vin ruşii peste noi... Oamenii îl priviră nedumeriţi, fără să spună nimic.

- Încercaţi, făcu soldatul scoţîndu-şi casca şi începînd

să-şi şteargă sudoarea de pe frunte. Dar să nu treceți pe la gară...

Se reîntoarseră la căruță. Irina îi aştepta senină, cu hățurile în mînă.

- Cunosc eu un drum, spuse Cojocaru, dar face mare ocol. De-abia pe seară ieşim în şosea...

Se întrerupse şi privi spre Irina, apoi îşi întoarse întrebător ochii spre Gheorghe Vasile.

- Eu merg cu dumneavoastră pînă veți ieşi în şosea, spuse Irina. Cojocaru sări în căruță, fluieră caii şi se întoarse înapoi pe strada de unde veniseră. Se auziră din nou, parcă mai surde, focurile de armă; apoi, după un răstimp, răspunsul scurt al mitralierei. Caii alergau repede, cu un zgomot asurzitor, întovărăşiți de un cățeluş prăfuit şi speriat. Irina îşi ținea anevoie echilibrul între lăzile care zvîcneau îndesat la hopuri, lovindu-se una într-alta. După cîteva sute de metri caii se poticniră obosiți. Cojocaru săltă hățurile şi-i lăsă să meargă la pas.

- Cunosc eu un drum, spuse din nou întorcînd capul şi zîmbindu-le. Treceau acum pe o stradă cu duzi bătrîni şi case mici, sărăcăcioase, ascunse

În umbră, dinapoia gardurilor apăreau necontenit copii şi femei care-i priveau cu o stăpînită curiozitate. Strada părea pustie.

- S-au speriat oamenii, vorbi Cojocaru şi iar îşi învîrti biciul foarte sus în aer.

La capătul străzii trebui să oprească. Două camioane militare, încărcate cu soldați, veneau în goană dinspre centru, claxonînd încontinuu. Oamenii năvăliră deodată de prin curți şi din case şi, în cîteva, clipe strada se însufleți.

- Să ştiți c-au intrat ruşii, auzi Irina pe o femeie şi o zări trăgîndu-şi tulpanul peste gură.

- De-abia sunt la Buzău, spuse cineva. Nu ajung înainte de două, trei zile...

- Numai de nu ne-ar ocupa nemții pîn-atunci, vorbi un

altul. S-aude c-ar fi trecut Dunărea dinspre Bulgaria şi vin spre noi...

Peste cîteva sute de metri, Cojocaru opri căruța în dreptul unei cişmele, coborî cu o găleată şi dădu de băut cailor.

- Ce facem, vere? întrebă Gheorghe Vasile.

- N-aveți grijă, cunosc eu drumul, vorbi liniştit Cojocaru. Dar e mare ocol... Lăsă caii să se odihnească şi-şi răsuci o țigară. Învățătorul se scotoci şi el prin buzunare, îşi găsi pachetul, alese o țigară pe jumătate scuturată de tutun şi o aprinse. Irina ținea hățurile, privind vag înaintea ei.

- Ar trebui să ne grăbim, spuse încet, mai mult pentru sine, Gheorghe Vasile.

Apoi o porniră din nou. Treceau pe străzi sărăcăcioase, nepietruite, cu praful de-o palmă, cu case mărunte şi dărăpănate, asemenea bordeielor. In grădinile sălbăticite, cu gardurile rupte, porumbul şi floarea-soarelui creşteau alături de nalbă şi zorele. Cojocaru opri căruța la o răspîntie şi privi pe sub sprîncene în jurul lui, ca şi cum ar fi încercat să recunoască drumul, apoi îndemnă caii pe cea mai mizeră dintre ulițe, desfundată, plină de gropi. Cîțiva cîini mari, ciobăneşti, izbucniră deodată din mai multe curți şi începură să-i latre. La garduri apăreau figuri somnoroase, speriate, care-i petreceau cu ochii pînă ce se pierdeau în norul de praf. După vreo sută de metri, căruța se înfundă într-o groapă şi toate opintirile cailor nu o putură sălta. Cojocaru trecu hățurile Irinei şi sări din căruță, urmat la cîteva clipe de învățător. Puseră amîndoi umerii şi începură să împingă, înconjurați de cîini. După cîteva încercări zadarnice Cojocaru începu să înjure. Dintr-o curte ieşiră doi bărbați şi se apropiară, strigînd, amenințînd, gonind cîinii. Puseră şi ei umărul, Irina învîrti biciul pe deasupra cailor şi căruța săltă din groapă.

- Dar unde vă duceți? întrebă unul dintre ei.

- Către Giurgiu, le spuse învățătorul. Avem o bibliotecă

prețioasă cu noi. Vin ruşii...

Omul continuă să-l privească, cu pleoapele apropiate în bătaia puternică a soarelui, aşteptînd, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

- Avem lucruri prețioase, cărți pentru *Aşezămintele culturale.* Le punem la adăpost...

Omul începu să se scarpine în creştetul capului.

- Vedeți că drumul iar se înfundă, spuse. La spatele cîrciumii sunt Gropile lui Davidoglu. Să n-o luați pe-acolo. Cînd ajungeți la felinar, s-o luați pe mîna stîngă...

Gheorghe Vasile îi mulțumi scoțîndu-şi pălăria, şi căruța porni din nou. De astă dată mîna Irina, iar ei doi umblau alături de căruță, în praf, apărîndu-se de cîini. Soarele era acum deasupra capetelor şi cu cît înaintau cu atît praful se făcea mai dens. La un moment dat, ulița părea că dispare, înghițită de maidane. Ultimele cocioabe le lăsaseră în urmă. Irina trase hățurile şi opri caii.

- Cred că am trecut de felinar, spuse. Nu mai zăresc alte case... Dinspre maidan se îndrepta spre ei o femeie bătrînă purtînd un coş.

Cojocaru îi ieşi înainte.

- E un felinar pe-aici? o întrebă.

Bătrîna îşi lăsă coşul jos, în iarbă, şi-l privi pe furiş, mai mult cu coada ochiului.

- Pe cine căutați?

- Vrem să mergem la Giurgiu, spuse Gheorghe Vasile. Căutăm o cîrciumă, la Gropile lui Davidoglu...

Bătrîna înălță capul şi-i privi pe amîndoi scurt, pieziş, cu neîncredere.

- E pe mîna dreaptă, după ce treceți de maidan...

Porniră din nou, Irina ținînd hățurile. Nămiaza era fierbinte şi îşi acoperi capul cu un tulpan. Caii înaintau greu, căci nu mai era drum de căruță, ci doar o serie de cărări prăfuite, croite la întîmplare, împletindu-se şi despărțindu-se fără nici o noimă. Pe maidan crescuseră bălării şi muşețel, şi din loc în loc se ridicau movile de

bălegar şi gunoaie. După cîteva sute de metri zăriră felinarul şi puţin în faţa lui o cîrciumă. Mai departe, pe mîna stîngă, începeau iar cocioabele.

- Eu zic să ne oprim la cîrciumă, să mai răsufle caii, spuse Cojocaru.

La apusul soarelui nu ieşiseră încă în şosea. Rămăseseră mai bine de un ceas la cîrciumă, să mănînce, în timp ce caii se odihneau în umbra rară a salcîmilor. Veneau mereu oameni să afle veşti, căci cîrciumarul avea un aparat de radio. Se anunţa că ruşii înaintau în marş forţat spre Capitală. Înconjurat şi atacat necontenit de avioane, Bucureştiul rezista; nicăieri forţele germane nu izbutiră să pătrundă în oraş.

Au plecat pe la două, în plină arşiţă, şi au vrut să iasă în cîmp ocolind Gropile lui Davidoglu. Drumul era greu. Trebuia mai întîi să urce un dîmb care se înălţa deasupra unei cărămidarii părăsite. Cîţiva oameni au venit cu ei să le dea o mînă de ajutor împingînd căruţa la urcuş. Afară de învăţător şi Cojocaru, cinci bărbaţi zdraveni puseseră umărul şi împingeau, în timp ce Irina mîna rotindu-şi neîndemînatică biciul pe deasupra cailor. Cînd au adus căruţa sus pe dîmb, s-au trezit cu avionul în faţa lor, venind parcă de-a dreptul spre ei. Zbura foarte jos pe deasupra grădinilor, cu motorul stins. Oamenii se zvîrliră toţi la pămînt. Irina strînse frîul cu toată puterea şi-şi dădu puţin capul pe spate, privind drept în faţa ei. I se păru că zăreşte un zîmbet mirat pe figura tînărului din carlingă, apoi văzu foarte limpede mitraliera şi aşteptă. Avionul trecu pe deasupra ei, fără zgomot, şi în clipa următoare Irina întoarse capul. Pilotul întoarse şi el capul, continuînd să-i zîmbească. Apoi auzi motorul reaprinzîndu-se, avionul cîştigă înălţime, se lăsă pe o aripă şi se îndreptă spre cîrciumă. Abia cîteva lungi secunde în urmă se auzi mitraliera. Oamenii se ridicaseră şi priveau acum înapoi, spre cîrciumă. Apoi se risipiră, doi

dintre ei lăsîndu-se să alunece pe panta abruptă de lut care cobora chiar deasupra cuptorului părăsit, ceilalți întorcîndu-se pe drumul pe care urcaseră.

O jumătate de ceas au mers pe dîmb, Cojocaru conducînd caii de căpăstru, iar Irina şi Gheorghe Vasile în urma căruței, cu ochii pe roți. Au coborît apoi la grădinărie întîmpinați de departe de cîini. Dintr-un bordei ieşi un bărbat aproape bătrîn şi se apropie de ei. Le arătă ceva cu mîna, departe, dincolo de bordeie şi lanurile de porumb, apoi începu să gesticuleze, bolborosind.

- E mut, săracul! spuse Cojocaru. Am nimerit-o prost...

Se suiră toți trei în căruță şi caii începură să înainteze la pas, căci drumul era desfundat. Dar după cîteva sute de metri, dintr-un şanț se ridică un soldat Şi le făcu semn cu mîna să oprească.

- Unde vă duceți? le strigă el. Acolo sunt patrule germane. Au atacat de trei ori de azi-dimineată...

Din şanț se mai ridicară cîțiva soldați, apoi alții apărură din lanul de porumb. Erau murdari, cu mîinile însîngerate. Un sergent-major se apropie de cai şi începu să-i mîngîie pe cap.

Se întoarseră la grădinărie, unde îi aştepta mutul înconjurat de cîini. Gesticula şi mormăia întruna. Le făcu semn să vină după el. Căruța ocoli straturile cu castraveți şi roşii şi pătrunse într-un maidan acoperit de bălării. Mutul le arătă, prin gesturi încurcate, zidul unei căsuțe sărăcăcioase, pitite printre cîțiva vişini pricăjiți. I-au mulțumit şi s-au îndreptat într-acolo. Le-a trebuit aproape un ceas ca să traverseze maidanul, căci nu era nici un fel de drum. Irina trăgea caii de căpăstru, iar Cojocaru şi Gheorghe Vasile împingeau căruța, înjurînd. Cînd au ajuns în spatele casei, Cojocaru începu să strige. Ii răspunse, tîrziu, lătratul depărtat al unui cîine. Cojocaru sări gardul în grădină şi strigă din nou. Casa era pustie. Încercă de mai multe ori uşa, apoi se reîntoarse şi, cu mare greutate, aduse căruța pînă în fața casei. Se plecă şi

cercetă roțile una cîte una, apoi înjură din nou şi scuipă în lături, cu necaz. Curînd se apropie de ei o femeie.

- Pe cine căutați? îi întrebă de departe, învățătorul îşi scoase politicos pălăria.

- Mergem la Giurgiu, începu el. Avem cu noi...

- Păi ați greşit drumul, îl întrerupse femeia. Pe aici intrați în Bucureşti...

- Cunosc eu un drum, făcu Cojocaru. Femeia îl privi lung şi clătină din cap.

- Alt drum nu e decît pe la Gropile lui Davidoglu...

Şi arătă cu mîna peste maidan, către grădinărie. Cojocaru scuipă din nou, de mai multe ori, şi fără să mai adauge un cuvînt se urcă în căruță şi dete bici cailor. Femeia se feri speriată. Trecînd prin fața ei, învățătorul îşi scoase pălăria şi se înclină.

Cîtva timp, caii înaintară repede. Era un drum de căruțe, destul de bun, care ducea printre cîmpuri virane şi bordeie către un grup de case. Arşița se mai potolise, dar îi orbea praful. Ajunseră în dreptul caselor, şi oamenii începeau să iasă la garduri, privindu-i.

- Am intrat în Bucureşti, spuse învățătorul cu părere de rău. Cojocaru învîrti biciul chiuind şi căruța trecu în goană prin fața caselor.

După o jumătate de ceas lăsase în urmă ultima cocioabă şi ieşi într-un cîmp viran la capătul căruia se zărea o fabrică. Întoarse capul către învățător şi zîmbi, arătîndu-i-o cu biciul.

- Pe asta o căutam. V-am spus eu că cunosc drumul... Apropiindu-se, auziră deodată răpăit de mitralieră, pornit parcă de pe zidurile fabricii. Caii se smuciră şi o luară la goană. Cineva le strigă ceva de pe cîmp, dar nu se înțelegea ce spune. Mitraliera răpăi din nou şi cînd auzi şuierînd gloanțele pe deasupra lor, Cojocaru opri caii.

- Sunteți nebuni! le strigă cineva de pe maidan.

- Înapoi! se auzi un alt glas. Fabrica e ocupată de nemți...

Zăriră atunci risipiți pe maidan, lipiți de pământ, pitiți în iarbă, cîțiva soldați şi civili înarmați, care le făceau semne cu mîna. Înjurînd, Cojocaru trase hățurile şi întoarse căruța. Soarele apunea roşu, într-un cer întunecat de praf şi de fum, cînd au poposit în dreptul unei fîntîni să adape caii. De-abia atunci Irina le arătă tulpanul găurit de un glonte.

- L-am simțit cînd a trecut prin păr, le spuse.

Aproape de miezul nopții, Cojocaru înțelese că se rătăcise şi întoarse căruța spre cărămidăria părăsită de lîngă Gropile lui Davidoglu, pe unde trecuseră din nou, după multe ocoluri pe maidane şi printre grădinarii, cu vreun ceas mai înainte. Ajunseră pe la unu noaptea.

- Plecăm în zori, spuse Cojocaru deshămînd şi ducîndu-i să pască, împiedicați, pe cîmp.

Apoi se sui în căruță, cască de cîteva ori, se înveli cu o şubă şi adormi repede. Ceilalți doi îşi făcură culcuş de paie la gura unui cuptor ruinat şi se culcară acoperiți cu pături. După cîtva timp, Irina se ridică.

- Nu pot să dorm, spuse.

Călcînd uşor, cu grijă, trecu prin fața căruței şi ajungînd în cîmp se îndreptă spre cai. Începu să-i mîngîie pe grumaz, vorbindu-le încet, lîngă ureche. Oraşul se ghicea departe, stînd la pîndă, neadormit. Din loc în loc cerul pîlpîia străpuns de vîlvătăi rumene şi la răstimpuri se auzeau, înăbuşite, bubuituri. Irina îşi lipi obrazul de gîtul calului şi aşteptă. Apoi se întoarse încet spre ruine. Învățătorul se trezise şi fuma, ascunzîndu-şi țigara în pumn.

- Ar trebui să plecăm, şopti el. Să nu ne prindă ruşii. Ea se aşeză pe paie şi întinse mîna spre căruță.

- Doarme. Să-l mai lăsăm măcar un ceas…

- Mi-a pierit somnul, făcu învățătorul strîngîndu-şi pătura în jurul trupului. Apoi, cîtva timp, tăcură amîndoi, ascultînd. Greierii îşi potoliseră țiuitul.

Se auzea paşii scurți, împiedicați, ai cailor şi,

înăbuşită, răsuflarea adîncă a lui Cojocaru.

- Eu i-am spus, începu deodată Irina, i-am spus că degeaba bea, degeaba fumează. Astea nu folosesc multă vreme. Astea sunt bune la început, o zi, două. Acum trebuie să-şi vină în fire şi să se roage. Spunea: „Cui să mă rog dacă nu cred? La ce Dumnezeu să mă rog dacă nu există?..." Dar eu i-am spus să se roage pentru ea. Ea, Ioana, are nevoie de rugăciunile lui. Să se roage la Dumnezeul în care credea ea. Ioana credea în Dumnezeu...

- A spus că nu există Dumnezeu? o întrerupse Gheorghe Vasile cu un ton neaşteptat de solemn. Mare greşeală. Ştiința şi cultura au demonstrat că Dumnezeu există. Am eu o sumă de cărți. Am să-i dau să citească...

- Eu i-am spus, continuă Irina. Trebuie să se roage. Asta e dragoste adevărată: să creadă în ce credea ea, Ioana. Numai că el, împăratul, are ceva pe suflet...

Se opri brusc şi-i trecu palma pe față. Simți cum învățătorul o privea încordat, scrutînd întunericul.

- Ştiința a demonstrat că Dumnezeu există, vorbi el. Legile naturii sunt legi hotărîte de Dumnezeu. De aceea omul e muritor. Ştiința a dovedit că dacă am fi nemuritori, pămîntul ar ajunge neîncăpător în două, trei generații...

- Îmi povestea de Ioana, continuă Irina, coborînd glasul. Eu i-am spus: „Dacă vrei să afli despre Ioana, du-te de stai de vorbă cu colonelul." Mă privea ca un nebun, ascultîndu-mă. Băuse mult în seara aceea şi mă silise şi pe mine să beau. Îmi ardea fruntea. „Ce poate să-mi spună Băleanu despre Ioana? mă întreba. N-a cunoscut-o. N-a întîlnit-o niciodată..." Ştiu, i-am spus. Dar colonelul Băleanu e un om cu suflet bun. El a aflat mîngîiere de la Dumnezeu. El ştie să-ți vorbească şi să te mîngîie. El e foarte aproape de Ioana... „Vorbeşti prostii!", mi-a spus. „Degeaba te superi, i-am spus eu. Pentru Ioana nu mai poți face acum decît un singur lucru: să te rogi pentru ea. Şi pînă nu te vei ruga, nu te vei linişti..."

- I-ai spus bine, făcu învățătorul. Ai avut dreptate. Ştiința şi credința sunt mîngîierea omului...

- Cînd l-am văzut întîia oară pe colonel, continuă Irina scoborînd şi mai mult glasul, mi-era frică. Îmi spusese Ştefan ceva. Dar nu-l înțelesese bine. Colonelul n-a spus că Dumnezeu l-a pedepsit pentru că l-a pălmuit pe Spiridon...

- Cînd l-a pălmuit? o întrerupse învățătorul.

- Odată, de mult, cînd s-au certat ei pentru nu ştiu ce lucru. L-a pălmuit, dar şi-a cerut apoi iertare...

- Nu trebuia să-l pălmuiască, vorbi cu gravitate învățătorul.

- Şi-a cerut iertare şi s-au împăcat. Nu din cauza asta şi-a pierdut vederea. Colonelul n-a voit să spună asta. El a înțeles că toate vin de la Dumnezeu şi s-a împăcat, a găsit mîngîiere. Asta vrea să-i spună lui Ştefan... Aşa mi-a spus şi Cătălina.

- Cătălina e nevasta lui?

- Nu. Ea vrea să se logodească, dar nu vrea el. Spune că e prea tînără şi prea frumoasă ca să-şi îngroape viața căsătorindu-se cu un invalid.

- Are dreptate colonelul, spuse Gheorghe Vasile. Judecă bărbăteşte şi e înțelept.

- Dar ea îl iubeşte. El îi spune mereu: „Să mai aşteptăm un an, doi, să vedem dacă ai să mai vrei şi atunci..." Şi ea îi răspunde: „într-un an, doi, poate am să mor, poate am să fiu bătrînă..."

- S-aude ceva ! şopti învățătorul ridicîndu-se speriat în capul oaselor. Parcă şi caii ar fi simțit ceva, căci, cîteva clipe nu li se mai auziră nici paşii lor împiedicați, nici răsuflarea. Din întuneric se îndrepta spre ei un grup de oameni călcînd uşor, tăcuți, ferindu-se să facă zgomot. Irina sări brusc în picioare şi se apropie de căruță. Îi văzu venind şi începu să-i desluşească; era o patrulă călăuzită de cîțiva civili. Atunci se trezi şi Cojocaru. Un militar se apropie de ei.

- Sunteți de mult aici? întrebă în şoaptă.

- De azi-noapte, spuse Cojocaru.

- Atunci n-au putut să-l vadă, vorbi unul dintre civili. S-a lăsat pe seară; era încă lumină...

- N-ați văzut cumva avionul ? întrebă militarul. A aterizat forțat undeva pe aici, prin apropiere. I s-o fi terminat benzina sau o fi avut vreun accident. L-au văzut oamenii cum s-a lăsat aseară pe cîmp...

- Noi nu l-am văzut, spuse Cojocaru.

Se apropiase şi Gheorghe Vasile şi asculta, tot strîngîndu-şi pătura în spate, căci se făcuse frig.

- Atunci, haideți! făcu militarul adresîndu-se grupului.

Îi priviră cum se depărtează tăcuți, îndreptîndu-se către grădinarii. Cîțiva se abătuseră în spatele cărămidăriei şi începură să se cațere pe panta abruptă şi lunecoasă a dîmbului.

- Tare aş merge şi eu cu ei! făcu Cojocaru. Să văd cum prind avionul...

- Eu zic c-ar fi mai bine să plecăm, spuse învățătorul. S-ajungem devreme în şosea...

Cojocaru îşi potoli căscatul bătîndu-se cu palma peste gură, sări din căruță şi se îndreptă agale spre cai.

Totuşi n-au plecat decît cînd se lumina de ziuă. Căruța se urni greu şi Cojocaru chiui rotindu-şi de mai multe ori biciul în aer. Era încă destul de răcoare. Învățătorul şi Irina merseră cîtva timp pe lîngă căruță, să se dezmorțească. Aburi uşori pluteau pe deasupra cîmpului şi peste grădinarii. De pretutindeni se auzea ciripit de vrăbii şi cîte o pasăre mai mare săgeta la răstimpuri din tufişuri, zburînd foarte jos, gata să se împiedice între picioarele cailor. În fața lor se întindeau lanurile de porumb. După ce merseră mai bine de un kilometru pe cîmp, găsiră şoseaua şi Cojocaru opri căruța ca să se urce ăilalți. Apoi începu să mîne caii la trap, fluierînd. Curînd răsări soarele. Se uitau la el cum se ridică în zarea

tulbure, aburită, şi deodată se auzi zgomotul motorului şi văzură avionul luîndu-şi zborul chiar din faţa lor, aproape atingînd vîrfurile porumbilor, venind de-a dreptul spre ei, ca şi cum ar fi vrut să-i strivească. Caii smuciră căruţa. Irina ridicase capul, zîmbind. Aviatorul parcă ar fi recunoscut-o, căci îi zîmbi şi el şi o salută ducîndu-şi mîna la frunte. Cîteva clipe în urmă avionul cîştigase destulă înălţime şi, lăsîndu-se pe o aripă, se roti lin îndreptîndu-se din nou spre ei.

- Să ştii că trage în noi ! făcu învăţătorul ghemuindu-se între lăzi. Irina sări atunci din căruţă şi începu să fluture tulpanul în aer, făcînd semne.

Aviatorul o privea amuzat, zîmbind.

- Lasă-ne în pace! strigă ea cît putu mai tare. Vezi-ţi de treaba ta. Noi nu mergem la război!...

Avionul se pierdu pe deasupra lanurilor de porumb. Cojocaru sărise şi el din căruţă şi ţinea caii de căpăstru.

- Să mai aşteptăm, să vedem ce face, spuse. Că dacă se-nvîrteşte mereu tot pe deasupra noastră, se sperie caii şi ne zvîrle în şanţ... Cum de nu l-or fi găsit azi-noapte? adăugă el mîniat. Se lăsase aici, în dosul lanului de porumb, şi nu l-a simţit nimeni...

Aşteptară cîteva minute, pe gînduri, aproape visători, parcă ar fi fost fermecaţi de ciripitul păsărilor. Avionul se auzea acum tot mai stins, departe, îl mai văzură o dată, destul de sus, apoi îl urmăriră cum se lasă în bot, în direcţia cîrciumii, şi tîrziu auziră mitraliera. Se suiră toţi în căruţă şi porniră.

Cîmpul era pustiu. Pe alocuri, arăturile abia începute păreau întrerupte şi părăsite în mare grabă. Tîrziu zăriră un copilandru ieşind dintr-un lan de porumb cu un braţ de ştiuleţi.

- Ăsta-i drumul Giurgiului? întrebă Cojocaru oprind caii. Băiatul se apropie tăcut de căruţă.

- Pe-aici ieşiţi în şoseaua de Ciulniţa, spre Bărăgan...

- E bună, şi asta, spuse Cojocaru, şi-şi fluieră caii...

Pe la ceasul zece opriră căruța lîngă un şanț prin care se scurgea încă un fir de apă, apărată de iarba mare şi proaspătă. Coborîră şi mîncară pe marginea şanțului. Cojocaru îşi frecă mult timp mîna țeapănă, ca şi cum ar fi vrut să şi-o dezmorțească. Apoi îşi răsuci o țigară şi începu să fumeze pe îndelete, cu nesaț.

- Dar ce căutăm la Ciulnița? întrebă tîrziu învățătorul. Ne depărtăm...

- Cunosc eu drumul, n-aveți grijă. Doar să ieşim în şosea. După aceea, o luăm la dreapta şi coborîm la Dunăre...

Îşi sfîrşi tăcut țigara, apoi mai dădu o găleată de băut cailor şi se suiră toți în căruță. Abia făcură cîteva sute de metri cînd, din depărtare, văzură venind în fața lor o coloană de camioane militare. Cojocaru opri căruța chiar pe marginea şanțului. Primul camion trecu pe lîngă ei în goană, într-un nor de praf, şi şoferul le făcu semn cu mîna să rămînă acolo, nemişcați. Începură să treacă ambulanțe, camioane încărcate cu soldați, cîteva camioane cisterne, maşini şi apoi văzură un fel de vagon imens, pe opt roți, pe care-l trăgea un tractor uriaş. Fiecare vehicul avea mitralierele în poziție de tragere, iar pe vagon erau instalate tunuri antiaeriene.

După ce ultimul camion se pierdu în norul gros de praf, îşi luară toți palmele de la gură şi începură să tuşească.

- Erau germani, spuse învățătorul. Vin dinspre Ciulnița. Asta înseamnă că după ei vin ruşii. O să vedeți că ne-ntîlnim cu ruşii...

- N-avea dumneata grijă, vorbi Cojocaru. Pînă să vină ruşii, noi ajungem la Dunăre...

Căruța înainta anevoie prin praf. Lăsară în urmă lanurile de porumb şi treceau acum printre mirişti. Cojocaru scuipa mereu. Tîrziu întîlniră un car cu boi. Mîna un moşneag. Cînd ajunse în dreptul lui, Gheorghe Vasile nu se mai putu abține şi-l întrebă.

- Cum ajungem la Giurgiu? Bătrînul îşi înălță codirişca şi le arătă.

- O luați la dreapta. Dar sa ştiți că e drumul prost...

- Ne descurcăm noi, spuse Cojocaru. Bătrînul îi zîmbi clătinînd din cap.

- Să nu o luați pe şoseaua națională, că pe-acolo vin nemții. S-aude c-au trecut Dunărea din Bulgaria şi urcă spre Bucureşti...

Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, mulțumindu-i. Cojocaru îşi îndemnă caii, fluierîndu-i. Soarele bătea acum tot mai puternic şi Irina îşi trase tulpanul pe cap.

- Să vă văd ajunşi în şosea şi mă întorc, le spuse.

De-abia după ce înaintaseră vreo cîteva sute de metri pe primul drum pe care-l întîlniseră pe mîna dreaptă, Cojocaru recunoscu că bătrînul avusese dreptate. Drumul fusese cîndva un drum de care, dar ploile îl zdrențuiseră, săpînd şanțuri adînci de-a lungul şi de-a latul, apoi veniseră secetele şi îl crăpară în bucăți, şi acum nu mai rămăsese decît o serie de gropi şi hîrtoape, şerpuind printre arături şi mirişti. Caii înaintau din ce în ce mai greu, oprindu-se necontenit, cu grumazul încordat, cu capetele aproape atingînd praful. Irina sărise din căruță şi umbla pe margine. Curînd coborî şi învățătorul.

- Eu cred că am greşit drumul, spuse.

- Ăsta-i drumul de care vorbea moşul. Prea e prost...

Foarte departe, se zăreau cîteva căsuțe de țară, dar aici, în jurul lor, pe niirişti şi arături, nu se simțea țipenie de om. Pe la nămiaza, auziră uruit de avioane şi ridicară toți capetele. La vreo mie de metri zbura o escadrilă întreagă, în unghi ascuțit, ca berzele.

- Ăştia sunt americani, spuse Cojocaru.

Cît timp au urmărit cu ochii escadrila, caii s-au odihnit, cu capetele plecate în praf, tresărind necontenit ca să alunge muştele. Apoi Cojocaru îşi învîrti din nou

biciul şi căruța se urni cu un geamăt prelung, scîrțiind din toate încheieturile. Nu trecu însă mult şi o roată de la spate alunecă într-o groapă. În clipa următoare căruța se lăsă într-o rînă, strivind roata, şi lăzile se ciocniră, două dintre ele prăvălindu-se în drum şi revărsîndu-şi pachetele cu cărți pînă în marginea arăturii. Cojocaru începu să fluiere a pagubă şi sări să deshame caii. Învățătorul încremenise cu ochii la căruța pe jumătate răsturnată. Doar Irina îşi păstrase seninătatea şi începu să adune cărțile, fără să spună un cuvînt.

- Acum, am pus-o de mămăligă! făcu Cojocaru scărpinîndu-se în cap, gînditor.

Apucă caii de căpăstru, îi trase după el cîțiva paşi, îi împiedică pe marginea drumului, apoi se reîntoarse la căruță şi se aplecă să cerceteze roata. Se apropiase şi învățătorul, speriat, ştergîndu-şi în neştire fruntea. Irina aduna cărțile, le scutura de praf, una cîte una, şi le aşeza pe marginea drumului, pe un petic de iarbă ofilită.

- Întîi şi-ntîi, trebuie să dăm jos lăzile, vorbi Cojocaru. Apoi ridicăm căruța şi dregem osia. Dacă om putea, cu sculele pe care le am, adăugă el zîmbind şi, întorcîndu-se, scuipă foarte departe, tocmai peste şanț.

Ca să poată coborî lăzile, au fost nevoiți să le golească întîi mai mult de jumătate. Cojocaru scotea pachetele si Irina cu învățătorul le primeau în brațe şi le aşezau pe marginea drumului. Într-un ceas erau toți uzi leoarcă şi plini de praf, dar izbutiseră să coboare lăzile, să le împingă la marginea drumului şi să ridice căruța. Cojocaru îşi adusese sculele şi le aşezase lîngă el, în praf.

- De dres, tot am s-o dreg eu, spuse tîrziu, dar pe drumul ăsta n-o să poată duce lăzile. De-abia pe şoseaua Giurgiului mă încumet să le mai duc...

- Atunci ce ne facem? întrebă pălind învățătorul.

- N-avea dumneata grijă, că ne descurcăm noi...

Îşi răsuci gînditor o țigară şi o fuma pe îndelete, tot privind şi pipăind osia ruptă, fluierînd la răstimpuri.

Învățătorul se aşezase istovit pe marginea şanțului, alături de pachetele cu cărți. Cînd îşi sfîrşi țigara, Cojocaru se aşează la lucru. După o jumătate de ceas se ridică din praf, îşi strînse sculele, le zvîrli în căruță, apoi înhamă caii.

- Mă duc în sat să caut un car cu boi, le spuse.

Dar nu se mai încumetă să se urce în căruță. Luă căpăstrul în mîna sănătoasă şi porni. Irina îl petrecu tăcută o bucată de vreme, apoi se reîntoarse şi se aşeză lîngă socru-său.

- Eu zic să nu faci încă *Aşezămintele*, îi spuse. Să mai aştepți, să vezi întîi cum se poartă ruşii...

Învățătorul îi aruncă o privire scurtă.

- Acum, că m-am apucat, nu mai mă las! spuse.

Se făcuse foarte cald şi nicăieri nu se afla nici un petic de umbră. Schimbară de mai multe ori locul, aşezîndu-se cu spatele lipit de lăzi. Norul de praf pe care-l lăsa în urma ei căruța se zărea încă, foarte departe. Tîrziu, Gheorghe Vasile se ridică, alese la întîmplare o cărțulie din pachetele care se rupseseră, îşi puse ochelarii şi începu să citească. Irina îşi proptise fața în palmă şi-l privea.

Cu puțin timp înainte de asfințit, Cojocaru se întoarse călare pe un cal, ținînd pe celălalt de căpăstru. Părea abătut.

- Oamenii spun că am greşit drumul, începu el descălecînd alene şi lăsînd caii liberi. Că drumul care dă în şoseaua Giurgiului e ceva mai sus. Ne-am luat după moşneagul ăla...

- Şi acum ce facem? întrebă învățătorul, privindu-l pe deasupra ochelarilor.

- Vin oamenii, mai pe seară, cu un car cu boi, să ducem lăzile... Se întinse pe marginea drumului, îşi puse haina căpătîi şi adormi.

În noaptea aceea, Irina şi învățătorul au dormit la preot, iar Cojocaru într-un hambar, pe paie, la casa omului care le împrumutase carul cu boi. Dar au adormit greu, pentru că, în afară de copii, aproape nimeni nu

izbutise să adoarmă. Jandarmul citise de cu seară proclamația guvernului. Trupele sovietice trebuiau primite cu încredere şi prietenie, căci veneau ca să ne ajute la eliberarea teritoriului. Iar la radio se anunțase că ruşii înaintează vertiginos, aflîndu-se la mai puțin de o sută de kilometri de Capitală. Se mai anunțase că ultimele unități germane care încercuiau şi atacau de trei zile Bucureştiul fuseseră dezarmate, şi Capitala aştepta acum intrarea victorioasă a armatelor eliberatoare. Oamenii ascultaseră în tăcere proclamația, apoi se risipiră pe la casele lor şi, îndată ce se întunecase bine, îşi reluară munca începută încă din seara cînd se aflase de lovitura de stat a Regelui şi de intrarea ruşilor în țară; fiecare îşi îngropa ce avea mai de preț şi pregătea ascunzători pentru vite şi pentru femei.

Se treziră în zori, neodihniți. Omul se învoise ca pentru suma propusă de învățător să transporte lăzile în carul lui cu boi, vreo cincisprezece kilometri, pînă în şoseaua Giurgiului. Satul întreg se trezise înaintea lor, dar aproape nimeni nu îndrăznea să se depărteze de casă, şi oamenii îi priveau mirați, aproape cu teamă, văzîndu-i că pleacă. Irina şi învățătorul umblau pe jos, în frunte, apoi venea carul cu boi, iar la urmă Cojocaru, în căruța goală, chiuind.

Era o dimineață rece, în care parcă se presimțea toamna. Drumul era bun Şi înaintau destul de repede, căci omul nu-şi slăbea deloc boii. La vreun kilometru după ce ieşiră din sat, întîlniră doi bărbați călări, stînd neclintiți pe o movilă din marginea drumului; făcuseră toată noaptea de strajă şi acum aşteptau să vină alții, să-i înlocuiască. În afară de ei, n-au mai zărit pe nimeni. De o parte şi de alta se întindea la nesfîrşit cîmpia pustie. După vreo cinci kilometri, trecură prin marginea unui sat. În şosea aşteptau jandarmul şi primarul. Erau şi ei nedormiți şi cu ochii tulburi şi-i priviră lung cum trec prin fața lor. Irina şi învățătorul se suiseră în căruță. Cojocaru mîna abătut,

fără să mai chiuie, frecîndu-şi la răstimpuri mîna înţepenită. Apoi, la cîteva sute de metri, întîlniră doi copilandri călări, făcînd de strajă, cu ochii pironiţi în zarea aburită a Bărăganului.

De mult, nu mai vorbea nimeni. Cînd s-au apropiat de un cătun, cîţiva cîini jigăriţi au ieşit să-i întîmpine, lătrînd. Dar s-au potolit repede, reîntorcîndu-se gemînd şi pierzîndu-se prin curţi. Casele păreau părăsite. Doar de partea cealaltă a cătunului au întîlnit pe preot, încălţat în cizme, cu pulpana anteriului ridicată, călare pe un cal vînăt, aşteptînd.

- S-aude că sunt pe-aproape ! le strigă.

Omul începu să-şi bată boii cu deznădejde. Apoi, după cîteva sute de metri, sări din car şi apucînd de jug începu să tragă, îndemnîndu-şi boii. Curînd, se dădură jos şi Irina cu învăţătorul şi puseră şi ei mîna pe jug, împingînd.

Apoi s-au apropiat de un alt sat.

- E Izvoarele! făcu omul. Nu mai avem mult!

Aici aştepta, alături de primar, de preot şi de jandarm, un băietan foarte palid, îmbrăcat în uniforma Şcolii Normale. Părea speriat şi-şi rotea necontenit privirile în toate părţile.

- L-am adus cu noi, că ştie puţin ruseşte! spuse jandarmul încercînd să zîmbească.

Îndată ce trecură de sat, omul apucă din nou, cu amîndouă mîinile, jugul şi reîncepu să împingă, opintindu-se din toate puterile, cu fruntea plecată, strîngînd din dinţi. De cealaltă parte, împingeau tăcuţi, răsuflînd greu, Irina şi învăţătorul. La răstimpuri, Cojocaru se dădea jos şi biciuia boii, cu sete, înjurînd.

- Nu mai avem mult! spuse omul ridicînd capul şi ştergîndu-şi sudoarea cu dosul palmei. Şoseaua e acolo, unde se vede salcîmul...

Apoi rămase cu gura căscată, lîngă boi, cu privirile pierdute. Departe, la orizont, se zărea un nor de praf. Se întoarse tulburat către învăţător.

- Ei sunt! spuse cu un efort, înghițind greu. Ce ne facem cu femeia?... Amuțiră toți, privind norul de praf.

- Poate avem timp să ne-ntoarcem în sat, spuse tîrziu Cojocaru. Omul clătină din cap, apoi îşi trecu din nou palma pe față.

- Mai bine o luăm pe cîmp, prin arături, şi ne ascundem, spuse.

În clipa următoare văzură venind spre ei, în goană, doi călăreți. Omul ieşi în mijlocul drumului şi le făcu semn ridicîndu-şi brațele.

- Vin ruşii! le strigă de departe unul dintre călăreți trecînd pe lîngă ei fără să se oprească.

- Luați femeia ! strigară ei laolaltă, arătînd spre Irina, care rămăsese senină lîngă boi, zîmbind.

Celălalt izbuti să-şi frîneze calul şi se întoarse. Sudoarea îi curgea şiroaie pe obraz.

- Urcați-o la spate ! le spuse.

Irina se repezi la învățător şi-l îmbrățişa. Apoi strînse mîna celorlalți.

- Să n-aveți grijă, că acum ați ieşit la şosea! le strigă.

Cojocaru o ajută să se urce pe cal. Ținîndu-se cu mîna dreaptă de umărul bărbatului, Irina rămase multă vreme cu ochii pironiți pe căruțe. Le văzu cum se mişcă încet, părăsind drumul şi îndreptîndu-se spre arături, înaintînd anevoie, clătinîndu-se. Toți trei bărbații împingeau acum la jug. În zare, norul creştea, se înălța, se lățea, risipindu-se peste cîmpuri, acoperind tot mai mult din orizont, întunecîndu-l.

III

Bibicescu se înscrisese în Partidul Comunist cîteva luni după ocuparea țării de către Soviete. Aşa cum mărturisise prietenilor, nu-i trebuise prea mult timp ca să înțeleagă că ruşii vor fi adevărații stăpîni. Observase că actorii şi artiştii care frecventau legațiile şi institutele anglo-americane deveneau suspecți. Văzuse cum cîteva zeci de comunişti înarmați, transportați în camioane sovietice, terorizau sindicatele uzinelor şi adunările celorlalte partide politice, fără ca să li se întîmple niciodată nimic. Diviziile româneşti luptau departe, în Ungaria şi Cehoslovacia, alături de ruşi şi împotriva germanilor. Erau împinse întotdeauna în frunte şi decimate. În pofida armistițiului, toate trupele care se aflaseră pe frontul din Moldova fuseseră capturate şi trimise în Rusia. În țară aproape că nu se mai găseau unități înarmate. Încet, încet, jandarmeria, poliția şi serviciile Siguranței treceau în mîna comuniştilor. „Trebuie să tragem concluziile, spunea Bibicescu. Ăştia ne sunt stăpînii."

- Şi apoi mai e ceva: e teatrul sovietic. Ruşii au rezolvat o sumă de probleme şi în primul rînd problema omului. Este ceea ce încerc să fac şi eu...

Îi spunea asta în strada Măcelari, într-o după-amiază ploioasă de la sfîrşitul lui noiembrie.

- Parcă pe tine te interesa problema Timpului, îl întrerupse Biriş. Timpul concentrat al spectacolului şi celelalte...

- E cam acelaşi lucru. Teatrul sovietic se reîntoarce la Shakespeare. Dar aduce acest lucru nou: conştiința unei misiuni istorice.

Biriş îl privi surprins.

- Dar unde ai aflat tu toate lucrurile astea? Cine ți-a

vorbit de Istorie?

- Discutăm la întrunirile noastre. Avem un cerc foarte interesant. Ar trebui să vii cu noi, adăugă după o pauză. Vino acum, la început, cît sunt locuri libere.

Într-un an, doi, toți intelectualii vor da buzna în partid, dar posturile importante vor fi de mult ocupate...

- Sunt curios să te ascult vorbindu-mi despre Istorie, îl întrerupse Biriş. Mai spune-mi ceva. Vorbeşte-mi despre misiunea istorică.

După obiceiul lui, Bibicescu se plimba dintr-un capăt la altul al camerei. Se opri brusc, îşi băgă mîinile în buzunarele vestonului şi ridică din umeri.

- Văd că nu vrei să fii serios.

- Dimpotrivă, sunt cît se poate de serios. Problema istoriei mă preocupă de vreo cincisprezece ani. Aş vrea să ştiu cum ai descoperit-o şi tu, trei luni după intrarea ruşilor în țară...

- Ți-aş putea atrage atenția că te exprimi greşit. Ce înseamnă „intrarea ruşilor în țară"? Am semnat un armistițiu şi acum luptăm împreună împotriva lui Hitler...

- Luptăm alături de aliații noştri fireşti, îl întrerupse Biriş, alături, mai ales, de marea noastră aliată, Rusia Sovietică. Astea sunt formule care se întrebuințează pretutindeni, în presă şi în declarațiile oficiale. E o chestiune de limbaj şi de oportunitate politică. Dar acum, noi vorbim deschis, între prieteni. Tu singur spuneai că ruşii sunt adevărații noştri stăpîni. Suntem de acord, dar aş vrea să ştiu cum, plecînd de la problema stăpînului, ai ajuns la aceea a Istoriei...

Bibicescu se oprise iar, lîngă fereastră, şi-l privea lung, aproape cu severitate.

- Mi se pare că n-ar fi atît de greu de ghicit. Sovietele sunt pe cale să cîştige războiul. Revoluția rusă va deveni avangarda Istoriei universale. Intrăm într-o nouă fază a evoluției omenirii. Omul devine liber să-şi împlinească destinul său istoric. Aşadar...

- Am înțeles, îl întrerupse Biriş. Restul îl cunosc. Voiam să ştiu, doar, de la ce premise filosofice plecai. Acum sunt lămurit... Aş vrea să te mai întreb altceva, în altă ordine de idei. Ce te faci atunci cu *întoarcerea de la Stalingrad ?...*

În vara aceea, Bibicescu aflase de procesiunile religioase din satele moldovene întru întîmpinarea morților de la Stalingrad şi i se păruse că ar putea scrie o dramă cu acest subiect. În cîteva zile alcătuise scenariul. Îl interesau însă unele amănunte şi voise să întîlnească pe Ştefan. Într-o seară apăsătoare de la începutul lui august trecuse pe la Biriş. Catastrofa parcă se presimțea în văzduh. Cerul se apropiase amenințător, fără stele, stînd parcă să se prăbuşească deasupra oraşului. De mulți ani nu mai venise în strada Măcelari şi Biriş tresări văzîndu-l intrînd. ,,E un subiect extraordinar," îi spuse. ,,De cînd căutam eu un subiect de calitatea asta! Actual, cu rădăcinile în istorie, şi avînd totuşi o dimensiune mitică. Un mit al morții, pe jumătate păgîn, în mijlocul secolului XX ! S-au mai încercat creații dramatice pe motive folclorice, dar erau făcute într-un spirit strîmt, provincial. Trebuie să sugerezi mitul prin mijloace moderne... Să-l luăm într-o seară pe Viziru la masă, adăugase, să-l descoasem amîndoi..." Biriş îl ascultase fără interes, aproape ursuz. ,,Nu cred că are să accepte. Omul şi-a pierdut soția şi copilul, a pierdut tot. Probabil că nu-l interesează destinul miturilor în secolul XX..." Bibicescu îl privise nedumerit. ,,Îmi făcea impresia că e un om inteligent," spuse. ,,Cum de împaci un mit al morții cu dobîndirea conştiinței istorice ?" stărui Biriş.

- Am abandonat de mult proiectul, începu Bibicescu reluîndu-şi plimbarea. Era o evaziune în folclor. Treceam şi eu, ca foarte multă lume, printr-un moment de criză. Nu vedeam unde se află realitatea. Acum am înțeles. Arta nu se poate regenera decît printr-o reîntoarcere sinceră şi totală la realitate, şi în primul rînd la realitatea istorică...

În seara aceea, Biriş trecu pe la cafenea. De curînd îşi

reluase obiceiul dinainte de război şi aproape în fiecare zi se ducea la cafenea. Atmosfera i se păruse schimbată, căci apăruseră prea multe figuri noi, dar întîlnea totuşi destui cunoscuți. La unele mese se discutau autorii anglo-saxoni şi sovietici, se vorbea de cărțile şi revistele din Apus, de care fuseseră despărțiți patru ani de zile şi care începuseră din nou să sosească. La masa de lîngă fereastră îl găsea aproape întotdeauna pe Bursuc. Părea acelaşi; doar cînd rîdea şi ochii îi dispăreau în grăsime, se distingeau nenumărate şi foarte fine încrețituri în jurul tîmplelor. Se înscrisese de cîtăva vreme în partidul lui Pătru Fruncea şi critica guvernul că nu este destul de filosovietic.

- Care vreți să vă aranjați, veniți acum, repede, striga el rotindu-şi privirile în jurul lui. Veniți la Revoluție, că de data aceasta o facem! Avem tancurile cu noi!...

Îl zări intrînd pe Biriş şi-i făcu semn cu mîna să vină la masa lui.

- Nu pot rămîne, îi spuse Biriş. Îl căutam pe conu' Mişu...

Mişu Weismann venea acum din nou pe la cafenea, jovial, entuziast şi informat. Vorbea din nou de marea lui afacere şi lăsa a se înțelege o iminentă călătorie la Londra.

- Ce ai tu cu plutocrația anglo-americană? îl întrebă Bursuc. Rămîi cu noi, aici, să facem Revoluția...

Biriş zîmbi absent şi trecu la o altă masă. Aici se discuta situația fronturilor. Se opri doar cîteva clipe şi porni mai departe. Făcu încet înconjurul cafenelei, cu ochii după Weismann. În cele din urmă ieşi oarecum decepționat. Ploaia încetase şi începuse să bată un vînt rece. Biriş îşi ridică gulerul macferlanului şi se îndreptă spre garsoniera Cătălinei. Probabil că la ora aceasta o va găsi acasă şi-l va opri să bea un ceai. Intrînd, el îi va spune: ,, Pot să-ți dau o sumă de amănunte despre Bibicescu. A descoperit misiunea istorică a proletariatului şi a abolit mitul întoarcerii de la Stalingrad !...” Ea îi va

zîmbi şi-i va spune: ,,Îl ştii cum e. Nu-l interesează decît un singur lucru: să poată conduce un teatru. Îi e indiferent cine îi dă banii şi ce politică e silit să împărtăşească...” ,,Numai că acum se va certa cu conu' Mişu,” îi va spune el. ,,Mişu e de partea anglo-americanilor...” ,,Nu-l cunoşti pe conu' Mişu,” îi va răspunde Cătălina. ,,Vor rămîne întotdeauna cei mai buni prieteni. Conu' Mişu e un om extraordinar...” Apoi îi va turna ceaiul şi-l va întreba ce se mai întîmplă cu războiul. El va ridica din umeri. ,,Toată ziua nu vorbim decît despre asta, despre cum merge războiul...” Atunci ea se va împinge prin mişcări scurte spre fundul divanului şi va începe să-i vorbească despre Băleanu. ,,E un om extraordinar,” îi va spune, ,,e un sfînt...” El îşi va aprinde o nouă ţigară. ,,Cînd ai să-l cunoşti şi tu...,” va continua Cătălina. Şi-i va vorbi aşa un ceas, un an, un secol, îi va vorbi aşa pînă la sfîrşitul timpurilor, reluînd la infinit acelaşi refren, repetînd aceleaşi gesturi. Văzîndu-l că tace, Cătălina va înceta să-i vorbească despre sfinţenia colonelului şi-i va spune: ,,Mi se pare mie sau iar ai slăbit ?...” El va ridica din umeri, zîmbind, şi-i va întinde ceaşca goală, şi Cătălina o va umple din nou cu ceai. Apoi, după o altă lungă tăcere îl va întreba: ,,Ce se mai întîmplă cu Viziru ?” ,,Nu l-am mai văzut de mult,” îi va răspunde. ,,Se va consola şi el într-o zi,” va continua visătoare Cătălina. ,,Aşa facem toţi. Suferim ce suferim, şi într-o bună zi simţim că nu mai putem suferi, şi iubim din nou Viaţa şi ne reîntoarcem de unde am plecat...”

Biriş se opri în mijlocul străzii. Zvîrli ţigara doar pe jumătate fumată, oftă adînc, apoi se întoarse cu paşi repezi spre cafenea. Bursuc îl zări cel dintîi şi-i făcu semn cu mîna. Trecu pe lîngă el fără să se mai oprească. În fund, Mişu Weismann discuta agitat într-un grup de necunoscuţi. Văzîndu-l, Weismann îi luă braţul şi îl trase deoparte.

- Am aflat nişte lucruri extraordinare, îi spuse cu un

glas misterios. Trebuie să ne întîlnim neapărat. Te-aş fi luat să mănînci astă-seară cu mine, dar nu sunt liber. Sunt invitat la masă. E cineva foarte important. Cineva din misiunea militară americană...

Cînd plecă spre ea în acea seară de ianuarie, ninsoarea se înteţise. Ajuns în garsoniera Cătălinei, se apropiase, după obiceiul lui, de calorifer ca să se încălzească. Pe măsuţă erau aşezate ceştile pentru ceai şi cîteva sandviciuri. Au început să vorbească despre război şi despre tifosul exantematic care se întindea în Moldova. Apoi Cătălina i-a spus că Băleanu fusese transportat la o Casă a mutilaţilor de război. Atunci, pe neaşteptate, a început viscolul. Au auzit un geamăt prelung, ca de fiară rănită, apoi au simţit cum se năpusteşte viscolul printre case - şi o clipă s-au privit unul pe altul, speriaţi. Au dat la o parte perdeaua şi s-au uitat afară. Ningea atît de des încît nu se mai distingea strada. Cătălina a trecut alături să aducă ceainicul şi apa fiartă. Au băut, ca de obicei, cîteva ceşti cu ceai, vorbind, întrerupîndu-se din cînd în cînd ca să asculte viscolul. Apoi Biriş şi-a aprins o ţigară, iar Cătălina s-a apropiat din nou de fereastră şi a privit afară.

- Nu poţi pleca pe o vreme ca asta, i-a spus.

În odaie începuse să se facă frig. Au rupt un jurnal şi au înfundat cu suluri de hîrtie fereastra ca să oprească vîntul.

- Rămîi noaptea asta aici, i-a spus Cătălina.

Viscolul creştea, asurzitor. Biriş se silea să vorbească întruna, ca să nu se gîndească, dar îşi simţea gura uscată şi trebuia necontenit să înghită. Apoi, pe la 2 noaptea, Cătălina a scos învelitoarea de pe divan şi a făcut patul. Biriş o privea fermecat, fără să înţeleagă. A trecut apoi în odaia de baie şi s-a întors după vreo zece minute, în pijama. S-a vîrît repede în pat.

- Nu ştiu ce să-ţi dau, îi spuse. Încearcă o pijama de-a mea...

Apoi a stins lumina şi Biriş s-a dezbrăcat ca în vis, fără să înțeleagă ce face. Haina de la pijamaua Cătălinei îi era destul de strîmtă, dar totuşi a îmbrăcat-o. Nervos, tremurînd, s-a băgat şi el în pat.

- O să fim cuminți, i-a spus Cătălina.

Biriş a întins brațul şi a găsit-o, foarte aproape de el, fierbinte.

Dimineața, oraşul era îngropat sub zăpadă. Se treziseră amîndoi deodată şi Cătălina îi zîmbi. Apoi sări din pat şi se duse să pregătească ceaiul. Biriş îşi trecu palma pe obraz şi i se păru că barba îi crescuse mai aspră ca de obicei. Apoi îşi duse amîndouă mîinile în creştetul capului, silindu-se să-şi potrivească ultimele şuvițe care-i mai rămăseseră, presîndu-le apăsat. Se simțea foarte urît, îmbătrînit, şi-l cuprinse deodată deznădejdea. Întinse mîna spre pachetul Cătălinei şi-şi aprinse repede o țigară. O fuma cu grijă, neînghițind fumul, nu cumva să se înece şi să-l apuce accesul de tuse. Curînd se întoarse Cătălina şi, trăgînd măsuța lîngă pat, aşează ceainicul şi cele două ceşti. Îi întîlni ochii şi-i zîmbi. Un zîmbet pe care nu-l putea descifra, pe care nu ştia cum să-l înțeleagă. Cătălina se vîrî în pat lîngă el, şi-şi băură amîndoi ceaiul, aproape fără să-şi vorbească.

S-a întors acasă aproape de amiază. Doamna Porumbache îl aştepta speriată la fereastră. Nu dormise toată noaptea de frică.

- M-a arestat o patrulă, îi spuse Biriş, şi m-au dus la comisariat. Nu aveam nici un act de identitate la mine...

Apoi se închise în odaia lui, se trînti în pat şi rămase aşa mult timp, privind tavanul, încercînd să înțeleagă ce se întîmplă cu el. Dar nu înțelese nici după ce mai petrecuse o seară în garsoniera Cătălinei şi se întoarse tîrziu acasă, aproape de miezul nopții. Nu înțelese nici în zilele următoare. O cuprindea în brațe îndată ce-i deschidea uşa, şi ea îi înapoia sărutările, zîmbindu-i. Apoi începea s-o dezbrace, pripit, tremurînd. Aproape nu-şi

vorbeau. Cînd nu erau în pat unul lîngă altul, nu ştiau ce să facă şi se priveau lung, zîmbindu-şi. Odată, văzîndu-l pe gînduri, Cătălina îi luă mîna şi-i şopti. ,,Să nu te gîndeşti... Aşa a fost să se întîmple...” De fapt, nu se gîndea la nimic. Rămăsese doar cu privirile în gol, fără gînduri. ,,Să nu-ți pară rău,” i-a spus altădată Cătălina. ,,Noi nu avem nici o vină... Continua să-i vorbească de Băleanu, dar pe un alt ton, ca şi cum ar fi fost vorba de un dispărut venerabil sau de un sfînt. Îi spunea că, la Casa mutilaților, era singurul care se acomodase cu noul regim şi nu se plîngea niciodată.

- Evident, a ghicit din prima zi, adăugă zîmbind. M-a întrebat de cum i-am dat mîna: „Biriş a dormit azi-noapte la tine?" „Da, i-am spus. L-am oprit din cauza viscolului..."

- Trebuia să-i spui adevărul, o întrerupse Biriş.

- A înțeles. Şi apoi a schimbat repede vorba, a vorbit de alte lucruri... Cînd s-a trezit, pe la mijlocul lui februarie, şi a început să înțeleagă că trăia de cîteva săptămîni viața pe care o jinduise cu atîția ani în urmă, se obişnuise deja cu beatitudinea. Întîmplarea i se părea firească. Într-o zi s-a dus s-o avertizese pe doamna Porumbache.

- Dacă am să mai lipsesc vreodată noaptea de acasă, să nu-ți fie frica. Să ştii că am dormit la Cătălina.

- Petrică, maică! strigă doamna Porumbache prinzîndu-şi mîinile.

- Nu-ți fie teamă; nu se va întîmpla nimic. Cătălina iubeşte pe logodnicul ei, colonelul Băleanu. Cu mine se culcă din prietenie. Nu mă iubeşte. Poate că se culcă chiar din milă. Dumneata ce crezi? o întrebă ridicînd brusc privirile.

- Petrică ! exclamă dramatic doamna Porumbache.

- Aşa a fost să se întîmple, continuă el cu tristețe. Nu e vina noastră. Noi suntem nişte păcătoşi. Irina, Băleanu şi alții ca ei sunt sfinți. Noi trăim în păcat; adică, mai precis, eu trăiesc în păcat. Cătălina s-a culcat cu mine din milă, din caritate creştinească. Probabil că şi-a spus: „Trebuie

să cedez într-o zi nefericitului ăsta care-şi ratează viaţa din cauza mea..." Şi-a luat asupra ei păcatul, ca să mă scape pe mine. Nu crezi?

- Petrică, iar ţi-a făcut farmece! strigă doamna Porumbache frîngîndu-şi mîinile. Tîrfa asta are să te dea gata. Are să te bage în mormînt!...

- N-avea dumneata grijă, o întrerupse Biriş. Acum c-am cunoscut-o şi p-asta, vreau să trăiesc. Vreau să văd ce se mai poate întîmpla, sau, cum ar spune Bibicescu, vreau să văd încotro se-ndreaptă Istoria!...

- Cu ce te-o fi fermecat, măiculiţă?! exclamă din nou doamna Porumbache. Biriş ridică din umeri şi se îndreptă agale spre uşă.

- Dacă-ţi spun că a făcut-o din caritate creştinească! Ea iubeşte pe Băleanu. Destinul Cătălinei a fost să întîlnească şi să se îndrăgostească tot de oameni mari. Ani de-a rîndul a fost cu Bibicescu, geniul pustiu. Acum, iubeşte un sfînt, un orb, erou de război... Păcătosul adevărat, eu sunt. Probabil că într-o zi va trebui să plătesc toate păcatele acestea, adăugă din prag închizînd uşa în urma lui.

Curînd după aceea, Cătălina a fost angajată la Teatrul Mic şi Biriş îşi schimbă din nou programul. Au început să se întîlnească după-amiezile şi uneori venea s-o ia de la teatru şi petreceau noaptea împreună. Cătălina continua, totuşi, să-l viziteze pe Băleanu în fiecare dimineaţă.

- Mi-a spus că acum acceptă să ne căsătorim. A spus că acum avem nevoie unul de altul... Nu ştiu ce să fac, adăugă încurcată.

Biriş o asculta în picioare, lîngă calorifer, fumînd.

- Tu ce i-ai spus?

- Nu i-am dat încă răspunsul. I-am spus că acuma joc, că nu mă pot gîndi...

- Nu te-a întrebat dacă-l mai iubeşti?

- Ştie că-l iubesc, spuse Cătălina cu o neaşteptată

oboseală în glas. Ştie asta de mult...

Biriş tresări şi se lipi mai mult de calorifer.

- Vasăzică, e adevărat, şopti el. Tot ce i-am spus coanei Viorica, e adevărat! Credeam că e doar o închipuire a mea, dar în realitate ghicisem că e adevărat...

- Nu te mai gîndi, îl întrerupse Cătălina. Nu e vina noastră...

- E adevărat! repetă Biriş cu exasperare. Mi-e peste putință să înțeleg, şi totuşi e adevărat! Te strîng în brațe, şi ție îți place, şi strigi Petre! şi totuşi e adevărat!...

- Nu te mai gîndi, şopti Cătălina.

Biriş îşi stinse țigara şi se aşează în fotoliul de lîngă calorifer.

- Ai dreptate, începu el tîrziu. Mai bine să vorbim de altceva. Am avut norocul de a vedea întorcîndu-se în fața mea o pagină din istoria lumii, aşa cum se exprimă Bibicescu, iar eu, imbecilul, mă las confiscat de probleme personale!...

Voi să mai adauge ceva, dar se răzgîndi şi ridică din umeri. Apoi, tîrziu, izbucni într-un rîs uscat, amar, şi-şi duse palma la gură, ca şi cum i-ar fi fost ruşine şi ar fi vrut să-l ascundă.

- Spune-mi ceva! strigă deodată Cătălina. Vorbeşte! Nu mă lăsa aşa!... Biriş o privi tulburat.

- Ar trebui să-ți vorbesc de Istorie şi de momentul istoric pe care-l trăim: tifosul exantematic în Moldova; decimarea diviziilor româneşti în Cehoslovacia; prăbuşirea iminentă a lui Hitler. Dar atunci n-aş face altceva decît să-ți repet ce ne-a spus Bibicescu...

Cătălina îşi prinse obrazul în palmă şi-şi plecă fruntea. Îşi lăsase iarăşi să-i crească părul şi buclele îi cădeau din nou, ca pe vremuri, peste urechi, pe deasupra obrajilor.

- Petre, spuse ea cu o voce calmă, fără să-l privească, tu ce vrei de la mine? Ce vrei să fac, cum vrei să mă port, ca să nu mai fi aşa cum eşti? Să fii şi tu un om ca toți ceilalți oameni, să trăieşti şi tu viața ta, aşa cum ne-o

trăim toți?...

Biriş continua s-o privească lung, nedumerit, silindu-se să zîmbească.

- Să rămînem mai bine la problema istoriei, începu el după o tăcere. L-am întîlnit din nou pe învățător. Am aflat cum şi-a îngropat biblioteca...

În preajma Crăciunului, întorcîndu-se într-o seară acasă, auzise o voce groasă, bărbătească, în odaia mătuşă-sii. Era Gheorghe Vasile, şi era cu chef. Adusese trei sticle de vin. Cînd intrase el, tocmai destupa a treia sticlă. ,,Să trăiți, domnule profesor !" strigase văzîndu-l. ,,Ne-am întors din misiune şi am trecut să ne vedem prietenii. Poftiți să beți cu noi un pahar cu vin. E vin bun, din vie cinstită..." Ridicîndu-şi paharul cu solemnitate, învățătorul se apropiase misterios de el şi-i şopti: ,, Le-am ascuns! Le-am îngropat! Nu mai dau bolşevicii peste ele chiar dacă le-ar căuta o sută de ani! Să vă spună coana Viorica, prin cîte am trecut şi din ce-am scăpat! Dar le-am găsit ascunzătoare şi le-am îngropat!..." ,, ... Şi-a îngropat-o într-un fel de hrubă, în biserica din cimitir. Întocmai ca pe timpul năvălirilor barbare. Aşa cum îşi îngropau strămoşii noştri recoltele cînd năvăleau barbarii..." Se întrerupse şi-şi duse o clipă mîna la frunte, apoi şi-o trecu pe creştet, pipăindu-şi ,cu grijă şuvițele. O clipă deveni foarte serios, concentrat. Apoi izbucni deodată în rîs. Cătălina ridică brusc fruntea.

- Sunt un imbecil! făcu el visător după ce-şi potoli rîsul. N-am înțeles nimic. A trebuit să vină un învățător de țară, un maniac pe jumătate alcoolizat, ca să-mi deschidă ochii şi să-mi arate ce se întîmplă în jurul nostru, să-mi reveleze sensul Istoriei!...

Se sculă din fotoliu şi se lipi de calorifer. I se păru că se făcuse deodată frig. Îşi aprinse o țigară şi începu să fumeze, absent. Cătălina aprinsese lampa cu abajur de pe măsuță. Apoi se apropie de el, îi luă mîna şi începu să i-o mîngîie.

- Nu te mai gîndi! nici nu ştii cît de mult te iubesc. Am să fac tot ce-ai să-mi spui tu. Spune-mi doar ce să fac. Spune-mi ce trebuie să fac...

El o privi împăcat şi-i zîmbi.

- Mă gîndeam la învățător. Mă întrebam cum a ghicit el că noi, românii, suntem pe cale de a ne reîntoarce la Evul Mediu?

- Eu ți-am spus, stărui Cătălina. Pentru tine, am să fac tot ce-ai să-mi ceri. Spune-mi doar ce trebuie să fac...

Apoi se desprinse brusc de el, privi ceasul de pe măsuță şi începu să se îmbrace. În seara aceea juca în *Livada cu vişini.*

De cîtva timp, Ştefan venea din nou să-l vadă. Trecuse pe neaşteptate, într-o seară din toamna aceea. Îi deschisese doamna Porumbache şi, dînd cu ochii de el, rămăsese încurcată în prag, neştiind ce să-i spună. Începu deodată să plîngă. Ştefan se înclină, îi sărută mîna şi intră repede în odaia lui Biriş.

- Poți să-i spui Cătălinei că i-am făcut pe plac, începu el aşezîndu-se pe scaun. L-am văzut pe Băleanu.

- Ştiam. Mi-a spus Cătălina.

- Îmi pare bine că l-am văzut, continuă Ştefan. Este un om admirabil. Am vorbit mult de Ioana...

Apoi tăcu, încurcat. Biriş simți că doamna Porumbache ascultă la uşă şi, luînd scrumiera plină, ieşi. O întîlni în coridor, lipită de perete. O apucă de mînă şi o trase pînă în bucătărie.

- Te rog să ne laşi singuri, îi şopti el după ce închise uşa. Cred că vrea să-mi vorbească şi s-ar jena dacă ar bănui să ne asculte cineva. Stai la dumneata în odaie. Am să-ți povestesc eu pe urmă, după ce-o pleca...

Îl găsi pe Ştefan în picioare, privind fotografia îngălbenită a mamei. Făcu cîțiva paşi în odaie apoi se aşeză pe scaun.

- E curios cum unii oameni au darul să te liniştească,

să te însenineze. Nu înțeleg de unde le vine puterea aceasta. După ce l-am văzut pe Băleanu, m-am simțit mai împăcat, aproape senin. Regăseam parcă o stare pierdută de mult. Cum explici tu lucrurile acestea?...

Biriş ridică din umeri stăpînindu-şi anevoie plictiseala.

- Nu mi le explic. Cătălina spune că Băleanu are ceva de sfînt în el.

- Ar trebui să-l cunoşti. Ți-ar putea fi de folos. Nu înțeleg însă, cum de ştie el atîtea lucruri despre Ioana. Adică, mai precis, nu le ştia, le ghicea, le simțea. Vorbeam cu el despre Ioana aşa cum aş fi vorbit cu un vechi prieten, care ne-ar fi cunoscut, pe amîndoi, de foarte mulți ani. Îi povesteam tocmai.

Se întrerupse şi zîmbi. Fața i se lumină deodată întreagă, aşa cum i se întîmpla cu foarte mulți ani în urmă, cînd îl cunoscuse Biriş.

- Îi povestisem o întîmplare absurdă...

Dar se întrerupse din nou şi privi lung spre Biriş. Apoi oftă şi-şi căută pachetul cu țigări.

- În fond, n-are mare importanță ce-i povesteam. Dar m-a surprins intuiția lui. Parcă ar fi fost şi el de față la întîmplarea noastră. Aveam uneori impresia că visez. Parcă Băleanu îşi amintea mai bine ca mine unele amănunte... E curios, adăugă după o tăcere.

Cîtva timp, ascultară amîndoi ploaia rece care se pornise deodată.

- Ar trebui să mă duc. Pînă la mine fac o jumătate de ceas cu tramvaiul. M-am mutat foarte departe. Am găsit o cameră la un cunoscut. Bătrînul Bologa m-a poftit să stau la ei, la Cotroceni. Dar nu pot...

Venea de-atunci destul de des să-l vadă, dar nu-l găsea întotdeauna acasă. ,, E la Cătălina," i se plîngea doamna Porumbache.

La căderea nopții, străzile erau aproape pustii. Oamenii nu se mai încumetau să iasă din casă şi printre troiene, în întuneric, se zăreau doar cîțiva soldați ruşi, înaintînd

împleticindu-se. Apoi, după miezul nopții, începeau să mişune bandele de spărgători. Patrulele româneşti primiseră ordin să tragă fără somație. Se auzeau la răstimpuri țipete depărtate urmate de focuri de armă, apoi tăcerea se lăsa din nou, parcă mai amenințătoare.

Cînd îl găsea acasă, se aşezau amîndoi aproape de sobă. ,,Sunt atîtea lucruri pe care nu le înțeleg," îi spuse odată Ştefan. ,,Cred că am iubit-o cum puțini bărbați şi-au iubit soțiile. Şi cu toate acestea, mă ascundeam de ea. Nu aveam numai o cameră secretă. O bună parte din adevărata mea viață era secretă. Îi vorbeam mereu dar tot despre lucruri fără importanță. Ceea ce era esențial în mine, i-l ascundeam. Cum explici tu nebunia asta?..." ,,Poate erau lucruri despre care credeai, greşit, că n-ar fi putut-o interesa..." Ştefan îl privi o clipă adînc, apoi îşi plecă ochii. ,,Unele din ele i le-am spus totuşi Ilenei..."

Tăcură amîndoi, încurcați. De mulți ani, nu mai rostiseră numele Ilenei. ,,Ce se mai întîmplă cu ea ?" întrebă tîrziu Biriş. ,,Nu ştiu. N-am văzut-o. Probabil că a rămas în Portugalia."

O săptămînă mai tîrziu avuseseră loc mai multe spargeri în cartier şi doamna Porumbache îl rugă să rămînă acasă serile. Altminteri, îl amenințase ea, se va duce să doarmă la Irina. Biriş tocmai se închisese în camera lui cînd îl auzi pe Ştefan vorbind cu mătuşă-sa.

- Am întrebat-o dacă aş putea mînca astă-seară cu voi, îi spuse intrînd. Adusesem nişte lucruri. Dar văd că voi ați mîncat...

Apoi se aşeză lîngă sobă.

- L-am zărit astă-seară pe Bursuc. Făcea propagandă pentru Partidul Comunist şi spunea că are să se călugărească. Tot mai crezi că e demoniac? îl întrebă zîmbind.

Biriş ridică din umeri, plictisit. Mai ales în seara aceea îi era silă să discute de Bursuc. Din cauza lui îşi rărise iarăşi vizitele pe la cafenea. De cum îl zărea intrînd, şi

către orice masă s-ar fi îndreptat, Bursuc îi făcea semn cu mîna. *Conquistador !* striga el, tare. *Conquistador !* Apoi izbucnea în rîsul lui gros, vulgar, insuportabil, şi-l arăta tuturor celor de la masă, îl arăta întinzînd braţul, fără nici o jenă, şi apoi, plecîndu-şi puţin capul, începea să le vorbească în şoaptă, întrerupt doar de propriile lui accese de rîs sau de hohotele celorlalţi.

- Spunea că singur Bibicescu, din toată intelectualitatea românească, a înţeles încotro se-ndreaptă Istoria. Şi mai spunea că i se va da direcţia Teatrului Naţional.

Biriş ridică din nou din umeri. Din fericire, intră doamna Porumbache aducînd pe tavă cîteva felii de şuncă şi mezeluri şi o sticlă cu vin.

- Mi s-a urît mîncînd singur, se scuză încă o dată Ştefan.

Dar şi în acea seară mînca tot singur, cu tava aşezată pe o măsuţă, ascultînd pe doamna Porumbache povestind despre aventurile învăţătorului, despre spargerile din cartier şi oamenii găsiţi morţi în zăpadă. A vorbit numai ea, aproape tot timpul. După ce-a ieşit, luînd tava, Biriş s-a ridicat repede şi s-a dus după ea, s-o mai roage încă o dată să nu asculte la uşă.

- Cînd mă întorc de la Băleanu, începu deodată Ştefan, parcă mă trezesc şi, cîtva timp, îmi dau seama ce se întîmplă cu mine. Dar asta durează foarte puţin. Zece-douăzeci de minute şi apoi mă pierd din nou. Mi-e greu să-ţi explic. S-a întîmplat ceva cu mine. Am impresia că, de la un moment dat, m-am rătăcit. Pînă la o anumită dată am trăit o viaţă pe care o simţeam că era viaţa mea - şi după aceea am apucat pe o altă cale, m-am rătăcit, am trăit o viaţă străină, viaţa altuia...

Biriş îl asculta fără chef, posomorît. Îşi amintise din nou de Bursuc. Îl bătuse o dată pe umeri, în văzul tuturor, ca şi cum l-ar fi felicitat pentru un act extraordinar. „Eşti vrednic! îi strigase. Te alături celor vrednici!"

- Nu ştiu cum să-ţi explic, continuă Ştefan. Parcă toate

mi s-ar trage dintr-o seară de vară de acum nouă ani, din seara de Sînziene din 1936. E absurd, dar uneori am impresia că din momentul acela m-am rătăcit, că de-atunci n-am mai trăit viața mea...

- Toată lumea are aceeaşi impresie, îl întrerupse Biriş. După o anumită vîrstă, toți oamenii au impresia că au naufragiat, că şi-au ratat viața, că au trăit o viață idioată, absurdă - o viață care *nu putea fi a lor,* care nu putea fi decît viața altuia. Pentru că avem o părere prea bună despre noi înşine şi nu putem crede că dacă am fi trăit într-adevăr viața *noastră, ea* ar fi putut fi atît de idioată...

Privindu-l cum îl ascultă, cu capul puțin plecat înainte, cu ochii strălucitori şi un fel de zîmbet nevăzut luminîndu-i fața, lui Biriş i se păru că se întoarce cu mulți ani în urmă, pe vremea discuțiilor lor despre Partenie şi despre Timp, şi se simți înduioşat şi întristat totodată.

- Ai dreptate. Dar nu mă refeream la sentimentul acesta, general uman, de ratare. Cu mine cred că s-a întîmplat altceva...

Îşi trase scaunul mai aproape de sobă şi mai aproape de el.

- Eram la minister, începu, şi-mi vedeam de treabă. Era o zi senină de vară. Nu ştiu cum mi-au căzut ochii pe calendarul de pe birou şi am văzut că era 23 Iunie. „Solstițiul de vară", mi-am adus aminte. Şi am simțit deodată cum începe să mi se bată inima şi mă cuprinde dorul de a revedea locurile pe unde copilărisem la Băneasa. Vreau să-ți mai spun că niciodată nu mă simțisem ispitit de a pleca de la minister ca să mă plimb în pădure. Asta mi s-a întîmplat o singură dată, în după-amiaza de Sînziene din 1936. Şi atunci, în pădure, am întîlnit-o pe Ileana. Parcă m-ar fi atras acolo, sau poate eu am atras-o. Ce i-ar fi venit unei fete tinere şi frumoase să se plimbe atît de departe, singură, în pădurea de la Băneasa?

Şi-o aminti şi Biriş, şi parcă i se făcu deodată dor s-o

mai vadă, s-o mai audă vorbindu-i. I se păru că trecuseră foarte mulți ani de la ultima lor întîlnire. Parcă nu era numai un număr oarecare de ani, patru sau cinci, pentru că nu mai ştia nici el bine cîți trecuseră - ci parcă l-ar fi despărțit altceva de acel timp beatific dinaintea războiului, parcă ar fi intervenit o ruptură şi un gol imens s-ar fi întins între viața lui de-acum şi anii aceia cînd o vedea pe Ileana în fața lui, cu mîinile la spate, scuturîndu-şi la răstimpuri buclele, privindu-l cu ochii ei verzi, zîmbindu-i.

- Uneori, continuă Ştefan, parcă mă trezesc şi înțeleg că de-atunci viața mea şi-a pierdut înțelesul. Parcă nici n-ar mai fost viața mea. Nu ştiu cum să-ți explic. De-atunci, totul a fost fals, artificial. Am fost trăit de evenimente, am fost purtat de o viață care nu era a mea...

Fără să înțeleagă de ce, Biriş se simțise deodată tulburat şi îşi căută repede de lucru. Îngenunche în fața sobei şi concentrat, fără grabă, începu să răscolească jăraticul. În cele din urmă, aşeză cu grijă un lemn gros.

- ...Şi totuşi, lucrurile nu sunt atît de simple. Sentimentul acesta că mi-am pierdut viața, rătăcindu-mă şi trăind viața altuia, se completează cu un alt sentiment, de culpabilitate. Adesea mă simt răspunzător de moartea lui Partenie şi a Ioanei. Îmi spun că dacă n-aş fi intervenit în viața lor, ei ar fi trăit poate şi astăzi, şi ar fi fost fericiți. În orice caz, şi-ar fi trăit viața care le fusese ursită. Dar, fără voia mea, am intervenit în viața lor. Ioana m-a confundat într-o zi pe stradă şi pe urmă a stricat logodna. Dacă m-ar fi întîlnit cîteva săptămîni mai tîrziu, e foarte probabil că nu m-ar fi confundat. I-ar fi spus, cel mult: ,,Am întîlnit astăzi un om care-ți seamănă extraordinar..." Şi el, Partenie, i-ar fi răspuns: „Da, îl cunosc. L-am zărit şi eu de cîteva ori..." Şi lucrurile ar fi rămas aici. Ei şi-ar fi trăit viața lor. Iar eu, trei ani în urmă, aş fi întîlnit-o pe Ileana şi mi-aş fi trăit viața mea...

- Dar de unde poți fi tu sigur că ai fi întîlnit-o? îl întrebă Biriş ca şi cum s-ar fi trezit.

- Cred că aş fi întîlnit-o. Ceea ce am simțit în seara aceea de Sînziene nu se poate explica altfel. Probabil că Ileana era femeia care-mi fusese ursită. Dar eu nu mai eram liber. Eu mă grăbisem şi luasem femeia ursită altuia. Le-am stricat viața lor şi am stricat şi viața Ilenei. În cele din urmă, pe ei i-am omorît, iar pe Ileana am pierdut-o. Nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu ea...

Biriş îşi aminti din nou de ea. Şi parcă se simțea tot mai atras de acel gust nelămurit al anilor dinainte de război. Fără să-şi dea seama, zîmbi.

- În orice caz, asta ar explica ce se întîmplă cu mine, de ce nu mai am de mult sentimentul că trăiesc viața mea, că trăiesc într-un fel de vis, absurd, la care nu pot participa. Multă vreme am crezut că întîlnirea cu Ileana ar fi avut un alt rost: să mă învețe cum să iubesc două ființe în acelaşi timp, să descopăr o nouă şi mai adevărată categorie a dragostei, apropiată de dragostea sfinților, care pot iubi, deodată, o infinitate de oameni. Dar e probabil că lucrurile acestea mi le spuneam ca să mă liniştesc. Era, probabil, doar o încercare desperată a mea ca să-mi înțeleg situația, să găsesc un sens unei iubiri cu care nu ştiam ce să fac...

Cîtva timp tăcu, încurcat. Deodată sări în picioare şi-i întinse mîna.

- Iartă-mă, îi spuse în şoaptă. Sunt cu adevărat nebun. Nu trebuia să-ți spun. E un gînd absurd, criminal, care mă obsedează de cîtva timp şi mă torturează pînă la demență. Dar te rog să mă crezi că n-am iubit-o, cu adevărat, decît pe Ioana. Dacă aş fi fost sigur că, sinucigîndu-mă, aş fi întîlnit-o, m-aş fi sinucis de mult. Dar mi-e teamă că de-abia atunci aş pierde-o, că aş pierde-o pentru totdeauna. Mi-e teamă că are dreptate creştinismul condamnînd sinuciderea ca păcatul prin excelență al deznădejdii. Mi-e teamă mai ales de Răzvan. Mi-e foarte dor de Răzvan. De multe ori i-am simțit în jurul meu, dar îndeosebi îl simt pe Răzvan. Nu ştiu cum să-ți spun, dar mi-a fost teamă să nu-i pierd, sinucigîndu-

mă. Mi-e indiferent ce se spune, că sinuciderea este soluția laşilor, şi celelalte. Nu formulele acestea m-au împiedicat. Dar mi-a fost teamă să nu-i pierd...

De cîteva zile se aştepta deznodămîntul. Berlinul fusese cucerit de trupele sovietice, se anunțase moartea lui Hitler, iar în seara aceea circulau tot felul de zvonuri fantastice în legătură cu Himmler şi amiralul Dönitz. Oraşul îşi recăpătase înfrigurarea marilor zile. Oamenii începeau din nou să spere. Dacă războiul se termină, ruşii se vor retrage din România şi guvernul Groza, impus la 6 martie de Vîşinski, va cădea automat.

- Vă înşelați! strigase Bursuc la cafenea. Voi veți fi lichidați! Voi, anglofilii si americanofilii. N-o să mai acceptăm să ne furați de data aceasta roadele victoriei...

Biriş îl auzise din uşă şi ieşi repede. Se simțea extrem de surescitat. Pe drum, cumpără toate edițiile speciale. Urcă la Cătălina şi sună de mai multe ori. În cele din urmă se resemna şi începu s-o aştepte pe scări. Cînd văzu că se apropie ceasul opt, plecă după ea la teatru. Nu era nici acolo; dar cum nu juca în seara aceea, nu era aşteptată. Se reîntoarse la garsonieră şi sună din nou. După un sfert de ceas îşi pierdu răbdarea şi plecă spre casă.

A doua zi avea ore la liceu pînă la prînz. Cînd se întoarse, doamna Porumbache îi spuse că l-a căutat Mişu Weismann. Venise cu o maşină şi îi lăsase un bilet pe birou. Prudent, Weismann lipise plicul. „Vino imediat la Spitalul Colțea, îi scria. Cătălina a avut un accident. Nu e grav."

O găsi cu oarecare greutate. Petrecuse noaptea într-o sală comună şi doar cu puțin timp înainte i se găsise o cameră cu două paturi. Era foarte palidă.

- Nu te speria, îi şopti. Nu e nimic grav. M-a zvîrlit un camion pe trotuar şi mi s-au deplasat nişte vertebre. E plicticos că trebuie să stau acum în ghips... Mă doare

groaznic capul, adăugă ea încercînd să zîmbească. Am căzut...

Ridică brațul şi-i arătă locul unde o doare, la moalele capului.

- L-ai întîlnit pe Dan? îl întrebă ea. Cine ți-a spus?

- Mi-a lăsat conu' Mişu un bilet, azi-dimineață.

- E mai bine că nu l-ai întîlnit pe Dan, spuse ea şi-şi închise pleoapele. Dă-mi mîna, adăugă zîmbind.

- Ştii că a capitulat Germania. A dat Dumnezeu şi s-a terminat. Cătălina deschise ochii şi-l privi. Îi strînse mai puternic mîna între mîinile ei.

- Probabil că din cauza asta..., începu, dar se întrerupse brusc. Camionul, vreau să spun. Şoferul era beat...

Apoi intră infirmiera.

- Dă-mi te rog ceva. Mă doare groaznic capul.

- Are să vină acum doctorul. O să vă facem o nouă radiografie. Cătălina închise din nou ochii. Biriş observă două mici lacrimi prelingîndu-se printre gene, şi se tulbură.

- Ți-au pus deja ghipsul? o întrebă. Cătălina făcu un semn imperceptibil.

- Provizoriu, şopti ea. Cred că au să-mi facă operație...

Biriş simți cum i se goleşte inima de sînge şi rămase cîteva clipe fără gînduri, speriat. Apoi trebui să plece. În curtea spitalului îl întîlni pe Mişu Weismann.

- Nu mai poți intra, îi spuse. Au venit doctorii; îi fac un consult. Ce s-a întîmplat exact? întrebă după o clipă aprinzîndu-şi tremurînd o țigară.

Mişu Weismann începu să-şi caute încurcat batista. O găsi şi se şterse pe față, pe mîini.

- A răsturnat-o un camion rusesc, vorbi el în cele din urmă. A avut un noroc extraordinar că n-a căzut sub roți. A zvîrlit-o pe bordura trotuarului.

Unele clădiri arboraseră steagurile Aliaților şi strada era destul de animată, dar parcă se ghicea deja o uşoară

oboseală amestecată cu decepție. Aşteptarea se prelungise prea mult. Anunțul oficial al capitulării venise prea tîrziu.

- Mi-au telefonat azi-dimineață de la spital, continuă Weismann. Telefonaseră întîi lui Dan, azi-noapte, dar nu era acasă...

Se opri, fîstîcit şi îşi scoase din nou batista.

- L-ai văzut pe Dan? întrebă el repede, fără să-l privească. Nu vrei să trecem acum o clipă pe la el?

- Mă duc acasă. Sunt obosit.

- Ar fi bine să-l vezi, stărui Weismann. Dan a văzut-o aseară, înainte de accident. Trecuse pe la el...

Îi evita necontenit privirile. Biriş fuma tăcut, stăpînindu-se. Curînd întîlniră un taxi liber şi porniră spre Bibicescu. Îl găsiră întins pe canapea, foarte palid.

- E ceva care nu prea merge cu inima mea, spuse fără să se ridice. Nu ştiu ce e. Trebuie să-mi fac o electrocardiogramă. A fost doctorul adineauri pe aici.

- Venim de la spital, îl întrerupse Weismann. Eu sosisem prea tîrziu, dar a văzut-o el.

Biriş se aşezase pe un scaun, cît mai departe de canapea.

- Ce s-a întîmplat exact? întrebă scoțîndu-şi pachetul cu țigări.

- Te-aş ruga să nu fumezi, spuse Bibicescu. Cred că sufăr de inimă. Am avut azi-dimineață un atac...

- Nu exagera, îl întrerupse Weismann. Poate a fost o simplă crampă musculară. Ți-a intrat în cap că eşti bolnav de inimă...

- Ea treia oară că mi se întîmplă, continuă Bibicescu cu gravitate, privind în sus, spre tavan. Dar azi-dimineață a fost groaznic. Cred că e anghina de piept... Dacă e aşa, adăugă, s-a dus dracului teatrul. Tocmai acum, cînd...

- Cine ți-a mai băgat în cap şi povestea asta cu anghina de piept? îl întrerupse Weismann. Doctorul a spus că în nici un caz nu poate fi vorba de anghină...

Bibicescu zîmbi cu un mare efort. Biriş se ridică şi se

apropie de el.

- În fond, aş putea afla şi eu cum s-a întîmplat accidentul Cătălinei? Cîtva timp, Bibicescu continuă să privească, tăcut, tavanul.

- A trecut aseară pe la mine, vorbi el în cele din urmă, rar, fără efort. A stat foarte puțin. Eram ocupat...

- Dar ce căuta la tine? îl întrerupse Biriş nemaiputîndu-se stăpîni. La ora aceea aveam întîlnire. Am aşteptat-o un ceas...

- Voia să-mi vorbească. Avea ceva important să-mi spună...

- Ce ? întrebă Biriş ridicînd glasul.

- Te rog să nu țipi, continuă calm Bibicescu. Mă vezi că sunt bolnav?... Avea ceva important să-mi spună, dar nu mi-a spus. Eram ocupat... Nu eram singur, adăugă el după o scurtă şovăire. Mai era cineva la mine...

- Dar cum s-a întîmplat accidentul? stărui Biriş. Cum ai aflat de accident?

- Mi-a telefonat azi-dimineață conu' Mişu. Eram după criză. Tocmai plecase doctorul...

- Să-ți explic eu, interveni Mişu Weismann. S-a întîmplat nu prea departe de aici. Cătălina voia să traverseze şi tocmai coborîse de pe trotuar, cînd a trecut camionul, în viteză, şi a răsturnat-o. A leşinat de durere şi de spaimă. Scăpase ca prin miracol. Cînd şi-a revenit, azi-noapte, la spital, a cerut să telefoneze lui Dan. Dar el nu era acasă...

- Putea să mă anunțe pe mine.

- Ştia că n-ai telefon. Şi-a închipuit că unul dintre noi te va anunța imediat...

- Roag-o să mă ierte dacă n-am trecut s-o văd, spuse Bibicescu continuînd să privească în tavan. Aştept rezultatul cardiogramei. Mi-o fac în după-amiaza asta sau mîine dimineață...

- Azi nu cred c-ai s-o poți face, spuse Weismann. Nu se mai lucrează. S-a terminat războiul...

Cînd trecu din nou pe la spital, i se spuse că nu poate s-o vadă; i se făcuse operația. Nu i se îngădui s-o vadă nici a doua zi, dar izbuti să vorbească cu unul dintre doctori. Îl liniști. Nu era nimic grav. Cîteva vertebre deplasate şi o mică fractură. Totul fusese aranjat prin operație. Dar trebuia să rămînă în ghips vreo patruzeci de zile. Abia a patra zi o putu vedea. Slăbise foarte mult, dar paloarea parcă o întinerise.

- L-ai văzut pe Dan? îl întrebă ea. Ce ți-a spus?

- Se plîngea de inimă. De aceea te roagă să-l scuzi. Aşteaptă să vadă rezultatul cardiogramei.

- N-are nimic, spuse zîmbind Cătălina. Aşa i se pare lui, că e întotdeauna grav bolnav. Acum are şi o scuză... Dar prefer să nu vină să mă vadă.

- Nu înțeleg de ce te-ai dus să-l vezi, înainte de accident... Cătălina închise ochii.

- Treceam pe lîngă casa lui... Mi-am adus aminte ca aveam să-i spun ceva, în legătură cu teatrul...

- El spunea că era ceva important, o întrerupse Biriş.

- Poate că era. Nu mai ştiu... Mi s-a făcut dor de casă, adăugă ea cu un alt glas. Nu de asta de-aici. De casa părintească, de la Botoşani. Trebuie să fie foarte frumos acum, în mai. Nu i-am mai văzut de mult pe ai mei. Aş vrea să mă duc acasă...

Îşi păstrase aproape tot timpul ochii închişi, şi lui Biriş i se păru că vrea să adoarmă.

- Cum te mai simți? o întrebă el tîrziu.

- Bine. Doar durerea asta de cap, care nu mă lasă... Cît e ceasul? întrebă deodată.

- E aproape trei.

- Trebuie să vină Aurel. Îmi pare bine că ai să-l cunoşti şi tu.

- Eu ar fi trebuit să plec, spuse Biriş încurcat.

- Cînd m-am trezit, după operație, continuă Cătălina ca şi cum nu l-ar fi auzit, mi-am spus : E 19 octombrie. Nu ştiu de ce, m-am simțit deodată fericită. Mi-am adus

aminte de o librărie mică din Botoşani. Cînd eram în liceu, mă duceam în fiecare sîmbătă după-amiază să privesc vitrina. Am văzut odată o carte despre India, dar era în franţuzeşte şi nu prea mă încumetam s-o citesc. Dar o priveam întotdeauna. Mă atrăgea coperta. Şi pe urmă, într-o zi, n-am mai văzut-o. Se vînduse... Mi s-a făcut dor de Botoşani, adăugă după o scurtă tăcere. Nu înţeleg cum am lăsat să treacă atîţia ani...

Atunci intră infirmiera şi ţinu uşa larg deschisă ca să treacă Băleanu, condus de o călugăriţă bătrînă. Biriş se trase stînjenit lîngă fereastră. Băleanu era îmbrăcat civil. Ochelarii mari, negri, nu izbuteau să-i ascundă petele roze de pe obraji. Infirmiera îl apropie de pat şi Băleanu întinse mîna. Cătălina i-o apucă repede.

- Îi povesteam lui Petre de Botoşani, începu ea. Mi s-a făcut dor de casă... Băleanu întoarse capul spre fereastră şi zîmbi. Apoi se înclină uşor, ca şi cum ar fi salutat, şi întinse mîna. Biriş făcu un pas înainte şi i-o strînse.

- Pe mine vă rog să mă iertaţi, spuse el încurcat. Am o întîlnire... Cînd reveni a doua zi, găsi, în afară de Băleanu, pe Weismann şi Irina.

Biriş nu încercă să-şi ascundă plictiseala şi se apropie de pat.

- Te-am visat azi-noapte, îi spuse Cătălina silindu-se să zîmbească. Ne plimbam amîndoi pe strada Unirii din Botoşani. Parcă toate grădinile erau pline de flori şi eu ţi le arătam, şi tu îmi spuneai: „Nici pe asta nu o cunosc, nici pe asta..." Erau flori foarte frumoase, nemaivăzute pe la noi. M-am trezit fericită... Dacă nu m-ar durea capul, adăugă închizînd ochii.

O ascultaseră toţi. Apoi Weismann se uită la ceas şi tresări. Apropiindu-se de Biriş îi şopti, parcă în mare taină.

- I-a făcut cardiograma. N-are absolut nimic.

- Dacă o să mă doară aşa 40 zile, cît am să stau în ghips, înnebunesc, vorbi din nou Cătălina.

- Doctorul spunea că nu e nimic grav, începu Biriş. Că e din căzătură.

- Patruzeci de zile, am să înnebunesc, repetă Cătălina foarte încet. Apoi Mişu Weismann îşi luă rămas-bun. Pleca a doua zi la Braşov şi nu ştia cînd se întoarce.

- Are să vină mîine Dan, îi spuse.

Cătălina îi ținea mîna între mîinile ei, zîmbindu-i.

- Dacă îi e frică, să nu vină. Să mai aştepte, pînă îi va trece complet. E adevărat că vrea să-l joace pe Partenie? întrebă.

Mişu Weismann se fîstîci deodată şi roşi.

- Toată lumea vrea să-l joace pe Partenie. Are să-ți povestească el... Curînd plecă şi Irina. Nu scosese o vorbă de cînd intrase Biriş. Se plecă şi o sărută pe obraji.

- Am să mai vin, îi spuse.

Se apropia sfîrşitul vizitei şi Băleanu nu dădea semne de plecare. Biriş simțea că-şi pierde răbdarea. Ar fi vrut să rămînă singur cu Cătălina, să-i vorbească nestingherit. Dar Băleanu aştepta tăcut pe scaun.

- Te rog, sună infirmiera, spuse deodată Cătălina, să-mi dea ceva că nu mai pot...

Veni doctorul şi trebuiră să plece cu toți. ,,E din cauza oboselii," spuse doctorul. ,,Se vor interzice vizitele cîteva zile." Pe coridor, Biriş nu ştia cum să-şi ia rămas-bun de la Băleanu. Merse cîtva timp alături de el, apoi îi spuse deodată, întinzîndu-i mîna,

- La revedere, domnule colonel.

Cîteva zile trecuse zadarnic pe la spital. „Doarme mereu, îi spunea infirmiera; se odihneşte." A patra zi, Biriş ceru să-l vadă pe doctor. Îl primi într-un mic birou de lîngă camera de gardă. Părea preocupat, plictisit.

- S-au ivit unele complicații, îi spuse. A avut o hemoragie internă pe care n-am putut-o identifica de la început... Nu e grav, adăugă el repede văzînd că Biriş păleşte. Numai că n-o s-o puteți vedea atît de curînd...

Venea de-atunci de două ori pe zi, să afle veşti. O dată i-a dat voie să intre, numai pentru cîteva minute. Cătălina dormea adînc. Era foarte palidă şi părea schimbată. I se tăiase părul pînă la jumătatea craniului, cînd i se făcuse trepanația. Biriş se apropie de ea în vîrful picioarelor şi o privi, stăpînindu-şi anevoie emoția. Apoi se plecă şi-i sărută mîna, întinsă moale alături de trup.

Într-o seară , două săptămîni de la accident, se afla la masă. Doamna Porumbache tocmai i se plîngea de scumpete cînd auzi că bate cineva la uşă. Alergă speriat să deschidă. Era Mişu Weismann.

- Vino repede, îi spuse. Mi-a telefonat de la spital că a murit Cătălina. Dar în clipa următoare trecu pragul şi avu timp să-l prindă în brațe. Biriş îl privise lung, clătinîndu-se, şi apoi se prăbuşi moale, ca şi cum s-ar fi rupt de la mijloc.

Cînd se trezi, îi văzu pe toți în jurul lui şi închise repede ochii. Apoi îi auzi şoptind şi le recunoscu pe rînd vocile. Atunci deschise ochii şi-i făcu semn lui Ştefan să se apropie.

- Dă-i afară, îi şopti. Roagă-i să plece.

- Cine să plece?

- Aş vrea să rămîn singur. Ştefan îl privi lung.

- Nu e nimeni. Coana Viorica e la bucătărie. Suntem numai noi doi, singuri.

Biriş închise din nou ochii. O muscă i se aşează pe frunte şi scutură capul. Simți o durere surdă, parcă i-ar fi strivit cineva creierii, şi gemu.

- Unde au plecat ceilalți? Cîteva clipe, Ştefan şovăi, încurcat.

- Azi n-au mai fost pe aici. Are să vină Irina, diseară.

- În fond era de aşteptat, începu deodată Biriş cu o voce neaşteptat de calmă. Eram sigur că se va întîmpla aşa. De cum am văzut-o la spital, am înțeles că de data aceasta nu mai scapă. Avea expresia ei de la 19 octombrie, avea ochii de la 19 octombrie...

„... Nici ea nu-i poartă decît o singură dată pe an, îşi aminti Ştefan, la 19 octombrie." I se păru că se prăbuşeşte într-un timp fabulos, devenit aproape inimaginabil prin beatitudinile pe care le păstra, şi făcu un efort deznădăjduit să revină la suprafaţă, să se reîntoarcă în prezent.

- Aş vrea să mă duc s-o mai văd o dată, continuă Biriş. Am să-i duc nişte flori de cîmp. Îmi spunea că i se făcuse dor de cîmp. Cred că mai am atîta putere să merg pînă la spital, mai ales dacă ai să vii şi tu cu mine. Luăm o maşină...

Ştefan continuă să-l privească aşa cum vorbea, cu ochii închişi, fără nici o mişcare, de teamă să nu-şi clatine capul.

- O să mergem într-una din zilele acestea...

- L-aţi anunţat pe Băleanu? îl întrerupse deodată Biriş.

- Era şi el acolo. Erau toţi, afară de tine şi de Bibicescu. Biriş deschise ochii şi-i căută privirile.

- Unde spuneai că erau toţi? întrebă.

Ştefan şovăi, dar o auzi pe doamna Porumbache ieşind din bucătărie şi spuse repede:

- A fost înmormîntată azi-dimineaţă...

- Ah, da... Evident, trebuia să mă gîndesc, şopti Biriş.

Doamna Porumbache deschise cu grijă uşa şi intră în vîrful picioarelor. Dar întîlni ochii lui Biriş şi nemaiputîndu-se stăpîni izbucni în plîns.

- Petrişor, maică! începu ea să se tînguiască. Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa! tu zăceai aici şi pe ea o băgau în pămînt! O plîngeau toţi, şi tu aiurai şi rîdeai în somn şi o chemai: Cătălina! Cătălina! îi spuneai că ai s-o plimbi în grădină şi ai s-o acoperi toată cu flori, şi pe ea o coborau în groapă, şi o acopereau cu pămînt! Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa!...

De atunci, de cîte ori venea Ştefan, doamna Porumbache îl întîmpina lăcrimînd şi începea să-i vorbească de

Cătălina. Ştefan asculta resemnat, îndreptîndu-se încet, cu privirile plecate, spre camera lui Biriş. Îl găsea întotdeauna citind. De cîteva zile se sculase din pat şi citea aşezat pe un scaun lîngă fereastră. În lumina tare a începutului de iunie, obrazul căpăta o paloare proaspătă, de adolescent în convalescență.

- Aş vrea să te rog ceva, îi spuse într-o zi. Roag-o pe Irina să nu mai vină. Sau, dacă vrea cu orice chip să vină să mă vadă, să nu încerce să mă consoleze. Nu simt nevoia să fiu consolat. Sunt profesor de filosofie. Am la dispoziția mea un număr considerabil de formule care mă pot consola...

Se întrerupse, se ridică să pună cartea pe birou, apoi se întoarse şi se aşeză pe scaun.

- Acelaşi lucru aş fi vrut să ți-l spun şi ție, continuă. Îmi face plăcere de cîte ori vii să mă vezi, dar n-aş vrea să crezi că eşti obligat să-mi vorbeşti de Cătălina. Cum spunea nu ştiu cine, viața merge înainte. Eu am optat pentru Viață. De aceea aş prefera să discutăm altceva.

- Toți optăm pentru Viață, spuse Ştefan. Nu prea înțeleg bine de ce, dar aşae...

- Eu ştiu de ce. Vreau să trăiesc ca să văd ce se va întîmpla pînă la urmă. Acum că s-a terminat războiul în Europa, vom asista la ofensiva împotriva Japoniei. Într-un an, doi, va fi şi ea lichidată. Vreau să văd ce se va întîmpla după aceea. N-aş vrea să mor înainte de a vedea încotro se-ndreaptă lumea: spre socialism sau spre dictatură ? De aceea mă interesează tot ce se întîmplă în jurul meu, de la decizia pe care o va lua Stalin pînă la cariera politică a lui Bibicescu...

Bibicescu fusese numit subdirector la Teatrul Național, dar spera să ajungă curînd director. Izbutise să introducă în programul viitoarei stagiuni două piese ale lui Partenie. Partidul Comunist şi-l însuşise pe Partenie şi cărțile lui reeditate, ziarele vorbeau necontenit de el. Începuse să circule zvonul că Poliția îl împuşcase cu bună ştiință, ca

să lichideze, împreună cu un şef legionar, pe cel mai înzestrat dintre scriitorii progresişti. Bibicescu vorbea acum tot insistent de prietenia lui cu Partenie şi mărturisise într-un interviu simpatia marelui scriitor pentru Revoluția rusă. Veni să-l vadă pe la jumătatea lui iunie. Nu plouase din aprilie si oraş arăta prăfuit şi veşted ca la sfîrşitul verii. Bibicescu venise într-o maşină Direcției Teatrului.

- Ca să nu mă obosesc, explică el. Nu se ştie exact ce am, dar trebuie să fiu prudent, să nu-mi obosesc inima...

Apoi, în mijlocul discuției, îl întrebă brusc.

- Ți-a spus ceva Cătălina despre mine?

Biriş voi să-şi aprindă o țigară, dar simți că-i tremură mîna şi băgă repede pachetul în buzunar.

- Mi-a spus doar că trecuse să te vadă. Nu mi-a spus de ce... Bibicescu se aşează pe scaun, ceea ce nu făcea decît arareori...

- Îmi pare rău. Eram ocupat, aveam pe cineva la mine... Aş fi vrut să ştiu de ce venise să mă vadă, adăugă cu un alt glas ridicîndu-se.

Dar nu mai îndrăzni să se plimbe de la un capăt la altul al odăii. Se opri lîngă fereastră şi privi cerul alburiu, fierbinte.

- E îngrozitor cu seceta asta. N-o să putem plăti datoriile de război... Apoi, înainte de plecare, îi spuse:

- Ştii că s-au mai găsit o sumă de hîrtii de-ale lui Partenie. Caiete întregi... Biriş zîmbi ironic şi ridică din umeri.

- Probabil că nu-ți vine nici ție să crezi, dar ai să te convingi cînd ai sa vezi manuscrisele. Le lăsase într-o valiză, la o prietenă a lui, la țară...

Făcea lungi plimbări prin oraş, dimineții le sau după apusul soarelui, cînd se potolea arşița. Trecea foarte des pe la cimitir, devreme de tot, cînd răcoarea nopții stăruia încă pe sub arbori şi printre mormintele cu flori ofilite. Îi

aducea Cătălinei cîteva flori de cîmp. Le culegea pe marginea maidanelor, pe cîmpurile virane dinapoia cimitirului; flori mărunte, prăfuite, cu culori şterse, pe jumătate uscate. Odată, intrînd în cimitir cu un buchet mai mare, căci in pe drum o țigancă cu flori, îşi aminti brusc de tabloul din biroul lui , mănuşile negre şi florile de cîmp, cu cozile lungi, zvîrlite în grabă pe o masuță „De-abia a intrat şi a auzit telefonul sunînd, îşi aminti el cuvintele lui Ştefan. S-a dus să răspundă la telefon. O aştept de-atunci mereu... Ar fi vrut să ducă florile la mormîntul Ioanei, dar ea se afla la cimitirul Belu, în cealaltă parte a oraşului. Îşi aminti de asemenea ce i se spusese atunci la înmormîntare: că trupurile n-au mai fost recunoscute şi multe familii au îngropat morții altora. Dar, după ce ieşi din cimitir, se îndreptă spre bulevardul Domniței. În tramvai, oamenii se plîngeau deja de căldură, deşi nu era încă ceasul zece. Biriş simțea un fel de atmosferă ireală în jurul lui, ca şi cum ar fi călătorit în vis. Nu mai suferea, nici de tristețe, nici de singurătate. Parcă întreg oraşul cu toți oamenii lui, agitați şi zgomotoşi, aparținea deja amintirii. Parcă îl traversase, în acest tramvai supraîncărcat, cîndva de mult, într-un timp abolit, şi-l traversa acum din nou, în gînd, numai ca să se poată reîntoarce în trecut. Craterele fuseseră astupate şi strada reparată, dar trotuarele erau încă sparte. Ruinele rămăseseră acolo. Doar că păreau acum mai îndesate, mai mărunte, şi intre cărămizi crescuse iarbă şi cîteva bălării. Biriş se plimba încet, silindu-se să recunoască locul casei. I se păru că o găseşte. Pe movila de moloz încă supraviețuiau cîteva flori albăstrui, decolorate. Se cățără cu oarecare greutate şi le culese.

În vara aceea se întîlniseră destul de rar. Ştefan plecase în concediu şi se întorsese după 15 august, în săptămîna care urmase bombelor atomice şi capitulării Japoniei. Fusese o săptămînă de euforie generală. Puterea america-

nă redeşteptase speranța că România nu va fi abandonată definitiv Sovietelor. Euforia iminentei eliberări făcuse să se uite chiar şi seceta care bîntuise toată vara, aşa cum se uitase tifosul exantematic şi sutele de mii de morți din ultimul an, şi sutele de mii de prizonieri care nu se întorceau din Rusia.

Ştefan venise să-l vadă în ziua cînd se întîlnise pe stradă cu Mihail Duma. ÎI zărise de departe şi la început nu-l recunoscuse. Era ars de soare şi-şi lăsase mustață. Duma îi întinse mîna cu gravitate.

- Condoleanțele mele. Am fost, toți, dezolați la Legație. Sper că v-a parvenit telegrama noastră...

Apoi îi spuse că se întorsese de curînd, cu unul din primele vapoare româmaneşti care traversase Mediterana. Vidrighin, ca si aproape toți ceilalți, rămăseseră la Lisabona.

Îl găsi pe Biriş aşezat la birou. I se păru că slăbise din nou şi parcă îmbătrînise şi mai mult de cînd nu-l mai văzuse.

- L-am întîlnit pe Duma. Îți trimite salutări.

Se întrerupse brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva mult mai important, şi zîmbi.

- E curios. Acum îmi aduc aminte. Mi-ai vorbit pentru întîia oară de Duma cînd mă întorsesem de la Sighişoara. Şi acum l-am întîlnit din nou...

Biriş căută pe birou o foaie de hîrtie, o împături cu grijă şi o aşeză peste pagina pe care o citea, apoi închise cartea. Ştefan îi zări titlul. Era o colecție de mituri şi legende indiene

- Mi-o dăruise de mult Cătălina, dar n-o citisem. Aveam oroare de concepțiile ei despre buddhism şi de mitul lui 19 octombrie... Dar nu înțeleg ce ți se pare misterios în întîlnirea cu Duma, adăugă.

- E curios că l-am întîlnit din nou tocmai acum, cînd mă întorceam de la Sighişoara. Fusesem să-l văd pe Anisie. Cred că-ți mai aduci aminte de el...

- Îmi face o deosebită plăcere să te ascult vorbind, îl întrerupse Biriş. Eşti primul om care nu mă întreabă ce cred despre bomba atomică. Ne reîntoarcem la Anisie şi la problema Timpului. Povesteşte-mi. Citisem tocmai nişte mituri indiene; sunt pregătit să-l ascult pe Anisie.

- Din nefericire, nu prea am ce să-ți povestesc. M-am dus să-l văd, pentru că îmi spusese să mă întorc peste patru ani. Am lăsat să treacă patru ani şi jumătate, dar n-a fost vina mea. Am ajuns probabil prea tîrziu. Au fost lupte anul trecut, în toată regiunea aceea, cînd se retrăgeau trupele germane. Ferma era arsă, grădina devastată. Nu l-am mai găsit. Şi nici măcar nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu el. Unii spun că l-ar fi luat germanii în retragere. Alții, că l-au luat ruşii. Am auzit chiar că ar fi fost împuşcat, dar nimeni n-a ştiut să precizeze cînd şi de cine.

- Păcat. Mi-ar fi plăcut să aflu cum s-a terminat povestea aceea cu tinerețe fără de bătrînețe... Dar înainte de a vorbi de altceva, vreau să-ți atrag atenția asupra lui Duma. Dacă s-a întors şi n-a fost arestat, după ce a lucrat ani de zile pentru Serviciul secret german, înseamnă că lucrează acum pentru comunişti. Să te fereşti de el...

Ştefan nu izbutise să-l asculte pînă la sfîrşit. Auzindu-l rostind numele lui Duma se lăsase furat de amintiri. Revăzu norul de praf de pe şoseaua care ducea la Sighişoara; îl urmărise aproape o jumătate de ceas, fără să-l poată întrece; era norul pe care-l ridica un camion militar. Dar cînd, în cele din urmă, maşina în care se aflau izbuti să-l întreacă, zări o clipă, lîngă şofer, un soldat rus care-i amenință în glumă, îndreptîndu-şi spre ei carabina. Apoi, de departe, văzu ruinele înnegrite de fum ale fermei.

- Noi doi, vorbim împreună tot felul de prostii, numai despre lucrurile care mă interesează esențial nu vorbim niciodată. Mă dusesem să-l întreb pe Anisie... Se întrerupse iar, încurcat. Se dusese să-l întrebe pe Anisie despre Moarte; şi acum i se păru absurdă această

anevoioasă călătorie prin regiuni devastate de război şi de secetă ca să caute un străin pe care-l văzuse doar de două ori în viaţa lui şi să-l întrebe, ca pe un oracol sau pe mare sfînt, ce se întîmplă cu noi după moarte.

- ... Voiam să-l întreb o sumă de lucruri, continuă Ştefan silindu-se zîmbească. Deşi n-am înţeles niciodată ce mă făcea să cred că Anisie cunoaşte răspunsul la problemele mele... Şi acum, că l-am revăzut pe Duma, parcă tot se reîntoarce de unde a plecat. Am un sentiment tulbure că situaţiile încep să se repete... Mi-ar fi plăcut să aflu de la Anisie cum s-a împăcat - el care pretindea că nu mai trăieşte în Timp - cu Istoria pe care o împlineau în jurul Sighişoarei diviziile germane în retragere. De data aceasta aş fi avut cu adevărat un exemplu: cum poţi rămîne în afară de Timp cu tancurile şi artileria alături de tine...

Biriş zîmbi şi apucînd cartea de pe birou începu s-o răsfoiască.

- Pentru că vorbeşti de Timp, să-ţi povestesc o legendă indiană pe care am citit-o azi-dimineaţă. Cred că e în genul poveştilor lui Anisie. Ascultă. E întîmplarea unui schivnic celebru, care se numea Narada. Impresionat de sfinţenia lui, Vişnu îi făgădui să-i împlinească orice dorinţă. „Arată-mi puterea ta, neînţeleasa Maya", îi ceru Narada. Vişnu îi făcu semn să-l urmeze. Puţin timp în urmă, mergînd pe un drum pustiu, în plin soare, şi făcîndu-i-se sete, Vişnu îl rugă să se ducă pînă la satul care se zărea nu prea departe în faţa lor şi să-i aducă apă de băut. El rămase să-l aştepte pe marginea drumului. Narada grăbi pasul şi bătu la uşa primei case pe care o întîlni. Îi deschise o tînără fată atît de frumoasă încît, privind-o, Narada uită pentru ce venise. Intră în casă şi fu întîmpinat de toată familia cu cinstea care se cuvenea unui sfînt. Rămase în gazdă acolo timp îndelungat. Pînă în cele din urmă se căsători cu frumoasa fată şi cunoscu bucuriile nunţii şi toate celelalte bucurii şi necazuri ale

vieții de fermier. Au trecut aşa 12 ani. Narada avea acum trei copii şi după moartea socrului ajunse stăpînul gospodăriei. Dar în al doisprezecelea an, ploile torențiale au inundat regiunea. În aceeaşi noapte turmele i-au fost înecate şi casa se prăbuşi. Ținînd cu o mînă soția, iar cu cealaltă cei doi copii mai mari, purtînd pe umăr pe cel mai mic, Narada îşi făcu anevoie drum printre ape. Dar sarcina era prea grea. Alunecă şi scăpă copilul de pe umăr. Atunci lăsă pe ceilalți şi se zvîrli în apă ca să-l prindă. Dar era prea tîrziu; torentul îl înghiți se în cîteva clipe, în acest timp, valurile luaseră pe ceilalți doi copii şi, puțin în urmă, şi pe soție. Curînd, Narada el însuşi căzu istovit şi fu purtat de ape, inconştient, ca o bucată de lemn. Cînd se deşteptă, zvîrlit pe o stîncă, şi-şi aminti toate nenorocirile care se abătuseră asupra lui, izbucni în plîns. Dar auzi deodată o voce cunoscută: „Copile, unde e apa pe care trebuia să mi-o aduci? Te aştept de mai bine de o jumătate de ceas!" Narada întoarse capul. În locul apelor care nimiciseră totul, văzu cîmpurile pustii, strălucitoare sub soarele amiezii. „Ai înțeles acum taina Puterii mele? îl întrebă Vişnu. Ai înțeles în ce constă Maya ?..."

Biriş închise cartea şi o aşează departe de el, pe birou. Ştefan îl ascultase neclintit.

- E o poveste foarte frumoasă, spuse Biriş văzînd că tăcerea se prelungeşte. Mă întreb de ce Cătălina nu mi-a vorbit niciodată de ea...

- Dar tu crezi că ar putea fi adevărat? întrebă deodată Ştefan. Crezi ca tot ce se întîmplă în Timp şi în Istorie nu e decît o imensă iluzie cosmică, creația absurdă a unui Demiurg căruia puțin îi pasă de credințele, de pasiunile şi suferințele noastre?...

- Eu n-am spus că e adevărat. Ți-am spus doar că e o poveste foarte frumoasă, că e o poveste despre Timp, în genul celor pe care ți le povestea Anisie.

Ştefan îl privi derutat.

- Narada îmi cere să cred că Ioana şi Răzvan şi toți

ceilalți, care au fost şi nu mai sunt, n-au existat niciodată, că n-au fost decît nişte umbre în visul cosmic al unui demiurg. Nu pot să cred. Viața n-ar mai avea atunci nici un sens. Dacă nimic nu e real, dacă totul e o creație gratuită şi absurdă, ca într-un mare vis, un joc iresponsabil repetîndu-se la infinit, existența noastră n-ar mai avea nici o semnificație şi nici o valoare. Am fi atunci definitiv pierduți...

- Nu cred că acesta e înțelesul legendei, îl întrerupse Biriş. Întîmplarea lui Narada nu se referă la sensul sau valoarea existenței umane; aceasta e o cu totul altă problemă. Vişnu vrea doar să-i arate că Maya, iluzia cosmică, e posibilă datorită exclusiv Timpului, că Maya se poate manifesta grație duratei temporale. Ori, eu credeam că aceasta e şi părerea ta; pe vremuri, îmi spuneai că existența în Timp e iluzorie, nesemnificativă, ireală. Spuneai că singura scăpare este ieşirea din Timpul istoric. Vişnu îți dă dreptate: îți spune limpede că Timpul e iluzie, e Maya...

Ştefan îşi trecu mîna pe obraz şi înghiți cu greutate.

- Dar ce mă fac atunci cu Ioana ? întrebă el. Unde o mai întîlnesc? Ce mă fac cu tot trecutul meu, cu timpul care, scurgîndu-se, m-a constituit aşa cum sunt în clipa de față?!...

- Ascultă-mă, îl întrerupse Biriş, îmi pare rău că trebuie să-ți vorbesc deschis. Dar din ziua cînd ne-am cunoscut te-am auzit mereu că vrei să ieşi din Timp, că vrei să scapi de Istorie. Iartă-mă că ți-o spun, dar dorința ți-a fost împlinită. E groaznic, dar aşa s-a întîmplat. O bombă americană a pus capăt Istoriei tale. Ai pierdut tot. Nu numai pe Ioana şi Răzvan, dar ai pierdut chiar mărturiile exterioare ale existenței tale în Istorie: suvenirurile din copilărie, cărțile, tablourile. Eşti un om scos complet din Istorie; fără trecut, deci fără identitate. Aşa cum îmi spuneai odată că încercai să redevii închizîndu-te în camera secretă. Poți începe în orice clipă o viață nouă,

de la început. Ai abolit Istoria, în realitatea căreia n-ai crezut niciodată. Narada, cît timp se afla sub vraja magiei lui Vişnu, credea în realitatea vieții lui de fermier căsătorit, cu turme, nevastă şi copii - de aceea Vişnu i-a dat lecția pe care ai ascultat-o adineauri. Tu erai însă avertizat; propriile tale intuiții ți-au revelat de mult irealitatea Timpului istoric.

Ştefan îşi plecase capul.

- Am fost nebun, spuse el foarte încet. De mult mi-am dat seama că am fost nebun...

Biriş îşi aprinse o țigară. Mîna îi tremurase puțin apropiind chibritul şi şi-o ascunse repede, umilit. Dar Ştefan nu-l văzuse. Rămăsese cu capul plecat, privind în neştire covorul.

- Şi nebunia asta e o formulă vagă, care în cele din urmă nu spune nimic, începu Biriş. Ai fost şi ai rămas un om normal, ca fiecare dintre noi. Dorința ta de a ieşi din Timp şi de a ignora Istoria era probabil un efort disperat de a regăsi beatitudinile copilăriei, de a reintegra un Paradis pierdut.

Îşi dăduse deodată seama de cruzimea cu care îi vorbise şi fuma încurcat.

- Am fost totuşi nebun, repetă Ştefan fără să-şi ridice capul. Nu pentru că mi se părea că un om se poate sustrage Timpului istoric continuînd totuşi să rămînă în viață şi dobîndind prin aceasta o viață plenară, infinit mai prețioasă decît existențele noastre, reduse exclusiv la recepționarea şi asimilarea Istoriei. Continui să cred că lucrul acesta e posibil. Dovadă viața pe care o trăieşte un sfînt; o viață care nu mai e ruptă, ca a noastră, de eternitate... Dar nebunia mea era alta, şi era ridicolă, absurdă. Mi se părea că m-aş putea sustrage Istoriei conducîndu-mă după presimțiri şi năluciri şi căutînd necontenit *semne* în jurul meu. Tu ştii că ani de-a rîndul am fost obsedat de o maşină cu care mi se păruse că *trebuise să vină* Ileana şi pe care mi se părea că o zăresc,

uneori, în fața mea, deşi n-o întîlneam niciodată? Eram obsedat de o maşină şi de misterul vieții lui Vădastra! Petreceam ceasuri întregi ascultîndu-l vorbind în camera de-alături. Eram căsătorit doar de un an, doi, şi o lăsam pe Ioana singură în speranța că voi afla cine a fost doamna Zissu. Îl auzeam mereu pe Vădastra vorbind de o femeie extraordinară, de doamna Zissu. Mi se părea că numele acesta ascunde o taină şi că dezlegarea ei mi-ar putea schimba viața. Ajunsesem obsedat de doamna Zissu... Ar fi trebuit să mă duc la un doctor să mă caut...

Biriş zîmbi încurcat şi ridicîndu-se de la birou se îndreptă spre fereastră să o deschidă.

- Doamna Zissu? întrebă el, silindu-se să schimbe vorba. Doamna Zissu? Poate o fi una şi aceeaşi persoană cu Zisuleasca a lui nenea Mitică. Dacă e aceeaşi, ar putea să-ți povestească multe coana Viorica. Nu prea vrea ea să mărturisească, dar Zisuleasca i-a făcut destule zile fripte acum vreo douăzeci de ani. A fost, cum s-ar spune, ultima mare pasiune a lui nea Mitică... Era o croitoreasă...

Se întrerupse şi ieşi brusc. O găsi pe doamna Porumbache lipită de zid.

- Să nu-i spui! şopti ea cît putu mai încet.

IV

„... Era o croitoreasă, îi spusese Biriş cu un alt prilej. Se pare că era foarte frumoasă..."

Greu de crezut că ar putea fi una şi aceeaşi persoană cu doamna Zissu a lui Vădastra, înțelesese Ştefan. Zisuleasca ar fi avut în preajma primului război mondial, atunci cînd o cunoscuse Mitică Porumbache, aproape 30 de ani. Vădastra întîlnise pe doamna Zissu prin 1925, cînd era în clasa a IV-a de liceu şi avea vreo 15 ani. La acea dată, Zisuleasca lui Mitică Porumbache trecuse de 40 de ani. N-ar mai fi putut fi prima dragoste a lui Vădastra, aşa cum Ştefan fusese ispitit să creadă auzindu-l vorbind de „distinsa doamnă Zissu", de „o femeie distinsă care m-a iubit pe mine"...

Dar ascultase cu interes, aproape tulburat, povestirea lui Biriş. Toate amănuntele acelea în legătură cu întîmplări petrecute cu treizeci de ani înainte, îl atrăgeau într-un chip neînțeles. Parcă o seamă de semnale desfigurate îl ajungea din urmă, dintr-o zonă interzisă. Biriş nu o cunoscuse, dar ştia de la doamna Porumbache că atunci cînd o întîlnise Mitică, Zisuleasca era întreținuta unui căpitan. Căpitanul îi închinase un apartament în bulevardul Pache şi i-l mobilase destul de luxos; îi cumpărase şi pian. Zisuleasca trăia despărțită de soțul ei, cu care avusese doi copii. Al treilea îl făcuse cu căpitanul, dar copilul murise puțin timp după ce se întîlnise cu Mitică Porumbache. S-au întîlnit la „Grădina Veseliei", pe care o ținea finu' Lică şi unde îi plăcea căpitanului să petreacă încă de pe timpul cînd nu era cu Zisuleasca, ci venea acolo cu ofițerii şi cu fetele de la şantan. Căpitanul era, se spune, de familie bună; era căsătorit, dar nu se ştia nimic de soția lui pentru că trăiau de mulți ani despărțiți. După

ce fusese strămutat cu garnizoana din Bucureşti, continua să vină să-şi vadă iubita măcar o zi pe săptămînă.

Mitică Porumbache era pe atunci un bărbat de aproape cincizeci de ani, dar arată chipeş şi robust. Şi era destul de bogat; avea casele din Ferentari şi încă alte multe proprietăți, şi magazin de fierărie în Lipscani. Zisuleasca se plictisea singură. Începu să vină serile la „Grădina Veseliei" şi s-a încurcat repede cu Mitică. Vecinii au aflat că Mitică aproape nu mai dădea nopțile pe-acasă şi că risipea o avere cu Zisuleasca, cumpărîndu-i rochii şi bijuterii, plimbînd-o cu gabrioleta la Şosea, trimițînd-o vara la băi. Curînd după aceea, căpitanul dispăru într-un chip misterios, lăsînd în urma lui nenumărate datorii, pe care le plătise tot Mitică. De-abia după ce-a aflat că dispăruse căpitanul şi că Zisuleasca rămăsese acum cu Mitică, s-a hotărît finu' Lică s-o avertizeze pe coana Viorica. Dar ea ştia, mai de mult; ştia de la vecine că Mitică nu-şi petrece nopțile la „Grădina Veseliei", ci la ibovnică. S-a prefăcut indiferentă şi a ridicat din umeri; i-a răspuns că nu se va înjosi să-şi facă sînge rău pentru o croitoreasă. Cînd a început războiul din 1916 şi Mitică a fost mobilizat, Zisuleasca aştepta un copil. Îl născu puțin timp după intrarea germanilor în Bucureşti, cînd Mitică se afla deja, cu regimentul lui, în Moldova. În acei ani de război scăpătase din nou. Îşi vînduse o parte din bijuterii şi din mobilă. Numai de pian nu voise să se despartă. Lăsase apartamentul din bulevardul Pache şi se mutase într-o căsuță de mahala, reapucîndu-se de croitorie. Cînd se întoarse Mitică din Moldova, în 1918, copilul lui murise; în iarna aceea răcise şi se prăpădise în cîteva zile. Lucrul acesta a fost hotărîtor pentru legătura lor. Mitică credea că băiatul murise pentru că nu fusese bine îngrijit; Zisuleasca lipsea tot timpul de-acasă, căci lucra prin casele altora, plătită cu ziua, şi de copil avea grijă o vecină. Mitică Porumbache nu şi-a mai revenit de-atunci.

Au reluat legătura, dar n-a mai durat decît un an. Apoi i-a dat Zisuleştii o sumă de bani ca să-şi deschidă un atelier în centru, şi de-atunci n-a mai văzut-o.

Dar nici Viorica n-a prea avut timp să se bucure; cîțiva ani în urmă, în 1923, a murit şi Mitică. De-abia după moartea lui s-a aflat că afacerile nu mai erau ce se credea că sunt. Viorica a trebuit să vîndă cîteva proprietăți ca să poată păstra prăvălia din Lipscani. Apoi a vîndut şi casa din Ferentari. Dar tot zadarnic; trei ani de la moartea lui Mitică a trebuit să închidă magazinul. I-a rămas doar casa din strada Măcelari şi o sumă de bani, pe care devalorizarea şi cheltuielile cu învățătura lui Petre i-au redus-o curînd la nimica toată.

- Păcat că nu vrea să ți le povestească ea, coana Viorica, îi spusese Biriş. Sunt multe lucruri pe care numai ea le ştie...

Ştefan îşi amintea foarte bine acea seară de toamnă. Fusese una din ultimele vizite pe care i le făcuse în strada Măcelari. Ascultîndu-l vorbind, frînturi din viața lui în vecinătatea lui Vădastra îi reveneau la întîmplare, dar parcă n-ar fi fost amintirile lui, ci întîmplări din viața altuia. „Astea s-au petrecut acum zece ani, îşi repeta el cu încăpățînare, ca şi cum ar fi voit să se trezească. Acum aproape zece ani; eram în camera secretă..."

- Crezi că e doamna Zissu a lui Vădastra? îl întrebase Biriş după o lungă tăcere.

Nu ştiuse ce să răspundă. Vădastra ar fi avut atunci 15 ani, îşi făcuse el socoteala, iar doamna Zissu...

- În fond, toate lucrurile acestea n-au nici o importanță, spusese în cele din urmă.

Îşi amintise din nou: pianul, 15 lei ora, atelierul şi lucrătoarele doamnei Zissu, care i-au făcut ceai odată, la un Crăciun, cînd Vădastra întîrziase pînă seara tîrziu repetînd „Sonata Patetică". Ar fi putut fi totuşi atelierul de croitorie al Zisuleştii...

- N-are nici o importanță, repetase el cu o surdă exasperare în glas. Atunci, acum vreo zece ani, mi se păruse că...

Se întrerupse din nou. Biriş îşi rezemase coatele de birou şi-l privea cu un uşor zîmbet în colțul buzelor, parcă i-ar fi fost milă de el. Trecuseră aproape zece ani de cînd îl cunoscuse pe Biriş şi nu se schimbase. Era un om tare. „Eu am optat pentru Viață, îi spusese. Vreau să trăiesc, să văd ce are să se întîmple pînă la urmă..." Trecuseră atîtea luni de la moartea Cătălinei şi el rămăsese acelaşi, neschimbat. Era un om tare.

- N-are importanță, repetase Ştefan încercînd să zîmbească. Să vorbim de altceva...

Biriş fuma liniştit, cu amîndouă coatele rezemate de birou. „Uite, biroul acesta, ştii bine, avea un cariu, îi spusese cu cîțiva ani în urmă. Nu-l mai aud de mult. A murit..." „Avea şi o măsea ajunsă în cîmpul morții, îşi amintise atunci Ştefan. Şi acum au trecut şase luni de la moartea Cătălinei şi el e neschimbat. E profesor de filosofie. Ar trebui să-l întreb ce crede despre moarte. E singura problemă care merită să fie discutată. Ne pierdem timpul vorbind despre atîtea lucruri inutile..."

- Aş fi vrut să te întreb, începuse el.

Dar se întrerupse brusc şi se ridică încurcat de pe scaun.

- S-a făcut tîrziu, spuse. Mai am de lucru acasă. O să vorbim altădată...

Asta se întîmplase într-o seară de la începutul lui noiembrie, dar i se părea că se întîmplase de mult, parcă cu mulți ani înainte de secetă, cu mulți ani înainte de a se urca în acest tren care aştepta şi el de nu mai ştia cînd în această gară din Moldova. Deşi storurile erau trase, în compartiment era o căldură insuportabilă. Toți bărbații erau în cămaşă, cu mînecile sumese. Ştefan îşi simțea sudoarea curgînd şiroaie pe piele şi ieşi din nou în coridor. Îşi scoase batista şi, furişînd-o sub cămaşă, începu să se

şteargă. ,,Ce se întîmplă, domnule, de nu mai plecăm?" auzi în urma lui.

Îşi amintea foarte bine: fusese una din ultimele lui vizite la Biriş. Cu puține zile mai înainte se mutase într-o garsonieră din strada Cîmpineanu. O mobilase cu lucruri simple şi comune, cu un fel de mobilă fără vîrstă şi fără stil, ca într-o sală de aşteptare a unei Societăți anonime sărace. În loc de bibliotecă avea cîteva etajere pline cu cărți de Economie politică şi reviste de specialitate. Pe masa lui de lucru se găseau numai dosare şi reviste. Nu avea nici un tablou, nici un obiect de artă, nici o floare. Îi plăcea, cînd se întorcea acasă serile, să intre într-o odaie care nici măcar nu izbutea să fie tristă, deprimantă, o odaie care, i se părea lui, semăna mai mult cu o cutie astfel amenajată încît să se poată dormi şi lucra înlăuntrul ei. Se întorcea destul de tîrziu şi se apuca imediat de lucru. Lucra pînă la 2-3 dimineața şi adormea istovit, fără gînduri, împăcat. Nu se simțea împăcat decît atunci cînd se abandona în întregime muncii lui. Ca toți funcționarii ministerului făcea parte din sindicat. Îi plăcea să asiste la şedințele sindicale; se vorbea de lucruri grave, străine, impersonale, şi asta îi îngăduia să trăiască alte cîteva ceasuri fără gînduri. Iar cînd se înființase la minister un curs de limba rusă, se înscrisese printre cei dintîi şi-l urma cu regularitate. Învățase puțin ruseşte la Odessa, dar învățase după ureche, cu bătrîna Vera şi nepotul ei, un băiat de vreo 10-11 ani, tuns chilug şi atît de blond că părea că are genele albe. *Ia ona ne znaiu,* începea el. Şi băiatul îl corecta repede: *Ia eio ne znaiu...* Acum se apucase să învețe şcolăreşte, cu gramatică şi caiete în care-şi scotea cuvinte şi îşi făcea exercițiile. Asta îi mai lua un ceas în fiecare noapte. Dar uneori simțea cum îşi trezeşte, fără voia lui, deznădejdea. Anumite cuvinte îl zvîrleau înapoi în timp, în anii din Rusia. *Perestanite jalovatsia !* auzise el odată, de mult, şi nu înțelesese. Era în primăvara 1942, undeva aproape de cotul Donului.

Primise o scrisoare de la Ioana şi o citea aşteptînd maşina care trebuia să-l ducă la aeroport. Dacă ar fi făcut un efort, şi-ar fi putut aminti ce-i scria atunci Ioana. *Perestanite jalovatsia !* spusese un bătrîn femeii de lîngă el. Ştefan nu înțelesese. Sfîrşise de citit scrisoarea Ioanei şi, ca de obicei, se simțise umilit, deznădăjduit. „într-o zi are să afle şi ea că o mint, îşi spusese atunci, şi nici măcar nu înțeleg de ce o mint; nu înțeleg nimic." Acum aflase deodată ce înseamnă *perestanite jalovatsia.* Înseamnă: „încetează! nu te mai plînge!" A închis manualul şi a ieşit să se plimbe pe străzi. A umblat cîteva ceasuri, cu capul gol, în ploaie. Umbla aşa de cîte ori nu ştia ce-ar mai putea face ca să scape de amintiri; umbla prin ploaie, pe ninsoare, pînă ce simțea că oboseşte Şi se întorcea acasă tîrziu, istovit, şi adormea repede, fără gînduri.

Şi cu toate acestea, în seara următoare se reapuca de lucru, cu încăpățînare. Curînd ajunsese cel mai bun elev la rusă, ceea ce sfîrşise prin a-i îndepărta ultimele simpatii printre colegii de minister. Îl priveau toți bănuitori, aşa cum începuse să-l privească şi familia. Se răcise întîi de Adela şi Răducu. După ce fusese destituit de la Ministerul Lucrărilor Publice şi-şi găsise un post la o societate particulară, Răducu devenise şi mai intransigent. Anunța mereu o intervenție anglo-americană şi afirma că toți comuniştii şi colaboraționiştii vor fi spînzurați în Piața Teatrului Național. Ştefan îl asculta cu seriozitate fără să-l contrazică. Dar cînd a aflat că citeşte presa comunistă şi că urmează cursurile de limbă rusă, Răducu trîntise indignat cu pumnul în masă şi ieşise din odaie. De-atunci, Ştefan nu se mai dusese să-l vadă.

Fără voia lui se răcise şi de familia Bologa. Bătrînul fusese mîhnit că Ştefan nu voise să locuiască în casa din Cotroceni, pe care, în cele din urmă, fusese nevoit s-o închirieze. Bolnav de inimă, Bologa rămăsese la via lor de lîngă Tîrgovişte. Cînd venea Ştefan, bătrînul începea să-i vorbească de Ioana şi Răzvan, şi-i arăta fotografii. Ştefan

se prefăcea că nu-l vede că plînge. Din cînd în cînd, trecea în altă odaie sau ieşea pe prispă ca să fumeze, căci i se spusese că bătrînului îi face rău fumul de ţigară. Apoi se înapoia, tăcut, stingherit, şi se reaşeza lîngă el. ,,Uite, fotografia asta...," îi arăta Bologa. Ştefan clătina din cap, încercînd să zîmbească. O cunoştea; era o fotografie a Ioanei din ultima clasă de liceu. Avea şi el o copie, căci reprodusese aproape toate fotografiile Ioanei pe care le păstrase familia. ,,Fotografia asta...," începea bătrînul cu o voce curioasă, micşorată, redusă parcă la un anumit număr de sunete. Ştefan clătina mereu din cap, dar nu-l asculta. „Cum de îşi poate schimba într-atît vocea ?" se întreba. ,,E bolnav de inimă," îşi repeta el. ,,Toate acestea i se întîmplă pentru că e bolnav de inimă." Tîrziu, îşi dădea seama că bătrînul nu mai vorbea de Ioana, ci comenta situaţia politică. ,, Ce ai ?" îl întreba deodată Bologa. ,,De ce mă priveşti aşa? Ţi se pare că exagerez?..." ,,Nu, ai dreptate," spunea el. ,,Dă-mi voie," îl întrerupea bătrînul schimbîndu-şi parcă din nou vocea. ,,Noi ne bucurăm că eşti bine văzut la minister, deşi ministrul tău e un bandit de comunist. Ne bucurăm că cel puţin tu ţi-ai păstrat postul, deşi majoritatea oamenilor cinstiţi şi adevăraţi patrioţi au fost epuraţi de aceşti criminali..." ,,Nu m-ai înţeles," încerca Ştefan să se explice. ,,Dă-mi voie," îl întrerupea din nou Bologa. ,,Dacă e adevărat ce-am auzit, că ai început să înveţi ruseşte şi că te-ai înscris în sindicat..." Continua să-l asculte aşa multă vreme, fără să-l urmărească, silindu-se să se gîndească la altceva.

,,Ce se întîmplă, domnule, de nu mai plecăm odată!" auzi el din nou strigînd în urma lui, în compartiment. ,,Ne-au uitat aici?!..."

... Cînd se bărbierea, dimineţile, în faţa oglinzii din sala de baie, lăsa deschis aparatul de radio ca să asculte veştile şi comentariile politice. Şi totuşi, uneori se trezea că nu le mai ascultă. Se trezea că se priveşte lung, cu o

nedesluşită speranţă; i se părea că, printr-un efort, şi-ar putea aminti precis ziua cînd încetase de a mai fi tînăr. Mai de mult, îl obsedase gîndul acesta: că nu fusese atent si nu-şi dăduse seama de momentul exact cînd tinerețea trecuse întreagă *înapoia* lui, *în trecut.* I se păruse că fusese păcălit, că cineva îşi bătuse joc de el lăsîndu-l să creadă că tinerețea nu e totuna cu numărul anilor, şi că poți să-ți numeri anii, unul după altul, ca şi cum ar fi vorba de altceva decît de propria ta viață care se scurge... Rămînea aşa multă vreme, cu obrazul apropiat de oglindă, sub bătaia becului puternic. Apoi îşi trecea deodată palma peste ochi, peste obraz, şi începea să se îmbrace repede.

Încerca să nu-şi mai amintească nimic, să nu se mai gîndească la trecut. Şi cu toate acestea se trezea uneori că face socoteli, parcă ar fi încercat să se convingă că nu se înşală, că într-adevăr au trecut atîția ani de la un anumit eveniment. Cînd se gîndea la anii de tinerețe, i se păreau dilatați, plini de întîmplări, bogați în revelații; anii lui de studii la Paris i se păreau nesfîrşiți, parcă ei singuri ar fi durat cît o viață întreagă. Apoi, de la un anumit moment, pe care nu izbutea să şi-l precizeze, timpul începuse să alerge şi anii aproape că nu-i mai aduceau nimic nou. Se întîmplaseră atîtea evenimente în jurul lui - fusese în primul rînd, războiul - dar parcă toate aceste evenimente ar fi fost lipsite de durată, parcă n-ar fi fost recepționate de timpul lui interior, ci s-ar fi întîmplat undeva în afară de el, pe un ecran la care ar fi privit ca la cinematograf; căci şi într-un film se întîmplă acțiuni care durează uneori ani îndelungați, şi îți dai foarte bine seama că şi acolo *a trecut* timpul, dar nu simți lucrul acesta în propria ta ființă. Aşa i se părea că trecuseră ultimii ani.

,,Un ceas şi douăzeci de minute!" exclamă, exasperat, omul din compartiment. ,,Ne-au uitat aici!... Şi nu mai avem nici o picătură de apă..."

... Şi totuşi, cîteodată, se trezea că, în drum spre casă, se îndrepta spre cafenea. Parcă ceva încă nebiruit în

adîncurile ființei lui îl îndemna într-acolo. Trecea absent printre mese, cu ochii după Biriş. Nu-l găsea întotdeauna. Îl întîlnea, însă, pe Weismann care-i vorbea de iminenta lui călătorie la Londra. ÎI zărea şi pe Bursuc, la masa de lîngă fereastră. Se călugărise de curînd şi locuia la Mitropolie. Îşi lăsase o barbă scurtă şi rară, care-i îngroşa şi mai mult figura, dîndu-i un aer de preot lipovean. Bursuc se călugărise ca să poată intra în suita unui fost preot de țară, simpatizant comunist, pe care guvernul îl făcuse episcop şi se pregătea să-l facă mitropolit.

Îl zărea uneori pe Bibicescu. După succesul pe care-l avuseseră piesele lui Partenie, se aşteptase să fie numit directorul Teatrului Național, mai ales că în programul noii stagiuni introdusese foarte multe piese de autori sovietici.

Dar în februarie apăruse într-o revistă a partidului un articol în care Bibicescu era făcut responsabil de factura burghezo-reacționară cu care jucau actorii. Autorul analiza formația fascistă a lui Bibicescu şi amintea trecerea lui pe la Direcția Teatrului Național sub regimul legionar. Parcă ar fi fost un semn căci toată presa comunistă reluă campania, acuzîndu-l că le înşela buna-credință şi se introdusese prin fraudă în partid. Cîteva săptămîni în urmă Bibicescu fusese demis din postul de subdirector. I se îngăduise totuşi să rămînă în sindicatul artiştilor dramatici.

Într-o seară, trecînd pe la cafenea, îl zărise la masa lui Bursuc, alături d Biriş. I se păruse extraordinar de palid.

- Un individualist ar fi suferit primind o sancțiune atît de severă, spunea el cu gravitate. Dar astea sunt reacții desuete.

- Dacă înțeleg bine, interveni Biriş, este un fel de terapeutică psihanalistă colectivă. Partidul te ajută să-ți aduci la lumină complexele şi să le judecați pe un plan obiectiv, ca şi cînd nu ți-ar aparține. Salvarea înseamnă depăşirea subiectivului...

- Este foarte exact, răspunse Bibicescu. Subiectivitatea trebuie permanent corectată prin conştiinţa istorică, pentru a nu pierde contactul cu realităţile vii, adică cu socialul...

- Nu înţelegeţi nimic, îl întrerupse Bursuc. Autocritica este formula revoluţionară a mărturisirii păcatelor. Ne reîntoarcem la adevăratul creştinism, la mărturisirea publică a păcatelor. Asta înseamnă revoluţie...

În seara aceea plecase de la cafenea împreună cu Biriş.

- Ce se întîmplă cu tine? îl întrebă Biriş. N-ai mai dat nici un semn de viaţă. N-ai mai venit prin strada Măcelari...

- Sunt extrem de ocupat. Nu mai am deloc timp...

Biriş se opri o clipă pe trotuar, lîngă el, şi-l privi lung.

- Eşti un om fericit, îi spuse. A nu mai avea timp, înseamnă a fi rezolvat toate problemele, a trăi într-un perfect echilibru. Felicitările mele. Te invidiez.

- Atunci, m-am exprimat greşit. Voiam să-ţi spun că nu mai am răgaz să-mi dau seama ce se întîmplă cu mine...

- Este acelaşi lucru, îl întrerupse Biriş. Nu-ţi mai dai seama ce se întîmplă cu tine pentru că trăieşti exclusiv în afară de tine, trăieşti pe un plan obiectiv, adică te integrezi momentului istoric. Deşi nu te-ai înscris în partid, judeci ca Bibicescu. Te felicit! Mai ales că-mi amintesc că atîţia ani ai încercat să te smulgi din Istorie. Acum te-ai convins, probabil, că apucaseşi pe o cale greşită şi te conformezi Spiritului Timpului. Ar trebui să-l citeşti pe Hegel, a zis zîmbind. Dacă vrei, ţi-l împrumut eu şi-l discutăm împreună. Hegel e un autor destul de dificil...

- M-am exprimat greşit, repetă Ştefan. E vorba de altceva. Nu ştiu dacă e bine ce fac. Este un fel de soluţie extremă, la care am recurs din deznădejde. Aş fi putut să mă sinucid; ar fi fost totuna. În fond, nu mai trăiesc de mult. Îmi fac doar datoria de a mă trezi în fiecare dimineaţă la aceeaşi oră . Asta-i tot. Asta-i toată viata mea.

- Dar de ce? îl întrerupse deodată Biriş. La ce-ți folosește asta? Ce crezi c-ai rezolvat cu asta?!

Se oprise din nou şi-l privea cu o nestăpînita exasperare, aproape cu furie. Ştefan îşi plecase capul, intimidat.

- Nu ştiu nici eu, răspunse. Nu-mi dau seama. Poate din laşitate...

- Ascultă-mă, începu Biriş cu un glas mai potolit. Aş vrea să stăm odată de vorbă. Dar aş vrea să stăm de vorbă deschis, aşa cum vorbeam altădată. Te-aş fi căutat eu, dar nu-ți cunoşteam noua adresă. N-o cunosc nici acum, adăugă după o pauză.

Asta se întîmplase la începutul lui martie. Îşi amintea foarte bine: era o seara rece, neguroasă; ninsese din nou cîteva zile înainte şi pe trotuare stăruia încă zăpada murdară, călcată în picioare. Au mers aşa multă vreme, fără să-şi vorbească.

Ştefan coborî pe peron şi-şi puse batista udă pe creştetul capului ca să se apere de arşiță. Gara fusese distrusă cu doi ani înainte, în ultimele luni ale războiului. Cîndva se începuse reconstrucția ei, dar lucrările fuseseră întrerupte şi clădirea doar pe jumătate ridicată părea acum părăsită. Birourile erau adăpostite în nişte magazii de şindrilă. De o parte şi de alta a peronului făceau de pază doi jandarmi; unul se rezemase de o schelă încercînd să se apere de bătaia soarelui, celălalt părea că adormise în umbra rară a unui salcîm prăfuit. Ştefan făcu cîțiva paşi prin fața vagoanelor cu storurile lăsate. Păreau pustii. Dar, din cînd în cînd, un călător în cămaşă apărea, amețit de somn, în dreptul unei ferestre, ridica o clipă storul şi privea deznădăjduit spre magazii, apoi se retrăgea trăgînd repede storul ca şi cum i-ar fi fost frică să nu năvălească arşița după el, în compartiment. Cînd, cu un ceas şi jumătate mai înainte, trenul se oprise în această gară ruinată în care n-ar fi trebuit să rămînă decît cîteva minute, din toate vagoanele coborîseră oameni în cămaşă

şi alergaseră, cu sticle de şi bidoane spre cişmeaua de sub salcîm. Dar n-au mai găsit nici o picătură de apă. Rezervorul fusese secătuit de mult. Cîteva minute, gara păruse însufleţită ca prin farmec. Oamenii alergau pe peron, se auzeau voci şi storurile se ridicau unul după altul. Apoi, pe nesimţite, viaţa amuţise din nou. Arşiţa nămiezii de iulie stăpînea singură sub cerul alburiu, sticlos, incandescent.

Ştefan se opri în faţa magaziei pe uşa căreia era atîrnată o pancartă : *Şeful gării.* Bătu de cîteva ori şi începu să aştepte. Nu se auzea nimic înlăuntru, parcă magazia ar fi fost pustie. Bătu din nou, de astă dată mai puternic. După cîteva secunde un glas somnoros, aspru, aproape ameninţător.

- Ce vrei?

Dar uşa nu se deschidea şi Ştefan bătu din nou.

- Ce vrei, domnule?

- Venisem să vă întreb, începu Ştefan intimidat, să vă întreb dacă mai stăm mult. Dacă mai pot prinde legătura pentru Botoşani.

- Ai pierdut legătura, spuse tot atît de aspru omul din spatele uşii.

- Dar măcar aş vrea să ştiu de ce stăm, pe cine aşteptăm...

- Aşa-i ordinul....

Ştefan şovăi cîteva secunde, apoi se întoarse, ţinîndu-şi amîndouă mîinile pavăză deasupra frunţii. Soarele lovea implacabil, parcă ar fi revărsat jăratic. Trecînd prin faţa jandarmului se auzi fluierat uşor şi ridică ochii. Jandarmul făcu semn să se apropie.

- Nu plecaţi aşa de curînd, îi şopti el. Trebuie să treacă întîi americanii... Ştefan îl privea lung, ca şi cum n-ar fi înţeles.

- Trenul Crucii roşii americane, adăugă jandarmul coborînd şi mai mult glasul. Trebuie să treacă el întîi. Că mor oamenii de foame.

În spatele gării se întindea cîmpia fără iarbă, pustie, calcinată. Din loc în loc, nori groşi de praf se clătinau încet, parcă s-ar fi tîrît pe pămînt. Jandarmul îi surprinse privirea şi întoarse şi el ochii.

- Vin oamenii, spuse. Au aflat... Numai de-ar avea putere să ajungă pînă aici...

Ştefan clipi de cîteva ori ca să-şi odihnească privirile. Deasupra cîmpiei, ca dintr-o mare incandescentă, se înălța, orbitoare, lumina.

- ... Le-au murit vitele, continuă jandarmul, şi vin pe jos. Şi cine cade, acolo rămîne, în marginea drumului... E pedeapsa lui Dumnezeu, adăugă el după o pauză, oftînd.

- Toate sunt de la Dumnezeu, spuse Ştefan.

„... Toate sunt de la Dumnezeu," spunea Irina. Dacă Dumnezeu a vrut să rămîi cu noi..."

O găsise într-o seară aşteptîndu-l în fața casei.

,,Cum ai aflat adresa?" o întrebă nefăcînd nici un efort ca să-şi ascundă plictiseala. ,,Iartă-mă," şoptise încurcată Irina. ,,Mi-au spus de la minister... Voiam să-ți vorbesc..." ,,Ştiu," o întrerupse el deschizînd uşa şi lăsînd-o să treacă înainte. ,,Poimîine se împlinesc doi ani."

Irina intră şi-şi roti intimidată privirile în jurul ei. Rămăsese în mijlocul camerei, neştiind ce să facă cu mîinile. În cele din urmă le băgă în buzunarele pardesiului.

,,Şezi, te rog, jos," îi spuse trăgînd un scaun de lîngă birou. ,,Nu ne-am mai văzut de mult," adăugă după cîteva clipe. ,,Ai venit să-mi aminteşti că poimîine se împlinesc doi ani..." Irina se aşezase şi-l privea în ochi. ,,Nu venisem să-ți vorbesc de asta." El îşi aprinse țigara cît putu mai încet şi lăsă chibritul să ardă pînă ce simți flacăra apropiindu-se de vîrful degetelor. ,,Venisem să-ți amintesc de împăratul," continuă Irina pe acelaşi ton liniştit şi grav. ,,Se împlinesc doi ani de cînd a plecat şi el. Acum, că ai rămas singur, ce ai de gînd să faci ?..." ,,Nu înțeleg ce vrei

să spui. Fii, te rog, mai explicită." ,,Ioana şi Răzvan au plecat de doi ani. Şi cu ei a plecat şi împăratul. Tu ai rămas aici, singur, cu noi; dar văd că nu-ți place de nici unul dintre noi. Ce-ai de gînd să faci, atunci? Dacă Dumnezeu a vrut să rămîi cu noi, trebuie să-ți cauți mîngîierea aici şi să ne iubeşti pe noi." ,,Care voi ?" o întrerupse el. ,,Cine sunteți voi ?" ,,Noi, cei vii. Tu nu vrei să mai trăieşti cu noi. Tu te-ai lăsat furat în altă parte. Dar aceasta nu înseamnă viață, asta e numai o nălucire a ta. Împăratul nu mai poate învia. Împăratul este acum cu Ioana şi Răzvan..."

Îşi stinse țigara în scrumieră şi-şi ridică apoi ochii asupra Irinei. O privi cîteva clipe fără expresie, aşa cum ar fi privit un obiect banal şi familiar. ,,Îmi pare rău că trebuie să ți-o spun," începu el deodată, ,,dar pentru mine moartea e o problemă serioasă. N-am îndrăznit s-o discut pînă acum nici măcar cu Biriş, deşi el nu se sfieşte să-mi amintească mereu că e profesor de filosofic De ce-aş discuta-o atunci cu tine ?" ,,Faci păcat," spuse Irina. ,,Eu nu mă pricep să-ți spun mai mult, dar faci păcat." ,,E oare atît de grav că mă gîndesc încă la Ioana? E într-adevăr un păcat atît de mare ?"

Irina ridică încet fruntea şi-şi pironi din nou privirile în ochii lui. O clipă, figura i se lumină. ,,Ți-am spus că pentru Ioana nu mai poți face nimic altceva, acum, decît să te rogi. Oricare ar fi de aici înainte viața ta, pe Ioana nu o mai atinge. Ea a plecat cu toată viața pe care ați trăit-o împreună; de aceea a plecat cu împăratul odată." ,,Vorbeşti foarte confuz, dar cred că înțeleg ce vrei să spui. Biriş ar spune că o dată cu Ioana am pierdut toată „istoria" vieții noastre împreună, pentru că am pierdut singurul martor al acestei istorii. Sunt de acord. Dar ce ar trebui să fac ca să anulez faptul acesta? Dacă ar fi să-l cred pe Biriş..."

Dar se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi dat seama că vorbise deja prea mult, şi ridică din umeri, cu un zîmbet

obosit. ,,Ce faci tu acuma, nu e din dragoste pentru Ioana," începu deodată Irina cu aceeaşi voce liniştită. ,,Ai fi putut face foarte mult cît timp eraţi împreună..."

Se ridicase brusc de la birou şi începu să se plimbe prin cameră. Irina îl urmărea cu nedesluşită nelinişte. ,,Acuma, trebuie să te gîndeşti la noi, cei care am rămas, continuă ea. Trebuie s-o cauţi pe Ileana..."

Se opri în faţa ei şi o privi cu o nestăpînită exasperare. ,,De unde ştii tu de Ileana ?" o întrebă. ,,De la Ioana. Ştia că o iubeşti, că din cauza ei ai plecat pe front. Ştia tot..." ,,Evident că ştia. Ţi-am spus de mult că eu am omorît-o; n-ai vrut să mă crezi. Îmi pare bine că pînă la urmă te-ai convins şi tu..." ,,Faci mare păcat dacă vorbeşti aşa," îl întrerupse Irina, ,,căci te aşezi în locul lui Dumnezeu şi te judeci, pe tine, în numele Lui. Toate le-a hotărît Dumnezeu. Tu n-ai nici o putere. Cum ai fi putut schimba tu soarta hotărîtă de Dumnezeu ? Dumnezeu ţi-a ursit să iubeşti două femei. Pe Ioana a chemat-o lîngă el. Acum, trebuie s-o cauţi pe cealaltă..." Se apropie de fereastră şi o deschise. În odaie începu să pătrundă răcoarea serii de aprilie. ,,Era prea mult fum," spuse ea. ,,Mirosea a închis. Şi mobila şi pereţii miroseau a închis..." ,,Aşadar, tu îmi ceri să renunţ pentru totdeauna la o parte din viaţa mea," începu deodată Ştefan. ,,Să spun, ca Iov, Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului binecuvîntat ! - şi să încep de la capăt o altă viaţă, ca şi cum viaţa mea dinainte ar fi fost un vis, ar fi fost o nălucire ca a schivnicului Narada din basmul indian povestit de Biriş!..." ,,Tu ştii că Dumnezeu nu-ţi cere asta," vorbi Irina. ,,Tot ce-ai trăit nu este nici vis, nici nălucire - ci astea rămîn la Dumnezeu, pentru vecie, şi cînd vei pleca şi tu, le vei găsi pe toate lîngă Dumnezeu. Dumnezeu le ştie şi le ţine minte pe toate, şi cînd cheamă un om lîngă El , îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, toate cîte i s-au întîmplat, pînă în cele mai mici amănunte, lucruri pe care omul le-a uitat de mult, dar pe care Dumnezeu nu le uită.

Şi i le înapoiază pe toate, îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, aşa cum n-a cunoscut-o el niciodată, căci omul îşi trăieşte viaţa bucată cu bucată, şi cînd trăieşte un an, uită ce-a trăit în anii care au trecut, dar Dumnezeu nu uită nimic. I le dă pe toate deodată. Îi dă din nou pe toţi oamenii cu care s-a legat şi pe care i-a iubit el. De aceea numai sufletele odihnite cunosc fericirea; pentru că un suflet, în Cer, le are pe toate deodată, în timp ce noi oamenii vii le avem pe rînd, şi nici nu înţelegem bine ce avem. Numai după ce ne cheamă Dumnezeu la El, înţelegem..."

Ştefan o ascultase cu o mirată atenţie, privind-o fix.
,, E foarte interesant ce-mi spui," făcu el tîrziu. ,,Deci, tu crezi, ca şi mine, că singura, adevărata beatitudine e posibilă numai atunci cînd scăpăm de Timp. Prin moarte, ca şi prin sfinţenie, omul scapă de Timp şi contemplă o eternă simultaneitate..."

Irina zîmbi încurcată. ,,Nu înţeleg ce-mi spui," şopti. ,,Eu n-am învăţat carte multă..." ,,E totuşi interesant că şi tu, în felul tău, ai fost preocupată de problema Timpului." ,,Nu, n-am fost," îl întrerupse Irina. ,,Eu îţi vorbesc adevărul. Îţi spun ce se întîmplă lîngă Dumnezeu..."

Fără voia lui, Ştefan oftă lung şi-şi stinse ţigara. Apoi se ridică şi închise fereastra. Reîntorcîndu-se la birou îşi zvîrli în treacăt ochii pe ceas.

,,Iartă-mă că te-am ţinut atît," spuse Irina. ,,E tîrziu. Trebuie să mă duc acasă. Am venit doar să-ţi spun că trebuie s-o cauţi pe Ileana. Şi ea ţi-a fost ursită." ,,De unde ştii că mi-a fost ursită ?" întrebă Ştefan nereuşind să-şi ascundă tulburarea. ,,Dacă ai iubit-o atîţia ani, şi o iubeşti şi acum, ţi-a fost ursită. Numai că tu ai greşit..." Se întrerupse şi-şi plecă ochii, încurcată. ,,N-a fost vina ta," adăugă după o clipă. ,,Amîndouă îţi erau ursite, pentru că le iubeai pe amîndouă, dar tu ai crezut că le-ai putea iubi deodată, aşa cum iubesc sufletele în Cer, şi asta nu se poate. Asta a fost nălucirea ta. Acolo, în Cer,

după moarte, toate lucrurile îți sunt date deodată. Asta o face Dumnezeu, Şi noi nu putem înțelege. Tot ce-am iubit într-o viață întreagă, pe rînd, acolo le avem împreună, căci ni le înapoiază Dumnezeu şi ni le înapoiază pe toate deodată... Dar tu ai crezut că viața din Cer o poți trăi aici, pe pămînt...” ,,De unde ştii tu toate lucrurile astea ?” ,,Păcatul tău este că vrei să trăieşti moartea aici, pe pămînt,” continuă Irina ca şi cum nu l-ar fi auzit. ,,Dar pe pămînt omul e dator să trăiască numai viața. Moartea lui adevărată o va trăi în Cer. Dacă încearcă să trăiască moartea pe pămînt, păcătuieşte şi se mistuieşte în deznădejde. Şi atunci, nici nu trăieşte cu adevărat, nici nu moare. E ca un fel de strigoi...” ,,Dar sfinții cum de pot iubi toți oamenii şi toate lucrurile deodată ?” o întrerupse el agitat. Irina îşi plecă ochii, intimidată, şi tăcu. ,,Sfinții,” stărui el. ,,Asta o face Dumnezeu,” spuse ea tîrziu. N,,oi nu suntem sfinți. Şi e mare păcat că vrei să trăieşti ca sfinții cînd nu te-a învrednicit Dumnezeu. Dumnezeu te-a ursit să trăieşti ca oamenii vii, pe pămînt...” Se opri deodată şi se ridică. ,,Mă duc, spuse. Venisem doar să-ți spun că trebuie s-o cauți pe Ileana.”

- Vă duceți la Botoşani? îl întrebă jandarmul. Ați pierdut legătura cu acceleratul, dar mai aveți un tren la miezul nopții...

Într-o dimineață de duminică se trezise pe strada Batiştei. În dreptul numărului 27 erau schele; o clădire nouă, ajunsă la jumătate, se înălța pe locul unde fusese altădată casa şi grădina doamnei Crețulescu. Se vedea bine că se construia un mare bloc cu multe etaje. Se plimbă cîtva timp prin fața schelelor, apoi se hotărî brusc şi sună la numărul 23. Îi deschise un bătrîn cu părul argintiu şi figura blîndă, distinsă. ,,Mă iertați... Am lipsit multă vreme din Capitală. Ştiam că la numărul 27 locuia doamna Crețulescu...” ,,A murit în bombardament,” îl întrerupse bătrînul. ,,Atunci cînd s-a dărîmat casa...” Simți un gol în ființa lui, parcă i s-ar fi risipit deodată

viața, i s-ar fi scurs în afară de el. Şi totuşi, fără nici o sforțare, zîmbi. ,,Mi-am închipuit," spuse. ,,Cunoşteam şi pe nepoata ei, domnişoara Sideri..." ,,Ea nu era. Se afla în străinătate. Am auzit că s-ar fi întors după aceea, dar n-am mai văzut-o..." Apoi înclină uşor din cap şi închise uşa. Reveni tulburat în dreptul schelăriei; „e la Zinca", îşi spuse el cu un suspin de uşurare. „Ai să mă cauți în genunchi pînă la sfîrşitul lumii şi n-ai să mai mă găseşti!..." Şi totuşi se întorsese în țară şi se ascundea acum la Zinca...

În noaptea aceea, la Busacco, nu izbutise să adoarmă. Ascultase pînă dimineața orchestra din sala de bal, fumînd țigară de la țigară. Cînd se lumină de ziuă, auzise o maşină depărtîndu-se încet, claxonînd, şi tresărise. Apoi îşi luă baia, se bărbieri şi ridică receptorul să ceară camera Ilenei. Aşteptînd, se uitase la ceas: nouă şi jumătate. „S-a deşteptat", îşi spuse. Îi răspunse tîrziu cineva de la recepție: ,,Domnişoara Sideri a rugat să nu fie deranjată pînă la prînz." Plecă să se plimbe prin parc, dar pe la 11 nu se mai putu reține şi urcă la ea. Uşa era încuiată. Ciocăni de mai multe ori fără rezultat. Coborî din nou şi se interesă la portar. Află că Ileana plecase cu o maşină foarte de dimineață. În aceeaşi seară se întoarse şi el la Lisabona. A doua zi, i se spuse la Legație că Ileana era la Madrid, la prieteni, şi nu era aşteptată decît peste cîteva zile. După o săptămînă încă nu se întorsese şi nu-i dăduse nici un semn de viață. Atunci se hotărîse brusc şi luă avionul spre Bucureşti.

„S-a ascuns la Zinca", îşi repetă el necontenit. Era duminică şi cantina ministerului era închisă. Trebuia să mănînce la restaurant. I se păru deodată că ziua aceasta va fi nesfîrşită, că timpul nu se va lăsa dislocat, ci îl va obliga să-l suporte, minut cu minut, secundă cu secundă.

- ... Şi eu sunt de pe lîngă Botoşani, adăugă jandarmul. E mare prăpăd şi pe-acolo...

Ştefan clipi din nou, repede şi des, ca să-şi odihnească

pleoapele. Le simțea umflate, însîngerate de arşiță.

- Atunci poate ştii cum se ajunge la Zinca, spuse el.

- Zinca? repetă jandarmul. N-am auzit. Prin ce parte e?

- Nu ştiu nici eu prea bine. Mi s-a spus că ar fi în județul Botoşani. Dar nu-i spusese nimeni; descoperise asta în *Dicționarul geografic.* Îndată ce se despărțise de Mihai Duma începu să-i pară rău că-l căutase. „Mai bine aş fi consultat *Dicționarul geografic"*, îşi repetă el de mai multe ori, strîngîndu-şi batista udă în mînă. Îi era foarte cald şi-şi simțea fruntea şi palmele transpirate. Pe Duma îl găsise cu oarecare greutate, căci lucra acum la Ministerul de Interne. Cînd îi telefona, Duma îi răspunse cu o neaşteptată afabilitate. Îşi dădură întîlnire chiar a doua zi, în fața ministerului. Apropiindu-se, îl zări stînd de vorbă cu un bărbat înalt, bine legat, cu părul cărunt care-l asculta impasibil cu o țigară în colțul buzelor. Duma îl întîmpină zîmbind. ,,Aş vrea să cunoşti pe şeful meu, domnul Protopopescu," îi spuse. ,,Protopopescu îi strînse mîna cu o exagerată căldură." Cîteva clipe, figura lui imobilă, rece, i se păru iluminată de o subită simpatie.
,,Eu vă las," spuse el repede. ,,Ştiu că aveți de vorbit... Mi-a părut foarte bine," adăugă prinzîndu-i din nou mîna şi strîngîndu-i-o. ,,Auzisem de mult despre dumneavoastră..." De-abia după ce se depărtase, Ştefan se simți încurcat. ,,Venisem să vă întreb cîteva lucruri..." Dar se întrerupse şi privi în jurul lui. Ieşeau mereu funcționari ai ministerului. ,,Nu voiți să facem cîțiva paşi împreună ?" îi propuse. Porniră încet spre bulevard. Deşi era abia începutul lui mai, arşița amiezii dogorea ca în miezul verii.
,,Venisem să vă întreb despre Ileana, despre domnişoara Sideri," începu el. ,,N-am văzut-o de-atunci, din Portugalia. Aş vrea să ştiu ce s-a întîmplat cu ea..." Duma întoarse capul şi-l privi, fără expresie, ca şi cum ar fi aşteptat să continue ca să înțeleagă ce vrea să spună. ,,Credeam că dumneavoastră ştiți mai bine ca noi," vorbi el tîrziu. ,,Nu s-a mai întors la Legație. Şi-a trimis demisia

din Madrid şi după aceea a dispărut. Am crezut că a plecat în America. Dar se pare, totuşi, că n-ar fi reuşit să plece. Credeam că dumneavoastră...” ,,Nu, eu n-am mai ştiut nimic de ea. Am fost multă vreme pe front... E foarte cald, spuse el deodată oprindu-se şi scoţîndu-şi batista să se şteargă pe frunte.” ,,S-a vorbit mult despre domnişoara Sideri,” continuă Duma. ,,Acum vă pot spune că am fost şi eu într-o situaţie destul de delicată. Era secretara serviciului meu. Vă închipuiţi... S-au făcut aluzii şi la dumneavoastră, adăugă el fără să-şi ridice privirile. Au fost unii care s-au întrebat chiar... Dar, în fond, toate astea sunt fără importanţă... Acum s-au schimbat lucrurile...” Întoarse capul spre el şi zîmbi. ,,Da, înţeleg,” spuse Ştefan încurcat. ,,Credeam, totuşi, că ştiţi ceva despre ea. Aş fi vrut s-o reîntîlnesc. Mi-ar fi făcut plăcere s-o reîntîlnesc...” Apoi se opri din nou, tot atît de brusc , şi-i întinse mîna silindu-se să zîmbească. ,,Vă rog încă o dată să mă iertaţi,” îi spuse. Se îndepărtă cu paşi repezi, ţinîndu-şi încă batista udă în mînă.

Cîteva zile după aceea consultase *Dicţionarul geografic.* Sub numele de Zinca erau notate 19 sate şi moşii, risipite pe tot întinsul ţării. Numai în Moldova se aflau vreo şapte, şi două din ele erau în judeţul Botoşani. Unul, foarte aproape de lunca Şiretului. „E aici, îşi spuse, aici s-a ascuns."

- Sunt două sate Zinca, adăugă Ştefan. Dar mi s-a spus că satul pe care-l caut eu ar fi în lunca Siretului...

Jandarmul îl privea încruntîndu-şi puţin sprîncenele, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească.

- Poate o fi, spuse. Eu n-am auzit...

Ştefan zîmbi încurcat şi întoarse din nou ochii spre cîmpie, clipind des. Norii de praf continuau să se tîrască. Atunci uşa magaziei se deschise brusc şi şeful gării ieşi repede încercînd să-şi îmbrace tunica din mers.

- Vine! strigă el. Vine!...

Cînd a intrat trenul Crucii roşii în gară, călătorii s-au îmbulzit din nou la ferestre. Era un tren nesfîrşit, cu multe vagoane de marfă, păzite de jandarmi, două vagoane cu paturi şi un vagon-spital. Un grup de medici şi infirmiere au coborît grăbit şi s-au îndreptat spre biroul şefului gării. Dar un ofițer a alergat după ei şi i-a oprit.

- Dă-i drumul imediat! s-a adresat el şefului gării. Trebuie să ajungem la Iaşi. Aici se opreşte trenul următor. Soseşte o jumătate de ceas după noi.

- Eu am primit ordin, spuse şeful gării. Au aflat şi oamenii din celelalte sate, adăugă arătînd spre cîmpie.

Norii de praf erau încă departe, tîrîndu-se leneş. Cîțiva jandarmi au început să coboare din vagoanele de marfă, bătîndu-şi picioarele ca să şi le dezmorțească.

Atunci îl recunoscu, îmbrăcat într-o rasă albă, încins la mijloc cu o curea, cu ochelarii negri de soare, plimbîndu-se prin fața vagonului-spital. Bursuc ridică brațul şi-i făcu semn să se apropie.

- Încotro ? îl întrebă.

- Mă duc la Botoşani. Caut un sat, Zinca... Bursuc îl privi încruntat prin ochelarii de soare.

- Vreau să-mi refac viața. Acolo la Zinca... Dar se întrerupse brusc şi zîmbi încurcat.

- Ce interesează o viață? făcu Bursuc, ridicînd din umeri.

Întoarse capul să vadă dacă-l ascultă cineva, apoi adăugă, coborînd glasul.

- Mama ei de viață ! Pastele şi Evangheliile ei de viață!...

- M-am hotărît să-mi refac viața, reîncepu Ştefan cu o bruscă fervoare în glas. Mă duc la Zinca. Este acolo o fată. O iubesc...

- Ascultă-mă, îl întrerupse Bursuc punîndu-i mîna pe umăr. Îmi place de dumneata că eşti sincer. Ar trebui să vii cu noi; să vezi cum refacem viețile...

Îl trase de mînă pînă în dreptul unor vagoane acoperite cu pînze.

- Uite, astea sunt: camionetele Crucii roşii. Mergem la Iaşi şi de-acolo plecăm cu caravana prin sate. Mor oamenii, cu miile, de foame. Dumneata ai auzit?...

- Eu..., începu Ştefan, încurcat.

- Ştiu, îl întrerupse Bursuc, mi-ai spus adineauri că vrei să-ți refaci viața. Pe cine crezi că interesează asta?

Îl privi din nou, aproape încruntat.

- Cînd ai de gînd să intri şi dumneata în rîndul oamenilor ? să devii şi dumneata creştin ?...

- Sunt creştin, spuse Ştefan. M-am născut creştin...

- Priveşte atunci în jurul dumitale, îl întrerupse din nou Bursuc. Ce vezi? înțelegi?

- Secetă , începu Ştefan. Prăpăd...

- E sfîrşitul lumii, domnule consilier! strigă Bursuc. Se apropie sfîrşitul lumii. Pocăieşte-te! Lumea dumitale îşi dă duhul. Începe o lume nouă, cu sfînta dreptate. Hristos, Mîntuitorul nostru...

Atunci îşi dădu seama că-l ascultau o seamă de călători, la ferestre şi pe peron. Bursuc îşi întoarse brusc capul spre ei şi ridică brațul foarte sus.

- Pocăiți-vă, le strigă. Pocăiți-vă cu toții ! Mărturisiți-vă păcatele, că se apropie sfîrşitul lumii. Are să plouă cu foc şi pucioasă...

Apoi, deodată, îl apucă de braț şi-l trase înapoi spre vagonul cu paturi.

- Vino mai încoace, îi şopti, că ne-ascultă toți bădăranii ăştia... Ştefan îşi ridică mîna în dreptul capului, să se apere de arşiță.

- Mi-e foarte sete, spuse. Aveți puțină apă?

- Avem şi apă, avem de toate. Vino cu noi. Te luăm cu noi... Du-te şi adu-ți bagajul.

- Nu am decît o servietă, spuse Ştefan.

- Fugi şi adu-ți-o, îi strigă Bursuc. Te-aştept aici.

Era un vagon cu paturi, simplu, aproape sărăcăcios, construit înainte de război pentru călătoriile cercetaşilor. Bursuc închise după el uşa compartimentului şi îşi scoase

rasa călugărească, rămînînd în nişte pantaloni scurţi şi o cămaşă fără mîneci, descheiată la gît. După ce porni trenul umplu un lighean cu smalţul sărit şi-şi cufundă obrazul întreg sub apă.

- E din cauza bărbii, spuse. A crescut prea mare şi ţine cald. Aş fi vrut s-o rad, dar acum că m-am hotărît să ajung episcop, nu se mai poate fără barbă...

Continua să-şi păstreze braţele pînă la cot în ligheanul cu apă.

- M-am hotărît, continuă visător. E multă suferinţă în ţară. E secetă şi foamete. Un episcop poate face mult. Trebuie să-i mîngîiem. Sunt nişte bieţi oameni...

Îşi scoase braţele din lighean şi le aşează, ude, pe genunchi.

- Nişte bieţi oameni, continuă coborînd glasul. Nişte viermi. Ne tîrîm pe pămînt, dar pentru că avem în minte icoana lui Dumnezeu, ne credem copiii Lui. Suntem nişte viermi, asta suntem. Copiii lui Dumnezeu! Pe dracu'! Murim de foame, ca rîmele la soare...

- Avem şi un suflet..., începu Ştefan intimidat.

- O să-ţi explic eu şi chestia asta cu sufletul, îl întrerupse Bursuc. Ai fost pe front, în Rusia. Ai omorît oameni. Ai mîinile pătate de sînge...

- Nu ştiu dacă am omorît pe cineva, spuse Ştefan tulburat.

- Fii fără grijă, ai omorît. Toţi aţi omorît, toţi aveţi mîinile pătate de sînge. Numai mîinile mele sunt curate. Eu n-am ucis pe nimeni. Am mîinile curate.

Le ridică deodată şi i le arătă. Erau încă ude.

- Căci stă scris la Sfînta Carte: spălatu-m-ai cu isop şi toate păcatele mele le-ai... Le-ai, ce? făcu, încruntîndu-se. Le-ai spălat? Nu, nu cred că e aşa. Am uitat. Cunoşteam bine Sfînta Scriptură, căci am fost premiant în Seminar, iar licenţa în teologie mi-am luat-o *magna cum laude.* Dar a trecut mult timp de-atunci, am uitat litera moartă; mi-a rămas numai spiritul Scripturii. Spiritul contează. Suntem

în Revoluție... Deci, spuneam: Spălatu-m-ai cu isop şi toate păcatele mele le-ai... le-ai curățit?... În sfîrşit, ideea e aceasta: că Dumnezeu ni-a curățit de păcate. Sunt pur ca un prunc nou-născut. Eu am dreptul să vorbesc de suflet...

Se apropiau de o gară şi trenul îşi domoli viteza. Treceau pe lîngă o pădurice cu arbori rari, fără frunze.

- Le-au cules oamenii ca să le dea la vite, vorbi Bursuc din nou visător. Ei se mulțumesc cu floarea de salcîm. Mănîncă floare de salcîm şi mor ca muştele...

În jurul gării se adunaseră țăranii, în grupuri tăcute, compacte; unii moțăiau aşezați în marginea şoselii, cei mai mulți se înghesuiseră la umbra zidurilor. Cînd trecu trenul îşi ridicară toți capetele; grupurile păreau că se însuflețesc o clipă, trezindu-se. Cîțiva se ridicară în picioare şi se apropiară de gară. Dar intrările şi peroanele erau păzite de jandarmi.

- Ai înțeles, vorbi din nou Bursuc. Ăştia au auzit că se mai găseşte mălai în Oltenia, îşi iau traista în spinare şi se agață de trenurile care trec în jos, spre Bucureşti. Se cațără pe acoperişul vagoanelor, se înghesuie pe scări şi mor pe drum. Cad de-a dreptul pe marginea liniei ferate şi cînd nu-i calcă vagoanele, mor de foame. Bine că s-a dat ordin să se tragă. Mai bine să moară cîteva zeci, împuşcați de jandarmi, decît să moară cu miile pe drum...

Rămase cu privirile pierdute pe fereastră. Trenul parcă îşi încetinea din nou mersul. Cît se vedea cu ochii, se întindea cîmpia ondulată şi arsă, de un galben stins, decolorat. Din loc în loc se întrezăreau văi adînci şi secate, cu albiile pline de pietre.

- Şi toate acestea sunt din vina dumitale şi a altora ca dumneata, începu deodată Bursuc. Aveți mîinile pline de sînge şi îndrăzniți să vorbiți de suflet... E pedeapsa lui Dumnezeu... De ce taci? îl întrebă privindu-l în ochi.

Ştefan ridică din umeri încercînd să zîmbească.

- Nu mai zîmbi, îl certă Bursuc. Răspunde-mi de ce

taci; îți dai măcar seama că şi din vina dumitale se întîmplă tot ce se întîmplă?

Şi îi arătă cu mîna cîmpia calcinată.

- Da, spuse Ştefan. Ai dreptate.

- Nu e nevoie să-mi dai imediat dreptate. Apără-te. Încearcă să lupți împotriva mea, împotriva lui Dumnezeu. Fii bărbat. Nu accepta cu fruntea plecată tot ce-ți spun eu. Poate eu vreau doar să te încerc, să te ispitesc. Îți aduci aminte de diavol, cum l-a ispitit pe Mîntuitor ? L-a ridicat în vîrful muntelui şi i-a spus: Porunceşte acestor pietre să se prefacă în pîini - şi te vor asculta. Nu ştiu dacă a spus chiar aşa, dar ăsta-i sensul. Dar Iisus a răspuns : Nu numai cu pîine trăieşte omul... Apără-te şi dumneata. Nu te lăsa ispitit...

- Încerc să nu mă las, dar cred că ai dreptate. E şi din vina mea...

- Ce vină ai dumneata? îl întrerupse Bursuc, cu brutalitate, aproape strigînd. Cum ai putea modifica dumneata sistemul solar? Căci ce este altceva seceta decît un fenomen solar? Atunci? Unde poate fi vina dumitale, vina omului? Ce poate face un biet vierme, zvîrlit într-un punct infim al sistemului solar?... Apără-te, căci eu te ispitesc, adăugă zîmbind, cu un alt glas. Vreau să te încerc. Vreau să văd dacă te mai poți mîntui... Cine bate, domnule! strigă deodată întorcînd capul spre uşă şi ridicînd mîna spre Ştefan să nu scoată o vorbă.

- E doctorul Trandafir. Te poftim la o cafea...

- Sunt ocupat, răspunse aspru Bursuc. Am o consultație duhovnicească. Nu pot veni...

Apoi se întoarse spre Ştefan.

- Despre ce vorbeam?... Ah, da, te ispiteam. Îți vorbeam de Iisus şi de Satana... Crezi că a ascultat la uşă ? întrebă în şoaptă. Sunt în stare. Dar eu sunt mai viclean ca ei. Eu ştiu să le întorc...

Rămase cîtva timp gînditor, preocupat, cu privirile pierdute pe geam.

- Ar fi trebuit totuşi să mă duc la ei, vorbi tîrziu, ca pentru sine. E una acolo care-mi place, o infirmieră; îi spunem Rîndunica. O necăjesc mereu, o ispitesc şi pe ea... Ar trebui să mă duc, adăugă hotărîndu-se brusc.

Îşi îmbrăcă rasa călugărească şi începu să-şi aranjeze barba pieptănînd-o cu amîndouă mîinile.

- Pe dumneata nu te iau. Mi-e frică. Unii sunt cu americanii, alții sunt de la Siguranță. Numai eu ştiu cum să mă port cu ei, cum să le vorbesc. Căci sunt înțelept ca şerpii şi blînd ca porumbeii.

În noaptea aceea a dormit la Iaşi, într-un hotel sărăcăcios şi trist de lîngă gară. Vagoanele cu grîne şi medicamente îşi continuară drumul spre nord. La Iaşi s-a oprit doar caravana de maşini care trebuia să pornească a doua zi în județul vecin. Bursuc a dispărut o jumătate de ceas după ce-au ajuns la hotel, împreună cu o parte dintre medici, era invitat la masă de către reprezentantul Crucii roşii.

Noaptea era fierbinte şi uscată; de nicăieri nu răzbătea nici o adiere. În văzduh plutea un praf nevăzut şi insistent, care pătrundea încet sub pleoape, se lipea de piele, usca gura, se aduna în gîtlej. În dreptul felinarelor viscoleau roiuri dese de fluturi şi gîze, umbrind lumina ca un zăbranic; se zbăteau cîteva clipe lovindu-se în neştire de sticla înfierbîntată şi murdară, apoi cădeau pe trotuar şi altele le luau locul, adunîndu-se din întuneric, îndesîndu-se necontenit spre lumină, bătînd din aripi pînă la istovire.

Într-o cîrciumă izbuti să găsească puțină pastrama cu o bucată de mămăligă rece şi mîncă în silă, apărîndu-se de muşte, sorbind necontenit din vinul oțetit şi cald. Se reîntoarse la hotel aproape de miezul nopții. Camera era încinsă şi mirosea a praf amestecat cu creolină. Rămase cîteva clipe la fereastră, privind strada. În față era o farmacie. Se trudi să descifreze, la lumina oarbă a

felinarului, numele proprietarului. Atunci îşi aminti: Voinea fugise la Iaşi cu întreaga subvenţie a *Avîntului Studenţesc.* Pe vremea aceea, Voinea era student în farmacie.

Auzi tîrziu bătaia în uşă, dar cînd se întoarse să deschidă, Bursuc intrase. Transpirase, şi-şi ştergea necontenit obrazul şi barba cu o batistă mare, colorată.

- Am băut prea mult, spuse lăsîndu-se să cadă pe scaun. Voiam să mai stau cu dumneata de vorbă. Aici nu ne ascultă nimeni.

Îşi trase rasa foarte sus peste genunchi, lăsîndu-şi picioarele goale şi le întinse cît putu de mult, departîndu-le unul de altul ca să le răcorească.

- ... Să ştii că eşti în mare primejdie sufletească, adăugă. Spuneai că ai plecat să cauţi o fată...

- E la Zinca, începu Ştefan aşezîndu-se pe marginea patului. O cheamă Ileana...

- Eu te ispitesc, îl întrerupse Bursuc scoţîndu-şi pachetul şi alegîndu-şi o ţigară. Gîndeşte-te bine ce faci şi ce spui...

Ştefan se apropie şi-i întinse chibritul aprins.

- O iubesc de zece ani, reîncepu el coborînd glasul, parcă s-ar fi temut să nu-l asculte şi altcineva. O iubesc dar n-am vrut să recunosc. Am minţit-o. I-am minţit pe toţi: şi pe ea, şi pe Ioana, şi in-am minţit şi pe mine. Dar acum mă duc după ea. Cred că numai ea mă poate mîntui...

- Gîndeşte-te bine ce spui ! strigă Bursuc ameninţîndu-l cu ţigara. Ai vorbit de mîntuire. Nici nu-ţi dai seama ce-ai spus!...

- Cînd am s-o reîntîlnesc, am să devin alt om, continuă Ştefan. Fata asta mi-a fost ursită şi n-am înţeles. Am lăsat-o să plece de lîngă mine, ăsta a fost păcatul meu. Acum trebuie s-o caut. Aşa mi-a spus şi ea: că am s-o caut pînă la sfîrşitul pămîntului. Mi-a mai spus că n-am s-o mai găsesc. Dar acum ştiu unde e. E ascunsă la

Zinca...

Bursuc îl privi atent, puțin încruntat, fumînd cu sete.

- De ce taci ? îl întrebă el tîrziu. Vorbeşte înainte! Ai curajul! Ai curajul! Mărturiseşte-te!...

- Am fost nebun, începu Ştefan plecîndu-şi capul. Din clipa în care am întîlnit-o, am ştiut că era mireasa mea, ursita mea, dar n-am voit să fug cu ea în lume. O iubeam şi pe Ioana. Nu ştiu cum să-ți explic..., adăugă tulburat.

- Fii bărbat! îl îndemnă Bursuc. Îndrăzneşte!...

- Aş fi vrut să stea tot timpul lîngă mine, să stea mai ales cînd pictam. Nu ştiu cum să-ți explic. Aş fi vrut să rămînem acolo, împreună, numai noi doi, în tablou, deşi nu ştiam să pictez, deşi tabloul acela...

- Viziru, îl întrerupse Bursuc, nu te ascunde după vorbe! Spune-mi adevărul!...

- E greu să-ți explic, şopti Ştefan trecîndu-şi mîna pe frunte. Tabloul acela, nici măcar nu exista. Era numai o pînză acoperită cu fel de fel de culori. Dar era şi Ileana acolo, era şi maşina ei. Erau şi alte multe lucruri pe care nu ştiu cum să ți le explic...

Tăcu încurcat şi, ridicîndu-şi fruntea, îi zîmbi. Bursuc îi susținu privirea, încruntîndu-se.

- Te-ai culcat cu ea? îl întrebă cu o voce groasă, înecată de fum.

- Da. Acesta a fost păcatul meu. Nu trebuia s-o iubesc aşa. Ea îmi era altfel ursită. Îmi era mireasă. Nu trebuia s-o iubesc aşa...

- Te-ai culcat cu ea, repetă Bursuc visător şi aspru. O iubeai; şi totuşi te-ai culcat cu ea aşa cum te-ai fi culcat cu o curvă...

- Da. Acesta a fost păcatul meu. O iubeam, o doream, dar nu trebuia s-o fac. Dacă m-aş fi stăpînit, aş fi avut-o şi astăzi. Şi n-aş fi aflat. N-aş fi aflat! repetă şi-şi trecu din nou mîna pe frunte.

- Ce n-ai fi aflat?

- N-aş fi aflat că nu-mi fusese credincioasă, că iubise

pe altul ştiind totuşi că o iubeam eu, ştiind că mă iubea pe mine. Pentru că mă iubea, mă iubea! repetă el cu exasperare.

- Se culcase cu altul ? izbucni Bursuc în rîs. Păi la ce te aşteptai altceva? Toate sunt curve...

Ştefan ridică brusc capul şi-l privi. Bursuc îi făcu semn cu mîna ca şi cum ar fi vrut să-l oprească.

- Eu te ispitesc! strigă. Bagă bine de seamă. Nu te lăsa! Apără-te! Apără-te, luptă cu mine, luptă cu Dumnezeu!...

- Atunci, cînd am ştiut, parcă mi-ar fi ucis sufletul, reîncepu Ştefan tulburat. Credeam că dacă îmi era ursită, dacă era mireasa mea, n-ar fi putut iubi pe altul după ce aflase că mă iubeşte pe mine. Credeam că trebuia să mă aştepte pe mine, că orice s-ar fi întîmplat în viaţa ei, trebuia să mă aştepte. Să îmbătrînească lîngă mine, să-şi strice viaţa, dar să nu mă uite, pentru că eu nu o uitam...

- Erai nebun! murmură Bursuc.

- Păcatul a fost al meu. Şi dacă n-aş fi căzut în păcat, n-aş fi aflat. Întîi şi întîi, pe ea am înşelat-o cînd ne-am culcat împreună. Trebuia să am credinţă, să nădăjduiesc - şi să aştept. N-am avut destulă credinţă. Era ca o icoană pentru mine, şi aşa ar fi trebuit să rămînă. Dincolo de viaţă, dincolo de timp. Aşa visam să rămînă: înaltă, pură, neîntinată, ca o icoană a Maicii Domnului.

- Ce grozăvie! strigă Bursuc răsucindu-se pe scaun. Ce nelegiuire!...

- Voiam să ştiu că *cineva* poate rămîne neîntinat şi inalterabil pe acest pămînt, că *cineva* poate trăi în afară de Timp, trăind numai pentru mine, jertfindu-şi viaţa pămîntească pentru ca să pot crede, să mă pot mîntui...

- Te-a întunecat păcatul mîndriei , murmură Bursuc. Ţi-ai pierdut sufletul din mîndrie...

- Dar mai era şi altceva! strigă Ştefan nemaiîncercînd să se stăpînească. Nu era numai mîndrie. Voiam să cred că *cineva* poate rămîne imaculat pe acest pămînt, că Spiritul nu cedează întotdeauna trupului, aşa cum se

întîmplă cu noi, oamenii mărunți şi păcătoşi. Iubeam prea mult Spiritul. E acesta un păcat? Filosofii vorbesc mereu de transcendent. Eram însetat de cuvîntul acesta, de lucrul acesta, de tot ceea ce nu face parte din lumea noastră deşi se află printre noi, în mijlocul nostru... Multă vreme, adăugă coborînd din nou glasul, voiam să iubesc şi eu aşa cum iubesc sfinții...

- Eşti pierdut, şopti Bursuc. Păcatul mîndriei te-a pierdut... Ştefan rămase cu fruntea plecată, privind în gol.

- Vreau să mă pocăiesc, spuse foarte încet. Dacă crezi în Dumnezeu, iartă-mi greşelile. Dezleagă-mă, părinte, repetă el cu un glas mai ferm.

Bursuc se apără somnoros de un fluture de noapte care i se tot rotea în jurul capului.

- Am băut cam mult, spuse el tîrziu. Nu mai sunt vrednic. Dar am să-ți găsesc un popă prost, de țară, şi are să te dezlege...

Ştefan îl asculta absent, fără să-l privească.

- Te iau cu mine la Zinca, strigă deodată Bursuc ridicîndu-se cu greutate din scaun şi clătinîndu-se pe picioare ca să-şi potrivească rasa. Iar dacă fata aceea te-a aşteptat, vă unesc în fața lui Dumnezeu. Vă unesc eu, cu mîna mea, căci am darul...

- Dacă ai darul şi dacă crezi în Dumnezeu, începu Ştefan însuflețindu-se deodată, dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu...

- Ce cred eu, asta-i altă poveste, îl întrerupse Bursuc. Dar eu îți vreau binele, că eşti în mare primejdie sufletească...

Se îndreptă anevoie spre uşă. În prag, întoarse încă o dată capul şi-l privi. Ştefan rămase pe marginea patului.

- Grozav m-ai întristat, şopti Bursuc. M-ai întristat de moarte...

Au plecat a doua zi în zori, într-o maşină din fruntea caravanei.

- Să vorbeşti încet, îi şopti Bursuc. Probabil că şoferul e

şi el agent de Siguranță şi, vrînd, nevrînd, trage cu urechea. Eu, de altfel, am să mă culc puțin, adăuga bătîndu-se cu palma peste gură ca să-şi ascundă căscatul. Mă simt foarte obosit...

Îndată ce-au ieşit din oraş şi soarele a început să se înalțe pe cerul alburiu, au regăsit pămîntul ars, crăpat, sfărîmat de secetă, cu rari arbori bătrîni despuiați de frunze şi cu trunchiurile jupuite pînă foarte sus de coajă. Curînd, praful ridicat de maşina din față, care conducea caravana, le împăienjeni vederea. Praful rămînea în aer, neclintit, parcă ar fi fost o plasă nesfîrşită susținută de fire nevăzute de o parte şi de alta a şoselei. Ştefan îşi apăsă batista pe gură şi-şi apropie genele, încercînd zadarnic să se apere. Abia adormit, Bursuc începu să tuşească şi se trezi speriat.

- Mînă mai încet, strigă el şoferului, că ne omoară praful.

- Tot aia e, vorbi şoferul fără să se întoarcă. De-abia într-o jumătate de ceas se aşterne praful aşa cum a fost...

- Paştele şi Dumnezeii ei de viață ! murmură Bursuc căutîndu-şi batista. La răstimpuri se zăreau oameni aşezați pe marginea şoselei, cu palmele la ochi ca să se apere de praf. Erau grupuri mici, cîte doi, trei bărbați cu desagii goi în spate. Unii țineau de funie cîte o vită scheletică, îngenuncheată lîngă ei, cu botul sprijinit în praf.

- Paştele şi Dumnezeii ! murmură din nou Bursuc. Au să moară toți de foame...

Apoi se întoarse brusc către Ştefan.

- De ce taci, domnule consilier ? spune ceva. Vorbeşte. Vorbeşte-mi despre dragoste şi despre ideal. Vorbeşte-mi despre satul visurilor dumitale!

- Nu ştiu nimic despre el, începu Ştefan continuînd să privească înainte, peste umărul şoferului. Nici măcar nu ştiu exact unde se află... Îmi spunea Ileana că aveau o pivniță mare şi veche, acolo, adăugă el visător. Mă

gîndeam la pivnița aceea. E curios că nu mă gîndeam la ea, la Ileana. Mă gîndeam la pivnița de la Zinca...

- Nu prea ai haz, îl întrerupse Bursuc căscînd din nou. Credeam că ai să-mi povesteşti ceva mai dramatic şi mai duios...

Tăcu o clipă, clătinînd din cap, melancolic.

- Mi s-a făcut dor de amintiri duioase, adăugă. Amintiri din satul copilăriei... Ştiam o dată un cîntec. Cum dracu' începe?... *În-satul-în-care-m-am născut...* Începu să fredoneze, clătinînd mereu din cap, cu pleoapele pe jumătate închise. Dar maşina se opri brusc, zgîlțîindu-l. Un jandarm se apropie de şofer.

- Ocoliți satul, îi spuse. Aici s-au împărțit ajutoarele.

- Ştiam, ştiam! făcu şoferul plictisit şi porni din nou maşina.

Zări de departe grupurile de țărani care ieşiseră în marginea satului şi, începînd să claxoneze, acceleră. Oamenii priveau maşina prin perdeaua de praf, neîndrăznind să spere, ridicîndu-şi pe rînd căciulile.

- Cerşetori ! murmură Bursuc presîndu-şi batista pe gură. Nu mai spui nimic? se întoarse, aproape amenințător, spre Ştefan.

Dar îi era somn şi încercă din nou să adoarmă, lăsîndu-şi capul pe spate. Curînd începu să sforăie. Ştefan trase oblonul de sticlă şi plecîndu-se spre şofer, îl întrebă în şoaptă:

- Cunoşti un sat din județul Botoşani, Zinca?

- Cunosc, răspunse şoferul fără să se întoarcă. E în direcția noastră, într-acolo mergem...

- Ce-ți spune, domnule! strigă Bursuc deşteptîndu-se. Ce vorbeați?

- Îl întrebam încotro mergem. Îmi spunea că...

- Am înțeles, făcu Bursuc clătinînd somnoros din cap. Să mă treziți şi pe mine...

S-a trezit singur, un ceas mai tîrziu, simțind că se oprise maşina. După cîteva minute sosi camioneta

sanitară apoi, la intervale scurte, celelalte maşini şi camioane. Caravana se grupă la marginea satului. La vreo douăzeci de metri se distingea, prin perdeaua de praf, masa compactă de țărani străjuită de cîțiva jandarmi. Primarul se apropiase de camioneta sanitară şi vorbea cu medicii.

Bursuc se frecă multă vreme la ochi, apoi coborî din maşină şi se îndreptă hotărît spre oameni.

- Pocăiți-vă! le strigă el de departe, ridicînd brațul foarte sus în aer. Se făcu deodată tăcere.

- Pocăiți-vă ! strigă din nou Bursuc grăbind pasul. E pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele voastre. Dumnezeu şi-a întors fața de la voi. Au să vină oamenii diavolului şi au să vă spună unele şi altele, ispitindu-vă precum că Dumnezeu nu există. Dar voi să nu-i credeți. Dumnezeu există! Ascultați-mă pe mine, Dumnezeu există...

Unul dintre medici se apropie grăbit de el.

- Nu-i timp acum, părinte. Le vorbiți oamenilor după ce se împart ajutoarele...

Bursuc întoarse capul şi-l privi mîniat. Dar recunoscu lîngă el pe doctorul Trandafir şi ridică din umeri. Se întoarse încet, plictisit, spre caravană. Îl luă pe Ştefan de braț şi-l trase după el. Pretutindeni mirosea a praf şi a benzină. Ocoliră camioanele şi se îndreptară spre un salcîm care-şi mai păstra încă frunzele firave şi îngălbenite.

- Ai o țigară ? îl întrebă. Că mi-am uitat pachetul în maşină...

Dar praful şi fumul îl înecară repede şi începu să tuşească şi să scuipe.

- Păcat, spuse încet, mai mult pentru sine. Eram inspirat. Le-aş fi vorbit oamenilor din adîncul sufletului. Le-aş fi vorbit de Dumnezeu şi despre căile neînțelese ale adevărului. Pentru că, să ştii de la mine, Viziru, să ştii că Dumnezeu *există.* Dar noi, oamenii Bisericii, ne-am înrăit

şi nu-l mai cunoaştem. Ascultă-mă bine că am să-ți spun o taină. Multă vreme am crezut şi eu, ca toată lumea, că Dumnezeu nu există, că e o invenție a popilor. Eram la Seminar; ce dracu' aş fi putut crede altceva?! Doar aveam şi eu ochi de văzut şi minte de înțeles. Am înțeles din Seminar că toată povestea asta cu Dumnezeu şi Iisus Christos e o chestie inventată. Am avut şi probe. Cînd mergeam la slujbe, eu îmi spuneam în gînd: „Afirm sus şi tare că toate acestea sunt nişte poveşti inventate. Afirm că Dumnezeu nu există şi că Iisus Christos nu s-a născut dintr-o fecioară. Afirm! Iar dacă mă înşel cumva, să mi se facă *un semn.* Să trăsnească din senin, să se mişte o icoană, să simt o mînă nevăzută pe obraz, sau orice altceva." Te rog să mă crezi, nu s-a întîmplat niciodată nimic. Deci, am avut probe că Dumnezeu nu există.

Se opri brusc şi scuipă din nou. Apoi rămase cu privirile pironite asupra grupului de țărani.

- Şi pe urmă? întrebă timid Ştefan. Pe urmă ce s-a întîmplat?

- Am avut probe şi mai puternice că Dumnezeu există, reluă Bursuc cu un glas aspru. Probe adevărate, nu prostiile de care-ți vorbesc popii şi teologii. Am să ți le spun. Sufletul dumitale e tulburat ; ai nevoie de credință...

Dar se întrerupse din nou şi zvîrli țigara cît putu mai departe, în praf. Doctorul Trandafir venea grăbit către ei.

- Părinte, îi strigă el departe. Dacă vrei, poți veni să le vorbeşti oamenilor...

- Acum nu mai am chef. Nu mai sunt inspirat. Trebuia să mă lăsați să vorbesc atunci cînd voia Dumnezeu, nu cînd catadicsiți dumneavoastră, medicii.

- Atunci plecăm, spuse doctorul.

În maşină, Ştefan aşteptă cîtva timp, apoi îl întrebă:

- Ce fel de probe?

Bursuc întoarse capul şi-l privi mirat, ca şi cum nu l-ar fi înțeles.

- Te întrebam ce fel de probe ai avut despre existența

lui Dumnezeu, vorbi Ştefan.

- Am să ți le spun, dar nu aici; astea sunt lucruri de mare taină.

Apoi îl privi din nou multă vreme, scrutător, cu un zîmbet misterios pe buze, şi izbucni deodată.

- Vasăzică încercai să mă ispiteşti! exclamă el cu un aer de mare satisfacție. Voiai să afli probele pe care-mi întemeiez credința! Cu alte cuvinte, te aşezai în locul meu; încercai să mă ispiteşti, pe *mine,* aşa cum te-am ispitit eu... Dar eu ştiu să mă apăr, Viziru. Eu am darul. Pe mine diavolul nu mă dovedeşte. Eu îl ghicesc de departe, îl ghicesc cum vine să mă ispitească, şi îi strig: piei de lîngă mine, Satana...

De-abia a doua zi la apusul soarelui au ajuns la Zinca. Cu un ceas mai înainte maşina lui Bursuc se despărțise de caravană şi pornise, singură, spre lunca Şiretului. Cînd s-au apropiat, au zărit de departe un grup de oameni adunați în marginea satului, parcă i-ar fi aşteptat. Bursuc strigă şoferului să oprească şi sări din maşină.

- Pe cine aşteptați? îi întrebă el.

Cîtva timp, oamenii îl priviră intimidați, fără să scoată un cuvînt.

- Ne mor copiii, şopti tîrziu o femeie.

Dar vorbea cu greutate, căci îi căzuseră aproape toți dinții. Avea o față pămîntie, cu oasele străpungîndu-i pielea.

- Ni s-au prăpădit vitele, adăugă ea.

Parcă ar fi încercat să zîmbească; figura i se zbîrci, luminîndu-i-se într-un chip neînțeles.

- Americanii, vorbi atunci cineva. Am auzit că vin prin sate şi aduc mălai... Bursuc îşi roti de mai multe ori privirile pe deasupra lor, nehotărît.

- Unde vă e preotul? întrebă el în cele din urmă.

- E bătrîn, spuse cineva. Trage să moară.

- V-a pedepsit Dumnezeu ! strigă Bursuc însuflețindu-

se deodată. V-a bătut Dumnezeu pentru păcatele voastre. Pocăiți-vă, căci sunteți prea păcătoşi. Aveți mîinile pătate cu sînge!...

Unul cîte unul, oamenii îngenunchează tăcuți, neîndrăznind să-şi mai înalțe privirile.

- Cum vreți să vă ierte Dumnezeu dacă nu vă pocăiți? strigă şi mai însufleţit Bursuc. Seceta asta e de la Dumnezeu. Spun unii şi alții că e un fenomen solar - dar parcă soarele n-a fost făcut tot de Dumnezeu? Nu ascultă şi el de Dumnezeu?!...

Ştefan coborî din maşină şi, ocolind grupul de țărani îngenuncheați, se îndreptă spre sat. Mergea tot mai repede, cu gura încleştată, privind înaintea lui. Se opri în fața primei case şi strigă. Nu-i răspunse decît lătratul stins, nefiresc de blînd, al unui cîine pe care nu-l vedea. Aşteptă cîtva timp, apoi se îndreptă spre gospodăria vecină şi intră în curte.

- E cineva acasă ? întrebă.

Tîrziu, în dreptul uşii apăru o fetiță cu părul foarte bălai şi ochii mari, speriați, pierduți în orbitele adînc căscate. Îl privi lung, fără să scoată o vorbă.

- Bună ziua, spuse Ştefan. Aveți o curte boierească, aici, la Zinca? Ai auzit de nişte cucoane bătrîne care au un conac?

Fetița continua să-l privească fix, parcă tot mai speriată.

- Nişte cucoane bătrîne şi o domnişoară tînără, Ileana? vorbi din nou Ştefan. Ileana Sideri? O domnişoară frumoasă, oacheşă, cu părul negru? Care stă mai mult în străinătate?...

Apoi se întrerupse brusc şi se apropie de fetiță.

- Mă auzi? întrebă el încet. Înțelegi ce-ți spun? Fetița dădu din cap, dar se retrase speriată spre uşă.

- Ai auzit de o cucoană, Alice Crețulescu, şi de o duduie, Ileana Sideri? Şi de un conac boieresc care avea o pivniță veche şi adîncă?

Fetița clătină din nou din cap şi întinse brațul, arătînd peste sat.

- E acolo, spuse ea foarte încet.

Ştefan simți cum i se goleşte inima de sînge. Gura fetei era pămîntie, uscată, cu un singur dinte crescut nemăsurat. Scoase repede portmoneul şi-i întinse cîteva bancnote, apoi ieşi din curte şi începu să alerge. Mult timp nici nu-şi dădu seama că se roagă în gînd, că repetă în neştire frînturi din rugăciunile pe care le auzise în copilărie şi pe care nu ştia că şi le mai aminteşte încă. Din cînd în cînd, auzea acelaşi lătrat lihnit de cîini care trăgeau să moară. La capătul satului întîlni un om rezemat de gard, care-l privi indiferent, parcă nu l-ar fi văzut.

- Mai e mult pînă la conac? îl întrebă.

- E acolo, răspunse ridicînd brațul şi arătîndu-i-l. Dar nu mai e nimeni. L-au ars oamenii...

Cu un efort, se ridică sprijinindu-se de gard, şi-i arătă încă o dată. Se vedeau, nu prea departe, un grup de arbori uscați şi cîteva ziduri.

- Eşti de-aici din sat? întrebă Ştefan. O cunoşti pe duduca Ileana? Omul clătină din cap, zîmbind.

- O cunosc, spuse. N-a mai fost de mult pe-aici. N-a aflat de prăpăd... Ştefan îl privi lung, foarte palid. Apoi îi mulțumi şi plecă mai departe, dar omul se luă după el, silindu-se să facă paşii mari.

- De cînd n-ai mai văzut-o pe Ileana? îl întrebă deodată Ştefan întorcînd capul.

Omul se opri o clipă să-şi tragă răsuflarea.

- De mult, spuse. Dinainte de război. Am auzit că a plecat departe, peste mări...

Mergeau acum alături, fără să-şi vorbească. Soarele asfințise de mult, dar în pămîntul crăpat şi prăfuit răzbătea încă aerul încins, fierbinte. Nu se auzea nici un semn de viață, nici măcar greierii.

- Am auzit că au să vină americanii să ne-aducă mălai, spuse omul. O fi adevărat?

Ştefan nu-i răspunse. Grăbi din nou pasul şi curînd îl lăsă în urmă. Dar omul continuă să se ţină după el, tăcut, cu încăpăţînare. Cînd ajunse în faţa porţii, Ştefan se opri şi privi în jurul lui. Gardul care înconjura conacul fusese smuls de mult; nu rămăsese decît partea cea mare, din mijloc, cu stîlpii de cărămidă care începuseră şi ei să se macine. Parcul fusese distrus; arborii care nu arseseră fuseseră tăiaţi sălbatic şi la întîmplare; se mai vedeau încă trunchiurile groase, uscate, şi rădăcinile ieşind ca nişte şerpi înlănţuiţi din pămînt. Rămăseseră întregi doar cîţiva salcîmi care-şi scuturaseră frunzele şi doi brazi, arşi de secetă, parcă ar fi fost pîrjoliţi. Se distingea încă urma rondurilor cu flori şi a aleilor cu pietriş. Apoi, în fund, zidurile înalte, arse, cu ferestrele căscate.

Ştefan îşi şterse fruntea cu batista şi intră. Omul îl ajunse din urmă.

- I-au pus foc în iarna aceea cînd s-a auzit că se împart pămînturile, vorbi el încet. Pămîntul l-au împărţit, dar cu casele boiereşti n-au ştiut ce să facă. Le-au prădat şi după aceea le-au pus foc...

Îl urmărea, la un pas înapoia lui, privindu-l cum trece prin faţa zidurilor afumate, cum se opreşte în dreptul ferestrelor. Acoperişul arsese în întregime şi încăperile erau înfundate cu moloz. Crescuseră bălării printre ziduri şi cărămizi, dar seceta le uscase de mult.

- Era o pivniţă mare şi adîncă, spuse Ştefan întorcîndu-şi deodată capul.

- Au astupat-o oamenii vara trecută, după ce-au îngropat-o pe Marina. Că Marina lăsase cu limbă de moarte să se astupe pivniţa. Nu mai era nici ea cu mintea întreagă, sărmana, după ce-a murit duduca Alisa. A tot aşteptat de-atunci să mai vină cineva. A aşteptat chiar după ce-au ars casele şi s-a împărţit moşia. Zicea că trebuie să vină...

- O aştepta...

- Zicea că mai avea maiorul un băiat şi că într-o zi are

să vină... Dar astea erau năluciri de-ale ei, că nu mai era cu mintea întreagă.

Atunci se auzi claxonul şi întoarseră amîndoi capetele. Maşina se apropia cu oarecare greutate, căci drumul era desfundat şi plin de şanțuri. Bursuc îi făcu semn cu mîna, chemîndu-l repede, enervat.

- Unde ai fugit, domnule? îi strigă de departe.

- Nu e aici, spuse Ştefan. Nu mai e nimeni aici...

- Păcat că n-ai stat să mă asculți cum le-am vorbit, continuă Bursuc. Să fi auzit cuvîntul lui Dumnezeu. Am fost inspirat! Plîngeau oamenii ascultîndu-mă şi se pocăiau. Le-am vorbit de sfîrşitul lumii, le-am explicat Apocalipsa... Păcat că n-ai fost, adăugă căutîndu-se în buzunar şi scoțîndu-şi pachetul cu țigări.

- Credeam că e aici, vorbi Ştefan foarte încet, mai mult pentru sine. Acum, nu mai ştiu unde s-o caut...

- Trebuie să mergem la popă, că stă să moară, continuă Bursuc. Apoi trebuie să vorbesc la telefon cu laşul.

- Nu mai ştiu unde s-o caut, îl întrerupse Ştefan. Au astupat şi pivnița... Îşi trecu mîna pe frunte. Bursuc zvîrli atunci țigara cît putu mai departe, printre mărăcinii uscați şi, apucîndu-l de braț, îl trase după el înapoi spre ruine.

- Dacă ai curajul şi eşti bărbat, vino cu mine şi blestemă ! îi şopti. Blesteamă, domnule consilier! Ridică pumnul către cer şi blesteamă ! Că ai pentru ce să blestemi. Fii bărbat ! împotriveşte-te lui Dumnezeu, înalță mîna împotriva *lui, fă ceva* ! De ce stai ca o muiere plouată? strigă el ridicînd deodată glasul. Luptă-te voinicește! Cheamă pe diavol de partea dumitale şi ia-te la trîntă cu Dumnezeu! *Fă ceval* strigă el din nou exasperat.

Ştefan îl privea absent, parcă nu l-ar fi auzit.

- Vezi că n-ai curajul? şopti Bursuc zîmbind viclean. Vezi că nu eşti bărbat? Nu eşti nici cald, nici rece. Eşti căldicel şi puțintel, şi Dumnezeu te va scuipa cu scîrbă. Dacă măcar ai fi avut curajul să te răzvrăteşti împotriva

lui Dumnezeu şi să-l blestemi, adăugă el. M-aş fi putut ruga pentru dumneata atunci. De ce taci? îl întrebă pierzîndu-şi răbdarea. Spune ceva! Strigă! înjură! Pune mîna pe piatră şi zvîrle în Dumnezeu! *Fă ceval*

Dar ridicînd din nou glasul, Bursuc se înecă şi începu să tuşească. Tuşi aşa multă vreme, cu palma peste gură, scuipînd mereu, înjurînd printre dinți. La un pas în fața lui, Ştefan îl privea încurcat. Începea să se întunece. Tîrziu, Bursuc îşi potoli tuşea, îşi scoase batista şi-şi şterse obosit barba.

- Am vrut să te ispitesc, şopti el răguşit. Am vrut să văd dacă mai ai credință. Acum, haide la popă, adăugă, că trăgea să moară. Poate îl mai găsim în viață...

V

Bibicescu bătu de mai multe ori în uşă, dar văzînd că nu-i răspunde nimeni, se apropie de fereastra odăii lui Biriş şi începu să ciocănească timid. După cîteva minute îşi pierdu răbdarea şi plecă, îndreptîndu-se spre staţia de tramvai. Mergea repede, grăbit, întorcînd mereu capul. Dar se opri deodată, rămase o clipă nehotărît, apoi se reîntoarse lîngă fereastră. Începu să bată din ce în ce mai tare. Curînd simţi o mînă pe umăr şi sări în lături speriat, foarte palid. Era doamna Porumbache.

- Te osteneşti degeaba, îi spuse ea. Doarme greu. E cam bolnav de cîteva zile. Mi-e teamă c-a scuipat iar sînge...

Era o seară caldă, uscată, prăfuită, de la sfîrşitul lui septembrie. Bibicescu îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă, tremurînd, faţa. Cealaltă mînă şi-o rezemase pe inimă. Doamna Porumbache îl privi lung, mirată.

- Dar ce ai ? De ce te-ai speriat?

- Aş vrea să intru o clipă , şopti Bibicescu. Am să-i spun ceva foarte important.

Descuind uşa, doamna Porumbache întoarse capul şi-l privi iar.

- Spuneai că e ceva important? Că, altminteri, nu mă îndur să-l scol...

- E important, repetă Bibicescu grăbindu-se să intre.

În coridor, doamna Porumbache lipi urechea de uşa de la odaia lui Biriş.

- Doarme adînc, spuse. Mi se rupe inima că trebuie să-l scol...

Dar se hotărî brusc, puse mîna pe clanţă şi deschise uşa. Bibicescu intră imediat după ea. Pe măsuţa de lîngă pat ardea o lampă măruntă, cu un bec foarte slab, a cărui

lumină era încă şi mai voalată de un şal înfăşurat în jurul abajurului. Biriş dormea încruntat, cu gura deschisă. Doamna Porumbache se apropie de el şi-i puse mîna pe frunte.

- Petrică! îl strigă ea.

Fără nici un efort, Biriş se trezi şi începu să se frece la ochi.

- Am dormit cam mult, spuse. Nu trebuia să mă laşi. N-am să mai pot dormi la noapte.

Atunci îl recunoscu pe Bibicescu şi-l privi lung, mirat, apoi îşi întoarse repede ochii spre doamna Porumbache.

- Vrea să-ți vorbească, îi spuse ea. E ceva important...

Bibicescu se apropie şi se aşează pe scaunul de lîngă pat, ținîndu-şi mereu mîna la inimă.

- Nu ştiu dacă e atît de important, începu el silindu-se să zîmbească, ironic. Nu e vorba decît despre modesta mea persoană. Pe cine mai poate interesa ea, acum, cînd nu mai sunt decît un biet scriitor de geniu? Degeaba rîzi, se adresă el lui Biriş, care continua să-l privească, indiferent, degeaba îți spui în sinea ta: „Iată că i s-a suit la cap şi lui Dan Bibicescu!" Ascultă-mă pe mine, acum m-am convins că am cu adevărat geniu. Am început să scriu *Întoarcerea de la Stalingrad.* Ai să citeşti şi ai să te convingi. Ai să vezi ce poate face Bibicescu. O'Neill, Claudel, Partenie? Zero! îți spun şi ți-o repet: Zero!... Păcat că sunt bolnav, adăugă cu un zîmbet amar. Dar nu-i nimic. N-am să mor înainte de a termina *Întoarcerea de la Stalingrad.* Degeaba m-au condamnat ei la moarte. N-am să mor...

- Ce s-a întîmplat? îl întrebă Biriş.

- Sunt urmărit, spuse Bibicescu încercînd din nou să zîmbească. M-a denunțat cineva şi vor să mă aresteze. Au făcut o descindere azi-noapte şi mi-au răscolit toate sertarele. Noroc că nu aveam manuscrisele la mine. Am avut eu grijă şi le-am pus de mult la adăpost. Parcă presimțeam că se pregăteşte ceva. Am fost chemat azi-dimineață la

Prefectură. M-au interogat timp de trei ore, dar n-au avut ce face şi mi-au dat drumul. Dar mi-e teamă că vor veni din nou la noapte...

Se întrerupse şi-i privi pe rînd, continuînd să-şi păstreze mîna dreaptă pe inimă. Doamna Porumbache îl ascultase speriată. Se aşezase pe marginea patului fără să scoată un cuvînt şi-şi plecă încurcată privirile.

- Venisem să te rog să-mi faceți un mare serviciu, reîncepu Bibicescu. Venisem să vă cer protecție şi adăpost pentru cîteva nopți, pînă îmi găseşte conu' Mişu o gazdă.

Tăcu brusc, stînjenit. Biriş întinse mîna şi apucă pachetul cu țigări după măsuță.

- Te-aş ruga să nu fumezi, îi spuse Bibicescu. Mi-e teamă să nu am un nou atac...

Biriş îl privi lung, zîmbind.

- Nu ştiu unde te-am putea adăposti, spuse el.

- Aş putea dormi aici, vorbi Bibicescu arătînd către fereastră. Mă mulțumesc cu o saltea. Doar cîteva zile, pînă îmi găseşte conu' Misu o ascunzătoare sigură...

- Dar tu nu te-ai gîndit că primul lucru pe care-l va face poliția va fi să te caute pe la prieteni şi cunoştințe?...

- Doar cîteva zile, stărui Bibicescu, apăsîndu-şi crispat mîna pe inimă. Am o poftă grozavă de scris. Vreau să profit, am nevoie de linişte...

- Unde crezi că l-am putea ascunde? se adresă Biriş către doamna Porumbache ca şi cum nu l-ar fi ascultat. Ar trebui să vorbesc şi cu Ştefan...

- Văd că nu vrei, îl întrerupse Bibicescu. Nu-i nimic. Am să caut în altă parte. Are să-mi găsească conu' Mişu...

Biriş continua s-o privească, întrebător, pe doamna Porumbache.

- Du-l în seara asta la Irina, îi spuse el. Acolo n-au să-l caute...

- Am o poftă grozavă de scris, începu Bibicescu. Mă apuc chiar în noaptea asta. Crezi că o să găsesc acolo hîrtie şi cerneală şi tot ce-mi trebuie? Am o scenă

extraordinară în cap. Mi-a venit chiar cînd ieşeam de la Prefectură şi trebuie s-o scriu în noaptea asta. Să vezi...

Cu un efort, se sculă de pe scaun, dar nu se depărta; rămase în spatele scaunului, cu mîna pe spetează.

- Să vezi, continuă el cu un zîmbet secret. Acțiunea se petrece într-un block-haus de la Stalingrad. E noapte. Sunt doar cîteva persoane pe scenă. Şi deodată apare un colonel. În paranteză, îți pot spune că m-am inspirat din viața colonelului Băleanu; dar e înainte de accident. Vine să inspecteze avantposturile...

- Cred că ar trebui să vă grăbiți, îl întrerupse Biriş, adresîndu-se doamnei Porumbache.

- Se aud necontenit tunurile, continuă Bibicescu. Colonelul...

Se întrerupse brusc şi se reaşeză pe scaun, punîndu-şi din nou mîna pe inimă.

- Ce ai ? ți-e rău? îl întrebă doamna Porumbache.

- Mi-e teamă să nu înceapă, şopti Bibicescu pălind.

Biriş îl privi enervat, apoi întinse mîna şi apucă pachetul cu țigări.

- Ascultă-mă, îi spuse el. Încearcă să te vindeci de ideea aceasta absurdă că eşti bolnav de inimă. Am aflat tot de la conu' Mişu. Am aflat că te-au văzut nu ştiu cîți doctori şi ți-au făcut nu ştiu cîte analize şi cardiograme. Nimeni nu ți-a găsit nimic. Eşti perfect sănătos...

Bibicescu îl ascultase cu capul plecat, frecîndu-şi încet partea stîngă a Pieptului.

-Îți mulțumesc, vorbi el tîrziu, zîmbind. Mi-a trecut. Nu mai am nimic. Are să vină conu' Mişu în cursul zilei de mîine să-mi aducă o pijama şi nişte cămăşi. În noaptea asta am să dorm îmbrăcat. Adică, mai precis, n-am să dorm deloc. Am să lucrez. Ar fi chiar mai bine dacă mi-ai da tu nişte hîrtie...

În curte, doamna Porumbache îi făcu semn să aştepte

şi intră singură. Îi găsi la masă.

- M-a trimis Petrică, începu ea cu o voce scăzută. Vă rugăm să găzduiți cîteva zile pe un domn. Îl cheamă Bibicescu. E urmărit de poliție...

- Îl cunosc, spuse Irina ridicîndu-se de la masă. Îl cunosc de la Cătălina... În acea clipă apăru în prag Bibicescu. Se înclină profund, apoi se apropie şi, ceremonios, ca şi cum s-ar fi aflat pe scenă, sărută mîna doamnei Ivaşcu, apoi a Irinei şi strînse mîna, scurt, bărbăteşte, învățătorului.

- Eu sunt, spuse el zîmbind. Dan Bibicescu, actor şi autor dramatic, fost director al Teatrului Național, fost subsecretar general al Teatrelor. Poate ați auzit de mine...

- Te cunosc de la Cătălina, spuse Irina.

- De la Cătălina, repetă Bibicescu clătinînd din cap. Da. Evident, trebuia să mă gîndesc, adăugă uşor intimidat.

Se aşeză pe un scaun şi-şi roti privirile asupra celorlalți, încet, fără grabă, ca şi cum ar fi repetat o scenă pe care încă nu ştia cum s-o joace şi i-ar fi căutat efectele.

- Am venit să vă cer adăpost pentru cîteva zile, începu el deodată. Vă închipuiți de ce. Sunt urmărit. Prietenul meu, Mişu Weismann, se ocupă în acest moment... Dar, în sfîrşit, poate e mai prudent să nu intru în amănunte. Vreau doar să vă spun că nu voi rămîne decît cîteva zile. Şi vă mai spun un secret: am o poftă grozavă de scris. Vreau să încep chiar în noaptea asta. Mi-am adus şi hîrtie. Nu cred că am să dorm deloc, toată noaptea. Dacă o să-mi spuneți unde am să mă pot retrage...

Doamna Ivaşcu îl privise tot timpul fascinată, neizbutind să-şi dezlipească ochii de el.

- În salon, spuse ea. Îl putem culca în salon, îi putem face patul acolo...

- Vă mulțumesc, se înclină Bibicescu, vă mulțumesc din suflet, stimată doamnă... Dacă s-ar putea, aş vrea o cameră retrasă, unde să mă pot concentra. Cred că am să

scriu o capodoperă, adăugă el rotindu-şi din nou privirile în jurul mesei.

Irina ieşise pe nesimțite şi se întoarse cu o tavă pe care se afla o farfurie cu supă şi nişte legume fierte. Bibicescu o privi cum îi aşază tacîmul, apoi se trezi că mănîncă. Învățătorul îi umplu paharul cu vin şi ciocniră cu toții.

- Dacă o să-mi dați voie, începu Bibicescu, am să vă citesc din cînd în cînd, serile, în jurul mesei acesteia, cîteva scene. Scriu o piesă de teatru. Nu e prima mea piesă, dar de data aceasta sunt sigur că voi scrie o capodoperă. Dacă n-ar fi încă un mare secret, v-aş putea spune şi pentru ce teatru o scriu. Dar poate că am să vă spun mai tîrziu, adăugă după o clipă, visător.

A doua zi Mişu Weismann veni cu maşina în strada Măcelari. Coborî grăbit cu o valiză încărcată.

- N-a dormit aici, îi spuse doamna Porumbache. Ne-a fost teamă. I-a fost teamă lui Petrică să nu-l caute poliția, că ştie că sunt prieteni. N-am închis ochii toată noaptea. Tot aşteptam să vină să-l caute...

- Nu vine nimeni, spuse Weismann. Am avut eu grijă... Lăsă valiza pe coridor şi intră în odaia lui Biriş.

- Să n-aveți nici o teamă, continuă el jovial, ştergîndu-se cu batista pe frunte. Am aranjat şi cu Poliția. Nu va fi căutat.

- Mi-am închipuit eu, făcu Biriş zîmbind. Mi-am închipuit că şi urmărirea aceasta e cam tot atît de reală cît şi boala lui de inimă...

- Te înşeli, îl întrerupse Weismann. Chestia cu inima este, evident, o obsesie a lui. Dar a fost ieri anchetat de Poliție şi risca să fie arestat. E întotdeauna mai greu să scapi pe cineva după ce-a fost arestat. A făcut foarte bine că s-a ascuns. Mi-a lăsat timp să aranjez lucrurile. Nu pot să-ți spun mai mult, dar dosarul lui e destul de încărcat...

Se aşezase pe scaun şi continua să se şteargă cu batista pe obraz.

- A fost denunțat, reîncepu după o pauză. O să aflăm într-o zi de cine. Probabil vreun coleg, căci sunt toți geloşi pe el. Nu e vina lui dacă are geniu, încearcă toți să-l distrugă.

Rămase o clipă gînditor.

- Cît timp poate rămîne la Irina? îl întrebă deodată, tresărind. Roag-o din partea mea să-l țină măcar o săptămînă. Între timp, aranjez şi-l mut într-altă parte. Cînd ai să te duci să-l vezi, să-i spui că am să trec la începutul săptămînii viitoare, pe seară. Nu mă duc acum, pentru că poate sunt şi eu urmărit. Trebuie să fim prudenți, măcar cîteva zile. Pe urmă, aranjez eu lucrurile...

- N-am să mă pot duce, spuse Biriş. Nu mă simt prea bine. Weismann îl privi încurcat.

- Ar trebui să mai stai cîtva timp la Moroeni, în sanatoriu, spuse. Iar ai slăbit...

Biriş tăcu, continuînd să fumeze.

- Trimite-i vorbă prin doamna Porumbache, reluă Mişu. Spune-i să aibă răbdare, că totul se aranjează. Să n-aibă nici o grijă de hîrtii, de manuscrise, pentru că sunt la adăpost, şi foarte curînd va fi aşa cum vrea el. Ştie el despre ce e vorba, adăugă zîmbind. Spune-i doar atît: să n-aibă grijă de hîrtii. Şi îndată ce termină piesa, s-o copieze şi să mi-o trimită. Sau nu; mai bine să m-aştepte pe mine. Am să vin pe la începutul săptămînii viitoare şi am să-i iau piesa, dacă o va termina pînă atunci. Am o ocazie unică, săptămîna viitoare; ştie el despre ce e vorba...

Biriş îl ascultase concentrat, silindu-se să înțeleagă. Voi să spună ceva, dar Mişu Weismann nu-i lăsă timp.

- Îl mai vezi pe Viziru ? îl întrebă coborînd puțin glasul.

- Nu l-am mai văzut cam de mult. Dar acum ştiu unde stă. Am să trec pe la el îndată ce mă voi înzdrăveni.

- Spune-i să păstreze contactul cu Bursuc, făcu Weismann coborînd şi mai mult glasul. E foarte

important. Avem nevoie de Bursuc. Să continue să-l vadă, să stea cu el de vorbă, să-l descoasă... Spune-i că e un lucru foarte important...

Biriş începu să zîmbească.

- Nu înțeleg nimic, dar am să-i spun. Nu ştiu despre ce contact poate fi vorba...

- L-a văzut astă-vară în Moldova, îl întrerupse Weismann. Au stat împreună o săptămînă şi au rămas prieteni. E foarte important. Avem nevoie de Bursuc...

Din seara cînd venise, Bibicescu scria mereu. În timpul zilei, nu mai intra nimeni la el. Irina venea dimineţile, cu ceaiul, şi avea grijă să-l anunțe, bătîndu-i în uşă cu un sfert de ceas înainte de fiecare masă, ca să aibă timp să-şi sfîrşească în linişte pagina începută.

- O sută cincizeci de pagini! izbucni într-o seară Bibicescu după ce se aşeză la masă.

Trecuse o săptămînă de cînd venise.

- Trebuie să vă gîndiți că fiecare pagină a fost scrisă şi rescrisă de cel puțin trei ori. Asta înseamnă 450 de pagini, deci mai mult de 60 pagini pe zi. Ce spui, domnu' Vasile? se întoarse el spre învățător.

- Un al doilea Nicolai Iorga, rosti învățătorul cu evlavie. De-abia aşteptăm să ne-o citiți, s-o admirăm şi noi...

Bibicescu începu să mănînce, prelungind într-adins tăcerea, cu un zîmbet misterios. Apoi ridică brusc capul şi-şi roti privirile în jurul mesei.

- Primele două acte sunt deja scrise. Dacă sunteți de acord, şi nu vă deranjează prea mult, am să vi le citesc astă-seară, după cină...

Apoi, cu un efort, ca şi cum s-ar fi trudit să improvizeze o scenă al cărui text îl uitase printr-o bruscă amnezie, zîmbi, privi pe rînd pe fiecare şi, dînd ca din întîmplare cu ochii de farfurie, începu să mănînce încet, concentrat, simțindu-se ținta atenției generale. Tăcerea se prelungea.

- Să-l culc întîi pe Gheorghiță, spuse Irina ridicîndu-se.

- Păcat! făcu învățătorul. Mi-ar fi plăcut să asculte şi el, să se obişnuiască de mic cu capodoperele. Şi-ar fi amintit mai tîrziu că, la vîrsta de şase ani, a ascultat, citită chiar de autor, celebra piesă... Ce titlu i-aţi pus? întrebă el.

- Î*ntoarcerea de la Stalingrad,* rosti rar, solemn, Bibicescu.

- Frumos titlu! şopti doamna Ivaşcu. Păcat că n-are să poată fi jucată, cu ruşii aici, peste noi...

- N-aveţi nici o grijă, spuse Bibicescu zîmbind. Va fi jucată. Şi va fi jucată foarte curînd. Evident, nu aici. Va fi jucată în străinătate...

Apoi se sculă brusc.

- Ar fi mai bine să v-o citesc la mine, în salon, spuse. E mai multă atmosferă. Vă aştept într-un sfert de ceas...

Cînd au intrat în salon, l-au găsit aşteptîndu-i în picioare, rezemat de birou, ţinînd în mînă un teanc de foi scrise. La o mare distanţă de birou, în mijlocul salonului, Bibicescu aşezase trei scaune, unul lîngă altul. Îi pofti ceremonios, înclinînd puţin capul, să se aşeze. Apoi trecu în faţa biroului, lăsă hîrtiile, îşi băgă mîna în buzunar şi începu să vorbească, adresîndu-se de departe, cu un glas de scenă, ca şi cum ar fi vorbit în faţa unei săli pline.

- Doamnelor şi domnilor, rosti el, înainte de a vă citi primele scene din noua mea piesă, aş vrea să vă spun cîteva cuvinte despre titlul, conţinutul şi sensul acestei piese. *Titlul, întoarcerea de la Stalingrad,* precizează de la început că e vorba de o piesă care se inspiră dintr-un eveniment istoric, mai bine zis o catastrofă istorică recentă, chiar foarte recentă. În afară de interesul acţiunii şi, cum veţi vedea îndată, valoarea mitului pe care-l scot la iveală - ţin să vă atrag atenţia că, utilizînd un subiect atît de recent ca asediul Stalingradului, nu voi mai putea fi acuzat, cum am fost acuzat de atîtea ori, că m-am inspirat din operele inedite ale altui mare autor dramatic, sau chiar că l-am plagiat, în sensul că am utilizat manuscrisele lui în propriile mele opere. E vorba de Partenie,

adăugă el după o pauză.

Irina îşi făcu repede cruce şi se aplecă spre urechea doamnei Ivaşcu.

- A fost logodnicul Ioanei, şopti ea. A iubit-o foarte mult... Bibicescu se încruntă şi o privi lung, sever.

- V-aş ruga să nu mă întrerupeți, spuse. Toate comentariile le puteți face în pauza care va urma acestei scurte introduceri... Deci, ca să reiau firul, am fost acuzat că ultimele mele opere sunt inspirate din manuscrisele lui Partenie. Adevărul este exact contrariul. Aceste manuscrise, pe care le-am descoperit printr-o serie de întîmplări extraordinare, şi care sunt astăzi în posesiunea mea, aceste manuscrise au fost corectate şi completate de mine ca să poată fi puse în scenă. Vă amintiți, cred, de *Priveghiul,* pe care l-am pus personal în scenă acum şase ani, cînd eram directorul Teatrului Național. Vă pot spune un lucru pe care nu l-am spus încă nimănui: mai mult de jumătate din piesa aceasta îmi aparține...

Făcu o lungă pauză, privindu-i pe rînd, în ochi. Doamna Ivaşcu se simțea incomod pe scaunul cu spetează, care o silea să stea în capul oaselor, dar, intimidată, nu îndrăznea să se mişte.

- După cum ştiți, reluă Bibicescu, Partenie a murit în 1939; deci, în nici un caz n-ar fi putut lăsa în manuscris o dramă inspirată dintr-o catastrofă istorică petrecută patru ani după moartea lui. Aşadar, nu voi mai putea fi acuzat că am plagiat manuscrisele lui Partenie... Aş vrea acum, reîncepu după o scurtă pauză, cu un alt glas şi apucînd teancul de foi scrise de pe birou, aş vrea să vă spun cîteva cuvinte despre semnificația acestei piese. Pretind că am făcut o mare descoperire. Pretind că am descoperit un mit românesc al Morții, necunoscut sau dispărut în restul Europei. O să vedeți îndată în ce constă acest mit. Dar afirm, de la început, că sunt cel dintîi scriitor european care să fi îndrăznit a utiliza, într-un chip cu totul neaşteptat, un mit al Morții ca subiect pentru o dramă modernă...

Se opri din nou, îşi trecu absent mîna prin păr, apoi ocoli încet biroul, apucă teancul de foi scrise şi începu să le răsfoiască, parcă ar fi căutat ceva. În cele din urmă ridică din umeri şi, hotărîndu-se brusc, trecu din nou în faţa biroului, pregătindu-se de lectură. Îşi drese glasul, îşi opri privirile, pe rînd, asupra fiecăruia, dar nişte priviri depărtate, ca şi cum nu i-ar fi văzut, şi începu.

- Scena reprezintă ruinele unui block-haus din Stalingrad. În timp ce cortina se ridică încet, se aud exploziile artileriei sovietice. Exploziile vor continua, la intervale egale, în tot timpul actului I. Se va înţelege că bombardamentul acesta continuu durează de la începutul asediului şi că nu va lua sfîrşit decît o dată cu zdrobirea ultimelor rezistenţe. E ca un fel de leit-motiv într-o simfonie...

Se-ntrerupse şi-şi ridică ochii din manuscris.

- Vă aduceţi aminte de începutul *Simfoniei a cincea* a lui Beethoven, de *Simfonia destinului...*

Începu s-o fredoneze, bătînd în acelaşi timp cu pumnul în birou.

- Ta, ta, ta, ta! repetă el melodia bătînd din nou cu pumnul patru lovituri scurte. Ta, ta, ta, ta!... Ta, ta, ta, ta!... „Aşa bate soarta în poartă!" Acesta e înţelesul motivului muzical cu care se deschide Simfonia. Tot aşa, aici, destinul e semnificat, de la început, prin exploziile neîntrerupte ale artileriei sovietice... În scenă e întuneric, îşi reluă Bibicescu lectura. Doar într-un colţ, spre dreapta scenei, se zăreşte o lumină sfioasă. Un rănit încearcă să citească o scrisoare la lumina unei lămpi electrice, de buzunar. În stînga scenei, se distinge un coridor pe jumătate îngropat sub ruine. La gura coridorului...

Se întrerupse şi, depărtîndu-se de birou, începu să explice decorul.

- Aici începe coridorul, arătă el spre stînga salonului. Ruinele, molozul, ajung pînă în mijlocul scenei; şi făcu repede cîţiva paşi spre birou, arătînd. Se ghiceşte că o

bombă a căzut nu de mult chiar deasupra coridorului, spărgîndu-i bolta şi omorînd, probabil, tot grupul care se găsea adăpostit acolo, în întuneric, nu se disting decît ruinele şi cîteva corpuri. Un minut de la ridicarea cortinei, se aud paşi grei, împleticiţi, ca ai unui om care înaintează anevoie prin întuneric, printre ruine.

Şi Bibicescu începu să păşească rar, în jurul biroului trîntind piciorul ca să facă zgomot, tuşind, murmurînd.

- Cîteva clipe în urmă apare un colonel cu o lanternă electrică în mîna dreaptă, citi Bibicescu din manuscris. Este îmbrăcat într-o uniformă uzată de campanie. Se îndreaptă încet spre mijlocul scenei şi-şi roteşte privirile în jurul lui. Colonelul: *Ce s-a întîmplat aici!*

Nemulţumit de cum citise, Bibicescu îşi desprinse ochii de pe manuscris, făcu cîţiva paşi în faţa biroului şi strigă deodată, cu o voce străină, profundă: *Ce s-a întîmplat aici? Unde sunt oamenii? Sergent !* Apoi se întoarse încet spre birou, ridică manuscrisul în faţa ochilor şi citi.

- Rănitul care se află în colţul din dreapta al scenei îşi continuă lectura scrisorii ca şi cum nu l-ar fi auzit. Colonelul se îndreaptă spre el. Colonelul: *Ce s-a întîmplat? Unde e sergentul ?* Soldatul continuă să citească. Apropiindu-se de el, colonelul îi pune mîna pe umăr. Colonelul: *Nu mă auzi ? Unde sunt ceilalţi ?...* Dar soldatul citeşte înainte fără să-şi ridice capul...

Bibicescu se întrerupse şi, cu un zîmbet misterios, se adresă direct celor trei, care-l ascultau, departe, aşezaţi cuminţi pe scaune.

- După cum o să înţelegeţi mai tîrziu, soldatul era şi el mort, aşa cum erau toţi ceilalţi din jurul lui. Dar explozia îl omorîse tocmai cînd citea scrisoarea primită de la soţia lui, şi soldatul încă nu înţelesese că murise. Voia cu orice preţ să sfîrşească de citit scrisoarea. Dar, evident, se trudea zadarnic s-o sfîrşească. Pentru că el, murind, ieşise din Timp şi nu mai putea împlini o acţiune care necesita curgerea Timpului. Aşa că, într-un anumit fel, era

condamnat să citească la infinit aceeaşi scrisoare, fără să poată ajunge vreodată la ultimul cuvînt... Dar, evident, colonelul nu ştia că era mort. Îl vedea acolo, în faţa lui, cu lampa electrică de buzunar într-o mînă, cu scrisoarea în cealaltă. Aşa că încearcă din nou să-i vorbească, şi-şi pierde chiar răbdarea. Colonelul - reluă Bibicescu lectura : *Ai surzit? Ce s-a întîmplat aici ?....*

Atunci se auziră mai multe bătăi, din ce în ce mai puternice, şi uşa se deschise. În prag apăru Mişu Weismann cu doamna Porumbache. Mişu salută cordial şi se îndreptă grăbit spre Bibicescu.

- Haide repede, că maşina nu ne poate aştepta prea mult, îi spuse.

De cum îl văzuse intrînd, Bibicescu nu făcu nici un efort să-şi ascundă plictiseala că fusese întrerupt. Trînti foile şi, ocolind biroul, se aşează pe scaun.

- Ce maşină? întrebă el enervat.

- Nu ți-a spus Biriş că ți-am găsit gazdă şi că am să trec să te iau, săptămîna asta, pe seară?

- Nu mi-a spus nimeni, nimic.

Mişu Weismann întoarse întrebător capul spre doamna Porumbache.

- Mie mi-a spus să-i aduc doar valiza cu rufe, se scuză ea.

- Tocmai le citeam prima scenă din actul I, începu Bibicescu. Îmi pare rău. Dacă aş fi ştiut că am să fiu întrerupt, amînam pe altă dată...

O clipă, Mişu Weismann păru derutat.

- În cît timp crezi că poți fi gata?

- Gata de ce? îl întrebă Bibicescu privindu-l cu înțeles în ochi. Gata de aventură? De aventura cea mare?

Weismann îi făcu repede semn, încruntîndu-şi de mai multe ori sprîncenele.

- Ți-am găsit gazdă, îl întrerupse el vorbind repede. Dar maşina nu poate aştepta prea mult în faţa casei. E un prieten al meu, de încredere. M-a rugat doar să mă

grăbesc.

- Dacă dumnealor sunt de acord, cred că aş mai putea rămîne aici, vorbi Bibicescu.

- Este o mare cinste pentru noi să găzduim un autor dramatic de o asemenea valoare, începu învățătorul făcînd un pas spre Weismann.

- Mă simt foarte bine aici, continuă Bibicescu. Am chef de scris, nu mă deranjează nimeni. Şi de cînd sunt aici, să bat în lemn, n-am mai avut nici o criză...

- Mă duc atunci să vorbesc cu prietenul meu, să nu mai aştepte, făcu Weismann îndreptîndu-se spre uşă.

Bibicescu îşi rezemă brațele de birou şi îşi duse amîndouă palmele la frunte, cu un aer deznădăjduit.

- Îmi pare rău că v-am deranjat, se scuză doamna Porumbache. Nu ştiam nimic. O fi uitat Petrică să-mi spună, că a fost tot bolnav. A venit domnu' Mişu cu maşina şi m-a rugat să-l însoțesc, ca să-i arăt casa şi intrarea. Spunea că trebuie să fim prudenți...

- S-a aranjat, făcu Mişu revenind în salon. Ne stă la dispoziție pentru altă dată. Continuă, continuă! se adresă el lui Bibicescu. Am să te ascult şi eu vreo 10-l5 minute. Dar nu mai mult, pentru că sunt aşteptat într-altă parte...

Drept răspuns, Bibicescu îşi luă foile scrise, le băgă într-o mapă şi deschise sertarul biroului. Mişu Weismann se apropie repede de el.

- Dacă nu vrei să mai citeşti, cel puțin dă-mi-le să le expediez, îi şopti el. Am o ocazie, săptămîna viitoare. Îți trimisesem vorbă prin Biriş, adăugă coborînd şi mai mult glasul.

- N-am terminat, spuse Bibicescu. Am scris numai două acte. Şi trebuie să le mai transcriu o dată, după lectură. De-abia la lectura cu glas tare îmi voi da seama dacă e destul de dramatică. Tocmai începusem, cînd m-ai întrerupt...

Mişu Weismann, îi luă brațul şi-l îndemnă către fundul salonului. Doamna Porumbache se aşezase şi ea pe scaun

şi acum toţi patru îi priveau de departe, fără să îndrăznească să vorbească, parcă tot aşteptînd să li se spună că spectacolul va reîncepe în curînd.

- Erai să faci o gafă, şopti Weismann continuînd să-l ţină de braţ şi plimbîndu-se cu el în fundul salonului. Sper că nu le-ai spus nimic.

- Nu, răspunse Bibicescu distrat. Sunt nişte oameni foarte de treabă. Nu sunt deloc indiscreţi.

- Cred că ţi-ai dat seama că e un lucru extrem de grav, continuă Mişu coborînd şi mai mult tonul. Nu uita că sunt atîtea vieţi în joc, în afară de libertatea şi vieţile noastre...

Apoi se întoarse şi, îndreptîndu-se spre grupul care-i privea de departe, începu să vorbească tare, degajat.

- Atunci, suntem înţeleşi. Am să-ţi mai dau un semn de viaţă într-una din zilele astea...

Văzîndu-l că se apropie, doamna Porumbache se ridică de pe scaun.

- Mai stai, coană Viorico, îi spuse învăţătorul. Că poate începe din nou şi asculţi şi dumneata. E ca la teatru...

- O să reiau lectura mîine seară la aceeaşi oră, anunţă cu solemnitate Bibicescu.

Dezamăgiţi, se ridicară toţi în picioare. Bibicescu începu să aşeze, tăcut, scaunele la locurile unde se aflau de obicei, lîngă perete şi în jurul canapelei.

„E duminică, îşi spuse Biriş, ar trebui să fie acasă." Rămase cîtva timp cu urechea la pîndă, apoi apăsă din nou pe butonul soneriei, sunînd prelung. De data aceasta auzi un mic zgomot în odaie şi paşi care se apropiau de uşă.

- Sunt eu, Biriş ! strigă.

Ştefan îi deschise repede şi-l privi uimit, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i aducă o veste proastă.

- Sper că nu te deranjez, spuse Biriş intrînd.

Dar dădu cu ochii de şevaletul acoperit în grabă cu o pînză albă, murdară, şi rămase încurcat în mijlocul

camerei.

- Tocmai mă pregăteam să pictez, spuse Ştefan. M-am reapucat de pictură... Dar nu mai e ca înainte, adăugă încurcat, încercînd să zîmbească. Nu mai reuşesc...

Ridică pînza de pe şevalet şi îi arătă. Pe o bucată mare de carton alb, îşi plimbase pensula parcă la întîmplare; se distingeau, de o parte şi de alta, două mase informe de culoare neprecisă, vînăt-întunecată, legate între ele printr-o spirală sinuoasă, şovăitoare. Biriş se apropie şi le privi cu atenție.

- Seamănă cu un fel de labirint...

- Nu mai reuşesc, repetă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit. Altădată, în camera secretă, era de ajuns să pun mîna pe pensulă ca să simt că pătrund în alt Univers, *în altă parte.* Acum, pictez la întîmplare. Vreau să spun că nu mai pot ieşi din mine, că nu mai regăsesc nimic...

- Da; seamănă totuşi cu un labirint, reluă Biriş, arătîndu-i direcția spiralei. Dacă ai mai adăuga aici o linie, două...

- Am încercat cu tot felul de culori, continuă Ştefan, dar nu merge. Revin mereu la această nuanță; parcă aş presimți că, dacă aş şti cum s-o utilizez, aş găsi tonul just... Cred că ai înțeles că o caut pe Ileana, adăugă evitîndu-i privirile, şi intimidat deodată, se aşează pe scaun. Atunci, cînd pictam, în camera secretă, era de-ajuns să-mi amintesc de maşină, ca să le regăsesc pe toate: pădurea, noaptea de Sînziene şi pe ea, Ileana... Nu ştiu cum să-ți explic...

- Cred că înțeleg, spuse Biriş. Într-un anumit sens, încercai şi tu, ca Proust, o regăsire a timpului pierdut...

- Nu; nu e asta, îl întrerupse Ştefan. Era un altfel de Timp. Nu-l trăisem, încă; nu era legat de trecutul meu. Era *altceva,* venit parcă dintr-altă parte... Dar, în fond, n-are nici o importanță, făcu repede, cu un glas pe neaşteptate înăsprit.

Se ridică şi acoperi şevaletul, apoi se apropie de

fereastră şi privi în stradă. Era o după-amiază tulbure de octombrie, cu cerul numai pe jumătate acoperit, dar amenințînd totuşi să plouă dintr-o clipă în alta.

- N-am vrut să ți-o mărturisesc pînă acum, dar trebuie să-ți spun că am fost la Zinca. Nu e nici acolo. Casa lor de-aici, din strada Batistei, a fost distrusă în bombardament. Am crezut că s-a ascuns la moşie, la Zinca. Îmi spunea că-i place să trăiască multe luni pe an la țară. Dar nu e nici acolo. Nu s-a mai întors. Nu izbutesc să-mi imaginez unde poate fi. Nu ştie nici Duma. M-a asigurat că n-a rămas în Portugalia. Şi cu toate acestea, ştiu că e ascunsă undeva şi mă aşteaptă...

Se întoarse cu spatele spre fereastră şi privi spre Biriş, zîmbind.

- O visez mereu. E curios, dar uneori parcă încearcă să se joace cu mine. Într-o noapte, în vis, am întîlnit-o pe o pajişte. Cînd m-a văzut, a întors capul spre mine şi mi-a zîmbit, dar era un zîmbet ironic, provocator, aproape sarcastic.

„Te-am avertizat că ai să mă cauți pînă la sfîrşitul pămîntului şi n-ai să mă găseşti", mi-a spus. „Şi totuşi eşti aici, lîngă mine", i-am răspuns eu şi m-am îndreptat spre ea. Ne despărțeau doar cîțiva metri. Dar ea a făcut un singur pas, şi parcă s-a depărtat cu alți cîțiva zeci de metri... Am alergat după ea, dar cu un al doilea pas s-a îndepărtat atît de mult încît abia o mai zăream. Atunci şi-a scuturat părul şi m-a privit încă o dată, zîmbind, cu milă. E curios că în acea clipă, în vis, m-am trezit gîndind: „N-am s-o pot niciodată ajunge, e ca Ileana Cosînzeana..."

Se opri o clipă şi se reaşează pe scaun, intimidat.

- E curios că şi Bursuc tot aşa îi spune, adăugă. O cauți mereu pe Ileana Cosînzeana? mă întreabă. Şi, evident, izbucneşte în rîs...

- Vasăzică e adevărat, spuse Biriş cu o urmă de amărăciune în glas. Conu' Mişu a avut dreptate. Te întîlneşti cu Bursuc...

- Am fost cu el la Zinca. Nu ți-am spus, şi mă întreb pentru ce... Am început să am apucături ciudate, adăugă încercînd să zîmbească. Fac o sumă de lucruri pe care nu le înțeleg...

- Tocmai despre asta venisem să-ți vorbesc, îl întrerupse Biriş. M-a trimis conu' Mişu cu un mesaj. Spune că trebuie să păstrezi contactul cu Bursuc...

Ştefan ridică fruntea şi-l privi lung, adînc, şi figura i se lumină pe nesimțite.

- Mă duc să-l văd din cînd în cînd, la Patriarhie, spuse.

Cînd se dusese prima oară, îl întîlnise pe stradă. Bursuc tocmai ieşise şi aproape că nu-l recunoscuse, căci era îmbrăcat civil. „După femei, după femei ! i-a spus. Aşa mă plac, cu barbă mare. E una pe aici, Zoica; moare după mine..."

- Conu' Mişu spune că e foarte important, continuă Biriş.

- Vorbim despre Ileana, începu Ştefan. E curios, dar simțeam nevoia să-l văd pe Bursuc, să-l ascult vorbindu-mi despre Ileana...

- O cauți mereu pe Ileana Cosînzeana? îl întreba. Ştefan se aşeza pe scaun, îşi aprindea țigara şi zîmbea încurcat. ,,E în Spania," spunea el. ,,De unde ştii ?" îl întreba repede Bursuc apropiindu-se curios de el. ,,Am visat-o din nou. Se făcea că eram amîndoi în Spania..." Bursuc îl privea încruntîndu-se, aproape cu furie. ,,Ai ajuns ca o babă de mahala !" izbucnea el. ,,Te-au năpădit eresurile şi superstițiile. Ar trebui să te afurisesc. Ar trebui să te scot din Sfînta Biserică! Am puterea s-o fac!..." Ştefan fuma liniştit, cu privirile pierdute pe fereastră; foarte aproape, se desluşea zidul înalt al Mitropoliei. ,,Este sigur în Spania," reîncepea el tîrziu. ,,De aceea venisem, să te rog să faci şi Sfinția Ta ceva. Mă gîndesc că Duma n-are încredere în mine. Dar dacă ai vorbi Sfinția Ta cu el..." ,,Eşti nebun!" izbucnea din nou Bursuc. ,,Ai uitat ce fel de treabă învîrteşte Duma şi cu cine lucrează el. Ai uitat de

Protopopescu !" adăugă coborînd puțin glasul.

- ... Mă duceam să-l văd din deznădejde, continuă Ştefan. Cînd nu mai ştiam ce să fac, încotro să mă îndrept, mă duceam la Bursuc...

În toamna aceea, cînd ieşea de la minister se îndrepta uneori spre pădurea de la Băneasa. *Uite, pe locurile acestea erau bălți,* îşi amintea - şi parcă i se părea că o regăseşte lîngă el, sau la cîțiva paşi înaintea lui, mergînd băieţeşte prin iarbă. Dar foarte repede, o pierdea. Revenea necontenit pe locul unde o întîlnise şi se trudea să-şi reamintească, să prindă pe dinlăuntru clipele acelea singulare, rupte din timpul care le precedase şi se continuase după ce pîlpîirea lor se stinse, clipele cînd o zărise de departe, călcînd băieţeşte prin iarbă, şi inima începuse să i se bată cu putere, şi ştiuse că Ileana nu se va mai putea întoarce cu maşina, pentru că, la miezul nopții, maşina ei va dispare. Acum umbla pe sub arborii de timpuriu îngălbeniți de secetă, cu crengile aproape în întregime scuturate de frunze, dar zadarnic îşi repeta: *Pe locurile acestea erau bălți !...* - căci paşii lui îl trezeau necontenit, zgomotul paşilor pe covorul de frunze uscate şi veştede. Pleca atunci să se plimbe pe cîmp, ca să nu mai aibă necontenit în urechi foşnetul frunzelor călcate. Rămînea pînă foarte tîrziu, ocolind pădurea, dar revenind neîncetat acolo unde şezuseră amîndoi şi priviseră cum răsar stelele pe deasupra arborilor, unde el îi vorbise de ariciul cu care se împrietenise cînd era în liceu. „Nu te înțeleg, îi spusese atunci Ileana. Îmi pare rău, probabil că spui lucruri foarte interesante, dar nu te înțeleg."

- Nu înțeleg nici eu de ce mă duceam să-l văd, continuă Ştefan, ce puteam aştepta de la el. Odată mi-am amintit ce mi-ai spus de mult, cînd abia ne cunoscusem: că ar trebui să-mi fie teamă de Bursuc, că e un demoniac...

Îşi amintise în prima zi de ploaie din toamna aceea. După ce ieşise de la minister se îndreptase spre strada Batiştei. Blocul de la numărul 27 era aproape terminat. La

primul etaj se puneau ferestrele. Rămăsese acolo, în ploaie, cu capul gol, urmărind cum se fixează cercevelele în ziduri. „Aici, pe locul acesta, fusese un rond cu flori şi un grilaj de fier între două ziduri", îşi amintise el. În acea noapte de august, cînd venise cu maşina, temîndu-se ca nu cumva Ileana să fi plecat deja la gară, o pisică sărise de pe zid în grădină şi se pierduse în întuneric. Avea atunci mănuşile negre, uscate, prăfuite, ciupite de molii; le ţinea în buzunar şi vîra mereu mîna să le atingă. Şi deodată îşi aminti că nu mai ştia ce făcuse cu mănuşile acelea; nici măcar nu ştia dacă erau sau nu ale Ilenei. „Te-ai ostenit degeaba, îi spusese ea atunci, pe stradă, în ploaie, adăpostiţi amîndoi sub umbrela ei uriaşă; nu sunt ale mele..."

- Ţi-am spus asta ? întrebă zîmbind Biriş. Nu mi-aduc aminte...

- Veneam din strada Batiştei, continuă Ştefan, şi umblam prin ploaie, întocmai ca şi atunci, cînd mă întîlnisem cu Ileana. Atunci cînd am sărutat-o sub umbrelă...

Biriş îşi stinse ţigara şi-l privi încurcat, apoi îşi plecă repede ochii.

- Da, continuă Ştefan, visător, am sărutat-o. O singură dată; atunci, în ploaie, sub umbrelă. Tot ce-a urmat după aceea, n-ar fi trebuit să se mai întîmple. Am făcut o mare greşeală. Timpul ar fi trebuit să se oprească *atunci,* cînd am sărutat-o pe gură. Am sărutat-o pe gură! repetă el cu o bruscă fervoare şi, ridicîndu-se, se apropie din nou de fereastră. Niciodată n-am înţeles cum a fost cu putinţă un asemenea lucru: să o pot săruta pe gură. Totul ar fi trebuit să se oprească *atunci.* Să nu mai curgă nimic, să împietrească Lumea întreagă. Pentru noi doi, bineînţeles, adăugă repede, numai pentru noi doi. Cosmosul şi Istoria ar fi mers înainte pentru tot restul muritorilor, dar pentru noi ar fi trebuit să împietrească *atunci.* Nici un fel de durată nu mai avea sens. O dată ce ne-am sărutat, ce mai putea să se întîmple *altceva,* care să egaleze clipa aceea

ireversibilă ?...

Apoi tăcu şi privi multă vreme pe fereastră. Norii se înălțaseră şi începuse să plouă mărunt, o pulbere fină care aburea pe nesimțite geamul.

- Vorbeai de Bursuc, rupse tîrziu tăcerea Biriş. Spuneai că ți-ai adus aminte, că-ți spusesem eu că era demoniac...

- Da, făcu Ştefan trezindu-se. Umblam prin ploaie şi mi-am adus aminte. E curios că tocmai atunci mi-am adus aminte. Cînd eram cu el în Moldova, şi mai ales la Zinca, nu mi-a trecut prin cap o singură clipă că ar putea fi demoniac. Uitasem ce-mi spuseseşi. Şi totuşi acolo, la Zinca, ar fi trebuit să văd că *ar putea fi* un Diavol. Mai ales atunci, cînd am simțit deodată că *mă îndrept spre el* şi că-mi tremură mîinile... Eram hotărît, reîncepu el după o lungă şovăire.

Apoi tăcu din nou, îşi trecu mîna peste frunte şi, apropiindu-se de şevalet, dădu la o parte pînza.

- În fond, cred că tot aici o voi regăsi. Cînd o visam, nopțile, şi mă trezeam cu imaginea ei în față, îmi spuneam că dacă m-aş reapuca de pictură...

Dar parcă se răzgîndi şi acoperi din nou tabloul.

- Spuneai că ți-ai adus aminte de Bursuc, încercă tîrziu Biriş să reia conversația.

- M-am dus totuşi să-l văd. Îmi era puțin frică, nu ştiu nici eu de ce. În fața chiliei era să mă întorc înapoi. Şi totuşi am bătut de trei ori. ,, Cine e ?" m-a întrebat. ,, Sunt eu, Viziru," i-am spus, apoi am intrat. Tocmai se spăla pe picioare. ,,Mie nu-mi place să fiu murdar ca alți călugări ," mi-a spus. Apoi şi-a întors capul spre mine şi m-a privit. ,,Ce-ai rămas aşa, împietrit, lîngă uşă ?" m-a întrebat. ,,Mi-e teamă să nu te deranjez ," i-am spus. ,, Nu mă deranjezi deloc," mi-a răspuns el. ,,Dimpotrivă; de-abia acum văd că n-am şters. Caută un şters, trebuie să fie unul pe aici, prin chilie." Am început să caut, dar parcă nimeream tocmai în sertarele în care nu era. ,,Caută, domnule, mai repede, că se răceşte apa ," mi-a strigat el.

Şi atunci am găsit ştergarul şi i l-am adus.

Mi-am amintit din nou de ce-mi spuseseşi, că e demoniac, şi am început să rîd. M-a privit, mirat, şi a început şi el să rîdă. Am rîs aşa amîndoi cîtva timp. Apoi mi-am adus aminte şi m-am trezit.

- De ce ți-ai adus aminte ? îl întrebă Biriş, văzînd că tăcerea se prelungeşte.

- Mi-am adus aminte de tot, de Ioana şi de Ileana, de tot ce-aveam mai înainte şi mi s-a luat, de toate cîte au fost şi nu mai sunt. Parcă într-o singură clipă mi-am adus aminte de tot şi de toate. Bursuc mă privea, apoi şi-a tras ciorapii, s-a încălțat şi a ieşit să zvîrle ligheanul cu apă. Cînd s-a întors, mi-a spus: ,,Tot nemîngîiat ai rămas ?" Apoi mi-a cerut o țigară. ,,Mi-e parcă din ce în ce mai greu," i-am spus eu. ,,Şi totuşi ştiu că e aici, undeva, pe pămînt, lîngă mine." ,,Ai credință !" mi-a strigat el deodată, ,,fii bărbat !..." ,,S-ar putea să fie în Elveția ," i-am spus. ,,Pe vremuri, avea o prietenă acolo, îi spunea Valkiria. Poate că s-a ascuns la ea. Ar trebui s-o caut acolo..." Bursuc părea gînditor. ,,Ce-ai de gînd să faci ?" mă întrebă deodată. ,,Ai de gînd să fugi din țară ?" ,,Nu," i-am răspuns, ,,nu fug. Dar o să fie curînd o expertiză în Elveția. S-ar putea să fiu trimis şi eu." ,,Ascultă-mă pe mine," m-a întrerupt el. ,,Te-a uitat, s-a măritat, e acum femeie cu copii, cu rostul ei în viață. Uite-o şi dumneata !"

- E curios că vorbele lui m-au impresionat. Pentru prima dată m-a pătruns îndoiala şi mi-am spus: „S-ar putea să aibă dreptate..." Dar el s-a apropiat de mine şi m-a bătut pe umăr. ,,Bagă bine de seamă," mi-a strigat, ,,că eu te ispitesc !..."

- Şi asta m-a liniştit. Mi-am adus aminte de Zinca. Aşa îmi spusese şi acolo... E totuşi un om ciudat, adăugă Ştefan după o pauză.

Biriş se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe încet prin cameră. Se apropie de etajera cu cărți, dar de la cea dintîi ochire văzu că nu sunt decît volume de Economie

politică şi literatură marxistă şi se reîntoarse în mijlocul camerei.

- Te ascult de o jumătate de ceas şi nu prea înțeleg mare lucru, spuse el. Dar, în sfîrşit, asta nu e treaba mea. Venisem doar să-ți transmit mesajul lui conu' Mişu. Ştiai că Bibicescu e urmărit şi că se ascunde de o lună de zile ?

- Da. Am aflat la minister. Şi mi-am adus aminte de Ileana , de un detaliu pe care-l uitasem. Cînd m-au dus la Prefectură...

Dar se întrerupse brusc şi îşi trecu mîna, exasperat, pe frunte, apoi şi-o lăsă, încet, pe obraz.

- Am uneori sentimentul că totul e zadarnic, spuse, că e *prea tîrziu.* Sunt închis din toate părțile; nu de ziduri, ca într-o închisoare, căci aş putea avea atunci măcar speranța, absurdă, că zidurile ar putea fi sfărîmate şi măcar mi-aş putea *imagina* o ieşire - dar am sentimentul că sunt înconjurat de un zid nevăzut, alcătuit din Timp, ridicat din tot ce nu mai pot avea înapoi, din tot ce s-a întîmplat şi e ireversibil... Mă întreb atunci...

Tăcu brusc şi ridică din umeri, încercînd să zîmbească. Biriş se oprise în fața şevaletului. Dădu la o parte pînza şi privi încă o dată tabloul.

- Doar cîteva linii, spuse, şi ar semăna cu un labirint. Îți mai aduci aminte de mesajul pe care-l trimiseseşi Ilenei prin mine ? îmi pare rău că nu ți-l mai pot reproduce. Eram bolnav atunci. Aveam febră... Îmi aduc totuşi aminte că-mi vorbeai de un labirint, de o sferă de metal ai cărei pereți sunt crăpați...

Ştefan rămase visător, privind pînza.

- Mi-aduc, mai ales, aminte de furtuna de-atunci, spuse tîrziu. Intrasem într-o florărie să cumpăr un buchet de mărgăritare. Şi cînd am ieşit, începuse să plouă, torențial... Era frumos, adăugă el după o clipă.

Apoi se ridică şi se apropie de tablou.

- Evident, spuse, însuşi faptul că vezi un labirint îmi dovedeşte că zadarnic pictez, zadarnic mă lupt. Nu mai

pot prinde nimic din tot ce-a fost. Aş putea chiar să renunț...

Mai privi o dată tabloul, apoi trase pînza şi-l acoperi. Ploaia încetase. Căută pe masă pachetul cu țigări şi-l întinse lui Biriş.

- Încolo, ce alte noutăți ? îl întrebă.

- Plictiseli, spuse Biriş, aprinzîndu-şi țigara. M-au eliminat de la liceu, m-au epurat. Element socialmente nesănătos, zic ei...

Încercă să rîdă, dar se înăbuşi cu fumul de țigară şi începu să tuşească, îşi presă batista pe gură, cu exasperare, şi făcu semn lui Ştefan să-i aducă un pahar cu apă.

- Socialimente nesănătos cred că e exagerat, spuse după ce bău întreg paharul şi-şi şterse buzele cu batista. Nesănătos pur şi simplu, e mai aproape de adevăr. Am încercat să intru într-un sanatoriu, dar dacă n-am reuşit pînă acum de acum înainte îmi va fi imposibil. E un sentiment curios, să te ştii condamnat la moarte şi totuşi să nu ți se spună cînd vei fi executat. Fiecare zi pe care o trăieşti, parcă ar fi o zi furată, sustrasă destinului. Asta îți dă un sentiment de euforie...

Bibicescu îi anunța de obicei la sfîrşitul dejunului. ,,Diseară, la aceeaşi oră, continuăm...." Lectura avea loc cam de două ori pe săptămînă şi nu dura niciodată mai mult de un ceas, căci Bibicescu nu le citea decît una sau două scene, întrerupînd necontenit dialogul ca să le explice decorul şi toate detaliile scenice, în special jocurile de lumini. Uneori, stingea luminile din salon şi păstra aprinsă numai lampa de pe birou, cu ajutorul căreia încerca să creeze atmosfera dintre ruinele de la Stalingrad, acoperind-o cu hîrtii colorate sau chiar voalînd-o complet sub mai multe dosare ridicate ca un cort deasupra abajurului.

Cînd intrau, la nouă fără un sfert, găseau întotdeauna

cele trei scaune aşezate, unul lîngă altul la aceeaşi distanță - mai mult de cinci metri - de birou. Se aşezau tăcuți, oarecum intimidați, sub privirile severe ale lui Bibicescu, care-i aştepta rezemat de birou, cu manuscrisul în mînă. Aproape că nu mai îndrăzneau să se mişte şi respirau sfios, aşteptînd să-l vadă ridicînd grav manuscrisul şi anunțînd: ,,*Scena V. Acelaşi decor".* Apoi Bibicescu se între-rupea, lăsa manuscrisul pe birou şi amintea repede decorul. Nimeni nu mai îndrăznea să vorbească; ştiau că orice şoaptă îl indispune. Doar odată, cînd, către sfîrşitul actului I, anunțase: ,,*din coridor se îndreaptă spre mijlocul scenei doi soldați susținînd de mijloc pe colonel, grav rănit, bandajat la ochi"* - toți trei strigară: ,,E colonelul Băleanu!"

Bibicescu se întrerupse, încruntat, şi-i privi cîteva secunde fără să scoată un cuvînt. ,,Da, începu el tîrziu, m-am inspirat din accidentul colonelului Băleanu. Dar pentru asta nu era nevoie să mă întrerupeți. Îmi puteați comunica impresiile dumneavoas-tră după încheierea lecturii. Nu toată lumea cunoaşte pe Băleanu. Spectatorii văd doar că personajul principal apare în scenă grav rănit - şi atît. Cel mult, îşi vor spune: Colonelul şi-a pierdut vederea. În nici un caz nu vor striga: E colonelul Băleanu!" Apoi îşi reluă lectura, dar se vedea că era enervat.

Pe la sfîrşitul lui octombrie se porniră pe neaşteptate ploile reci şi în salon, serile, începea să fie tot mai frig. Bibicescu lucra îmbrăcat cu puloverul şi uneori îşi punea şi pardesiul pe umeri. Dar continua lectura piesei şi cînd, la nouă fără un sfert, cei trei pătrundeau în salon, îl găseau întotdeauna rezemat de birou, aşteptîndu-i. După ce-i vedea aşezați, doamna Ivaşcu şi Irina cu şaluri de lînă pe spate, iar învățătorul îmbrăcat cu un palton vechi, Bibicescu îşi lua pardesiul de pe umeri, îl lăsa pe speteaza fotoliului şi începea. Uneori se întîmpla să asiste şi Mişu Weismann, dar acelea erau seri ratate, pentru că Weismann nu putea rămîne niciodată pînă la sfîrşit şi Bibicescu îşi relua anevoie lectura după întreruperea

provocată de plecarea lui. ,,Cînd ai de gînd să vii ?" îl întreba Mişu. Odată îl luă de braţ şi-l duse în fundul salonului. ,,Tot ce mi-ai dat, a şi ajuns," îi şopti. E în siguranţă. În curînd o ştergem şi noi. ,,Să fii gata cu manuscrisul." Mişu venea întotdeauna cu maşina, era grăbit, nervos şi se interesa întîi dacă Bibicescu a făcut vreo imprudenţă, dacă a primit vizite, dacă a ieşit cumva să se plimbe în timpul zilei. Dar Bibicescu aproape că nu ieşea din casă, şi singura vizită i-o făcuse Biriş, într-o după-amiază de duminică. Uneori, serile, atunci cînd nu era anunţată o şedinţă de lectură, Irina venea să-l ia, să se plimbe pe străzi. Bibicescu se lăsa anevoie, pretextînd că se simte obosit, că îi e frică să nu aibă o criză, dar în cele din urmă, pornea alături de Irina, în întuneric, şi umblau aşa un ceas, aproape fără să-şi vorbească. Doar într-o seară, pe bulevard, îi spuse deodată: ,,Cînd am să fiu celebru, la Paris, după premieră, şi am să mă întorc nopţile acasă, am să-mi amintesc de plimbarea asta. Am să-mi amintesc că mă plimbam pe furiş, în întuneric, să nu mă recunoască cineva, în timp ce canaliile de la teatru, pe care eu le-am creat şi cărora le distribuiam rolurile principale cînd eram director, în timp ce canaliile se plimbă liberi, nestingheriţi, şi continuă să trimită denunţuri împotriva mea... Mi-a spus conu' Mişu că iar s-au primit denunţuri la Prefectură," adăugă coborînd glasul. Dar ridică dispreţuitor din umeri şi-şi continuă drumul fără să mai scoată un cuvînt.

Cîteva seri în urmă, intrînd în salon, cei trei rămaseră surprinşi în prag. Era aproape întuneric. Biroul fusese lipit de perete, iar lampa acoperită sub dosare. Pe locul biroului se aflau două scaune peste care Bibicescu aşeza-se un cearşaf. Pe alte scaune, alături, se aflau atîrnate haine, în aşa fel încît să lase impresia că sunt oameni îngenuncheaţi. Cu o lanternă de buzunar, Bibicescu îşi conduse gazdele la locurile lor. În salon era mai frig ca niciodată şi veniseră toţi cu paltoanele. ,,O să înţelegeţi

îndată ce se întîmplă," le spuse Bibicescu. ,,E scena principală. Acum începe să se precizeze mitul morții..." Se apropie de birou, îşi luă manuscrisul şi aşezîndu-l sub conul luminos al lămpii, începu să citească. ,,Drum la marginea unui sat, în Moldova. De o parte şi de alta troiene de zăpadă" - şi arătă cu mîna spre cearşaf. ,,La căderea nopții, se disting, pierzîndu-se în întuneric, umbre de oameni îngenuncheați în zăpadă. Cîteva minute de la ridicarea cortinei pe scenă domneşte linişte deplină. Deodată se aude o voce înăbuşită din fundul sălii: *Simt că se apropie ! Îi văd !...* Atunci se ridică din toate părțile un murmur confuz, se aud frînturi de rugăciuni. Preotul, care rămăsese în picioare, în mijlocul drumului, preotul..." În clipa următoare, Bibicescu stinse lampa de birou şi aprinse cu o neaşteptată îndemînare o lumînare pe care o ținuse ascunsă sub hîrtii. ,,Preotul," continuă el cu o voce gravă, ,,îşi aprinde lumînarea. Unul după altul, oamenii îngenuncheați îşi aprind şi ei lumînările..." Spunînd aceasta, Bibicescu se apropie de scaunele pe care atîrnase hainele şi aprinse mai multe lumînările, pe care le fixase de mai înainte, cu grijă, de speteze. ,,În cîteva minute," continuă Bibicescu, ,,scena întreagă se umple, pînă foarte departe, de sute de lumînări aprinse. Preotul îngenunchează şi el, în zăpadă, şi-şi pleacă fruntea." În timp ce vorbea, Bibicescu îngenunche, cu lumînarea aprinsă, în fața scaunelor. Lăsase manuscrisul pe birou şi juca acum scena pe dinafară, schimbîndu-şi glasul după personajele pe care le întruchipa, continuînd totuşi să dea - cu vocea lui obişnuită, de lector - explicațiile necesare. ,,Se vede cum trece, venind din fundul scenei, un convoi întreg de umbre. Sunt soldați în uniforme zdrențuite, unii dintre ei răniți, tîrîndu-şi picioarele, sprijinindu-se în cîrje sau în arme, susținîndu-se unii pe alții, fără să privească în jurul lor, privind tot înainte, peste zăpadă; şi parcă ar fi toți orbi, căci nu-şi îndreaptă privirile spre oamenii îngenuncheați alături de ei, parcă nici nu i-ar vedea. Din cînd în

cînd, cîte-o umbră, trecînd foarte aproape de lumînări, le stinge." Bibicescu suflă una din lumînările de pe scaune. ,,Şi totuşi, lumînările acestea le luminează drumul. Înțelesul scenei e acesta: că morții nici măcar nu-şi mai dau seama de cît facem noi, oamenii vii, pentru ei, că morții îşi continuă existența datorită nouă, dar ei nu o ştiu. Ei cred că viața nouă care începe acum, o dată cu moartea lor, viața aceasta nouă le aparține pe de-a-ntregul."

Irina, care îngenunchease de mult, în întuneric, nu se mai putu stăpîni şi-şi prinse fața în mîini, începînd să plîngă. Doamna Ivaşcu o apucă de braț şi-i şopti enervată, plecîndu-se aproape de urechea ei: ,,Taci, proasto! Taci, că te aude!..." Dar Bibicescu continua să vorbească, ținînd lumînarea în mînă, adresîndu-se întunericului sălii. ,,Aici cred că am adus un lucru nou, neobişnuit în teatrul modern, un lucru pe care numai un Shakespeare l-ar fi putut îndrăzni. Ideea aceasta: că morții sunt totuşi deplin despărțiți de noi, pentru că nu-şi pot da seama că existența lor de umbre ne-o datoresc nouă, celor vii..." Irina se sculă brusc şi ieşi repede din salon. Bibicescu întoarse capul spre uşă, exasperat, şi se ridică în picioare. ,,Vă rugasem să nu mă întrerupeți," spuse el, ,,mai ales la o scenă de importanța acesteia." ,,I s-a făcut rău," şopti încurcată doamna Ivaşcu. ,,De scena aceasta se va vorbi secole de-a rîndul," continuă Bibicescu înflăcărîndu-se. ,,Numai Shakespeare ar mai fi putut avea un asemenea curaj. Se va înțelege mai tîrziu ce-a însemnat Dan Bibicescu pentru teatrul european. Căci, vreau să vă spun un secret. Piesa aceasta se va juca la Paris. Primele doua acte sunt în curs de traducere. O voi pune chiar eu în scenă. Se va vedea atunci că am avut geniu, dar că intrigile şi calomniile m-au secătuit aici, în țară, că numai străinătatea m-a recunoscut..." Continuă să vorbească, direct către cei doi spectatori, cu lumînarea în mînă. Părea din ce în ce mai surescitat. ,,Îmi pare rău că m-ați

întrerupt şi am jucat prost. Dar e o scenă pur şi simplu extraordinară. Lumînările se sting una cîte una, pînă ce nu mai rămîn decît cîteva - şi morţii continuă să treacă, dar acum şovăiesc, căci nu mai văd bine calea. Parcă ar bîjbîi prin întuneric. Şi în acest timp se aude pe scenă vîntul nopţii de ianuarie, şi murmurul de rugăciuni, şi umbrele parcă s-ar clătina în bătaia vîntului şi lumînările se sting una cîte una. Numai cea a preotului nu se stinge. Şi atunci, din fundul scenei, apare colonelul..." Se opri, încurcat, şi apropiindu-se de birou aşeză lumînarea într-un pahar gol. ,,Dar spectatorii, multă vreme, nu înţeleg dacă şi colonelul e mort, dacă face şi el parte din convoi, sau s-a rătăcit acolo, printre umbre..." Se opri din nou şi aprinse lampa de pe birou. ,,Dar scena aceasta e prea importantă ca să v-o pot rezuma. Am să v-o citesc integral, în şedinţa următoare..."

În seara aceea îl găsi bînd. Stătea cu coatele rezemate de masă, privind în gol, pe deasupra sticlei. Strigase:

- Intră! de cum îl auzise oprindu-se în faţa uşii, dar nu întoarse capul să vadă cine e.

- Te aşteptam, îi spuse. Ştiam că ai să vii. Ia un scaun şi stai aici, lîngă mine, că sunt amărît. Caută şi un pahar... Sunt foarte amărît, adăugă. Din cauza voastră, din cauza amicilor dumitale...

Ştefan se aşeză în faţa lui. Bursuc ridică deodată ochii şi-l privi încruntat.

- Spune-i lui Bibicescu să-şi ţină gura, izbucni el. Să spună bogdaproste c-a scăpat şi să-şi vadă de treabă. Să mai lase Stalingradul!

- Nu înţeleg ce vrei să spui, începu Ştefan.

- Nu te mai preface! îl întrerupse Bursuc. Eu am informaţii sigure. Spune-i doar atît: să se lase de Stalingrad...

Ştefan zîmbi, apoi apucă sticla şi-şi umplu paharul cu vin.

- Tocmai de-aceea venisem, spuse după ce-l goli dintr-o înghițitură. A trecut Biriş pe la mine...

- Nu-mi spune nimic! îl întrerupse din nou Bursuc ridicînd speriat mîna. Nu-mi spune nimic, că eu te vînd. Asta-i meseria mea: să vă vînd pe toți, unul după altul, adăugă cu un glas depărtat, visător.

Apoi izbucni într-un rîs scurt, înfundat, pe care şi-l potoli punînd mîna pe pahar.

- Vorbeşte-mi mai bine de Ileana Cosînzeana, spuse după ce sorbi o înghițitură. Cum ai mai visat-o ?

Ştefan tăcu, continuînd să zîmbească. Apucă sticla şi umplu din nou amîndouă paharele.

- Eu m-am încurcat cu una, Zoica, începu Bursuc gînditor. Mă duc la ea în fiecare noapte. Dar prea mă cred şi ei prost! izbucni după o pauză. Parcă eu nu ştiu ce învîrteşte Zoica şi cine a trimis-o pe aici, pe lîngă Sfînta Patriarhie, ca să-mi iasă în cale şi să mă privească pe sub gene...

Începu din nou să rîdă, foarte bine dispus.

- Asta-i de-a lui Protopopescu! şopti tîrziu.

- Îl cunosc, făcu Ştefan. L-am întîlnit odată, cînd eram cu Duma... Bursuc îl privi încruntat, încercînd să-şi ascundă tulburarea.

- Nu vreau să aud ! îl opri ridicînd brațul ca şi cum ar fi vrut să se apere. Eu am fost cinstit cu dumneata: ți-am spus că te vînd, ți-am spus să-ți ții gura...

Ştefan tăcu şi începu să-l privească atent, pătrunzător. Bursuc îşi trecu de mai multe ori mîna pe frunte, apoi şi-o lăsă încet pe obraz şi şi-o opri în barbă. Parcă s-ar fi luptat cu somnul şi tot încerca să nu adoarmă.

- Cred că ai simțit şi dumneata, atunci, la Iaşi, cînd ne-am întors, începu deodată Ştefan, ai ghicit ce aveam de gînd...

- Ce să simt ? întrebă Bursuc, somnoros.

- Îmi spuneam: în fond, tot nu mai am nici un rost, acum după ce-am fost şi la Zinca şi n-am găsit-o. Măcar

să scap lumea de dumneata... Credeam c-ai simțit, c-ai văzut cum îmi țineam mîinile...

- Ce să simt, domnule ? întrebă din nou Bursuc ridicînd glasul.

- Din cauza dumitale, părinte, îşi pierd oamenii credința. Te văd îmbrăcat în haină călugărească şi cred în cuvintele dumitale...

- Eu am o misiune, îl întrerupse Bursuc, trecîndu-şi din nou mîna pe frunte. Eu sunt trimis în lume ca să vă ispitesc...

- Credeam că totuşi ai simțit cînd m-am apropiat atunci de dumneata... Bursuc se încruntă şi puse mîna pe pahar. Îl ridică pînă în dreptul gurii, dar nu bău. Ştefan îl privea adînc, zîmbind.

- Voiai să mă omori? îl întrebă Bursuc, cu un glas nedecis, silindu-se totuşi să pară că vorbeşte în glumă. Să mă sugrumi ?

- Credeam că ghiciseşi asta de mult şi că de aceea te-ai ocupat atîta de mine; voiai să-mi salvezi sufletul; voiai să mă ajuți să mă pocăiesc, ca să mă pot mîntui. De aceea şi eu veneam mereu să te văd, aici, la Mitropolie...

Bursuc întinse deodată mîna pe deasupra mesei.

- Dă-mi o țigară! spuse cu un glas răguşit.

Ştefan desfăcu pachetul şi i-l întinse, apoi se apropie de el cu chibritul aprins.

- Cum era să-mi fie mie frică de unul ca dumneata? izbucni Bursuc după ce trase, cu sete, primul fum. Eu ştiu de mult cine eşti şi ce poți. E greu să omori un om, cu mîinile tale...

Ştefan continua să-l privească.

- Credeam, totuşi, că ai simțit şi că-ți fusese frică, spuse el tîrziu.

- Şi-atunci, mă rog, de ce n-ai încercat? îl întrerupse, provocator, Bursuc. Poate că şi mie mi-ar fi plăcut să te văd încercînd. Poate că aveam şi eu pumnul pregătit...

- Te-a scăpat doamna Zissu, spuse Ştefan senin. Cînd

m-am apropiat de dumneata, mi-am adus deodată aminte de Vădastra şi de doamna Zissu, şi m-am liniştit. M-am liniştit ca prin farmec...

- Cine-i asta, doamna Zissu ? întrebă Bursuc oarecum tulburat.

- Nu ştiu, n-o cunosc. Cred c-a murit de mult. O cunoştea Vădastra. Dar după ce-a murit şi el...

Se întrerupse şi zîmbi privindu-l din nou în ochi.

- Eşti nebun ! izbucni Bursuc. Să nu mai vii pe aici, serile, că nu te mai primesc.

- Fii fără grijă, spuse Ştefan. Asta a durat doar cîteva clipe, şi de-atunci mă rog mereu să mi se ierte păcatul. Am fost ispitit. Sunt sigur c-am fost ispitit chiar de Diavol. Ce-aveam cu Dumneata ? Ce-mi păsa mie dacă eşti sau nu vrednic de haina pe care o porți? Nu eu eram chemat să te judec. Şi totuşi, simțeam ceva în fundul sufletului, ceva care-mi spunea că trebuie să scap lumea de dumneata. Asta era ispita Diavolului. Mă umiliseşi şi mă jigniseşi de nenumărate ori vorbindu-mi cum mi-ai vorbit de Ileana, şi totuşi nu te-am urît, n-am fost ispitit să te omor. Şi atunci, deodată, fără motiv, am simțit că trebuie să scap lumea de dumneata... Credeam că ai ghicit ce se întîmplă în sufletul meu şi că ți-a fost frică, adăugă zîmbind.

Bursuc fuma, silindu-se şi el să zîmbească, dar nu izbutea să-şi ascundă tulburarea.

- Nu te cred ! spuse tîrziu. Nu erai în stare. Ca să omori un om, îți trebuie putere şi hotărîre. Eu te cunosc bine: nu mi-e frică de dumneata...

- Ştiu, spuse Ştefan. Dar nu te omoram eu. Eu n-aveam nimic cu dumneata. Sunt sigur că, atunci, mă ispitise Diavolul. Şi dacă mă ispitise el, tot el mi-ar fi dat putere şi hotărîre destulă ca să te pot sugruma.

Bursuc continua să-l privească, încruntat, în adîncul ochilor. Ştefan zîmbea. Cu un gest scurt, Bursuc îşi stinse țigara direct pe lemnul mesei, apoi suflă cenuşa pe podea.

- Îmi pare rău că n-ai încercat, spuse tîrziu. Poate ai fi avut o surpriză, şi te-ai fi lecuit pentru totdeauna de omorît oamenii.

Zîmbetul lui Ştefan se stinse încet, parcă ar fi fost şters de o mînă nevăzută, îşi aprinse o ţigară şi privi cum îi tremură degetele. Păstră chibritul multă vreme, parcă ar fi vrut să-i lase timp lui Bursuc, să vadă şi el cît de tare îi tremură degetele.

- Erai înarmat? îl întrebă deodată.

- Întotdeauna sunt înarmat, spuse Bursuc. Şi dacă ghiceşti în ce buzunar îl ţin, ţi-l arăt.

- În dreptul.

- N-ai ghicit. Dar tot ţi-l arăt...

Cu o mişcare repezită, Bursuc vîrî mîna în buzunarul interior al rasei şi scoase un mic revolver. Triumfător, i-l arătă lui Ştefan, ţinîndu-l cît putea mai departe.

- Acum înţeleg, vorbi Ştefan cu o mare linişte în glas. Era sigur Diavolul. Nu ştiu de ce n-am îndrăznit niciodată să mă sinucid; poate din laşitate. Dar de mai multe ori am căutat moartea. Şi pe front, şi în alte prilejuri... Ispita aceea mi-o trimisese Diavolul. El voia să mă omoare *pe mine,* nu pe dumneata, în fond, era tot un fel de sinucidere... Acum înţeleg, adăugă plecînd capul, şi zîmbi.

- Şi dacă ţi-aş spune că mi-am cumpărat revolverul ăsta de-abia săptămîna trecută, şi că, acolo, în Moldova, nu eram înarmat?...

Ştefan începu să rîdă.

- Nu rîde! îi strigă Bursuc. Eu te ispitesc mereu. Bagă bine de seamă!... Ştefan se ridică brusc şi-i întinse mîna.

- Spune-i lui Bibicescu să-şi bage minţile în cap, şopti Bursuc, reintroducîndu-şi, cu multă precauţie, revolverul sub rasă. Să se lase de Stalingrad...

Trecînd prin faţa salonului, Irina auzi un geamăt surd,

înfundat, şi se opri ca să asculte mai bine. Apropiindu-se de uşă, îl auzi din nou; parcă Bibicescu ar fi gemut prin somn. Irina şovăi cîteva clipe, apoi se hotărî. Bătu scurt în uşă şi intră.

Îl zări de departe, chircit pe canapea, frecîndu-se cu mîna pe piept, şi gemînd.

- M-a apucat deodată, şopti el. Credeam că are să treacă... Strînse din dinți, închizînd ochii, încercînd să nu mai geamă.

- De obicei trece repede, adăugă după o clipă. Acum, durează...

- Să chem un doctor.

Bibicescu clătină din cap cu toată puterea.

- E imprudent, spuse descleştîndu-şi anevoie dinții. Conu' Mişu...

Dar se întrerupse şi, gemînd, se întoarse pe partea cealaltă, înfigîndu-şi bărbia în piept.

- ... M-a implorat, adăugă tîrziu. Să fim prudenți...

Apoi închise ochii şi răsuflă o singură dată, adînc, parcă din fundul plămînilor.

- Irina, şopti din nou, continuînd să țină ochii închişi, vreau să-ți spun ceva. E un secret. Eu am pe suflet viața unui om. Ai cunoscut-o. E Cătălina... Vino mai aproape, şopti foarte încet.

Irina îngenunche lîngă canapea, apropiindu-şi cît putea mai mult capul de el. Bibicescu se chircise din nou, frecîndu-şi pielea aproape cu furie, parcă ar fi încercat s-o zgîrie.

- Niciodată n-a durat atît de mult, şopti.

Apoi îşi înfundă capul în pernă, ca să-şi înăbuşe gemetele.

- Nu-ți fie teamă, îi spuse Irina. Plîngi, strigă, tînguieşte-te. Poate asta îți face bine...

Bibicescu gemu deodată prelung, apoi, exasperat, se ridică în genunchi şi se lăsă să alunece de pe canapea, întinzîndu-se pe covor, rostogolindu-se prin mişcări lente,

înfigîndu-şi şi mai adînc unghiile în carne.

- Nu ştiu ce am, spuse. Niciodată n-a fost aşa...

- Mă duc să chem un doctor, făcu Irina ridicîndu-se deodată.

- Sta i! îi strigă Bibicescu chircindu-se din nou pe covor. Mi-au spus că nu e nimic, că n-am nimic... Mi-au spus că e ceva funcțional...

Apoi, cîteva clipe, rămase cu ochii închişi, cu palma strînsă deasupra inimii, parcă ar fi aşteptat ceva.

- Cătălina, spuse el deodată. O am pe suflet... Parcă începe să mă lase, adăugă în şoaptă.

- Roagă-te! îi spuse Irina îngenunchind din nou lîngă el. Spune *Tatăl Nostru...*

- Trebuie să-ți mărturisesc. E din cauza mea. Altminteri n-ar fi avut accidentul. Conu' Mişu ştie. Spunea că nu e vina mea, că aşa i-a fost soarta...

- Să te mărturiseşti unui călugăr, spuse Irina văzînd că se întrerupe din nou. Dar să nu-i ascunzi nimic. Dumnezeu îți iartă toate păcatele...

Bibicescu tăcea, cu ochii închişi, cu mîna pe inimă, neîndrăznind să se mişte.

- În noaptea aceea venise la mine pentru că fusese acostată de un soldat rus, beat. A dus-o într-un gang şi s-a luptat cu ea, i-a sfîşiat hainele, a violat-o. Avea rochia ruptă. Venise la mine. M-a rugat să-i caut alte haine, orice fel de haine, o pijama, sau o rochie, sau un costum de-al meu. A vrut să intre la baie, să-şi zvîrle rochia. Spunea că se simte murdară, că trebuie să-şi zvîrle tot ce avea pe ea, să le ardă... Voia să facă baie... Spunea că trebuie neapărat să intre în apă...

Se opri, şi-şi întinse încet genunchii.

- Parcă m-a lăsat, şopti. Mi-e frig...

Irina voi să-l ajute să se ridice, dar el se apără ridicînd speriat o mînă.

- Mi-e frică să mă mişc. Poate mă apucă din nou. Irina trase cuvertura de pe canapea şi i-o aşeză în spate.

- Eu eram la teatru, continuă Bibicescu cu o voce mai calmă. Mi-a fost frică de scandal. Mi-a fost frică să nu spună ceva Cătălina, să se plîngă la poliție şi să mă cheme martor. Mi-a fost frică să nu vină rusul după ea. Nu ştiam unde se întîmplase, credeam că a urmărit-o, că poate intră şi el, dintr-un moment într-altul. M-am speriat. Am urît-o, că vine tocmai la mine, să mă compromită, să-mi compromită cariera la teatru. Ea a ghicit. Am mințit-o că aştept o vizită, o femeie, dintr-un moment într-altul, că de aceea n-o pot lăsa să intre la baie, că nu vreau să am scandal, găsind-o prietena mea în odaia de baie. Ea a ghicit că mințeam. Mă privea în ochi şi zîmbea. Am urît-o pentru că ghicise că mințisem. „Sunt foarte grăbit, i-am spus; aştept o vizită." „îmi pare rău", mi-a spus Cătălina. Nu mi-a spus de ce. „îmi pare foarte rău", a repetat. Apoi şi-a strîns pardesiul, cum a putut, să nu i se vadă rochia sfîşiată, şi a plecat. Am vrut s-o conduc pînă jos. „Nu te mai deranja, mi-a spus. Cunosc drumul..."

Tăcu. În odaie se întunecase de-a binelea. Irina rămăsese îngenuncheată lîngă el, fără să scoată un cuvînt.

- Tot mi-e frig, spuse tîrziu Bibicescu.

- Să te duci să te mărturiseşti unui călugăr, începu Irina.

- Acum aş vrea să mă laşi, o întrerupse Bibicescu. Să nu spui la nimeni nimic. Şi să mă laşi singur... Am să te chem mai tîrziu.

Cînd îi deschise uşa, i se păru că ghiceşte o neobişnuită neliniște în privirile ei.

- Bine c-ai venit, îi şopti Irina. Voiam să-ți vorbesc. Am să te petrec pe urmă, cîțiva paşi, pe stradă.

- Trebuie să-l văd pe Bibicescu, spuse Ştefan.

- Să nu-l cerți, îl întrerupse ea parcă şi mai tulburată. Eu i-am pus cărțile poştale la cutie. Nu le-am citit, dar mi-a spus ce scria acolo. Nu făcea politică, nu ataca guvernul. Mi-a spus că discuta filosofia teatrului...

Îi vorbea în şoaptă, conducîndu-l încet spre salon. Apoi ciocăni de trei ori în uşă. Bibicescu era la birou, scriind, cu paltonul pe spate. Ridică privirile din manuscris, dar dînd cu ochii de Ştefan rămase înmărmurit şi se rezemă încet de speteaza fotoliului.

- Trebuie să-ți vorbesc, începu Ştefan apropiindu-se de el.

- Ai auzit şi dumneata ? îl întrebă Bibicescu ridicîndu-se brusc din fotoliu. Ai auzit de agonia Niebelungilor? Pentru că, pot să te asigur, va fi tot atît de măreț ca şi incendiul final din Niebelungi. Vor muri toți, pînă la unul, luptîndu-se, arşi de vii, dar vor muri în foc, cu arma în mînă...

Trecuse în fața biroului şi vorbea cu vocea lui de scenă, adresîndu-se parcă unui public nevăzut, care ar fi umplut salonul.

- Am fost calomniat o viață întreagă că l-am plagiat pe Partenie, continuă însuflețindu-se. Dar acum vor vedea toți ce distanță separă piesele lui Partenie de teatrul lui Dan Bibicescu. Numai Shakespeare mă mai poate întrece. Pune alături pe Partenie, Claudel, Bernard Shaw şi O'Neill - şi toți laolaltă se vor găsi la o sută de leghe înapoia mea. Pentru că acum am lămurit toate problemele. Şi problema Timpului, şi problema Morții, şi problema Spectacolului. Am înțeles tot. Am redescoperit Mitul, am regăsit rădăcina vie a Spectacolului, pe care teatrul european a pierdut-o de la Shakespeare încoace... Numai să mai am timp să termin tot ce-am început, adăugă. Am început alte două piese şi am subiectele gata pentru încă vreo cincisprezece...

Ştefan se aşezase pe un scaun, lîngă birou, şi-l asculta absent.

- S-a aflat în oraş că scrii o piesă cu Stalingrad, spuse. Ai fost imprudent.

- N-am făcut nici cea mai mică imprudență, îl întrerupse Bibicescu. De mai mult de două luni de cînd

mă ascund aici, n-am primit nici o vizită. În afară de Biriş şi de conu' Mişu n-a venit nimeni să mă vadă. N-am ieşit decît rareori, serile, pe întuneric... Dar, evident, am scris cîteva scrisori. Voiam să afle cei care m-au denunţat şi m-au lovit, că nu m-au distrus, cum sperau ei; că, dimpotrivă, mă aflu în deplină stăpînire a mijloacelor mele de creaţie şi că, de data aceasta, nu vor mai putea spune că l-am plagiat pe Partenie...

Ocoli biroul şi se aşează pe fotoliu, trăgîndu-şi paltonul în spate. Ştefan privea visător pereţii goi.

- Nu mai aveţi deloc tablouri ? se adresă el Irinei. Le-aţi vîndut pe toate?

- Irina a plecat, spuse Bibicescu. A ieşit adineauri, în timp ce-ţi vorbeam. Ştefan întoarse capul spre uşă şi, fără voia lui, oftă.

- Cred că nici prin minte nu-ţi trece că te afli într-un muzeu, îi spuse zîmbind. Pînă mai acum vreo 6-7 ani, casa asta era un fel de muzeu. Mai ales salonul ăsta.

- Am auzit, vorbi Bibicescu. Nu e nimic. Are să redevină într-o zi muzeu. Am de gînd să las familiilor Ivaşcu şi Vădastra toate manuscrisele mele. Aici, în salonul ăsta, a fost scrisă o capodoperă şi au fost începute alte cîteva. Toate manuscrisele acestea vor fi expuse în vitrine. Am păstrat toate versiunile. Au fost scene pe care le-am scris şi rescris de cinci, şase ori - şi am păstrat hîrtiile. Evident, adăugă cu un zîmbet misterios, tot ce are formă definitivă, ia drumul străinătăţii...

Îşi dete prea tîrziu seama că vorbise prea mult, şi-şi strînse fălcile, enervat.

- Nu-ţi fie teamă, îl linişti Ştefan. Sunt pe aceeaşi parte a baricadei ca şi dumneata. Ai să afli mai tîrziu. Poate ne vom mai întîlni...

Bibicescu îl privi adînc, sever, apoi se ridică de la birou şi făcu cîţiva paşi, preocupat, cu o mînă în buzunar.

- Ai păstrat tot timpul contactul cu conu' Mişu ? îl întrebă în cele din urmă. Ai aceeaşi legătură ca şi el ?

- Nu, spuse Ştefan. N-am nici un contact, nu ştiu nimic de el. Bibicescu se opri în faţa lui şi-l privi din nou, cercetător.

- Sunt puţin neliniştit, spuse, pentru că nu ştiu ce om de legătură îmi va trimite conu' Mişu. Îl aştept de la o zi la alta, şi nu-l cunosc, nu ştiu cum îl cheamă.

- Trebuie să fii prudent. N-ar trebui să mai scrii cărţi poştale.

- Au crezut că mă pot distruge, îl întrerupse Bibicescu reaşezîndu-se pe fotoliu şi zîmbind. Am ţinut să-i informez că *întoarcerea de la Stalingrad* e deja terminată. În realitate, nu e încă terminată. Ultimele scene nu sunt definitive; trebuiesc scrise de mai multe ori. Dar acum am început altceva, în sensul Niebelungilor. Vreau să evoc catastrofele Istoriei, izbucni el deodată ridicîndu-se în picioare. Vreau să reînvăţ pe contemporani să trăiască adevăratul spirit al catastrofei, să le revelez emoţia religioasă a crepusculului, în faţa catastrofei, oamenii nu mai cunosc decît frica şi laşitatea. Eu îi silesc să se întoarcă înapoi la Niebelungi, să-şi dea seama că sunt condamnaţi de Istorie, că vor pieri, dar să înveţe să piară eroic, în glorie... Am scris deja cîteva scene, adăugă el. Nu ştiu, încă, ce titlu îi voi da. Te asigur că n-are nimic din stilul pretenţios şi intelectual al lui Partenie. Este dramă pură, aşa cum scria Shakespeare. Poate am să-i spun *Schimbarea la faţă.* Încă nu ştiu. E vorba de un mare incendiu, în care vor pieri, pînă la urmă, toţi eroii mei. Sunt vreo douăzeci de bărbaţi şi o singură femeie... M-am gîndit la Cătălina, reîncepu după o pauză, coborînd glasul. Era un rol pentru ea. Cătălina Palade, adăugă, cred că ai cunoscut-o. Era o femeie extraordinară. E singura femeie pe care am iubit-o în viaţa mea, spuse ridicîndu-şi ochii şi fixîndu-i în ai lui Ştefan. Ai să mă întrebi: de ce ne-am despărţit, atunci? Nici eu nu ţi-aş putea răspunde. Destinul. Ai reflectat vreodată asupra acestui mister, Destinul ? E doar un aspect dramatic al Timpului.

Ascultă-mă, am să-ți spun ceva pe care nu l-am spus încă la nimeni: Destinul este, de fapt, porțiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Este, deci, ceva foarte limitat: zece ani, treizeci sau şaptezeci, n-are importanță, este întotdeauna foarte limitat...

Se întrerupse şi, o clipă, păru derutat.

- Da, dar nu voiam să-ți spun asta. Astea sunt lucruri pe care desigur le cunoşti şi dumneata. Voiam să-ți spun altceva. Ascultă-mă bine: Destinul este acea parte din Timp în care istoria îşi imprimă voința ei asupra noastră. De aceea trebuie să-i rezistăm, să fugim de el, să ne refugiem în Spectacol. Eu am o întreagă teorie a Spectacolului, pe care-l definesc: Timpul concentrat. Într-un cuvînt, Spectacolul sileşte Timpul să se manifeste sub formă de Destin - ca să poată fi, cum sa spun ? ca să poată fi exorcizat. Există expresia asta în româneşte, a exorciza ?

- Nu cred că există, spuse Ştefan.

- Trebuie, atunci, s-o inventăm, continuă Bibicescu cu aceeaşi fervoare. A exorciza Destinul, asta e funcția Spectacolului. A-l sili să se manifeste *lîngă tine, pe scenă,* într-un timp concentrat - şi *tu să scapi,* să rămîi *spectator, să ieşi din Timp...*

Ştefan deschisese larg ochii şi-l privea emoționat. Bibicescu se întrerupse deodată.

- Ce-ai rămas aşa ? Te interesează şi pe dumneata ? Dar să ştii că asta e descoperirea mea, asta e o idee *personală* a mea. Am *copyright,* adăugă silindu-se să zîmbească. În orice caz, chiar dacă ai voi să mi-o furi, e prea tîrziu. Am scris deja cîteva scene. Sunt aici, arătă, bătînd cu mîna un teanc de foi scrise. Şi, orice s-ar întîmpla cu mine, *scripta manent !* Îndată ce le pun la punct, le expediez în străinătate...

Se opri o clipă şi-l privi din nou sever, cercetător.

- Acum, că eşti şi dumneata în secret, pot să-ți spun. Manuscrisele mele sunt expediate prin legătura lui conu'

Mişu la Paris. Am să plec şi eu, curînd. Aştept doar un semn - e un semn convenţional, o telegramă de felicitare, expediată pe adresa Irinei - şi părăsesc Bucureştiul. Le-a aranjat toate conu' Mişu...

- Eşti imprudent, îl întrerupse Ştefan. N-ar trebui să-mi spui toate acestea...

- Am încredere în dumneata, continuă Bibicescu. Eşti un om loaial. În fundul sufletului, urăşti şi dumneata, ca mine, pe comunişti... Odată ajuns la Paris, caut un traducător bun şi ne punem pe lucru. M-am şi gîndit la ce teatru ne vom prezenta... De aceea lucrez mereu, adăugă nervos. N-am timp prea mult. Dintr-o zi la alta aş putea trece frontiera - şi dacă n-am linişte, nu pot scrie. Aici e linişte perfectă. E un copil în casă, dar nu ştiu unde îl ţin, cum îl ţin, că nu-l aud niciodată. De aceea pot scrie atît de bine. Scriu zi şi noapte. Te-aş ruga chiar să mă laşi. Am o poftă grozavă de scris. Fiecare ceas e preţios...

- Aş vrea să-l văd pe domnul Weismann, spuse Ştefan ridicîndu-se. Unde crezi că l-aş putea întîlni ? Mai vine pe la cafenea?

Bibicescu îl privi tulburat.

- Conu' Mişu e plecat, spuse. Cred că a ajuns deja la Paris. Nu ştiai?

Irina îl aştepta, îmbrăcată, în coridor.

- Să plecăm repede, îi şopti, să nu ne audă mama...

Ninsese, doar cîţiva fulgi, stingheri, apoi ninsoarea încetase, dar întunericul începuse să miroasă a iarnă.

- Ce ne facem cu Bibicescu ? îl întrebă luîndu-i braţul şi apropiindu-se de el. Nu mai doarme deloc. Scrie tot timpul. Aş vrea să aducem un doctor, dar conu' Mişu ne-a interzis. Spunea că e imprudent...

- De ce n-a plecat cu Mişu ? o întrerupse Ştefan. Nu trebuiau să fugă amîndoi ?

Treceau pe lîngă un felinar şi Irina îi căută ochii, să ghicească tot ce ştie.

- A venit să-l ia, într-o noapte, cînd i-a fost rău, începu să-i povestească în şoaptă, după ce întoarse de mai multe ori capul să vadă dacă n-o ascultă cineva. A venit destul de tîrziu, aproape de miezul nopţii şi ne-a fost frică. La început, nici n-am vrut să deschidem. Credeam că era poliția. Era cu o maşină şi venise să-l ia. Dar Bibicescu rămăsese tot pe covor, aşa cum îl lăsasem după criză. Nu mai îndrăznea să se ridice, deşi spunea că-i trecuse de mult criza. N-a vrut să se ridice nici măcar cînd a intrat Mişu. I-a spus că îi e frică să facă vreo mişcare. Au vorbit mult timp împreună, singuri. Şi apoi Mişu mi-a spus că Bibicescu va pleca mai tîrziu, în cîteva săptămîni, cu un alt grup, că totul e pregătit. Doar să aibă puțină răbdare... Dar de-atunci, parcă e un alt om. Nu mai doarme şi aproape nu se mai atinge de mîncare. Scrie mereu. Nu vrea să ne mai citească ce scrie. Spune că nu e gata, că trebuie să mai corecteze, că încă nu e mulțumit... Ce trebuie să facem ? îl întrebă după o pauză, cu o urmă de deznădejde în glas.

- Nu ştiu. Poate, totuşi, ar trebui să-l vadă un doctor. Să-i dea un calmant, să poată măcar dormi...

- Aşteaptă mereu telegrama şi totuşi îi e frică s-o primească. Spune că după aceea nu va mai putea scrie, că telegrama e semnalul de plecare...

- Poate soseşte zilele astea şi atunci a scăpat, spuse Ştefan. Va avea emoții, cu trecerea frontierei, va fi obosit. Va putea să doarmă...

Merseră cîtva timp fără să-şi vorbească, Irina cu fruntea plecată, Ştefan privind vag înaintea lui.

- Dar tu ce mai aştepți ? îl întrebă ea deodată. Tu de ce nu fugi ? Țara asta o să ajungă un cimitir. O să murim toți. Nu simți nimic ?

- Ba da. Dar e greu să părăseşti un vapor care se scufundă. Nu mă îndur. Mi se pare că ar fi încă o laşitate, şi am făcut destule în viața mea. Măcar de data aceasta să-mi fac datoria... Cum mi-o fi norocul! adăugă zîmbind.

- Ce mai aştepţi aici? începu Irina strîngîndu-i emoţionată braţul. Ce mai nădăjduieşti? Nu mai ai pe nimeni. Pe noi, care am rămas, uită-ne. Ia-l pe Biriş şi fugiţi împreună. Conu' Mişu vă aşteaptă în străinătate. O să trăiţi o să începeţi acolo o altă viaţă.

- E greu, spuse Ştefan, gînditor. E greu să te rupi...

- Caut-o pe Ileana, continuă Irina tot mai emoţionată. Dacă ţi-a fost cu adevărat ursită, ai s-o găseşti.

- De la un timp o visez mereu, spuse Ştefan. Mi-e frică să nu fie semn rău, să nu i se fi întîmplat ceva.

- Nu te gîndi la rău, îl întrerupse Irina. Gîndeşte-te la ea, că te aşteaptă. Nu te mai uita în urmă. Pe noi, care vom rămîne, uită-ne...

Tăcură iar, cîtva timp, şi Ştefan simţi cum braţul Irinei începe să tremure.

- M-am deşteptat într-o dimineaţă fericit, începu el tîrziu. Îmi aminteam doar că o visasem, dar nu mai ştiu cum. Mă simţeam doar fericit. Parcă tot ce se întîmplase nu s-ar fi întîmplat. Parcă toate ar fi fost iarăşi ca la început...

Irina se opri deodată şi-i întinse mîna.

- Te las, îi spuse. Trebuie să mă întorc acasă. Gîndeşte-te bine la ce ţi-am spus...

- Am să mai vin pe la voi, spuse Ştefan ţinîndu-i mult timp mîna în mîna lui, simţind-o cum tremură.

Biriş o auzea cum se plimbă pe coridor, neîndrăznind parcă să intre, şi zîmbi. În cele din urmă, doamna Porumbache bătu timid şi deschise uşa. ,,Mîine e Ajunul Crăciunului," spuse. ,,Nu mai avem bani..." Mai venise o dată, cu o săptămînă înainte, să-i spună acelaşi lucru. Îl găsise, ca şi acum, în pat, cu plapuma trasă pînă la bărbie, neîncumetîndu-se să scoată mîna ca să ţină cartea, căci în odaie era frig. Ca să le ajungă lemnele toată iarna, nu făceau foc decît dimineţile şi pe la ora prînzului odaia se răcea din nou. ,,Nu mai avem bani," îi spusese

doamna Porumbache. Ca niciodată, părea speriată şi îl privea în ochi, parcă ar fi aşteptat un semn de încurajare. ,,Să vindem ceva," adăugă ea cu o voce timidă. ,,Să încerc să vînd nişte cărți," spuse Biriş. Privi spre bibliotecă şi sări deodată din pat, cuprins parcă de un fel de furie, şi începu să se îmbrace pe deasupra pijamalei, tremurînd, zgîlțîit ca de friguri. ,,Unde te duci, aşa, bolnav ?" încercase să-l oprească doamna Porumba-che. Dar el continua să se îmbrace, dîrdîind, strîngîndu-şi fălcile ca să nu i se audă dinții clănțănindu-se. Îşi pusese paltonul şi totuşi continua să tremure. Apoi coborî valiza goală de deasupra dulapului şi începu s-o încarce, la întîmplare, cu cărți. ,,Încep cu morala," spuse el încercînd să zîmbească. ,,*Vînd toate cărțile de morală.* Uite, aici, e toată etica engleză, toți clasicii britanici!..." Îi arătă un maldăr de cărți. Dar spusese aşa în glumă. Erau acolo cărți de tot felul, cărți de istorie, biografii, texte filosofice. Se întorsese, pe seară, transpirat, cu o mică sumă de bani. ,,Ca să fiu sigur că mi le cumpără," spuse, ,,am cerut a zecea parte din valoarea lor. Şi mi-a dat a zecea parte din ce-am cerut. Nu mai interesează pe nimeni etica engleză..." Şi pentru că o vedea că-l priveşte lung, tot atît de speriată, neîndrăznind să scoată un cuvînt, adăugă: ,,Trage şi dumneata concluzia. În partea asta a Europei, englezii au pierdut războiul. Poate l-or fi cîştigat într-altă parte, dar aici, la noi, l-au pierdut. Imperiul Britanic s-a făcut praf..." ,,Mîine e Ajunul Crăciunului," repetă ea apropiindu-se de pat. ,,Am vrut să-ți fac o surpriză," spuse Biriş vîrînd mîna sub pernă şi scoțînd un plic. ,,Mi-a împrumutat alaltăieri Ştefan nişte bani. N-am vrut să-ți spun. Sunt pentru Sărbători... Poate cumpărăm şi ceva lemne, adăugă. E frig al dracului..." ,,Şi de la liceu n-au să-ți mai dea nimic ?" îl întrebă doamna Porumbache. Biriş ridică din umeri. ,,Nu ştiu," răspunse enervat. ,,Au să-mi dea un fel de pensie, mai tîrziu. O să vedem... " Doamna Porumbache trecu în bucătărie şi, după ce numără banii, începu să plîngă.

Plîngea înfundat, cu capul ascuns în palme, ca să n-o audă Biriş. Tîrziu, se trezi, îşi şterse ochii şi numără încă o dată bancnotele. Apoi plecă repede după cumpărături. În seara aceea au făcut focul în bucătărie şi în odaia lui. Ninsoarea se întețea şi, apucîndu-se să gătească, doamna Porumbache prinsese din nou curaj. Intra din cînd în cînd la el şi-i vorbea de sărbătorile de altădată, din Ferentari. Îl găsea întotdeauna cu plapuma trasă pînă la gît, cu cartea alături, visînd. Apoi îi aduse, pe o tavă, o farfurie de supă şi cartofi fierți cu o bucățică de unt. Venind din nou să ia tava, auzi bătînd în uşă. Deschise cu oarecare teamă, căci trecuse de nouă. În prag, gîfiind, cu o mică damigeana sub braț, era Gheorghe Vasile. ,,Dar de Sărbători," spuse el după ce respiră adînc, şi începu să se scuture de zăpadă. ,,Vin d'ăl bun, pentru prieteni. Dar era să-l pierd pe drum," adăugă rîzînd. ,,La colț, cînd schimbam damigeana dintr-o mîna într-alta, m-a zărit un rus. Tocmai se dădea jos din tramvai şi m-a zărit. Am băgat damigeana sub surtuc şi am luat-o la goană... Să bem acum un pahar de vin cu domnul profesor..."

În acea clipă uşa se deschise şi militarul rus apăru zîmbind în prag. ,,Pac! pac! pac!" făcu el ridicînd brațul şi mişcînd degetele ca şi cum ar fi tras cu revolverul. ,,*Kaput ! Alles kaput !"* Apoi începu să rîdă, foarte bine dispus, sărind de pe un picior pe altul ca să se scuture de zăpadă. Învățătorul înmărmurise cu damigeana lîngă el. Doamna Porumbache se lipise de perete. ,,*Priatin !"* făcu rusul apropiindu-se de ea şi întinzîndu-i mîna. Apoi se îndreptă spre învățător, îi strînse mîna cu putere, îl mai amenință o dată în glumă ,, pac! pac! pac!" - şi-i arătă damigeana. ,,*Rachi !"* făcu el. ,,*Verboten !"* ,,E vin," spuse învățătorul, ,,vin pentru prieteni." ,,*Ia priatin,"* clătină rusul din cap şi, plecîndu-se, apucă damigeana. Fără grabă, se îndreptă spre bucătărie, a cărei uşă rămăsese deschisă, şi le făcu semn să vină după el. Căută cu ochii paharele şi destupă damigeana. Dar cînd turnă şi văzu că e vin, strîmbă din

nas. ,,Pac! pac! pac!" îi amenință el din nou. ,,*Rachi ? Vodka ?" ,,Niet rachi !* Vin. Asta-i tot ce am," spuse învățătorul. ,,*Haraşo !"* făcu rusul şi goli paharul dintr-o înghițitură. Apoi şi-l umplu din nou, umplu şi paharele celorlalți şi aşezîndu-se pe scaun, cu damigeana între genunchi, începu să se caute în buzunare. Găsi pachetul cu tutun şi-l întinse învățătorului, îndemnîndu-l să-şi facă o țigară. Dar abia apucase pachetul că rusul i-l luă înapoi, îi puse paharul în mînă şi ciocni cu el, făcîndu-i semn să bea. După ce goliră amîndoi paharele, rusul îşi dădu seama că doamna Porumbache nu mai era în bucătărie şi se încruntă. Apucă damigeana în mîna stîngă şi ieşi pe coridor. Uşa de la odaia lui Biriş era deschisă. Rusul intră, dar dînd cu ochii de Biriş, în pat, se opri în prag şi-şi scoase capela. ,,*Bolnav!"* spuse el, clătinînd din cap. Se întoarse repede în bucătărie şi reveni cu un pahar. Ridică damigeana, umplu paharul şi i-l întinse, zîmbind, făcîndu-i semn să-l dea peste cap. Biriş se supuse şi rusul se aşează pe marginea patului privindu-l cum goleşte paharul. Apoi i-l umplu din nou.

,,*Filosof,"* făcu el arătînd către rafturile de cărți. ,,*Bolnav!..."*

,,Profesor," spuse doamna Porumbache începînd să prindă curaj. ,,Profesor de filosofie!..."

,,*Prăfiesor, akademician !"* făcu rusul clătinînd din cap. ,,*Niedobre. Bolnav !... Filosof, kaput !"...*

,,*Kaput !"* spuse Biriş dînd peste cap al doilea pahar. ,,*Alles filosof – bolnavi"* stărui rusul şi se întoarse spre ceilalți doi, gata să le umple paharele.

Dar văzînd că nu au pahare se încruntă în glumă şi, lăsînd damigeana jos, îi amenință cu degetele făcute revolver: Pac! pac! pac! *Kaput...* Doamna Porumbache fugi repede în bucătărie şi se întoarse cu paharele. ,,Trebuie să faci ce-ți porunceşte el", şopti, ,,că altmin-teri dai de bucluc!" Rusul umplu zîmbind paharele. ,,*Ia ponimaiu po rumunski ! "*spuse. ,,Zice că înțelege româneşte," făcu

intimidat învățătorul. ,,Zice el aşa, dar nu înțelege nimic," îl linişti Biriş. Apoi dădu peste cap şi al treilea pahar şi strigă: ,,*Filosof – Kaput!"* ,,*Haraşo,"* făcu rusul apropiindu-se cu damigeana de el. După ce-i umplu paharul, aşează damigeana în mijlocul camerei şi, ducîndu-şi o mînă la ceafă şi pe cealaltă în şold, începu deodată să danseze, stînjenit, copilăreşte, fredonînd: ,,*Cijic, cijic, gde tî bîl ? Na fontanke, vodku pil !..."*

Cînta şi dansa în jurul damigenei, cu o mînă la ceafă şi cu cealaltă în şold, clătinîndu-şi capul şi făcînd cu ochiul, pe rînd, doamnei Porumbache, învățătorului şi lui Biriş. La răstimpuri, se oprea, ridica damigeana şi umplea paharele, apoi o ducea la gură şi bea gîlgîind, pînă ce simțea că-i curge vinul peste obraji, pe bărbie, pe gît - şi atunci o aşeza din nou în mijlocul camerei, se ştergea cu mîneca peste gură, rîdea, şi apucînd pe doamna Porumbache sau pe învățător de braț, începea din nou să danseze cîntînd: ,,*Vîpil riumku, vîpil dve / Zaşumelo v golove!..."*

Dar în timp ce se învîrtea dansînd cu mîna la ceafă, se opri deodată cu privirile la fereastră, se încruntă, îşi scoase repede revolverul şi înainte ca ceilalți să înțeleagă ce vrea să facă, dispăru din odaie.

,,Ce le-o fi apucat?" întrebă speriată doamna Porumbache cînd auzi că iese în stradă. Învățătorul se apropiase de fereastră şi, dînd perdelele la o parte, îşi lipi fruntea de geam. ,,Ninge întruna," şopti. ,,Nu văd nimic..." Cîteva clipe în urmă, rusul se întoarse ducînd de mînă pe Irina. Avea fața foarte palidă, udă de zăpada care i se topea pe frunte şi pe obraji, şi părul era înălbit de ninsoare. Toți trei încremeniră cu ochii la ea. ,,Aşteptam la fereastră de o jumătate de ceas," şopti ea repede. ,,Am vrut să mă ascund, dar m-a găsit..."

,,*Haraşo!"* spuse rusul întinzîndu-i un pahar plin. ,,*Ia priatin! "* Irina încercă să zîmbească şi apucă paharul. Rusul ridică damigeana, o duse la gură şi bău îndelung.

Apoi o clătină lîngă ureche, să-şi dea seama cît vin a mai rămas, şi, aşezînd-o în mijlocul camerei, prinse repede braţul Irinei şi o luă la joc. ,,*Cijic, cijic, gde tî bîl ! ”* începu el. Irina se feri cît putu, zîmbind în silă. ,,Fă cum îţi zice el,” îi şopti învăţătorul, ,,să nu-l întărîtăm.” ,,... *Stal naş cijic tanţevati !”* cînta rusul, bătînd mereu cu piciorul, copilăreşte, în podea. Deodată Irina începu să plîngă.

,,Nu-ţi pierde firea !” îi strigă doamna Porumbache printre dinţi. ,,Joacă cu el,” că poate pleacă mai repede... ,,Fă-te că dansezi. Joacă!...” ,,Nu pot,” şopti Irina. ,,A murit Bibicescu...”

Doamna Porumbache îşi înăbuşi strigătul ducîndu-şi mîna la gură. Învăţătorul încremenise privind fix către Irina. Rusul o luă de talie şi începu s-o învîrtească, tot mai repede, în jurul damigenei, ridicînd la răstimpuri piciorul stîng şi zvîrlindu-l de mai multe ori în aer.

,, ... *Na fontanke vodku pil !”* cînta el.

,,A murit ! ”strigă Irina încercînd să se smulgă din strînsoarea lui.

,,*Kaput !”* strigă deodată Biriş ridicîndu-se cu greutate în capul oaselor. Se făcuse foarte palid şi începuse să tremure. Îşi puse mîna pe bărbie, ca să-şi potolească clănţănitul dinţilor, dar nu reuşi.

,,A murit,” strigă încă o dată Irina plîngînd din ce în ce mai tare.

,,Pac! pac! pac!” îi ameninţă rusul pe toţi cu degetele de la mîna stîngă transformate în revolver. ,,*Alles krank !”*

Irina se desprinse pe neaşteptate şi-i căzu în genunchi, izbucnind în hohote. Rusul rămase nedumirit în mijlocul camerei, privind-o cum plînge, îmbrăţişîndu-i picioarele. În clipa următoare, doamna Porumbache căzu şi ea în genunchi şi începu să plîngă. Învăţătorul se aşează pe marginea patului şi-şi prinse capul în palme.

- Doamne Iisuse Christoase, Dumnezeule mare, începu Irina. Maica Domnului, făcătoare de minuni, Iisuse Christoase Dumnezeul nostru!...

Rusul continua s-o privească, încruntat, tulburat, neîndrăznind să se mişte ca să n-o lovească. În cele din urmă se scarpină la ceafă şi, plecîndu-se, încercă să ridice femeile. Dar Irina se agăţase de picioarele lui şi se ruga, cu un glas tot mai fierbinte. Doamna Porumbache plîngea cu hohote. Zăpada de pe haina Irinei se topise şi balta se întindea încet în mijlocul camerei. În cele din urmă, rusul îşi pierdu răbdarea şi se degajă brusc.

,,*All-right ! all-right !"* strigă el. ,,*Finish !"* Îndreptîndu-se spre pat, îl întrebă pe Biriş, care rămăsese cu palma la gură, silindu-se să-şi potolească clănţănitul dinţilor: ,,*Warum ?" ,, Sein Mann ist tot,"* încercă Biriş să-i explice.

Rusul o privi din nou cum plînge şi se roagă, se apropie de damigeana, o ridică şi bău pînă simţi că se înăbuşe, apoi o puse sub braţ şi luînd poziţie de drepţi, salută milităreşte. ,,Trăiască prietenia ruso-română!" strigă el într-o Românească stîlcită. ,,*Aufwiedersehen !"*

Îşi aşează corect capela şi, cu damigeana sub braţ, ieşi. Învăţătorul se apropie speriat de Irina şi-i puse mîna pe umăr.

,,L-am găsit mort, în salon, după ce-ai plecat dumneata," începu Irina. Dar în clipa următoare se întrerupse din nou. Rusul se întorsese în odaie şi aşează cuminte damigeana pe covor. ,,*Verboten !"* spuse el zîmbind încurcat.

În faţa uşii, Biriş se opri. Începuse din nou să tremure şi dinţii îi clănţăneau. Îşi duse amîndouă mîinile la fălci.

- Intraţi, vorbi el cu greutate. Am să vin şi eu, mai tîrziu. Apoi îşi aruncă ochii pe ceas. Unsprezece jumătate. „E tîrziu, îşi spuse. E mai bine aşa; e destul de tîrziu; e mult mai bine aşa, că e tîrziu, că e aproape miezul nopţii", îşi repetă în neştire. O auzi pe doamna Porumbache plîngînd, auzi şoapte, paşi - şi, hotărîndu-se brusc, intră. Văzu întîi cîteva lumînări aprinse, aşezate în pahare, pe podea, în jurul canapelei. Între lumînări, chircit, strîngînd în mîini cuvertura, zăcea Bibicescu, cu capul foarte

aproape de piciorul canapelei. Irina îngenunchease alături şi plîngea lin, cu obrazul îngropat în palme. Biriş mai privi încă o dată ceasul şi înainta hotărît. „A trecut de unsprezece jumătate", îşi spuse el, e foarte bine aşa.

- Ce ne facem acum ? îl întrebă, în şoaptă, învățătorul, după ce-l văzu că se opreşte lîngă canapea şi se închină.

Apoi simți cum i se înmoaie picioarele şi, cu un efort, se lăsă să cadă pe marginea canapelei. Doamna Porumbache sări să-l susțină.

- I-am spus să nu vină, şopti ea. E bolnav. Are febră...

Biriş rămase istovit pe marginea canapelei şi privi lung lumînările.

- Pe la nouă jumătate, începu doamna Ivaşcu să povestească, foarte încet, a trecut Irina să vadă ce face. A ascultat la uşă. Cînd scria, nopțile, vorbea mereu singur, citea, ca la teatru. N-a auzit nimic şi a crezut că a adormit. A intrat să vadă dacă mai arde focul. Săracul, se plîngea mereu că îi e frig nopțile. L-a găsit aici...

Biriş simți deodată cît era de frig în salon şi deşi avea două pulovere şi-şi păstrase paltonul, începu să tremure. ,

- Ce ne facem cu el ? întrebă din nou învățătorul. Dacă ar mai fi fost aici conu' Mişu, îl ducea undeva cu maşina... Avea prieteni, ar fi venit să-l ia cu maşina...

Biriş privi încă o dată la ceas.

- Trebuie transportat în noaptea asta, spuse el. Mîine are să fie prea tîrziu. Avem noroc că s-a întîmplat noaptea, că poate fi transportat...

Apoi se întrerupse brusc şi roşi. I se păru că n-ar fi trebuit să vorbească de noroc, că n-ar fi trebuit să spună „avem noroc". Îşi căută tremurînd pachetul cu țigări.

- Pot fuma? întrebă el, intimidat deodată.

Nu-i răspunse nimeni, şi-şi aprinse nervos țigara. Nu avea unde să-şi pună chibritul şi-l lăsă să ardă mult, apoi îl stinse şi-i dădu drumul pe podea.

- Trebuie să facem ceva, spuse doamna Porumbache.

- Să-l ducem undeva, în noaptea asta, continuă

învățătorul.

- Mîine are să fie prea tîrziu, spuse Biriş prinzînd curaj. Trebuie să-l scoatem acum, pe întuneric...

Apoi îşi privi din nou ceasul, fumînd grăbit.

- Îl ducem la biserică, spuse Irina ridicîndu-se. Îl lăsăm acolo, în tinda bisericii, ca pe un copil găsit. Şi mîine dimineață vorbesc cu preotul...

- Nu se poate, o întrerupse doamna Ivaşcu. E Secția alături. Trebuie să-l trecem prin fața Secției. Sunt sergenți...

- E imprudent, spuse Biriş, şi începu din nou să tremure. Trebuie să-l ducem undeva, nu prea departe, şi să-l lăsăm în stradă...

- Nu se poate, vorbi Irina cu hotărîre. Destul c-a murit ca un cîine. Nu putem să-l zvîrlim în drum... Îl duc eu pînă la biserică...

- Eşti nebună! şopti speriată doamna Ivaşcu.

- Trebuie să-l transportăm acum, pînă nu se înțepeneşte, vorbi învățătorul. ÎI ducem într-o pătură...

- E imprudent, spuse Biriş. Riscăm să ne întîlnim cu vreo patrulă.

- Îl luăm la braț, dumneata şi cu mine, spuse repede Irina adresîndu-se învățătorului. Îi punem paltonul pe el şi pălăria. Îl înfăşurăm bine cu fularul. Dacă te întreabă cineva, spunem că i s-a făcut rău pe drum... Dar să ştiți că-l ducem la biserică...

- Ar trebui să ne grăbim, vorbi precipitat Biriş cu ochii pe ceas. E aproape miezul nopții. Mai tîrziu, are să fie suspect. Dacă ne întîlnim cu vreo patrulă, spunem că ne întoarcem de la o petrecere...

Apoi îşi stinse țigara, tremurînd.

- Nu ştiu dacă are pălărie, spuse doamna Ivaşcu. Numi amintesc să-l fi văzut venind cu pălăria...

Ningea acum liniştit, cu fulgi mari şi uşori care le cădeau blînd pe obraji. Zăpada era moale, afînată, şi

înaintau fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat pe vată. Biriş şi doamna Ivaşcu mergeau la zece metri înainte, să recunoască drumul. Tremurînd întruna, Biriş întorcea necontenit capul înapoi. Îi vedea, pe învățător şi pe Irina, susținînd fiecare de un braț pe Bibicescu, îmbrăcat cu paltonul, cu fularul pînă peste bărbie şi cu o pălărie veche a lui Antim, largă, înfundată mult pe cap, îi vedea susținîndu-l şi trăgîndu-l totodată prin zăpadă, şi vedea picioarele lui Bibicescu strîns lipite unul de altul, uşor încovoiate în dreptul genunchilor, ca ale unui om care s-ar fi lăsat greu, care ar fi încercat să se împotrivească să fie transportat. La un pas în urmă venea doamna Porumbache, gata să-i sprijine dacă vreunul din ei ar fi lunecat sau ar fi obosit. Cîtva timp nu întîlniră pe nimeni. Apoi, deodată, după un colț, zăriră o pereche în fața lor. Biriş întoarse repede capul şi le făcu semn. Irina şi învățătorul se opriră, şi cînd cei doi se apropiară de ei, Irina puse repede brațul pe umerii lui Bibicescu şi-l întrebă, tare: - Ți-e rău ? Reazămă-te aici, de zid... Cei doi grăbiră pasul şi trecură fără să ridice ochii.

- Am obosit! spuse învățătorul după ce perechea se îndepărtă.

- Lasă să-l mai duc şi eu, şopti doamna Porumbache şi apucă brațul lui Bibicescu.

Biriş îi aştepta, cu mîinile în buzunarele paltonului, tremurînd. Îi văzu cum se apropie trăgîndu-l prin zăpadă, şi parcă acum Bibicescu se făcuse mai mic, picioarele i se încovoiaseră şi mai mult de la genunchi, şi capul îi căzuse puțin înainte, şi pălăria părea neaşteptat de mare, aşa cum era, albă de zăpadă, aproape acoperindu-i fața.

- Trebuie să trecem drumul, şopti Biriş. Nu-l putem duce la biserică. E prea riscant...

- S-a făcut parcă mai greu, spuse doamna Porumbache răsuflînd adînc. N-o să-l putem duce mult...

- Îl duc eu, şopti Irina. Îl duc pînă la biserică...

- Eşti nebună! izbucni deodată doamna Ivaşcu. Vrei să

ne prindă şi să ne bage în temniță, să ne nenoroceşti pe toți! Gîndeşte-te că ai copil...

Apoi se apropie de Bibicescu şi îi scutură cu mîna zăpada de pe pălărie şi de pe umerii paltonului. Biriş trecuse deja drumul. S-au luat toți după el.

- Nu mai pot! spuse doamna Porumbache după ce ajunseră pe celălalt trotuar. Să ne odihnim o clipă...

- Nu e timp, şopti învățătorul. Lasă că-l mai duc eu...

Apoi apucă brațul lui Bibicescu şi începu să tragă, cu furie, cît putea mai repede. Suflînd greu, cu fruntea plecată, fără să scoată un cuvînt, Irina îl urma, silindu-se să nu se împiedice. Au mers aşa, în tăcere, cîteva minute. Cînd s-au oprit amîndoi, istoviți, şi l-au rezemat de un zid, Biriş se întoarse repede spre ei.

- Să-l ducem în Grădina Icoanei, spuse. Nu e prea departe... Să vă ajut şi eu...

Luă brațul lui Bibicescu, dar de la primul pas simți parcă toată greutatea prăbuşindu-i-se pe umăr şi, împleticindu-se, căzu în genunchi în zăpadă, trăgînd pe Bibicescu după el.

- Doamne fereşte! şopti speriată doamna Porumbache şi-şi făcu repede cruce.

Apoi sări să-l ridice. Doamna Ivaşcu culese pălăria lui Bibicescu din zăpadă, o scutură şi apoi i-o înfundă din nou pe cap.

- Lasă, domnule profesor, că dumneata eşti bolnav, n-ai forță, spuse învățătorul.

Ajunşi în fața Grădinii Icoanei, îl rezemară de zid, în timp ce Biriş o porni înainte să vadă dacă din întîmplare nu mai e cineva. Ninsoarea încetase şi, la lumina palidă a felinarelor din stradă, arborii păreau flori uriaşe de gheață. Biriş oftă prelung; îşi simți lacrimile alunecîndu-i pe obraji şi începu să le şteargă cu dosul palmei. Apoi se întoarse repede către ceilalți.

- E acolo o bancă, arătă el înălțînd brațul.

O porni iarăşi înainte, să curețe banca de zăpadă.

Începuse să plîngă şi-şi trecea mereu mîinile ude şi reci peste ochi. Cînd sosiră ceilalţi, îl găsiră la capătul băncii, privind-o lung, visător. Îl întinseră pe Bibicescu şi-i aşezară cu grijă pălăria pe cap. Învăţătorul oftă adînc, se căută în buzunar şi scoase o foaie de hîrtie pe care scrisese cu litere mari, de tipar: *Dan Bibicescu, mare scriitor român. Patria recunoscătoare.* În josul foii, adăugase în grabă: *Fie-i ţărîna uşoară.* Mai privi o dată hîrtia, apoi i-o prinse cu un bold de palton.

- Dumnezeu să-l ierte! spuse doamna Porumbache, şi-şi făcu cruce. Să mergem repede!...

Irina scoase din buzunarul paltonului cîteva lumînările, din cele pe care le utilizase Bibicescu la lectura piesei, şi le aprinse una cîte una, lipindu-le de bancă. Apoi îngenunche alături şi începu să plîngă.

- Dumnezeu să-l ierte! spuseră pe rînd ceilalţi. Biriş şi învăţătorul îşi scoaseră pălăriile.

- Acum trebuie să mergem, şopti doamna Ivaşcu apropiindu-se de Irina şi bătînd-o pe umăr. Gîndeşte-te că ai copil...

Irina se ridică, se aplecă spre Bibicescu şi-i sărută mîna. O lumînare se stinsese,-şi ea o reaprinse cu grijă, apărînd-o cîtva timp cu palma.

- Dumnezeu să ne ierte pentru ce-am făcut, şopti Irina, şi se închină din nou.

Apoi porni repede spre ieşire, urmată de ceilalţi. Biriş se mai opri o dată şi privi înapoi. Lumînările încă ardeau. Bibicescu părea stingherit, îmbrăcat în palton, cu pălăria largă pe cap, cu foaia de hîrtie pe piept, ca o etichetă pe un manechin, între cele patru luminiţe stînd să se stingă. Biriş îşi scoase pălăria şi-şi trecu palma peste ochi, încercînd să-şi potolească plînsul.

- La revedere, Dan! îi strigă el. Pe curînd!...

VI

Ieşi pe balcon şi, ca în fiecare dimineaţă, dădu întîi cu ochii de cimitir. De aici, de la etajul II, cimitirul nu putea fi în nici un chip evitat. Îl întîlnea întotdeauna la mai puţin de zece metri de balconul lui, închis corect între zidurile înalte, silindu-se parcă să se camufleze într-un parc senioral. Pe boulevard Murat castanii erau deja îngălbeniţi, dar mai departe se desluşeau grupuri compacte de arbori încă verzi, tresărind la răstimpuri, clătinîndu-şi încet crengile în lumina aurie a sfîrşitului de septembrie.

Cîteva minute în urmă auzi uşa deschizîndu-se şi se întoarse în cameră, îi zări întîi cravata neagră. „Are să poarte doliul un an de zile", se surprinse el gîndind. Gîndul acesta îi revenea, cu o absurdă monotonie, de cîte ori, dimineţile, Mişu Weismann intra la el în odaie. „Un an de zile; aşadar, are s-o mai poarte încă trei luni..."

- Nu te-am deranjat, cumva, noaptea trecută ? îl întrebă Weismann apucînd un scaun de spetează şi aducîndu-l alături de birou, ca să se aşeze în bătaia soarelui. M-am întors foarte tîrziu. Am fost cu prietenii lui Vidrighin...

Zări o urmă de praf pe birou şi o şterse repede cu mîneca hainei. Apoi întinse mîna şi împinse călimara, apropiind-o cu un centimetru de mapa cu hîrtie sugativă. Erau micile lui manii, înţelese Ştefan încă din primele zile petrecute în boulevard Murat. Weismann ţinea să păstreze biroul în cea mai perfectă ordine. Cînd se aşeza cîteodată să scrie o scrisoare sau numai adresa pe un plic, lua cele mai neaşteptate precauţii ca să nu murdărească mapa şi să nu schimbe poziţia călimării sau a celor trei *presse-papiers* de marmură, care-şi aveau fiecare locul lor bine

ştiut pe birou. - Ia priveşte biroul! îi spusese în prima seară. Birou de scriitor. Dacă n-ar fi fost Dan, aş fi căutat altceva, mai aproape de centru. Dar îl aşteptam pe Dan... Spunînd asta, îşi ridicase mîna si-si verificase nodul cravatei.

- Prietenii lui Vidrighin, dar era cît p-aci să mă cert cu unul dintre ei, continuă Weismann. Eterna poveste cu paşaportul diplomatic. Ce, acum şi domnul Viziru face rezistență ? zicea. După ce-a lucrat cu comuniştii şi-a călătorit în wagon-lits?... Dar l-am pus imediat la punct.

Ştefan ridică din umeri.

- Îți mulțumesc, dar te-ai ostenit degeaba. Trebuia să-i spui adevărul. Dumneata ştii foarte bine de ce-am venit...

Mişu Weismann îl privi lung, cu admirație, apoi zîmbi, clătinînd din cap.

- Îmi place de dumneata. Eşti un om extraordinar. Ar trebui să te ia toți de exemplu... Îi spuneam aseară lui Vidrighin: dacă e vorba de discreție, nimeni nu-l întrece pe Viziru. Eu unul mi l-am luat de mult de exemplu.

Începuse să rîdă, dar se opri brusc şi se îndreptă spre uşă.

- M-am luat cu vorba şi iar am uitat, spuse. Era gata cafeaua...

Intră în bucătărie cu un zîmbet misterios pe buze. Puse mîna pe cafetiera, să vadă dacă e destul de fierbinte, apoi aşează pe tavă ceştile, linguriței şi zaharnița. Dar în ultima clipă se răzgîndi şi, reaprinzînd gazul, ținu cîtva timp cafetiera deasupra flăcării. Cînd se întoarse în birou, îl găsi pe Ştefan în dreptul ferestrei.

- Să nu crezi că încerc să mă mistific, îl auzi deodată. Să nu crezi că vreau să eschivez drama Istoriei refugiindu-mă într-o problemă personală...

Aşezînd cu grijă ceştile de cafea pe măsuța de lîngă birou, Weismann zîmbi din nou. Ştia ce-are să urmeze. I se părea că-l mai auzise odată vorbindu-i despre mistificarea Istoriei; poate îi vorbise chiar de mai multe

ori, dar se învățase să nu-l asculte întotdeauna. Se mulțumea să-l privească, prefăcîndu-se atent, clătinînd la răstimpuri din cap, cu gravitate.

- Adevărata şi tragica mistificare se întîmplă cu *ceilalți,* continuă Ştefan apropiindu-se.

- Care *ceilalți ?* întrebă Weismann. De ce te gîndeşti tot timpul la ceilalți ? Tocmai începuse să toarne cafeaua şi se întrerupse, ridicînd brusc capul, cu cafetiera în mînă.

- Asta mi se pare cea mai teribilă mistificare; să crezi că persoana umană îşi găseşte suprema împlinire numai cînd izbuteşte să se identifice cu avangarda Istoriei...

- Degeaba încerci să schimbi vorba, spuse Weismann zîmbind. Ți-am spus c-am fost aseară cu prietenii lui Vidrighin. Ascultă-mă, că n-am terminat, adăugă el repede ca şi cum i-ar fi fost frică să nu fie întrerupt. Ți-am spus că am vorbit de dumneata, dar nu ți-am spus cu cine. Am vrut să-ți fac o surpriză...

Sfîrşise de turnat cafeaua şi se aşeză pe scaun cu acelaşi zîmbet misterios.

- Nu eşti deloc curios? îl întrebă privindu-l.

- Ba da. Dar voiam să-ți spun şi eu ceva şi m-ai întrerupt...

- Eu ştiu ce voiai să-mi spui. Voiai să schimbi vorba. Te cunosc... Îndată ce rostesc numele lui Vidrighin, încerci să schimbi vorba. Dar n-ai dreptate. E un om care te apreciază, te admiră chiar foarte mult... Numai că, de data aceasta, nu era vorba de el, nici de prietenii lui. Aseară, cînd eram cu ei, am întîlnit o persoană care te cunoaşte. Zicea chiar că te cunoaşte foarte bine...

- Dacă mă laşi să termin, începu Ştefan, am să te ascult cu cea mai mare plăcere. Pentru că, ce voiam eu să-ți spun, e ceva foarte important pentru mine. Şi dumitale îți place filosofia, dumneata ai să mă înțelegi.

Weismann clătină, de cîteva ori, împăciuitor, din cap, şi-şi apropie ceaşca de buze. Îi trebuise oarecare timp, dar se învățase cu Ştefan, cu obsesiile şi slăbiciunile lui. Ştia

că Ştefan avea nevoie de el ca să se asculte gîndind. Cineva i-ar fi spus la Bucureşti, poate numai în glumă, că el, Weismann, are pasiunea filosof iei. ,,Dumitale, conu' Mişu, îți place filosofia !" îi spusese Ştefan, chiar în seara sosirii lui la Paris.

Totul începuse de-atunci, din seara de 20 august, în acea dimineață, ridicînd receptorul, auzise o voce care i se păruse cunoscută întrebînd de numele lui, apoi auzise: ,,Aici e Ştefan Vizirul..." Un ceas în urmă, Ştefan suna la uşă. Avea două mici valize. ,,Vin de la Praga," îi spuse. ,,Vin direct de la aerodrom. În noaptea asta n-aş voi să mă duc la hotel. Pot rămîne la dumneata ?" Părea obosit şi partea de jos a feței îi tremura uşor în timp ce vorbea, parcă ar fi suferit de un tic nervos. ,,Bineînțeles că poți rămîne. Ai odaia lui Dan. Dar cum ai dat de mine ?" îl întrebă Weismann ajutîndu-l să-şi ducă valizele. ,,Am să-ți povestesc îndată. Aş vrea acum să mă schimb. Am o cursă urgentă de făcut..." Se închise în odaia de baie cu amîndouă valizele şi ieşise după o jumătate de ceas, gata de plecare, cu una din valize în mînă. ,,Cred că am să pot găsi un taxi," spuse îndreptîndu-se spre uşă. ,,Vin eu cu dumneata şi-ți arăt..." ,,Nu te deranja," îl întrerupse Ştefan. ,,Cunosc bine Parisul, mi-am făcut doctoratul aici... Cred că am zărit stația lîngă metrou..." Îi strînse mîna şi coborî repede scările, cu valiza în mînă. Se întoarse după două ceasuri. Weismann îl aşteptase pe balcon şi, văzîndu-l coborînd din taxi fără valiză, zîmbi. Apoi, în vîrful picioarelor, trecu în birou. Întîlnindu-şi capul în oglindă, izbucni într-un rîs scurt, pe care şi-l şterse repede cu palma, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l surprindă cineva. ,,Îmi place !" şopti Weismann. ,,Îmi place de el că e discret..."

,,Cunoşteam adresa dumitale de la Bucureşti," începu Ştefan. ,,Nu e nici un secret. O ştie toată lumea, toți prietenii dumitale, vreau să spun, şi sunt numeroşi. Dar sunt vreo şase telefoane pe adresa aceasta. Am încercat şi,

cu puțin noroc, la al treilea telefon mi-ai răspuns dumneata.” ,,Am o sumă de noutăți să-ți spun,” adăugă.

În după-amiaza aceea i-a povestit tot felul de întîmplări din Bucureşti, i-a vorbit mai ales de Dan Bibicescu, de tot ce ştia de la Biriş despre moartea lui. Dar evita, parcă cu mare grijă, orice aluzie politică. Tîrziu, Weismann înțelese că dacă vrea să afle ceva, trebuia să-i pună întrebări precise. Ştefan răspundea însă evaziv. ,,Eram în misiune la Praga,” îi spuse în cele din urmă. ,,Am profitat de o ocazie şi m-am suit în avion.” Apoi îl privi zîmbind. Weismann îi întoarse zîmbetul clipind cu înțeles din ochi. ,,Nu vreau să te descos,” insistă el, ,,dar dumneata ai venit cu un anumit scop...” ,,Am să-ți povestesc mai tîrziu. Am multe să-ți povestesc...”

Seara, Weismann îl invită la un restaurant din Passy. Tîrziu, emoționat pe neaşteptate, Ştefan îi puse mîna pe umăr. ,,Pentru că mi-ai arătat atîta încredere, vreau să-ți destăinuiesc de ce-am fugit. Am să te rog, însă...” ,,Fii fără grijă,” îl întrerupse Weismann. ,,Tot ce-mi spui, rămîne numai între noi. Mormînt.”

Ştefan oftă, trecîndu-şi mîna pe frunte. ,,Dragă domnule Weismann, dumneata n-ai de unde să ştii. N-o ştie decît Biriş. Eu iubesc de mulți ani o fată, Ileana. Ileana Sideri. N-am mai văzut-o de aproape şase ani. Ştiu că trăieşte ascunsă undeva şi am venit s-o caut.” Apoi tăcuse, aşteptînd să se îndepărteze chelnerul. ,,Dumneata cunoşti atîta lume,” reîncepu coborînd glasul. ,,Poate auzi de ea. O cheamă Ileana, Ileana Sideri.” Începu să i-o descrie, cu un glas tainic, înfierbîntat, oprindu-se asupra celor mai mici amănunte: gestul ei de a-şi trece băiețeşte mîna prin păr, privirile ei, culorile rochiilor ei de vară. Dar deodată, fără motiv, se tulbură şi îi apucă din nou brațul. Îl privi lung, cu o neaşteptată căldură. ,,Coane Mişu, dumitale îți place filosofia şi te interesează problemele sufletului omenesc, pot vorbi deci deschis cu dumneata...” Weismann îşi plecă puțin capul spre el, pregătindu-se să-l

asculte. ,,Dumneata ştii că unul din lucrurile cele mai greu de înțeles este faptul că omul poate uita chiar şi acele întîmplări şi revelații de care atîrnă fericirea sau mîntuirea lui. Cum poate avea loc o asemenea amnezie, încă nu înțeleg. Dar capacitatea asta *de a uita esențialul* explică în bună parte neputința creştinismului de a schimba oamenii, într-un cuvînt de a-i mîntui."

Weismann îl privea în ochi, gînditor. ,,Unde vrei să ajungi?" îl întrebă el deodată.

,,În fond, creştinismul ne-a revelat secretul mîntuirii noastre," continuă Ştefan, ,,şi cu toate acestea aproape nimeni dintre noi nu-şi mai aminteşte în ce constă acest secret. L-am uitat, aşa cum uităm o seamă de alte nenumărate lucruri care meritau cu adevărat să fie uitate."

,,E adevărat, uităm," spuse Weismann. ,,Dar nu înțeleg unde vrei să ajungi..."

,,Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu mine," îl întrerupse Ştefan. ,,Sunt lucruri importante pe care le-am uitat. Ani de-a rîndul mi-am amintit pînă în cele mai mici amănunte rochiile, gesturile şi cuvintele Ilenei. Îmi închipuiam că, orice s-ar mai putea întîmpla cu mine de aici înainte, niciodată nu le voi mai putea uita. Îmi făceam iluzii. *Am început să le uit, să le confund.* M-am trezit într-o bună zi că le uitasem. Confundam două convorbiri care avuseseră loc la un mare interval de timp: cea dintîi, la restaurant, în vara 1936, cealaltă la Bussaco, în noaptea de revelion, 1941. De-abia azi-noapte, în avion, mi le-am adus din nou aminte... Poate pentru că eram emoționat, adăugă el coborînd puțin glasul, şi-mi era frică. Pînă nu m-am văzut la cinci sute de kilometri de Praga, mi-a fost frică..."

,,Cred şi eu," făcu Weismann apropiindu-se confidențial de el, ,,riscai să te doboare avioanele ruseşti de vînătoare... Ia spune, cum a fost?" îl întrebă privindu-l nerăbdător în ochi.

,,Mi-am dat deodată seama că făceam o confuzie.

Atunci, pe loc, descoperirea aceasta m-a bucurat: parcă aş fi regăsit un obiect preţios pe care l-aş fi rătăcit de mult. Dar un ceas mai tîrziu, mi-am dat seama cît e de grav. Asta înseamnă că timpul poate roade şi mistui nu numai amintirea întîmplărilor pe care chiar el le-a zămislit, amintirea evenimentelor născute din Timp şi, ca atare, condamnate să se risipească şi să se uite prin însăşi trecerea Timpului; asta înseamnă că Timpul poate ataca chiar revelaţiile venite de dincolo de el, le poate ataca, macera cu încetul şi, în cele din urmă, distruge, întocmai ca amintirea unui eveniment oarecare. E foarte grav, iubite coane Mişu. Dacă lucrul acesta e adevărat, adversarii noştri, ai dumitale şi ai mei, au dreptate, şi într-o zi toată lumea va fi a lor..."

,,Te înşeli !" îl întrerupse Weismann. ,,E imposibil! Au pierdut partida!..."

,,... Căci pentru ei," continuă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit, omul nu poate cunoaşte nimic altceva decît Istoria; într-un cuvînt, nu poate cunoaşte decît ceea ce uită, îşi reaminteşte şi uită din nou din tot ce s-a întîmplat în viaţa umanităţii..."

,,Comuniştii au pierdut partida, îţi spun eu !" încercă Weismann să abată discuţia.

,,Dar eu tot cred că există şi *altceva,* dincolo de Timp şi de Istorie," reluă Ştefan cu fervoare, ,,şi că noi putem cunoaşte acest *altceva.* Numai că, pentru asta ni se cere un foarte mare efort spiritual. În ceea ce mă priveşte, eu am fost incapabil de un asemenea efort. De aceea mi s-au întîmplat toate cîte mi s-au întîmplat. Pe Ioana am pierdut-o, pentru că o uitasem deja. Eu sunt vinovatul. Dumnezeu mi-a luat-o pentru că n-o mai aveam... Rostise ultimele cuvinte cu o mare gravitate şi apoi tăcu cîteva clipe, gînditor.

,,Aşa a vrut Dumnezeu," spuse Weismann. ,,Eşti încă tînăr... Acum ai scăpat, eşti aici, liber... Spune bogdaproste că ai scăpat."

Ştefan oftă.

,,Da, ar trebui... Ar trebui să nu uit asta, că *am scăpat.* Dar cum îți spuneam adineauri, tragedia este că uităm chiar lucrurile esențiale... În fond, poate că greşit se crede că Istoria e solidară cu memoria. Istoria modifică necontenit o amintire, îi acordă mereu valori noi, negative sau pozitive, pînă ce, în cele din urmă, o anulează. Aşa a făcut, bunăoară, cu creştinismul. Dacă omul ar şti cum să-şi amintească, *integral,* anumite revelații, ar scăpa de Istorie. Iubirea mea pentru Ileana a fost o asemenea revelație. Dar am început să uit. N-au trecut decît şase ani de cînd n-am mai văzut-o, şi am şi început să uit anumite amănunte esențiale."

Weismann îl ascultase atent, privindu-l lung, trecîndu-şi la răstimpuri palma pe deasupra pleoapelor ca să-şi alunge oboseala.

,,Te înțeleg, spuse el hotărîndu-se deodată. Dumneata eşti un om prudent. Ai familia în țară..."

Ştefan întoarse mirat capul spre el, ca şi cum ar fi vrut să ghicească ce vrea să spună.

,,Familia mea ?" întrebă el tîrziu. ,,Da, e adevărat; au mai rămas cîțiva. Bătrînul s-a prăpădit acum doi ani. Casa îi fusese luată mai de mult. Soru-mea, Sofioara, doctorița, s-a măritat cu băiatul farmacistului..."

,,Am auzit," spuse Weismann, dar îşi dete imediat seama că spusese asta la întîmplare, crezînd că-i va face plăcere lui Viziru, şi roşi încurcat.

,,... Spre dezolarea Eleonorei, a doua soție a tatălui meu," continuă Ştefan cu un zîmbet întristat. ,,Eleonora se iubea de mult cu băiatul farmacistului. Săraca, de atîția ani tot aştepta să moară tata ca să se poată remărita cu iubitul ei. Dar a intervenit doctorița. I-a luat-o înainte... Singurii care o duc prost, reîncepu el după o pauză, sunt Adela şi Răducu. Le-am trimis nişte bani înainte de plecare, dar i-au refuzat. Sunt amîndoi oameni de caracter. Sper să accepte mai tîrziu, cînd nu vor mai avea ce vinde.

Dacă nu-l vor aresta, în cele din urmă, pe Răducu. Nu-şi ține deloc gura...”

A doua zi, Weismann îl lăsă să doarmă pînă la zece. Cînd intră cu cafeaua, îl găsi în pat, fumînd.

- Dacă vrei, poți rămîne aici, îi spuse. Îmi face cea mai mare plăcere să te găzduiesc. Şi să-mi spui cum stai cu banii.

- Mulțumesc, deocamdată am tot ce-mi trebuie.

- Să-mi spui cînd n-ai să mai ai. Cu puțin noroc, devenim milionari. Am o afacere extraordinară în curs. Am să-ți povestesc mai tîrziu... Acum, bea-ți cafeaua - şi după aceea să-mi spui ce se mai întîmplă în țară...

În dimineața aceea au stat de vorbă două ceasuri. A vorbit mai mult Ştefan, dar vorbea atît de exaltat încît Weismann nu-l putea urmări întotdeauna. În cele din urmă, îşi pierdu răbdarea şi se ridică de pe scaun.

- Trebuie să te îmbraci, că într-o jumătate de ceas mergem la masă. Viziru tocmai îşi aprinse o țigară.

- Mai lasă-mă doar să termin țigara asta, îi spuse. Nu ştii ce înseamnă să poți rămîne în pat pînă la prînz, fără program şi fără frică, fără teama că dintr-o clipă în alta cineva va deschide uşa şi va intra peste tine, cerîndu-ți socoteala de ce-ai făcut sau n-ai făcut...

- Ba ştiu, îl întrerupse Weismann, şi d-aia am fugit din țară... Apucă scaunul de spetează şi se apropie cu el de pat.

- Şi dacă-mi pare rău de ceva, e că nu ai nici cea mai mică încredere în mine, continuă aşezîndu-şi scaunul chiar în fața lui Ştefan. Nu sunt un om curios, dar mă aşteptam să-mi spui măcar cu cine te mai întîlneai în țară...

Ştefan îl privi mirat.

- Îmi închipuiam că ştiai, răspunse. Mă întîlneam mai ales cu Biriş.

- Păi tocmai asta mă interesează şi pe mine. Asta te întreb de azi-dimineață: să-mi spui ce mai crede Biriş,

cum vede el desfăşurarea evenimentelor.

- Crede şi el că cea mai mare crimă, şi totodată prostie, ar fi organizarea rezistenței...

- Să nu mai spui asta, îl întrerupse Weismann nervos, că rişti să te audă şi alți români, şi atunci devii cu adevărat suspect...

- Ascultă, că Biriş are dreptate, continuă Ştefan. Ar fi o prostie să facem rezistență în sensul occidental al cuvîntului, ca să provocăm o hemoragie iremediabilă. Trebuie doar să redescoperim tehnica de a ne camufla, arta de a minți şi a păcăli, de a lăsa să creadă pe ocupant că ne-a convertit la credințele lui, că ne-a cucerit lăuntric. Asta-i tot...

- Îmi place de dumneata că eşti optimist, spuse Weismann zîmbind ironic. Se vede că eşti intelectual. Toți intelectualii sunteți optimişti, trăiți în nori...

- Asta-i tot, dar e greu şi primejdios, continuă Ştefan. Minciuna asta colectivă ar putea dura foarte multe zeci de ani, ar putea dura chiar un secol. E foarte greu să-ți păstrezi sufletul neatins de-a lungul unui secol de hibernare sub o mască. Şi atunci ni se pune problema: ce trebuie să facem ca să nu ne pierdem sufletul în acest nou Ev întunecat care începe pentru noi?

Weismann îl privi din nou, cu o intensă curiozitate, apoi se ridică brusc şi ridică scaunul de spetează cu amîndouă mîinile.

- Îmi place de dumneata că ştii să schimbi vorba, îi spuse silindu-se să zîmbească. Dar nu-ți închipui că mă păcăleşti atît de uşor. Dacă nu crezi în rezistență, te-aş putea întreba de ce-ai fugit din țară. După teoria dumitale ar fi trebuit să rămîi acolo şi să te camuflezi.

- Evident că aşa ar fi trebuit să fac. Dar am înțeles că nu voi fi bun de nimic atîta timp cît viața mea nu-şi va fi regăsit sensul. Mulți se aruncă în politică pentru ca să uite un dezastru intim, să-şi umple un vid interior. Şi, probabil, de aceea reuşesc, cel puțin pe planul exterior,

istoric; cînd nu mai ai nimic de pierdut, poți deveni un erou sau un mare om politic...

Weismann îl privi cîteva clipe, apoi ridică din umeri şi se îndreptă spre birou, ducînd scaunul de spetează.

- O să mai stăm noi de vorbă pe chestia politică, spuse.

- Nu eşti deloc curios să afli cine e persoana? îl întrebă văzîndu-l că-şi priveşte pe furiş ceasul.

- Care persoană? întrebă Ştefan, nedumerit şi puțin sperjat, parcă s-ar fi trezit din somn.

- Persoana pe care am întîlnit-o aseară, cînd am fost cu prietenii la Vidrighin. Spunea că te cunoaşte bine...

Ştefan ridică brusc fruntea.

- Nu, nu e cine te gîndeşti dumneata. E altcineva. O femeie foarte frumoasă. Te cunoaşte bine. Şi ar vrea să te reîntîlnească, să-ți vorbească...

- Să poftească. O primim cu plăcere... Weismann îl privea zîmbind.

- Vreau să văd cît timp poți rezista fără să mă descoşi, spuse.

- Nu mult, pentru că n-o să am timp. Azi ies foarte devreme.

- Te duci cumva la Luvru ? îl întrebă Weismann şi începu să rîdă foarte bine dispus.

Ştefan nu-i răspunse. Cîtva timp, tăcură amîndoi.

- Într-adevăr, nu eşti curios? Pentru că, te avertizez, e vorba de cineva foarte important...

- Să poftească, spuse Ştefan ridicîndu-se. Dar acum am să te rog să mă scuzi. Trebuie s-o şterg...

Îi întinse mîna şi se îndreptă spre uşă.

- Eşti formidabil! exclamă Weismann cu o urmă de regret în glas. Dar e şi vina mea, adăugă apropiindu-se şi bătîndu-l pe spate. Am ales prost momentul. Nu trebuia să-ți spun acum. Nu ştiam că pleci atît de devreme...

Ieşi pe balcon să vadă în ce direcție apucă Ştefan. „Are dreptate Vidrighin, îşi spuse. E un om ciudat. Dar şi eu am destulă răbdare. Pînă la urmă, tot aflu eu..."

Îşi spunea asta de cîteva săptămîni, de cînd, într-o dimineaţă ploioasă, îl ascultase vorbind, ca de obicei, despre Ileana şi despre Istorie.

- Mistificarea ar fi să cred că aş putea face ceva cu adevărat util în lume, în istorie, fără a o fi găsit pe Ileana, spunea. Nu numai că n-aş putea face nimic, dar aş crea confuzii. Ruptura mea interioară s-ar răsfrînge asupra lumii întregi...

Simţea că n-are să-l mai poată asculta mult, cînd îl auzi.

- Multă vreme n-am înţeles că, cel puţin în parte, seceta de acum un an se datora şi faptului că eram un om dezechilibrat, că nu o căutasem pe Ileana.

Rostise ultimele cuvinte cu oarecare teamă, coborînd glasul. Weismann nu se mai putu abţine.

- Dumneata îţi baţi joc de mine, îi spuse zîmbind.

- Vorbesc cît se poate de serios, reluă Ştefan. Bursuc a înţeles asta înaintea mea. Mi-a spus că eram şi eu vinovat de secetă pentru că aveam mîinile pătate de sînge.

- Bursuc e un escroc ! întrerupse Weismann. Escroc şi trădător.

- Dar în cazul meu a văzut just. Seceta din Moldova era în parte consecinţa secetei noastre sufleteşti. Era întocmai ca şi seceta din legenda Regelui Pescar. Pînă n-a venit Parsifal să pună întrebarea justă, singura întrebare care trebuia pusă: „Unde este Graalul ?" - seceta a continuat şi Regele Pescar nu s-a putut înzdrăveni. Dacă aş fi ştiut şi eu să pun întrebarea justă, poate că seceta ar fi încetat. Dar nu ştiam care este adevărata întrebare şi nu ştiu nici acum... Sper că am s-o ghicesc după ce o voi regăsi pe Ileana...

Weismann îl privea cu atenţie, sorbind la răstimpuri din cafea.

- Ascultă-mă, că am să-ti spun o mare taină, continuă Ştefan apropiindu-se şi punîndu-i mîna pe umăr. In fundul sufletului, simt că de tot ce se întîmplă azi în lume

sunt şi eu răspunzător. Dacă aş fi căutat-o pe Ileana, poate că măcar unul din lucrurile teribile care s-au întîmplat în lume nu s-ar fi întîmplat...

- Îți baţi joc de mine, dar eu tot nu mă supăr pentru că mi-eşti simpatic, repetă zîmbind Weismann.

- Am început să înțeleg cînd mi-a povestit Biriş o legendă cu un înțelept chinez...

Weismann ridică brusc capul şi-l privi în ochi.

- Îmi place de dumneata..., începu el. Dar Ştefan nu-i lăsă timp să continue.

- În clipa cînd îl ascultam pe Biriş, reluă el repede, am început să înțeleg. De tot ce se întîmplă în lume sunt şi eu vinovat. Pentru că nu sunt un om întreg, nu sunt o unitate armonioasă; sunt un ins dezaxat, fără centru. Probabil că mai sunt şi alții, zeci de milioane, ca mine. Şi cum pentru societățile moderne *lumea* înseamnă tot mai puțin Cosmos şi tot mai multă Istorie, îți dai seama ce repercusiuni poate avea dezechilibrul acesta interior în afară de noi. Cum am putea fi creatori în Istorie, noi, cîteva zeci de milioane de dezechilibrați?

Îşi aprinse o țigară şi începu să fumeze, intimidat deodată. Weismann îşi terminase cafeaua. Cu un gest hotărît, aşeză ceaşca pe tavă.

- Aş vrea să vorbesc serios cu dumneata, începu el. Eu înțeleg foarte bine că eşti discret şi prudent. Deşi m-aş fi aşteptat să-mi spui măcar dacă le-ai făcut o surpriză la Praga, dacă ai putut trece şi ceva documente importante... Nu ți-aş fi cerut să-mi spui ce fel de documente: doar atît: o aluzie ca să mă pot bucura că le-ai jucat festa... Eu ştiu mai multe despre dumneata decît îți închipui. M-aş fi aşteptat să-mi spui măcar ce crezi despre Bursuc. Ştiu că e un escroc, că joacă un joc dublu. Dar aş fi vrut să ştiu cu cine lucrează el din partea noastră. E foarte important să ținem contactul cu el, dar trebuie să ştim precis prin cine. Ai auzit de unul Pantelimon? Se pare că Bursuc lucrează cu unul, Pantelimon, care spune că e de partea

noastră. Ai auzit de el ?

Ştefan zîmbi încurcat.

- Am auzit, dar nu-ți pot spune cine e... Nu ştiu nici eu.

- E foarte important, continuă Weismann coborînd glasul. Omul care trebuie să-l treacă pe Biriş, a făcut legătura cu Pantelimon. Trebuie să aflăm cine e acest Pantelimon...

Ştefan ridică din umeri.

- O să aflăm într-o zi, spuse el tîrziu. Deocamdată, trebuie s-o găsesc pe Ileana. Bănuiesc unde e: e în Elveția, la Valkiria. Dar nu-mi dau viza elvețiană. Am fost la consulat. Mi-au spus că nu-mi dau viza pe paşaportul românesc.

„Vasăzică ştie şi el de Pantelimon, dar nu vrea să spună, reflectă Weismann. Poate n-are încredere în mine, sau e peste măsură de discret. Dar nu-i nimic, pînă la urmă tot aflu eu..."

Încercase, de-atunci, alte stratageme. Îl lăsa să vorbească, şi apoi, brusc, îi punea cîte o întrebare fără nici o legătură cu cele povestite de Ştefan, şi-l privea pe furiş, să vadă cum reacționează. I-ar fi plăcut să poată face mai mult; i-ar fi plăcut, bunăoară, să-l poată urmări, să afle cu cine se întîlneşte. Dar trebuia să plece în fiecare dimineață de-acasă, şi aproape întotdeauna înaintea lui Ştefan. Ar fi vrut să ştie cine îi telefonează şi ce-şi vorbesc. Odată se reîntoarse din drum şi găsise uşa încuiată cu zăvorul. O deschise cu mare atenție, ca să nu facă zgomot, şi intră în coridor în vîrful picioarelor. Ştefan vorbea la telefon. ,, Bine," spunea el. ,,Bine. Am să vin..." Weismann începu să calce cu paşi grei, tuşi de cîteva ori şi intră în birou.

- Cine era? întrebă cu un aer indiferent.

- Nu-l cunoşti. Un coleg de Universitate.

- Dacă vrei, te duc cu maşina la întîlnire. Tot trebuie să iau maşina că am întîrziat.

- Nu mă întîlnesc astăzi cu el, îi răspunse. Azi am de gînd să mă duc la Luvru...

Aşa-i răspundea adeseori cînd, întorcîndu-se seara acasă, Weismann îl întreba cum îşi petrecuse după-amiaza.

- Am fost la Luvru, îi spunea. N-ai să mă crezi dacă-ți voi mărturisi că singurul meu regret este că nu sunt pictor...

Îl găsea uneori pe balcon, aşteptîndu-l. Serile erau calde, senine, şi-l găsea în chaise-longue aproape visător, cu țigara neaprinsă între degete.

- Am încercat şi azi, îi spusese odată. E un cerc vicios. Nu vor să-mi dea viza pe paşaportul diplomatic, şi trebuie să-mi scot titre-de-voyage I.R.O., dar pe titre-de-voyage elveției nu dau aproape niciodată viza...

Weismann ştia că-i spune toate acestea numai ca să-l facă să creadă că-şi petrecuse după-amiaza la Consulatul elvețian.

- Dacă-i vorba numai de asta, n-avea nici o grijă. Are Vidrighin un prieten şi m-a asigurat că poate să-ți obțină viza. Dar trebuie să te întîlneşti cu Vidrighin...

Văzîndu-l că tace, îl întrebă repede, apropiindu-se de el ca să-i poată vedea mai bine figura:

- Ce-ai rămas aşa pe gînduri? Ai aflat vreo veste proastă? Te-ai întîlnit cu cineva?...

I se păruse că Ştefan îl priveşte încurcat, şi atunci stărui, căutîndu-i ochii.

- Mie poți să-mi spui. Sunt ca un mormînt...

- N-am mai aflat nimic de multă vreme, răspunse tîrziu Ştefan. Încep să fiu îngrijorat...

Weismann zîmbi cu înțeles. Observase că în ultima vreme Ştefan încerca să-şi apere discreția răspunzînd că e îngrijorat, dar fără să precizeze de ce. Cu cîteva zile mai înainte, foarte de dimineață, i se păruse că-l aude spunînd la telefon: ,,Bine, atunci treci să mă iei..." Weismann se prefăcuse că nu auzise nimic. Plecase destul de devreme de acasă şi intrase într-o cafenea din boulevard Murat. Se aşezase la o masă de lîngă fereastră şi începuse să

aştepte. După vreun ceas, îl zărise apropiindu-se, cu un tînăr slab, cu obrazul pămîntiu, îmbrăcat sărăcăcios. Mergeau unul lîngă altul fără să-şi vorbească. Apoi, în dreptul staţiei de metrou, se despărţiseră strîngîndu-şi cu căldură mîinile, parcă şi-ar fi luat rămas-bun. În seara aceea, după ce-l ascultase îndelung vorbindu-i despre Luvru, Weismann nu se mai putu stăpîni.

- Matale, coane Ştefan, îţi plac secretele şi misterele. Îţi place să te înconjuri de mister...

- Adevărat! se miră Ştefan. Eu credeam că singurul mister care m-a pasionat vreodată a fost doamna Zissu. Nu cunoşti povestea doamnei Zissu? Adică, mai precis, nici nu e vorba de o poveste, pentru că nu ştiu nimic despre ea. Doamna Zissu a rămas ce-a fost din prima zi cînd i-am auzit numele: o taină... De ce zîmbeşti? îl întrebă deodată, privindu-l fix.

Weismann nu mai încerca să-şi ascundă zîmbetul. Îl lăsă să-i lumineze toată faţa, dar ridică mîna şi-i făcu semn să continue.

- Nu, nu era nimic. Mă gîndeam la altceva. Spune înainte...

- Asta e, că despre doamna Zissu, aproape că nu am ce să spun. Am auzit de ea de la Vădastra, pe cînd aveam camera secretă. Locuiam amîndoi în acelaşi hotel...

Tăcu brusc şi-şi trecu mîna pe frunte.

- Nici nu mai ştiu cîţi ani sunt de-atunci, adăugă. Trebuie să fac mereu socoteala ca să-mi dau seama cîţi ani sunt de-atunci. Era prin 1935-l936. Sunt, deci, 11-l2 ani... Dar de ce zîmbeşti? întrebă el din nou, de astă dată, i se păru lui Weismann, puţin enervat.

- Cînd te-auzeam vorbind de misterul doamnei Zissu, voiam şi eu să te întreb ceva.

Se opri într-adins, ca să-l poată privi mai bine. I se păru că Ştefan pălise uşor, că-şi stăpîneşte anevoie emoţia.

- Voiam să te întreb cine era tipul cu care te-ai întîlnit

azi-dimineață. Cîtva timp, Ştefan tăcu încurcat. Începu să-şi umezească buzele.

- Dacă e un mare secret, adăugă Weismann, nu-mi spune.

- Prefer să nu-ți spun. Sunt puțin îngrijorat... Dar ai să afli mai tîrziu, după ce-o veni Biriş.

Weismann-continua să-l privească, înveselit deodată, gata parcă să izbucnească în rîs.

- Bine faci, spuse el în cele din urmă. Te felicit. Mai mult: te iau de exemplu. Te-am luat deja de exemplu. Am învățat şi eu să mă înconjur de mister. Dar pentru că veni vorba de Biriş: dumneata nici nu bănuiesti ce misiune va avea el aici, care va fi rolul lui aici, la Paris.

- O să facem filosofie împreună, vorbi Ştefan şi, pentru prima dată în acea seară, zîmbi.

- Afară de asta, îl întrerupse Weismann. Asta o să facă aici, cît o sta cu noi, şi la sanatoriu. Pentru că, eşti de acord, trebuie întîi să stea cîtva timp într-un sanatoriu, să se vindece definitiv. Am şi aranjat în ce sanatoriu îl trimitem... Dar nu despre asta e vorba. Îți spuneam că nici prin gînd nu-ți trece care va fi misiunea lui aici şi de ce mă agit eu atît cu prietenii lui Vidrighin...

Ştefan îl asculta înseninat, aproape vrăjit.

- Pentru că prietenii lui Vidrighin sunt foarte lansați. Unul dintre ei cunoaşte tot Parisul. Scriitori, actori, ziarişti.

- Bănuiesc despre ce poate fi vorba...

- Imposibil! îl întrerupse Weismann cu un aer de triumf. Biriş va avea foarte mult de lucru. Sunt *cîteva kilograme de manuscrise,* rosti el cuvintele cît putu mai rar, apăsîndu-le ca şi cum ar fi vrut să le sublinieze. Nici nu bănuieşti ale cui.

- Sunt manuscrisele lui Bibicescu ? întrebă Ştefan.

- Nu numai ale lui. Sunt şi altele, tot atît de prețioase. Le-a descoperit Dan, acum cîțiva ani. Dacă ar fi scris o carte povestind cum le-a găsit, ar fi ieşit un adevărat

roman. Un roman de aventuri.

Tăcu, privindu-l cu fața întreagă iluminată de un mare zîmbet. Clipea necontenit, ca să-l poată vedea mai bine, să se bucure de tot ce va putea citi pe obrazul lui Ştefan.

- Interesant, făcu tîrziu Ştefan.

- Dar vezi, că îmi place şi mie acum să mă înconjur de mister... N-am să pot să-ți spun mai mult. Ai să afli mai tîrziu...

Îndată ce trenul se puse în mişcare, Biriş simți cum îl cuprinde frica. „Sunt un laş !" îşi repetă el de mai multe ori. ,,Trebuie să recunosc că sunt un laş, că mor de frică!..." Aşteptă cîteva clipe să vadă ce rezultat vor avea cuvintele acestea, repetate, în gînd, de mai multe ori. Dar îşi simțea trupul tot atît de crispat, tremurînd parcă pe dinăuntru, simțea acelaşi gol căscat în locul inimii, şi gura îi era uscată. „Sunt un laş !" îşi repetă el căutîndu-şi pachetul cu țigări. ,,Mă lăudam că-mi place să simt Istoria în marş în jurul meu, că voiam să trăiesc numai ca să văd ce se întîmplă în lume - şi acum mi-e frică pentru că mă duc la Arad. Mă duc numai pînă la Arad; asta-i tot ce fac, asta-i toată aventura mea. Şi totuşi mi-e frică !... Acolo mă dau jos din tren, mă duc în Aleea Alexandru şi întreb de doctorul Vlad. Îi spun doar atît: Sunt reprezentantul firmei «Industria Casnică» din Bucureşti. Aveți nevoie de ceva?... Şi doctorul Vlad îmi va răspunde, probabil, ceva cam în felul acesta: «Mi se pare că soția mea ar avea nevoie de nişte perdele. Vă rog, intrați...» Asta-i tot. Noaptea dorm la el şi a doua zi mă duce cu maşina pînă la punctul de trecere. Nu e nici un fel de risc. Au trecut sute de oameni înaintea mea. *Nu e absolut nici un fel de risc,* îşi repetă Biriş cu încăpățînare, subliniind mental cuvintele. Atunci de ce dracu' mi-e frică?... Sunt un laş. Mă lăudam că..."

Îşi întrerupse gîndul simțind că riscă să se înece cu fumul de țigară. Deschise gura şi lăsă fumul să iasă de la sine, fără să facă nici un efort, silindu-se doar să nu

tuşească. Omul din faţa lui îl privea mirat. Era un bărbat fără vîrstă, cu faţa uscată, nebărbierită de cîteva zile. Cînd simţi că primejdia trecuse, că nu mai riscă să se înece, Biriş înghiţi de mai multe ori - apoi zîmbi. Dar văzînd că omul continuă să-l privească, intrigat, îşi întoarse ochii pe fereastră. Trenul lăsase în urmă ultimele rămăşiţe mizere ale suburbiilor şi traversa acum cîmpia proaspătă, aurită sub soarele dimineţii de octombrie.

- Avem noroc, spuse deodată omul din faţa lui. După atîta ploaie...

Plouase necontenit vreo zece zile. Cînd primise cartea poştală cu textul convenţional, Biriş rămase cîtva timp la fereastră, cu ochii în ploaie, încercînd să-şi potolească bătaia inimii. Se surprinse de mai multe ori oftînd şi întorcîndu-se să-şi privească odaia. „Adio, strada Măcelari, îşi spuse el în gînd, ca să prindă curaj. Mai rămăseseră doar cîteva cărţi. Ar trebui să le vînd şi pe ele. Afară de volumul Cătălinei; pe ăsta am să-l iau cu mine..." Simţi deodată nerăbdarea plecării şi trecu repede în bucătărie. ,,M-am hotărît," începu el silindu-se să vorbească degajat. ,,Plec zilele acestea. Mi-au scris că pot veni oricînd şi pot rămîne pînă după culesul viei." ,,Să nu răceşti," spuse doamna Porumbache, ,,după atîta ploaie. Lasă întîi să se schimbe vremea..." ,,Nu," o întrerupse el. ,,Plec acum. Poate găsesc mai uşor loc în tren. Am să rămîn cîteva săptămîni, să profit cît mai mult de aer curat..." ,,Să nu răceşti," repetă doamna Porumbache.

Vînduse ultimele cărţi, cercetase cu atenţie sertarele şi arsese toate hîrtiile, toate scrisorile. *Incipit vita nova !* îşi repeta el necontenit. Apoi, într-o noapte, cu mare luare-aminte, îşi cususe în căptuşeala hainei dolarii lăsaţi de Ştefan. Îi mai dăduse Ştefan zece napoleoni şi cîteva sute de pengo şi franci elveţieni, pe care-i ascunse în felurite buzunare. Călăuza care trebuia să-l treacă frontiera primise deja jumătate din sumă; restul de zece napoleoni îi va da după ce vor ajunge în Ungaria.

Ultima noapte aproape că nu închisese ochii. Auzea necontenit ploaia măruntă lovind în geam, cu monotonia ploilor de toamnă tîrzie. În odaie se făcuse frig şi-şi trase cuvertura pînă la bărbie. Apoi îşi repetase necontenit: „E tîrziu, ar trebui să dorm..." Adormise pe neştiute. Îl trezi doamna Porumbache aducîndu-i ceaiul. Odaia era scăldată de soare.

- Am noroc! spuse, şi simți deodată că începe să tremure. Am noroc că s-a schimbat timpul...

Cînd lăsă ceaşca goală pe tavă, o mai privi o dată şi zîmbi. „E ultimul ceai din strada Măcelari", îşi spuse. Apoi îşi îmbrăcă pardesiul. Lîngă pat îl aştepta mica valiză, în care îşi transportase cărțile la anticari. O apucă şi ieşi pe coridor. ,,Să ne vedem sănătoş i!" spuse silindu-se să-şi ascundă emoția. Lăsă valiza şi sărută mîna doamnei Porumbache. ,,Îți mulțumesc pentru tot," spuse el foarte încet. Doamna Porumbache îl petrecu pînă în stradă. După cîțiva paşi, Biriş se întoarse din drum şi o sărută pe amîndoi obrajii.

- Avem mare noroc, continuă omul legănîndu-şi privirile, departe, pe fereastră. E frumos, să vezi cîmpul... Mergeți departe? îl întrebă întorcîndu-se spre el.

- La nişte prieteni, la vie, răspunse vag Biriş.

Omul începuse să-l privească lung, curios, aproape tulburat, silindu-se totuşi să zîmbească.

- La vie..., repetă Biriş intimidîndu-se. Trebuie să fie frumos acum... Sper să se mențină timpul frumos...

Omul îşi zvîrlise pe furiş ochii în jurul lui. Se plecă spre Biriş şi-i făcu semn să se apropie ca şi cum ar fi vrut să-i arate ceva pe cîmp.

- Aranjați-vă cravata, îi şopti el repede, prefăcîndu-se că-i arată ceva, cu degetul, departe, pe cîmp. Vi se văd bancnotele...

Biriş îl privi speriat şi-şi duse mîna la cravată. Omul surîse lung, cu înțeles, apoi îi făcu cu ochiul.

La Arad coborî şi rămase o jumătate de ceas în restaurantul gării, încercînd să prindă din nou puteri. „De ce dracu' mi-e frică? îşi repeta el necontenit, privindu-şi mîinile cum îi tremură. Ştiam de mult că sunt laş, dar nu bănuiam că sunt chiar în halul ăsta. Mă bucuram că sunt tuberculos şi că nu voi fi trimis pe front, în Rusia. Eram laş, dar asta măcar avea un sens. Dar acum de ce dracu' mi-e frică? Mă sui într-o birjă şi mă duc în Aleea Alexandru. Asta-i tot. Asta-i toată aventura mea... Poate ar fi mai prudent să mă duc pe jos", îşi spuse. Dar se simţea sleit de cele douăzeci şi două de ore de tren, de a doua noapte nedormită, şi nu îndrăzni. Bău cîteva ceaiuri, uitîndu-se mereu la ceas. Cînd văzu că e opt şi jumătate, plăti, îşi luă valiza şi ieşi.

Aleea Alexandru era destul de departe de gară. Birja înainta încet, somnoroasă. După vreo jumătate de ceas se opri în faţa unei case modeste, cu aer provincial. „Doamne ajută!" îşi spuse Biriş apucînd cordonul soneriei. Curînd ieşi un bărbat care-şi freca mereu ochii, parcă l-ar fi supărat lumina tare a dimineţii.

- Sunt reprezentantul „Industriei Casnice", începu Biriş, bîlbîindu-se. În clipa următoare îşi aminti că ar fi trebuit să înceapă altfel: „Caut pe doctorul Vlad..." Dar nu mai avu timp să se corecteze.

- Poftiţi înăuntru, îi spuse omul, continuînd să-şi frece ochii.

Intră într-un antret obscur, în care zări un cuier cu oglindă. Cîteva pălării erau atîrnate şi, într-un colţ, un macferlan. Biriş îşi lăsă valiza, dar omul o ridică repede şi, cu ea în mînă, îl conduse într-altă cameră. O traversară amîndoi fără să scoată un cuvînt şi omul, schimbînd valiza în cealaltă mînă, ciocăni sfios la o uşă. Auzi răspunsul şi, deschizînd larg uşa, îl lăsă pe Biriş să treacă înainte.

Era o cameră mare, un fel de salon, cu ferestrele către grădină. Biriş făcu cîţiva paşi, şi simţi deodată un mare

gol în dreptul inimii. Zîmbind, cu mîna întinsă, se îndrepta spre el Mihai Duma.

- Ai chelit, Biriş ! îi spuse. Ai îmbătrînit teribil de cînd nu ne-am mai văzut!... Stai jos, îl îndemnă arătîndu-i un fotoliu. Trebuie să fii obosit...

Cu un efort, Biriş se întoarse şi fugi spre uşă. Dar abia o deschise, că se simți cuprins de două brațe puternice. Un alt bărbat, răsărit pe neaşteptate, începu să-i caute buzunarele, să vadă dacă-i înarmat. Biriş se smuci brusc, gata să scape, şi celălalt îi repezi un pumn în obraz. Simți cum îl năpădeşte deodată sîngele pe nări. În acea clipă auzi şi glasul lui Duma, din salon. Se simți prins de amîndouă brațele, zgîlțîit şi tras.

- Să nu mă bateți ! se rugă el încercînd să nu înghită sîngele care i se adunase pe buze. Să nu mă bateți, că spun tot!...

Neaşteptat de politicos, agentul îi deschise uşa şi se dădu în lături, lăsîndu-l să treacă. Duma se ridică de la birou şi se îndreptă spre el, zîmbindu-i cordial, cu mîna întinsă.

- Sper că ai călătorit destul de bine, îi spuse. Ia loc, te rog. Şeful meu, domnul Protopopescu, vrea să te cunoască...

Un bărbat înalt, masiv, cu părul cărunt, se apropie de Biriş şi-i strînse mîna cu căldură.

- Îmi pare foarte bine, îi spuse. Duma mi-a vorbit în termeni elogioşi de dumneata. Mă bucur să te cunosc... Ia loc, te rog.

Amîndoi îl întovărăşiră pînă în fața fotoliului, invitîndu-l insistent să se aşeze. Domnul Protopopescu scoase repede tabachera de argint şi i-o întinse.

- O țigară? îl întrebă zîmbindu-i cu o excesivă simpatie.

- Bucuros, răspunse Biriş.

Duma aprinsese deja chibritul şi se apropiase de el, aşteptînd. Dar Biriş nu izbutise să scoată țigara din tabacheră; degetele îi tremurau atît de tare încît, după

cîteva clipe, îi fu ruşine şi le retrase, încercînd să le ascundă. Duma îşi stinse chibritul. Domnul Protopopescu alese o țigară din tabacheră şi i-o întinse cu acelaşi zîmbet cordial. Biriş o apucă repede, cu o mînă care continua să tremure parcă smucită din umăr, şi o duse avid la gură. În aceeaşi clipă Duma aprinsese un nou chibrit şi se plecă spre el.

- Mulțumesc, făcu Biriş după ce trase primul fum. Nu ştiu ce am de-mi tremură degetele... Emoția, adăugă el încercînd să zîmbească.

- Oboseala drumului, spuse domnul Protopopescu, aşezîndu-se în fotoliul de alături.

- Mi-a părut rău că n-am putut călători împreună, spuse Duma întorcîndu-se la birou. A trebuit să mă opresc la Braşov. Dar sper că ai avut tot ce-ți trebuie. Ți-am rezervat un compartiment de clasa I. Şi sper că vi s-au servit toate mesele de la vagon restaurant. În ceea ce priveşte Iordan, nu mă îndoiesc că v-ați înțeles foarte bine.

- Are toate calitățile, spuse Biriş zîmbind. Dar are un mare cusur: nu e fumător...

Duma se încruntă, ca şi cum i s-ar fi comunicat o veste extrem de neplăcută.

- De la Arad, n-am mai fumat o singură țigară, continuă Biriş. Mi-a fost imposibil să-l corup...

- Ar trebui să-i atragi atenția, se adresă domnul Protopopescu lui Duma. Să aibă întotdeauna țigări la el... În orice caz, te rog să primeşti toate scuzele noastre, adăugă întorcîndu-se către Biriş. Deocamdată, fă-mi plăcerea şi acceptă țigările mele...

- Mulțumesc, sunteți foarte gentil, spuse Biriş.

Duma deschise un dosar şi începuse să-l răsfoiască, distrat.

- Ia spune, începu el deodată, fără să-şi ridice ochii din hîrtii. Ce căutai la Paris?

- Duceam un mesaj, răspunse Biriş zîmbind. Un mesaj din labirint... Duma ridică ochii şi-l privi, distant, aproape

fără expresie.

- Asta e o formulă de-a noastră, continuă Biriş, o formulă cifrată inventată de noi, de Ştefan şi de mine. E un fel de-a vorbi cînd ne referim la situații-limită din care, aparent, nu mai există ieşire...

- Fii mai explicit, îl întrerupse Duma. Te-am întrebat ce căutai la Paris...

- Ştii, pe mine mă interesează foarte mult existențialismul. După cum ați auzit, la Paris e acum la modă existențialismul: Jean-Paul Sartre şi ceilalți. Voiam să-i întîlnesc, să stau de vorbă cu ei, să le explic cam ce înseamnă, în partea asta a Europei, să fii „en situation", şi să ți se spună „le probleme du choix". Voiam să le prezint o serie de „situații existențiale"... Pe mine mă pasionează filosofia, adăugă încercînd să rîdă. Pînă mai acum un an am fost profesor de filosofic Dar acum sunt un filosof privat, cum spunea Kierkegaard. De aceea mă atrage atît de mult existențialismul...

- Cînd te-ai întîlnit ultima oară cu Viziru ? îl întrebă domnul Protopopescu. Biriş întoarse speriat capul; aproape că nu-i recunoscuse glasul. Era o voce străină, aspră, amenințătoare.

- Cîteva zile înainte de plecarea lui la Praga, spuse reîncepînd să tremure. Nu-mi aduc aminte data precisă; pe la 10-l2 august...

- Ce ți-a spus? întrebă Duma.

Biriş îl privi o singură clipă, apoi trase adînc din țigară şi înghiți tot fumul, sperînd să-l apuce accesul de tuse. Dar, ca niciodată, îşi simțea coşul pieptului şi gîtlejul perfect uscate, lemnoase, parcă ar fi fost nişte organe străine pe care le-ar fi încercat şi care nu prea i se potriveau, dar pe care le putea totuşi suporta fără să-l irite, fără să-l facă să tuşească.

- Nu-ți fie frică, adăugă Duma plecîndu-şi din nou ochii în dosar. Nu-ți facem nimic. Mă leagă o veche prietenie de dumneata şi sunt sigur că ne vom înțelege perfect. Avem

nevoie de depoziția dumitale pentru anchetă. Dacă vom fi mulțumiți, îți dăm drumul ...

- Dacă vrei neapărat să ajungi la Paris, vorbi domnul Protopopescu, te trimitem la Paris. Te trimitem în misiune, cu wagons-lits... Povesteşte-ne ce ți-a spus Viziru...

De-abia atunci Biriş îşi dete seama că, de cîtva timp, o secretară intrase pe nesimțite şi se aşezase la cîțiva paşi în spatele lui, la o măsuță dinainte pregătită, şi stenografia convorbirea. Dînd cu ochii de ea, înclină de cîteva ori capul, intimidat, şi şopti: - Bună ziua! Fata îşi plecă privirile în bloc.

- Te-ascultăm, îi spuse Duma continuînd să răsfoiască dosarul. Ce vorbeai cu Viziru?

- Discutam filosofie, începu Biriş. E şi el preocupat de problema Timpului şi a Istoriei...

- Nu te întrebam de asta, îl întrerupse Duma. Ne interesează exclusiv chestia politică. Viziru ți-a spus, fără îndoială, că are de gînd să fugă de la Praga. Ce ți-a mai spus altceva? Nu ți-a spus de ce fuge?

- Ba da, vorbi repede Biriş după ce-şi stinse țigara în scrumieră. Mi-a spus şi el, dar eu ghicisem mai de mult. A fugit ca s-o caute pe Ileana...

Duma îşi ridică ochii din dosar şi căută privirile domnului Protopopescu.

- Ileana Sideri, continuă Biriş. O iubeşte de zece ani...

- Ce rol a avut domnişoara Sideri în toată afacerea asta? întrebă Duma privindu-l fix în ochi.

- Nu cred că a putut avea vreun rol. N-a mai văzut-o din Portugalia. De aceea a fugit, ca s-o regăsească. A căutat-o pe aici pe unde a putut: La Iaşi, la Zinca, în toată Moldova. Cînd s-a convins că nu mai e în România, s-a hotărît să fugă...

- Putea să ceară viza de ieşire, spuse Duma plecîndu-şi din nou ochii în dosar. I-am fi dat-o... Dar Viziru a preferat să dezerteze la inamic. Ne interesează să ştim pentru care motiv.

- V-am spus: ca s-o caute pe Ileana...

Domnul Protopopescu începu să rîdă foarte bine dispus, şi-şi aprinse o nouă ţigară. Apoi, cu un gest distrat, îşi băgă tabachera în buzunar. Biriş roşi; tocmai se pregătea să întindă mîna să mai ia o ţigară.

- Poate că dumneata nu ştii, şi atunci să-ţi spunem noi, începu domnul Protopopescu. Viziru a fugit cu o seamă de documente importante.

- Nu cred. Aşa s-a mai spus şi atunci cînd i-au confiscat englezii curierul diplomatic, cînd se întorcea de la Londra. S-a spus că erau o sumă de acte importante. În realitate, erau hîrtii fără valoare...

- De unde ştii că erau fără valoare? îl întrerupse Duma.

- Mi-a spus el. Şi, mai tîrziu, s-au convins şi ceilalţi... V-aş ruga să-mi mai daţi o ţigară, adăugă întorcîndu-se stînjenit către Protopopescu.

Cu un aer distrat, Protopopescu îi întinse tabachera şi bricheta. Duma închise dosarul, îşi încrucişa braţele deasupra lui şi-şi ridică încet ochii.

- Ascultă-mă, Biriş, începu. Suntem prieteni şi vreau să te scap din încurcătura în care te-ai băgat singur. Dar nu te pot scăpa decît cu concursul dumitale. Viziru a fugit cu o seamă de documente secrete, ceea ce înseamnă că fuga era premeditată. Eraţi foarte buni prieteni. Deci, nu se poate să nu fi discutat împreună pregătirea fugii. Dovadă că două luni după dezertarea lui, ai încercat şi dumneata să treci clandestin frontiera. Lucrurile sunt clare. Zadarnic încerci să te ascunzi. În interesul dumitale, povesteşte-ne tot ce ştii: cu cine vă întîlneaţi şi cum aţi lucrat? ...

Biriş îl ascultase cu neaşteptată seninătate, fumînd. Îşi privea necontenit mîinile, să vadă dacă vor reîncepe să tremure. Dar, fără să înţeleagă prin ce miracol, tremurul încetase deodată; nici măcar nu-şi dăduse seama cînd încetase. Îşi privea acum mîinile şi un sentiment de siguranţă şi orgoliu îi pătrundea pe încetul întreaga fiinţă.

- Nu ştiu dacă mă veți crede, începu el cu o voce fermă, dar lucrurile stau aşa. Eu ghicisem de mult că Viziru vrea să plece din țară, ca s-o caute pe Ileana. Nu-mi spusese nimic, dar ghicisem. Ne întîlneam foarte des în ultima vreme, şi-mi dădea mereu bani; îmi dădea dolari, franci elvețieni şi aur. Îmi spunea să-i păstrez, căci într-o zi voi avea nevoie. Apoi, cîteva zile înainte de a pleca la Praga, mi-a spus că el nu se va mai întoarce şi m-a întrebat ce-am de gînd să fac eu, dacă nu vreau să plec şi eu la Paris. I-am răspuns că aş pleca bucuros, pentru că nu mai am nimic de făcut în țară; cît timp eram profesor, mă simțeam legat de ceva, existența mea socială avea un sens. Acum, dacă pleca şi el, eram condamnat să mor de foame; adică, mai precis, de tuberculoză, căci, după cum ştiți, tuberculoza e o boală capitalistă: ca să scapi de ea, trebuie să te supraalimentezi. Viziru părea foarte mulțumit că eram hotărît să plec. Mi-a spus că, în principiu, trecerea frontierei era deja aranjată, că un grup întreg va trece în cursul toamnei, şi că va trebui să fiu gata de plecare începînd din octombrie.

Se opri, ca să mai tragă o dată din țigară. Duma îşi oprise în treacăt privirile asupra lui Protopopescu, apoi începu să-şi mişte încet degetele pe dosar.

- Cine mai era în grup? întrebă el.

- Nu ştiu. Nu mi-a spus nici un alt nume. Mi-a spus doar să fiu gata de plecare, şi, cel mai tîrziu o săptămînă după primirea cărții poştale, să mă prezint în Aleea Alexandru din Arad şi să întreb de doctorul Vlad. Asta era tot...

- Ce fel de carte poştală? întrebă domnul Protopopescu. Ce scria acolo? Cine semna?

- Semnătura n-avea nici o importanță, dar textul era cam aşa: Ne pregătim de culesul viilor şi te aşteptăm cu plăcere. Apoi, mai erau cîteva fraze oarecare despre timp.

- De ce spui că semnătura n-avea importanță? îl întrerupse domnul Protopopescu. Cine semna?

- Vă dau cuvîntul meu de onoare că era o semnătură indescifrabilă. Putea fi Popeanu, Popescu, Topescu, Ionescu... N-am putut descifra.

- Nu era cumva Pantelimon ? întrebă Duma zîmbind, fixîndu-şi privirile în ochii lui.

Biriş păli. In acea clipă simți din nou că începe să tremure şi trase cu sete din țigară.

- Nu, nu era, rosti el tîrziu cu o voce gîtuită.

- Atunci, de unde ştii de Pantelimon? continuă Duma. Ce ştii despre el ?

- Nu ştiu nimic. Viziru îmi spusese că de trecerea acestui grup se ocupă unul Pantelimon. Atît.

- Cum arată acest Pantelimon? reluă Duma. Unde te întîlneai cu el?

- Nu m-am întîlnit niciodată. Credeam că-l voi întîlni la Arad...

- Adu-ți bine aminte, stărui Duma continuînd să zîmbească. E în interesul dumitale.

- Vă dau cuvîntul meu de onoare, începu Biriş.

- Bine, poate îți aduci aminte mai tîrziu, interveni domnul Protopopescu. Deocamdată, spune-ne ce mesaj trebuia să duci la Paris. Vorbeai adineauri de un mesaj din labirint. La ce se referea acest mesaj ?

Biriş întoarse capul şi-l privi lung, parcă ar fi încercat să ghicească dacă domnul Protopopescu glumea sau vorbea serios.

- V-am spus că era doar o formulă de-a noastră. Mă trimisese odată Ştefan cu un mesaj către Ileana. Îi spunea că se simțise pierdut ca într-un labirint, dar că, totuşi, nu se lăsase doborît de descurajare şi pînă la urmă, descoperise că se poate ieşi din labirint. Dar nu sunt sigur că acesta era exact conținutul mesajului către Ileana, pentru că eram cam bolnav în ziua aceea, cînd îmi povestea el toate lucrurile acestea; tocmai avusesem o hemoragie...

- Cînd s-a petrecut asta? întrebă Duma.

- Oh, de mult, exclamă Biriş zîmbind. Înainte de potop. Înainte de război. Prin 1938,1939; nu mai mi-aduc nici eu aminte... Acesta era mesajul din labirint, adăugă văzînd că ceilalți doi îl privesc intens, aşteptînd să continue.

Domnul Protopopescu clătină încet din cap şi-şi plescăi de mai multe ori limba, ca şi cum ar fi vrut să scape de un gust amar pe care l-ar fi descoperit deodată în gură.

- Să-ți spunem noi ce înseamnă mesajul din labirint, începu el. Grupul de la Paris pretinde că în Munții Carpați s-ar fi organizat o rezistență armată, pe care guvernul nu o va putea niciodată anihila... Nu o va putea anihila, continuă el după o pauză, pentru că locurile unde se ascund partizanii ar fi tot atît de greu de cucerit ca un labirint... Iar mesajul pe care-l aşteaptă prin dumneata trebuia să le dea amănunte precise asupra acestei rezistențe armate din munți...

Biriş începu să rîdă.

- E absurd! exclamă el ridicînd din umeri. Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu este nimic altceva decît o expresie pe care o cunoaştem numai noi doi. Era mesajul pe care-l adresa Ştefan, prin mine, Ilenei. Dar asta se întîmpla demult, înainte de război. Probabil că nici Viziru nu-şi mai aduce aminte ce-i spusese atunci, prin 1938-1939...

- Să-ți amintim noi ce conținut trebuia să aibă mesagiul, reluă domnul Protopopescu. Era în legătură cu rezistența organizată de Pantelimon...

- E absurd! repetă Biriş după ce trase cu sete din țigară. Habar n-am cine e Pantelimon! Iar în ceea ce priveşte rezistența armată, atît eu cît şi Viziru eram de acord că ar fi cea mai mare prostie să se organizeze aşa ceva. Dacă aş fi vrut să ajung la Paris, aş fi vrut mai ales ca să pot spune tot ce cred eu despre rezistență şi celelalte...

- Cam ce voiai să spui? întrebă Duma reîncepînd să se joace cu degetele pe dosar.

- Ce cred că ştiți şi dumneavoastră. Că ar fi cea mai mare prostie. Că nu e numai absurd, dar de-a dreptul criminal să îndemni oamenii la rezistență armată. Dimpotrivă, grupul de la Paris ar fi trebuit să explice occidentalilor că au pierdut definitiv această parte a Europei şi că au pierdut-o exclusiv datorită politicii lor. Nu sovieticii au ocupat Europa pînă la Stettin şi Adriatică; Aliații i-au invitat să se instaleze în această jumătate a Europei. La Teheran, preşedintele Roosevelt nu ne-a întrebat nici pe noi, nici pe cehi sau polonezi, dacă ne place să fim ocupați şi educați de sovietici. A făcut-o din propria lui inițiativă, fără să întrebe pe nimeni. Cu ce drept ne îndeamnă acum americanii la rezistență? Ei ne-au oferit plocon Rusiei. Foarte bine. Să tragă acum concluziile: au pierdut peste o sută de milioane de europeni, care, mîine, vor lupta împotriva lor şi vor lupta bine. Grupul de la Paris ar trebui să explice asta occidentalilor. Şi ar trebui să le mai spună şi altceva: să le spună că de-abia de acum înainte va fi cu adevărat frumos, căci în curînd va veni şi rîndul lor. Să nu-i lase să spere că vor scăpa, că vor putea continua să trăiască în tihnă şi capitalism numai pentru că au sacrificat o sută de milioane de europeni. Să le amintească mereu că în curînd va veni şi rîndul lor.

- E foarte interesant, îl întrerupse domnul Protopopescu. Şi ce spunea Viziru?

- Era de perfect acord cu mine.

- Atunci de ce-a fugit cu documentele ? îl întrerupse Duma. Pentru că suntem prieteni, pot să-ți spun că erau acte privitoare la datoriile de război şi la acordurile economice cu Sovietele. Ți se pare că nu sunt destul de importante?

Biriş înălță din umeri.

- Să lăsăm asta, interveni din nou domnul Protopopescu. Ce legături ai la Paris? Pe cine cunoşti?

- În afară de Viziru şi conu' Mişu, nu cunosc pe nimeni.

Domnul Protopopescu îşi opri o clipă privirile în ochii

lui Duma, apoi zîmbi.

- Weismann cunoaşte foarte multă lume, spuse. Ar putea fi interesant... Se ridică din fotoliu şi-i întinse grăbit mîna.

- Îți dăm timp să te mai gîndeşti, spuse. Poate îți aminteşti de mesajul lui Pantelimon. Atunci te trimitem la Paris cu wagons-lits. Te trimitem ca pe Viziru, adăugă zîmbind.

De obicei îl chemau la interogatoriu pe la trei dimineața. Agentul se pleca asupra lui şi-l scutura de umăr.

- Poftiți sus, îi spunea.

Îl găsea întotdeauna pe Duma aşezat la birou, cu un dosar deschis în fața lui. Nu se mai ridica să-l întîmpine şi să-i strîngă mîna. Aproape că nu-l privea. Biriş rămînea în fața biroului, în picioare, încercînd să ghicească prima întrebare. Oare va fi: „Cînd l-ai văzut ultima dată pe Weismann?" Sau: „Ce ți-a spus Viziru înainte de plecarea la Praga?" De obicei, Duma începea cu una din aceste întrebări, ca să ajungă apoi la întîlnirile cu Pantelimon şi la conținutul mesajului pe care trebuia să-l transmită. La răstimpuri îl întrerupea ca să-i citească pasaje din declarațiile precedente, pe care le răsfoia necontenit în timp ce-l asculta. Cînd vedea că tăcerea se prelungeşte, ridica încet capul din dosar.

- Spune, spune înainte, că te ascult...

De la al doilea interogatoriu, Biriş învățase cum trebuie să povestească. Povestea îndeosebi ce-ar fi avut de gînd să facă la Paris. I se părea că era singurul lucra care-l interesa pe Duma. Ascultîndu-l vorbindu-i despre Saint Germain des Prés şi cafeneaua „Deux Magots", Duma înceta să răsfoiască dosarul şi, ridicînd încet ochii din hîrtii, parcă se trezea.

- Cunoşti bine Parisul? l-a întrebat odată.

- Numai din renume şi literatură. N-am fost niciodată

la Paris.

- Eu am fost. E foarte frumos...

În picioare, în fața biroului, trecîndu-şi la răstimpuri palma pe creştetul capului, Biriş povestea.

- Mi-ar fi plăcut să mă duc la „Deux Magots" pe la apusul soarelui, cînd am auzit că se adună existențialiştii. Mi-ar fi plăcut să intru cu ei în vorbă, numai aşa, ca să le stric cheful. De ce nu poftiți pe la noi, pe după cortină, să vedeți cum se pune „le probleme du choix" şi ce se mai întîmplă cu „le probleme de la liberte", le-aş fi spus. De ce nu veniți pe la noi, să faceți cunoştință cu adevăratul „moment istoric"?... Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu ei, şi la urmă să le strîng mîna cu căldură şi să le spun: Cînd veți fi în vagonul de vite, cu direcția cîmpurile de muncă progresiste, sau în fața plutonului de execuție, să vă amintiți ce vă spuneam astă-seară...

- Biriş ! îl întrerupea Duma încruntîndu-şi uşor sprîncenele. Dumneata eşti nebun!...

- Nu, spunea Biriş zîmbind, nu sunt. Pentru că n-aş fi avut curajul să le spun asta. Sunt prea laş. Îți spun asta doar dumitale, pentru că suntem prieteni. La Paris, m-aş fi mulțumit să discut filosofie. Obsesia mea e filosofia. Şi acum îmi dau seama de ce: pentru că sunt laş, mi-e frică de viață. Nu numai de viață: mi-e frică de tot. Ai văzut cum tremuram cînd m-ați adus pentru prima dată la anchetă. Tremuram de frică. Groaza mea e că o să mă bateți, o să mă torturați...

- Nu-ți fie frică, îl întrerupse Duma. N-o să-ți facem nimic. Şi dacă vrei, te trimitem la Paris. Dar să fii cinstit cu noi, să ne spui tot ce ştii...

- Dacă nu-i faceți nimic coanei Viorica şi mă asigurați că nu mă bateți, şi-mi dați țigări, vă spun tot... Dar acum, lasă-mă să-ți vorbesc de Paris. Am văzut o fotografie din Saint Germain des Prés. Mi-ar fi plăcut să mă plimb serile şi să întîlnesc existențialişti...

Vorbea aşa mult timp, pînă îl întrerupea Duma. Vorbea

despre Paris, despre tot ce i-ar fi plăcut să facă acolo, despre discuțiile cu filosofii, oprindu-se doar ca să ceară țigări, fumîndu-le cu sete, înecîndu-se, tuşind, cerînd voie să se aşeze pe scaun - pînă ce descoperea că stenografa îl privea pe jumătate adormită, cu mîinile pe genunchi, şi blocul închis în fața ei; şi atunci se întorcea spre Duma şi-l întreba, dezamăgit: ,,Vasăzică nu vă mai interesează ce spun? Nu mai înregistrați comentariile mele?...

Duma clătina încet din cap, imitîndu-l, fără să vrea, pe domnul Protopopescu.

- Ne leagă o veche prietenie şi vreau să te scap, spunea el după o pauză. De o jumătate de ceas vorbeşti prostii. A zecea parte din ce-ai spus pînă acum ar fi de ajuns ca să te condamne pe viață...

- Dar lasă-mi timp să mă contrazic, îl întrerupea Biriş, redevenind dintr-o dată nervos. Ți-am spus că sunt laş, că n-am curajul de a-mi apăra pînă la urmă punctul meu de vedere. Eu sunt profesor de filosofie. Pot schimba punctele de vedere, le pot schimba de la o clipă la alta...

- Poate mîine ai să fii inspirat, spunea Duma apăsînd pe buton ca să cheme agentul. Încearcă şi aminteşte-ți de Pantelimon. Şi mai aminteşte-ți un lucru: că nici răbdarea noastră nu e fără sfîrşit...

Într-o noapte se trezi cu Bursuc lîngă el. Era îmbrăcat civil şi se aşezase pe un scaun la capătul patului.

- Ce mi-ați făcut ? izbucni Bursuc. În ce m-ați băgat?

Biriş se frecă la ochi, apoi îşi roti privirile în jurul camerei. Erau singuri.

- Unde e dactilografa, întrebă el. Vreau să fac declarații importante...

- Am venit să te scap, îl întrerupse Bursuc aprinzîndu-şi o țigară. Suntem numai noi doi. Nu uita că sunt călugăr şi am puterea Sfîntului Duh asupra mea. Am venit să te întăresc sufleteşte...

Îi întinse pachetul cu țigări. Biriş îşi alese una, începu

s-o răsucească între degete, apoi o apropie de nări şi o mirosi.

- Curios, spuse. Parcă n-aş mai avea poftă să fumez. Cît e ceasul? întrebă el după o pauză.

- Aproape două. Mi-a spus Duma că pot rămîne cît vreau. În noaptea asta n-au să te ia la interogatoriu. Au să se mulţumească cu ce le-oi spune eu. Am venit să te scap... Eşti un mare naiv, adăugă zîmbind. Ce te-ai apucat să le faci teorii politice despre rezistenţă, şi Occident, şi comunism, şi toate prostiile alea? Pe ei îi interesează un singur lucru: să le spui ce ştii despre Viziru şi Pantelimon. Spune-le, nene! Că dacă nu le spui tu, o să le spună alţii, şi ei tot au să afle. Au pus mîna pe toată reţeaua de la Arad. Ştiu mai mult decît bănuieşti tu...

- Cît spuneai că e ceasul? îl întrerupse Biriş.

- Două ! făcu Bursuc ridicîndu-se brusc de pe scaun.

- E curios. Parcă nu-mi dau seama de timp; parcă n-ar mai trece timpul...

- Biriş, spuse Bursuc începînd să se plimbe prin cameră, eu am venit să te scap. Ăştia ştiu tot despre Viziru şi Pantelimon. Să nu crezi că trădezi pe cineva dacă spui şi tu ce ştii. După asta, îţi dau drumul şi te trimit cu wagons-lits la Paris...

- La existenţialişti, îl întrerupse Biriş învîrtindu-şi din nou ţigara şi apropiind-o de nări. Are să fie frumos. Îmi povestea Viziru de un hotel în Saint Germain des Preş. O să discutăm filosofie...

- Ăştia vor doar să te pună la încercare, continuă Bursuc, să vadă dacă eşti om de încredere şi de cuvînt. Apoi te trimit la Paris. O să-ţi spună să lucrezi pentru ei. Spune-le că ai să lucrezi. Ce te costă? Spune-le tot ce-ţi cer ei. Odată ajuns la Paris, faci ce vrei...

- Dar coana Viorica rămîne aici, făcu Biriş tulburîndu-se deodată. Ostatică în mîna lor... A aflat ceva?

- Nu, nu i-au spus nimic. Dar să ştii că au făcut descindere, ţi-au cotrobăit printre hîrtii...

Biriş tăcu cîtva timp, visător.

- Bursuc, vorbi el deodată, eu sunt un om pierdut. Eu nu merit să mai trăiesc. N-am nici un fel de demnitate. Sunt un laş. De frică, am spus tot ce-am ştiut. Le-am spus de Ileana şi Ştefan chiar înainte de a mă ameninţa ei. Le-am spus tot ce ştiam, sperînd că-mi vor da drumul. Sunt un laş.

- Ai fost imprudent, continuă Bursuc. Ai făcut declaraţii politice contra guvernului.

- E adevărat. Am greşit. Simţeam prea multă ură în mine: ura omului slab. Am vorbit cu ură împotriva occidentalilor, pentru că ne-au abandonat. A fost o greşeală. Ar fi trebuit să-mi dau silinţa să-i înţeleg şi pe ei. Toţi ar fi făcut la fel. Cînd e vorba să te salvezi pe tine, nu te mai gîndeşti la altul; îl sacrifici, pur şi simplu. Aşa a fost de cînd lumea. Îmi pare rău, acum, de tot ce-am spus...

- Ai spus o sumă de prostii, îl întrerupse Bursuc. Te orbea ura.

-... Dacă aş ajunge acum la Paris, continuă Biriş, aş vrea să le spun altceva. Aş vrea să le duc un fel de mesaj de dragoste şi de despărţire. Ceva cam în felul acesta: *Ave, Occidens,* noi, cei dincolo de Cortină, noi, *morituri te salutant !...* Cum ai putea spune asta în latineşte: „noi, cei de dincolo de Cortină". Tu ai făcut teologia, ştii mai bine ca mine latineşte. *Salve Occidens, morituri te salutant !* Ar fi fost frumos să ajung la Paris şi să le spun asta. Să ştie şi ei că, deşi ne-au condamnat la moarte, noi, ăştia de pe aici, proştii şi săracii, noi tot îi iubim şi îi venerăm. Căci acolo e Occidentul. Acolo apune soarele. Acolo e adevăratul crepuscul şi e mai frumos ca pe la noi. Numai acolo, în Apus, lumea îşi dă seama că moare. De aceea, în Apus, oamenii iubesc Istoria; pentru că ea le aminteşte necontenit că oamenii sunt muritori, că civilizaţiile sunt muritoare. Noi, cei de pe aici, nu prea avem motive să iubim Istoria. De ce-am iubi-o? Zece secole, Istoria a

însemnat pentru noi năvălirile barbare, alte cinci secole a însemnat teroarea turcească, şi acum, pentru nu ştiu cîte alte secole, Istoria va însemna Rusia Sovietică...

- Biriş, îi strigă Bursuc, începi să aiurezi. Şi eu îți vreau binele. Eu vreau să te scap.

- Cum se spune pe latineşte „noi, cei de dincolo de Cortina de fier"? *Qui incolunt... post parietem ferreum !...*

- Nu ştiu cum se spune! răspunse mîniat Bursuc. Eu am venit aici ca să vorbesc serios cu tine...

- Mi-ar fi plăcut, totuşi, să le transmit un mesaj în latineşte, continuă Biriş visător. Occidentalii sunt oameni culți. La Paris, la Oxford şi la Cambridge, se vorbeşte încă latineşte. *Ave Occidens,* noi orientalii , *morituri te salutant !... Nos qui habitant intra saepta ferrea...* sau: *qui habitant intra cancellos ferreos... morituri te salutant !...* Ar fi fost frumos...

- Ai fost un prost, îl întrerupse Bursuc. Te-ai băgat în chestia asta din prostie. Dacă voiai să fugi, de ce nu mi-ai spus ? Te-ai luat după Viziru...

- ... Toate acestea din cauză că mi-a fost frică şi am fost laş, continuă Biriş. Mi-e frică să nu mă bată...

Bursuc se aşează pe scaun şi oftă.

- Mi-au făgăduit că n-au să-ți facă nimic dacă le aduc declarația ta cu Pantelimon. Haide s-o facem împreună. Cum zici că arată individul ?...

Biriş închisese ochii şi Bursuc aşteptă cîtva timp, crezînd că încearcă să-şi amintească. Dar, văzînd că tăcerea se prelungeşte, întinse mîna şi-l scutură.

- Ce, ai adormit? îl întrebă enervat.

Biriş îl privi lung şi-şi trecu mîna peste ochi.

- Cît e ceasul? întrebă în şoaptă. E curios că nu-mi mai dau deloc seama de timp. Cred că sunt foarte obosit...

- Bine! făcu Bursuc ridicîndu-se brusc de pe scaun. Să nu spui că n-am încercat să te scap. Eu mă spăl pe mîini. Tu faci ce vrei. Dacă vrei să devii martir al rezistenței, n-ai decît. Dar dacă ne vom mai întîlni vreodată, să nu te

plîngi...

- Unde crezi că ne-am mai putea întîlni? întrebă zîmbind Biriş. Tu crezi că Raiul există? Mi-ar place să ne reîntîlnim, la umbra unui crin, în Paradis... Păcat că nu există, adăugă întristat.

- Spune-le, omule, cine e Pantelimon! strigă exasperat Bursuc.

- Vorbeai adineauri de martiri, continuă Biriş. Mi-ar fi plăcut să pot fi şi eu martir. Nu de altceva, ci aşa, ca să protestez împotriva destinului. Mi-ar fi plăcut să pot avea credința martirilor creştini. Să fiu un Sfînt Sebastian. Dar sunt prea laş. Numai ideea suferinței fizice mă înspăimîntă. Am auzit că te bat la tălpi. Cînd mă gîndesc, încep să tremur... Daca aş avea credință , m-aş ruga. Poate că rugăciunea te ajută să suporți durerea fizică. Tu nu mă poți întări cu ceva? Nu-mi poți da vreo rugăciune ca să nu-mi fie frică?... Îți jur că dacă nu mi-ar fi frică, aş spune tot ce gîndesc, oricui şi în orice împrejurare. Dar aşa cum sunt, laş, mă contrazic mereu. Dă-mi tu o rugăciune care să mă întărească...

- Nu folosesc la nimic rugăciunile, dacă n-ai credință, făcu Bursuc cu amărăciune. Trebuie să ai mare credință şi atunci te întăreşte Dumnezeu. Dar tu nu ai nevoie de asta. Tu spune doar cine e Pantelimon şi scapi. Spune cum îl cheamă, pe numele lui adevărat.

- Pantelimon! exclamă Biriş zîmbind. Numele tău e legiune!... Bursuc îl privi lung, apoi se îndreptă spre uşă.

- Bine, îi mai spuse. Eu mi-am făcut datoria şi acum mă spăl pe mîini. Fiecare cu păcatul lui...

Într-una din nopțile următoare avu acest vis: i se părea că se află pe un vapor, într-o noapte de Paşti, şi că ține în mînă o lumînare aprinsă. I se părea că flacăra creşte şi se înalță tot mai sus, ca un fir subțire de lumină, şi ridică ochii s-o urmărească; flacăra se înălța pînă la cer, şi-l străpungea. Îşi dădu capul pe spate ca să poată privi mai bine. Sus de tot, acolo unde lumina atingea cerul, i se

păru că zăreşte o figură strălucitoare. „Fără îndoială că e Dumnezeu sau Iisus Christos", îşi spuse - şi se trezi emoţionat, cu o neînţeleasă fericire în suflet. Cineva îi ştergea faţa cu o cîrpă udă. În clipa următoare înţelese: am avut hemoragie în somn! Cîrpa era roşie şi începu să simtă gustul de sînge în gură. Dar nu simţea nevoia să scuipe.

- Ce zici, doctore? auzi glasul lui Duma. Cum explici?...

- Depinde ce i-aţi făcut, vorbi cineva din spatele lui, pe care Biriş nu-l putea vedea. Depinde dacă a fost la cald sau la fierbinte...

- N-a fost nici măcar la căldicel, domnu' doctor, auzi o altă voce care parcă venea direct din perete. Doar ce l-am întins, c-a şi început să sîngere...

- Exagerezi, spuse doctorul. Probabil că i-ai dat totuşi cîteva palme zdravene şi l-ai ameţit...

- Numai la tălpi, domnu' doctor. Pe copiii mei că nu l-am atins decît la tălpi şi a şi început să sîngere...

- A strigat ? întrebă Duma. A spus ceva ?

- N-a zis nici pîs, domnule inspector. După ce l-am atins de două ori, m-am uitat la el să văd ce face. Închisese ochii şi parcă zîmbea. Dar era moale...

- Leşinase, vorbi doctorul. Atunci, probabil că n-o mai duce mult... De altfel, i-am văzut radiografiile. Are nişte caverne cît pumnul.

- Asta nu înseamnă nimic, îl întrerupse Duma. Au mai trecut tuberculoşi pe-aici şi nu leşinau. Unii păreau chiar mai rezistenţi decît cei zdraveni, sănătoşi... În cît timp îşi face efectul injecţia ? întrebă coborînd glasul.

- Ar fi trebuit să-şi facă deja efectul... Dar dacă vreţi să fiţi siguri că nu moare, ar fi bine să-l lăsaţi în noaptea asta. Încercaţi din nou, mîine.

- Imposibil. Sunt dispoziţii speciale. Mai fă-i o injecţie, să reziste, şi după aceea încercăm sistemul alternativ...

Biriş îl văzu apropiindu-se cu seringa şi zîmbi.

- Cum te simţi? îl întrebă doctorul începînd să-i frece

brațul cu o vată îmbibată în alcool.

- Mulțumesc, bine.

Apoi aşteptă să simtă împunsătura acului. Dar doctorul îşi golise deja seringa, smulsese acul printr-o smuci tură şi acum freca din nou locul cu vata înmuiată în alcool. Biriş îl privea uluit. „Cînd Dumnezeu mi-a făcut injecția?" se întrebă. ,,Adineauri era cu seringa în mînă..."

- Cum te simți? îl întrebă Duma apropiindu-se de pat.

- Mulțumesc, mă simt foarte bine. Mi-e puțin frig la picioare...

- Trebuie să-l încalți, se adresă doctorul cuiva de lîngă perete. Aşteptați un sfert de ceas şi pe urmă începeți...

Duma îi puse mîna pe frunte. Biriş simți o căldură stranie pătrunzîndu-i în tot corpul, o căldură înmuiată în simpatie, care-l făcu aproape să lăcrimeze.

- N-o să mă bateți ? întrebă el zîmbind.

- Ți-am spus că ne leagă o veche prietenie...

- Să nu mă bateți, că spun tot ce ştiu, îl întrerupse Biriş. Am fost prieteni. Nu înțeleg de ce nu vrei să mă crezi...

Duma îl privi lung, încercînd să zîmbească.

- Biriş, vorbi el tîrziu, am primit dispoziții speciale. Ar fi mai bine să ne spui conținutul mesajului. Ştim că ai avut legături cu Pantelimon. Au declarat-o atîția martori...

Biriş oftă, deznădăjduit.

- Dacă nu mă bateți, vă spun tot ce vreți voi. Dar nu-l cunosc pe Pantelimon. Dacă vreți, vă descriu un om, aşa, la întîmplare, şi voi spune că e Pantelimon, şi semnez declarația. Dar îți jur că nu-l cunosc...

Duma se retrase încet, fără să mai adauge ceva. Biriş încercă să se ridice, dar abia atunci îşi dădu seama că e legat de pat cu curele.

- Să nu mă bateți ! strigă el cu o voce neaşteptat de ascuțită.

Apoi aşteptă. Auzi cîțiva paşi, depărtîndu-se, şi auzi uşa care se închidea. Atunci văzu plecîndu-se deasupra

lui o figură care i se părea cunoscută, un bărbat zdravăn, oacheş, cu o mustață groasă, neagră, care aproape îi acoperea buza de sus.

- Spuneți, domnule profesor, spuneți ceva!... Îl rugă el. Că am ordin să vă aplic alternativa...

- Care alternativă? întrebă Biriş.

- Am copii, stărui celălalt. Spuneți ceva! Dacă ştiți, spuneți ceva. Că v-a rugat şi domnul inspector, are şi el ordin... Vă rog ca pe Dumnezeu! Am cinci copii...

Îl privea, şi-şi ştergea la răstimpuri fruntea cu o batistă colorată.

- Care alternativă? întrebă din nou Biriş.

Omul zîmbi încurcat, apoi îşi frecă amîndouă mîinile de batistă şi o vîrî repede în buzunar. Se plecă spre Biriş şi figura i se înăspri deodată.

- Spune ! grijania şi Dumnezeii tăi de profesor, şuieră el printre dinți, spune ceva, că dacă nu, ai să mori sub fierul roşu şi o să te am toată viața pe suflet!...

- Să nu mă bați! strigă speriat Biriş.

Exasperat, omul ridică palma - şi în clipa următoare Biriş regăsi vaporul care înainta în noaptea de Paşti. Strîngea din nou, cu emoție, lumînarea aprinsă, o strîngea în amîndouă mîinile, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu i-o smulgă cineva. În jurul lui, cît putea zări pe puntea vaporului, se aflau oameni îngenuncheați, cu lumînări aprinse. Biriş aşteptă cîteva clipe să se înalțe flacăra. Dar limba de foc pîlpîia, şovăind, începea să se înalțe, transformîndu-se într-un fir de lumină, apoi se micşora din nou, tremurînd, parcă amenințînd să se stingă. Vaporul înainta tot mai repede în noapte şi lui Biriş începu să-i fie teamă că firul de lumină nu va mai izbuti să se înalțe pînă în bolta cerului, spărgînd-o. O mare tristețe îl copleşi deodată, şi începu să se roage, privind emoționat flacăra. Tîrziu, pe neaşteptate, lumina izbucni dintr-o dată, şi Biriş îşi dădu fericit capul pe spate ca s-o poată urmări cum se înalță. O văzu atingînd cerul şi în

clipa următoare zări din nou figura strălucitoare, aurie, care parcă îl aştepta acolo, în spărtura de lumină. „E Dumnezeu!", îşi spuse, mirîndu-se că mai poate gîndi în beatitudinea fără seamăn în care se cufunda, pierzîndu-se.

- Ce i-ai făcut, Bîrsane? auzi atunci o voce cunoscută. Are în el trei doze de ulei camforat şi trei de stricnina. Cum dracu' a mai putut leşina?

- Nici nu l-am atins, domnu'doctor! vorbi omul de lîngă perete. „Vasăzică, îl cheamă Bîrsan, se trezi Biriş gîndind, şi zîmbi. Are cinci copii. Şi ca să le poată da ceai cu pîine neagră în fiecare dimineaţă, Bîrsan trebuie să bată la tălpi şi să ardă cu fierul roşu. Dar nu le poate da decît ceai cu pîine neagră..." De milă, ochii i se înlăcrimară şi începu să clipească des, ca să-i limpezească. Ar fi vrut să se ridice şi să-l privească, dar simţea curelele de-a lungul trupului.

- Ce-are, doctore? auzi vocea lui Duma. De ce leşină?

- *Consolamentum,* spuse Biriş zîmbind. Ai învăţat la Universitate, nu-ţi mai aduci aminte? *Consolamentum...* Albigensii...

Duma se apropie repede de el şi-l privi adînc.

- Eu n-am făcut filosofia, spuse cu o voce, i se păru lui Biriş, înecată de tristeţe.

- Întreabă-l pe Bursuc. Are să-ţi explice el... E teolog...

- Ai simţit ceva? ai suferit? îl întrebă Duma după o lungă tăcere.

- Nu cred că am suferit. Nu-mi aduc aminte...

Duma continua să-l privească în ochi, aşteptînd parcă să mai adauge ceva. Apoi îi puse mîna pe frunte.

- Lăsaţi-l, spuse el tîrziu. Mă duc sus să telefonez... Biriş asculta paşii doctorului îndreptîndu-se spre uşă.

- Nu cred c-o mai duce mult, îl auzi şoptind din prag. Ar trebui să-l vadă un specialist...

De foarte multe zile nu-l mai chemaseră la interogatoriu, dar Biriş nu izbutea să-şi amintească precis cîte zile

trecuseră. Cînd se trezea, întreba deodată: ,,Cît e ceasul?" Nu primea întotdeauna răspuns. Adesea se trezea singur în cameră, şi atunci îi era frică şi închidea repede ochii ca să regăsească beatitudinea visului. Vaporul înainta în aceeaşi noapte fără început şi fără sfîrşit, dar luminile se împuținaseră şi Biriş nu regăsea întotdeauna lumînarea aprinsă în mîinile lui. Odată, rămăsese mult timp pe punte, încercînd să înțeleagă ce se întîmplă cu el, cum de a ajuns pe acest vapor şi încotro călătoreşte. Începu să se plimbe, dar întunericul era atît de compact încît foarte curînd renunță şi rămase pe loc. Auzea doar zgomotul motoarelor şi al valurilor pe care le despica vaporul. I se făcu dor să revadă lumînările aprinse şi parcă dorul acesta ar fi fost de ajuns ca să le aprindă, căci puntea întreagă începu deodată să se lumineze. Deschise ochii mari şi privi în jurul lui. Bîrsan îngenunchease în fața patului şi-l ruga, cu mîinile împreunate.

- Spuneți, domnule profesor, că-mi rămîn copiii pe drumuri ! Ca pe un Dumnezeu vă rog! Am cinci copii...

Fără să-şi dea seama, Biriş începuse să plîngă. Cineva trebuia întotdeauna să plătească, înțelese el, şi de data aceasta va plăti Bîrsan. Ca să poată cunoaşte el beatitudinea, suferă Bîrsan. Îl cuprinse o nesfîrşită milă şi, printre lacrimi, zîmbi.

- Bîrsane, şopti, nu-ți fie frică de Dumnezeu. N-o să ne facă nimic. Toți mergem la Paris...

- Vă rog ca pe un Dumnezeu, domnule profesor, continuă Bîrsan fără să se ridice din genunchi. Spuneți!...

- Ce trebuie să spun? întrebă Biriş făcînd un efort să se trezească.

- C-ați primit ordin: cuprinsul mesajului. Scap şi eu, scăpați şi dumneavoastră...

Biriş îl privi lung, tulburat.

- Dacă scapi tu, Bîrsane, am să spun. O spun numai pentru tine. Anunță pe Duma că spun tot. Să aducă stenografa, că vă spun tot...

Apoi închise ochii şi începu să aştepte. Tîrziu, auzi foarte aproape de el vocea lui Duma.

- Ar fi fost mai bine dacă te-ai fi hotărît mai demult. Nu mai sufereai...

- Aţi adus stenografa? întrebă Biriş fără să deschisă ochii.

- E aici, lîngă mine. Poţi să începi...

- Vă rog să notaţi că o fac numai pentru Bîrsan, ca să scape el... Aşteptă cîtva timp, cu ochii închişi, încruntîndu-se, parcă ar fi făcut un

suprem efort să-şi amintească, apoi începu brusc, cu o voce obosită, aproape înecată de deznădejde:

- *Pe-un picior de plai,Pe-o gură de rai,Iată vin în cale,/ Se cobor la vale,/Trei turme de miei/ Cu trei ciobănei... cu trei ciobănei...* Cum e mai departe?

- Biriş! auzi el vocea aspră a lui Duma, îţi baţi joc de noi?

Biriş deschise ochii dar nu privi pe nimeni. Îşi opri privirile în tavan.

- Nu. E foarte serios. O să vedeţi îndată de ce. E un limbaj cifrat. Aşa începe mesajul din labirint.

În celulă se făcu deodată tăcere.

- Amintiţi-mi ce urmează, făcu Biriş fără să-şi desprindă privirile din tavan, că e în legătură cu mesajul. E de la Munte.

- Dumneata ştii ce urmează? se adresă Duma stenografei.

- Cred că da, auzi Biriş vocea intimidată a fetei. Se apropie de pat şi începu să recite:

- *Mări se vorbiră /Şi se sfătuiră/Pe l-apus de soare Ca să mi-l omoare/Pe cel moldovean/Că-i mai ortoman, Şi-are oi mai multe /Mîndre şi cornute,/Şi cai învăţaţi Şi cîini mai bărbaţi...*

După cîtva timp, văzînd că Biriş asculta cu ochii închişi, fără să scoată un cuvînt, Duma o întrerupse.

- Ţi-ai adus acum aminte? întrebă.

- Da. Să-l notați cu atenție, căci s-ar putea să-l uit din nou. E un mesaj cifrat. A fost ales acest cifru tocmai pentru că e foarte simplu: îl cunoaşte toată lumea, îl învățăm în şcoala primară.

- Fii mai explicit, îl întrerupse Duma.

- Acesta e mesajul. Se cîntă la Munte, dar îl cunosc şi oamenii de pe vapor. Numai că pe vapor nu-l mai cîntă nimeni...

- Biriş, îl întrerupse din nou Duma, e în interesul dumitale. Vorbeşte clar. Cui e adresat mesajul?

- E un mesaj cifrat, adică e pentru Paris. Acolo ajung toate mesajele. Le aduc vapoarele. Nu umblă decît noaptea, fără lumini, dar toate se îndreaptă spre Paris. Direcția Apus. *Salve Occidensl*

- Eşti nebun! făcu Duma. Îți baţi joc de noi!...

- Aşa începe orice mesaj: *Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai...* Dar nu poți să-l descifrezi dacă n-ai cheia. Şi cheia n-o găseşti decît pe vapor. Cînd te trezeşti pe vapor, înțelegi că mergi la Paris. Toți vor să ajungă acolo, la umbra crinilor, la Paris. Şi atunci s-a inventat mesajul acesta, pe care-l cunosc şi copiii de şcoală primară; dar e un mesaj cifrat, e vorba de Paris...

- Cine l-a inventat ? întrebă Duma.

- Pantelimon.

În odaie se făcu din nou o nefirească tăcere.

- Spune înainte, îl îndemnă Duma văzîndu-l că rămăse-se nehotărît, cu gura întredeschisă. Cine e Pantelimon? Ce fel de om este? Descrie-l cît poți mai precis.

- E un bărbat înalt, frumos, cu ochii negri, arzători. Parcă n-ar avea vîrstă. Parcă n-ar fi om de pe la noi. Spun că e de la Munte. Cînd te apropii de el, înțelegi că e prea tîrziu. Nu-i mai poți rezista; eşti al lui. Aşa s-a întîmplat cu toți: o dată ce l-au întîlnit, nu s-au mai putut despărți. Ne duce pe toți la Paris...

Apoi tăcu, şi începu să aştepte.

- Bîrsane, auzi deodată vocea lui Duma, altădată, cînd

îl vezi că aiurează, să nu mai mă deranjezi degeaba...

Aşteptă din nou, şi cînd auzi uşa, deschise încet ochii, zîmbind. Bîrsan se apropiase amenințător de el.

- Pastele şi Dumnezeii tăi de profesor! începu, îți baţi joc de mine ca să mă dea afară şi să-mi rămînă copiii pe drumuri!... Dar lasă, aşteaptă, că scot eu untura din tine, grijania mă-tii tale de ofticos! Ai să mă ții tu minte!...

Stolul de vrăbii zburase din nou, țîşnind parcă chiar de sub balcon, împrăştiindu-se speriate cu un ciripit scurt, metalic, şi readunîndu-se în cîteva clipe, la zece metri în fața lui, pe zidul cimitirului. „Vara Sfîntului Martin, se trezi Ştefan gîndind. E absurd, e absurd, e absurd." Arborii negri, despuiați, păreau că sticlesc ca umeziți de rouă în lumina clară, tare a crepusculului. Ştefan clipea necontenit din ochi. „E absurd! îşi repetă. Totul e absurd, fără absolut nici un sens."

- Poate că nu e adevărat, auzi vocea lui Weismann. Aşa s-a mai spus şi despre alții. Ar trebui să...

Dar nu îndrăzni să-şi sfîrşească fraza, ca şi cum i s-ar fi revelat deodată cît e de ridicolă şi de zadarnică.

- Eu i-am spus, reîncepu el tîrziu. L-am avertizat să se ferească de Bursuc. Ştefan se depărtase de lîngă uşa balconului şi, trecînd prin fața biroului, îşi stinse țigara în scrumiera aproape plină. Apoi se aşează pe canapea şi-şi plecă privirile, lăsîndu-le să rătăcească peste desenele covorului.

- La început, cînd de-abia ne cunoşteam, îmi vorbea mereu de Partenie. Era obsedat de destinul lui Partenie. I se părea că Partenie presimte ceva şi de aceea se grăbeşte. Dacă într-adevăr a presimțit, a fost singurul om inteligent dintre noi toți.

Pe neaşteptate, Mişu Weismann oftă şi, ridicîndu-se brusc din fotoliu, aproape sărind în picioare, ocoli de mai multe ori biroul, apoi se îndreptă hotărît spre balcon. Deschise larg uşa şi respiră adînc, pe nări, strîngînd din

fălci cu o exasperată, copilărească furie. Vrăbiile trecură chiar atunci prin fața ferestrelor, ciripind toate deodată, asurzitor, alungîndu-se, în zboruri scurte, dezordonate, către capătul străzii.

- Nu există nici Dumnezeu, nici dreptate, nu există nimic! exclamă Weismann. Nu există decît noroc. Nu trebuie să ai nimic altceva decît noroc. Cine n-are noroc, mai bine să nu se nască, sau să moară în faşă, să nu cunoască nimic...

Ştefan ridică ochii din covor şi, fără să-şi dea seama, zîmbi. Îşi căută în buzunar pachetul cu țigări.

- Dacă e aşa cum spui, neamul românesc ar fi făcut mai bine sa nu se nască, să moară în faşă. Tot neamul nostru e neam fără noroc...

- Nu mă gîndeam la națiuni, vorbi Weismann, fără să întoarcă capul, mă gîndeam la oameni, la indivizi. Dacă n-ai noroc, degeaba te-ai născut. Tot nu te alegi cu nimic. Nu există nimic altceva în afară de noroc. Dacă ar fi existat Dumnezeu...

Dar se întrerupse din nou, cu un aer stînjenit, de parcă şi-ar fi dat seama, cu o clipă mai înainte de a rosti ireparabilul, că era gata să spună o prostie, şi se reîntoarse în mijlocul odăii. Se lăsă să alunece în fotoliu istovit, ca după un mare efort. Părea un alt om. Brațele lui scurte, mîinile puțin grase, pe care şi le freca de cîte ori se pregătea să spună ceva care i se părea important, şi le aşezase acum cuviincioase pe genunchi.

- Şi, poate, totuşi, şopti el tîrziu, cu puțină teamă, dă Dumnezeu şi scapă... Totul depinde de ce fel de om o fi Pantelimon...

Ştefan înălță din umeri, stăpînindu-şi anevoie nerăbdarea.

- E absurd! spuse. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş habar n-avea cine e Pantelimon. A fost o neghiobie cînd s-a pronunțat pentru prima dată numele Pantelimon în legătură cu trecerea frontierei. Imbecilul sau nemerni-

cul care a făcut-o, o să aibă pe suflet zeci şi sute de vieţi nevinovate. Pantelimon nu se ocupă de asta. Asta e treaba altora...

Se ridică de pe canapea şi începu să se plimbe prin odaie.

- Îl cunoşti? întrebă sfios Weismann.

- Nu. Şi sper că nu-l cunoaşte nimeni.

- Sper şi eu, făcu Weismann. Oamenii sunt indiscreţi... Ştefan se opri brusc în faţa lui şi-l privi lung.

- Vara Sfîntului Martin, vorbi el deodată. Ce absurd! Tot încerc să-mi aduc aminte de ce-mi spusese odată Biriş, cînd abia ne cunoscusem. Dar este extraordinar cum pot uita...

- Era în legătură cu Vara Sfîntului Martin? întrebă Weismann.

- Nu cred că era, dar nu sunt sigur. Nu-mi aduc aminte. Era curînd după ce-l cunoscusem la Casa Peştera. Era în vara 1936, la Bucureşti. Îl întîlnisem pe bulevard, pe seară. Îmi aduc aminte că fusese foarte cald în ziua aceea şi, cum nu-l cunoşteam încă bine, mi se păruse că era puţin băut. Dar nu era. Mi-a spus atunci o sumă de lucruri importante...

- În legătură cu Vara Sfîntului Martin? stărui Weismann.

- Mi-e peste putinţă să-mi aduc aminte. Ce absurd!...

Începu din nou să se plimbe prin odaie. „Mamă! ce s-a întîmplat într-o Vară a Sfîntului Martin?..." „Ce mi-o fi venit s-o întreb pe mama? se trezi el după cîteva clipe. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş n-a cunoscut-o. N-a cunoscut nici pe mama lui; sau mi se pare că a cunoscut-o, dar era prea mic cînd a murit, nu-şi mai amintea nimic de ea."

- Trebuie să-ţi spun ceva, începu Weismann cu oarecare teamă, după ce-şi privise pe furiş ceasul. Are să vină cineva, trebuie să sosească dintr-un moment într-altul...

„Nu m-am mai gîndit de mult la ea, parcă aş fi uitat-o. Nu mă gîndesc nici la bătrîn. Mi-e frică să-mi amintesc de ei, tot încerc să mă agăț de ceva viu, de ceva care va fi în viitor... E absurd..."

- Mă asculți? continuă Weismann. Ți-am spus că am întîlnit într-o seară, cînd eram cu prietenii la Vidrighin, o femeie foarte frumoasă, care spunea că te cunoaşte. Ea era doamna Wainwright, fosta domnişoară Zissu, adăugă după o scurtă ezitare.

- Stella Zissu? întrebă Ştefan oprindu-se în mijlocul încăperii şi întorcînd capul spre el.

- Voiam să-ți fac o surpriză. Dar nu ştiam... Nu aflasem de Biriş... Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, repetă după ce-şi privi încă o dată ceasul. Poate ar fi mai bine să n-o primim. O să-i telefonez mîine şi-am să-i spun că ne-au luat nişte prieteni, cu maşina, de dimineață, şi că am avut o pană de motor, că nu ne-am întors decît după miezul nopții...

- E interesant, spuse Ştefan. S-a măritat, deci.

- A avut noroc, continuă Weismann parcă cu invidie. A luat un milionar. Are apartament la Georges V, are maşină la scară... N-o putem primi, n-are să ne înțeleagă. Ce-i pasă ei de ce ne doare pe noi...

- Era foarte frumoasă, spuse Ştefan aşezîndu-se pe canapea. Şi a avut noroc.

- Era nerăbdătoare să te vadă. Spunea că te-a cunoscut la Lisabona, că a fost îndrăgostită de dumneata. E foarte indiscretă; a povestit tot. Erau acolo prietenii lui Vidrighin, oameni străini, şi ea le-a povestit tot. Le-a povestit cum te-au dezbrăcat englezii la piele, şi făcea mare haz. Le spunea: „Rămăsese gol, dar e un bărbat bine, are corp frumos..."

- Ar putea să ne spună multe, făcu Ştefan continuînd să privească, distrat, desenele covorului. Ştie foarte multe lucruri.

- Eu zic să n-o primim, stărui Weismann. O invităm

altă dată. O să vadă că suntem trişti şi o să ne descoase. O să umple apoi Parisul... Dar, în sfîrşit, adăugă el văzînd că Ştefan tace, pe gînduri, facem cum vrei dumneata. Ea vine să te vadă pe dumneata. Spunea, şi erau toţi prietenii lui Vidrighin de faţă, că a fost un mare amor, că erai gata să faci nu ştiu ce nebunie pentru ea, că eraţi să fugiţi amîndoi în America... Eu, care ştiu o seamă de lucruri despre dumneata, n-am crezut. Dar ceilalţi, prietenii lui Vidrighin...

- Sunt foarte curios s-o reîntîlnesc, spuse tîrziu Ştefan, zîmbind. Ne-ar putea fi de mare folos.

- Cum vrei, făcu Weismann privindu-şi încă o dată ceasul. Trebuie să sosească dintr-un minut la altul. Ar fi trebuit chiar să fie aici. Spunea că are să vină pe la patru jumătate, cinci fără un sfert. A cam întîrziat...

În noaptea aceea se trezise deodată, cu o neînţeleasă fericire străbătîndu-i întreaga fiinţă. Îşi simţea trupul robust şi odihnit, plesnind de sănătate, aşa cum nu şi-l mai simţise de foarte mulţi ani. Deschisese ochii şi întîlnise întunericul celulei, dar nu-i mai era frică. Sări din pat fără să şovăie, fără să se împleticească, şi chemă, în şoaptă: ,,Bîrsan!" Nu-i răspunse nimeni. „Se odihneşte", înţelese Biriş, şi zîmbi. „Doarme şi el ca oamenii, noaptea." Apoi îşi aminti brusc de mesaj, şi începu să tremure, emoţionat. S-ar putea să nu fie nimeni prin apropiere, şi-l va uita din nou. Se îndreptă bîjbîind, cu mîinile întinse prin întuneric, spre poartă. Cînd se trezise, ştiu că de aceea se trezeşte: ca să spună şi celorlalţi, celor care vor rămîne, ceea ce i se îngăduise să înţeleagă, nu ştia nici el prin ce împrejurări şi ajutat de cine. Dar înţelesese tot, şi totul era de o teribilă simplitate. Îi era ruşine că nu înţelesese mai curînd. Era tocmai aşa cum trebuia să fie. Ar fi trebuit să înţeleagă şi copiii.

Întîlni cu palmele zidul rece, muced, al celulei şi începu să bîjbîie, cînd la dreapta, cînd la stînga. Era întocmai aşa

cum trebuia să fie: la un moment dat, vaporul se opreşte, se întinde o punte şi, trecînd puntea, cobori. De-abia cînd pui piciorul pe uscat, îți dai seama că pînă în clipa aceea călătoriseşi întruna, că nu te opriseşi niciodată pe loc, că nici nu puteai să-ți închipui ce înseamnă *să stai pe loc. În* clipa cînd atingi pămîntul şi *te-ai oprit,* toată viața şi a celorlalți, tot ce ți se întîmplase pînă atunci, ți se arată aşa cum au fost ele cu adevărat, nu cum ți se păruse ție că sunt. Bîjbîia mereu prin întuneric fără să întîlnească fierul umed al porții, şi atunci se hotărî să înconjure odaia, ținîndu-se lipit de perete. Simțea cum îi bate inima, cum gîlgîie viața în trupul lui, şi euforia aceasta începu să-l tulbure. „Trebuie să mă grăbesc, nu cumva să uit. Bîrsane!", şopti el din nou, de cîteva ori, apoi se opri să asculte. Nu auzea decît bătaia inimii şi răsuflarea lui puțin pripită, ca şi cum s-ar fi oprit chiar atunci după o fugă lungă. Dacă ar fi fost Bîrsan aici, i-ar fi spus lui. El ar fi repetat-o a doua zi lui Duma, sau copiilor lui. Are cinci copii. Ar fi aflat-o oamenii, cei care rămîn aici, şi viața lor ar fi început de la capăt, ca şi cum s-ar fi născut a doua oară.

Tîrziu, Biriş se opri, neîndrăznind să se sperie. I se păru că visează. I se păru că bîjbîia de mult prin întuneric, ocolind pereții celulei şi că ar fi trebuit să ajungă la poartă. Nu s-ar fi putut înşela, poarta era de fier, era umedă, rece, ar fi trebuit s-o simtă sub degete. Odată ajuns la poartă, ar fi început să bată cu pumnii, pînă ce s-ar fi deşteptat gardianul de pe coridor. I-ar fi spus lui întîi, i-ar fi spus cît se poate de succint, şi în cuvinte cît mai simple, ca să poată înțelege şi el. I-ar fi spus apoi că vrea să facă declarații şi, în gînd, aşteptîndu-l să se întoarcă cu Bîrsan, ar fi repetat întruna acelaşi lucru, ca să nu uite mesajul. Simți cum i se accelerează bătăile inimii şi porni din nou, de astă dată grăbind paşii, ținînd doar o mînă lipită de zid şi cu cealaltă, mişcînd-o întruna, spintecînd întunericul din jurul lui, ca şi cum i-ar fi fost teamă să se

lovească de ceva, de cineva. Dacă nu găseşte poarta, ar putea uita. Este copilăresc de simplu, dar ar putea să uite, dintr-o clipă într-alta. Se opri din nou, şi încerju să bată cu amîndoi pumnii în zid. Îşi dădu însă îndată seama că e inutil. În piatra rece, mucegăită, pumnii se opreau fără zgomot, ca şi cum ar fi lovit în nisip. Îl apucă atunci panica şi, depărtîndu-se repede de zid, se îndreptă la întîmplare spre mijlocul celulei. Începu să strige: ,,Bîrsan!..." Tăcu, speriat de puterea strigătului, infinit mai puternic decît şi-l închipuise. „Trebuie să predau mesajul, cît mai e timp", se trezi gîndind. Strigă din nou, de mai multe ori, asurzit de propria lui voce, parcă multiplicată la infinit de infinite ecouri, îşi duse amîndouă mîinile la urechi. „M-au închis într-o altă celulă, îşi spuse atunci - şi i se făcu frică. O celulă specială, fără poartă de fier, fără nici o ieşire. M-au închis aici pe cînd dormeam, mi-au coborît probabil patul printr-un aparat special, trecîndu-l printr-o deschizătură a tavanului, printr-o trapă care se închide apoi ermetic, şi prin care nu poate pătrunde nici un zgomot. Sunt închis ca într-un cavou. M-au închis aici de viu, parcă ar fi ştiut că o să mi se încredințeze un mesaj."

Rămase nemişcat, ascultînd, cu brațele căzîndu-i moale, obosite, de-a lungul trupului. Simți cum îl cuprinde deznădejdea. Viața lui ar fi putut avea un rost, o împlinire - şi l-au împiedicat. Avea de spus ceva, foarte important, singurul lucru care trebuia spus. Toate celelalte, filosofie, şi politică, şi iubire, erau jocuri de copii. Îşi cheltuise viața jucîndu-se. Toți şi-o cheltuiseră la fel, fără excepție. Numai ce aflase el în noaptea asta merita să fie cunoscut. Ceva care începe pe vapor... În acea clipă se tulbură din nou şi-şi duse rătăcit amîndouă mîinile pe obraji, să se pipăie, să se dezmeticească. Era ceva cu un vapor, dar mai erau şi altele, mult mai importante. Vaporul era doar la început. De-abia după ce se oprea vaporul, începea adevărata revelație. Trebuia să spună

ceva care se întîmpla după ce se oprea vaporul. Îşi muşcă de mai multe ori buzele, respirînd foarte adînc. Dar nu-şi mai amintea de altceva. Ştia doar de vapor.

De deznădejde îl năpădiră lacrimile. Se repezi în întuneric, cu mîinile întinse înainte şi, după cîteva clipe, regăsi zidul. Vru să se rezeme de el, să-şi rezeme capul pe amîndouă braţele, ca să poată plînge în voie, cînd simţi o fierbinţeală înălţîndu-se pripită din adîncul pieptului şi strînse cu putere fălcile, încercînd deznădăjduit să-şi oprească năvala sîngelui. Dar în clipa următoare, sîngele îi ţîşni prin colţul buzelor, pe nări, şi atunci deschise moale gura, cît putu mai larg. Fără să-şi dea seama, căzuse în genunchi. Îşi simţea bărbia, gîtul şi pieptul ud şi năclăit, şi simţea o sudoare îngheţată strîngîndu-i parcă întreg trupul, închise biruit ochii, lăsîndu-se să cadă pe ciment. Atunci îşi aminti din nou, toate cîte le aflase, din clipa cînd se oprea vaporul şi, fără zgomot, începea să se lase puntea - şi zîmbi.

Înainte chiar de a se fi trezit, simţi mirosul puternic de spital, apoi auzi o voce groasă, venind parcă de foarte departe.

- Trage să moară de cîteva zile. Nu şi-a mai revenit de-atunci. S-a mirat şi domnul doctor de aşa rezistenţă...

- Au venit femeile să ceară corpul, auzi el glasul lui Bursuc. Aşteaptă în curte. Le-au spus de la Prefectură c-ar fi murit. Au venit la Patriarhie, mi-au căzut în genunchi şi m-au rugat ca pe Dumnezeu să intervin şi eu să le dea corpul...

- Trebuia să moară de alaltăieri, aşa spunea domnul doctor. Deschise ochii şi-l văzu pe Bursuc, în rasa lui de călugăr.

- Blagosloveşte, părinte! şopti.

- Am venit să te iau, spuse Bursuc cu un glas uşor tremurat, şi se apropie repede de căpătîiul lui şi-i puse mîna pe frunte. Te-am scăpat. Femeile sunt în curte, te-

aşteaptă.

- Coana Viorica, începu Biriş cu oarecare greutate.

- E şi Irina. Sunt cu maşina. Le-am spus să aştepte.

- Aş vrea să le văd, începu din nou Biriş.

- Te ducem acasă, îl întrerupse Bursuc. Te transportăm cu maşina.

- Aş vrea să le văd acum, spuse Biriş.

- Nu ştiu dacă au voie să intre. Mă duc să întreb.

Vru să se depărteze de pat, dar Biriş îl prinse de mînecă.

- Rămîi lîngă mine. Trimite pe cineva. Vreau doar să le văd. Altminteri nu pot... Văd că nu pot muri.

- Nu fi copil. Ai scăpat acum. Te ducem acasă şi te faci bine.

- Ştiu. Dar nu mai e timp... Aş vrea să te rog ceva. Nu ştiu cînd a fost asta. Cred că a fost azi-noapte. Atunci am înțeles... Vino mai aproape de mine. Ascultă-mă bine. Am înțeles. E ceva foarte simplu. Să le spui la toți că e foarte simplu. Să-i spui şi lui Bîrsan, să n-aibă nici o grijă. E foarte simplu. Am uitat acum restul, dar să-i asiguri pe toți că aşa este. Să nu le fie frică...

Se opri, ca să poată înghiți, parcă şi-ar fi simțit gura uscată. Bursuc întoarse capul şi strigă cuiva care aştepta în uşa infirmeriei.

- Du-te la şef şi spune-i să dea voie femeilor să intre. Spune-i că-l rog eu. Spune-i de ce...

Şi făcu un semn vag şi speriat cu mîna.

- Să-i spui şi coanei Viorica, dar să nu-i spui aşa. Să nu-i spui cum m-ai văzut. Să n-o sperii. Să-i spui c-a fost tuberculoza, ca şi pe mama. Aşa a murit şi mama, de tuberculoză. Eu eram condamnat de mult...

Bursuc îşi duse palma stîngă la ochi şi începu să şi-i frece.

- M-au asigurat că n-o să-ți facă nimic, începu el cu un glas sugrumat. Eu sunt călugăr. Nu trebuiau să mă mintă. Eu am fost întotdeauna cinstit cu ei, nu i-am

minţit. Nu trebuiau nici ei să mă mintă, să-şi bată joc de mine...

Începuse să plîngă şi, căutîndu-se în buzunarele rasei, îşi scoase batista şi şi-o trecu la întîmplare peste ochi, pe faţă.

- Nu e vina lor, continuă Biriş. Nimeni n-are nici o vină... Şi am să-ţi fac acum o rugăminte. Să-i spui lui Ştefan, cînd l-oi întîlni...

- Nu-i spun nimic! adăugă Bursuc cutremurîndu-se. Din cauza lui ai ajuns aici. Nu vreau să aud nimic!

- Să-i spui doar atît, că a avut dreptate. Există o ieşire. Să o caute... Se opri, privind fix, foarte atent, parcă s-ar fi silit să vadă ceva anevoie de văzut, care s-ar fi aflat chiar acolo, în faţa lui.

- Şi acum, repede... Repede! şopti. Bursuc se plecă speriat spre el.

- Ce ai? Ce vrei?

Biriş tăcu, continuînd să privească fix, drept în faţa lui.

- Infirmier! strigă Bursuc.

- Coana Viorica, şopti Biriş. Să-i spui c-am vrut să plec la Paris. Zîmbi şi întoarse capul spre Bursuc. Îi căută mîna şi i-o strînse cu amîndouă mîinile.

- Dezleagă-mă, părinte, spuse cu o voce neaşteptat de limpede. Repede!

- Nu sunt vrednic, strigă Bursuc izbucnind în plîns. Eu sunt mai păcătos ca tine. Eu sunt tîlhar, sunt un criminal. Nu sunt vrednic să te dezleg...

Căzuse în genunchi şi începuse să plîngă în hohote, cu capul pe mîinile lui Biriş.

- O rugăciune, şopti el. Spune o rugăciune, repede...

- Spune-o şi tu, făcu Bursuc ridicînd foarte încet fruntea. Spune-o după mine. Tatăl nostru carele eşti în Ceruri...

Biriş clătină împăcat din cap, repetînd încet, parcă cu tot mai mare greutate. Cînd se deschise uşa şi dădu buzna în odaie doamna Porumbache, încercă să se ridice

în coate. Zîmbi, luminat deodată. Doamna Porumbache țipă, un țipăt scurt, sugrumat şi încremeni cu mîna la gură. Irina se repezise lîngă pat şi căzuse în genunchi. Biriş îi privea pe toți, înseninat, fericit, fără să-i mai vadă.

VII

Ştefan închise uşa în urma lui şi, fără să aprindă lumina, rămase o clipă cu urechea la pîndă. „Nu sunt acasă, îşi spuse. Poate s-au dus la cinematograf. Atunci, am cel puţin două ceasuri bune înaintea mea..." în vîrful picioarelor, se îndreptă spre fereastră şi dădu obloanele la o parte. Îl întîmpină răcoarea nopţii de vară. Ca de obicei, îşi rezemă braţele de fereastră plecîndu-se să privească în stradă.

Cunoştea rue Vaneau înainte de a fi venit prima oară la Paris, cu 25 de ani în urmă, o cunoştea din *La Cousine Bette.* Şi cînd, în februarie, petrecu prima noapte în această cameră de hotel de la etajul IV, i se păru că, printr-o neînţeleasă răsturnare de timp, se regăseşte în „camera secretă". De o parte şi de alta erau uşi subţiri de lemn, şi camerele parcă n-ar fi avut pereţi, ci ar fi fost despărţite doar prin paravane. Se auzeau cele mai mărunte zgomote, şi paşii vecinilor, şi conversaţiile lor, pe care, la început, Ştefan le asculta fără să le înţeleagă în întregime, pentru că gîndul îi alerga cu 12-13 ani în urmă, la camera lui secretă din Bucureşti, la discuţiile dintre Vădastra şi Arethia. În primele săptămîni, nu dormea întotdeauna aici; cînd rămînea, totuşi, nopţile, nu izbutea să adoarmă decît cu *boules Quiess* în urechi şi numai tîrziu după miezul nopţii, cînd se culca şi ultimul vecin. Îşi cunoscuse vecinii destul de repede, înainte chiar de a-i fi întîlnit pe scară sau în coridor. În februarie, camera din dreapta era ocupată de o tînără pereche, care-şi pregătea mesele la o maşină de spirt. Îi auzea scoţîndu-şi tacîmurile dintr-o valiză de sub pat, spălîndu-şi vasele, vorbind necontenit despre apartamentul în care trebuiau să se mute, auzea sfîrîind friptura în tigaie şi, curînd,

mirosul de *côte de mouton* pătrundea pe sub uşă. Ştefan se ducea atunci să deschidă ferestrele, făcînd cît mai mult zgomot, ca şi cum ar fi voit să afle vecinii că odaia lui e năpădită de mirosul fripturii de oaie. Zadarnic înfundase uşa cu jurnale, mirosurile de bucătărie pătrundeau întotdeauna.

Din fericire, puțin timp în urmă tînăra pereche izbutise să-şi dobîndească apartamentul, şi în locul lor se mutase o femeie fără vîrstă, arătînd totuşi mai bătrînă decît, probabil, era, cu o fetiță de 9-l0 ani, care-şi avea jumătate din obraz bandajat. Le întîlnise chiar în seara sosirii lor, în hol; femeia îşi completa fişa de intrare şi fata o aştepta resemnată odihnindu-se pe un geamantan. Îl privise adînc, cu ochiul care nu era bandajat, parcă ar fi vrut să-l privească cu severitate. Mai tîrziu, Ştefan aflase de la portar că fata avusese un accident; jumătate din obraz îi fusese ars, şi femeia o adusese acum la Paris ca să încerce, la un spital, un început de operație estetică. Portarul nu ştiuse să-i spuie dacă femeia îi era mamă, sau mătuşă, sau numai o prietenă a familiei; nu aveau acelaşi nume, dar fata îi spunea „mamă". În fiecare noapte, înainte de culcare, cînd femeia îi schimba pansamentul şi îi spăla rănile, fata gemea, lovea cu picioarele în podea, şi uneori țipa, încerca să fugă.

Cînd o auzise țipînd pentru prima oară, tocmai se întorsese după o lungă plimbare cu Bărăgan. Îl cunoscuse în după-amiaza aceea, pe cînd aştepta, în rue Copernic, să se deschidă birourile I.R.O. Se rezemase de zid şi privea oamenii din jurul lui, încercînd să le ghicească naționalitatea înainte de a-i auzi vorbind. Ca de obicei, în coada care se îngroşa repede înainte de două, se amestecau fel de fel de oameni; unii în haine care fuseseră cîndva militare, dar pe care le prefăcuseră, fără pricepere, ca să nu pară suspecți, îmbrăcînd pe deasupra un dolman sau un trench-coat decolorat; alții de-a dreptul eleganți, proaspăt bărbieriți, fumînd țigări americane şi vorbindu-şi

numai între ei, nezvîrlind nici o privire în jurul lor, ca şi cum ar fi ținut să arate că se găsesc din eroare acolo, pe trotuar, în rue Copernic, că au venit la o oră nepotrivită şi de aceea trebuiau să aştepte, făcînd coadă, laolaltă cu toți ceilalți, dar că lucrurile se vor aranja îndată ce vor putea vorbi cu Monsieur X. Lîngă Ştefan, rezemat şi el de zid, fuma un tînăr cu sprîncenele negre şi foarte groase, aproape îmbinîndu-se, şi cu o tăietură adîncă de-a lungul obrazului; trăgea din țigara cu un fel de sete nepotolită, şi-şi scotea la răstimpuri batista ca să-şi şteargă gura. Foarte curînd, se întoarse spre el şi-l întrebă, în româneşte, dacă-l cunoaşte pe Monsieur Bremont, care era însărcinat cu interogatoriile şi dosarele românilor. Aşa au intrat în vorbă. Spunea că-l cheamă Bărăgan şi că venea din Ungaria, unde făcuse şase luni închisoare pentru că trecuse clandestin frontiera. Fusese eliberat în dimineața de 1 ianuarie 1948, şi cel dintîi lucru pe care-l aflase părăsind închisoarea fusese abdicarea Regelui Mihai cu o noapte mai înainte. De-atunci, din ziua Anului Nou şi pînă în acea după-amiază de sfîrşit de februarie cînd îl întîlnise Ştefan, Bărăgan meditase îndelung un plan de acțiune. Venise la Paris ca să găsească voluntari hotărîți şi să-l pună în aplicare chiar în acea primăvară. După ce i se luase interogatoriul, îl aşteptase pe Ştefan în stradă, ca să-i vorbească, să încerce să-l convingă. Au plecat pe jos din rue Copernic şi i-a vorbit întruna pînă la Concorde. Ştefan l-a poftit apoi să bea împreună o cafea în Montparnasse, şi au coborît la metrou. Doar cît au stat în vagon, înghesuiți, Bărăgan nu i-a vorbit de planul lui, mulțumindu-se să-şi privească, foarte curios, vecinii şi să-şi şteargă la răstimpuri gura cu batista. Apoi, la cafenea, după ce a ascultat o clipă să vadă dacă nu sunt români pe la mesele de-alături, i-a dezvăluit ultimele detalii ale planului: îi trebuiau cincisprezece, cel mult douăzeci de voluntari - dar hotărîți, căci nu exista nici cea mai mică şansă de scăpare. Mai trebuia să redacteze un mesaj,

adresat tuturor mărimilor Europei şi Americii. Cu zile şi săptămîni înainte, ar fi bătut la maşină o sută, două sute de exemplare şi, semnate de toţi voluntarii, le-ar fi expediat oamenilor politici, scriitorilor, marilor gazetari, şefilor bisericilor. Ar fi spus acolo, în mesaj, că gestul lor nu vrea să aibă nici o semnificaţie politică imediată, că e doar un ultim strigăt, deznădăjduit şi inutil, al unor popoare condamnate la moarte. De aceea voia Bărăgan să găsească voluntari din toate ţările ocupate de Soviete. Gestul lor ar fi trebuit să devină un simbol colectiv, al acelei părţi din Europa sacrificată în cîteva întîlniri spectaculare între Aliaţi. Cum nu mai exista nici o ieşire, nu rămînea altceva de făcut decît un gest care, fără să fie politic, ar fi putut sili pe occidentali să ia cunoştinţă de tragedia celorlalţi, a popoarelor sacrificate. Planul lui Bărăgan era simplu: seara, ar fi dus la poştă plicurile adresate persoanelor din Paris (pe celelalte, pentru Europa şi Statele Unite, le-ar fi expediat în aşa fel încît să ajungă o dată cu cele din Paris) şi, pe la miezul nopţii, în Place de la Concorde, voluntarii ar fi sărit toţi în aer cu dinamită. Bărăgan, află Ştefan, făcuse trei ani de Chimie industrială şi lucrase, sub comunişti, într-o uzină de muniţii. Pretindea că ştie să pregătească atît de exact încărcătura de dinamită încît nu exista nici cel mai mic risc de a nu fi sfărîmaţi în bucăţi. ,,Am găsit pînă acum doi voluntari," mărturisi coborînd glasul, un român şi un ungur. ,,Dar ca să poată într-adevăr impresiona opinia mondială, trebuie să fie cel puţin cincisprezece. Nu cerem nimic," adăugă puţin încurcat, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară scuze; ,,e doar o invitaţie la un examen de conştiinţă."

În seara aceea, întorcîndu-se la hotel, o auzise pe fată ţipînd, şi rămăsese nedumerit în mijlocul camerei, neştiind ce să facă, întrebîndu-se dacă nu cumva ar trebui să bată în uşă, să vadă dacă n-au nevoie de el. Femeia parcă s-ar fi luptat cu fata, pentru că o auzea gîfîind, ca şi cum s-ar fi căznit s-o ţină cu un singur braţ, ca să-şi aibă

liberă cealaltă mînă. De-abia tîrziu o auzi vorbind; îi şoptea, sărutînd-o, rugînd-o, cerîndu-i iertare. Fata începuse să plîngă. Ştefan răsuflase uşurat şi se întinse pe pat. ,,Nu e rău planul dumitale," îi spusese la despărțire. ,,Regret că nu mai sunt liber, aşa cum eram acum cîțiva ani. Ar fi fost o moarte frumoasă şi cu sens. Aveam odată un prieten, autor dramatic; visa să scrie un fel de tragedie inspirată din agonia Niebelungilor. Lui i-ar fi plăcut mult planul dumitale... Dar eu nu mai sunt liber; caut pe cineva." ,,Dar vă rog să nu vorbiți nimănui," îi spusese Bărăgan, ,,să nu afle Poliția, că ne expulzează pe toți..."

Fata plîngea mocnit. În cealaltă cameră, din stînga, se auzeau necontenit paşi. Vecinul devenise nerăbdător, începuse să se plimbe agitat prin odaie. Îşi aştepta, desigur, prietena, înțelese Ştefan. Era un grec care-şi avea familia pe undeva pe-aproape, în cartier. La orele de masă, se oprea o maşină în dreptul hotelului şi se auzea claxonul. Vecinul deschidea repede ferestrele şi le făcea semn, apoi cobora în grabă, aproape alergînd, cele patru etaje. De mai multe ori, Ştefan îi zărise pe toți: mama, sora şi un unchi, un bărbat întunecat la față, cu ochelari fumurii, care aproape nu vorbea. Se mulțumea doar să claxoneze, de cîte ori i se părea că nepotul întîrzia. Ştefan o întrebase odată pe Stella Wainwright: ,,Bărbatul tău n-are cumva, printre numeroşii lui prieteni, un milionar grec, foarte brun, cu ochelari fumurii, un om fără vîrstă, sever, întunecat, care nu zîmbeşte niciodată şi care e întotdeauna grăbit, căruia îi place să tacă, prelungindu-şi cu voluptate tăcerea dacă simte cumva că ceilalți şi, în primul rînd sora şi nepoții lui, bănuiesc că e supărat, că s-ar putea chiar să fie supărat pe ei?..." Întrebînd-o, mai mult în glumă, ştia că exagerează, că-şi construieşte un personaj, şi mai ştia că nici o legătură nu poate exista între Wainwright şi omul cu ochelarii fumurii, locuind undeva prin cartierul Invalizilor. Dar îi plăcea s-o

întrerupă pe Stella Wainwright din povestirile ei delirante despre viața de la New York, despre succesele ei printre miliardari, despre recepțiile de la Georges V, s-o întrerupă tocmai cînd se însufleţise povestind, punîndu-i întrebări absurde în legătură cu Wainwright. Stella îl privea atunci lung, apropiindu-şi uşor genele, zîmbind cu satisfacție şi cruzime totodată: ,,Eşti gelos!" îi spunea. ,,Mă invidiezi. Toți românii mă invidiază, că am milioane, şi sunt frumoasă, şi am paşaport american!..." Uneori adăuga: ,,Îmi pare rău de tine. Nu mai eşti ce-ai fost. Ai îmbătrînit..." Aşa îi repeta, de cîte ori avea prilejul, de cînd o întîmpinase în boulevard Murat. ,,Ştefane, ai îmbătrînit! Ai prea mult păr cărunt!..." Ea rămăsese neschimbată; doar că era puțin cam prea elegant îmbrăcată, puțin cam exagerat pusă la punct. ,,Te-am iertat," îi spuse cînd se reîntîlniră în boulevard Murat, ,,îmi pare totuşi rău că te-am iertat: mi-ar fi plăcut să mă răzbun...!" ,,Ai fost în Elveția ?" o întrerupse Ştefan. ,,Cunoşti pe cineva la Ambasada americană de la Berna ? Trebuie să ajung în Elveția şi nu-mi dau viza... "Stella se aşezase pe canapea: îl privea lung, pătrunzător, neîncercînd să-şi ascundă dezamăgirea. ,,Nu-mi pot reveni, cît eşti de schimbat," spuse. ,,Erai un bărbat bine..." ,,Cunoşti pe cineva la Consulatul elvețian ?" o întrerupse din nou Ştefan. ,,Depinde de ce vrei să faci în Elveția." ,,Trebuie s-o caut pe Ileana..." Stella rămase o clipă visătoare, şi zîmbi. ,, Ileana ?" întrebă ea tîrziu. ,,Tot cu ea eşti ?..." ,,Mi-ai face un foarte mare serviciu," stărui Ştefan. ,,Dacă ai să vrei să mă prezinți lui Wainwright, am să-l rog şi pe el. Americanii sunt sentimentali. Poate îl voi îndupleca..."

Din acea după-amiază de la începutul lui noiembrie, o întîlnise mereu, dar pe Wainwright n-a izbutit să-l cunoască decît în ianuarie. ,,E plecat," îi spunea ea întîmpinîndu-l. ,,L-au chemat telefonic, azi-dimineață, la Londra..." ,,A luat ieri avionul pentru New York," îi spunea altă dată. ,,Mi-a făgăduit că se înapoiază săptămîna

viitoare...” Ştefan nu o mai credea. Rămînea lîngă uşă, în apartamentul ei de la Georges V, lipindu-se aproape de perete, zîmbind încurcat. ,,Ți-e frică ?” îl întrebă ea apropiindu-se. ,,Ți-e frică de mine ?...” ,,Ştiu că vrei să te răzbuni,” îi spunea el. ,,Mă apăr...” ,,Te-am urît cîțiva ani, dar acum mi-a trecut. Ai avut noroc... Să nu crezi că mă dau la tine,” adăugase odată plimbîndu-se încet prin salon. ,,Să nu-ți faci iluzii. Îmi place de tine că eşti român şi eşti nefericit; ai rămas pe drumuri şi mîine, poimîine ai să fii nevoit să munceşti, ca alții, în hale, sau ai să emigrezi în Canada, ca să tai lemne în păduri, sau ai să emigrezi în Argentina, în Australia. De aceea îmi place de tine. Îmi place să-mi amintesc de cum eram amîndoi, atunci cînd ți-ai bătut joc de mine. Povesteşte-mi. Îmi place să te ascult. Povesteşte-mi ce se mai întîmplă la Paris...”

Aşezat pe canapea, urmărind-o cum se plimbă prin cameră, căutîndu-i mereu ochii ca şi cum ar fi încercat să ghicească ce gîndeşte, să ghicească ce are de gînd să facă, Ştefan îi povestea. ,,Era prin 1928,” începuse el odată, ,,era în anul cînd îmi făceam doctoratul aici, la Paris. Aveam un prieten teolog...” ,,Nu,” îl întrerupse Stella Wainwright, ,,nu mă interesează românii. M-am plictisit să aud numai de tragedii şi nenorociri. Povesteşte-mi altceva...” ,,Ascultă pînă la sfîrşit, ai să afli cum m-am hotărît să studiez Economia politică, după ce m-am împrietenit cu un teolog. Pentru că, nu ştiu dacă ştii, venisem aici, la Paris, ca să urmez teologia...” Zîmbea lung şi parcă se destindea deodată, regăsindu-şi, fără să ştie, frăgezimea tinereții. Stella îşi apropia uşor genele şi-l privea adînc, nesățios, aşteptînd. Pe măsură ce inventa personaje din timpul studenției la Paris, Ştefan se întreba ce va face cu ele, cum le va purta prin lume douăzeci de ani şi prin ce întîmplări le va putea aduce pînă în prezent. ,,Povesteşte-mi altceva,” îl întrerupea din cînd în cînd Stella, pierzîndu-şi răbdarea, ridicîndu-se brusc ca să-şi

caute pachetul cu ţigări sau să se apropie de fereastră şi să privească în stradă. ,,Povesteşte-mi ceva interesant!...." ,,Ascultă mai departe," spunea el.,, Zilele trecute, intrînd într-un restaurant Românesc..." Ştia că asta o interesează întotdeauna: să afle ce se întîmplă în restaurantele Româneşti. Adeseori, serile, Stella îl invita la masă. ,,Ah, nu," protesta el. ,,Astă-seară eşti invitata mea..." ,,Ai să-ţi cheltuieşti toţi banii," îi spunea Stella, şi parcă o lumină de o neaşteptată cruzime i se aprindea în ochi. ,,Ai să rămîi fără bani şi ai să ajungi să lucrezi noaptea în hale, ca un hamal... ,,Mergem la un restaurant românesc," adăuga zîmbind. ,,Mi-ar place să ştiu că te compromit..." ,,Să-ţi povestesc ce s-a mai întîmplat cu prietenul meu teolog," continua el, ca şi cînd n-ar fi auzit-o. Intrau în restaurant, şi Stella vorbea tare, rîdea, privea în toate părţile, pînă ce se simţea ţinta atenţiei generale şi atunci se apleca mult spre Ştefan şi-i şoptea: ,,Toţi ăştia cred că eşti amantul meu. Şi cum te ştiu un pîrlit de refugiat, îşi închipuie că te întreţin eu, adăuga apropiindu-şi foarte mult obrazul de al lui." ..Să vezi ce i s-a mai întîmplat prietenului meu teolog," relua el, netulburat.

De obicei Mişu Weismann, intrînd dimineaţa cu cafeaua, îi spunea: ,,Ai fost iar cu Stella, am aflat de la prietenii lui Vidrighin." Şi, cîteva minute în urmă, adăuga: ,,I-ai povestit iar de teolog... Ai fost imprudent. Este extrem de indiscretă..." ,,Dumneata ai să mă înţelegi," îl întrerupea Ştefan. ,,Dumneata ştii de ce-am fugit eu din ţară..." Mişu Weismann îl privea cu un zîmbet încurcat. ,,Prietenii lui Vidrighin spun că trăieşti cu Stella," adăuga. ,,Era să mă cert aseară cu unul dintre ei..." ,,Singurul lucru grav," continua Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit, ,,singurul lucru care mă preocupă e că nu-l pot întîlni pe Wainwright." Probabil că nu vrea Stella...

L-a întîlnit pe neaşteptate, în hol la Georges V. Un bărbat gros, aproape chel, încă destul de tînăr, cu ochelari cu ramă de aur, care-i ascundeau într-un chip curios

ochii, în aşa fel încît nu le puteai distinge culoarea şi nici măcar nu puteai şti încotro privesc, lăsîndu-ţi oarecum impresia că vorbeşti cu un om care nu te vede. Se afla într-un grup de bărbaţi, în jurul unei măsuţe joase, şi Stella îl prezentă aducîndu-l de mînă ca pe un animal rar, exotic. ,,*How do you do !"* îi spuse Wainwright, strîngîndu-i puternic mîna, fără să-l privească. Apoi se reîntoarse către vecinul lui şi-şi reluă convorbirea. ,,Mă adoră," îi spuse Stella. ,,Nu-mi refuză nici un capriciu. Mîncăm astă-seară împreună," adăugă, v-a invitat pe toţi. ,,Să-i vorbeşti..." Dar în acea seară nu i-a putut vorbi. Wainwright se apropiase de Stella şi-i puse mîna pe umăr: ,,*You will excuse me, my dear."* Apoi se întoarse spre Ştefan şi clătină de cîteva ori din cap, zîmbind. ,,Astă-seară eşti invitatul meu," spusese Stella. ,,Sunt şi prietenii lui Vidrighin, e şi conu' Mişu..."

Cînd, cîteva săptămîni în urmă, a putut vorbi cu Wainwright, a înţeles că orice i-ar spune, Wainwright nu-l ascultă, că oricîtă bunăvoinţă ar avea, nu poate să-l asculte. Clătina mereu din cap, aprobîndu-l, şi-i zîmbea. ,,Să n-ai nici o grijă," îl asigurase Stella. ,,Dacă ţi-a promis, are să-ţi obţină viza..." Asta se întîmpla în martie. Cu puţine zile înainte, Mişu Weismann se întorsese acasă preocupat, tulburat. ,,S-au ivit nişte dificultăţi," îi spuse, ,,şi nu izbutesc să-l conving pe Vidrighin. E încăpăţînat şi neîncrezător. Afacerea de care ţi-am vorbit," adăugă. În realitate, îi vorbise foarte vag despre marea afacere pe care o făcea împreună cu Vidrighin şi un consorţiu belgian. Ştefan aflase doar că e vorba de răscumpărarea acţiunilor unei societăţi petrolifere româneşti, integrate de curînd în Sovrompetrol. ,,Dar să n-ai nici o grijă," continuase Mişu. ,,Afacerea tot se face, cu sau fără Vidrighin. Sunt alţi, destui, amatori. Ţi-am spus că, pînă la urmă, ajungem milionari..." Şi pentru că vedea că Ştefan tace, preocupat, Weismann reîncepu, silindu-se să pară bine dispus. ,,Am vorbit din nou cu Stella despre dumneata. Este extraordi-

nar de curioasă: ar vrea să ştie tot despre dumneata." ,,Nu-l înţeleg, îmi spunea ea" (şi înainte ca să-şi dea seama, Weismann începuse s-o imite). ,,Mi-e peste putinţă să-l înţeleg. Dumneata îl înţelegi? Ce fel de om e? Uneori am impresia că e nebun, sau că vrea să facă pe nebunul, dar nu înţeleg de ce. E un tip foarte straniu. Aş vrea să ştiu ce se petrece în mintea lui, la ce se gîndeşte. Pentru că se gîndeşte mereu..." ,,O imiţi foarte bine," îl întrerupse Ştefan, zîmbind. ,,Parcă aş asculta-o pe ea. Nu ştiam că poţi imita atît de bine..." Weismann începu să rîdă, măgulit, dar parcă şi-ar fi amintit din nou de Vidrighin, căci o umbră îi trecu pe obraz. Cu un efort, frecîndu-şi agitat mîinile, izbuti s-o alunge. ,,Da, e foarte curioasă, reîncepu aşezîndu-se pe canapea. Şi mi se pare că şi puţin geloasă." ,,Cine e prietena lui?" mă întreba." „Ileana, i-am răspuns, Ileana Sideri. A fugit din ţară ca s-o caute..." Se întrerupse, intimidat deodată şi privi cu teamă spre Ştefan. ,,Foarte bine i-ai răspuns, îl linişti Ştefan. Nu e nici un secret..." ,,Aşa mi-am zis şi eu: nu e nici un secret. E mai bine să ştie oamenii de ce-ai venit, să nu te acuze de fel de fel de lucruri. Dar Stella nu vrea să mă creadă." „Nu te întrebam de Ileana, mi-a spus. Voiam să ştiu cine e prietena lui, aici, la Paris." I-am răspuns că nu ştiu, că n-o cunosc. Am răspuns bine?" îl întrebă privindu-l în ochi. ,,Ştii că aceeaşi întrebare şi-o pun şi ceilalţi români. Dar ei cred că eşti prietenul Stellei. I-am spus-o şi ei şi rîdea, părea încîntată. Crezi că asta îl compromite? m-a întrebat. Crezi că Românii sunt convinşi că-l întreţin eu? M-am uitat lung la ea şi i-am răspuns: Eşti prea tînără şi prea frumoasă ca să poţi întreţine un bărbat!... Crezi că i-am răspuns bine?" ,,I-ai răspuns perfect," îl linişti Ştefan. - ,,Am impresia că încă te iubeşte şi e teribil de geloasă," adăugă Weismann tîrziu. ,,Ar trebui să-i vorbim într-o zi serios..." Şi pentru că vedea că Ştefan nu înţelege, preciza, plecînd ochii, încurcat, neştiind ce să facă cu mîinile: ,,Să-i spunem că s-au ivit unele dificultăţi, dar că dacă ar

interveni cineva cu mulți bani, dacă ar interveni, bunăoară, Wainwright, am ajunge, în cîteva săptămîni, multimilionari...”

A încercat de-atunci, de mai multe ori, s-o convingă. O lăsa să se antreneze, vorbindu-i despre succesele ei, apoi, pe neaşteptate, o întrerupea: ,,Ai putea convinge pe Wainwright să participe şi el la afacerea lui conu' Mişu...”

Stella îl privea lung, apropiindu-şi pleoapele, parcă ar fi făcut un efort să ghicească dacă vorbea serios sau îi spusese asta în glumă, simplu pretext s-o întrerupă. ,, Tu ai vreun interes în afacere?” l-a întrebat odată. ,, Nici unul...” ,,Din fericire pentru Mişu,” continuase repede Stella. ,,Altminteri, praful s-ar fi ales de afacerea lui. Mi-aş fi vîndut şi bijuteriile, numai ca să-l distrug. Şi mi-ar fi părut rău, căci mi-e simpatic...” ,,Pot să-i spun toate astea lui conu' Mişu?” o întrebase odată. Dar Stella nu-i răspunsese. ,, Mi-ar place să te ştiu bogat, continuase ea visătoare, destul de bogat, dar avînd toți banii într-o singură mare afacere, şi de la o zi la alta, să te distrug! Să te reduc la zero, să nu mai ai bani nici de hotel! Să vii să te rogi de Wainwright să-ți împrumute cîteva zeci de mii de franci. Evident, aş fi şi eu de față şi i-aş face semn să nu-ți dea. Probabil că te-ai fi sinucis, căci eşti prea mîndru ca să cerşeşti. Sau, poate, ar fi fost şi mai grav: ai fi intrat la închisoare şi după aceea, în orice caz, te-ai fi sinucis...”

Tăcuse cîtva timp, zîmbind absentă, parcă nu s-ar fi îndurat să se desprindă din vis, apoi îl întrebase deodată: ,,Mănînci astă-seară cu mine ? Eram invitată de prietenii lui Vidrighin, dar îi pot decomanda...” Aşteptase cîteva clipe în fața lui, nerăbdătoare, palpitînd, parcă ar fi luptat să se stăpînească, să nu se zvîrle asupra lui, să-l sfîşie. - ,,Eşti invitata mea, spusese Ştefan. Dar nu putem merge la restaurantul românesc, că vor afla prietenii lui Vidrighin.” ,,Să mă duci atunci în Saint Germain des Prés, să văd şi eu existențialiştii...

Tîrziu, după ce ieşiră din restaurant şi se opriseră în

cîteva cafenele, şi se îndreptau pe jos spre Georges V, Stella se agăţase de braţul lui şi îi şopti: ,,Ce fericiţi am fi fost împreună... Eu aş fi avut bani şi am fi fost fericiţi. Ne-am fi plimbat mereu împreună, numai noi doi, şi-am fi fost fericiţi. Mă ambalasem după tine. Credeam că mă iubeşti şi tu puţin." ,,Nu ţi-am spus niciodată că te iubesc," o întrerupse el. ,,Credeam că eşti prea mîndru, că de-aceea nu-mi spui..." Apoi tăcuse, din nou visătoare, agăţată de braţul lui. ,,Şi totuşi te-ai schimbat de cînd ai devenit cetăţeană americană," îi spuse el tîrziu. ,,Cînd te-am cunoscut eu, aveai alte expresii, spuneai mereu: „Eşti un porc!" Acum nu mai spui aşa. Te-ai schimbat..." Stella îi căutase privirile prin întuneric, apropiindu-şi şi mai mult capul de al lui, şi zîmbise, cu un mare efort: ,,Dacă ai şti cît te urăsc," şopti. ,,N-am crezut că pot urî vreodată pe cineva în asemenea hal. Încerc mereu să inventez ceva oribil, ceva care să te distrugă de-a binelea..." O condusese totuşi, foarte amabil, vorbindu-i întruna, pînă în holul lui Georges V, şi-i sărutase curtenitor mîna. ,,Ai fost un amor!" îi strigase ea despărţindu-se. ,,Pe curînd!..."

În prima noapte pe care o petrecuse în hotel, adormise foarte tîrziu, ascultînd, fără să vrea, conversaţiile din odăile vecine, luptînd cu amintirile din camera secretă. Îşi îndesase perna peste cap şi în cele din urmă izbutise să adoarmă. În dimineaţa următoare îşi cumpărase o cutie cu *boules Quiess* şi de-atunci, îndată ce auzea vecinii intrînd, şi le îndesa în urechi pînă ce zgomotele se pierdeau ca înecate în pîslă. Continua totuşi să locuiască în boulevard Murat, petrecîndu-şi doar după-amiezele şi serile în hotel. Puţin timp în urmă, Mişu Weismann îi spuse: ,,Ar trebui să-ţi faci schimbarea de domiciliu." ,,Dacă se poate, aş prefera să n-o fac; aş vrea să am o adresă secretă..." ,, Imposibil !" îl întrerupse Weismann. ,,Nu ai dreptul şi Poliţia e foarte strictă. S-ar putea să se facă o descindere. Da, o descindere," stărui el. ,,Controlul străinilor. Nu uita că avem o situaţie specială." ,,Am să

fac, atunci, schimbarea de domiciliu. Dar am să te rog, foarte serios, să nu spui nimănui unde m-am mutat. În special, să nu-i spui Stellei sau prietenilor lui Vidrighin...” Weismann îl privise pe furiş, cu un zîmbet viclean. ,,Despre partea mea, fii fără grijă. Dar îţi atrag încă o dată atenţia, să fii prudent. Dacă ai cumva întîlniri importante, vreau să spun politice, mai bine să te întîlneşti aici, la mine. Îmi dai un telefon şi-ţi las cheia...”

La începutul lui martie se instalase definitiv la hotel. Cîteva zile în urmă, femeia şi fetiţa cu obrazul ars s-au mutat la un etaj mai jos, şi în locul lor au venit, pentru două săptămîni, o familie de suedezi. Îl auzea pe el, dis-de-dimineaţă, bătînd la maşina de scris; ea rămînea aproape tot timpul la fereastră, cu băiatul pe genunchi, fredonînd. În odaia din stînga, dimineţile, grecul aproape că nu dădea semne de viaţă. „Îşi pregăteşte examenele, îi spuse portarul. Familia îi închiriase camera ca să poată studia nestingherit", adăugase. Unchiul cu ochelarii fumurii continua să vină regulat, la orele de mese, şi claxona îndată ce-şi oprea maşina în faţa hotelului. Uneori, după-amiezele, grecul îşi aştepta prietena. Ştefan îl ghicea cînd începe să-şi piardă răbdarea: se plimba prin odaie, deschidea necontenit fereastra ca să privească în stradă. Cînd venise pentru întîia oară Weismann să-l vadă, vecinul tocmai îşi întîmpinase prietena şi o certa: întîrziase, îi repeta el iritat, aproape trei sferturi de oră. Weismann rămăsese uluit în mijlocul odăii; nu-şi închipuise că se pot auzi chiar atît de bine vocile de-alături. ,,Hai să mergem,” îi şopti el. ,,Am să-ţi spun lucruri importante şi poate vecinul dumitale înţelege româneşte...” Coborîră şi se îndreptară spre o cafenea din cartier. Weismann părea mai preocupat ca de obicei. Aflase de mult că Stella nu vrea să intervină pe lîngă Wainwright. ,,Tot am să le fac surpriza, spusese el atunci. Acum, mergînd absent alături de Ştefan, cu mîinile în buzunarele pardesiului, cu privirile pierdute undeva

înaintea lui, repetase acelaşi lucru: ,,Ai să vezi mata, coane Ştefan, că am să le fac la toţi surpriza. Am să ţi-o fac şi dumitale. Pentru că şi dumneata eşti sceptic," adăugase el întorcînd capul spre Ştefan şi izbutind să rîdă. „E adevărat, sunt sceptic", ar fi vrut Ştefan să răspundă. Se întrebase chiar, de nenumărate ori, de unde mai are Weismann bani, pentru că îşi păstrase acelaşi fel de viaţă, umblînd numai în taxi, invitînd necontenit tot la restaurante scumpe, trimiţînd flori Stellei de cîte ori îl oprea la masă. ,,E îngropat în datorii şi se împrumută mereu," îi spusese odată Stella, ,,de aceea s-a retras Vidrighin din afacere..."

,,Te-am ghicit de mult," continuă Weismann, ,,eşti sceptic. Dar am să-ţi fac şi dumitale surpriza..." Apoi, pe neaşteptate, izbucnise în rîs. ,,Bestia!" exclamă el în cele din urmă, ,,ne trimite la amîndoi, pe aceeaşi ilustrată, salutări din Italia! A fugit fără să spună un cuvînt..." Se căută nervos în buzunar şi-i arătă o carte poştală ilustrată din Napoli. „Salutări pentru amîndoi, Stella". ,,N-a spus la nimeni nimic," continuă Weismann tulburat. ,,Ce-o să creadă prietenii lui Vidrighin? Tocmai aranjasem nişte mese cu belgienii şi cu prietenii lui Vidrighin. Trebuia să fie şi Stella. Iţi închipui, o femeie frumoasă ca ea face întotdeauna impresie..." Zadarnic încercase Ştefan să-l descoase, să afle în ce stadiu se află afacerea. Weismann ocolea răspunsul. ,,Am să vă fac la toţi surpriza," repeta el din cînd în cînd, înfundîndu-şi, parcă cu furie, mîinile în buzunarele pardesiului.

În aprilie, printr-un fost coleg de facultate, Ştefan găsise de lucru la o Agenţie economică; trecea de trei ori pe săptămînă pe la birou, lua gazetele şi revistele economice ruseşti şi româneşti, şi făcea rezumate pentru un buletin informativ. Nu-i spusese nimic lui Weismann, şi cînd, venind într-o dimineaţă să-l vadă, Weismann dăduse cu ochii de teancul de reviste, îl întrebase distrat: ,,Citeşti mereu ruseşte? Ferice de dumneata: te ţii la

curent cu ce se petrece în țară...” Se aşezase pe marginea patului şi-şi trecuse mîna pe frunte. Ştefan îl privi tulburat: i se păruse că Mişu îmbătrînise deodată. Dar în clipa următoare, cu un efort, izbutise să zîmbească. Se silea să zîmbească întruna, şi asta dădea figurii întregi un aer de o infinită tristețe. În ziua aceea Ştefan voise să-l oprească să mănînce împreună, dar Weismann refuzase: era invitat, răspunse. Aşa răspundea întotdeauna: era invitat, sau avea invitați la masă, şi atunci insista să vină şi Ştefan. Cînd trecea diminețile să-l vadă, părea întotdeauna grăbit: se aşeza, absent, pe canapea, dar se ridica după cîteva clipe ca să privească pe fereastră, sau începea să se plimbe prin odaie, fără să scoată un cuvînt. Ştefan încerca mereu să-l facă să-i vorbească despre afacere. ,,Mă pricep şi eu puțin, am fost consilier economic. De ce nu-mi spui şi mie?” ,,Am să-ți spun. Am să-ți spun într-o zi foarte apropiată, ” repetase.

Apoi, într-o dimineață, intimidîndu-se, roşind brusc, îi ceruse împrumut 10 000 de franci. ,,Aştept un transfer din Belgia,” îi spuse. ,,Ți-i înapoiez diseară. ”În seara aceea îl chemase la telefon. ,,Îți telefonez de la Georges V, îl auzi, triumfător. S-a întors Stella şi vrea neapărat să te vadă. Insistă să mîncăm împreună astă-seară...”

Era la începutul lui mai; era prima seară de adevărată primăvară, cu un cer limpede, sticlos. Îl aşteptau în hol, un grup numeros, în fața unei măsuțe cu aperitive. Stella îi luă repede brațul şi-l trase după ea într-un colț. ,,Am un amant,” îi şopti. ,,E aici, cu noi. Să văd dacă ai să ghiceşti. Îți dau un sfert de ceas ca să ghiceşti!... ” Apoi, atîrnată de brațul lui, se reîntoarse zîmbind în mijlocul celorlalți. Ştefan surprinse privirile fericite şi totuşi timide ale lui Weismann, parcă s-ar fi bucurat de intimitatea pe care i-o arăta Stella lui Ştefan, parcă intimitatea asta ar fi fost ultima lui mare speranță, dar îi era totodată teamă să se bucure, teamă să nu fie cumva victima unei iluzii. ,,Moare după dumneata, coane Ştefan!” îi şopti cîteva minute în

urmă, apropiindu-se să-i umple paharul. ,,Ai făcut-o praf...” Ştefan zîmbi încurcat. Cînd, după un sfert de ceas, Stella îl trase iar după ea într-un colţ şi Ştefan îi arătă din ochi unul dintre tineri, ea şopti, exaltată: ,,N-ai ghicit! Ţi-am spus că e ceva mai mult decît un amant, ţi-am spus că m-am ambalat!...” ,,Stella,” o întrerupse Ştefan, apucîndu-i mîna, ,,nu ştii cît mă bucur că-mi spui asta. Îndrăznesc să-ţi fac o singură rugăminte...” ,,N-ai ghicit!” şopti din nou, agitată, Stella. ,,E cineva bine. Uită-te acum, poate ghiceşti...” Privi din nou şi i se păru că înţelege: unul dintre tineri rămăsese tăcut, învîrtindu-şi paharul între degete, privind mohorît covorul. ,,El este ?”o întrebă. Stella clătină din cap. ,,Am să-ţi fac o rugăminte,” stărui Ştefan. ,,Nu e vorba de mine. E vorba de conu' Mişu. Intervin-o pe lîngă Wainwright, e o afacere foarte serioasă... ”Stella îl privi lung, încruntîndu-se, parcă s-ar fi trudit să înţeleagă ce-i spune, apoi îi luă braţul şi-l aduse spre scaun. ,,M-am ambalat teribil !” îi şopti. ,,Fii fără grijă,” adăugă. ,,Nu înţelege româneşte. E sud-american...” Weismann se apropie din nou de el, cu aceeaşi fericire speriată în priviri. ,,Eşti grozav !” îi şopti. ,,O să se lase cu chef în astă-seară.” ,,Coane Mişule,” îi spuse tîrziu, ,,nu e ce crezi dumneata. Nu există nimic între noi. Am rămas doar prieteni. Am rugat-o din nou, astă-seară, să intervină pe lîngă Wainwright şi-am s-o mai rog. Dar să nu-ţi închipui cumva că între noi... Are un amant...” Mişu Weismann îl privise lung, amuţit. ,,De-abia acum încep să sper,” încercase Ştefan să-l liniştească. ,,Acum nu mai e furioasă pe mine, acum sper s-o conving să vorbească cu Wainwright...”

Îl văzuse tot mai rar de-atunci. Găsise un nou comanditor, îi spusese odată la telefon. Părea destul de vesel, dar cînd îl întîlnise, în după-amiaza aceea, îl îngrijoră expresia lui: părea speriat şi umilit totodată, umilit că nu izbuteşte să-şi stăpînească panica. De-atunci, spunea mereu că e plecat în Belgia, dar Ştefan nu-l mai credea. Îl întîlnise

odată ieşind din metrou; avea aerul stînjenit, ca şi cum ar fi fost surprins. ,,Am uitat să-ți telefonez că mi-am amînat plecarea," îi spuse Weismann roşind. De fapt, Ştefan nu ştiuse că trebuia să plece. Probabil că Weismann spusese asta celorlalți, dar nu-şi mai amintea cui. Arăta obosit, nebărbierit. Şi faptul că ajunsese să umble cu metroul, el care nu circula decît cu taxiul, i se păru suspect lui Ştefan. ,,Ai mai întîlnit-o pe Stella ?" l-a întrebat odată. ,,Am auzit că s-a compromis cu peştele ei. O ține într-o orgie, din bar în bar. Nu mai vrea să vadă români. Spune că s-a plictisit de noi, golanii..."

Grecul se mutase la sfîrşitul lui mai, şi de-atunci camera din stînga redevenise odaie de pasaj. Dormiseră pe rînd un comis-voiajor, un student libanez, cîțiva englezi. După plecarea familiei suedeze, în odaia din dreapta se mutase o doamnă fără vîrstă, cu o figură distinsă, aproape frumoasă, dar lipsită de orice expresie. „Venise din provincie, îi spusese portarul, era în instanță de divorț." Lipsea aproape totdeauna de-acasă. Cînd se întorcea, serile, o întovărăşea de obicei o prietenă, cu care rămînea mult de vorbă în camera ei.

Weismann mai venise o dată, la începutul lui iunie, şi-i ceruse 10 000 de franci împrumut. ,,Închipuieşte-ți că, ieşind în oraş, mi-am pierdut portmoneul, sau poate mi l-a furat în metrou. Nu ştiu. Noroc că n-aveam prea mulți bani, şi nici carnetul de identitate..." Se fîstîcise şi zîmbea întruna, neştiind ce să facă cu mîinile, parcă i-ar fi fost teamă că nu va fi crezut. ,,Nu ți-aş cere atît de mult, dar am invitat nişte belgieni la masă şi nu mai am timp să trec pe la bancă. Ți-i dau diseară. Adică nu, ca să fiu mai sigur, aşteaptă pînă mîine la prînz. Dacă n-am timp să trec eu, ți-i trimit printr-un mandat telegrafic..."

Nu-i primise decît o săptămînă în urmă. Weismann trecuse pe la hotel, în lipsa lui, şi-i lăsase într-un plic la portar.

Îi plăcea, întorcîndu-se nopţile acasă, să rămînă cîtva timp pe întuneric, rezemat de fereastră, privind strada. Se întorcea înainte de zece, cînd trecătorii deveneau din ce în ce mai rari. Pe la unsprezece noaptea, rue Vaneau părea pustie, dar se mai însufleţea o dată, un ceas mai tîrziu, cînd se închideau cinematografele din cartier.

„Dacă s-au dus la cinematograf, am două ceasuri înaintea mea", îşi spuse Ştefan. Avea de lucru, dar în noaptea aceasta parcă nu se îndura să se smulgă de lîngă fereastră. „Am timp, îşi repetă el, am două ceasuri bune înaintea mea."

I se păru că aude ciocănind în uşă şi se ridică brusc, aproape speriat, de la fereastră. Traversînd repede camera ca să găsească butonul şi să aprindă lumina, auzi din nou ciocănind.

- Intră! strigă.

În clipa următoare, portarul deschise uşa dar nu intră. Din prag, îi întinse un pachet destul de voluminos, învelit în hîrtie cafenie, legat foarte solid cu mai multe rînduri de sfori.

- L-a adus adineauri un comisionar, spuse. I-am dat o sută de franci...

Ştefan căută nervos în portmoneu şi fără să scoată un cuvînt, îi întinse două bancnote de 100 de franci. „Biriş!", îşi aminti el deodată, şi se tulbură. „în seara aceea portarul bătuse în uşă, şi apoi ne-am întîlnit pe bulevardul Dinicu Golescu, şi mi-a vorbit de Partenie, de un articol al lui Partenie. Era în 1936, în august 1936, îmi aduc foarte bine aminte acum."

- Mulţumesc şi noapte bună, spuse portarul retrăgîndu-se.

Ştefan, în prag, continua să zîmbească, ţinînd pachetul sub braţ, nehotărît. „Nu era atunci, îşi aminti el, nu era în seara cînd l-am întîlnit pe Biriş." Simţi cum începe să i se bată inima. „I-am dat o sută de lei, spunea că vine tocmai de la statuia Brătianu" - asta mi-a spus-o altădată, mai

înainte, cînd a urcat la mine şi mi-a adus mănuşile. În noaptea de Sînziene. Cînd am întîlnit-o pe Ileana. „Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost", îşi aminti, şi respiră adînc, parcă ar fi încercat să-şi sugrume un suspin. Închise uşa şi, continuînd să păstreze pachetul sub braţ, se apropie de birou, dar se răzgîndi şi se aşeză pe pat. Era un pachet greu. Încercă să-i desfacă sforile, întorcîndu-l cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, apoi îşi pierdu răbdarea, se ridică şi căută pe lavoar o lamă veche de ras. „N-a aflat niciodată, cu precizie, dacă erau mănuşile ei, îşi aminti. Şi nici măcar nu ştia ce se întîmplase cu mănuşile. Le avea la el, în buzunar, în seara cînd l-a întîlnit pe Biriş, pe bulevardul Dinicu Golescu, şi Biriş i-a vorbit de Partenie. Acum îşi amintea din ce în ce mai limpede. Comportamentul oamenilor ca un organ: ca un rinichi, bunăoară, sau ca un sex." Tăia sforile cu oarecare greutate, căci erau groase şi bine strînse. Apoi începu să desfacă pachetul. Cînd îl scoase din hîrtia cafenie, văzu că e un pachet sigilat, cu un plic deasupra, nelipit, fără adresă. O foaie cu cîteva rînduri, de la Weismann. „Asta era surpriza." Semnase, apoi adăugase, ca un post-scriptum: „Sunt capodoperele literaturii româneşti de mîine. Ai grijă de ele. Al dumitale cu toată încrederea şi prietenia", - şi semnase din nou. „Manuscrisele lui Bibicescu, înţelese Ştefan. Dar de ce mi le-o fi trimis mie? se întrebă cu oarecare teamă. Ce i s-o fi întîmplat?"

Se ridică de pe pat şi se duse să închidă fereastra. Apoi luă pachetul şi se aşeză la birou. „Dar de ce mi le-o fi trimis mie?" se întrebă din nou. Cu grijă, tăie sigiliile şi scoase din ultima hîrtie în care erau împachetate un teanc de foi scrise şi de caiete. „Sunt manuscrisele lui Bibicescu", îşi repeta mereu, parcă pentru ca să se liniştească, apoi începu să le răsfoiască, în mare grabă, citind doar titlurile. Era un exemplar dactilografiat din *Priveghiul,* „de Ciru Partenie şi Dan Bibicescu", sta scris pe prima pagină. Apoi, un teanc de foi scrise cu mîna:

întoarcerea de la Stalingrad. Mit modern în cinci acte, de Dan Bibicescu. Într-un colț, tot de mîna lui Bibicescu, o însemnare cu creionul: „Versiune provizorie şi necompletă". Ştefan îşi azvîrli ochii pe prima pagină: „Scena reprezintă ruinele unui block-haus din Stalingrad... Cîteva clipe în urmă apare un colonel... Colonelul: *Ce s-a întîmplat aici?... Nu mă auzii... Unde e sergentul!..."* Mai erau alte teancuri de foi prinse în elipse, pe care Ştefan le dădu la o parte fără să le răsfoiască. „De ce mi le-o fi trimis mie?" se trezi el întrebîndu-se din nou.

Zări şi un caiet gros, de a cărui copertă era prinsă cu un ac o scurtă însemnare de mîna lui Bibicescu şi datată: Bucureşti, 15 X 1945. „Găsit de mine la Ciulnița, în casele XXX, împreună cu alte hîrtii de mai mică importanță. Este un caiet de însemnări intime şi amintiri al lui Ciru Partenie. Poate fi considerat un fragment de *Jurnal,* singurul care ni s-a păstrat." Ştefan se tulbură şi şovăi. „Poate ar fi mai bine să nu-l citesc", îşi spuse. Deschise totuşi caietul. Îl lovi de la început ştersăturile făcute cu o altă cerneală; o serie de cuvinte, uneori chiar rînduri întregi, fuseseră şterse, fără îndoială, de o mînă străină. „A fost azi la mine...", şi urma numele, şters. „Nu venise să mă vadă de cîteva săptămîni; sperasem chiar că ruptura era definitivă." Ştefan simți că mîna în care ținea caietul îi tremura uşor, şi-l lăsă pe birou. Pe aceeaşi pagină, mai jos: „M-a întrebat dacă o mai iubesc pe...", şi iarăşi numele şters. „Evident c-o iubesc, i-am răspuns." Ştefan luă caietul şi apropiind mult pagina de lampă, încercă să descifreze numele şterse. Îşi auzea respirația, tot mai agitată. Dar nu izbuti să descifreze şi se apucă să citească de la începutul paginii. Nu avea dată şi nici un fel de altă indicație. „Mă regăsesc în acest peisaj ciudat care-mi pare de o zadarnică limpiditate şi frumusețe. Ca şi cum m-aş fi rătăcit de mult de mine însumi şi aş fi fost purtat..." Fraza rămăsese neterminată. „Poate făcea parte dintr-o bucată literară, gîndi Ştefan. Sau poate intrase tocmai atunci

cineva peste el în birou, îl întrerupse din scris, şi cînd, mai tîrziu, Partenie redeschisese caietul, nu-şi mai amintise ce voise să spună, sau nu-l interesase." Căci, cîteva rînduri mai jos, începuse altceva. „Dificultatea personajelor intelectuale: toți seamănă între ei, toți vorbesc la fel. În cele din urmă, sunt neinteresanți. Regulă de aur: a evita personajele presupuse a aparține unei clase educate. Greu de convins cititorul că un intelectual poate avea pasiuni puternice." Apoi, frazele trunchiate: „A fost azi la mine... M-a întrebat dacă o mai iubesc pe... Evident c-o iubesc, i-am răspuns. Mi-a fost teamă că n-are să mă înțeleagă, că-şi va închipui că i-am răspuns astfel ca să reconfirm ruptura. De fapt, aşa era, asta voiam, să reconfirm despărțirea. Din fericire m-a crezut. Foarte sentimentală, m-a rugat, cu lacrimi în ochi, să rămînem prieteni. I-am făgăduit".

Ştefan întoarse pagina. „În literatură, oamenii elementari, cu pasiuni puternice, dominați de un singur viciu sau oarecum maniaci, par *vii* şi *autentici.* Ceilalți, mai ales oamenii buni, blînzi, inteligenți şi, în primul rînd, oamenii preocupați de probleme morale, par fazi, fără contur, lipsiți de personalitate. În fond, literar vorbind, sunt neinteresanți. Ce romancier contemporan ar îndrăzni să-şi aleagă ca personaj principal un ins care, să spunem, ar dori să se „desăvîrşească"? Asemenea personaje par artificiale, livreşti. S-a creat o falsă optică a personalității pasionale; lucrul cel mai amuzant e că optica asta au creat-o cerebralii, erudiții, scriitorii de cabinet..." Ştefan se întrerupse ca să-şi aprindă o țigară, apoi privi mai departe. O pagină întreagă se continuau observațiile în legătură cu personajele şi tehnica romanului, şi le sări. Urmau apoi cîteva însemnări personale. „Zece zile la X. Aflu o sumă de amănunte senzaționale despre bunicul ei, despre ultima lui aventură, la peste 70 de ani, şi scandalul cînd s-a dus la primar să recunoască copilul. X mă imploră să nu «utilizez» confidențele ei. Îmi spune că mi-a

ieşit zvonul că nu scriu decît ce mi se întîmplă mie sau aud că s-a întîmplat altora. O întreb: ce altceva s-ar putea scrie? îmi răspunde foarte candid: un scriitor trebuie să aibă imaginație..."

Mai liniştit, fumînd, Ştefan continua să răsfoiască. O lungă schiță de nuvelă, „într-o zi de onomastică, în casa unei familii burgheze. (Folosesc casa lui X, familiile Y şi Z.) Băiatul şi-a invitat cîțiva colegi. Descriere. În special, V., urît, cu ochelari de sîrmă, pistruiat. Nuvela se deschide cu strigătul lui: Doamnă, Niculaie nu mai vrea să iasă din pivniță!..." Ştefan parcurse absent rezumatul întîmplării lui Niculaie. Cîteva pagini, urmau descrieri şi dialoguri. Pe alocuri, multe ştersături, ca şi cum Partenie ar fi lucrat pe această schiță înainte de a se fi apucat să scrie nuvela. Răsfoind, Ştefan îşi arunca ochii mai ales pe rîndurile care aveau numele şterse. „Dăruit lui X ultima mea amintire de la Mangalia." „XX sau Jurnalul geloziei retrospective. Mă gîndisem mai de mult să-l scriu. Aflu astăzi că XXX pregăteşte un roman sub acest titlu..." întîlnea mereu observații şi reflecții asupra artei romanului, pe care le parcurgea fără să le citească. O singură dată, oprindu-şi întîmplător ochii pe cuvîntul *mit* , pe care nu se aştepta să-l întîlnească la Partenie, citi întreaga notă. „Fac parte dintr-o generație de scriitori sacrificați. Nici unul dintre noi nu va mai putea scrie în stil major. Suferim de ticurile psihologiei, de clişeele experiențelor literare recente etc. Trebuie redescoperită narațiunea mitică. Dar nu o va redescoperi unul ca mine, un raționalist incapabil să guste miturile."

Ştefan îşi stinse țigara şi începu să răsfoiască oarecum distrat. Cîteva pagini fuseseră smulse şi, cîteva secunde, privi neliniştit deodată acele frînturi de hîrtie agățate de cotorul caietului. Nu cumva le-o fi rupt conu' Mişu? se întrebă. Către mijlocul caietului, însemnările deveneau mai dense, păreau că se transformă pe nesimțite în mici eseuri sau în fragmente de amintiri, ca şi cum, începînd

să scrie, Partenie se lăsase antrenat, uitînd că se află în fața unui caiet intim. Unele pagini erau barate cu un creion albastru, şi aveau, cîteodată, o adnotație în colțul de sus: „folosite". Începuse o pagină povestind că, în ziua aceea, cineva, al cărui nume fusese şters, îi vorbise despre *La Veuve Cliquot,* şi el, Partenie, îl întrebase: Ce este? şi aflase că e o marcă de şampanie rose. Acel cineva făcuse mare haz că nu ştiuse pînă atunci că există şampanie rose.

Povestind întîmplarea, Partenie se lăsase antrenat în amintiri în legătură cu prima sticlă de şampanie pe care, fiind încă în liceu, şi ieşind într-o seară cu colegii la un bar, „Olympia", o comandase după ce se interesase în prealabil cît costă. Apoi, urmau amintiri despre colegii lui de-atunci, despre o întîlnire la Constanța, zece, cincisprezece ani mai tîrziu. Părea aproape o nuvelă; descrierile deveneau tot mai precise şi mai ample, dialogurile mai vii, şi se ghicea, pagină după pagină, cum intervine scriitorul. Narațiunea se întrerupea brusc, şi Partenie adăugase cu creionul albastru: „De reluat".

Cîteva pagini în urmă, îl interesă o mărturie: „Vorbind cu XX despre *Jurnalul* lui Jules Renard, mă întreba dacă scriu şi eu un jurnal. I-am răspuns că am scris, pe vremuri, dar că n-am păstrat decît acele pagini care pot servi, direct sau indirect, literatura. Restul paginilor de jurnal pot fi arse. Aşa fac eu, am adăugat". Ştefan se întrerupse, reciti ultimele rînduri, apoi încercă din nou, aşa cum, aproape fără să-şi dea seama, făcea necontenit de o jumătate de oră, să precizeze, după aluziile textelor lui Partenie, în ce ani fuseseră scrise. A murit în 1939, la 36 de ani, îşi făcu el socoteala. Dacă a ars celelalte caiete, înseamnă că acesta, din fața lui, era ultimul pe care-l scrisese. Mai rămăseseră, de altfel, pagini albe. L-a scris, deci, cîțiva ani înainte de moarte, prin 1937-l939. Dar nu întîlnise pînă acum nici o aluzie precisă la Ioana, şi nici nu se referea la cărțile pe care le scria sau le scrisese deja.

Reîncepu să răsfoiască, întîlni de mai multe ori adnotări cu creionul albastru: „plan de roman", „folosit", „de dezvoltat". Voi să vadă dacă nu cumva spunea mai mult către sfîrşitul caietului şi răsfoi ultimele pagini. Păreau că fac parte dintr-un text continuu, despre Lenora. Se miră că numele fusese lăsat neşters. Întoarse alte cîteva pagini, ca să găsească începutul. Zvîrlindu-şi ochii pe primele rînduri i se păru că ar fi nişte amintiri din tinerețe, în legătură cu întîlnirea unei femei. În toată această parte a caietului, numele nu mai erau şterse. Probabil că cel care-şi luase această sarcină obosise ştergînd sau nu mai avusese timp să continue.

„Trecînd astăzi pe Calea Moşilor, mi s-a părut c-o zăresc pe Fanny. M-am uitat lung la ea şi în cele din urmă m-a recunoscut. Probabil că avem cam aceeaşi vîrstă. Cînd eu aveam 17 ani, ea era ucenică la atelier, avea vreo 14-l5 ani. Azi mi s-a părut o femeie trecută, căreia i-aş fi putut da orice vîrstă între 35 şi 50 de ani. Şi totuşi nu putea avea mai mult de 30-31 de ani..." Ştefan se întrerupse şi făcu repede socoteala. Dacă în 1939 Partenie avea 36 de ani, întîlnirea cu Fanny avusese loc cu cinci, şase ani mai înainte, deci prin 1933-l934. O cunoscuse pe Ioana; erau poate logodiți, sau imediat după ruperea logodnei. „ Vă mai aduceți aminte de mine, de la duduia Eleonora ?" m-a întrebat. Mi s-a părut că zîmbeşte foarte trist, dezvelindu-şi cîțiva dinți de aur." ,,Îmi amintesc foarte bine," i-am răspuns. ,,Cum aş putea-o uita pe Lenora?..." Mi-am dat seama că fusesem excesiv de vulgar şi, după obiceiul meu, mi-am agravat situația. ,,Cum aş putea uita primul meu amor ?" am exclamat, izbutind chiar să rîd. ,,Aveam 17 ani şi n-o să-i mai am niciodată..." ,,Tinerețe," spuse ea. ,,Era frumos. Parcă erau alte timpuri. Săraca duduia Eleonora, am auzit că ajunsese rău de tot în ultima vreme. S-a prăpădit la un spital. Îşi vînduse şi pianul..." ,, Am aflat şi eu," spusei, şi încercai să schimb repede vorba. Am întrebat-o dacă mai

ştie ceva despre celelalte fete, Anicuța, Puia, Sofia. Fără nici un efort, toate numele acelea, îngropate de foarte mulți ani, îmi reveneau în minte. Fanny părea surprinsă de precizia amintirilor mele. Mi-a povestit ceva despre Anicuța, cu ea fusese mai prietenă, dar nu ascultam. În acea clipă mi-am adus aminte de roman. Îmi părea rău că-l arsesem. Era, fără îndoială, detestabil: roman fals-autobiografic scris la 19-20 de ani. Dar m-ar fi amuzat să-l recitesc acum, să văd ce deveniseră Fanny, Anicuța şi celelalte fete în afabulația mea. Îmi aminteam doar ce devenise duduia Eleonora: devenise Lenora, femeia fatală. Eroul nu avea 17 ani, ca mine, nu era student în primul an de facultate; devenise doctorul V., geniul neînțeles şi răzvrătit, puțin demoniac, puțin fatalist, urmărit de nenoroc, aşa cum mi-ar fi plăcut mie, atunci, să fiu."

„Pînă ce-am ajuns acasă, m-am gîndit tot la lucrul acesta: cum, plecînd de la o întîmplare în ea însăşi extraordinară şi nelipsită de o grandoare aproape tragică - pentru că aveam 17-l8 ani şi ea 35-36, şi fusese o adevărată pasiune, fugisem de-acasă, eram gata să fac orice nebunie, voisem chiar să mă sinucid - cum, voind să scriu toate acestea şi voind, mai ales, să le scriu oarecum autobiografic, la persoana I, am ajuns totuşi la un roman teribil şi totodată insipid, fad, fals şi grandilocvent, deşi aproape tot ce scriam fusese trăit de mine, şi încă trăit pînă la incandescență. Dar nu aveam încă 20 de ani, nu învățasem încă lucrul acesta simplu că translația de la duduia Eleonora la Lenora anulase toată autenticitatea întîmplării, că, devenind doctorul V. Îndrăgostit de Lenora, scriam autobiografia unei fantoşe..."

De cîtva timp, fără să-şi dea seama de cînd, Ştefan privea rîndurile fără să le citească. Auzise deschizîndu-se uşa de la camera din stînga şi apoi auzise murmurînd cîteva cuvinte, pe care nu le înțelese, dar vocea i se păruse cunoscută. Ridică ochii din caiet şi începu să asculte, ținîndu-şi răsuflarea. Auzi paşii vecinului îndreptîndu-se

spre fereastră ca să tragă obloanele, apoi îl auzi exclamînd: ,,Cinci sute de franci !" - şi i se păru deodată că visează.

- Cinci sute de franci pe noapte ! îl auzi din nou. *Half a pound ! It seems extravagant*.*

Era vocea lui Vădastra. Cîtva timp, Ştefan rămase încremenit, cu mîna pe caietul lui Partenie, cu capul întors spre camera nr. 16, aşa cum se afla în clipa cînd începuse să asculte. Îl auzi umblînd prin odaie, dînd la o parte un scaun, exclamînd, apoi i se păru că rămăsese şi el pe loc, cu urechea la pîndă, ascultînd. De fapt, înţelese Ştefan cu cîteva clipe în urmă, intrase în cabinetul de toaletă şi dăduse drumul la robinet. Îl auzi cum îşi clăteşte paharul, continuînd să murmure.

Atunci se hotărî brusc, traversă camera în vîrful picioarelor, ca să facă cît mai puţin zgomot, şi ieşi pe coridor. O clipă şovăi, strîngîndu-şi necontenit pumnii, încercînd să se trezească. Apoi începu să coboare.

- E un englez, îi spuse portarul. A sosit astă-seară de la Londra.

- Cum îl cheamă? I-am auzit vocea şi mi s-a părut că-l cunosc. Portarul deschise catastiful şi citi: Harry Johnston, născut în 1907, locuind la Birmingham.

- Cred că el este, spuse Ştefan.

Urcînd, îşi privi încă o dată ceasul. Trecuse de unsprezece. Cînd se apropie de etajul IV, începu să calce în vîrful picioarelor. În faţa camerei nr. 16, şovăi, ţinîndu-şi răsuflarea. Auzi cîţiva paşi şi, hotărîndu-se, ciocăni. Un interval care i se păru extrem de lung nu se mai auzi nimic. Paşii se opriseră. Ciocăni atunci din nou şi în clipa următoare auzi un glas aspru, răguşit, izbucnind chiar din spatele uşii, ca şi cum omul ar fi pîndit acolo, cu urechea lipită de lemn.

- *What's the matter ! Who is it ?*

- *Cest le concierge,* răspunse Ştefan intimidîndu-se.

Somebody is asking for you...

Auzi cheia învîrtindu-se şi uşa se deschise încet, cu precauţie, numai pe jumătate. Îl recunoscu pe loc, aşa cum apăruse în prag, cu mîna pe clanţă, gata să se retragă. Îl recunoscu deşi avea ochelari negri, şi mustaţa îi era acum mai groasă, şi figura îi era schimbată, puţin asimetrică, parcă ar fi avut o tîmplă mai ridicată.

- V-am auzit adineauri pronunţînd cîteva cuvinte româneşti, spuse Ştefan, şi mi s-a părut că sunteţi dumneavoastră, domnul Vădastra. Vă credeam...

Vădastra întoarse puţin capul spre stînga, acolo unde începea coridorul care ducea la camerele cu ferestrele spre curte, apoi întrebă, într-o Românească cu un uşor accent străin.

- Ce poftiţi?

- Vă credeam mort în bombardament, v-am căutat peste tot. Poate vă mai aduceţi aminte de mine...

- Domnul consilier Viziru, spuse Vădastra zîmbind. Vă cunosc foarte bine. Ştiu tot despre dumneavoastră...

- E de neînchipuit ! făcu Ştefan, şi atunci înţelese că o tîmplă i se părea mai ridicată pentru că avea o cicatrice orizontală chiar la rădăcina părului. N-aţi dat nici un semn de viaţă. Irina nu ştia nimic...

- Poftiţi înăuntru, spuse Vădastra, şi deschise larg uşa, lăsîndu-l să treacă. O cunoaşteţi bine pe Irina? întrebă aşezîndu-se pe marginea patului. Cînd aţi văzut-o ultima oară?

- Puţin înainte de plecarea mea, în vara trecută. L-am văzut şi pe Gheorghiţă. Trecuse în clasa a II-a primară...

Vădastra îşi umezi buzele, apoi zîmbi, visător.

- Sunt perfect informat despre ei, spuse. Gheorghiţă este un element excepţional. Irina a rămas ce-a fost: o soţie model.

- Toţi o cred văduvă, spuse Ştefan. Aşa crede şi ea.

- Nu e atît de sigur, îl întrerupse Vădastra. A fost informată la timp.

- Nu cred că ştie ceva, stărui Ştefan. Mi-ar fi spus, m-ar fi lăsat să înţeleg ceva...

Vădastra ridică din umeri şi zîmbi din nou, abia stăpînindu-şi satisfacţia.

- Poate că a primit dispoziţii speciale, spuse. Poate că..., dar se întrerupse şi se încruntă, privind deodată aspru, bănuitor, spre Ştefan. În fond, adăugă, de unde ştii dumneata că sunt Vădastra? Te-am lăsat să crezi asta pentru că, poate, confuzia asta îmi convine. Eu ştiu foarte multe lucruri despre dumneata. Dar dumneata nu ştii nimic despre mine. Ţi se pare că aş fi Vădastra, şi eu te las să crezi asta, pentru motive pe care dumneata nici nu le bănuieşti. Dar să presupunem că aş fi Vădastra. Ce concluzii ai trage?

Se ridicase de pe marginea patului şi se apropiase de el, umezindu-şi mereu buzele, privindu-l pătrunzător prin ochelarii negri. Ştefan se simţi deodată stingherit şi se mişcă pe scaun, parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte de ceva. În cele din urmă, băgă repede mîna în buzunar şi începu să-şi caute pachetul cu ţigări. Dar îl lăsase pe birou, în odaia lui, şi atunci întrebă, zîmbind:

- Nu fumaţi, nu e aşa?

- Nu, mulţumesc. Dar să presupunem că aş fi omul pe care-l crezi dumneata, reluă, ce concluzii ai trage?

- Mi-e greu să-ţi spun... Încă nu mi-am revenit. Îmi închipui că aţi fost grav rănit în noaptea bombardamentului şi aţi avut o amnezie. S-au întîmplat foarte multe cazuri în război. Îmi închipui că...

Vădastra îl privea cu un aer de triumf şi totodată cu un infinit dispreţ, şi Ştefan se întrerupse intimidat.

- Continuă, te rog, continuă, îl încuraja Vădastra. Te ascult cu cel mai mare interes. Este o ipoteză destul de plauzibilă. E bine să ţinem seama de toate ipotezele...

- Aţi avut o amnezie... Deşi, în cazul acesta, nu înţeleg cum de n-a aflat nimic Legaţia. Mai ales că după moartea lui Antim...

Se întrerupse din nou, şovăind.

- Cunosc, cunosc povestea, spuse repede Vădastra, ridicîndu-şi mîna ca şi cum ar fi vrut să-l oprească şi să-l îndemne totodată, continuă, te rog.

- În sfîrşit, Anglia era în război şi se poate presupune că un amnezic mai mult sau mai puțin nu constituia o problemă. Ați rămas ani de zile într-un spital, undeva în provincie, şi toată lumea v-a crezut mort. Iar cînd v-ați regăsit memoria, ați constatat că România era angajată în război cu Sovietele, pe cale să piardă războiul sau chiar ocupată de ruşi, şi ați preferat să rămîneți unde vă aflați, în Anglia, sub un alt nume şi trăind o altă viață. Vă înțeleg...

- Interesant, făcu Vădastra, începînd să se plimbe prin odaie. Asta ar fi o ipoteză. Vă mărturisesc că nu mă convinge. E prea simplă, e aproape banală. Dacă omul pe care dumneata crezi că ar fi Vădastra ar fi trăit o asemenea aventură, recunoaşte şi dumneata că ar fi fost o aventură prea puțin interesantă. Dar se mai pot face şi alte ipoteze. Bunăoară, să presupunem, doar aşa, ca o ipoteză, că personajul dumitale n-a avut nici o amnezie, dar că, din diferite motive, i-a fost teamă să se mai întoarcă acasă, şi a trăit cîteva săptămîni, sub un nume fals. Ai să mă întrebi cum ar fi putut face asta la Londra, în timpul războiului. Foarte simplu, dacă a găsit nişte hîrtii de identitate. Au fost destui morți în noaptea aceea. Dar am mai putea presupune şi o altă ipoteză. Vădastra al dumitale, să zicem, voia să lupte alături de Aliați şi România era, în toamna aceea, ocupată de trupele germane. Dumneavoastră, cei de la Legație, eraţi toți suspectați de filonazism. Omul pe care dumneata îl crezi Vădastra s-ar fi prezentat la un birou militar şi ar fi declarat că vrea să se înroleze în armata engleză, dar cu condiția să nu se comunice nimic Legației. Poate că nu ştii: aşa s-au înrolat mai mulți marinari români şi Legația n-a aflat nimic. Odată înrolat în armata engleză, din

anumite motive, omul dumitale n-a putut pleca pe front, însă a putut fi folosit la alte servicii, să le spunem auxiliare, dar infinit mai importante. Ia gîndeşte-te: era român, era considerat mort de toți ai lui şi ar fi putut fi foarte uşor paraşutat în România, cu acte false ar fi putut trăi în tot timpul războiului o existență plină de primejdii şi de aventuri; evident, nu la Bucureşti, pentru că risca totuşi să fie recunoscut, aşa cum a fost recunoscut de dumneata aici, astă-seară. Nu la Bucureşti, dar, să presupunem, la Ploieşti, în regiunea petroliferă, unde se juca în parte soarta războiului, sau la Cîmpina, la rafinării... Dar să mai presupunem şi altceva, să facem o altă ipoteză. Iată, bunăoară, suntem în noaptea de 9 septembrie 1940, în noaptea bombardamentului. Printr-un miracol, Vădastra, omul dumitale, a fost salvat în ultima clipă, dar n-a fost evacuat cu o ambulanță, ci, să presupunem, a fost salvat de un particular, de cineva, care se afla, în apropiere, cu maşina, şi care trebuia să plece din Londra chiar în acea dimineață, şi ar fi plecat luîndu-l şi pe Vădastra cu el. A ajuns undeva în provincie. Omul acela era ofițer. Vădastra, din motive personale, n-a spus că e Român, a spus, să presupunem, că e grec sau sîrb, dar într-una din zilele următoare i s-a adresat cineva în greceşte sau sîrbeşte şi el n-a înțeles. Şi atunci, evident, a devenit suspect, a putut fi chiar arestat. Cei care îl anchetau ştiau, bineînțeles, că Legația anunțase dispariția unui cetățean român, Vădastra, dar anchetatorii n-au informat Legația despre românul pe care-l prinseseră, pentru că se întrebau dacă nu cumva totul era o înscenare, şi dacă nu e vorba de altceva, de o afacere de spionaj. Şi atunci omul dumitale a stat închis luni şi luni, şi poate chiar mai mult, pînă ce s-au convins englezii că nu are nici un amestec cu spionajul. Sau, poate, dimpotrivă, au descoperit, anchetîndu-l, lucruri foarte importante, tocmai în legătură cu spionajul, şi atunci s-au gîndit să-l folosească pe Vădastra ca agent dublu şi l-au trimis undeva unde le-ar fi putut fi de folos,

să spunem în Orientul apropiat sau chiar în România...

Ştefan ascultase ca prin vis, fără să-l poată înțelege întotdeauna, căci Vădastra cobora mereu glasul, ajungînd aproape să şoptească, şi în acele momente Ştefan se trezea că pierduse un şir întreg de cuvinte, că gîndul îi alergase înapoi la Londra, în timpul bombardamentului, sau la seara petrecută în apartamentul lui Antim, sau încă şi mai departe, la camera secretă din Bucureşti.

- Da, e adevărat, spuse el. Se pot face o sumă de ipoteze. Ar fi trebuit totuşi s-o anunți pe Irina...

- Stai, că n-am terminat, îl întrerupse Vădastra, devenind deodată agitat. Există o infinitate de ipoteze, dar nu ți-am spus pe cea mai interesantă. S-ar putea ca tot ce ți se pare dumitale atît de complicat şi extraordinar, să fi fost, în realitate, mult mai simplu. Ne-am putea închipui că Vădastra avusese în tinerețea lui un ideal, de care nu vorbea nimănui, şi că acest ideal îi fusese distrus de superiorul lui, de un Popescu oarecare. Ne-am putea închipui că Vădastra, cum ar fi fost firesc, îşi jurase să se răzbune, distrugînd într-o zi pe omul care-l umilise şi care-l împiedicase să-şi realizeze idealul. Din nefericire, omul acela, superiorul lui de altădată, era invulnerabil; să presupunem că era un mare om politic, sau un general, sau unul din oamenii care conduc din umbră şi pe care nu ai cum să-i loveşti. Să presupunem ceva mai mult: că omul acela, fostul superior al lui Vădastra, se pune într-o zi în serviciul duşmanului țării, să spunem al naziştilor sau al comuniştilor. Răzbunarea lui Vădastra capătă atunci o mare importanță, devine aproape o idee sublimă, o datorie patriotică. Pentru ca să-l învingă nici un sacrificiu nu e prea mare, căci omul acela, să-l numim Popescu, e un om fatal, el îşi vinde pur şi simplu țara, o vinde duşmanului pentru ca să-şi salveze pielea... Atunci vei înțelege de ce Vădastra şi-a sacrificat tot - familie, şi linişte, şi fericire ca să-l urmărească şi, pînă la urmă, să-l distrugă. Să-l distrugă definitiv, adăugă el coborînd brusc

glasul.

O clipă, rămase pe gînduri, visător.

- Da, e adevărat, spuse Ştefan frecîndu-şi fruntea ca să se trezească. Toate ipotezele acestea sunt plauzibile.

- Şi atunci, într-o seară, reluă Vădastra privind drept înaintea lui, ca şi cînd ar fi vorbit pentru altul, dumneata întîlneşti, în camera vecină, pe cineva pe care-l iei drept Vădastra, omul pe care-l socoteai, ca toți ceilalți, mort cu opt ani în urmă. Într-un moment de slăbiciune, omul pe care dumneata îl crezi Vădastra, îți răspunde în româneşte şi dumneata îți confirmi părerea că este el, Vădastra, pe care-l credeai dispărut. Ca toți românii, eşti indiscret, şi mîine tot Parisul va afla ce ți s-a întîmplat. Evident, nu ai nici o dovadă că omul cu care stai de vorbă acum e unul şi acelaşi cu Vădastra al dumitale, dar dumneata te încăpățînezi să crezi asta, pentru că ți-ar place să ți se întîmple ceva extraordinar. Şi toată lumea va afla că Vădastra trăieşte.

- Nu, n-am să spun la nimeni, începu Ştefan.

- Dă-mi voie, că n-am terminat, îl întrerupse brutal Vădastra. Lucrul n-ar fi grav, dacă s-ar fi întîmplat altcuiva. Dar să ne închipuim că omul pe care dumneata îl consideri Vădastra se afla aici într-o foarte importantă misiune secretă. Putem face mai multe ipoteze. Să presupunem, bunăoară, că venise la Paris ca să investigheze cauzele pentru care una din rețelele de informații şi contraspionaj din țară a fost descoperită de omul fatal, de Popescu. Nimeni nu putea s-o facă mai bine ca el, pentru că el singur cunoştea metoda de lucru a lui Popescu. Dar putem presupune ceva mai mult. Să ne închipuim că omul pe care dumneata îl consideri Vădastra trebuia să plece mai departe, poate chiar să fie paraşutat în țară. Să ne închipuim asta, că avea de împlinit o misiune importantă în țară. Ori, ce se întîmplă acum? Dumneata vei spune mîine în tot Parisul că m-ai întîlnit, şi Popescu va afla în 24 de ore...

- Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu va afla nimic, îl întrerupse Ştefan.

- Evident, indiscreţia dumitale va fi scump plătită, pentru că, inutil să adaug, nu vei supravieţui nici dumneata multă vreme. Dar la ce-mi foloseşte mie să ştiu că, dacă eşuez în misiunea mea, vei fi găsit şi dumneata mort pe undeva, prin împrejurimile Parisului?... Important, pentru mine, ar fi fost să nu te fi întîlnit sau, întîlnindu-te, să nu mă fi recunoscut. E adevărat că nu ştii unde plec şi ce am de gînd să fac, dar simplul fapt că bănuieşti că Vădastra trăieşte, este foarte grav. În situaţia mea de-acum, adăugă el visător.

- Din partea mea, puteţi fi sigur, vorbi din nou Ştefan. Ştiu să păstrez un secret. Înţeleg că e ceva foarte serios...

- Nu poţi să înţelegi, continuă Vădastra, pentru că nu ţi-am spus nimic. Tot ce ţi-am spus, au fost simple ipoteze, ca să te încerc, să văd cum reacţionezi. În fond, dumneata nu ştii nimic despre mine. Nici nu ştii măcar dacă sunt cu adevărat Vădastra... Dar să ne închipuim că eu aş fi... Adică nu, reluă el după o scurtă tăcere, cu un alt glas. Să nu ne mai închipuim deocamdată nimic. Sunt obosit. O să mai vorbim mîine dimineaţă. Am să te pun la încercare, să văd dacă poţi fi discret...

Îl conduse ceremonios pînă la uşă, i-o deschise şi, din prag, rosti deodată, tare.

- *I was very glad to meet you, Sir...*

Aproape îi fusese recunoscător că pusese pe neaşteptate capăt convorbirii. Simţea că nu-l va mai putea asculta. Intrînd la el în cameră, dădu cu ochii de manuscrise şi zîmbi. Aprinse repede o ţigară şi trase cu sete primul fum, apoi se trînti pe pat. „Ar fi trebuit s-o anunţe pe Irina", se trezi gîndind. Apoi se trezi că-şi fumase ţigara şi se uită la ceas. Trecuse de miezul nopţii. „Ar fi trebuit totuşi s-o anunţe pe Irina. Ar fi trebuit să mă anunţe şi pe mine Ileana, să-mi dea un semn de viaţă, să-mi trimită doar un semn, o semnătură pe o carte poştală, ca să ştiu că

trăieşte. Aşa ar fi trebuit să facă şi el, Vădastra."

Înțelese în acea clipă că nu mai semăna cu Spiridon Vădastra pe care-l cunoscuse el. Părea un alt om. Nu mai părea ridicol. S-a întîmplat ceva cu el şi s-a schimbat, a devenit un altul. Au trecut aproape opt ani. A trecut timpul şi a devenit un altul. „Săraca doamna Zissu!", spusese atunci, în noaptea bombardamentului. Poate nici nu-şi mai aminteşte acum cine a fost doamna Zissu. Cînd l-oi întreba, mîine dimineață, s-ar putea să nu-şi mai amintească. Dacă a fost cumva amnezic, s-ar putea să nu-şi mai amintească *niciodată* de tinerețea lui, de doamna Zissu. Sau poate n-are să vrea să-mi spună, are să-mi răspundă că nu-şi mai aduce aminte, că nu-l mai interesează...

Sări din pat şi se duse să deschidă fereastra. Fără să ştie, îşi aprinse o altă țigară şi se trezi tîrziu cu cutia de chibrituri în mînă. O privi cîtva timp mirat, nehotărît, parcă întrebîndu-se ce-ar putea să facă cu ea. În cele din urmă, şi-o băgă în buzunar şi se aşeză la birou. Ochii i se opriră pe pagina începută: „... autobiografia unei fantoşe..." în acea clipă, i se păru că-l aude pe Vădastra şi întoarse capul, atent. Sforăia, foarte încet, parcă ar fi gemut uşor prin somn. I se păru deodată că tot ce făcuse de cînd se întorsese în camera lui fusese ridicol; absurd şi ridicol, ca şi cum ar fi fost un copil speriat, care se simte observat şi nu ştie cum să se poarte. „N-am să pot dormi, îşi spuse. Trebuie să fac ceva..." Adună manuscrisele, le înveli în hîrtia în care fuseseră împachetate şi le aşeză în dulap. Apoi stinse lumina şi ieşi în vîrful picioarelor. Portarul moțăia, cu capul rezemat pe brațe.

- Nu mi-e somn, îi spuse Ştefan. Mă duc să mă plimb puțin...

Cînd se trezi, privi speriat la ceas. Era aproape nouă. Se spălă grăbit, stăpînindu-şi anevoie nerăbdarea, îşi

îmbrăcă halatul şi, luîndu-şi pachetul cu ţigări, ieşi şi bătu timid la uşa lui Vădastra. Nu-i răspunse nimeni. Îngrijorat, coborî şi întrebă portarul. Află că ceruse nota dis-de-dimineaţă şi plecase înainte de şapte.

- Spunea că trebuie să prindă trenul pentru provincie...

Reîntors în odaie, totul i sejpăru deodată ridicol şi absurd. „Trebuia să mă fi aşteptat la asta; trebuia să-l pîndesc, să nu adorm." îşi aprinse o ţigară şi se trînti în pat. „De ce mi l-o fi trimis printr-un comisionar?" se trezi întrebîndu-se deodată. Coborî din nou şi telefona la Weismann. Ascultă mult timp soneria răsunînd în biroul din Boulevard Murat. „Poate voia să-mi facă o surpriză. Bănuia că voi citi întîi caietul lui Partenie, şi voia să vadă ce cred, cum voi reacţiona. Poate chiar el a stat, astă-toamnă, închis nopţile în odaia lui, în timp ce eu dormeam alături, şi a şters cu cerneală numele. Probabil că era acolo şi numele Ioanei..."

- Nu răspunde nimeni, spuse portarul văzîndu-l că nu se îndură să lase receptorul. Nu e acasă. Încercaţi mai tîrziu...

A încercat de mai multe ori în acea dimineaţă. Apoi, după ce se întoarse de la masă, cobora din ceas în ceas şi telefona, ascultînd parcă fermecat soneria răsunînd în camera goală. După-amiaza era caldă şi Ştefan trăsese obloanele la ferestre şi, întins în pat, începuse să aştepte. Nu ştia precis ce aşteaptă; îşi privea la răstimpuri ceasul, îşi aprindea o ţigară şi, metodic, cu încăpăţînare, cobora să telefoneze.

- Ce spunea comisionarul? întrebă pe portar. Cînd spunea că i-a fost încredinţat pachetul?

- N-a spus nimic. A întrebat de dumneavoastră şi a vrut să urce el. Dar nu l-am lăsat. I-am spus că după ora nouă seara furnizorii nu mai pot urca în camere. Am înţeles ce voia, şi atunci i-am dat o sută de franci...

Soarele coborîse pe nesimţite pe deasupra Invalizilor. Ştefan căută în pachetul cu manuscrise, luă caietul lui

Partenie şi se aşează la birou. „... scriam autobiografia unei fantoşe", reciti el, încercînd să regăsească interesul cu care le citise cu o seară mai înainte. Dar îi reveneau neîncetat cuvintele lui Vădastra, cuvintele portarului şi aluziile misterioase ale lui Weismann: „Am să le fac la toți surpriza! Am să ți-o fac şi dumitale, coane Ştefan, pentru că şi dumneata eşti sceptic!..." Rămase cîtva timp cu ochii pe pagina începută. Apoi, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de gîndurile lui, se hotărî brusc şi izbuti să continue lectura. „Scriind, îmi spuneam că scriu ca să mă vindec, dar probabil că eram vindecat de mult; în roman nu mai străbătea nici o febră. Şi totuşi, ce admirabil subiect de roman! Dar nu aşa cum îl văzusem la 19 ani, ci aşa cum merita să-l vadă un scriitor. Nu era interesantă drama doctorului V., şi nici el, geniul răzvrătit, nu era interesant. Mult mai interesantă era povestea pianului, despre care aproape că nu vorbisem în roman. Transformînd pe duduia Eleonora în Lenora, şi atelierul ei de croitorie în salonul văduvei unui îmbogățit de război, pianul îşi pierduse funcția lui esențială, de simbol al unei existențe ce părea atunci, prin 1920, feerice, căci era singura amintire rămasă din apartamentul pe care-l închiriase căpitanul, pentru ea, cu zece ani în urmă, în bulevardul Elisabeta, şi i-l mobilase luxos, «ca palatul unei principese orientale», după cum spunea duduia Eleonora. Într-o dimineață, căpitanul făcuse semn muscalului să oprească în dreptul unei case noi, cu mai multe etaje, din bulevardul Elisabeta. Apoi o luase de mînă şi o trase după el în ascensor. ,,Era ca un palat!" exclamase Eleonora. ,,Cînd am intrat şi am dat cu ochii de pian, i-am sărit de gît şi am început să plîng!" ,,Iar vrei să mă faci gelos ?" am întrerupt-o eu, prefăcîndu-mă ironic, deşi eram gelos pînă la demență pe această biată umbră a căpitanului. - ,,Era numai mobilă scumpă, numai mătase şi aur, continuase ea, dar mie mai presus de toate îmi era drag pianul. Şi cînd am scăpătat, am vîndut şi am amanetat

toate, dar de pian nu m-am despărțit...” Ori, în romanul meu pianul nu mai putea avea nici un rol: duduia Eleonora devenise Lenora, văduva unui îmbogățit de război. În atelierul de croitorie, aşa cum îl păstra, dezacordat, învelit cu brocarturi şi împodobit cu două vase mari, în care se decolorase, prăfuite, florile artificiale, cu fotografiile Eleonorei de la 20 de ani alături, pianul părea prestigios, încărcat de amintiri şi iluzii defuncte. Renunțînd la adevărata Eleonora, am pierdut, de la început, mai mult de jumătate din substanța epică a romanului. Pentru că, fără pian, nu puteam justifica gelozia lui Mitică...".

„Ea este! se trezi deodată Ştefan, ea, doamna Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache !" în acea clipă înțelese că ştiuse asta de la început, ştiuse de cînd se reapucase să citească. Poate că ştiuse chiar de cînd, cu o seară mai înainte, ochii îi căzuseră pentru prima oară pe cuvîntul „pian". Îşi vînduse şi pianul... „Pianul lui Vădastra, îşi spusese el atunci, doamna Zissu a lui Vădastra..." Ar fi vrut acum să se bucure de descoperire şi totuşi parcă o nedefinită tristețe, o neînțeleasă dezamăgire îi amorțea încet întreaga ființă. „Doamna Zissu a lui Vădastra!", îşi repetă el de mai multe ori, încercînd să se smulgă din sentimentul tulbure de melancolie şi decepție care-l amenința. Începu să facă repede socoteli ca şi cum ar fi sperat că exercițiul acesta mental cu destine şi fragmente de timp i-ar putea descătuşa bucuriile strangulate undeva în adîncul ființei lui, oprite pe loc şi încătuşate fără motiv şi fără înțeles. Prin 1920-l921, doamna Zissu ar fi avut vreo 35-36 de ani. Partenie era un copilandru: 17 ani. Prima lui dragoste. Aşa cum a fost, cîțiva ani mai tîrziu, prima dragoste a lui Vădastra. Cînd a întîlnit-o Vădastra, era în liceu, avea probabil 15-l6 ani, iar ea, doamna Zissu, avea 40 de ani. „Distinsa doamna Zissu. O femeie frumoasă care m-a iubit pe mine..." Fusese, poate, ultima ei dragoste. Curînd după aceea murise în mizerie, după ce

îşi vînduse şi pianul. Toate lucrurile i se păreau clare, şi dori din nou, aproape cu deznădejde, să se bucure că, în sfîrşit, le-a descoperit, că *a înțeles.* Căpitanul, Mitică Porumbache, apoi Partenie, apoi Vădastra, toți o iubiseră; fusese prima sau ultima lor dragoste. De aceea, probabil, fusese şi el, Ştefan, obsedat de taina doamnei Zissu: o iubise Partenie, o iubise ca şi pe Ioana. Poate c-ar fi trebuit s-o întîlnească şi el, Ştefan, puțin timp după ce-o iubise Partenie, s-o întîlnească şi să se îndrăgostească de ea, aşa cum, mai tîrziu, o întîlnise şi se îndrăgostise de Ioana, logodnica lui Partenie. Dar în locul lui, o întîlnise Vădastra. „Distinsa doamnă Zissu, o femeie care m-a iubit pe mine..." Poate de aceea l-au tulburat cuvintele acestea auzite prin pereții de paiantă ai camerei secrete, l-au obsedat atîția ani fără să poată vreodată înțelege motivul: poate ghicise în ele acea parte din destinul lui pe care-l trădase, un fragment de viață care-i fusese predestinat şi pe care, fără să înțeleagă de ce, nu-l trăise, şi rămăsese neîmplinit, şi de aceea, îl urmărea, ca un strigoi, cerîndu-i îndestularea, alergîndu-l din urmă, silindu-l să caute, să afle.

„Aşadar, aceasta fusese doamna Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache, îşi repetă din nou, zîmbind. O croitoreasă, care cunoscuse cîndva leneveala şi prestigiile întreținutei de lux, apoi scăpătase, se reapucase de croitorie, dar era încă foarte frumoasă, avea fără îndoială foarte mult farmec, dacă la 17 ani Partenie fugise de-acasă pentru ea şi fusese chiar ispitit să se sinucidă. Mi s-ar fi putut întîmpla mie. *Trebuia* să mi se întîmple mie, rectifică el, şi parcă un sentiment ciudat, de împăcare şi totodată de resemnare îl cuprinse deodată, amuțindu-i neliniştile şi nerăbdarea. Ar trebui să fac ceva, îşi spuse, ar trebui poate să mă rog, să spun cuiva că mi s-a întîmplat *ceva,* că toate cîte mi s-au întîmplat aveau un sens, dar nu ştiam cum să-l caut, cum să-l înțeleg. De aceea mă urmărea numele acesta: doamna Zissu. Ar trebui să spun

ceva. Doamne, facă-se voia ta, rosti el deodată. Facă-se voia ta, repetă mai încet." Simțea o mare, neobişnuită linişte, şi totuşi îi era frică. „Aş putea să mor tocmai acum, cînd am aflat, aş putea să mor fără a o mai fi întîlnit, fără a-i putea spune că ştiu cine a fost doamna Zissu, că obsesia mea nu era absurdă, că avea un sens. Avea un sens, îşi repetă el. Trebuie să-i spun Ilenei că tot ce s-a întîmplat, avea un sens. Facă-se voia ta!", rosti deodată, cu teamă. Rămase cîtva timp nemişcat, ca şi cum s-ar fi trudit să asculte ceva pe care nu-l putea auzi, apoi îşi reluă lectura.

„Pentru că fără pian, nu puteam justifica gelozia lui Mitică, şi renunțam, astfel, la scenele acelea senzaționale, pe care le-am reconstituit din povestirile Eleonorei, cînd, tîrziu, după miezul nopții, uneori în zori, se întorceau acasă de la „Grădina Veseliei", urcau în apartamentul mobilat şi plătit de căpitan şi, dînd cu ochii de pian, Mitică, aproape întotdeauna beat, începea să înjure, la început printre dinți, apoi fără nici o jenă, din ce în ce mai tare şi mai vulgar, pînă ce izbucnea Eleonora în lacrimi şi atunci se ducea s-o mîngîie, cerîndu-i iertare, spunîndu-i că voia doar s-o necăjească. Iar după ce se mutase din bulevardul Elisabeta şi-şi vînduse toate mobilele, rămînînd numai cu pianul, Mitică, de cîte ori mai venise s-o vadă, o anunța că este ultima oară cînd îi calcă în casă dacă nu vinde pianul. Apropiindu-se, îl plesnea cu palma întreagă peste capac sau peste şoldurile lui de lemn şi, ascultîndu-l răsunînd, striga: ,,Auzi-l cum cîntă pe unde-l atingi!..." Toate acestea nu aveam cum să le povestesc. Mitică, predecesorul meu în inima Eleonorei, de unde nu izbutise să alunge pe căpitan nici după ce acesta murise (şi nici măcar eu nu speram că l-am putut îndepărta, căci, printre atîtea alte gesturi de personaj legendar, căpitanul făcuse şi gestul prin excelență romantic: se sinucisese. - S-a omorît pentru mine, eu l-am băgat în mormînt! S-a omorît cînd îl făcuse maior!). Mitică, deci, devenise în

roman un funcţionar de bancă, simplificat şi anost, fără nici o adîncime, redus la ticuri şi clişee, eu crezînd, în marea mea naivitate, că astfel voi scoate mai bine în evidenţă contrastul între mediocritatea lui şi geniul patetic al doctorului V. Şi atunci, tot episodul „Grădina Veseliei" a trebuit să cadă. L-am înlocuit cu o întîlnire într-un restaurant de vară, frecventat de îmbogăţiţi de război. Scena întîlnirii între căpitan şi Mitică, pe care n-am înţeles-o nici eu prea bine cum a început, căci Eleonora nu prea vrea să-mi povestească (spunea că nu-i place să-şi amintească de asemenea lucruri triste), scena aceasta devenise, în roman, un episod banal de gelozie burgheză. Ori, se pare că în noaptea aceea a fost la „Grădina Veseliei" un scandal de pomină, de care au vorbit şi ziarele, de care s-a vorbit ani de zile în mahala. Căpitanul sosise pe neaşteptate de la Iaşi şi o găsise pe Eleonora cu lăutarii la masă, petrecînd cu Mitică. ,,Copilul e al meu ?" a întrebat-o, foarte palid şi totuşi foarte liniştit. Eleonora, pretinde ea, a ţipat, indignată. ,,E al meu, tot aşa cum sunt copiii croitorului copiii lui ?" a mai întrebat căpitanul. Şi-atunci a sărit Mitică, şi a început bătaia. Eleonora leşinase, nu-şi mai amintea nimic. Pretinde că nu-şi mai amintea decît finalul, ca într-o nuvelă de Puşkin. Tîrziu, a venit garda, şi ofiţerul gărzii l-a ridicat pe căpitan din pietriş, unde căzuse în nesimţire, cu capul spart de un sifon, căci, se pare, tăbărîseră toţi măcelarii pe el, l-a ridicat, plin de sînge, desfigurat, cu uniforma zdrenţuită, şi ţinîndu-l anevoie de braţ, căci se clătina ca un om beat, i-a spus: ,,Căpitan Sideri, eşti sub arest!..."

Ştefan îşi ridică ochii din caiet. „Căpitan Sideri, eşti sub arest! Iubite domnule Weismann, dumneata n-ai de unde să ştii, eu iubesc de mulţi ani o fată. O cheamă Ileana. Ileana Sideri. Căpitan Sideri, eşti sub arest!... Poate că era unchiul ei. Poate că era chiar tatăl ei. Ar trebui să fac socoteala..." „Cine e prietena lui ?" mă întreba. ,,Ileana," i-am răspuns. ,,Ileana Sideri. A fugit din

țară ca s-o caute. Nu e nici un secret..."" Astea i le spusese Weismann, într-o dimineață, după ce-i adusese cafeaua. „Ileana Sideri. A fugit din țară. Nu e nici un secret..." își privi deodată, cu mirare, ceasul, ca şi cum s-ar fi trezit.

Trecuse de nouă. Se ridică aproape speriat de la birou şi coborî în goană etajele. Portarul îl văzu de departe şi-i zîmbi.

- Încercați din nou? îl întrebă continuînd să zîmbească.

„I-am dat o sută de franci. Spunea că vine tocmai de la statuia Brătianu. A întrebat de dumneavoastră şi a vrut să urce el. I-am spus că după ora nouă seara... Căpitan Sideri..."

- Nu răspunde nimeni, îl auzi pe portar. Nu e acasă. Nu s-a întors.

„A fugit din țară ca s-o caute. Nu e nici un secret." Atent, răbdător, continua să asculte soneria răsunînd strident în biroul din boulevard Murat.

De-abia tîrziu, cînd autocarul ieşise din Paris, îşi aminti că nu mîncase. „Aş fi avut totuşi timp să mănînc; era o cafenea în colț, aş fi putut mînca un sandvici." *Nel mezzo del cammin di nostra vita,* îi reveni încă o dată versul. Şi-l repetase de mai multe ori, la început fără să înțeleagă de ce, umblînd pe străzi, traversînd Place de la Muette scăldată întreagă în soare, îndreptîndu-se spre Etoile. Şi apoi, aproape de Etoile, i se păru că înțelege; îşi repeta cu încăpățînare versul ca să scape de refrenul absurd care-i revenea necontenit în minte: *Dar nu i s-a găsit corpul!...*

Cînd coborîse dimineața, portarul îi arătase cu un gest scurt, clătinînd capul, pe cineva care, aşezat la măsuța din hol, răsfoia cartea de telefon. Era un bărbat cu o figură ştearsă, fără expresie. Se ridică din scaun şi-i zîmbi încurcat.

- Domnul Ştefan Viziru? întrebă. Ați locuit cîtva timp în boulevard Murat, la domnul Weismann...

- I s-a întîmplat ceva? îl întrerupse Ştefan.

- Nu. Adică, mai precis, nu ştim. Fiţi bun, vă rog, şi veniţi cu mine să daţi cîteva informaţii.

Taxiul îl lăsase în faţa Comisariatului, undeva aproape de boulevard Murat. Coborîse nervos, aprinzîndu-şi în ultima clipă încă o ţigară. A trebuit să aştepte cîtva timp aşezat pe o banchetă, lîngă uşă. Inspectorul vorbea încă la telefon.

Nu i s-a găsit corpul. Bucuria lui bruscă, nefirească, îşi dădea seama, izvora din acest detaliu, în aparenţă nesemnificativ: că, deşi totul lăsa să se înţeleagă că Mişu Weismann s-ar fi sinucis pe o plajă din Belgia, faptul că încă nu i s-a găsit corpul anula toate concluziile care s-ar putea trage din dispariţia lui misterioasă. Aşa se întîmplase cu Vădastra. Singurul care înţelesese fusese Antim. *Nu i s-a găsit corpul,* repeta el necontenit, încremenit acolo, pe un fotoliu, în salonul Legaţiei din Belgrave Square, neîndrăznind parcă să mai iasă singur pe stradă atît timp cît nu i se făcea dovada că murise Vădastra, *arătîndu-i-se corpul.* Ştia că e ridicol, dar nu putea crede în sinuciderea lui Weismann. Îi plăcea să şi-l închipuie scăpat de teroarea datoriilor, eliberat de obsesiile marei lui afaceri, îmbrăcînd hainele unui vagabond şi plecînd undeva departe, în lumea largă, de unde-i va trimite mai tîrziu un semn de viaţă, cîteva cuvinte pe o carte poştală. Inspectorul îl ascultase cu atenţie, apoi îi mulţumise foarte afabil. „Nu, nu i s-a găsit încă corpul", repetase el încă o dată în prag, zîmbind, oarecum derutat de insistenţa cu care revenise această întrebare în tot cursul convorbirii.

La Etoile se oprise în faţa chioşcului şi cumpărase ziarele de prînz. Le răsfoi repede, cuprins de o bruscă emoţie, să vadă dacă nu cumva, totuşi... Nu era nici o informaţie privitoare la dispariţia lui Weismann. Citi în prima pagină: *Aujourdhui ete.* Nu înţelesese decît tîrziu, cînd se apropia de Place des Ternes. Solstiţiul de vară.

Sînzienele. „Nu i s-a găsit corpul." *Nel mezzo del cammin di nostra vita...* Strînse ziarele, le făcu sul şi le aşeză pe pervazul unei ferestre, apoi grăbi pasul.

Aproape de unu, Parc Monceau era aproape gol. Pe o bancă, o femeie mînca absentă un sandvici. Mai rămăseseră doar cîțiva copii întîrziați la joacă şi o pereche de îndrăgostiți. Începea să se simtă căldura chiar aici, la umbra arborilor. *Una selva obscura.* Se plimba aproape fără să privească în jurul lui. Apoi, după ce străbătu alene parcul, ieşi şi grăbi din nou pasul.

Pe Boulevard des Courcelles, tocmai voia să traverseze pe celălalt trotuar cînd zări de departe cele trei autocare. Se îndreptă spre ele fără curiozitate, dar grăbind mereu pasul, ca şi cum i-ar fi fost teamă că, o clipă înainte de a le ajunge, ar putea pleca. Autocarele se aflau în dreptul unei curți mari. *Club des Etudiants,* citi Ştefan. Se apropie de zid şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. În curte, pe trotuar, aşteptau grupuri de tineri. Cîțiva se aşezaseră la mesele cafenelei din colț. Începuse să fie din ce în ce mai cald şi Ştefan îşi scoase haina şi şi-o atîrnă pe umeri. Apoi îşi aprinse o țigară şi fuma liniştit, fără să privească în jurul lui. Tîrziu, o fată ieşi din curte cu un carnet de bilete în mînă şi se îndreptă spre primul grup. Văzu că fiecare îşi caută în portmoneu şi atunci îşi scoase şi el o bancnotă de 500 franci. Fata se opri în dreptul lui, îi luă bancnota, îi dădu un bilet şi 200 de franci rest, şi-i spuse:

- *Troisieme voiture.*

„Aş fi avut timp să mănînc un sandvici. Era o cafenea în colț, la umbră..." Autocarul înainta acum printre cîmpuri de grîu smălțuite cu maci. „E ca la noi în țară", se trezi gîndind. Privea pe fereastră, aşa cum privise necontenit de cînd ieşise din Paris. „Destinul este porțiunea de Timp, îşi aminti el cuvintele lui Bibicescu, porțiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Ce-o fi vrut exact să spună?" Dar nu încercă să înțeleagă. Gîndul îi alergă şi mai adînc în trecut, cu tot mai mulți ani în

urmă, nu-şi dădea încă precis seama cînd, în tinereţea sau în copilăria lui; cîndva, de mult, privise de la fereastra unui tren un peisaj asemănător, cu cîmpuri de grîu şi orz, bătute cu maci, ondulate în vîlcele dulci, şi drumul, ca şi acum, ducea printre dealuri şi boschete de fagi şi de salcîmi.

Au trecut prin mai multe sate şi orăşele şi, în fuga autocarului, se silea să le citească numele, întrebîndu-se mereu încotro se îndreaptă. Apoi, după încă vreun sfert de ceas, începu să se zărească, de departe, o pădure. O privea, cînd i se păru că autocarul o ocoleşte, şi-atunci întoarse mîhnit capul, s-o mai privească încă. Dar o regăsi curînd, în faţă şi în dreapta lor, o pădure înaltă, mare, compactă. Înţelesese că mergeau într-acolo. I se păru că ştiuse asta de la început. Era prea cald. Într-o nămiaza limpede, fierbinte de vară, autocarele acestea încărcate cu tineret nu puteau merge într-altă parte decît într-o pădure.

- Pe locurile acestea au fost bălţi, spuse deodată tînărului de lîngă el. Era un băietan înalt şi blond, cu ochelari, care-i zîmbise coborînd din autocar şi-şi potrivise pasul după al lui. Umblau de-atunci alături. Îi vorbise de concert, îi spusese cine va cînta. Dar Ştefan nu-l ascultase; privea necontenit drept înaintea lui. Curînd au zărit zidurile mănăstirii.

- În locul pădurii acesteia, au fost cîndva bălţi, adăugă.

- Mai sunt şi acum bălţi, spuse celălalt. Dar sunt dincolo de pădure. Grupul înainta compact pe alee, grăbind necontenit pasul. Concertul începea la trei şi jumătate. Ajungînd în dreptul porţii, Ştefan şovăi. La umbră, una lîngă alta, se întindea şirul de maşini.

- Am să mai mă plimb puţin, spuse. Vin pentru prima oară la Royaumont. Tînărul îi zîmbi, apoi dispăru înghiţit de grup. Ştefan îi privi cum pătrund în curte şi se îndreaptă, în şiruri tot mai dense, spre clădire. „Au rămas doar

cîteva săli şi capela, îi spusese tînărul; mănăstirea fusese devastată în timpul Revoluției. Dar concertele au loc în fosta capelă, adăugase; este acolo o atmosferă, o atmosferă...", începuse el cu o voce clară, neaşteptat de bărbătească, emoționată. Dar Ştefan nu-l mai ascultase.

După ce şi ultimul grup dispăru după aripa sfărîmată, cîtă mai rămăsese, a mănăstirii, Ştefan porni singur pe alee. „De ce m-oi fi apucat să-i spun că pe aici au fost bălți? se întrebă deodată. Dacă mai rămîneam o jumătate de ceas împreună, fără îndoială că i-aş fi povestit de Snagov, cum a strigat Mia şi cum..." în acea clipă îşi dădu seama că se gîndise şi la asta cînd îi vorbise de bălți; nu se gîndise numai la bălțile din jurul Bucureştiului, unde venea să se scalde cînd era copil, şi unde, cîțiva ani mai tîrziu, crescuseră arbori înalți şi umbroşi, dar gîndul îl dusese înapoi şi la după-amiaza aceea de vară de la Snagov, cînd a auzit-o pe Mia strigînd, şi a văzut-o, pentru ultima oară, cum şi-a mai săltat încă o dată capul afară din apă şi apoi şi-a plesnit fruntea de unda caldă a lacului şi s-a lăsat înghițită. „Au trecut aproape treizeci de ani de-atunci, îşi spuse ca să se trezească. E îngrozitor..."

Parcă pe-aici, pe sub arborii înalți, arşița după-amiezii de vară nu pătrunsese încă. *Nel mezzo del cammin di nostru vita... Una selva oscura...* Parcă s-ar fi simțit deodată observat de cineva şi zîmbi încurcat. Ştia foarte bine că-şi repeta cuvintele acestea ca să nu-şi amintească de bălți şi de copilărie, să nu-şi mai amintească de părul bălai al Miei plutind, o singură, nesfîrşită clipă, pe obrazul cald şi legănat al lacului. *Una selva oscura,* reîncepu el, încercînd să se smulgă din sentimentul ciudat, de copilărească teamă, că cineva, foarte aproape de el, nevăzut, îl urmăreşte şi-l observă, şi citeşte în sufletul lui ca într-o carte deschisă, citeşte speranța lui copilărească, absurdă, că dacă-şi va recita singurele versuri din *Inferno* pe care le ştia, va scăpa de amintirile bălților şi ale copilăriei. Pătrundea tot mai departe în pădure,

întovărăşit de prezența aceea nelămurită şi implacabilă care-i ghicea toate gîndurile şi-l făcea să zîmbească încurcat, ca un copil surprins de un ochi străin şi neîndrăznind să-şi reia joaca, hotărît doar să aştepte, cu acelaşi zîmbet vinovat pe figură, mulțumindu-se să aştepte şi să respire, intimidat, pînă ce ochiul străin va dispare, lăsîndu-l din nou singur cu taina jocului numai de el cunoscut.

O zări de departe şi inima începu să i se bată înainte de a o fi recunoscut, începu să alerge. Maşina era trasă pe marginea aleii, la umbra rară a unui paltin. Portiera era deschisă. Ileana se plecase mult spre fundul maşinii, încercînd să aşeze un teanc de reviste ilustrate între două mici valize. Auzindu-i paşii grei, se întoarse speriată. Se făcu deodată foarte palidă. ,,Asta era," spuse Ştefan înainte ca s-o ajungă. ,,Asta era maşina..."

Se opri ca să-şi potolească bătăile inimii şi înghiți de cîteva ori, cu un mare efort. Îşi dăduse seama că fusese ridicol, spunîndu-i asta; absurd, ridicol că acestea fuseseră primele cuvinte pe care le rostise; ani de-a rîndul îi vorbise neîncetat, îşi închipuise în nenumărate chipuri reîntîlnirea lor şi se auzise de nenumărate ori rostind primele cuvinte, întotdeauna altele, pe care i le va spune regăsind-o - şi totuşi, zărind-o de departe, ghicind că este ea înainte de a o recunoaşte şi începînd să alerge spre ea, nu izbutise să-i spună altceva. Dar văzuse maşina.

- Maşina de care-ți vorbeam, continuă fără să înțeleagă de ce se lasă spus de altcineva din el, de cineva care vorbea în numele lui, mai repede ca el, izbutea să vorbească întotdeauna mai repede şi înaintea lui.

- Mi se păruse că are să dispară, că exact la miezul nopții are să dispară...

Ileana se rezemase de portiera deschisă. Era întocmai aşa cum o lăsase el; arsă de soare, cu ochii de culoarea acelei specii rare de pansele. Şi totuşi nu o lăsase aşa,

înțelese în clipa următoare, nu mai era aşa în noaptea Anului Nou, în camera lor de la Busacco. Fusese aşa cînd o zărise pentru întîia oară, la Băneasa, cînd ea întoarse capul ca să vadă cine o urmăreşte prin iarbă, cine umblă repede înapoia ei. „Pe locurile acestea au fost bălți", îi spusese el atunci.

Primele cuvinte pe care i le spusese. Ştiuse şi atunci de maşină, dar nu-i spusese de la început. Îi vorbise de bălți, de arborii pe care-i sădise cînd era în liceu, de arici, de cerurile care se deschid în noaptea de Sînziene. Dar ştiuse şi atunci, de la început, de maşină.

- Era întocmai ca asta, continuă. Aveai un lanț mic cu chei *yale* şi alte cîteva cheițe... Cu un efort, izbuti să zîmbească şi o privi în ochi. ,, N-a fost o nălucire. A fost aievea...

Mulți ani, nu îndrăznise să-şi amintească noaptea de la Busacco. Parcă ar fi fost un timp împietrit, transformat în chip misterios într-un fel de fortăreață cu ziduri înalte de piatră. Cînd, luată de gînduri, se întorcea în trecut, zărea de departe zidurile nopții de la Busacco, şi le ocolea, fugind, cufundîndu-se mai adînc în amintire, regăsind casa de pescari de la Cascaes, regăsind ultimii ani petrecuți în strada Batiştei sau, şi mai departe, vacanțele de la Zinca, verile copilăriei ei. Timpul împietrit luase înfățişarea camerei de la Busacco: o cameră sinistră, ca încăperea în care tocmai murise cineva, dar în care nu fuseseră încă aduse coroanele şi draperiile negre. Începuse să se îmbrace: „Nu tremur! îşi repetase necontenit. Nu tremur!..." Cînd maşina ieşise încet din curtea hotelului şi pătrunsese în pădure, şi zări zdrențele de ceață atîrnînd printre arbori ca nişte giulgiuri mohorîte, simțise o zădărnicie fără nume, ca şi cum viața s-ar fi stins deodată pretutindeni în jurul ei. „Nu plîng, îşi repeta, nu plîng."

- Cînd te-am zărit atunci, la Băneasa, de departe, am *ştiut* că veniseşi cu maşina. Nu eram nebun. N-a fost o nălucire. Era *exact* maşina asta...

Entrocamento, Madrid, telegrama către Walkiria, ceasurile petrecute în sala de aşteptare a gării din Madrid, cu privirile ascunse în ziare, nu cumva s-o recunoască cineva de la Legație. Apoi, noaptea în wagon-lits, pînă la Barcelona. ,,*Est-ce que Madame deşire encore quelque chose ?"* o întrebase stewardul.

- Ştiam că am să te găsesc. Am fost şi la Zinca. Oamenii au ars conacul, Marina murise, dar ştiam că am să te găsesc.

Ileana îl privise necontenit în ochi, speriată, parcă i-ar fi fost teamă că va spune altceva, că va rosti alte cuvinte.

- Ştiam, reluă Ştefan. După ce-am înțeles tot ce s-a întîmplat şi am aflat cine a fost doamna Zissu...

Tăcu, tulburîndu-se deodată. Ea se smulse de lîngă maşină, făcu cîțiva paşi şi se aşează pe iarbă, la marginea aleii. Îşi prinse genunchii în brațe şi-şi plecă fruntea. El se apropie încet, parcă cu teamă. I se păru că plînge, şi rămase în picioare în fața ei, intimidat.

Uneori, nopțile, o trezea deznădejdea. „Nu am nimic de la el, nu mi-a rămas nimic." Ar fi vrut să poată plînge, şi gemea apăsîndu-şi perna pe gură ca să n-o audă Walkiria. O auzea, totuşi, şi cîteva minute în urmă ciocănea uşor şi intra, încurcată, cu privirile ei speriate, neştiind ce cuvînt îi va spune întîi. „Nu mi-a rămas nimic," gemea Ileana. ,,Aş fi vrut să am ceva de la el, măcar o floare, sau o batistă, sau un plic cu adresa scrisă de el, orice, ceva care să fi fost al lui..." Apoi, într-o noapte îi spusese: „Aş vrea să am un copil. Sper să am un copil." Repetase de-atunci întruna: ,,Am să am un copil..." De la Lisabona, prietena îi scria aproape în fiecare zi. Îi scria că Ştefan îi trimisese de mai multe ori flori, o căutase la Cascaes, telefonase la Madrid. Apoi îi scrisese că luase avionul pentru Bucureşti. „Are să se ducă la tante Alice," îşi spuse Ileana. ,,Are să afle unde sunt. În cîteva zile va fi aici. Va veni cu un buchețel de lăcrămioare, cu părul ud de ploaie, fără macferlan, va suna, cu buchețelul de lăcrămioare, în

ploaie, şi-i voi deschide eu uşa şi ne vom privi. Îmi va zîmbi." îi spunea Walkiriei: „Aşa face întotdeauna. Dispare cîteva săptămîni, cîteva luni, apoi apare pe neaşteptate, cu un buchețel de flori în mînă, sub ploaie, şi zîmbeşte încurcat, ca un copil." Apoi adăuga, repede: „Vreau un copil de la el. Aştept un copil..."

- Ştefan, şopti ea tîrziu, fără să-şi ridice ochii, ce vrei de la mine ?

Se lăsă repede în iarbă lîngă ea şi o privi lung, speriat, fără să îndrăznească s-o atingă.

- Ce vrei de la mine ? şopti ea.
- Ileana, strigă, ,,sunt eu, Ştefan! Te-am căutat. Ştiam că am să te găsesc..."

Dar se auzi vorbind şi i se păru că vorbele lui sunt rănite, neputincioase, ca şi cum ar fi fost spuse de altcineva în locul lui, de cineva care ar fi încercat să-l imite şi nu izbutea, pentru că un foarte uşor, aproape imperceptibil sunet fals îl trăda chiar în clipa cînd rostea cuvintele.

- Sunt eu, Ştefan! repetă speriat.

În iarna aceea a aşteptat mereu. Tante Alice îi scria cu regularitate. Nu pomenea nimic de Ştefan, şi într-o zi Ileana se hotărî s-o întrebe. Tîrziu, îi răspunse: „Am auzit că e pe front, în Rusia..."

- Sunt eu! îl auzi din nou.

Fuma necontenit. Rămînea tot timpul în odaia ei, privind spre lac, şi de cîte ori intra Walkiria o găsea fumînd. Se ducea întîi să deschisă fereastra. ,,Ştiam de la început că aşa va fi," spunea Ileana. ,,Ştiam că nu voi avea un copil. Ştiam că nu-mi va rămîne nimic de la el. Am ştiut asta de cînd l-am văzut. Din clipa cînd l-am zărit în pădure, am ştiut că aşa va fi, că nu voi avea nimic de la el, că aşa mi-a fost ursita: să n-am nimic..." ,,Ileana !" îi strigase într-o noapte Walkiria, parcă speriindu-se deodată de strigătul ei, ,, tu n-ai să poți trăi fără el. Du-te după el în țară, du-te şi-l caută. " ,,Probabil că a murit în

Rusia," răspunsese atunci. ,,Pentru mine, în orice caz a murit: dacă nu s-a dus să mă caute la tante Alice, înseamnă că am murit pentru el, deci a murit şi el pentru mine. Şi nu mi-a rămas nimic de la el, nici măcar un plic cu adresa scrisă de mîna lui..."

Cînd intra, o găsea întinsă pe divan, fumînd. ,,Mi-a spus doar de trei ori că mă iubeşte. De trei ori în şase ani. Îmi vorbea mai mult de Vădastra şi de doamna Zissu. Îmi vorbea de Timp şi de maşina care ar fi trebuit să dispară la miezul nopţii, de camera *Sambô* şi de cerurile care s-ar putea deschide. Îmi vorbea despre tot, chiar şi de război şi de afacerile lui Vidrighin, numai de iubirea lui nu-mi vorbea niciodată. Nici măcar nu ştiu dacă m-a iubit. Spunea doar că i-am fost ursită. Eu l-am iubit de cum l-am zărit. Umbla în pădure în urma mea şi am întors capul şi atunci am ştiut că este el, că pe omul acesta am să-l iubesc toată viaţa. Am ştiut, dar n-am vrut să recunosc. Era căsătorit, îşi adora soţia, curînd au avut şi un copil, dar eu ştiam că pe el am să-l iubesc toată viaţa, deşi nu voiam să recunosc. Am încercat totul ca să-l uit. Şi poate, totuşi, pînă la urmă l-aş fi uitat, dacă nu reapărea pe neaşteptate în viaţa mea. Pe neaşteptate, venea să mă vadă sau îmi telefona, şi atunci înţelegeam că nu-l uitasem încă, dar nu voiam să recunosc." ,,Ileana!" îi spusese Walkiria apropiindu-se şi luîndu-i mîna, ,,du-te şi-l caută." ,,Are să mă caute el," strigase sărind deodată de pe divan, ,,are să mă caute în genunchi pînă la capătul pămîntului şi n-are să mă găsească. Dacă n-a murit în Rusia, are să mă caute tot restul vieţii, dar n-are să mai mă găsească. Aş fi vrut doar să am un copil de la el..."

,,Ileana, ce se întîmplă cu tine ?" o întrebă Ştefan coborînd brusc vocea, ca şi cum, de teamă să nu-l trădeze, nu mai îndrăznea să se încreadă în ea, mulţumindu-se să şoptească.

„Aş fi vrut să am un copil", îşi repeta de cîte ori voia să plîngă. Izbutea să plîngă numai cînd îşi spunea lucrul

acesta, că ar fi putut avea un copil de la Ştefan şi nu l-a avut. Walkiria o auzea plîngînd, cu perna la gură, şi atunci se ridica din pat, dar şovăia şi începea să aştepte, intimidată, nestiind dacă ar trebui să se ducă la ea s-o mîngîie, sau să aştepte. Apoi, într-o dimineaţă, Ileana îi spuse: ,,Sper că n-a murit, şi atunci trebuie să trăiesc şi eu, să mă răzbun. Vreau doar atît: să am un copil de la el şi să mă răzbun. Nu cer decît atît de la viaţă. E mult, Walkiria? Nu cer decît să am un copil de la el şi să mă răzbun..."

- Ştiam că aşa se va întîmpla, şopti el.

Îi zărise verigheta, dar o privise fără s-o vadă, silindu-se să n-o vadă, izbutind să n-o mai vadă. Se apropie mai mult de ea.

- Am fost la Zinca, începu tîrziu, cu teamă, încercînd să scape de propria lui voce, să se despartă de ea, să o smulgă din el şi să o zvîrle undeva în urma lui, ca să poată rămîne, în sfîrşit, singur cu Ileana.

Dar i se păru deodată zadarnic şi tăcu. Totul i se păru în acea clipă zadarnic. Văzu din nou verigheta în degetul Ilenei, şi luciul acela aburit de aur cald i se păru zadarnic. Întoarse capul şi privi încă o dată maşina. Aşadar, *aceasta* era; nu iubirea Ilenei, ci maşina. Ea îi era ursită, nu Ileana. Simţi cum i se scurge sîngele, cum i se risipeşte în pămînt. Era întocmai aşa cum o văzuse el, şi semăna totuşi cu toate celelalte, semăna cu maşina pe care o descoperise în noaptea Anului Nou, aproape îngropată sub zăpadă, în timp ce Ioana îl aştepta nerăbdătoare, cu gîndul la petrecerea care începuse deja în casa de la Cotroceni; semăna cu maşina pe care o pictase el şi cu cea pe care i se păruse că a zărit-o, răsturnată, în drum spre Ciuc, cînd o auzise pe Ileana: ,,*Logodnicul meu... Poate mai trăieşte...,"* semăna cu imaginea maşinii răsturnate de ciclon, undeva între Lisabona şi Estoril, pe şoseaua bătută de valuri, maşina pe care el nu o văzuse niciodată, dar pe care o ghicise din cuvintele lui Filimon: ,,*Mon cher, era o*

maşină, răsturnată acolo, închipuieşte-ți, mon cher, răsturnată de valuri pe şosea..." (şi poate viața lui ar fi curs altfel dacă Filimon nu i-ar fi povestit plimbarea pe care o făcuse după ciclon, poate că ar fi rămas încă multă vreme prins în vraja Circei, a Stellei Zissu, căci fără îndoială fusese fermecat, nu se mai putea despărți de ea, ar fi plecat cu ea la New York, continuînd să-i spună că n-o iubeşte, continuînd să-i vorbească de Ioana şi de Ileana, dar incapabil să se smulgă din vraja ei, urmărind-o pretutindeni, aşteptînd, cu teamă, s-o vadă apropiindu-se de el cu gura întredeschisă şi foarte roşie, cu dinții albi, strălucind amenințători...). Era aceeaşi maşină.

- Trebuie să plec, spuse Ileana deodată, ridicîndu-se din iarbă. Am întîrziat deja prea mult. Trebuie să ajung în noaptea asta la Lausanne.

Ar fi vrut să-i spună: „E absurd! Nu-ți dai seama că e absurd? De-abia ne-am reîntîlnit. Te-am căutat şase ani. Te-am căutat pe front şi în Rusia, în Crimeea, am fost în strada Batiştei, am fost şi la Zinca. Nu vezi că e absurd?"

- Dar n-a cîntat încă Walkiria, spuse el neîndrăznind să-şi înțeleagă liniştea cu care vorbise.

Se ridicase şi el, brusc, din iarbă, şi Ileana îl privi mirată, parcă i-ar fi zîmbit.

- De unde ştii că are să cînte?

- Mi-am închipuit.

Ar fi vrut să spună: „Ştiam asta de la început, de cînd am aflat, întîmplător, în autocar, că e un concert la Royaumont, că vor fi şi artişti străini. Ştiam."

- Mi-am închipuit, repetă. Mi-am închipuit că de aceea ai venit şi tu, ca s-o asculți. Ați venit împreună.

- Trebuie să plec, spuse Ileana. Ar fi trebuit să plec de mult. Plecasem deja. Mi s-a părut că e ceva care nu merge la motor şi m-am oprit, dar nu era nimic... Spre nenorocul tău, adăugă încercînd, de data aceasta, să zîmbească. Ți-am dat astfel prilejul să mă reîntîlneşti... Tu ce fumezi? îl întrebă brusc, privindu-l foarte adînc în ochi, cu buzele

tremurîndu-i uşor.

- Gauloises bleues.

O mare linişte îl învălui parcă deodată. Scoase pachetul, i-l întinse, apoi aprinse chibritul. Ar fi vrut să-i spună: „E absurd! Tu n-ai înțeles încă? N-ai înțeles decît că nu mai mă iubeşti? Dar asta nu e grav decît pentru mine. Tu ai încă o viață întreagă înaintea ta. Nu-ți dai seama că e absurd ce faci? Nu ți-am spus că am recunoscut maşina?"

- Îmi place să fumez din cînd în cînd o gauloise, spuse Ileana.

Apoi îl privi din nou şi zîmbi. Era un zîmbet trist, depărtat, încărcat de melancolii, dar el fu fericit să-l regăsească, şi figura întreagă i se lumină.

- Îmi pare bine că te-am revăzut, Ştefan, îi spuse. Îmi pare bine că trăieşti. Ştiam că trăieşti. Aflasem că trăieşti, dar îmi pare bine că te-am revăzut... Eşti neschimbat, adăugă după o clipă.

- Am îmbătrînit, spuse Ştefan.

- Nu-mi dau seama. Pentru mine, în orice caz...

- Da, înțeleg, o întrerupse Ştefan zîmbind. Ştiu ce vrei să spui. Pentru tine am rămas acelaşi, pentru că am murit de mult.

- Da, spuse Ileana.

- Trebuia să-mi închipui. De aceea am plecat pe front, pentru că ştiam că altminteri, dacă nu mor acolo, va fi mult mai grav, voi afla într-o zi, chiar din gura ta, că, pentru tine, am murit de mult...

- Nu trebuia să faci asta, îl întrerupse Ileana. Vreau să spun, nu trebuia să te gîndeşti... Nu trebuia să te gîndeşti la asta... Locuieşti la Paris ? îl întrebă după o clipă.

- Da.

- Pot să te las eu în drum. Dar trebuie să plecăm acum. Am întîrziat deja prea mult. Cînd vrei, plecăm.

- Probabil că dacă te-aş ruga, dacă te-aş implora să nu pleci astăzi, să nu pleci, în orice caz, cu maşina asta, probabil dacă ți-aş spune...

- Nu, Ştefan, îl întrerupse ea zîmbind. Acum, te rog eu, te implor dacă vrei: nu mă ruga nimic. Nu-mi vorbi nimic.

- Nu m-ai înțeles, începu Ştefan tulburat. Voiam să-ți spun că maşina asta...

- Ştiu, ştiu, îl întrerupse din nou Ileana cu o exasperată deznădejde în glas. Ți se pare că maşina asta... Nu vreau să-mi mai aduc aminte. Te-aş ruga şi pe tine, doar atît, să fii atît de bun şi să nu-mi mai aduci aminte. După şase ani şi jumătate, tot de maşină mi-ai vorbit întîi, adăugă încercînd să zîmbească. Nu te-ai schimbat...

- Voiam doar să-ți spun... Nu e ce te gîndeşti tu. Dacă ai pleca într-altă zi, sau dacă te-ai înapoia cu trenul...

- Nu, Ştefan. Am un soț teribil de nervos. N-are să poată adormi pînă nu mă întorc... Mi-a telefonat acum cîteva ceasuri, continuă visătoare. Sperasem că măcar la Abbaye de Royaumont nu va exista telefon. Dar n-am avut noroc. Există şi aici, la Royaumont... Mă aşteaptă, repetă cu o exasperată resemnare, şi l-am învățat să creadă că sunt o soție ideală... Trebuie să mergem, spuse repede zvîrlindu-şi țigara. Te las la Paris.

- Dacă ai să mă suporți, te-aş ruga să mai mă laşi să merg puțin cu tine. Mă poți lăsa mai tîrziu, unde vei voi tu, la o gară, pe drum...

- Aş fi preferat..., începu ea.

Glasul îi tremura uşor, şi-şi plecă speriată privirile.

- Ileana! şopti Ştefan apucîndu-i mîna. Nu-ți cer nimic altceva. Poate nu ne vom mai revedea. N-am să-ți mai cer nimic altceva...

Îi spunea Walkiriei: ,,Roagă-l să nu mai insiste. Ştiu că-l fac să sufere, dar mi-e imposibil să-i spun altfel. M-am învățat să-i spun aşa: Doctore. Nu-i pot spune Bernard. E atît de bun, a fost atît de bun cu mine, că nu-i pot spune Bernard. A fost un sfînt. Cînd m-a rugat pentru prima oară să-i spun Bernard, i-am spus Sfinte Bernard. Am început să rîdem amîndoi. Dar acum se supără, insistă. Şi mi-e imposibil. E doctorul meu, e salvatorul

meu, nu-i pot spune Bernard...” ,,Dar el te iubeşte,” exclamase Walkiria. ,, Ştiu, mi-a spus-o. Ştie că-l iubesc şi eu. I-am spus-o. Îl iubesc mai mult decît mă iubesc pe mine, îl iubesc aşa cum cred că sunt iubiți sfinții. De aceea nu-i pot spune Bernard.” ,,Ce crezi despre el ?” o întrebase Walkiria la început. Îl întîlnise doar de cîteva ori. Îi plăcuse bunătatea, distincția, inteligența pe care le citea în ochii lui. ,,E un om extraordinar,” continuase Walkiria. Este medic şi psiholog şi artist totodată. E un geniu. E un om extraordinar...” Avea, cînd l-a cunoscut, doi copii, şi puțin timp după aceea a venit într-o seară să le spună că mai are unul, un băiat. Părea fericit. Le-a invitat la vila lui, la cîțiva kilometri de Lausanne, pe malul lacului. O după-amiază de duminică. ,,Soția lui le aştepta pe terasă, cu fetița cea mare alături. Părea fericită; o fericire calmă, simplă.” ,,Adevărul este că m-a salvat,” îi spunea mai tîrziu Walkiriei. ,,Datorită lui am reînceput să trăiesc...” Apoi, mai tîrziu: ,,Mi-a spus, în glumă, că îi e frică să nu se îndrăgostească de mine. L-am liniştit. Fii fără grijă, doctore,” i-am răspuns tot în glumă. ,,Eu n-am noroc în dragoste. Mi-a adus aminte de un vis pe care i-l povestisem acum un an.” ,,Înseamnă că ai rezolvat criza, mi-a repetat şi de data asta. Nu-ți mai fie teamă de Ştefan. Ai acceptat şi te-ai reconciliat cu moartea lui; fizică sau numai morală, totuna e, ai acceptat faptul acesta, evidența aceasta, că el, Ştefan, a murit pentru dumneata, şi atunci te-ai reconciliat cu viața şi începi acum o viață nouă...” ,,Evident,” i-am răspuns. ,,Îți datoresc asta dumitale...” ,,Dar trebuie să mergi mai departe,” a continuat, ,,trebuie să te împaci cu el, cu Ştefan, cu omul pe care l-ai iubit, care te-a făcut să suferi, şi acum a murit pentru dumneata, trebuie să...” ,,Ştiu,” i-am răspuns. ,,Am făcut-o deja.” ,,Trebuia să-i spui că tresari noaptea prin somn,” o întrerupse Walkiria, ,,că te deştepți țipînd şi-l strigi pe el, pe Ştefan.” ,,I-am spus-o. O ştie de mult.”

Apoi, după încă un an, află că la Clinică se vorbeşte

insistent de ei doi, de doctor şi de ea, de prietenia lor, mult prea intimă, suspectă. ,,Ar trebui să-l văd mai rar," îi spuse Walkiriei. ,,Îmi va fi greu, mă obişnuisem cu el, aveam nevoie de prietenia lui. A fost ca un sfînt..." ,,Am impresia că te iubeşte," o întrerupse Walkiria, că e teribil de îndrăgostit de tine. ,,Nu, nu e asta," vorbi repede Ileana. ,,E o altfel de dragoste, e o afecțiune de cu totul alt ordin. E altceva..."

Într-o seară, după cină, venise pe neaşteptate. Părea foarte tulburat. ,, Ileana ," o întrebă, ,,vrei să fii soția mea ?" Pălise deodată şi o privea adînc în ochi. ,,Dar, doctore..." ,,Spune-mi Bernard," o întrerupse el. ,,E îngrozitor. Claire...," începuse ea. ,,I-am spus," vorbi el repede. ,,A trebuit să-i spun şi a înțeles. Ne despărțim. A plecat azi-dimineață, cu copiii..." ,,E îngrozitor !" strigase Ileana. ,,Altminteri ar fi fost un infern," continuă el din ce în ce mai repede, ,,am fi trăit o minciună, i-aş fi distrus viața şi ei şi, în cele din urmă, m-aş fi distrus şi pe mine... Vrei să fii soția mea?" o întrebă din nou. ,,Oricare ar fi răspunsul tău, să ştii că înapoi nu mai mă pot întoarce. Nu pot trăi în minciună... " ,,E îngrozitor! "repetase Ileana. ,,Claire..."

,,Roagă-l să nu mai insiste," îi spunea Walkiriei. ,,Mi-e imposibil. Nu pot accepta. Nu-i pot spune Bernard, nu pot fi soția lui." ,,Dar el te iubeşte," spunea Walkiria. ,,S-a transcris divorțul. E ca un nebun, acum. Vrei să-l faci să înnebunească de-a binelea ?" îl distrugi. ,,Îmi spuneai că-l iubeşti, că e singurul om pe care-l iubeşti şi că-l vei iubi toată viața, că a fost ca un sfînt cu tine..." ,,Nu pot!" spunea ea. ,,Nu pot să-l mint..."

Apoi i-a spus-o şi lui... ,,Nu pot să mint. Te iubesc prea mult ca să te mint. Dar ştii ce e în sufletul meu. Eşti omul pe care-l iubesc mai mult pe lume, eşti singurul, căci numai pe tante Alice o mai iubeam pe lume, şi acum nu mai e nici ea, dar nu pot să te mint, ştii ce e în sufletul meu..." ,,Ți se pare," îi spunea el luîndu-i mîna şi

păstrînd-o în mîinile lui. ,,Te lupți cu o umbră, cu ceva care a murit de mult, dar te încăpățînezi să-i dai viață, din propria ta imaginație, din sîngele tău, dar nu mai e decît o umbră...” ,,Îl chem şi acum, nopțile, în somn,” şopti ea deznădăjduită. ,,N-are nici o importanță. Eu am strigat douăzeci de ani, în somn, numele pedagogului care m-a pălmuit o dată, copil, m-a pălmuit cu atîta putere, încît mi-a țîşnit sîngele. N-are absolut nici o importanță...”

S-au căsătorit în ianuarie 1946. Cînd, uneori, nopțile, se deştepta strigînd, îl auzea pe el alături, mîngîind-o. - ,,Te-ai speriat,” îi spunea, ,,ai visat urît...” ,,Ce bun eşti,” îi spunea ea. Voia să-i ia mîna să i-o sărute, dar el i le trăgea repede, mîinile ei, şi i le săruta. ,,Aş vrea să avem un copil,” i-a spus el odată. ,,Ce bun eşti,” a şoptit ea. ,,Aş vrea să avem un copil,” îi repeta el de-atunci. Şi, multe luni mai tîrziu, îi spusese: ,,Probabil că tu încă nu eşti convinsă că *trebuie* să avem un copil, că avem amîndoi nevoie de un copil, că, eu, cel puțin, am nevoie de un copil, că aştept un copil...”

Uneori, nopțile, se trezea şi-l găsea lîngă ea, privind-o, încercînd să zîmbească, dar nereuşind întotdeauna, un zîmbet care începuse să obosească.

,,Nu mi-e somn,” îi spunea el. ,,Nu pot să adorm...” ,,Doctore !” îi strigase ea o dată, ,,nu eşti fericit.” ,,Spune-mi Bernard,” o implora el. ,,Învață-te să-mi spui Bernard.” ,,Nu eşti fericit,” repetase. ,,Din cauza mea, din cauza mea...” Ar fi vrut să poată plînge, să-i poată arăta măcar atît, că plînge pentru el, plînge că nu l-a putut face fericit. Dar îşi simțea pleoapele fierbinți, uscate, aspre, şi repeta întruna, fără să-l privească: ,,din cauza mea, din cauza mea...” ,,Dar tu ?” o întrebase el odată. A întors capul şi l-a privit, parcă ar fi vrut să ghicească, să afle mai mult. - ,,Eu ?” A voit să zîmbească dar, fără să-şi dea seama, a ridicat din umeri. ,,Nu, acesta nu e un răspuns,” a stăruit el. Eu ştiu ce te roade pe tine, te mistuie ca un cancer nevăzut, dar e absurd, e absurd, asta e numai în

imaginația ta. Trebuie să vrei şi tu puțin, trebuie să vrei să trăieşti. Nu ai absolut nimic altceva. Tu singură ai recunoscut că Ştefan nu mai înseamnă nimic pentru tine, că e doar o umbră, pe care o nutreşti cu imaginația ta - dar acum trebuie *să vrei,* trebuie *să vrei,* trebuie *să vrei* şi tu...

,,Ce are Bernard?" o întreba Walkiria. ,,Ce se întîmplă cu el ?"... ,,Ileana," strigase ea odată, ,,ce se întîmplă cu voi ?" Nu vă mai iubiți ?" ,,Ba da, ba da," o liniştise ea. ,,E altceva. E obosit. Munceşte prea mult şi suferă de insomnii. I-am spus că trebuie să-şi ia o vacanță, lungă, lungă, să mergem amîndoi undeva, departe, departe..". ,,Tu eşti nebună ?" o întrebase Walkiria. ,,De ce plîngi ?" ,,Nu, ți se pare. Nu plîng. Dar îmi pare rău. Mi-era teamă că aşa va fi. Tu ştii foarte bine că n-am vrut, că m-am împotrivit, că, atît cît am putut, m-am împotrivit. Îi spuneam: Doctore, nu trebuie să te desparți. Pentru mine ai rămas un sfînt. E absurd, îmi răspundea el. Acestea sunt imagini pe care ți le proiectezi singură şi apoi crezi că există cu adevărat, că eu sunt aşa cum mă imaginezi tu, un sfînt Bernard..."

,,Ce se întîmplă cu voi ?" o întreba mereu Walkiria. ,,Ce se întîmplă cu Bernard ? Am auzit pe un coleg de-al lui spunîndu-mi... ," începuse ea odată. ,,Nu vreau să aud," o întrerupse Ileana. ,,Te rog, te implor, nu-mi spune nimic..." Nopțile, îl auzea cum se plimbă în odaia lui şi se trezea. Îşi aprindea o țigară şi o fuma fără gînduri, ascultîndu-i paşii în odaia de alături. Uneori, îl striga: ,,Doctore, doctore!" Intrînd la ea, încerca întotdeauna să zîmbească. ,,Îmi pare rău," începea ea. ,,Nu-i nimic," o liniştea el, ,,nu-i nimic." ,,Dar ştii, dacă vrei tu," îi spusese într-o noapte, ,,eu pot dispare. Aş fi fericită să pot face ceva pentru tine. Mă duc în țară, în românia. Şi de-acolo nu se mai poate întoarce nimeni." ,,Ileana," strigase el, speriat. ,,Eşti nebună ? Nu te am decît pe tine, nu trăiesc decît pentru tine..."

În iarna aceea au fost pe Coasta de Azur, hotărîți amîn-

doi să pară fericiți, să se bucure de vacanță, de bogăție. Primăvara au fost în Sicilia. Într-o seară, la Taormina, el o întrebă deodată: ,, Ştiai că Viziru e la Paris ?" Se plimbau în parc, şi Ileana se opri, foarte palidă, şi-l privi lung. ,, Îl cheamă Viziru, nu e aşa?" continuă el. ,,Ştefan Viziru, fost consilier în Ministerul Economiei. M-am interesat printr-un coleg de Universitate, care e acum la Legația elvețiană de la Bucureşti. A fost foarte simplu. De altfel, ar fi trebuit să fac asta mai demult. Poate c-a fost o greşeală că n-am făcut-o mai demult... " Ea continua să-l privească, palidă, mută. ,,Da, e la Paris. A fugit astă-vară, pe cînd se afla în misiune la Praga. Şi acum, iată ce m-am gîndit..." ,,Bernard! şopti ea, te rog, te implor..." ,,Nu, draga mea, e foarte serios," stărui el, privind-o sever, rece, cercetător. ,,Tu nu poți trăi din cauza unei imagini, şi atunci e foarte simplu: trebuie să te duci să întîlneşti imaginea..." ,,Bernard !" se rugă ea. ,,Va trebui s-o întîlneşti," continuă el, ,,ca să te convingi că Ştefan Viziru e o simplă imagine, că n-are nici viață, nici sînge, nici suflet, că supraviețuieşte doar pentru că o însuflețeşti tu..." ,,Bernard !" şopti ea din nou, rugătoare, apucîndu-i brațul. Apoi au tăcut amîndoi, mult timp, fără să se privească.

,,Trebuie să te grăbeşti," îi reamintea el mereu de-atunci. ,,E absurd! E ridicol!" se apăra ea. ,,Am jurat că n-are să mai mă vadă, că n-are să mă găsească chiar dacă m-ar căuta, în genunchi, pînă la capătul pămîntului..." ,,Astea sunt copilării," o întrerupea el. ,,Trebuie să te grăbeşti. M-am interesat, e încă la Paris, dar nu mai putem aştepta multă vreme. S-ar putea să plece. E un simplu emigrant, acum." ,,E absurd !" şoptea ea.

,,Am toată încrederea în tine," îi spusese altădată. ,,Ştiu ce se va întîmpla. Nu aştept decît asta: să-l întîlneşti, să te vindeci." ,,Du-te cu Anne-Marie," i-a spus într-o zi. ,,Du-te cu maşina..." Şi, probabil, tot el aflase întîi de concertele de la Royaumont şi aranjase prin

consilierul cultural elveţian de la Paris să fie invitată Walkiria. ,,Acum, trebuie să te duci," stăruise. ,,O conduci pe Anne-Marie, n-ai să fii singură. Rămîneţi cîteva zile la Paris. Îi cunosc adresa. Îi scrii un pneumatic şi vă daţi întîlnire la o cafenea. Sau, nu e mai bine să vă întîlniţi într-o grădină, în Jardin du Luxembourg, bunăoară. Îl rogi, insişti, să vină. Iar după două ceasuri, va veni Anne-Marie să te ia. Seara, îţi telefonez să-mi povesteşti cum a decurs întîlnirea. Cred că am să-mi pot da seama dacă trebuie să-l mai vezi a doua oară..."

Şi deodată la începutul după-amiezei, au chemat-o la telefon. ,,Vă cere Lausanne," i-au spus. O căutase întîi, dimineaţa, la hotel; nu ştia că fusese invitată de director să dejuneze la Royaumont. ,,I-ai scris ? "a întrebat-o. - ,,Încă nu." ,,Bine ai făcut," o întrerupse precipitat. ,,Nu mai e nevoie. M-am gîndit bine: era o prostie..." ,,N-am să-i scriu," şopti Ileana. ,,Dar am să-ţi fac o rugăminte," continuă el, ,,o mare rugăminte..." ,,Spune," şopti Ileana. ,,Nu ţi-am cerut niciodată nimic pînă acum, dar azi îţi cer lucrul acesta..." ,,Spune," repetă Ileana. ,,Poate că ai să zîmbeşti, ai să crezi că..." ,, Ce e ?" întrebă tulburată Ileana, ,,ce s-a întîmplat ?" ,,Nimic, doar că mă simt teribil de nervos. N-am putut închide ochii toată noaptea. Am înţeles că am făcut o prostie, pe care am putea-o plăti foarte scump amîndoi. Mă simt şi acum teribil de nervos. Cred că am palpitaţii..." ,,Bernard !" şopti ea. ,,Nu, nu e nimic grav, e doar din cauza insomniei. Dar am să te rog să vii, să pleci chiar acum. Dacă pleci chiar acum, ai putea ajunge înainte de miezul nopţii la frontieră. Îţi pare rău că-ţi cer asta?" ,,Nu, şopti Ileana. Sunt fericită." ,,E adevărat?" ,,Sunt fericită," repetă. ,,Am să-ţi spun acasă de ce sunt fericită." ,,Ileana !" e pentru prima dată că te aud spunînd cuvîntul ăsta. ,,Sunt fericită," şopti ea încă o dată. ,,Dragostea mea!" îl mai auzi, foarte emoţionat.

- Povesteşte-mi, îl îndemna ea la răstimpuri, speriată

parcă de tăcerea care împietrea între ei.

Privea tot înainte. Şoseaua se întindea dreaptă, nesfîrşită, urcînd uşor printre plopii rari. Soarele asfinţea foarte aproape de ei, după colină.

- Îmi este foarte greu să-ţi vorbesc despre mine, începu tîrziu Ştefan. Cred că cunoşti esenţialul. Restul nu e interesant.

- Povesteşte-mi, îl îndemnă ea. Reaminteşte-mi esenţialul.

- Cred că-l cunoşti. Este înspăimîntător de simplu. Se reduce la un nume şi o imagine, atît. O imagine...

- O imagine, repetă tulburată Ileana.

- Da. Am făcut socoteala, am rămas cu mania aceasta a socotelilor. Aproape 14 ani am fost obsedat de un nume: doamna Zissu. Şi 12 ani, exact 12 ani, am fost obsedat de o imagine: o maşină...

- Înţeleg, şopti Ileana cu privirile foarte departe înaintea ei, dincolo de şoseaua nesfîrşită.

- Nu cred că înţelegi, spuse Ştefan încercînd să zîmbească. Pînă ieri nu înţelesesem nici eu. Pînă ieri... Nu, mai exact: pînă acum cîteva ceasuri.

- Ştiu, spuse Ileana. E vorba de maşină. De cînd te-am cunoscut, a fost vorba de maşină. Întotdeauna a fost vorba de o maşină. O imagine. Fără viaţă, fără sînge, fără suflet. O imagine.

- Da, o imagine, repetă Ştefan. Dar acum am înţeles.

„Poate că ar trebui să încerc din nou să-i spun. Mai avem încă timp. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. Are viaţa ei."

- O imagine, reluă Ileana visătoare. Nu te-ai schimbat. O nălucire în care n-ai crezut nici tu la început, dar în care te-ai încăpăţînat să crezi, cu furie, cu deznădejde, nutrind-o din propria ta viaţă, dîndu-i sîngele şi sufletul tău ca s-o faci să trăiască, s-o faci să rămînă acolo, în faţa ta, lîngă tine, întotdeauna lîngă tine, pînă cînd... Pînă cînd ai crezut că nu mai poţi trăi fără ea, că imaginea aceea e

viața ta, norocul tău, fericirea ta, destinul tău...

- Da, aşa a fost, spuse Ştefan. Dar am înțeles de ce...

- O simplă imagine, continuă Ileana. O nălucire. Şi pentru ea, ți-ai distrus viața, ai făcut să sufere pe cei care-ți erau scumpi, le-ai distrus şi lor viața.

- Da, aşa a fost. Toți oamenii îşi ratează viața. În afară de sfinți.

- De ce-mi spui asta? îl întrerupse Ileana tulburîndu-se. De ce-mi vorbeşti mereu de sfinți ? de cînd ne-am cunoscut mi-ai vorbit mereu de sfinți. De ce? de ce?

Şoseaua ieşise dintre şirurile de plopi rari şi ocolea acum poalele unui deal cu vii.

- Nu-mi dau nici eu bine seama de ce. Poate pentru că aveam şi eu, ca toți, nostalgia unei existențe fără rupturi. Numai un sfînt poate trăi în timp şi totodată în afara timpului, în eternitate. Numai o asemenea existență plenară, rotundă...

- O imagine şi un nume, îl întrerupse din nou Ileana. Un nume pe care l-ai auzit odată, de mult, printr-un perete...

- Nu era chiar un simplu perete, ca oricare altul. Era...

- Ştiu, făcea parte din camera secretă. L-ai auzit acolo, în sanctuar...

- Nu era un sanctuar. Era pur şi simplu camera mea secretă.

- Un sanctuar pe care ți-l creaseşi singur, cu imaginația ta, continuă Ileana deznădăjduită. O imagine pe care ai suprapus-o unei alte imagini, a camerei *Sambô* din copilăria ta. Şi din cauza numelui şi a imaginilor astea, ți-ai distrus viața. Ai trăit o nălucire şi ți-ai distrus viața.

- Da, dar acum am înțeles de ce. Am aflat cine a fost doamna Zissu. A iubit-o Partenie. Şi înaintea lui, a iubit-o Mitică Porumbache. Şi înaintea lui...

Şovăi. „Căpitan Sideri, eşti sub arest!"

- Ştefan! şopti ea deodată fără să întoarcă capul,

continuînd să privească drept înaintea ei, peste şosea. Îmi pare rău că ți-o spun: mă doare, mi se rupe inima de milă, mi-e teribil de milă de tine...

- Da, înțeleg, spuse Ştefan.

Pe aici, prin pădurea de fagi şi platini, seara părea mai înaintată, parcă ar fi fost deja noapte.

- Povesteşte-mi, îl îndemnă din nou Ileana. Nu mai avem mult de stat împreună. Povesteşte-mi...

- Miroase ca pe la noi, spuse Ştefan. Parcă am fi într-o pădure de la noi.

- E adevărat, vorbi Ileana coborînd deodată glasul. La început nu-mi dădeam seama, dar aşa e: e un miros de pădure ca la noi...

- E ca la noi, repetă Ştefan.

- Da, e adevărat, şopti Ileana. Aşa era...

- Dar nu la Zinca, reluă tîrziu Ştefan. Nu aveți păduri aşa de mari acolo, la Zinca.

- Era şi-acolo o pădure mare, bătrînă, dar era mai departe. Era după pămîntul lui tante Cecile. Îmi aduc foarte bine aminte.

- Acum nu a mai rămas nimic. Au tăiat-o oamenii. Au tăiat-o în iarna cînd au ars şi conacul. A fost o iarnă foarte grea. Au murit mulți de ger, de tifos, de foamete.

- Ştiu, şopti Ileana. Am auzit.

„Căpitan Sideri, eşti sub arest!", îşi aminti Ştefan. „Ar trebui să-i spun. Ea are o viață întreagă înaintea ei. Ea are viața ei."

Restaurantul fusese ridicat chiar lîngă moară şi mesele erau înşiruite pe malul gîrlei, sub bolțile de iederă şi glicină.

- Seamănă parcă cu ceva, începu Ştefan. Cu ceva cunoscut. Dar nu-mi aduc aminte cu ce...

- Da, e adevărat. Seamănă cu ceva cunoscut, de la noi...

- Nu izbutesc să-mi aduc aminte cu ce, reîncepu tîrziu

Ştefan, după o lungă tăcere.

- Nu te mai gîndi, îl întrerupse Ileana, zîmbind. Nu-ți mai aminti mereu, ce-a fost, ce-ar fi putut fi... Nu mai trăi mereu în trecut... i

- E adevărat. Acesta e păcatul nostru cel mai mare, că nu putem trăi în prezent. Numai sfinții trăiesc necontenit în prezent...

Ileana îl privi lung, zîmbi din nou, şi-şi stinse absentă țigara în scrumieră, îşi opri o clipă ochii şi descifra literele: *Souvenir...*

- Ştefan, spuse, eşti neschimbat. Ai rămas acelaşi.

- Am îmbătrînit.

- Nu. N-ai îmbătrînit. N-ai să poți îmbătrîni niciodată...

- Este extraordinar cum apa asta care curge, apa asta de moară care cade şi curge, îmi aduce aminte de ceva...

- Da, şi mie. Este neasemuit de frumos... Şi noaptea este neasemuit de frumoasă... Totul e foarte frumos...

„Ar trebui să-i spun acum. Ea are viața ei."

- Ileana! începu tulburîndu-se brusc, dacă am să te rog ceva, dar am să te implor să mă asculți, pînă la urmă, să nu mă întrerupi...

- Nu, Ştefan, îl întrerupse ea, nu-mi spune nimic. E mai bine aşa. E mult mai bine aşa.

- Nu, nu m-ai înțeles. Vreau să-ți spun cu totul altceva, ceva care n-are nici o legătură cu mine, sau, dacă vrei, are doar o foarte neînsemnată legătură cu mine, dar e ceva care te priveşte numai pe tine...

- Te rog, Ştefan! şopti ea cu o privire speriată. Te rog!...

- ... Ceva care e al tău, e numai al tău, e vorba de viața ta...

- Atunci plec, spuse deodată Ileana.

- ... de viitorul tău...

Dădu să se ridice din scaun, dar Ştefan îi prinse brațul şi o opri.

- Bine, te ascult, nu mai spun nimic. Rămîi, te rog, rămîi...

Ileana îl privi din nou în ochi, apoi întinse mîna şi şi-o lăsă pe braţul lui.

- Nu te supăra, Ştefan, nu voiam să te mîhnesc. Dar e mai bine aşa... E aşa de frumos aici, reluă după o clipă. Îmi pare rău că nu putem sta mai mult. Dar nu vreau să mă gîndesc la plecare. E aşa de frumos. E o noapte aşa de frumoasă...

- Seamănă cu ceva, spuse Ştefan, şi zîmbi împăcat. Mai avem timp, adăugă tîrziu.

Îşi privi deodată ceasul, apoi păli. Întinse repede mîna, apucă paharul care rămăsese aproape neatins în faţa ei, şi bău.

- E tîrziu, spuse. În zece, cinsprezece minute trebuie să plecăm. Ne despărţim...

Avea o voce gravă, înecată, parcă toată tăria i-ar fi fost sorbită de gîlgîitul implacabil al apei.

- Aş vrea să-ţi spun ceva. Dar aş vrea să fiu sigură că ai să mă asculţi, că n-ai să mă întrerupi, orice ţi-aş spune... Ştefan, reluă ea repede, ţie ce ţi-a rămas mai scump pe lume?...

- Tu, şopti el, plecîndu-şi privirile. Iartă-mă că ţi-o spun.

- Nu-i nimic, nu-i nimic, n-are importanţă, vorbi repede Ileana. Am să te rog să-mi juri pe ce ţi-a rămas mai scump în lume. Vreau să-mi juri că ai să faci ce am să te rog eu. Îmi juri?

Întoarse capul spre el şi-l privi, şi în acea clipă Ştefan o regăsi întreagă, aşa cum era ea, aşa cum fusese întotdeauna, de cînd au început să meargă alături prin iarbă, şi ea clătina la răstimpuri capul şi repeta, zîmbind: „Nu înţeleg. Nu te înţeleg. Poate că spui lucruri foarte interesante, dar nu înţeleg."

- Jur, spuse el. E absurd ce fac, adăugă repede.

- Mi-ai jurat, Ştefan, ai jurat pe mine, îl întrerupse Ileana. Nu mai e nimic de făcut... Şi acum iată ce te rog.

Să nu mai mă cauți, să nu te mai gîndeşti la mine, sau să te gîndeşti ca la cineva care a murit de mult. Aşa s-a întîmplat cu mine: am murit de mult. Adu-ți aminte de tot ce vrei tu, dar nu te mai gîndi la mine, cea de azi, cea care voi mai fi cît timp va voi Dumnezeu...

- Dumnezeu, repetă foarte încet Ştefan.

- Am să te rog să mă uiți, continuă Ileana. Dar înainte de a mă uita, aş vrea să mai afli un lucru. Nu ți-l spun ca să te chinui, ca să te fac să regreți toate cîte s-ar fi putut întîmpla şi nu s-au întîmplat. Poate că tu n-ai avut nici o vină. N-a fost nici vina mea că te-am întîlnit şi m-am îndrăgostit de tine, m-am îndrăgostit şi nu te-am putut uita. Aşa am fost ursită. Cînd m-am născut, probabil că a venit o ursitoare care nu fusese poftită, şi mi-a ursit nenoroc. Ascultă-mă, te rog, înălță ea speriată mîna ca să-l oprească, mi-ai jurat că ai să mă asculți... Aşa mi-a fost ursita. Tu, probabil, n-ai avut nici o vină. Dar aş vrea să ştii lucrul acesta: că eu am rămas credincioasă ursitei mele. Te-am lăsat să crezi că nu te mai iubesc. Am mințit. N-am încetat o clipă să te iubesc. Poate n-am voit întotdeauna asta, dar aşa a fost: te-am iubit de cînd te-am zărit pentru prima oară, acum doisprezece ani, în pădurea de la Băneasa, şi te iubesc şi astăzi. Am fost blestemată să te iubesc. Te voi iubi probabil pînă în ultima clipă a vieții mele. Aşa am fost blestemată, aşa mi-a fost ursita. Dacă voi trăi încă cincizeci sau o sută de ani, şi voi avea copii, şi copiii mei vor avea şi ei copii, şi peste cincizeci sau o sută de ani voi muri înconjurată de copii şi de copiii copiilor mei, în clipa morții voi striga acelaşi nume pe care-l strig de doisprezece ani încoace, voi striga: Ştefan! şi-ți voi mai spune, aşa cum îți spun şi-acum, de cîte ori mă trezeşti nopțile, că nu te-am iubit decît pe tine. Şi dacă, aşa cum e probabil, înstrăinată printre străini, cu copii şi nepoți care nu vor şti un cuvînt româneşte, dacă atunci, bătrînă, nu-mi voi mai aduce aminte aproape nimic din limba care a fost cîndva a mea, în clipa morții îți voi spune că te iubesc

în româneşte... Nu mă întrerupe, te rog! strigă ea cu deznădejde, mi-ai jurat că ai să mă asculți. Lasă-mă să-ți spun tot. Vreau să ştii tot. Vreau să ştii că, atunci cînd mi s-a părut pentru întîia dată că te iubesc, cîteva săptămîni după ce te-am cunoscut, şi mi s-a părut ridicol că te-aş putea iubi doar pentru că te văzusem de cîteva ori, atunci în 1936, îmi repetam, ca să-mi bat joc de mine şi să mă trezesc, îmi repetam că e ridicol, că parcă ar fi ca în *Tristan şi Isolda...* Ştefan, pentru mine a fost ca în *Tristan şi Isolda.* În noaptea aceea mi-ai dat, poate fără să vrei, poate fără să ştii, mi-ai dat să beau o otravă, mi-ai otrăvit sîngele, mi-ai otrăvit sufletul, şi eu n-am mai trăit decît pentru tine, n-am mai trăit ca oamenii vii şi trezi, ci aşa cum trăiesc umbrele, cum poate că trăiesc morții, numai din amintiri, am trăit din bietele mele amintiri, din acele nefericite, scurte, dezastruoase sferturi de oră pe care mi le dădeai tu, apărînd cu un buchețel de lăcrămioare ca să-mi spui că eşti îndrăgostit de mine, dar îmi spuneai asta o dată, cel mult de două ori pe an, şi în restul prețioaselor minute pe care mi le dăruiai, îmi vorbeai de maşina cu care ar fi trebuit să vin şi n-am venit...

- Ileana! e maşina *asta* ! şopti Ştefan plecîndu-se spre ea şi apucîndu-i deznădăjduit mîna.

- Te rog, lasă-mă, lasă-mă să termin! spuse trăgîndu-şi speriată mîna din mîna lui. Ai jurat pe mine că ai să mă laşi să termin... Tu, inima mea, norocul meu, zburătorul meu, veneai de cîteva ori pe an, un sfert de ceas, uneori poate chiar o jumătate de ceas, şi-mi vorbeai de maşina care trebuia să dispară la miezul nopții sau de tainele doamnei Zissu... Ştefan, şopti ea privindu-l în ochi, silindu-se să zîmbească, dacă ai să mă mai iubeşti vreodată, dacă ai să mai iubeşti vreodată, să nu mai faci aşa. E groaznic. În doisprezece ani, am trăit din amintirea cîtorva ceasuri. Dacă aş aduna toate orele şi minutele pe care mi le-ai dat, poate s-ar face o zi şi o noapte. Am trăit din ele, aşa cum trăiesc umbrele din amintirea unei vieți

întregi şi pline... Mi-ai dat să beau o otravă, Ştefan. N-ai ştiut nici tu ce faci...

- Ileana, şopti Ştefan. Aş vrea să...

- Ai jurat pe mine, Ştefan, îl întrerupse ea. Mi-ai jurat că ai să faci ce-am să te rog eu. Şi te rog doar atît, să nu spui nimic. Lasă-mă doar să te privesc. Nu mai avem mult de stat împreună. Lasă-mă doar să te privesc...

Îi spusese:

- Am să te las la gară. Am să te las la prima gară. Probabil că ai un tren înainte de miezul nopții pentru Paris.

- Ileana, începuse Ştefan.

- Mi-ai jurat, Ştefan! îl întrerupse ea. Ai jurat pe mine că ai să mă asculți, că n-ai să mă mai cauți niciodată, că ai să te gîndeşti la mine ca la cineva care a murit demult...

- Îți jur şi acum, îți jur încă o dată, şoptise Ştefan. Îți jur pe ce mi-a mai rămas pe lume, că asta e ultima noapte cînd te rog să mă laşi lîngă tine, în maşina asta, adăugă el repede, în maşina asta... Îți jur...

Cînd lăsase din nou în urma lor ultimele lumini ale oraşului, Ileana spuse:

- Ştefan, povesteşte-mi ceva. Povesteşte-mi de copilăria ta. Povesteşte-mi despre arici şi despre fluturii de pădure. Îmi place să te ascult povestindu-mi despre copilăria ta. Îmi place să te închipui copil...

Privise pe furiş la ceas.

- Curînd, începu el deodată, ne vom despărți. Ți-am jurat. Am jurat pe tine şi am să mă țin de cuvînt. Dar nu e judecător pe lume care să nu îngăduie, în afară de litera jurămîntului, încă alte, cîteva, foarte puține cuvinte. Am să te rog şi eu să nu mă întrerupi. Am foarte puțin să-ți spun. Am să le spun în cîteva cuvinte.

- E în felul tău, şopti Ileana zîmbind.

- Am fost nebun, spuse Ştefan. Nu, mai exact, am fost

orb. Doisprezece ani n-am înțeles. Am înțeles doar în după-amiaza asta. Am ştiut de la început, de cînd te-am zărit, că te iubesc, că am să te iubesc toată viața.

- Ştefan! strigă speriată Ileana.

- ... că mi-ai fost ursită, că am băut împreună din aceeaşi otravă...

- Ştefan! strigă din nou Ileana, întorcînd capul spre el.

- Ia seama! şopti el. Ai un camion în față...

Simți cum i se bate inima. Nu e încă miezul nopții. „Ea are o viață întreagă înaintea ei."

- Mi-ai jurat! auzi vocea sugrumată, deznădăjduită a Ilenei. Mi-ai jurat!... Fie-ți măcar puțin milă de mine...

- Doar cîteva cuvinte, se rugă el. Atenție! strigă, speriat, o clipă în urmă. Dacă vrei, lasă-mă pe mine la volan...

- Nu, nu e nimic, nu-ți fie teamă. Dar te rugasem să nu-mi mai vorbeşti... Dă-mi, te rog, o țigară. Aprinde-mi-o tu.

Ştefan o aprinse, trase primul fum, apoi, tremurînd i-o aşează între buze.

- Îmi place, e o gauloise, spuse încet Ileana. Vorbeşte-mi... Povesteşte-mi altceva... Iartă-mă că am țipat. Mă speriasem...

- Ileana, atenție ! strigă din nou Ştefan.

- Ți-e frică ? îl întrebă întorcînd capul şi zîmbindu-i. Să nu-ți fie frică. Sunt foarte calmă, am foarte mult sînge rece la volan...

„Dar nu e încă miezul nopții, îşi repeta el în neştire. Aş mai avea timp să-i spun."

- Doar cîteva cuvinte, începu el din nou, dar te rog, te implor, ascultă-mă. În curînd, foarte curînd, ne despărțim.

- E adevărat. Te ascult. Ştiu că ai să mă faci să sufăr şi că-mi voi aminti toată viața aceste cîteva cuvinte, dar n-am putut să-ți refuz niciodată nimic...

- Am fost orb. Am ştiut tot timpul că mi-ai fost ursită, dar n-am înțeles de ce... Ileana, dacă am să te rog... Ia seama! Ce faci ?! Lasă-mă puțin pe mine la volan...

- Nu-ți fie frică, îl liniști zîmbind Ileana. Dacă vrei, zvîrle-mi țigara... Luîndu-i-o, îi atinse mîna, şi începu să tremure. I se păru că tremură şi ea. „Trebuie să-i spun tot, trebuie să-i spun acum."

- Ileana, şopti el, iubita mea, mireasa mea...

- Ştefan! strigă ea.

Dar parcă nu mai avea putere să strige, să se împotrivească. Era o voce sugrumată, istovită.

- Mireasa mea, continuă Ştefan repede, ca şi cum n-ar mai fi auzit-o, te-am iubit aşa cum m-ai iubit şi tu, ca un nebun, ca un strigoi, fără să înțeleg ce fac, fără să înțeleg ce se întîmplă cu noi, de ce-am fost ursiți să ne iubim fără să ne iubim, de ce-am fost ursiți să ne căutăm fără să ne întîlnim...

În bătaia farului maşinii care se apropia din față, o zări o clipă, o văzu cum plînge privind înaintea ei, privind aşa cum privesc orbii, adînc, neclintit, fără să vadă.

- Vreau să-ți spun nu pentru ca să te fac să suferi. Vreau să-ți mărturisesc că nu te-am iubit decît pe tine. Nu ți-am arătat-o poate, niciodată, dar nu te-am iubit decît pe tine. Şi în după-amiaza asta, am înțeles de ce. Uitasem ceva, şi fusesem nebun, fusesem orb, n-ar fi trebuit să uit. Şi-acum trebuie să-ți spun. Nu te-am iubit decît pe tine, dar trebuie să-ți spun. Nu te-am iubit decît pe tine. Te voi iubi şi cînd, în ultima clipă...

Tăcu brusc. Se simțise deodată golit de puteri. „Ar trebui să-i spun acum, cît mai e timp, înțelese văzînd-o cum plînge, s-o implor să se oprească aici, să telefoneze la Lausanne, să ia trenul, ar trebui să-i cad în genunchi şi s-o implor."

- ... Iubitul meu ! o auzi şoptind.

- Aş vrea să ştii doar atît, începu el din nou, cu un efort. Aş vrea să ştii...

- Iubitul meu ! o mai auzi şoptind.

Zărise parapetul şi, dincolo de el, ghicea căscată în întuneric prăpastia, începu să tremure. „Ar trebui să-i

spun, mai am timp să-i spun..." Dar îl orbiră farurile maşinii răsărite pe neaşteptate, din întuneric, în faţa lor, şi fără să-şi dea seama ce face, se apropie mult de Ileana. Simţi în acea unică, nesfîrşită clipă, întreaga beatitudine după care tînjise atîţia ani, dăruită în privirea ei înlăcrimată. Ştiuse de la început că aşa va fi. Ştiuse că, simţindu-l foarte aproape de ea, Ileana va întoarce capul şi-l va privi. Ştiuse că acea ultimă, nesfîrşită clipă îi va fi de-ajuns.

SFÂRŞIT